ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
1
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI
1er NOVEMBRE
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.554

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.554

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐԸ

—o—

1914ին ֆրանսահնակ Հայերու ընդհանուր թիւն էր չուրջ 4·000 հոգի, համախմբուած Փարիզի ու Մարսիլիոյ մէջ։

Երբ պայթեցաւ առաջին աշխարհամարտը, նախ քան Թուրքիոյ մտանակցութիւնը պատերազմին, երկու քաղաքներու հայ երիտասարդները ինքնաբուխ կերպով փութացին կամաւոր արձանագրուիլ Ֆրանսական բանակին, կռուելու համար նախայարձակ Գերմանիոյ դէմ, յանուն պատուոյ։

Մարսիլիոյ մէջ հայրենակիցներէն 69 հոգի 1914 Օգոստոս 4ին հրատարակեցին Հայերուն ուղղուած կոչ մը, որով յիշեցնէ նաեւ համիտեան Ջարդերը եւ Գերմանիոյ վիճելի Բ. կայսեր մեղսակցութիւնը, կը հրաւիրէին հայ երիտասարդները, որ փութան կամաւոր արձանագրուիլ Ֆրանսական եւ դաշնակից բանակներու շարքերուն մէջ՝ ճզմելու համար Գերմանիան, «որու երկաթուղագիծերը կը հանդիսին մեր 300·000 եղբայրներու դիակներուն վրայ»։

Այս կոչը, որ կը կրէ Մարսիլիաբնակ մուստաֆավճառ Ալամ Թիւրապեանի առոգրութիւնը, իրրեւ հայ յեղափոխականներու ապստամբական արարքնե րու փաստաթուղթերէն մէկը լոյս տե սաւ 1916ին Թուրք կառավարութեան կողմէ Թուրքերէն, Ֆրանսերէն եւ վերնաններով հրատարակուած պատկերազարդ ծանօթ գրքին մէջ, որուն նպատակն էր արդարացնել Թրքական կողերը։

Ջօրս հաղարի վրայ հինգ հարիւր Ֆրանսահայեր, — ամբողջ թիւին մէկ քառորդը, փութացին կամաւոր արձանագրուիլ, դիմելով զօրահաւաքի դիւանները Մարսիլիոյ եւ Փարիզի մէջ։ Անոնք ընդունուեցան օտար լեգէոններու շարքերուն մէջ եւ կռուեցան քաջութեամբ, արժանանալով իրենց հրամանատարներու գնահատանքին։

Ու մինչ հայ կամաւորները կը կռուէին գերմանական բանակներուն դէմ, 1916ին Փարիզի Ազգային Պատուիրակութեան ու Զահիրէի Ազգային Մխիթեան Նախա ձեռնութեամբ եւ Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարութեան կարգադրութեամբ կը կազմուէր Արեւելեան Լեգէոնը, կռուելու համար Թուրքերուն դէմ։ Հինգ հազար հայ եւ հազար սուրիացի կամաւորներ կիլլոսի մէջ մարզուեցան Ֆրանսական սպաներու ձեռքին տակ։ Անոնք 1918 Սեպտեմբեր 19ին մասնակցեցան Արարայի ճակատամարտին եւ կիլիկիոյ գրաւման։ Արեւելեան Լեգէոնը վերածուեցաւ Հայկական Լեգէոնի, որ լուծուեցաւ 1920ի վերջերը։

Ուրիշ առիթ մանրամասնօրէն գրած ըլլալով Հայկական Լեգէոնի մասին, չենք ուզեր աւելի մանրամասնել այստեղ։

Զինադադարէն ետք, 1921ին կազմուեցաւ «Ֆրանսական ճակատի Հայ Նախկին Զամաւորներու Ընկերակցութիւն»ը։ Սակայն երբ Կիլիկիոյ պարպումէն եւ Իսկիրի ազէտէն ետք Ֆրանսա եկած հայ Լեգէոնականներու Ընկերակցութիւնը գոնէ նոնք ալ ընդունելու համար իր կազմին մէջ, «Ֆրանսական ճակատ» բառը փոխեց «Ֆրանսական բանակ»ի։ Իսկ երկրորդ աշխարհամարտէն ետք դիմադրական ճակատին մէջ դեր կատարողներն եւս մտան Ընկերակցութեան մէջ, որ ներկայիս կը կոչուի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւն։

1925ին կամաւորներու Ընկերակցու –

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՎՐԱՅ

—o—

Իսրայէլեան օդուժը պաղեստինեան չորս կայաններ ռմբակոծեց Դամասկոսի շրջափակին մէջ, այսինքն մայրաքաղաքէն 7–12 քլմ. հեռաւորութեան վրայ։ Իսրայէլացիներուն համար ասոնք արձակադէններու կայաններ են, իսկ համաձայն Դամասկոսի ձայնասփիւռին՝ բազմաթիւ քաղաքացիներ զոհ դացած են ռմբակոծումներուն։

Իսրայէլեան օդային յարձակումին Սուրիացիք պատասխանեցին չարժման մէջ դնելով սահմանակից իրենց ծանր հրեանին։ Սուրիացիք ռմբակոծեցին քիպպուծներ եւ, ինչպէս կ'ըսէ Դամասկոս, իսրայէլեան հրթիռի կայաններ։ Ի փոխադարձութիւն այս ռմբակոծութեան, իսրայէլեան օդանաւեր այս անդամ կը յարձակին սուրիական պինուորական կայանի մը վրայ։

Թէեւ Թել Աւիվ չըսեր, սակայն պարզ է, որ առջի օրուան իր ռմբակոծումները կապ ունին Լուֆթհանզայի առեւանգման հարցին հետ։ Արդարեւ, Թել Աւիվ դժգոհ է Գերմանացիներու բռնած ընթացքին համար, անոնց համոզմամբ, դեր – ման իշխանութիւնները պատեհ առիթն են գտած «ազատելու» մեծ բեռէ մը, այսինքն երեք Պաղեստինցիներէն։ Ասոնց դատավարութիւնը եւ դատապարտութիւնը կրնար դիւանագիտական բարդութիւններ առեղծել Պոնի եւ արաբ երկիրներու միջեւ։

Իսրայէլի վարչապետին համար Միւնիխի երեք ահաբեկիչներու ազատ արձակումը «դատաչքութիւն մըն է բիրտ ուժին առջեւ» եւ «ամօթ մը մարդկային մտքի համար»։

Իսրայէլի Արտաքին նախարարն ալ իր մօտ կանչած է գերման դեսպանը յայտնելու համար անոր, թէ Գերմանիա «անճնաուր» եղած է օդահէններու պահանջին առջեւ։ Դեսպանը մերժած է ընդունիլ այս մեկնարանութիւնը, քանի որ «մենք պատերազմի մէջ չենք եւ իմ կառավարութիւնս պարտաւոր է չարժիլ ահսմանադրութեան եւ միջազգային օրէնքին համաձայն»։

Գերմանացիք կը պնդեն, որ իրենք միակ տրամաբանական քայլն են առած՝ ընդունելով ընթացք տալ օդահէններու պահանջին։

Յամենայն դէպս գերման – իսրայէլեան յարաբերութիւններու մէջ որոշ լարուածութիւն մը նշմարելի է։ Աւելի կըսենայ չարունակուիլ որոշ ժամանակի մը համար եւս։

× Պէյրութի մէջ երկու եղեռնափորձեր եղած են եկեղեցիներու վրայ։ Մէկը՝ քաղաքին կեդրոնը գտնուող մարոնի Սէնժորժ եկեղեցին, միւսն ալ՝ հարաւային արուարձան Հարիսա Հրէյքի մէջ, Սէնժոզէֆ եկեղեցւոյ մօտ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Լ.ՈՒՌԻ մէջ վերջ գտաւ Ֆրանսական եպիսկոպոսական ժողովը, որ մասնաւոր կարեւորութիւն ստացաւ այս անգամ, օրակարգի հարցերուն պատճառով։ Քաղաքականութիւնը երկար ծեծուեցաւ եւ կը թուի թէ «Քաղաքականութիւն, եկեղեցի եւ Հաւատք» փաստաթուղթերը զուտ Ֆրանսական չրջանակէն դուրս ալ արձագանգ պիտի ունենան։ Անգամ մը եւս չեչտուած է եկեղեցւոյ ինքնավարութիւնը պետութեան նկատմամբ։

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ մէջ հրաժարումները կը չարունակուին։ Այս անգամ Սլովենիոյ վարչապետն է որ հրաժարած է։

ՇԻԿԱԳՈՅԻ մէջ երկաթուղիի ծանր արկած մը տեղի ունեցաւ, որու հետեւանքով մեռաւ 45 ճամբորդ։ Պարիսի մօտ, Իտալիա, ճամբորդատար օդանաւ մը վար ինկաւ, պատճառ դառնալով 27 հոգիի մահուան։

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ «Ալ Անուար» թերթին համաձայն եղիպտական սպայակոյտի նախկին պետը՝ Զօր. Սատէք, որ նաեւ պատերազմի նախարար էր, հրահանգ ըստացած է իր տունէն դուրս չելլել, այլ խօսքով «տան բանտարկութեան» են – թարկուած է։ Զօրավարը հրաժարեցաւ, երբ նախագահ Սատաթ որոշեց չափով մը վերահաստատել իր բարեկամական կապը Մոսկուայի հետ։

ՓԱՐԻԶ – ՇԱՐԹՐ կառուցիչին բացումը կատարուեցաւ առջի օր։ Անոր չինու – թիւնը յանձնուած էր անհատական ձեռնարկութեան մը։ Ամէնէն սուղն է Ֆրանսայի կառուցիներուն քանի որ եօթը Ֆր. պէտք է վճարել Փարիզէն Շարթր (55 քիլոմեթր)։

ՆՈՐՎԵԿԻԱՅԻՆԵՐԸ սկսած են կարծիք փոխել, Հասարակաց Շուկայի իրենց անդամակցութեան մերժումէն ետք։ Հոկտեմբեր 5էն 15 կատարուած հանրային կարծիքի քննութիւն մը ցոյց կուտայ որ 49 առ հարիւրը Նորվեկիացիներուն «վերտանդատոր» կը նկատէ եւրոպական ամբողջականութենէն դուրս մնալ։ 41 առ հարիւրը կը կարծէ որ հեռու մնալը աւելի լաւ է, մինչ 10 առ հարիւրը կարծիք չունի։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԷՆ ութ հոգի Արեւմտեան Գերմանիա անցած է Աւստրիոյ վրայէն։

ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՄԷԿԷՆ ծախու է կառքերու վիճեէքը, որ պարտադիր է Դեկտեմբեր մէկէն սկսեալ։ Այս տարի յաւելում չկայ։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ երկաթուղիի արկած մը պատահած է եւ 15 մեռեալ կայ։ Պատճառը հասա մշուշն է որու հետեւանքով երկու կառախումբեր բախում ունեցած են։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՈՒՆԸ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ

—o—

ԽՄԲ.— Առջի օր արտատպած էինք *Մարմարայի* գրութիւնը Ազգ. Տան տեղահանման առթիւ, ստորեւ կուտանք «Ազդակ»ի արձագանգը, լոյս տեսած Հոկտեմբեր 27ի իր թիւին մէջ։

ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՈՒՆԸ ՓԱԿՈՒԱԾ

«ՅԱՌԱՋ» ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՅԼ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՏԵՂԱՀԱՆՈՒԱԾ

« Փարիզի կեդրոնը գտնուղ Հայ Ազգային Տունը, ուր կը գտնուէին մեր պաշտօնակից «Յառաջ»ի խմբագրատունը եւ վարչական կեդրոնը, Մշակութային Միութիւնը, Լաս գրադարանը, ԺՄՄԸ, Հայրենիքական Ումանց կեդրոնը, Ս.Դ. Հնչակեան կայք, Փարամազ-Վահագն Իշխանեան ակումբը, Ուսանողներու Օգնութեան Մարմինը, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը, եւայլն, եւայլն, 24էն 48 ժամուան պայմանաժամ տուա – նալով, դուրս հանուած են։

Ազգային Տան բաժնեթուղթերուն մե – ծամասնութեան տէրը Փարիզի Հայոց Ս. Յովհաննու Մկրտիչ եկեղեցին է։ Արդարեւ, ազգային հսկայ կալուած մը, ընդուած աւելի քան 25 տարի առաջ, կարգ մը ազգայիններու եւ Հայոց եկեղեցւոյ կողմէ, որ իր չէնքով ու հողով մէկ միլիառ կ'արժէ, 1972 Հոկտեմբեր 16ին, վերջնականապէս փակուած է, այն ատրկութեամբ, թէ չէնքը փլելու վտանգին տակ կը գտնուի, թէեւ տասնեակ տարիներէ ի վեր նոյն խարխուլ վիճակի մէջ էր։

Ազգային Տան ղէմաւոր պատասխանատու եկեղեցւոյ վարչութիւնը, ոչ միայն անտարբեր գտնուած է, այլեւ որեւէ լուսարանութիւն տուած չէ չէնքի այս – քան հապճեպ պարպումի հրահանգին մասին։

Մեր պաշտօնակիցը, Ֆրանսահայ միակ օրաթերթը՝ «Յառաջ», այժմ ժամանակաւոր կերպով փոխադրուած է Հայ Մշակոյթի Տան «Շաւարշ Միսաքեան» սրահը։ Տեղահանութեան պատճառով, թերթը լոյս չտեսաւ Կիրակի, 15 Հոկտեմբերին։

Սակայն, վիտակից իր պատասխանատուութեան, Ֆրանսահայ զազութը մէկ օրէն միւսը չզրկելու համար իր 47 տարուան օրաթերթէն, ի դին ամէն զոհողութեան, կը չարունակէ իր հրատարակութիւնը ծանր պայմաններու տակ, արժանանալով Փարիզի թէ գաւառներու իր ընթերցողներու լայն չրջանակին անվերապահ համակրանքին »։

«ԱԶԴԱԿ»

ԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐԲՈՅ տօնին առթիւ, «Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ։ Մեր յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ Հինգշաբթի (Ուրբաթի թիւ՝ Նոյեմբեր 3)։

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ ՄՇՏԱԴԱԼԱՐ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ)

Ա.

Հինգ տարի առաջ, Փարիզի Հայու – թիւնը վերջին յարգանքի համագոյային ցոյցով մը, ցուրտ հողին կը յանձնէր Սփիւռքի հայ երաժիշտներու միջին սե– րունդի ներկայացուցիչներէն՝ անուանի երգահան եւ դաշնակահարուհի Գոհարիկ Ղազարոսեանի յղութաւոր մարմինը, իսր սուգի մատնելով իր հարազատները եւ արուեստին բիւր երկրպագուները:

Գոհարիկ կը մահանար անժամանակ՝ իր ստեղծագործ ուժերու լրումին մէջ հայրենիքի կարօտը սրտին:

×

Սփիւռքի հայ ստեղծագործ եւ կատա– րող երաժիշտներու վաղանցին մէջ, Գո– հարիկ Ղազարոսեան, իր բազմաշնորհ արժանիքներով՝ որպէս երգահան, դաշ – նակահար, մանկավարժ եւ երաժշտական հասարակական գործիչ, առանձին ու – շադրութեան արժանի է:

Ղազարոսեան իր սկզբնական երաժշտա– կան կրթութիւնը ստացած է իր ծննդա– վայրին՝ Պոլսոյ մէջ, աշակերտելով Լիս– թի աշակերտ՝ դաշնակահար Հէկկէյի եւ հայ երաժշտութեան ուշագ սերունդի ներ– կայացուցիչ՝ Խաչիկ Մանասի: Ուսման պատճակը ընդհատուած է Փարիզ, ուր ընդունուած է տեղւոյն Պետական Ե– րաժշտանոցը, աշակերտելով իր ժամա – նակի լաւագոյն մանկավարժներ՝ դաշնա– կահար Լազար Լեւիի եւ Քամիլ Տըքրէօ– յի, ինչպէս նաեւ Փօլ Ֆոյէի (ներդաշնա– կութիւն) եւ նշանաւոր երգահաններ՝ Փօլ Տիւքասի եւ Ռոժէ Տիւքասի (յօրինողու– թիւն): Ղազարոսեան հետեւած է նաեւ Պուդոնիի աշակերտ՝ Խոսւարա Վայսի դաշնամուրի կատարելագործման դասըն – թացքներուն:

Ուսման աւարտին՝ Ղազարոսեան ան– հուն եռանդով եւ հաւասար տաղանդով կը նուիրուի երգահանի եւ կատարողի կրկնակ ասպարէզներուն, չուտով արժա– նանալով միջազգային մամուլի ուշադրու– թեան եւ գնահատանքին:

Պատահական չէ, որ իր անունը արձա– նագրուած է Փարիզ հրատարակուող՝ Ն· Տիւֆուրի խմբագրած «Երաժշտական Լա– րուս»ին (1957) եւ «Երաժշտական Հա – մայնագիտարան»ի (1959) 2րդ հատորին մէջ: Արժանթինցի գրող Զիւլեմա Բոզէս եւս՝ իր «Կին երաժիշտները» (1950) գրքին մէջ, գնահատանքով արտայայտուած է Գոհարիկի մասին: Հայրենի երաժիշտ Ցիցիլիա Բրուտեան, իր կարգին, Սփիւռ– քի հայ երաժիշտներուն նուիրուած իր «Հայրենագաղձ Հնչիւններ» գոյգ հատոր – ներուն մէջ՝ հրատարակելով Ղազարոս – եանի ստեղծագործութիւնները, Հայաս – տանի երաժշտական աշխարհի ուշադրու– թիւնը կը հրաւիրէր անոր անձնաւորու – թեան վրայ:

Ղազարոսեանի երաժշտական բազմարե– ղուն կեանքին մէջ, մասնաւոր նշանա – կութիւն ունեցած է 1934 թուականը երբ ան Փարիզի Շոփէն դահլիճին մէջ կայա– ցուցած իր մենակատարումին, առաջին ան– գամ ըլլալով կը նուագէր իր ուրոյն ստեղծագործութիւններէն՝ դաշնամուրի համար գրուած «Թռչունը պատուհանին առջեւ» դաղարիկ կտորը, որ մեծ տպա– ւորութիւն կը գործէ ունկնդիրներուն վը– րայ: Այդ երկը՝ «Թռչնիկ» խորագրով յե– տագային մուտք պիտի գործէր Ցիցիլիա Բրուտեանի կազմած վերոյիշեալ ժողո – վածուին Բ· հատորին մէջ:

Ղազարոսեանի ստեղծագործական քնա– րը բազմալար է: Իր գրած բազմաթիւ գործիքային երկերէն յիշատակութեան արժանի են լարային «Քառանուագը» եւ «Համանուագը», ինչպէս նաեւ Ջութակի եւ դաշնամուրի «Յաւիտենական չար – ժում»ը, զոր հեղինակը ներկայացուցեր է 1961ին՝ Փողնանի մէջ տեղի ունեցած Վիէնովաքի միջազգային ստեղծագործա – կան մրցոյթին:

Ղազարոսեան ունի նաեւ բեմադար մը՝ ներշնչուած Հ· Անտերսընի «Մօր մը պատմութիւնը» հէքեաթէն:

Իր հեղինակած տարբեր բնոյթի մե – նեղները եւ խմբերգները՝ գրուած Մ· Մեծարենցի, Դ· Վարուժանի, Ա· Զօ – պանեանի, Վ· Թէքէեանի, Վ· Տէրեանի, Յ· Թումանեանի, Ա· Իսահակեանի, Ս· Կապուտիկեանի եւ այլ հայ եւ օտար բա– նաստեղծներու խօսքերուն վրայ, իր գոր– ծիլական երկերուն նման տակաւին կը մնան անտիպ:

Ղազարոսեան մշակած եւ դաշնաւորած է նաեւ բազմաթիւ հայ հոգեւոր, ժողո– վրդական եւ աշուղական երգեր, որոնց– մէ՝ «Երեք ժողովրդական երգեր»ը լոյս տեսած են 1940ին, Փարիզի մէջ, Տիւրան հրատարակչութենէն: Իսկ Անթիլիասի կաթողիկոսարանը, 1943ին, «Հասկ» հա– յագիտական տարեգիրքին մէջ լոյս կ'ընծայէր Ղազարոսեանի դաշնաւորած՝ ե– ղիա Տնտեսեանի ձայնագրած չարական– ներէն մաս մը:

Ղազարոսեանի ստեղծագործ կեանքին մէջ կարեւոր իրադարձութիւն մը կը կազ– մէ կոմիտասեան նոր երգերու յայտնա – գործումը: Արդարեւ, 1941ին, պոլսահայ բանաստեղծ եւ բանասէր Թ· Ադամեան, Գոհարիկի կը յանձնէր կոմիտասի ձայ– նագրած հայկական 70 ժողովրդական եր– գերու ձեռագիրը ժողովածու մը:

Կոմիտասեան նորագիւտ երգերու այլ գմայլելի նմոյշներու ուսումնասիրութիւ– նը նոր հորիզոններ կը բանար մշտապէս նորագութեան ձգտող երգահանին ներաշ– խարհին մէջ:

«Ազգային երաժշտութիւնը, պիտի խոս– տովանէր ան յետագային, առաջին դըպ– րոցն է, որուն բովէն պէտք է անցնի հեղինակը, եթէ կ'ուզէ լսելի ընել երա– ժշտական աշխարհին իր ցեղին ձայնը: Առանց արդէն կը հասնի մշակութային ո– րոշ ասպարէզների մը, որ եթէ հանդիսի հանճարին պիտի տայ գլուխ գործոցներ»:

ԵԴՈՒԱՐԴ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդիվ)

ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

—o—

(Բ· եւ վերջին Մաս)

Սեպտեմբեր 21ին հայրենի գրօսաշրջիկ– ներու 25 հոգինոց խումբ մը, բաղկացած մտանուդէտ եւ որակեալ աշխատաւորներէ եւ ճարտարապետներէ, որ Իտալիա եկած էր այցելելու զանազան մեծ գործարան – ներ, Միլանոյ այցելութեան առթիւ հիւ – րասիրուեցան Հայ Տան մէջ: Սոյն հան– դիպումի ընթացքին եղան փոխադարձ համակրական արտայայտութիւններ, եւ հայրենի հիւրերուն տրուեցան «Հայ ճար– տարապետութեան մենագրութիւններ»ու հատորներէն յուշանուէր Իտալահայ Մշա– կութային Միութեան կողմանէ:

×

Հուսկ ուրեմն՝ Երեւանի Ֆիլհարմոնիա– յի լարային քառեակի Միլանոյ այցելու – թիւնը, որ իսկական դեղարուեստական անակնկալ մը եղաւ: Երեւանի Լարային Քառեակը Իտալիա հասած էր Սեպտեմ– բեր 23ին եւ սկսած էր դեղարուեստական շրջագայութ մը հարաւային Իտալիոյ զա– նազան քաղաքները: Անոնք ելոյթներ ու– նեցան Նափոլիի, Պարիի, Պէնէվէնթօի, Սալէրնոյի եւ Սիրաքուզայի մէջ: Հայ Տան վարչութիւնը օգտուելով այս բա – ցառիկ պատեհութենէն, Միլանոյ հրաւի – րեց Լարային Քառեակը կարելիութիւն տալու համար Միլանոյի հայ գաղութին ունկնդրելու տաղանդաւոր արուեստա – գէտները: Կազմակերպուեցաւ արտակարգ նուագահանդէս մը, որ տեղի ունեցաւ 3 Հոկտեմբերի երեկոյեան Հայ Տան գահ– լիճին մէջ խուռն բազմութեան մը ներկա– յութեան, ուր կը նշմարուէին բազմաթիւ օտար ունկնդիրներ: Նախ քան նուագա– հանդէսը սկսիլը, Պր· Զաւէն Մնակեան Հայ Տան վարչութեան կողմէ խօսքերէն լեզուով հանդիսականներուն ներկայացուց Երեւանի Լարային Քառեակը, ընդոլ պատմականը անոր կազմութեան, ծան – րանալով անոր ունեցած գեղարուեստա– կան գործունէութեան վրայ ըլլայ հայ – րենիքի թէ արտասահմանի մէջ, ուր 1969ին արժանացած են Պելժիոյ Լիէժ քա– ղաքի մրցանակին: Պր· Մնակեանի պե– ղեցիկ ներածականէն յետոյ, բարի պա – յուստի կարճ ուղերձ մը ըրաւ Պր· Հ· Բամպակեան, որ հասարակութեան ու – շադրութիւնը հրաւիրեց քառեակին ներ– կայացուցած գեղարուեստական արժէքին վրայ, որու առ ի գնահատութիւն Հա – յաստանի Երաժշտանոցը իր թանգարանին արտմադրած է 16րդ դարու իտալական անուանի դպրոցի նուագարանները ինչպի– սիք են Կուարնէրի, Կուատանեինի եւ Մոնթանեանի: Առաջին ջութակները՝ Լե – ւոն Մամիկոնեան, երկրորդ ջութակը՝ Մարթին Երիցեան, Վիօլա՝ Եուրի Մա– միկոնեան, թաւջութակ՝ Ֆելիքս Սիմոն– եան: Յայտարերին մաս կը կազմէին Պէթ– հովէնի թիւ 10 մի պէմոլ մաժէօր քառ – եակը, Շոսթաքովիչի թիւ 8 քառեակը, Ալամպեանի վարիասիոններ Բախին– նի թեմայի մը վրայ, եւ Կոմիտասեան դեղջուկ երգերու փունջ մը՝ «Շողեր ճան», «Երկինքն ամպել ա», «Հարբրան», «Կռունկ» եւ Վաղարշապատի պարը:

Այս յայտարերի գործադրութեան ըն – թացքին մեր երիտասարդ արուեստագէտ– ները յայտնաբերեցին դեղարուեստական խոր ըմբռնում, մեկնաբանութեան բացա– ռիկ թարմութիւն եւ բարձրորակ ճարտա– րութիւն: Անոնց արտայայտչական կարո– ղութիւնը ի յայտ եկաւ մանաւանդ Շոսթաքովիչի քառեակին կատարման մէջ, իսկ Կոմիտասեան եղանակները՝ Ալամպեանի ճարտար մշակումով՝ եւ քառեակի անզուգական մեկնաբանու – թեամբ, հանդիսացան մէկ մէկ զոհար – ներ, որոնք յուզելով եւ խանդավառելով, մեզի պահ մը վերադրեցին հայրենի բը– նաշխարհը: Խելայեղ ծափահարութիւն – ներու մէջ վերջացաւ Երեւանի Քառեակին նուագահանդէսը, որու մեկնաբաններ արժանացան ներկայ հասարակութեան ջերմ շնորհաւորութիւններուն եւ գնահա– տանքին:

Միլանոյ ժամանման օրը, Քառեակին ան– դամները ընկերակցութեամբ Հայ Տան վարչութեան ներկայացուցիչներուն այ – ցելեցին Միլանոյի հռչակաւոր Սքալան, ուր ընդունուեցան հասարաւութեան տնօ– րէն Պր· Շերբհվէլէի կողմէ: Այս հանդի– պումի ընթացքին տնօրէնութեան կողմէ արուեցան յուշանուէրներ, իսկ Սքալայի ներկայացուցիչը ներկայ եղաւ Հայ Տան նուագահանդէսին եւ ջերմօրէն շնորհա – սրեց մեր արուեստագէտները, գնահա– տանքի խօսքեր ուղղելով անոնց:

Միլանոյի մէջ ունեցած մեր ելոյթնե– րուն, Երեւանի Լարային Քառեակը ար– ձագանգեց նաեւ Իտալիոյ մամուլին մէջ, ուր տպուեցան գրութիւններ, որոնցմէ կը յիշենք Միլանոյի «Կորիէրէ տէլլա Սէրա» եւ «Կորիէրէ տի Միլանօ» թերթերուն մէջ լոյս տեսածները:

Միլանոյի մէջ մեր ունեցած հանդի– պումներուն, Երեւանի Լարային Քառեա– կին հետ միասին, մասնակցեցան նաեւ Հայ Տան վարչութեան ներկայացուցիչ Պր· Ռուբէն Ղազարեան եւ Պր· Զաւէն Մնակեան:

Միլանոյէն մեկնելէ առաջ, Հայ Տան վարչութիւնը Երեւանի Լարային Քառեա– կին հետ միասին, Միլանոյի Հայ գաղու– թին հետ ունեցաւ հրաժեշտի հանդիպում մը, որ տեղի ունեցաւ Հայ Տան գահլի– ճին մէջ, ուր ներկայ էին Միլանոյի հայ գաղութի ներկայացուցիչներ, Հայ Տան վարչութեան անդամներ եւ Երեւանի Լա– րային Քառեակի անդամները: Հանդի– պումի ընթացքին Պր· Ռուբէն Ղազարեան խօսք առնելով, Միլանոյի հայ գաղութին եւ Հայ Տան վարչութեան անունով, ջերմ շնորհակալութիւն յայտնեց Երեւանի Լարային Քառեակին՝ Միլանոյի մէջ ունեցած մեր հանդիպումներուն մասնակցելու համար:

Ապա, Պր· Զաւէն Մնակեան խօսք առնելով, Հայ Տան վարչութեան եւ Միլանոյի հայ գաղութին անունով, շնորհակալութիւն յայտնեց Երեւանի Լարային Քառեակին՝ Միլանոյի մէջ ունեցած մեր հանդիպում– ներուն մասնակցելու համար:

Ապա, Երեւանի Լարային Քառեակի Միլանոյի մէջ ունեցած մեր հանդիպում– ներուն մասնակցած Պր· Ռուբէն Ղազա– րեան խօսք առնելով, Հայ Տան վարչու– թեան եւ Միլանոյի հայ գաղութին անու– նով, շնորհակալութիւն յայտնեց Երեւա– նի Լարային Քառեակին՝ Միլանոյի մէջ ունեցած մեր հանդիպումներուն մասնակ–

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՐԿԸ

ՆԱՀԱՊԵՏ ՊԱԼՅԱՆ

Գ.

Ա. Խոսրո Տաւարեան մեծարգոյ Ազգային Ժողովի Նախագահ, Ազգային Ընդհանուր Ժողովի Նախագահ, Ազգային Վարչութեան Անդամ, Ազգային Ընդհանուր Ժողովի Ատենադպիր, Ազգային Վարչութեան Անդամ, Ազգային Ընդհանուր Ժողովի Անդամ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՆԹՈՆ։— Պր. Կարապետ Պապիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սերժ Պապիկեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհան – դստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ Նոյեմբեր 5, Նիսի Ս. Աստուածածին եկեղեցին, իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԱՇԽԷՆ ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին ի յիշատակ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

×

ՄԱՆԹՈՆ։— Տէր եւ Տիկին Ժօզէֆ Գաբայեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհան – դստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ Նոյեմբեր 5, Նիսի Ս. Աստուածածին եկեղեցին իրենց քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՄՕՐԱԼԻ

մահուան առթիւ, (վախճանած Պոլիս)։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

×

Պր. Կարապետ Պապիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սերժ Պապիկեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ Նոյեմբեր 5, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԱՇԽԷՆ ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին ի յիշատակ, ինչպէս նաեւ Պապիկեան եւ Փափազեան դերդաստաններու հոգւոյն համար։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

×

Այրի Տիկին Ազատ Ճէնտալեան եւ զաւակները՝ Վարուժան եւ Մանուշակ ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ պապանին՝

ԱՐԱՄ ՃԷՆԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջանային Կոմիտէի
մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր խումբերուն։

Շաբաթ, Նոյեմբեր 4, ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս 5րդ թաղամասի Քաղաքապետարանի սրահը։

Place du Panthéon, Métros : Saint-Michel et Luxembourg

Կը նախագահէ ընկ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ
Ողերգ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԲԱԺԻՆ
« LES BALLETS ARMENIENS »
Ղեկավարութեամբ ԵԻՒ. ԱՐԶՈՒԵԱՆԻ
ԿԵՐԳԷ ՕՐ. ԱՑՏԱ. ԷՄԻՐԵԱՆ
Երգեր եւ նուագախումբ ղեկավարութեամբ ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ
ՊԱՐ ՄԻՆՉԵԻ ԼՈՑՍ
Խօսնակ ընկ. Գր. Ամիրայեան

Ճոխ պիւֆէ — Մուտք 10 ֆր. — ու սաճող, զինուորներու համար կէս գին

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ Նոյեմբեր 4, ժամը 21ին
SALLE MAZENOD

Պատուոյ նախագահ։— *Երեսփոխան – քաղաքապետ՝ ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՒ*
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն եւ Նոր Սերունդին։

Կը նախագահէ ընկ. ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ
Կը խօսին ընկերներ ԱՒԼԻԷՆ Փ ԱՓԱԶԵԱՆ և ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Ողերգ Նոր Սերունդի կողմէ
Գեղարուեստական բաժին
մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի (երգ, պար, արտասանութիւն)
Լուսաբճակով ցուցադրութիւն մեր յեղափոխական դէմքերու։
ՇԱԲԱԹ ժամը 14էն սկսեալ ցուցահանդէս նոյն սրահին մէջ։ Յեղափոխական դէմքեր, նկարներ, նամակներ եւ դաչնակցական հրատարակութիւններ

×

ԿՈՒՐՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Եօթնեղբայրեան
ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Շաւարշ Նարդունի խումբին։
Կը նախագահէ ընկ. ՂԵՒՈՆԴ ԹՈՐՈՍԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Կիրակի, Նոյ. 5, ժամը 15·30ին, Ռիւ Ժէլի սրահը։ Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերունդին կողմէ։

Ճոխ պիւֆէ Մուտքը ազատ է

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սերոբ Սահաթճեան, Պ. Ուիլեամ Սահաթճեան, Տէր եւ Տիկին Հաբիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հէքիմեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Լուսին Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Պետրոսեան եւ ընտանեկան պարագաները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին

ՍԵՐՈԲ ՍԱՀԱԹՃԵԱՆԻ

(Սերոբ Փաշայի եղբօր թոռը)

մահուան տխուր առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Հ. Յարէթնագովեան 30 ֆր. կը նուիրէ «Հայաստան»ին (առանձ «Յառաջ»էն) և 20 ֆր. «Յառաջ»ի Սանա Պիպէրեանի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի։

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Ռոզ եւ Արտաւազդ Հանըմեանի յիշատակին, իրենց զաւակը 50 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի։

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ։— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը բերուի օրակարգ։

×

ԱՐՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼԻ Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

×

ՓԱՐԻԶ։— Հ. Յ. Դ. Բաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ՄԱՍԻ վարչութիւնը իր բոլոր անդամուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Ուրբաթ (3 Նոյ.) կէսօրէ ետք ժամը 2·30ին Ա.Հարոնեան սրահին մէջ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

OLYMPIA

BOULEVARD DES CAPUCINES

mardi 14 novembre à 21 heures

Au profit du Collège Arménien de France
SAMUEL-MOORAT

GALA EXCEPTIONNEL DE
CHARLES AZNAVOUR
A L'OLYMPIA

EN TOUTE AVANT-PREMIÈRE AZNAVOUR A TENU A DONNER CE GALA UNIQUE
EN L'HONNEUR DE LA COLONIE ARMÉNIENNE AU PROFIT DU COLLÈGE ARMÉNIEN

ԲԱՑԱՌԻԿ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՇԱՐԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14, ԺԱՄԸ 21 ԻՆ

Ի ՆՊԱՍՏ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ՇԷՆՔԻՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Տոմսեր համար դիմել
Collège Arménien 26, rue Troyon, Sèvres 92310 Tél 027.18.28 - Journal Haratch - Mariées de Rêve 92-94, rue de Cléry, 75002 Tél 231.62.06 - 508.51.56 - Café Philippe place Carnot, Alfortville 94

Գին, 300, 300, 250, 100

ՈՒՐԲԱԹ
3
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI
3 NOVEMBRE
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1928
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.555

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.555

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԵՐԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍԵՆԵԿԱՅԻՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

—o—

1964 Դեկտեմբեր 9ին, Հայֆիլհարմոնիայի մեծ սրահին մէջ, «Երիտասարդ Ջոյներ» փառատօնին առթիւ հրապարակ կուգայ «Հայկական Կամերային Անսամբլը», այսինքն՝ սենեկային խումբը, որ ստեղծած էր երիտասարդ երաժիշտներ՝ նուագելու համար հնադարեան գործեր՝ Վիվալտիէն մինչեւ Հայտն, Մոցարտ եւ Պեթհովէն։ Խումբին դեկավարն էր երիտասարդ ջութակահար, Անդրկովկասի առաջին մրցում մը շահող Ռուբեն Սահակեանց։

Յաջողութիւնը բացառիկ եղաւ։ Այդ նուագահանդէսին մասին խօսեցան թերթերը, ուր յօդուածները լոյս տեսան «Պրաւօ կամերային Անսամբլին», «Հիանալի երկի», «Ցաղանդաւոր կլեկտիւ» եւ այլ վերնագիրներով։

Համերգէն քանի մը օր առաջ ֆինլեան – ասպէ խմբավար Պ. Պերկլունտ ըսած էր. «Հայաստանի սենեկային նուագախումբը կրնայ յաջող յայտագիրներ ներկայացնել արտասահմանի սրահներու մէջ։ Ուշադրութիւս գրաւեցին յատկապէս կշռադրութիւնը, աշխուժութիւնը եւ ե – րանգներու ճոխութիւնը։ Առանձ պատիւ կրնան բերել որեւէ խումբի»։

Խումբին դեկավարը՝ Զարեհ Սահակեանց մեծ համարում կը վայելէ երաժշտական միջավայրի, ինչպէս նաեւ ունկնդիրներու մէջ։ Ան բազմա – թիւ նուագահանդէսներ տուած է առանձին, նաեւ՝ Մոսկուայի Ռուսուլթ Բարչ սենեկային ծանօթ նուագախումբին հետ։ 1960ին դասնեկիր կը դառնայ երաժիշտներու անդրկովկասեան առաջին մրցում – ին, իսկ 1969ին կ'արժանանայ Հայաստանի վաստակաւոր արուեստագէտի կոչումին։

Յաջողութիւնը, բնականաբար, մէկ անդամէն չարձանագրուեցաւ։ Համբերու – թիւնը, խումբի անդամներու ներդաշնակ կեցուածքը, դեկավարին նրբազգացու – թիւնը՝ ահա այն անհրաժեշտ յատկանիշները, առանց որոնց դոյութիւն չէր կրնար ունենալ խումբը։

1966էն սկսեալ խումբը կը կոչուի Հայաստանի պետական կամերային անսամբլ։ Ահա թէ ինչ է գրած Արամ Խաչատուրեան այդ խումբին մէկ նուագահանդէսին առթիւ. «Բարձր վարպետութիւն եւ երաժշտականութիւն, երաժշտական ամէն ֆրազի յղկուածութիւն։ Զարեհ Սահակեանցի խստապահանջութիւնը յաջողութեան երաշխիք է»։

Երկար ժամանակ երգացանկի ընտրութիւնը կարեւոր հարց մը մնաց խմբավարին համար։ Վիվալտիի, Պախի, Մոցարթի, Փերկոլէզիի, Պեզերինիի գործերու կարգին անհրաժեշտութիւնը զգացուեցաւ յայտագրին մէջ մտցնելու նաեւ ժամանակակից երգահաններու (Պրոկոֆիեւ, Շոստակովիչ, Պրիթթէն) գործերը։ Յատկապէս զժուար էր ազգային երաժշտութեան ընտրութիւնը։ Իրրեւ հայկական նուագախումբ ան պէտք է իր երգացանկին մէջ ունենար հայկական ստեղծագործութիւններ. արդ եթէ մենք ունէինք օփերայի, համանուագի եւ երգի երաժշտութեան հիանալի նմոյշներ, չունէինք, սակայն սենեկային երաժշտութիւն։

Անցան տարիներ։ Խումբը կեանքի կոչեց հայ երգահաններու նոր ստեղծագործութիւններ, ինչպէս օրինակ, Ա. Յ. Յուրիանեանի, Յոլակ Բեքարեանի, Էդգար Յովհաննիսեանի եւ չատ մը ուրիշներ։ Ասկէ զատ խումբը իր երգացանկին մէջ մտցուց հայկական մի – նագարեան մեղեդիներ։

Խումբը այցելած է բազմաթիւ երկիրներ։ Ունեցած է անուանի մենակատարներ, ինչպէս ջութակահար Ժան Տէր – Մերկերեան, երգչուհիները Անայիս Պո – զապալեան, Լիլի Զուգասըեան, Գոհար Գասպարեան, Լուսինէ Զաքարեան, Օլգա Գարայեան եւ ուրիշներ։

Ս. ՍԵՒՈՅԵԱՆ

(Արմէնփրէս)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՁՎԵՐՋԱՑԱՒ

—o—

Հոկտեմբեր 31ին, հակառակ Հանօյի պահանջին, չտօրապրուեցաւ պինդուլի համաձայնագիրը։ Աւելին, վերջին օրե – րուն կռիւներն ու օդային ռմբակոծու – թիւնները սաստկացան։ Պարզ է, որ Հանօյ եւ Սայկոն պինդուլի կնքոմբ, որ անխուսափելի կը նկատուի քանի մը շաբաթէ ի վեր բոլոր դէտերու համար։

Հիւս. Վիէթնամցիք համաձայնած են վերսաին հանդիպիլ Քիսինճէրի հետ, որ, ինչպէս գրած էինք, դեռ «առկախ» մնացած կէտեր կը տեսնէ պինդուլի համաձայնագրին մէջ։

Ամերիկեան շրջանակները նկատել կուտան, թէ Հանօյի հրապարակած համաձայնագրին կողքին կայ նաեւ երկրորդ մը, կամ այսպէս նկատուած յաւելուած մը, ուր խօսք կ'ըլլայ Հիւս. Վիէթնամեան ուժերու մասին Հար. Վիէթնամի մէջ։ Հանօյ պաշտօնապէս չընդունիր, թէ 145·000 պինդուր կը պահուի ներկայիս Հար. Վիէթնամի մէջ։ Արդ Ամերիկացիք պահանջած են, որ ասոնք քաշուին երկրէն, ինչպէս որ իրենք իրենց ուժերը պիտի հեռացնեն։ Հար. Վիէթնամ պըտուղ Հանօյի ուժերու հարցը որոշուած է կարգադրել պինդուլի հաստատումէն ետք՝ Սայկոնի կառավարութեան եւ Հար. Վիէթնամի Ազատագրական Ճակատի առաջնայ կառավարութեան միջեւ։ Մինչ այդ սակայն, Հիւս. Վիէթնամցիք իրենց « բարեկամեցողութեան ապացոյց » կը խոստանան Հիւս. Վիէթնամ տեղափոխել 35·000 պինդուր։ Ասոնք սահմանն էին անցած Մարտ 30ին, երբ Հանօյի ուժերը յարձակեցան Քուանկ Թրի նահանգի վրայ։ Այս պայմանը տեղ գտած է համաձայնագրի յաւելուածին մէջ, որ սկզբ – բունքով երկու կողմերը ընդունած են զաղանի պահել։ Այս խնդրին կապակ – ցութեամբ Ամերիկացիք նկատել կուտան, թէ Հանօյ ոչ միայն չէ հեռացուցած այդ ուժերը, այլ ընդհակառակն յաւելեալ նոր ուժեր ղրկած է սահմանէն անդին։

Նախագահ Նիքսընի համար պինդուլի ստորագրման թուականը կարեւոր չէ, այլ այն որ համաձայնագիրը «պոհացուցիչ» ըլլայ։ Գալով Հար. Վիէթնամի նախագահին, ան միշտ դէմ է պինդուլի կընքումին, անշուշտ իր այժմու ձեւին մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՒԱԶԱԴՈՅՆ աշխատավարձը (Սմիթ) ժամական 4 ֆր. 55 նշանակուեցաւ Նախարարաց Խորհուրդին կողմէ, ինչ որ նուազագոյն ամսականըլլը հասցնէ 892 ֆրանքի չարաթական 44ուկէս ժամ աշխատանքի համար։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ վիճանական՝ Լուբարսկի հինգ տարուան բանի աշխատանքի դատապարտուեցաւ։ Հոկտ. 26ին Նոժինսկի դատարանը պինքը կը դատէր «հակախորհրդային» գործունէութեան համար։ Գիտնականը 38 տարեկան է եւ ձերբա – կալուած էր Յունուար 19ին։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Ամմանի դեսպանատան պինուորական կցորդը՝ Ուիլլըըս Պարկէթ, որ ձերբակալուած էր սուրիական իշխանութեանց կողմէ, ազատ արձակուեցաւ առջի օր եւ Դամասկոսէն անմիջապէս Պէյրութ անցաւ։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ պաքալորէայի քննու – թիւններու գրաւոր բաժինը տեղի պիտի ունենայ 1973, Յունիս 19 եւ 20ին։

ՔԱՆԱՏԱՑԻ ընտրութիւններու մեծ անակնկալը եղաւ Ազատական կուսակցութեան պարտութիւնը։ Այս վերջինը 108 աթոռ ապահովեց 264ի վրայ, մինչ երկրին ընդդիմադիր կուսակցութիւնը՝ Պահպանողականը 109 աթոռ։ Այս վերջինին առաջնորդը՝ Սթանֆիլտ պահանջեց, որ Ազատական կուսակցութեան դեկավարը՝ Թրիւտօ, որ այժմու վարչապետն է, հրաժարի իր պաշտօնէն։ Օրէնքը չարդիւնաւոր սակայն, որ Թրիւտօ չարունակէ վարել երկրին գործերը, նոյնիսկ երբ անոր կուսակիցները փոքրամասնութիւն ներկայացնեն Խորհրդարանի մէջ։

Զիլիի կառավարութիւնը իր հրաժարականը ներկայացուց։ Նախագահը՝ Ալլենտէ տրամադիր է քանի մը պինուորական ներ – կայացուցիչներ ընդունելու նոր դահլիճին մէջ։ Երկրին ներքին կացութիւնը միշտ խառնակ է։ Գործադուլները, որոնք մեծ համակրութիւն ստացած էին, դեռ կը շարունակուին։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ. 165 քաղաքական բանտարկեալ ազատ արձակեց եւ պանդխտութեան յանձնեց Դաշնակցային Գերմանիոյ իշխանութիւններուն։

ՊԻՏՐՈՒԹԻՆ հասած լուրերու համաձայն Խորհ. Միութիւն վերստին յանձնառու եղած է եղիպտոսի յանձնել Սամ–6 հակօդային հրթիռներ, որոնք եւս տարուած էին, երբ Սատաթ պահանջած էր խորհրդային պինուորականներու մեկնումը Եգիպտոսէն։

ԿՐԸՆՈՊԼԻ մէջ, աշխարհի բաժակի ոսկիի մրցումներու կարգին, Ֆրանսա 13ի դէմ 4 կէտով պարտուեցաւ Մեծն Բրիտանիային։

ԱԹԻՆԳԻ մէջ անգլեւյունական անտեսական բանակցութիւններ սկսան։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒԻ Տահմէ կատարելիք ճամբորդութիւնը յետաձգուեցաւ։ Այս որոշումը հետեւանք է անչուշտ պետական հարուածին, որ կատարուեցաւ երկրին մէջ։ Բայց էլիզէ առայժմ չէ ուզած բոլորովին ջնջել այդ այցելութիւնը։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՅՈՐԵՆԻ փոխադրութիւնը Խորհ. Միութիւն լուրջ դժուարութիւն – ներու կը բախի։ Վոդնի Տրանսպորտ, որ պաշտօնաթերթն է ծովային փոխադրութեանց, կը մեղադրէ խորհրդային պաշտօնատարները։ Արդարեւ 20 միլիոն թոն ցորեն պէտք է պարպուի Պալթեան, Սեւ ծովու եւ Խաղաղականի նաւահանգիստներուն մէջ եւ նաւերը ոտիպուած են պոչ բռնել, որովհետեւ սիլոներ չկան պահեստի համար եւ ապրանքը կը փոխադրուի կառախոմբերով որ անյարմար են այդ գործին համար եւ ցորենը կը փճանայ։ Թերթը կը նշէ որ ցարդ ապսպրուած ցորենին միայն 10 առ հարիւրը կարելի եղած է ճամբայ հանել Միացեալ Նահանգներէն եւ Ամերիկացիք ալ զժգոհ են որ իրենց նաւահանգիստները խճողուած են հազարաւոր թոն ցորենով։

ԵՐԲ ԹՈՒՐՔԸ ԹՈՒՐՔ ԿԸ ՀԱԼԱՅԵՑ

Մոնտէ մէջ երկու յատկանշական յօդուածներ լոյս տեսան առջի օր։ Առաջինին հեղինակը, որ կ'ուզէ անանուն մնալ, բաւական մանրամասնութիւններ կուտայ Թուրքիոյ ներքին կացութեան մասին։ Կ'ըսէ թէ հալածանքը կը չարունակուի անխնայ։ Ուսանող, ուսուցիչ, լրագրող նեղութիւններ ունին ամէն օր կամ հետապնդուած են հազարներով։ Առանցմէ ո – մանք չարչարանքի կ'ենթարկուին, չատեր իրենց աշխատանքը կը կորսնցնեն։ Ըստ պաշտօնական թիւերու 840 հոգի գատապարտուած է, 1019 ներկայիս ամբաստանութեան տակ են եւ հակզութեան տակ առնուած։ Հազար երեք հարիւր տասնեւվեց գատաւարութիւն կայ ներկայիս եւ 1600 թղթածրար քննութեան մէջ են։ Այս թիւերուն մէջ չկան այն հազարաւոր անձերը որոնք հակզութեան տակ առնուած են, յաճախ ամիսներու տեւզութեամբ 1971 Մարտ 12էն։

Մոնտէ թղթակիցը կ'ըսէ թէ կառավարութիւնը կամ իր բանակները կը պնդեն որ «ժողովրդավարութիւնը պահպանուած է», հակառակ անոր որ պաշարման վիճակի գրութիւնը կը տեւէ 17 ամիսէ, երիտասարդ յեղափոխականներ կախազան հանուած են մինչ ուրիշներ կը սպասեն վճիռի գործադրութեան կամ գատապարտուած են պատիժներու որ ոչ մէկ համեմատութիւն ունին գործուած ոճիրներուն հետ։ Բանուորական Կուսակցութեան դեկավարները, (կուսակցութիւնը արգիլուած է, թէկ միշտ Սահմանադրութեան կողմնակից եղած է) բանտարկու – թեան չատ ծանր պատիժներու դատապարտուեցան (12էն 15 տարի), լրագրողներ՝ Զեթին Ալթան, Իլհամի Սօյսալ եւ Իլհան Սելճուք ամիսներ բանտը պահուեցան 1971 Մարտ 12էն առաջ գրած յօդուածներու համար, եւ գատուեցան այդ թուականէն ետք հատուածուած պատերազմական Վիճակի գատարաններու կողմէ։ Գրագէտ Ֆաքիր Պայքուրթ, չարժար – ուեստի իրագործող Եարմագ Կունէյ, ընկերվարան Իսմայիլ Պէչիճէի հետապնդուած են եւ վերջինը չատ ծանր պատիժի դատապարտուած է որովհետեւ ընկերվարական գրութիւններ ունէր արեւելեան Անատոլուի վրայ։ Փրոֆ. Մումթազ Սօյսալ, որ վեց տարի ութ ամիս բանտարկութեան դատապարտուած էր, ազատ արձակուած էր Բեկանիչ Ատեանի վճիռէն ետք։ Բայց Պաշարման Վիճակի Ատեանը (Անգարայի) փորձապէտներու կոմիսէ մը նշանակած է քննելու համար համալսարանական գործը, որ գատապարտութեան պատճառ եղած էր Փրոֆ. Սօյսալի (Անգարայի քաղաքական դիտութեանց համալսարանի տեսուչ)։ Գործը նկատուած էր «համայնավարական քարոզչութիւն»։ Այդ հինգ փորձապէտները, ծանօթ իրրեւ աջակողմեան, միաձայնութեամբ հաչակած են որ հեղինակը մարքսլենինեան քարոզչութիւն ըրած է եւ Սօյսալ նորէն բանտ դրուած է։ Կինն ալ, դրագիտուհի, կորսնցուցած է իր աշխատանքը ձայն – պատկերասփիւռի մէջ։

Մոնտէ երկրորդ դրութեան հեղինակն է Ալիհան Տինօ անունով թուրք նկարիչ – դրագէտ մը։ Այս յօդուածագիրն ալ նոյն ոգիով բաներ կ'ըսէ, առաւելարար պաշտպանելով Բանուորական Կուսակցութիւնը, որ, կը չեշտէ Տինօ.— «Հաստատած է աչքի ինկած փոքրամասնութեանց դոյութիւնը։ Արդ, 1961ի Սահմանադրութիւնը իր 12րդ յօդուածին մէջ, կը նշէր յատկօրէն.— Լեզուի եւ ցեղի տարբերութիւններ եւ հատատար իրաւունքներ կ'ատացադրէր քաղաքացիներու ամբողջութեան համար, ինչ որ ալ ըլլան անոնց ծագումն եւ հաւատքը»։

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ ՄՇՏԱԴԱԼԱՐ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ)

(Բ. եւ վերջին Մաս)

Ղազարոսեան մեծ ոգեւորութեամբ կը դաշնաւորէ կոմիտասեան այդ երկերը՝ որոնցմէ 20 հատ՝ 1950 թուականին, լոյս կը տեսնեն Անթիլիասի Կաթողիկոսարանի տպարանէն՝ Կոմիտասի ծննդեան 80ամեակին առթիւ:

Բազմաշնորհ երգահանը հայ հոգեւոր երաժշտութեան ալ իր նպաստը բերած է հեղինակելով «Հայկական պոէմ» մը եւ «Համանուագ» մը:

Սակայն Ղազարոսեան՝ իր դաշնամուրային ստեղծագործութիւններով է, որ իր տաղերգին մէջն է: Վերոյիշեալ երկերու կողքին իր հանրածանօթ դաշնամուրային երկերն են. «Ութ փոփոխակներ ժողովրդական թեմայի մը վրայ» (1933), «Երկու չարականներ» (1940), «Նախերգանք եւ Ֆիւկ» (1941), «Ալպոմ» (1948), «Երկու նախերգանքներ» (1952), եւ «Սոնաթին» (1956):

Ղազարոսեան հեղինակն է նաեւ դաշնամուրային զոյգ «քոնչերթօ»ներու, որոնցմէ առաջինը՝ ինքը անձամբ կատարած է 1960 Մարտ 7ին, Փ. Շուէթյի ճլպտոնի տակ, Փարիզի Կալօ սրահին մէջ:

Աներկբայօրէն նրբահաշիւ երգահանին տարիներու լարուած աշխատանքին արդիւնքը կը հանդիսանան իր յօրինած դաշնամուրի «24 էթիւտներ»ը («Վարժոյթներ»), որոնք վերջերս լոյս տեսան Փարիզի մէջ:

Այդ «էթիւտներ»ուն քանի մը հատին իրագործման մէջ բարեբար դեր ունեցած է հայրենի երաժիշտներ՝ Ռ. Աթայեանի եւ Մ. Տէրեանի կազմած «Սոլֆէջիոյի դասագիրք»ը (Հայկական ժողովրդական երաժշտութեան նիւթերով):

Այդ նրբակերտ կտորներուն մէջ, — որոնք թերեւս համահաւասար արժէք չեն ներկայացներ, — մենք կը գտնենք Ղազարոսեանի ոճական բոլոր առանձնայատկութիւնները:

Իր ինքնատիպ եւ գունեղ ներդաշնակային եւ կշռական լեզուն, դաղափար-ներու խորութիւնը, բարձր վարպետութեամբ յղացուած դաշնամուրային հիւսուածքը՝ զգացումներու նոր աշխարհ մը կը բանան մեր առջեւ:

Ինքնօրինակ արուեստագէտին երաժշտական լեզուն դասական հիմք ունենալով հանդերձ, արդիական է առանց յեղյեղ-ջղոտ մը ըլլալու: Ան իր հետեւողական որոնումներուն մէջ՝ միշտ հետամուտ է նոր ձեւերու, նոր արտայայտչամիջոց-ներու: Երգահանին մօտ՝ ժողովրդական դործումը, որպէս աստղ, լինքնանպատակ չէ, այլ ան պիտի համոզէն զանոնք ենթարկել իր մտայղացումին, պահելով հանդերձ անոնց բոյրը եւ դոյնը: Եւ քնաքան է, որ իր ստեղծագործական որո-նումներուն ընթացքին երեւան եկած են նոր, աւելի ազդային ոճական առանձնայատկութիւնները:

Ղազարոսեանի «24 էթիւտներ»ու լոյս ընծայումը բացառիկ երեւոյթ կը հան-դիսանայ հայ դաշնամուրային դրական-նուիեան պատմութեան մէջ:

Որպէս դերազանց թեքնիքի տէր եւ բա-նաստեղծական թռիչք ունեցող դաշնա-կահարուհի՝ իր տուած նուագահանդէս-ները Եւրոպայի, Մերձի Արեւելքի եւ Ամերիկայի մէջ, — միայնակ կամ աշ-խարհահռչակ նուագախումբերու նուա-գակցութեամբ եւ լաւագոյն համերգա-յին սրահներու մէջ, — ամենուրեք ար-ժանացած են քննադատներու եւ ունկնդիրներու խանդավառ ընդունելութեան:

Ղազարոսեան նոյն յաջողութեամբ ե-լոյթ ունեցած է նաեւ Փարիզի, Ցիւրի-խի, Վիէննայի եւ այլ քաղաքներու հե-ռատեսիլէն եւ ձայնասփիւռէն:

Անդրադառնալով Ղազարոսեանի դաշ-նակահարուհիի արժանիքներուն մասին՝ անցեալին, հետեւեալ խօսքերով կը բա-նաձեւէինք մեր տպաւորութիւնները՝ Գա-հիրէի մէջ տուած իր միակ նուագահան-դէսին առթիւ. «Ղազարոսեանի կատա-րողական ոճի բնորոշ յատկանիշը յստա-կութիւնն է: Օժտուած մեկնաբանական հարուստ երանգապնակով մը, ան դիտէ խորապէս թափանցել երկին ոգիին: Բա-նաստեղծական թռիչք ունեցող արուես-տագիտուհին զգայուն մատներուն տակ, դաշնամուրը՝ որպէս բախտաղական եր-ժըշտական գործիք՝ վերածուած է յա-րափոփոխ հնչականութիւն եւ յատուկ գրում ունեցող երգուն գործիքի մը:

«1950 թուականին, Պախի մահուան ե-րկուհարիւրամեակին առիթով, Ղազարո-սեան ինքնատիպ եւ սեւեռուն դաղափարը կ'ունենայ կազմելու տարբեր «թոնայնու-թիւն»ներու պատկանող 24 յայտագիր-ներ, որոնց իրագործումը, իբրեւ նորու-թիւն, չուտով պիտի արժանանար երա-ժըշտական աշխարհի ուշադրութեան:

Երբ իրեն կը մատնանշուի միօրինա-կութեան վտանգը՝ դեղեցկագէտ արուես-տագիտուհին կը պատասխանէ. «Այդ ինք-նին արտաքին երեւոյթ մըն է, ըսել կ'ու-զեմ, թէ օրինակ «լա մինէօր»ի վրայ դրուած կտոր մը սկիզբէն իր վերջաւո-րութիւնը դանազան տարբեր «թոնալի-տէ»ներու իրարմէ բոլորովին տարբեր մեթնո-լորտներու ծնունդ կուտան. որով միօ-րինակութիւնը ինքնին բառին բուն իմաս-տով դոյութիւն չունի այդ պարագային»:

Որպէս երաժշտական – հասարակական դործիչ՝ մեծ եղած է Ղազարոսեանի կա-տարած աղդանուէը աշխատանքները Պո-սթոյ եւ մասամբ ալ Փարիզի հայ մշա-կութային կեանքին ներս:

Պոսթոյ մէջ՝ Ղազարոսեան տարած է երաժշտական լայն դործունէութիւն մը, որպէս մենակատար կամ նուագակցելով անուանի արուեստագէտներու՝ տեղացի կամ այցելու, դասախօսական ելոյթնե-րով եւ աշխատակցելով հայ մամուլին: Ան եղած է առենապետուհին «Խոսեան Սանուց Միութիւն»ի երաժշտական յանձ-նախումբին:

Որպէս մանկավարժ՝ իր մասնին տակ հետզհետէ հասակ առած են չնորհալի դաշնակահարներու ամբողջ սերունդ մը:

Ղազարոսեանի խոհքն էր իրագործել «Սփիւռքահայ արուեստագէտներու Մի-ութիւն»ի մը խանդավառիչ դաղափարը:

Անոնք, որոնք Գահիրէի մէջ առիթ ունեցան մօտէն ճանչնալու այդ ղգայուն արուեստագէտը եւ ազնիւ Հայուհին, ի-րենց հոդիին մէջ ղգացին անոր խօսքին վարակիչ ջերմութեան հետ իր սրտին բա-բախութիւնը, մարդասիրական ոգին եւ իր այլասիրութիւնը որ դիտէ այնքան շահա-գործել արտահայտել իր «ես»ը:

Որպէս դերազանց մշակուած միտք, իր խորհրդատու եւ կշռադատ խօսքերը եւ ար-տայայտիչ դէմքը, ցոյց կուտային ար-ուեստի հանդէպ ունեցած իր պաշտա-մունքը:

Դէմքին, արտաքինէն թերեւս խոստա-բարոյ թուէր. բայց երբ կը ժպտէր, եւ երբ կը բարբառէր՝ անոր աչքերը կը լեցուէին անսահման բարութեամբ մը, որ իր հոդիին ամբողջ դեղեցկութիւնները կը ցոլացնէր:

Յամառ աշխատող՝ ան ստեղծագործա-կան եւ կատարողական աշխատանքներուն մէջ կը փնտռէր եւ անպայման կը գտնէր ամէն հրճուանք եւ սիրտիանք:

Եւ այդ չքնաղ արուեստագիտուհին, որուն դէմքը ճաճանչաւորուած էր յաղ-թանակի բիւր լուսապսակներով, համեստ էր մանուկի պէս:

Հայրենասէր արուեստագիտուհին ամ-բողջ էութեամբ եւ սրտով կապուած էր իր հայրենիքին: Իր դերազոյն փափաքն էր այցելել Մայր Հայրենիք՝ ասկայն, ինչպէս ինք կը սիրէր ըսել՝ «ձեռքերը ստեղծագործութիւններով լեցուն»:

Ղազարոսեան հայ ժողովուրդին ծառա-յելու տակաւին բազմաթիւ ծրագիրներ ունէր, սակայն դժբախտ ճակատագիրը տարբեր անօրինեց, եւ ան մեզմէ անդարձ մեկնեցաւ անիրագործելի թողելով ստեղ-ծագործական շատ մը մտայղացումներ եւ իր ամէնէն նուիրական երազը՝ այցելել Մայր Հայրենիք:

Սակայն, ինչ որ ան կատարեց, ստեղ-ծագործական ինչ աւանդ որ ձգեց, կը մնան իր յիշատակը յաւէտ կենդանի պա-հող լաւագոյն յուշարձանները:

Մունկ եւ վարդ իր հեռաւոր հոդակոյ-տին եւ յարդանք իր անթառամ յիշատա-կին:

ԵԴՈՒԱՐԴ ՅԱԿՈԲԵԱՆ
Գահիրէ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳ ՈՒ ԲԱՆ

Մկրտիչ Թումաճան, որ եղած է մեծ Կոմիտասի արժանաւոր սաներէն մէկը, իր կեանքին աւելի քան քառասուն տարի-ները նուիրած է իր օրրանէն տեղահան եղած եւ արտաստհման ապաստանած Ա-րեւմտահայութեան երգերն ու ազգա-պրական նիւթերը հաւաքելու եւ դանոնք ձայնագրելու օգտակար աշխատանքին:

Մ. Թումաճանի տքնաջան աշխատանքին պտուղն եղաւ այն, որ ան ստեղծեց «Հայ-րենի երգ ու բան» ստուարածաւալ հատո-ածոն, որ իր մէջ կ'ընդդրկէ չորք հազարի հասնող երգ՝ իրենց տար-բերակներով: Ասոնք լմբուած են լոս չրջաններու եւ պիտի հրատարակուին առանձին հատորներով:

Գիրքին առաջին հատորը, որ լոյս տեսաւ վերջերս, կ'ընդդրկէ հիմնականին մէջ Բիւթանիոյ չրջանի ժողովրդական երգերը, նաեւ փոքր յաւելուած մը Իզ-միրի չրջանէն: Այս ժողովրդական եր-գերը ունին ոչ միայն դեղարուեստական եւ պատմա – ազգագրական անուտարկելի արժէք, այլեւ կրնան նիւթ ծառայել ե-րաժշտագիտական ու բանասիրական ու-սումնասիրութիւններու համար:

Հաւաքածոյի առաջին հատորը բաղ-կացած է երեք մասէ՝ աւանդական եր-գեր, տեղական կենցաղային երգեր, ման-կական խաղերգեր եւ խաղասելուկներ:

Ժողովածուն ունի ծանօթագրութիւն-ներու հարուստ բաժին. ամէն երգի վե-րաբերեալ արուած ծանօթագրութիւններն ու բացատրութիւնները, Թումաճանի կողմէ, թոյլ կուտան, որ ընթերցողը թա-փանցէ երգին էութեան, տեսնէ եւ ղգայ անոր առանձնայատկութիւնը: Իսկ օտա-րամուտ բառերու բացատրութիւնները խօսքին իմաստը կը դարձնեն աւելի պարզ ու հասկնալի:

Վերջաւորութեան տեղ գտած են պատ-մա – աշխարհագրական համառօտ լուս-աբանութիւններ Բիւթանիայի չրջանի վերաբերեալ, կցուած է համապատաս-

---

ԵԳԻԱԿԱՆԻ ԴԻՑՈՒՀԻՆ՝ ԶՄԻՒՌՆԻԱՆ ԵՒ ԶՄԻՒՌՆԱՀԱՅ ԳՂՈՒՄԲԸ

(Աղէտի յիսնամեակին առթիւ)

ԿՐԹԱԿԱՆ
ԵՒ ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—o—

Ազգային դործերու դեկավարութիւնը հին ժամանակներէն ի վեր սեփականու-թիւնը դարձեր էր հարուստ դասակար-գին: Անչուշտ առանցմէ չատեր եղած են ազգասէր, բարեսէր ու ազնիւ: Քաղաքա-կան որեւէ հոսանքի չէին պատկանիր: Այսուհանդերձ, խորքով խաւարամիտ, չէին հանդուրժեր որեւէ յառաջդիմական չարժումի: Եւ Դաշնակցութեան Զմիւռ-նիոյ մէջ գործունէութենէն ի վեր դա-ձեր էին հակայեղափոխականներ, հակա-դաշնակցականներ: Ճշմարտութիւն մըն է որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Զմիւռնիոյ եւ չրջանի ամէնէն ուժեղ ու հասարակու-թեան լայն խաւերուն մէջ տարածուած կուսակցութիւնն էր, որ ձիւղեր ունէր Իզմիրլիէ, Մաղնիսա եւ այլ վայրեր:

Հնչակեանները փոքրած են կազմակեր-պուիլ 1920էն եառ առանց յաջողելու մե-ծապէս:

Ռամկավարները եւս նոյն թուականնե-րուն հրապարակ ելած են ու բոլորուած Հրանդ Մամուրեանի «Արեւելեան Մա-մուլ»ի չուրջ: Ժամանակ մը ապարդիւն փորձեր կատարած են հարուստներ ան-դամագրելու:

Այդ օրերուն, մեծահարուստ Միհրան Ազնաւուրեան, իբրեն համախոհներ դտնե-լով, յաջողած է առժամեայ Ազգային Վարչութիւն մը կազմել ու գործել կա-մայական եղանակով:

1921ի վերջերը ազգային կեանքը խառ-նակ վիճակ մը կը ներկայացնէր: Զօր. Թորգոմ, օգտուելով առիթէն Լոնտոնի մէջ տեսակցեր էր յոյն նախկին վարչա-պետ Նէոնարիսի հետ՝ հելլէն բանակին մէջ հայկական զօրաբաժին մը կազմելու առաջարկ բերելով: Այդ առաջարկը Ա-թէնքի մէջ հաւանութեան արժանացեր ու վաւերացուեր էր թագաւորական հրո-վարտակով:

Զօր. Թորգոմ գործի ձեռնարկելով չու-տով կը դտնէ տասնեակ մը թշուառու-թեան մատնուած հայ սպաներ: Ապա, Պոլիս կը դրկէ յատուկ անձեր, հոն կա-մաւորներ արձանագրելու միտումով: Մի քանիներ կը խարուին արուած խոս-տումներէն: Սակայն, 4–5 ամսուան իր ջանքերը սպասուած արդիւնքը չեն տար եւ հազիւ 170–200 կամաւորներ կը յաջողի համախմբել:

Ազնաւուրեան վարչութիւնը եւ Արեւել-եան Մամուլի անհեռատես խմբագիրը Հրանդ Մամուրեանը կոմպնակից էին հայ-կական զօրաբաժին մը կազմելու ձեռ-նարկին: Սակայն, Թորգոմի հետ իրենց մշակած յարաբերութիւնները կը խզուին, Թորգոմի անհաղորդ ու մենատիրական բնաւորութեան պատճառաւ: Իսկ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը սկզբունքով հակառակ ըլլալով այդ չարժումին չէզոք դիրք մը բռնած է ու չէ քաջալերած ձեռնարկը:

Թորգոմի մեծամտութիւնը անախոռոչ-նակ վախճան մը ունեցաւ: Քեմալական ուժերու Իզմիր մուտքէն առաջ, ան, իր «զօրաբաժնին» դլուխն անցած, Զմիւռ-նիոյ ծովեզերքը տողանցք մը կատարելէ եառ յունական նաւ ապաստանեցաւ ու ապատեց իր կեանքը, վերջ տալով նաեւ իր չահատակութիւններուն:

Ազնաւուրեան վարչութիւնը կը չարու-նակէր իր ձախաւեր գործունէութիւնը: Ղեւոնդ Եպս. Դուրեան, իբրեւ Առաջնորդ որեւէ իրաւասութիւն չէ ունեցած միջա-մուխ ըլլալու այդ վարչութեան աշխա-տանքներուն: Ընդհակառակն իր տեսա-կէտներն ու առաջարկները յաճախ ան-տեսուած են: Ինչ որ առիթ տուած է ի-րեն հետեւեալ խորհրդածութիւնը ընելու. «Իմիրի քաղաքական ժողովի անդամ-ները կրնան առեւտրական հրապարակի վրայ մեծ համբաւ ունենալ, բայց պե-տային գործոց մէջ ոչ միայն չունին վար-չափառութիւն եւ պղտ կառավարելու կո-ղոպուութիւն եւ յատկութիւն, այլեւ իրենց անհատակացողութեամբ եւ անվստահու-թեամբ ամբողջ Իզմիրը վտանգեցին: Այս խմբակը անամօթաբար լքեց եւ միայնակ Թորգոմ գլուխ քէմալական բանակին մուտ-քէն չարաթ մը առաջ. ընդդիմացան իմ առաջարկիս եւ յիմարական նկատեցին գայն եւ խորհուրդ տուին այդ ոճով չհա-սելու, ժողովուրդին չյուզելու համար եւ ես ի պատասխան յայտնեցի թէ իմ գործս ժողովուրդին հետ չէր այլ ժողովական-ներու հետ, քանի որ ժողովականք ժո-ղովուրդի ներկայացուցիչ կը նկատ-ուէին: Եթէ իմ առաջարկութեանս հա-տեւանք արուէր անչուշտ առնուազն ժո-ղովուրդին եւ ինչքերու երեք չորրորդը ազատած պիտի ըլլար»:

Ահա առաջնորդ մը որ դդաստութեան կը հրաւիրէր Ազնաւուրեան վարչութիւնը, որուն անձեռնհասութեան ու ապիկարու-թեան հետեւանքով Թորգոմ յանդգնեցաւ նոյնիսկ Առաջնորդարանի եւ եկեղեցւոյ չուրջ չղթայ կազմելու:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

(38 – Շար.)

Հայեր Գաւառէն

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ

—0—

(Բ. եւ Վերջին Մաս)

Երկրորդ բանախօսը էր Մէթը Ժ. Վոլֆ որ իր նախաբանին մէջ յայտնեց իր անկոնչելի յարումը Հայկական Հարցին, որովհետեւ ան արդար դատ մըն է, արդար հատուցում մը ողբերգական ճակատագրի մը: Յայտնեց նաեւ իր զայրոյթը Հայկական Հարցի չուրջ եղած դաւադիր լռութեան, աւելցնելով որ հակառակ նեղկոյ զարու բռնութիւններուն, որոնք կ'արտայայտուին ահաբեկիչ արարքներ – լով, ծագումով հայ քաղաքացիները, բոլոր երկիրներու, որոնք ունին իրաւացի պատճառներ վրէժխնդիր ձայն մը բարձրացնելու, կուսան աշխարհին հատուցականութեան եւ մարդկային իրաւանց յարգանքի սքանչելի օրինակ մը: Յարգելի դասախօսը որ նկատի ունէր Սեւրի դաշնագիրը եւ իր դասերը, չուզեց ծանրանալ 88րդ յօդուածին վրայ, որ լայնօրէն ներկայացուած եւ ուսումնասիրուած էր յինամեակի առթիւ, այլ չէշտը դրաւ ուրիշ քանի մը յօդուածներու վրայ, որոնք պատմական կարեւոր տարողութիւն ունին պարտադրելով կարգ մը պարտաւորութիւններ Օսմանեան կայսրութեան. այսպէս 142րդ յօդուածը՝ որով Օսմանեան կայսրութիւնը կը պարտաւորուէր ամէն միջոցներով դիւրացնել պատանդ տարուած կամ բռնի կերպով փախցուած անհատներու փնտռտուքը: Սակայն ի դուր, որովհետեւ երբ 1921ին այս հարցը կը դրուէր Ազգերու Դաշնակցութեան ազդանին, երեւան կուգար որ հարիւր երեսուն հազար Հայերու կողքին, որոնք կ'ապրէին դեռ Թուրքիոյ մէջ կային նաեւ եօթանասունհազարեակ հազար երեք հարիւր յիսուն անձեր, բաղկացած կիներէ եւ երախաներէ, որոնք պահուած էին կանոնաւորներու եւ այլ նման հաստատու – թեանց մէջ: 144րդ յօդուածը, որ կը պարտադրէր Թուրքիոյ վերադարձնել ջարդուած Հայերու ինչքերը եւ վերականգնեցնել իրենց ստացուածքներով բոլոր ոչ–թուրք քաղաքացիները Օսմանեան կայսրութեան: Այս տրամադրութիւնն ալ երբեք չգործադրուեցաւ: Նաեւ 230րդ յօդուածը, նոյնպէս չգործադրուեցաւ. այս յօդուածը պատիժներու բաժինն է: Օսմանեան կայսրութիւնը կը խոստանայ յանձնել դաշնակիցներուն ջարդերու պատասխանատու անհատները, որոնք տեղի ունեցած են Օսմանեան կայսրութեան հողին վրայ կամ ալ պատերազմի ժամանակ: Առաջին անդամն էր որ միջազգային դաշնագիր մը կ'անդրադառնար ցեղասպանութեան վրայ, պատիժ սահմանելով: Դժբախտաբար Սեւրի դաշնագիրը իր բովանդակութեանը մէջ երբեք չգործադրուեցաւ – ցաւ եւ վտխարինուեցաւ Լօզանի դաշնագրով որ չունէր նոյնիսկ այդ պատիժներու մասը:

Այս հաստատումներէն յետոյ, Մէթը Ժ. Վոլֆ երկարօրէն խօսեցաւ ցեղասպանութեան չուրջ, թուելով անպատժու – թեան պատրուակները, դժխաւորը վերապրելով հանրային կարծիքի անախտու – թեան: Յարգելի դասախօսը եզրակացնելով ըսաւ. « Հարկ է ամէն առիթ օգտագործել, յիշեցնելու համար կառավարութեանց եւ քաղաքական մարդոց, որ կան միջազգային առեհաններ, որոնց կոչումն է արգել աշխարհի երեսէն ցեղասպանութիւնն ու պատերազմի ոճիրները, սակայն ուժ պէտք է տալ այդ հաստատութիւններուն, որպէսզի համապատասխան արագութեան մը կարենան արձանագրել յառաջդիմութիւններ մարդկութեան մէջ»:

Երրորդ դասախօսն էր Ժան–Մարի Գառաղու՝ նկատի ունենալով Հայկական Հարցի այժմէականացումը իր հետեւանքներով եւ լուծումներով: Երիտասարդ դասախօսը ցայտուն պատկերներով եւ փաստացի օրինակներով ցոյց տուաւ թէ այսօրուան քաղաքակիրթ աշխարհը բնաւ մտահոգ իսկ չէ իր երբեմնի փոքր դաշնակցին վիճակէն, որ կրելէ յետոյ ահաւոր ցեղասպանութիւն մը, ցրուած է ու կը տառապի աշխարհի չորս ծագերուն: Միջազգային մեծ պետութիւնները, որոնք կը վարեն աշխարհի ճակատագիրը, չեն զբաղիր թղթածրարներով, թէ անոնք ըլլան յուշագիրներ, փաստաթուղթեր, դաշնագրեր, խոստումներ, համակրական խօսքեր, եւայլն: Կարեւորը իրենց քաղաքական եւ անտեսական չահերն են, անկարող որեւէյ վճռական քայլ մը առնել: Հայկական ցեղասպանութենէն յետոյ բարձրացան սարսափի եւ վրդովմունքի ձայներ, ստորագրուեցան բազմաթիւ դաշնագրեր, դատապարտուեցան բոլոր տեսակի ոճիրները, սակայն ապարդիւն, որովհետեւ այդ բոլոր ճառերը, այդ բոլոր զրուքիւնները երբեք արդեւք չհանդիսացան նոր ցեղասպանութիւններու՝ դիտցան նոր ցեղասպանութիւններու՝ ինչպէս Իրաքէն, Պիաֆրա կամ Պէնկլատէշ: Ուստի չկայ միջազգային բարոյական նորմ մը, չկայ միջազգային իրաւունք մը, չկայ Արդարութիւնը պարտադրող եւ գործադրել տուող ձայն մը: Հետեւաբար, մենք է որ պիտի ընենք արդարութիւն: Շարունակելով Ժ.–Մ. Գառաղու Թուեց երկու միջոցներ՝ առաջինը ինքնահամոզում, ինքնահաւատու – թիւն, միասուռ եւ միակամ պահանջ, մէկ ուսակէտ ներկայացնելու համար իրը ազգ, ցոյց տալով մեր զարաւոր մշակութային գանձերը. այս ուղղութեամբ պէտք է վերամշակումի ղեկասուութեան դան բոլոր անոնք, որոնք Հայ են, կը կրեն հայ անուն, բայց հեռու կը մնան հայկական գործերէ եւ հարցերէ: Իսկ երկրորդ միջոցը Պետութիւններու ուղղութեան կարծիքի ուշադրութիւնը գրաւելու համար միակ կերպը տեղորներ կազմակերպել, ձեւերը բազմաթիւ են եւ օրինակները չեն պակսիր ամէնօրեայ կեանքի մէջ: Այս առաջարկը, կամ Հայկական Հարցի այժմէականացման լուծման այս միջոցը, խանդավառ եւ երկարօրէն ձայնարուեցաւ (չմոռնանք որ երիտասարդութիւնը մեծ թիւ կը կազմէր սրահին մէջ):

Փրոֆեսէօր Ժուֆը ալ Փրատէլ, որ կը նախագահէր հանդիսութեան, ըրաւ ընդհանուր համադրութիւն մը դասախօսներու չուրջ կազակցութեամբ Հայկական Հարցին ու առաջին հերթին դատապարտեց Ժ.–Մ. Գառաղուի տեղորիստական լուծումները, ուժգնօրէն յայտնելով իր հաւատքն ու համոզումը, որ Արդարութիւնը ուշ կամ կանուխ անպայման պիտի յաղթանակէ խաղաղ միջոցներով, օրէնքի եւ իրաւունքներու ճամբով: Ժուֆը ալ Փրատէլ ի մէջ այլոց ըսաւ.

«Հայ ժողովուրդը զոհը եղաւ զոյդ ցեղասպանութեան՝ ֆիզիքական, մէկուկէս միլիոն զոհեր տալով, եւ քաղաքական, դաշնակիցներու անցողականութեան: Ճմռնանք որ Սեւրի դաշնագիրը ստորագրեցին դաշնակիցներն ու Թուրքիան, սակայն 1922ին Լօզանի մէջ կամայ մոռցան Հայաստանը: 1966ին Իրաւանց Լիկան հանդիսաւոր կերպով կը վերահաստատէր ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքը: Տարիներէ ի վեր կը հաստատենք թէ ազգեր որոնք նոյնիսկ ազգային կորիզ մը չունին, մաս կը կազմեն Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան: Այս պայմաններու մէջ, ինչպէս հայ ժողովուրդը որ ունի մշակութային եւ պատմական փառաւոր անցեալ մը, պիտի չկարողանայ հաւաստել Ափրիկէի այդ նորահաստատ ազգերուն հետ, վայելելով նոյն քաղաքական իրաւունքները»: Ժուֆը ալ Փրատէլ փակեց հանդիսութիւնը հետեւեալ խօսքերով. «Կը մաղթեմ ու կը հաւատամ հայ ազգի քաղաքական վերածնունդին»:

Ներկայ անձնաւորութիւններու կարգին յիշենք՝ նախարար Ժօզէֆ Քոմիթի, Պ. Պորսոմի՝ ներկայացուցիչ երեսփոխան քաղաքապետ Կ. Տըքէբի, Տիկին Ժ. Լեսխա Իրաւանց Լիկայի տեղական նախագահուհի, Փ. Արնօ՝ երեսփոխան, Հանց Ռէկէնհարտ Գերմանիոյ հիւպատոս, Մ. Մասխաս, Պ. Լեսխա Քաղաքապետական Խորհուրդի անդամներ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

քան քարէա, կայ երգողներու դանկը:

Միհրան Թումաճանի «Հայրենի երգ ու բան» հատքածոյին այս հատորը կարեւոր նուաճում է հայ երաժշտական աղբիւրներու մէջ, քանի որ ան ընդմիշտ կրնատէ վերած է Արեւմտահայութեան մէկ սուրբ հատուածին երգի սահգծագործութիւնը. անոր կատարած գործը արժանի է խիստ դնահատանքի եւ խրախուսանքի:

Ս. ԳԷՈՐԳԵԱՆ

×

«ՅԱՌԱՋ»·— Հայաստանի Գրողներու Միութեան 6րդ համագումարին (1971, Յունիս 1–3), « Սով. Գրականութիւն » ամսագրի խմբագիրը՝ Ստ. Կուրտիկեան, իր զեկուցումին մէջ, ի մէջ այլոց, կ'անդրադառնար Մ. Թումանեանի այս խիստ շահեկան գործին՝ դատապարտելով արեւմտահայերէնի դէմ կարգ մը շրջանակներու անթոյլատրելի կեցուածքը:

Վերտին կը ներկայացնենք Ստեփան Կուրտիկեանի խօսքը·—

— Ես համաձայնութեամբ ուզում եմ հաղորդել մի կուրէօզ: Կամ լաւագոյն տիպարներից մէկը՝ երաժշտագէտ Միհրան Թումաճանը, տարիներ առաջ Ամերիկայից հրաւիրուել էր հայրենիք՝ արեւմտահայ երգի բազմահատոր կազմելու: Այսպիսով կորսուել վերկուելու էին մինչեւ այժմ անյայտ հայկական չատ երգեր: Թումաճան երկու տարի առաջ աւարտեց առաջին հատորը, որն ընդգրկում է Բիւրեղհայի հայ ժողովրդական երգերն ու պարերգները, նաեւ առածանին: Բնական է, որ արեւմտահայ երաժշտագէտը ուսումնասիրութիւնը եւ ծանօթագրութիւնները գրէր արեւմտահայ լեզուով, մանաւանդ, որ արեւմտահայ լեզուով էին գրուած երգերը: Աւարտուն հատորը, սա – կայն, տպարան չգնաց՝ հակառակ Ակադեմիայի արուեստի ինստիտուտի 'իրեկտոր Ռուբէն Զարեանի եւ երաժշտագէտ Ռոբերտ Աթայեանի ջանիերին: Հէնց այստեղից էր սկսում է «կուրէօզ»ը: Ակադեմիայում գտան, որ անթոյլատրելի է ուսումնասիրութիւնը եւ ծանօթագրութիւնները հրատարակել արեւմտահայ լեզուով, *մոռացութեան տալով, թէ մեզ մօտ Հր. Աճառեանը, Ճարտարապետ Թորամանեանը եւ չատ ու չատ ուրիշներ ուսումնասիրութիւններ գրել եւ հրատարակել են արեւմտահայ լեզուով, ինչպէս արեւմտահայ լեզուով են լոյս տեսել արեւմտահայ արձակն ու չափածոն:*

Մի անգամ ես հանդիպեցի 80ամեայ Միհրան Թումաճանին, հետաքրքրուեցի նրա աշխատասիրութեան հրատարակու – *թիւնով:* Դառը ժպիտով նա պատասխանեց.

— Տարի մըն է, որ գրածս «հայերէնի կը թարգմանեն»··· այո, հայերէնի կը թարգմանեն···:

ՀԱՅՃԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՋԻԳԸ

Դ.

— Տիկին Ֆօրթիէ, ձեզի կը յանձնարարեմ փակել դռները, բաւ արկղակալը, երիտասարդ այրիին ուղղելով խօսքը: Իմ կարծիքս սա է որ զործարանատէրը չատ թեթեւօրէն ձեզի կը յանձնէ չատ խոշոր պատասխանատուութիւն մը:

— Պարոն, մի մտահոգուիք, հակուրթեան մէջ թերութիւն պիտի չգործեմ, պատասխանեց Ժանն:

Գործաւորներու արձակման ժամուն, ժաք ըստ սովորութեան ամէնէն վերջը դուրս ելաւ գործարանէն ու դռնապանուհիին յանձնեց յաջորդ օրուան ներկայութեան թուղթերը:

Ժաք դուրս ելլելու վրայ էր, երբ տիկին Ֆօրթիէ այս անգամ գայն կեցուց, ըսելով·

— Պարոն կարօ, այս առտու ի՞նչ ըսել կ'ուզէիք ինծի:

Ժաք զգալիօրէն սարսռալով պատասխանեց·

— Շատ մը բաներ ըսել կ'ուզէի···

— Ըսէք տեսնեմ···

— Ո՛չ··· խորհեցայ որ տակաւին ըսելու չեմ···: Համարձակութիւն չունիմ ըսելու···:

— Դո՞ւք համարձակութիւն չունիք:

— Այո, ես···: Հիմա այդ մասին չեմ խօսիր ձեզի, բայց յետոյ պիտի գրեմ, ինչ որ աւելի դիւրին է:

Ժանն ոչ նուազ տարօրինակ դատաքի խօսքերը որքան անոր դէմքը:

— Վախ կը պատճառէք ինծի, մրմնջեց այրին: Ինչո՞ւ այդքան տխուր էք···

— Բան մի հարցնէք ինծի, դէթ առայժմ··· ու պատասխանեցէք ձեզի ընեւլիք մէկ հարցումիս:

— Ի՞նչ հարցում:

Ժաք լուռ կը մնար:

— Ի՞նչ հարցում պիտի ընէք, կրկնեց Ժանն:

— Լրջօրէն խորհեցա՞ք ձեր կացութեան մասին երէկ ձեզի ըսածիս վրայ, յարեց Ժաք:

— Այո, խորհեցայ···:

— Կը հաւանի՞ք առաջարկիս:

— Երբ ինծի իմացնէք ինչ որ չէք ուզեր, չէք համարձակիր ինծի իմաց տալ այսօր:

Ժանն չեչտած էր իր խօսքը:

— Վաղը մեր երկուքին ճակատագիրը պիտի վճռուի···:

— Վա՞ղը: Բայց ինչո՞ւ վաղը:

— Մի հարցաքննէք զիս: Պիտի չպատասխանեմ: Վաղը չուտ կը հասնի, ուր քանի մը ժամուան մէջ՝ չատ մը բաներ կը պատահին:

Յետոյ Ժաք կարօ յանկարծ մեկնեցաւ, խօսակցութիւնը կարճ կապելու համար. ճաշելու պիտի երթար հոն, ուր սովո – րարար կ'ընէր իր ճաշը. մինչեւ ժամը տասը մնաց ճաշարանը ու կատարեալ հանդարտութեամբ թուղթ խաղաց քանի մը ընկերներու հետ, որոնց պիշեր բարի մաղթեց բաժնուած ատեն:

Առանձին մնալուն պէս, Ժաքի անհոգ ու զբեթէ զուարթ դէմքը փոխեց իր արտայայտութիւնը, նորէն մթագնեցաւ, ինչպէս երկու օրէ ի վեր: Փոխանակ բնակարան դառնալու, Քրէթէյի ճամբուն հետեւեցաւ, Ալֆորվիլի ու Ալֆորի միջեւ դտնուող դաշտագետնին մէկ արահետին մէջ մտաւ, Շարանթոնի ամրոցին հետին մէջ մտաւ, եւ անցնելով: Քիչ յետոյ՝ Ժաք ինքզինքը պտաւ մշակուած հողերու մէջ: Արդարօրէն կը յառաջանար, մերթ կանգ կ'առնէր, մուխին մէջ մտահոգ նայուածքներ կ'ուղղէր ու ականջը կը սրէր, ապահովուելու համար թէ հեռուէն մէկը չէ՞ր գար կամ ղէմայը մէկը չէ՞ր ելլեր: Ժաք յանկարծ կանգ առաւ: Պատ մը կը ցցուէր իր դիմաց: Պ. Լապրուի գործատանին պատն էր: Անոր եղերքէն յառաջացաւ մինչեւ այն դաղտնադուռը, որուն վրայ խօսեցանք առիթ առաջ. ան կը գտնուէր գործարանատէրին բնակած տաղաւարին մօտ:

— Այս դռնէն ներս մտնելու է, մրմնջեց Ժաք, դէպի այն փականքը ծռելով, գոր ուշադրութեամբ քննեց ու մատով չօշափեց բանալիին ծակը:

Յետոյ դրպանէն հանեց թիթեղէ փոքր տուփ մը ու բացաւ զայն: Տուփին մէջ կար կաղապարի կնքամոմի կտոր մը, որով փականքին դրօշմը առաւ: Յետոյ ճակատին տարաւ քրտինքէն թրջած ձեռքը ու դէպի Ալֆորվիլ ուղղուեցաւ այն մեւնոյն ճամբով, որուն հետեւած էր հոն գացած ատեն:

Ձիշդ այդ պահուն, Պ. Լապրու, թըղթատար կառախումբէն վար կ'իջնէր Պըլուայի մէջ: Փարիզէն կուգար ան: Իր գոյրը, տիկին Պերթէն, կը բնակէր Պլուայի չրջակաները դիւղ մը, ուր չատ հաճեատ կեանք մը կ'անցընէր իր ամուսնին մահէն յետոյ:

ԿԶԱՎԻԻ ՏԸ ՄՈՆԹՒՓԻՆ

(Շար·)

Տիկին Հայկազ Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Լազար Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Սուքիաս Աւլանեան, Փաթրիք, Քաթրին, Փասքալ Մանուկեան, Սիլվի, Ալէն Ա֊լանեան խոր կսկիծով կը ծանուցանեն ի֊րենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ֊հօր՝

ՀԱՅԿԱԶ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ 73 տարեկանին, ղօրացած Ս. Խորհուրդներով։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Նոյ. 4, ժամը 10.45ին Մէօտոնի Սէն֊Մարթէն եկեղեցին, հայկ. ծէսով, Ռիւ տը լա Ռեփիւպլիք, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Թրեվոյի գերեզմանա֊տունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Դաբբինեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհան֊դիսական պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ մեծ֊մօր՝

ՄԱՐԻԱՄ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կի֊րակի Նոյ. 5, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի պիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

ՄԱՐՍԷԼ.— Տէր եւ Տիկին Աւետիս (Նահէլ) Թիֆթիկեան, փեսան ընկ. Սի֊մոն Աւետեանի, իր ողբացեալ մօր ՄԱ֊ՐԻԱՄԻ, մեծ֊մօր ԵՒԱ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆԻ, մօրեղբօր ԹՈՐՈՍ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆԻ, մահա֊ցած Փարիզ, յիշատակին, հոգեհանդստա֊կան պաշտօն կատարել կուտայ այս կի֊րակի առաւօտ (Նոյ. 5) Սէն֊Ժեռմէ Ս. Սահակ֊Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ։

×

Այրի Տիկին Արամ ձէնաղեան եւ զա֊ւակները՝ Վարուժան եւ Մանուշակ ինչ֊պէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագա֊ները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգըստա֊կան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ ե֊կեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ պա֊պականին՝

ԱՐԱՄ ՁԷՆԱՂԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի պիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փափազեան 50 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի Սոնա Պիպէր֊եանի կսկծալի մահուան առթիւ։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Վալանսէն պ. յ. կուտեան մէկ տարե֊կան «Յառաջ» կը նուիրէ իր ազգականին՝ պ. Պօղոսեանի (Մոնթրէալ)։

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Զազուքճեան (Պուա լա Ռէն) 30 ֆր. կը նուիրեն Առնուվիլի Վա֊րագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ (ատանալ «Յա֊ռաջ»էն) եւ 20 ֆր. «Յառաջ»ի Պր. Քէօ֊թահեանի հոգեհանգիստին առթիւ։

×

ՆԻՍԻՆ Տէր եւ Տիկին Գեղամ Խոսրով֊եան 100 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի Յա֊րութիւն Գրիգորեանի մահուան առթիւ։

Տիկին Հ. Գրիգորեան 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի։

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՕՔ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«Պատուոյ գաշտը ինկած Հայերու յի֊շատակին կատարուելիք արարողութեան (Նոյ. 1, 1972 Վերաէօն) կազմակերպիչ֊ները կաւով կը յայտնեն թէ թեքնիք պատճառներով արարողութեան յետա֊ձգել այդ արարողութիւնը թուականի մը, որ պիտի ճշդուի յետագային»։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ՄՕՆՄՕՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի եւ Անտիլիի հանգստեան տուներուն մահացած պատսպարեալներու հոգւոյն, այս տարի եւս Նոյեմբեր 5ի առաւօտ ժամը 10ին, հոգեհանգստեան պաշտօն – պատարագ տեղի կ'ունենայ Մոնմորանսիի հատուածութեան (44–50, Ավընիւ Շարլ տը Կօլ), հովանաւորու֊թեամբ կաթող. Պատուիրակ եւ առաջ֊նորդ Փարիզի Հայոց Սերովբէ Արք. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ։

Յաւարտ պատարագի, օրուան հանդի֊սաւորեալ եւ Սերովբէ Արք.ի ներկայ֊ացուիչը պիտի այցելեն Մոնմորանսիի գե֊րեզմանատունը աղօթելու համար վախ֊ճանած պատսպարեալներու չիրիմներուն վրայ։

ԱՂՔԱՏԱՒԱՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Ը. Գ.

ԱՐՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼԻ Հ. Ը. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւա֊քատեղին։

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ը. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

×

ՎԻԼՆ.— Հ. Ը. Դ. Անի կոմիտէն չնո֊րհակալութեամբ ստացած է Պր. Հայկազ Յակոբեանէ 50 ֆր. Գ. Իփէկեան ակումբի բարեզարդման համար, ի յիշատակ իր քրոջ մահուան 10րդ տարելիցին։

ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Լիբանանայ տաղանդաւոր երգչուհի

ԹԱԳՈՒՀԻ ԹԷՔԵԱՆ

Վկայեալ Պէյրութի Պետ. Երաժշտանոցէն

կուտայ իր միակ երգահանդէսը 9 Նոյեմբեր, Հինգշաբթի դիւրը ժամը 9ին,

Օթէլ ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ սրահին մէջ։

Ցայտագրին մաս կը կատմեն.— Կոմիտաս Վարդապետ, Կանաչեան, Սպէն֊դիարեան, Գ. Ալէմշահ, Տիգրանեան, Յարութիւնեան եւ, միջազգային հռչակի տէր Տըպիւսի, Վէբռի, Շուպէրթ եւն.։

Մուտքի տոմսերը ապահովելու համար դիմել՝ Բարեգործականի Տիկիններուն եւ հանդիսութեան օրը՝ կիւչէն, ինչպէս նաեւ Բարեգործականի Քարտուղարու֊թեան մօտ, 7 Ռիւ Փափէր, Հեռ. 54–16–50

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Լիոնի համալսարանի հայերէնի դասա֊նանդութիւնները կը սկսին Նոյեմբեր 8ին, ամէն Հորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրե֊րը։ Մանրամասնութեանց համար դիմել քարտուղարութեան, Փասթէօր փողոց, թիւ 74։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. Շրջանային Կոմիտէի
մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր խումբերուն։

Շաբաթ, Նոյեմբեր 4, ժամը 20.30էն մինչեւ լոյս 5րդ Թաղամասի Քաղաքա֊պետարանի սրահը։

Place du Panthéon, Métros : Saint-Michel et Luxembourg

Կը նախագահէ ընկ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ
Ուղերձ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԲԱԺԻՆ
« LES BALLETS ARMENIENS »
Ղեկավարութեամբ ԵՒԱ ԱՐԶՈՒԵԱՆԻ
Կ'երգէ ՕՐ. ԱՑՏԱ. ԷՄԻՐԵԱՆ
Երգերը եւ նուագախումբ ղեկավարութեամբ ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ
ՊԱՐ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՑՏ
Խօսնակ ընկ. Գր. Ամիրայեան

Ճոխ պիւֆէ — Մուտք 10 ֆր. — ուսանող, զինուորներու համար կէս գին

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ Նոյեմբեր 4, ժամը 21ին
SALLE MAZENOD

Պատուոյ նախագահ.— Երեւելիան – քաղաքապետ՝ ԿԱՍԹՈՆ ՏԻՖԷՌ
Հովանաւորութեամբ Հ. Ց. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն եւ Նոր Սերունդին։

Կը նախագահէ ընկ. ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ
Կը խօսին ընկերներ ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ և ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Ուղերձ Նոր Սերունդի կողմէ
Գեղարուեստական բաժին
մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի (երգ, պար, արտասանութիւն)
Լուսաբաճակով ցուցադրութիւն մեր յեղափոխական դէմքերու։
ՇԱԲԱԹ ժամը 14էն սկսեալ ցուցահանդէս նոյն սրահին մէջ։ Ցեղափոխական դէմ֊քեր, նկարներ, նամակներ եւ դաշնակցական հրատարակութիւններ

×

ԿՈՒԼՈՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Եօթնեղբայրեան
ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Շաւարշ Նարդունի խումբին։
Կը նախագահէ ընկ. ՂԵՒՈՆԴ ԹՈՐՈՍԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Կիրակի, Նոյ. 5, ժամը 15.30ին, Ռիւժիի սրահը։ Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերունդին կողմէ։

Ճոխ պիւֆէ — Մուտքը ազատ է

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն֊Մօրիսի մասնաճիւ֊ղը չնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Արամ ձէլոյեանէ 50 ֆր. իրենց երկուսրեակներու ծնունդին առթիւ։

Նաեւ չնորհակալութեամբ ստացած է 50 ֆր. Պր. Յովհ. ձէլոյեանէ իր ապա֊քինման առթիւ։

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւ֊նը չնորհակալութեամբ ստացած է 100 ֆր. այրի Տիկին Մարիամ Փաչայեանէ, իր մօր Ծնունդ Զամասանեանի մահուան քա֊ռասունքին առթիւ։

Ալֆորվիլի Մշակութային վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է 100 ֆր. այրի Տիկին Մարիամ Փաչայեանէ իր մօր Ծնունդ Զամասանեանի մահուան քառա֊սունքին առթիւ։

×

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի վարչու֊թիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է 30 ֆր. Տիկ. Թադուհի Բազումեանէ, Մ. Խա֊տահարեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

ՍԷՆ֊ՇԱՄՕՆ
« ՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ »

Միութիւնը պիտի տայ նաեւ պարան֊ցիկ երեկոյթ մը՝ 18 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Քաղաքապե֊տարանի խրանխճանքի սրահին մէջ։

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒՄԻ

ԵՐԵԿՈՅ

Նախաձեռնութեամբ
Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան
Ուրբաթ 17 Նոյ. երեկոյեան ժամը 20.45ին
Օթէլ Մոտէռնի սրահին մէջ
Place de la République — Paris
Կը նախագահէ ԱՍԱՏՈՒՐ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ
Կը խօսի ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԵԱՆ
Նիւթ ունենալով՝ Երգիծաւիքը եւ Ծիծաղը
հայ գրականութեան մէջ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՃԱՇ – ԽՆՋՈՅՔ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 11 ՇԱԲԱԹ ՕՐ
ԺԱՄԸ 20ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՈՒՇ ԳԻՇԵՐ

Salle Voltaire, rue Voltaire

Գեղարուեստական Բաժին

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Եէնովեան Արշակ (Աչօտ) Մինասի, ծնած 1909 Թուին, կը փնտռուի իր կնոջ Վե֊րոնիքայի եւ զաւկին Մինասի կողմէ, Երեւան։

Ենթակայէն կամ պինքը ճանչցող հայ֊րենակիցներէն կը խնդրուի դրել՝ Մա֊նուէլ Հէլվաճեանի՝

3, Rue du Rivage
ST. CHAMOND 42.400

ՇԱԲԱԹ
4
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI
4 NOVEMBRE
1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

LE NUMÉRO 0,70 F.

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1922
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.556

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.556

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓԱՌՔ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

—o—

Անցեալ գարու վերջին տասնամեակին սիրտը կեանքի կոչուած՝ ուժասնեկու տրեկան է այսօր Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը։

Ամբողջ 82 տարի տպրի ծառայութեան է լծուած Հայութեան այս մեծագոյն կուսակցութիւնը, արտայայտիչը հայ բազմաշերտ ազգի քաղաքական պահանջներուն։

Իր կեանքի երեսուն տարիները ապրեցաւ երկրի մէջ, հայ ժողովուրդի կազքին։ Թանհատութ տարեկան առոյգ երիտասարդ էր, երբ 1918 Մայիս 28ին, Մեծ Եղեռնէն երեք տարի վերջ, արեան ճապաղիքներու մէջէն ստեղծեց անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը, «իր քաջ որդւոց աւերը արիւնով»։

Աւելի քան կէս գարէ ի վեր տարագիրը՝ հայ ժողովուրդին պէս, Դաշնակցութիւնը սփիւռքի անասնման տարածութեանց վրայ հոգեւին նուիրուած է հայապահպանման սրբազան գործին։

Հեռու է հայրենիքէն, սակայն տեւական ներկայութիւն է արտասահմանի այն բոլոր մօտաւոր ու հեռաւոր անկիւններուն մէջ, ուր ծուարած է ափ մը Հայութիւն, – պատկիները կամ թոռները ահաւոր փոթորիկէն ճողոպրած բեկորներու։

Ա՛ւր է գաղտնիքը Դաշնակցութեան յարատեւ կենսունակութեան, մշտանորոգ թարմութեան ու նախանձելի երկարակեցութեան։

Ինչպէս է, որ յեսուներկու տարիէ ի վեր հայրենի ծոցէն կտրուած, ա՛յքան երկար կը դիմանայ հաստատմամբ կազնիի պէս, կուրծք տալով աշխէն ու ձախէն, տապաւեն ու հիւսիսէն փչող ամեհի փոթորիկներու։

Գաղտնիքը ա՛յն է, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր ուխտը կը ատանայ հայ ժողովուրդէն։ Կը թարմանայ ու կ'երիտասարդանայ անընդհատ։

Ընդհին իր քաղաքական, մշակութային ու երիտասարդական կազմակերպութիւններ կ'արձակէն։

Նոր սերունդի հոգիին մէջ լոյսեր կը ծագին ու յոյսեր կը ծնին։

Փա՛ռք Դաշնակցութեան։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՍԷՅՆ ԵՒ ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

—o—

Պէյրութի երկու թերթեր արձագանգ կը հանդիսանան կարգ մը լուրերու ըստ որոնց Հիւսէյն Թագաւորը համաձայն է պաղեստինեան Պետութեան մը ստեղծման Այսրյորդանանի մէջ։ Այս հոդամասը որ 1967ի Յունիսեան օրերէն ի վեր գրաւուած է Իսրայէլի կողմէ, մաս կը կազմէր նախկին Պաղեստինին եւ անոր անհետացումէն ետք 1948ին կցուած էր Յորդանանի կողմէ։ 800էն 900 հազար պաղեստինցի կ'ապրին հոն։

Անցեալ Մարտին, Հիւսէյն Թագաւորը առաջարկած էր որ պաղեստինեան նահանգ մը հիմնուի արեւմտեան Յորդանանի Թագաւորութեան մը մէջ, որու Թագաւորը կ'ըլլար ինք։ Ֆետայիները մերժած էին այս ծրագիրը, որ մեծ իրարանցում յառաջ բերած էր արաբ յառաջդիմական աշխարհի մէջ, ուր կը ներկայացուէր իբրեւ փորձ մը պաղեստինեան հարցը մէջտեղէն վերցնելու։ Հիւսէյն ձգած էր որ մտքերը հանդարտին եւ հետեւողական կերպով աշխատած էր ձեւ տալ իր ծրագրին գործադրութեան։ Պարզ է որ «պաղեստինեան գաւառը» կրնայ հիմ ծառայել պաղեստինեան Պետութեան մը ինչ որ սիճէ fուա նոճ պայմանն է հարցին լուծման։

Պէյրութի Լը Սուար օրաթերթը, հիմնուելով արաբ դիւանագիտական աղբիւրներու վրայ, կը գրէ թէ Հիւսէյն արդէն մտադիր է հրաժարելու որեւէ պահանջէ Այսրյորդանանի վրայ ի նպաստ Պաղեստինցիներուն, Մերձաւոր Արեւելքի տապնային ամբողջական կարգադրութեան մը շրջագիծին մէջ։ Նոյն թերթին համաձայն դիտուած է որ Հիւսէյն նահանգ» մը ստեղծուած կերպով է որ Հիւսէյն նահանգ» մը ստեղծուած է «պաղեստինեան գաւառ» մը եւ ոչ՝ ազատ Պետութիւն մը «որովհետեւ, եթէ Պետութիւն մը ըլլար, իր ծրագիրը պիտի բախէր Իսրայէլի ընդդիմութեան, այլ խօսքով՝ Միացեալ Նահանգներու ընդդիմութեան ու նաեւ այլ մեծ Պետութեանց, բացի թերեւս Չինաստանէ եւ Խորհ. Միութենէ»։

Այս վարկածը կը համապատասխանէ Հիւսէյնի յայտարարութեան, զոր Յորդանանի Թագաւորը ըրած է լիբանանեան Մակագին չաբաթաթերթին։ Յայտնելէ ետք թէ պաղեստինցիները եւ Յորդանացիները մերձացած են անքակտելի կերպով, Թագաւորը կ'աւելցնէ «Բայց եթէ պաղեստինցիներու փափաքն է (արաբ միացեալ Թագաւորութեան մը կազմութենէն ետք) իրենք պիրենք անկախ Պետութիւն հրատարակել, չեմ ընդդիմանար»։

Աւելի յատկանշական կը նկատուի պաղեստինեան Ազգ. Խորհուրդի եւ արաբ Արտաքին Նախարարներու ժողովին նախօրեակին եւ այն պահուն երբ Քուէյթ մէջամտութիւն մը կը փորձէ Գահիրէի եւ Ամմանի միջեւ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐԱԿՈՍԻ Ֆրանսայի հիւպատոսը՝ Ռոժէ Թիւր ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ,

ՁՇԴՈՒՄ.— Նոյեմբեր 1ի խմբագրական մէջ Ա. սիւնակ վրէն վեր 12րդ տողը կարդալ այսպէս.—

« ... երբ կիլիկիոյ պարպումէն եւ Իզմիրի ազէտէն ետք Ֆրանսա եկան հայ Լեգէոնականները, Ընկերակցութիւնը, եւայլն»։

ԵՐԵՒԱՆ ⇄ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Հոկտեմբեր 27)

ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ՅՈՐԵԼԵՆԱԿԱՆ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

Հոկտ. 25ին, Երեւանի Նկարիչի Տան մէջ բացումը կատարուած է նկարիչներու յորելենական ցուցահանդէսին։ Բացման առթիւ հանդիսաւոր արարողութիւն տեղի ունեցած է եւ խօսք առած է Մշակոյթի նախարար՝ Ռ. Պարսամեան։ Նախարարը չեչատած է թէ ներկայ ցուցահանդէսը որ կ'արտացոլէ հայկական կերպարուեստի նոր վերելքը, ստեղծագործական հաչուեստուածութիւն մըն է որով հանդէս կուգան հայ նկարիչներու բոլոր սերունդները ներկայացուցիչները։

Հայաստանի Նկարիչներու Միութեան նախագահը՝ Ս. Սաֆարեան յայտնած է թէ Հայաստանի արուեստագէտները պարտականութեան եւ պատասխանատուութեան զգացումով են պատրաստուած այս ցուցահանդէսին։

Այցելուները հետաքրքրութեամբ կը ծանօթանան արուեստագէտներու նոր աշխատանքներուն՝ կտաւները, քանդակները եւ այլ գործեր։ Իրենց գործերը ցուցադրած են.— Գ. Գիւրջեան, Գ. Խանջեան, Մ. Արեղեան, Ե. Քոչար, Է. Իսաբէկեան, Ա. Կալենց, Գ. Գրիգորեան (Զատո), Մ. Աւետիսեան, Ա. Յարութիւնեան, Ս. Բազդասարեան։ Ե. Սաւայեան, Գ. Ազատեան, Մ. Արզումանեան եւ ուրիշները։ Իրենց գործերը նուիրած են Արիւն–Սեւան կռիւներուն հերոսներուն եւ հոգը մշակոյթն է։

×

ՄԱՅՐ ԹԱՏՐՈՆԻ «ՈՍԿԷ» ՅՈՐԵԼԵԱՆԸ

Հայաստանի պետական թատրոնի հիմնադրութեան յիսնամեակին առթիւ, «Արմէնփրէս»ի Մոսկուայի թղթակիցը՝ Լեւոն Ազրոյեան տեսակցութիւններ ունեցաւ անուանի հայ արուեստագէտներու, պետական գործիչներու եւ պետական գէմքերու հետ, անոնց խօսքը արձանագրելու համար «Գ. Սունդուկեան» թատրոնի մասին։

Անահտան Միկոյեան.— Յիսուն տարին պատմութեան համար այնքան ալ մեծ ժամանակաշրջան մը չէ, բայց «Գ. Սունդուկեան» թատրոնը կրցաւ մեծ ճամբայ կտրել՝ արժանանալով ընդհանուր գնահատանքի եւ յաջողեցաւ գտնել Մարտ. Մխիթեան լաւագոյն թատերական օճախներէն մէկը։

... Այսօրուան պէս կը յիշեմ առաջին հանդիպումս Փափազեանի հետ։ Երեսունական թուականներուն էր, Մոսկուայի մէջ։ Մեծ թատրոնին մէջ կը բեմադրուէր «Օթելլո»ն։ Գլխաւոր դերը ստանձնած էր վահրամ Փափազեան, որ նոր վերադարձած էր արտասահմանէն։ Թատրոն եկած էին կառավարութեան անդամները։ Փափազեան իր դերը կը ներկայացնէր Քրանաերէն։ Ես մտահոգ էի, թէ արդեօ՞ք Քրանաեսօ Օթելլօ – Փափազեանը «ընդհանուր լեզու» պիտի գտնէ իր ուսուցչուհիին հետ։ Սակայն առաջին իսկ տեսարանը վարատեց մտահոգութիւնս։ Մինչեւ այսօր կը յիշեմ վերջին տեսարանը, երբ նախանձէն խելագար Օթելլօն կը խեղդէ Դեզդեմոնան։ Փափազեան այնքան տարուած էր իր խաղով, որ երկար ժամանակ չէր ձգեր խաղընկերուհիին կոկորդը, դահլիճին մէջ՝ չշունչները ծայր տուին։ Սակայն ամէն բան բարեյաջող ընթացաւ... դերասանուհին ողջ մնաց, իսկ խաղը կատարեալ էր։

Յովհաննէս Բազրամեան.— Ամէն անգամ որ Հայաստան կուգամ կ'աշխատիմ ներկայ գտնուիլ Մայր Թատրոնի ներկայացումներուն. ամէն անգամ ալ կ'ուրախանամ։ Ինձի համար չափազանց հաճելի է դիտել Ա. Շիրվանզադէի «Պատուի համար»ը եւ «Քաոսը», մանաւանդ վերջինը։ Կենսախինդ է Ա. Պապոյեանի «Աչխարհն այս, չուտ է եկել» կատակերգութիւնը։ Առանձնապէս լաւ կը խաղայ Գուրգէն Ջանիբեկեան։

Մեր Թղթակիցներու Ուշադրութեան

—o—

Ցրդ Թաղամասի Թղթատարի տնօրէն – նութիւնը «Յառաջ»ի իրրեւ պաշտօնական հասցէ կ'ընդունուի միայն 32 Ռիւ տը Թրէվիզը (ուր արձանագրուած է իր Ռեժիսքր տը Քոմէրսը) բայց առժամապէս համաձայնած է 17 Ռիւ Պլէօ յանձնել մեր սովորական հասցէին ուղղուած բոլոր թերթերն ու նամակները, խնդրելով ժամառաջ պաշտօնական ձեւակերպութիւն – ներն ընել վերջնական կարգադրութեան համար, պաշտօնական նոր հասցէի մը։ Այս կարգադրութիւնը կրնայ ըլլալ սակայն միայն երբ տեղ մը գտնուի ու փոխադրութիւնք։ Մինչ այդ կը խնդրենք ուրեմն մեր թղթակիցներէն որ չարունակեն օգտագործել մեր սովորական հասցէն (Ռիւ տը Թրէվիզ)։

Այս պայմաններու տակ, աւելորդ է ըսել որ աւելի քան երբեք տեխպողական բնոյթ կը ստանայ «Յառաջ»ի տեղափոխումը, ինչ որ դիւրին գործ ալ չէ, բնականաբար։

Կը մնայ մեզի խորհ՞ն չնորհակալութիւնները յայտնել Ադդ Տան (ան)պատասխանատուներուն որոնք 24 ժամուան մէջ այս անել կացութիւնը ստեղծեցին «Յառաջ»ի համար, խնդրոյ առարկայ գործընթացով նոյնիսկ անոր հրատարակութիւնը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏԳԱՄԸ

ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆԻ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

—o—

Երիտասարդը պէտք է ոչեկան բարձունք ունենայ, ուր մաղլցէ ճիգով: Ա՛յդ է իր կոչումն այս աշխարհի մէջ. մնացածը հող է ու մոխիր: Այդ՝ ունիք այդ բարձունքը եւ եթէ չունիք՝ չ՛ըլլաք կարծում, որ պէտք է ունենաք:

Ուռող ու վայելող երկրամասու վիճակից վերանալ ղէպի մարդը սաւառնող. ա՛յս պէտք է լինի երիտասարդութեան հոգն ու ճիգը, որովհետեւ ա՛յս է նրա կոչումը տիեզերքի մէջ:

Նիցչէն ասում էր. մարդը մի բան է, որ պէտք է յաղթահարուի: Ճիշդ է այս, բայց պայքարը պէտք է փոխադրել նեբաչխարհ եւ այստեղ հարթընթաց մարդուն ճիգով դարձնել վերասլաց: Ոչ թէ բարձրանալ՝ միւսներին համարելով պատուանդան, այլ բարձրանալ նոյնպէս միւսների համար դառնալով չահ ու բարձունք:

Ոգու խղճը ապառելով լուսաւորել ներքին վերելքի ճամբան նմանի առջեւ՝ ա՛յս է կոչումը երիտասարդ մարդկութեան:

×

Երկու հիմնական գաղափարներ կան, որ ազգային դիտակցութեան հիմնաքարը պիտի կազմեն. կրթութիւն մայրենի լեզուով, կրթութիւն ազատութեան համար: Հետեւապէս, ազգային – քաղաքական տենչերի արծարծում կրթութեան միջոցով եւ նոր Հայաստանի պատրաստութիւն:

Նոր սերունդին պէտք է ներարկել զօրաւոր ազգային դիտակցութիւն քաղաքական իմաստով: Նրան պէտք է ներշնչել, որ ինքը Հայ է, ուրեմն տարբեր ազգի զաւակ քան այն մարդիկ, որոնց երկրի մէջ ապրում է այսօր, որ նա ունի մի ընդհանուր հայրենիք:

Նրան պէտք է ներշնչել, որ իր ազգը ընդունակ է հանրօգուտ ազգային մշակոյթի ստեղծելու, որի ապացոյցը առած է դարերի ընթացքին եւ որ այդ մշակոյթը կարող է զարգանալ ու արմատանալ միմիայն ազատ պայմանների մէջ եւ սեփական հայրենիքում:

Նրան պէտք է համոզել, որ այս մեծ գործի համար անհրաժեշտ է, որ նա Հայ մնայ եւ Հայ պահէ իր սերունդը եւ թէ ինքն ու իր ընկերները չկարենան ստեղծել ազատ հայրենիք ու Պետութիւն՝ այդ սրբազան տենչը պէտք է փոխանցեն իրենց զաւակներին:

Պէտք է սորվեցնել խոտօրէն տարբերել ազգութիւնը զաւանանքից, հասկացնելով որ ազգութիւնը մէկ, մինչդեռ զաւանանքները կարող են մի քանի լինել, որ կրօնը մարդու կապն է իր Աստծու հետ, իսկ ազգութիւնը մարդու կապն է հայրենիքի եւ մշակոյթի հետ, որ երկուսն եւս նկատի ունեն յաւերժական կեանքը, բայց մէկին անձնական կեանքի տեւողութիւնը հանդերձեալի մէջ, միւսն ազգային կեանքի տեւողութիւնն այս աշխարհում, որ մարդկային ինքնագիտակցութեան այս երկու ձեւերը — զաւանական եւ ազգային — իրար չեն ժխտում իրրեւ սկզբունք եւ նպատակ. որովհետեւ նրանք զոհացում են տալիս տարբեր պահանջների. մէկին անձնական է, միւսը՝ հանրային. մէկը հաւաքում է նոյն զաւակ – նութեան անդամներին, միւսը՝ նոյն ազգութեան զաւակներին:

Զաւանական համքերը ազգի ծոցի մէջ են ապրում եւ ազգի մասերն են կազմում, մինչդեռ ազգն իր զաւանական համքերով միասին համայն մարդկութեան մէկ ուրոյն անդամն է եւ պէտք է միւս անդամներին լինի նոյնիրաւ:

×

Միայն միաւեսակ տենչ եւ կամք ըստեղծելով զանգուածների մէջ կարելի է կղզիացած Հայութիւն պահել օտար ազդեցի ծովերում:

Այսպիսով, ազգային դիտակցութեան պայծառացումը եւ նրա տարածումը զանգուածների մէջ միակ միջոցն է ազգի պահպանութեան մինչեւ ա՛յն օրը, երբ բաւական ընդարձակ հայրենիք ունենանք, որ կարենայ իր տարագիրը զաւակներն ընդունել եւ այդ հայրենիքը բաւարար պայմաններ ունենայ՝ իր զաւակներին մարդավայել կեանքով ապրեցնելու:

×

Որքան ալ ցանկալի լինէր, որ Հայութիւնն ապրէր համաձայնութեամբ իր հողի վրայ, բայց պայմանների բերումով մենք պէտք է ունենանք երկու Հայութիւն — դուրսի ու ներսի:

Երկուսն ալ ենթակայ են մեծ ազգեցութեանց: Պէտք չէ խորչել ազդեցութենէ: Ոչ թէ կապկել, այլ համաձրել: Բայց ղօրաւորն է, որ կարող է համաձրել, անղօրը հետեւորդ է միայն:

Մեր հներն եղած են ղօրաւոր եւ կրեալով բազմազան ազդեցութիւններ մնացած են ինքնաւիպ: Մենք ամէն հնար ու հիմք ունինք ղօրաւոր լինելու. պէտք է միայն որ ինքներս լաւ ճանաչենք:

^

Ամէն տեղ, ուր Հայն ապրում է, որքան եւ լայն քաղաքացիական իրաւունքներ ունենայ, որքան եւ նոյնիրաւ զաւակ ընկ տարրին — նա միշտ հիւր կը նկատուի եւ հիւր կը ղգայ իրան, եթէ չարունակէ իրր Հայ ապրիլ իր ուրոյն մշակութային կեանքով ու լեզուով: Եւ այն օրը նա կարող է երկրի տէրերից մէկը նկատուիլ եւ քաղաքական իրաւունքներ ունենալ, երբ հրաժարի իր ուրոյն ազգայնութիւնից, մշակոյթից եւ լեզուից, եւ զաւանալ պուտիկար՝ Պուկարիայ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԻՄԱՍՏԸ

—o—

1925ին է որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան 10րդ ընդհանուր ժողովը հաստատեց «Դաշնակցութեան Օր»ը:

Դաշնակցութեան օրը, բառին լուն իմաստով, վերյիշումի, համարատուու – թեան եւ ուխտի օր մըն է:

Վերյիշում՝ հերոսներու անունների պանդխին, որոնցմէ տասնեակներու անունները բոլորիս շրթունքներու վրայ են, բայց հազարեակներ կը մնան անյայտ: Անոնք ունէին հաւատք մը, հայրենիքի եւ ազատութեան գաղափարը, որուն համար կռուեցան մինչեւ վերջին փամփուշտը, արծարծելով Անմահ Բոցը իրենց արեան կաթիլներով: Անոնք բարձրացան անմահութեան սանդուխներէն վեր ու զարձան յաւերժ հսկաները Հայոց Աղբին: Կ'երկրպագենք ու կը հիւանդք անոնց փառաբանութեան օրհներգը:

Երկրորդ իմաստը՝ համարատուութիւն: Համարատուութիւն Դաշնակցութեան կատարածին, անցեալ եւ ներկայ գործունէութեան: Ձգենք առաջին երեսուն տարիները, որոնք արդէն իսկ պատմութիւնը առած է իր ծոցին մէջ, արձանագրելով իր վճիռը ոսկէ տառերով և ապրի ծանրանանք Դաշնակցութեան սիւնագրի գործունէութեան շրջանի վրայ: Դաշնակցութեան հիմնական նպատակն է սիւնագրի հայ զանգուածներու հայապահպանումը եւ հասնող սերունդներու հայեցի դաստիարակութիւնը, զարկ տալով ղպրոցական ու մշակութային գործին, մամուլին, պատանեկան ու երիտասարդական շարժումներու ստեղծման: Դաշնակցութիւնը ղբական կերպով ստացաւ դաղութներու ներքին կազմակերպման՝ ազգային մարմիններու կազմութեան: Եթէ Դաշնակցութիւնը այսօր ներկայ է Ֆիլիքսքսէս Արտահայաստանի մէջ իրրեւ ազգային կեանքի ղեկավար, ներկայ է նաեւ Հայաստանի մեր զանգուածներուն մէջ իրրեւ ապրում ու գաղափարաբանութիւն: Կազմակերպական ու մշակութային խաղաղ աշխատանքին հետ զուգընթաց կը

մէջ, արար՝ Սուրիա եւ Եգիպտոս, յոյն՝ Յունաստանում, եւայլն:

Քաղաքական լրիւ իրաւունքներ ամէն ազգ միմիայն իր հայրենիքում կարող է վայելել, այսինքն այն երկրի մէջ, որ իրն է միայն եւ ուրիշ ոչ ոքի չի պատկանում: Որքան եւ հիւրընկալը բարեկամ լինի՝ հիւրն իրան ազատ կարող է զգալ միայն իր տան մէջ:

Ոչ ոք կարող է ազատ զգալ իրան օտար երկրի մէջ: Ամէն ազգ պէտք է իր հայրենիքն ունենայ:

ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆ

ՅԱՌԱՋԱՆԱՅ քաղաքական դործունէութիւնը: Զմռռնանք եղեռնի պատասխանատուներու ահաբեկումները եւ Թուրքիոյ քրտական չարժումներու քայքայերանքը: Սակայն այսօր քաղաքական հիմնական առաջադրանքն ու մտահոդութիւնը կը մնան Հայ Դատի հետապնդումը՝ իր քաղաքական, դիւանադիտական եւ այլ բազմաթիւ երեսներով: Ի նպաստ հայկական իրաւունքներու եւ պահանջներու ծանոթացման ու իրագործման, Դաշնակցութեան կազմակերպչական մեքենան մնայուն լարուածութեամբ կը գործէ դաղութէ դաղութ, օգտագործելով միջազգային խորհրդաժողովները եւ քաղաքական հնարաւոր յարաբերութիւնները: Դաշնակցութիւնը, համայն Հայութիւնը կը նկատէ իրրեւ հայկական արդար դատի իրաւատէր ու պահանջատէր, իր վերջնական տեսակէտը միշտ ըլլալով՝

«Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի ստեղծում՝ Ուիլսընեան սահմաններով»:

Դաշնակցութեան օր՝ նաեւ ուխտի օր է: Ուխտի օր ապրող եւ դալիք սերունդներուն համար, որոնք աննկուն հաւատքով եւ անխորտակ կամքով պարտաւոր են չարունակել անհաւասար բայց ոչ անյոյս պայքարը, ուժ, կամք, հաւատք, վճռակամութիւն, եռանդ ստանալով հայ ժողովուրդի մշանջենական կանթեղէն, որուն հիմին է մեր անհամար հերոսներու, անանուն դինուորներու արիւնը:

Ուխտ, որքան յիշատակի ոդեկոչում, նոյնքան ուխտի ամրապնդում, որքան անցեալի հաւատք, նոյնքան ապադայի յոյս: Դաշնակցութիւնը պիտի մնայ պատնէշի վրայ որքան ատեն որ Հայուն դլուխը ծալած է իր թեւերը ու չէ ստացած դլուխը Ազատ, Ինքնաւար Թուիչք մը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ՄԱՀ

Պէտք է ուտել՝ ապրելու համար, եւ ոչ ապրիլ՝ ուտելու համար:

ՍՈԿՐԱՏ

Առողջ մարդիկ կը սիրեն կեանքը:

ՀԱՑՆԷ

Անօգուտ կեանքը – անժամանակ մահ է:

ԿԷՕՐՔ

Երիտասարդները կրնան մեռնիլ, ծերերը պէտք է:

ԼՈՆԿՖԵԼԼՕ

Կը մեռնիս միայն մէկ անդամ, բայց ապրելն երկար ժամանակով:

ՄՈԼԻԷՐ

ԵԳԻՊՏԱՑՒՆ ԴԻՅՈՒՀԻՆ՝ ԶՄԻՒՌՆԻՈՑ ԵՒ ԶՄԻՒՌՆԱՀԱՅ ԴԱՂՈՒԹԸ

(Աղէտի յիսնամեակին առթիւ)

ԿՐԹԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—o—

Յունական բանակը չզոհանալով Իզմիրն ու չրջանը ղրաւելով, չարունակեց իր խոզ արչաւը: Իրար եաեւէ ղրաւեց Փոքր Ասիոյ ներքին քաղաքները ու հասաւ Էնկիւրիի առջեւ: Եւ սակայն, Յոյներու Իզմիրը ղրաւելէն քանի մը օր եաք, Մուսթաֆա Քէմալ կը մեկնէր Պոլսէն եւ 19 Մայիսին կը հասնէր Սամսոն: Այդ օրէն կը սկսէր Թրքական վերջին յեղափոխութիւնը: Տամատ Ֆէրիտ փաշայի գահընկէցը իր կեանքը կ'երկարաձգէր Անգլիացիներու եւ Ֆրանսացիներու օժանդակութեամբ:

22 Յունիսին Քէմալ Ամասիայէն չրջաբերական մը կը դատապարտէր օրուան կառավարութեան ապիկարութիւնը: 23 Յուլիսին Էրզրումի մէջ կը դումարուէր ժողով մը ուր Քէմալ նախագահ կ'ընտրուէր եւ Թուրքիոյ անկախութեան ու ազգային միասնականութեան բանաձեւ մը կը քուէարկուէր, որ 4 Սեպտեմբերին Սըվազի համագումարը պիտի վաւերացնէր:

Այս չարժումներէն եաք յանկարծ դէպքերը կը չրջին:

Յունական բանակին խոյանքը կասած էր Սաքարիոյ առջեւ իր կրած պարտութեամբ: Բանակին նահանջը եւ քայքայումը սկսած էր. ու այս անդամ քէմալական ուժերն էին, որ յաղթական ալեացքով կը յառաջանային, վերադրաւելով բոլոր կորսուած հողերը եւ կ'ուղղուէին դէպի Իզմիր:

Անձեռնհաս կը նկատեմ ինքզինքս հանդամանօրէն վերլուծելու այս քաղաքական ու պինուորական իրերայաջորդ դէպքերը: Սակայն, հիմնուելով կարդ մը վաւերական տուեալներու վրայ, կարելի է առանց վարանումի ըսել որ Փոքր Ասիոյ ազէտալի կորուստը եւ հելլէն բանակի կազմալուծումը եթէ մասամբ մը հետեւանքն էին Հելլէններու կուսակցական բուռն պայքարներու, պինուորականներու եւ կառավարութեան զործած ակներեւ սխալներուն, իրական է նաեւ որ Հելլէնները, ինչպէս Հայերը, զոհը եղան մանաւանդ եւրոպական մեծ ազգերու չիլ հաչիւներուն: Սակայն համակրութիւններէն օգտուելը էին սուլթանները, այս անդամ քէմալականներուն էր կարդը, որոնց պինեցին անմասնաբար ու առանց խղճահարութեան: Ամոնց առած պինամթերքով Քէմալ յաղեցաւ ծովը թափել յունական ուժերը: Հազարաւոր յոյն պինուորներ զերի լինկան: Քրիստոնեաները ջարդուեցան անխնայ: Կարծէք չէր բաւեր Հայութեան կրած կորուստը Մեծ Եղեռնին, Իզմիրի մէջ ալ տուաւ հարիւրաւոր զոհեր:

Թուրքերը այս անդամ տառապի կերպով զործադրեցին էրզրումի եւ Սըվազի ժողովներուն բանաձեւերը, նուաճելով Փոքր Ասիական հողերը, հեռացնելով Իտալացիները Եփեսոսի եւ Անթալիոյ չըրջանէն, վերջապէս վերադրաւելով Կիլիկիան՝ չնորհիւ Ֆրանսայի պետական մարդոց երկրիմի ու թոյլ քաղաքականութեան:

×

ԶՄԻՒՌՆԻՈՑ ԱՂԷՏԸ

1922 Սեպտեմբեր 8ի պինուերը Իզմիրը ոչ մէկ իշխանութեան ներքեւ կը գտնուէր: Նախորդ օրերուն, նախատեսելով քէմալականներու մուտքի ծանր հետեւանքները, հոգեւոր պետերու կողմէ հիւպատոսարաններու մօտ կատարուեր էին դիմումներ քրիստոնեայ ժողովուրդին ապահովութեան համար: Սակայն, առանց որեւէ արդիւնք էին տուած: Անգլիական հիւպատոսը թելադրեր էր դիմել յոյն հրամանատար Հաճանէսթիի: Իսկ այս վերջինը յայտարարեր էր որ քէմալական բանակը պիտի չկրնայ Իզմիր մտնել, ամէն մէկուց ձեռք առնուած ըլլալով, – նոր մուտքը արդիլելու համար...:

Եւ սակայն, Սեպտեմբեր 9–22ի Շաբաթ առաւօտեան ժամը 10ին Թուրք բանակի յառաջապահները, ինչպէս նաեւ անկանոն (պաչըպոզուք) խառնիճաղանճ մը մուտք կը գործէին Իզմիր: Փաստաթղթին առջեւ անծանօթի մը կողմէ նետուած ռումբ մը կը վիրաւորէ Թուրք պինուրական մը: Այս դէպքը ապդանշան մը կը հանդիսանայ Թուրք ամբոխին կողմէ սկսեալ սպանութիւններն ու կողոպուտները:

Հակառակ Առաջնորդարանի վերյ պարզուած Թրքական դրօչակին, կողոպուտները սկսեր էին հայնոցէն ու չուկայէն:

Լա Մոռ տը Սմիռն դրքին մէջ Ռընկ Փեւօ կը դրէ.— «Հիւպատոսները դիմեցին զօրավար Նուրէտտինի փաշային, նկատուելով յանձնելով պատահած դէպքերը»:

ԳՈՒՐԳԻՆ ՊՕՑԱՃԵԱՆ

(39 – Շար.)

«ի՞ՆՉ ԿԸ ԲԱՆԻՒ ԱՂԱՆԵՐԸ»

—o—

ԼԻՈՆ.— Սիրելի «Յառաջ», Ամերիկեան տան դուռները փակուելէն մէկ չարաթ առաջ, հրապարակաւ կը հարցնես, թէ «ի՞նչ կը բանին աղանները»:

Սիրելի «Յառաջ», կարծես, թէ նոր եկած ես այս ափերը եւ Վէբլի Արամ մարդիկը չես ճանչնար, հակառակ անոր որ՝ 47 տարիներէ ի վեր չատ տաք ու պաղ օրեր անցուցած ես: Ամերիկա ես տարագիրը բարմուհեան հետ, ախորժած ես, երբ անոնց ախորժութիւնն ես նմանցած, ուրախացած ես, երբ անոնք ալ ուրախացեր են, քու ցաւդ բաժնած է ժողովուրդը, այն ժողովուրդը, որ ամէն օր հոգեվէս կը տուայտի ազգային մտահոգութիւններով, որուն մէկ փափաքին է, նման քու փափաքիդ, տարագիրը Հայութիւնը արժանի բարձրութեան վրայ դնեցնել ապագային առջեւ:

Փոքր ակնարկ մը մեր պաղութիւնն վրայ Մէջերկրականէն մինչեւ Սէնի ափերը, ու պիտի տեսնես, որ խոհապէս չատ քիչ է թիւը անոնց, որոնք Ազգ եւ Հայրենիք կը դասեն, եւ կ'ուզեն ամէն անհ վեր կը դասեն, եւ կ'ուզեն ամէն պնով երթատարդութիւն մը ունենալ իրենց կողքին՝ ազգային առողջ դաստիարակութեամբ: Մարդիկ կան — եւ պէտք է ըսել հրապարակաւ — որոնց համար նիւթը առաջին կարգի վրայ կուգայ:

Բայց, սիրելի «Յառաջ», վանէ՛ յուսահատութիւնը սիրտդ, որովհետեւ ամէն ծագող արեւ իրեն հետ կը բերէ Յոյսի եւ Լոյսի հեռանկարներ. վասա՛հ եղիր, որ աշխատաւոր եւ պիտակից Ֆրանսահայ զանգուածը քու կողքիդ է, եւ իր չատ սիրած թերթին համար զոհողութիւն ընելու պատրաստ է, որպէսզի վերջնապէս տեղ մը ունենաս տեւական: Ու չարու – նակես արբազան առաքելութիւնդ, որուն ուղին 47 տարիներ առաջ դծած էր Շ.ն, որուն միակ մտահոգութիւնը եղած էր այդ օրերուն՝ ապրիլ տարագիր բարմուհեան համար եւ ըլլալ անոր ցաւերուն եւ ուրախութիւններուն արտայայտիչը այս ափերուն վրայ, վառ պահելով արմենական խիզախ ոգին:

Որովհետեւ ժողովրդային ասացուածքը կ'ըսէ.— «Այս ալ կ'անցնի»:

Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Հայեր Գաւառէն

ԻԶՄՆԱԿՅՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՍԷՆ-ԷԹԻԷՆ (Յառաջ).— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրուան Հանդիսութիւնը, որ կազմակերպուած էր Հ. Յ. Դ. «Անդաք – Վարուժան»ի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Բարկէն Սիւնի» խումբերուն կողմէ, տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 29ին, կիրակի օր:

Սրահը լեցուած էր ծայրէ ծայր հաւատաւոր բազմութեամբ մը: Երիտասարդութիւնը մեծամասնութիւն կը կազմէր. եկած էին Սէնթ Էթիէնէ, Սէն Շամոնէ, Լիոնէ, Տէսինէ, Վիէնէ եւ, նոյնիսկ, Կրընոպլէ:

Նոր Սերունդի տղաքն ու աղջիկները երգեցին «Մշակ բանուոր»ը, որմէ ետք հանդիսութեան նախագահը՝ մեր հին – տաասրդ ընկերներէն Ռ. Այտապիրեան հրաւիրեց ներկաները վայրկեանի մը յատկացուցած լռութեամբ յարգել վաղ հայրենիքի զոհուած հազարաւորներու յիշատակը:

Նախագահը նկատել տուաւ ապա, թէ սիւնեցի Հայութեան պարտքն է հետապնդել իր Դատը, այսինքն՝ հողերու հարցը, պահանջելով, որ բռնագրաւեալ հողերը վերադարձուին Հայաստանի: Հայութեան ազգային դիմագիծի պահպանումն եւս հիմնական հարց մըն է, որուն պէտք է աշխատիլ նաեւ այդ ուղղութեամբ:

Մաքուր առողջութեամբ արտասանեց Օր. Աստղիկ Մանուկեան, դրուելիչ ձայնով մեներգեցին Օրիորդներ Շաքէ Դարա – կէօզեան եւ Քրիսթիան Սարաֆեան: Նոր Սերունդի երգչախումբը յաջորդաբար հնչեցուց յեղափոխական երգեր:

Օրուան բանախօսը՝ ընկ. Միհրաք Միրզէ հատատաւ, թէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դաշափարախօսութիւնը, անոր հիմնադրութեան օրէն ցայսօր հարազատ ապրումն է եղած մեր ժողովուրդին: Ու այսօր մենք զոհունակութեամբ կը տեսնենք, որ միացեալ եւ ամբողջական Հայաստանի դաշափարականին շուրջ միատեսակ մտածում կայ ու տեղատուութեան մէջ են մեր ժողովուրդին խորթ այսպէս կոչուած «միջազգային» վարկածները:

Ընկերային լաւնոյքով չարունակուեցաւ ցերեկոյթը:

Ն. Ա.

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ «Հայ Երաժշտաբանական Բարեկամներ»ու ընկերակցութեան «Արաքս» երգչախումբը հիմնադրման 15-ամեակը տօնած է Հոկտեմբեր 23ին, բացառիկ համերգով մը: 1957 Մարտ 1ին, երգահան – խմբավար Ժան Ամրուհեան եւ երաժշտասէր ու դաշափարապաշտ ընկերակիցները հիմը կը դնեն «Հայ Երաժշտութեան Բարեկամներ»ու ընկերակցութեան եւ անոր «Արաքս» երգչախումբին, նպատակ ունենալով ստեղծել փրոֆեսիոնէլ խմբատով բարձր մակարդակի խումբ մը, եւ այդ դիրքէն, իր արժանի բարձրութեամբ տարածել հայ երգը:

Գործունէութեան իր 15 տարիներու ընթացքին, երգչախումբը, իր 60 անդամներով եւ 200է աւելի երգերէ բաղկացած երգացանկով մը համերգներ տուած է Պուէնոս – Այրէս, Գոլտոպա, Մոնթեվիտէօ, պետական ձայն – պատկերասփիւռներէ եւայլն, 1965ին, Ամերիկեան եղեռնի յիսնամեակին առիթով, խումբը ազգային եւ աղատագրական 24 երգեր քառաձայն մշակումով ներկայացուց հանրութեան: Խումբը կը նկատուի Արժանթինի չորս լաւագոյն երգչախումբերէն մէկը, եւ իր այս հանդամանքով հրաւիրուած է ելոյթ ունենալու եւ Արժանթինը ներկայացնելու 1971ի համաշխարհային ձայնարանութեան 16րդ համագումարին՝ անոր բացման եւ փակման հանդիսութիւնը կատարելով:

ՊԻՅՐՈՒԹի մէջ լոյս տեսած է «Հայկական ճարտարապետութեան յուշարձանները» պեղատիպ ալպոմը, որ հինգ տարուան բծախնդիր աշխատանքի արդիւնք կը նկատուի: Ալպոմը կը ներկայացնէ Անիի, Կարսի եւ Վասպուրականի ճարտարապետական յուշարձաններու այժմու պատկերը: Լքաւեր դանձերու դեղատիպ նկարներու կողքին կայ ուսումնասիրական բաժին մը հայերէն, ֆրանսերէն եւ անգլերէն լեզուներով: Գործը լրատկանացած է չնորհիւ Համազգային Մշակութային Միութեան եւ Տէր եւ Տիկին Գէորգ Կարմիրեանի իշխանական նուիրատուութեան (50·000 լիր· ոսկի): Ալպոմի հրատարակութեան առթիւ Համազգայինի կեդր· Վարչութիւնը ընդունելութիւն մը կազմակերպած է Հոկտ· 21ին, ձեմարանի Վասպուրական սրահին մէջ: Ընդունելութեան ներկայ գտնուած են Խորէն Ա·, Լիբանանի Հայոց առաջնորդ Տաճատ Աբգ·, հայ կաթողիկէ Պէյրութի առաջնորդ Անդրէաս Եպս·, պետական հայ երեսփոխանները, եւայլն: Խօսք առած է ընկ· Հրաչ Տասնապետեան:

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԱԹՈՌի Լիբանան հաստատման 50ամեակին առթիւ չքեղ ընդունելութիւն մը տեղի ունեցած է Անթիլիասի մէջ Հոկտեմբեր 27ին: Ընդունելութեան ներկայ գտնուած են կրօնական, ազգային եւ պետական դէմքեր: Դպրեվանքի բազմամեայ դաստիարակ Բիւզանդ Եղիայեան Մայրիներու Ասպետի չքանչանով պարգեւատրուած է Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահին կողմէ:

ԱՆԹԻԼԻԱՍ այցելած է Հոկտեմբեր 24ին, Ղպտի Եկեղեցւոյ Պատրիարքը՝ Շէնուտա Գ· ընկերակցութեամբ իր եպիսկոպոսական դասուն: Պատրիարքը այցելած է այս առթիւ 1915ի եղեռնի Յուշարձանը, Դպրեվանքն ու Մատենադարանը: Սիրալիր տեսակցութիւն մը ունեցած է Խորէն Ա·ի հետ:

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՐԱԲԱԳԷՏԸ

—o—

Փրոֆ· Գրիգոր Աթթարեան ընդհանրապէս կը զբաղի արաբ ժողովուրդներու պատմութեան եւ գրականութեան հարցերով: Պատմաբան – բանասէրը երկու լեզուներով ալ կը գրէ· հայերէն՝ Հայերուն ծանօթացնելով արաբական մշակոյթը, իսկ արաբերէն՝ Արաբներուն ներ – կայացնելով մեր ժողովուրդին պատմութեան կարեւոր գրուածները:

1951ին Պէյրութի մէջ արաբերէն լոյս տեսաւ անոր «Հայոց պատմութիւն» ընդարձակ աշխատութիւնը: Իր տեսակին մէջ հազուագիւտ գիտական այդ հրատարակութիւնը մանրամասն տեղեկութիւններ կուտայ արաբ ընթերցողին հայ ազգին գարաւոր պատմութեան տարբեր անցքերու մասին՝ Ք· Ա· երկրորդ հազարամեակէն մինչեւ Ի· դար: Գ· Աթթար – ճեանի «Հայ մշակոյթի եւ գրականութեան պատմութիւնը» (1954), գարձեալ արաբերէն, նախորդ գիրքին լրացումն է եւ չարունակութիւնը:

Գ· Աթթարեան մեծ երախտիք ունի նաեւ արաբ հարուստ մշակոյթը սիւրեքի հայ ընթերցողին ներկայացնելու գործին մէջ: 1961ին Պէյրութ լոյս տեսաւ անոր «Ընդարձակ, ընդհանուր արաբական պատմութիւն» ուսումնասիրութիւնը, որ կ'ընդգրկէր արաբերէնի պատմութիւնը՝ Ք· Ա· 2500 թուականէն մինչեւ 1918:

Գ· Աթթարեանի վերջին աշխատութիւնը, որ լոյս տեսաւ 1970ին, Պէյրութ, կը կրէր «Պատմութիւն արաբական գրականութեան եւ մշակոյթի, նախիսլամական գարերէն մինչեւ Ի դար» ընդհանուր խորագիրը: Այս արժէքաւոր ուսումնասիրութիւնը, որ ամէնէն ծաւալունն է հեղինակին բոլոր գիրքերուն մէջ, հայ ընթերցողին կը ծանօթացնէ արաբ գրականութիւնն ու ինքնատիպ մշակոյթը, ինչպէս նաեւ հակիրճ ընդհանրացումներով եւ բնորոշումներով արաբ գրողներն ու արուեստագէտները: Հեղինակին այս գիրքը աւելի քան քսան տարուան քրտնաջան աշխատանքի արդիւնքն է: Այդ տարիներուն ան ուսումնասիրած է արաբ տասնեակ պատմագիրներու, այդ չարքին նաեւ «Արաբներու Հերոդոտոս» էլ Մասուտի ժառանգութիւնը, ձգտած է ծանօթանալ օտար լեզուներով Արաբներու պատմութեան մասին գրուած բոլոր ուսումնասիրութիւններուն, պրպտած է հայ–արաբ կապերու հաւասոի աղբիւրները:

Մ· ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ
ՀՐՋԻԴԸ

Դ.

Սէն–Թելվէ կոչուած այդ գիւղը կը գտնուէր Պրասիէօյի ճամբուն վրայ, Պըլուայէն երեք քիլոմեթր հեռու:

Աաենը ուշ ըլլալուն, Պ. Լապրու չէր կրնար կառք մը գտնել, առանց չատ ատեն կորնցնելու. ուստի կամուրջէն անցաւ ու սկսաւ յառաջանալ Սէն Թելվէի ճամբուն վրայ: Շնչասպառ եղած էր ան: փոքրիկն Լիւսիէնը չատ սիրելուն, Տիկին Պերթինի պրկած հեռապիրը ցաւագին անձկութեան մը կը մատնէր իր հայրական սիրտը:

Բլրակի մը կողին վրայ կառուցուած Սէն Թելվէ գիւղը գիշերային մթութեան մէջ սպիտակ պատի մը պէս կ'երեւար Պ. Լապրուի աչքին: Առաուան ժամը մէկին էր: Բացարձակ լռութիւն մը կը սաւառնէր քնացած գիւղին վրայ, ուստի քայլ չած զանգակը աղմկալից կերպով հնչեց: Պ. Լապրու սպասեց:

Քանի մը երկվայրկեան յետոյ՝ պատուհան մը բացուեցաւ, ու կնոջական ձայն մը հարցուց·

— Ո՞վ է ան: Ո՞վ հնչեցուց զանգակը:

— Ես եմ, սիրելի քոյր, պատասխանեց Պ. Լապրու, ճանչնալով անոր ձայնը: Լիւսիէնը ի՞նչպէս է:

— Փառք Աստուծոյ: Ամէն վտանգ անհետացած է, պատասխանեց տիկին Պերթէն: Սպասէ, հիմա դուռը կը բանամ:

Ահագին բեռ մը վայրկեանապէս զգացած էր ջախջախել գործարանատիրոջ կուրծքը: Ուրախութեան երկու արցունքներ թրջեցին իր այտերը: Բակին դուռը բացուեցաւ իր ծխնիներուն վրայ: Եղբայր ու քոյր իրարու գիրկ լինկան:

— Քու հեռագիրդ չատ ցաւ պատճառեց լինելէ, դոչեց Պ. Լապրու, տան սեմէն անցնելով:

— Ես ալ ցաւ զգացի, բարեկամս, պատասխանեց տիկին Պերթէն: Բժիշկը վտզացաւ կը վախնար···:

Պ. Լապրու սարսռաց:

— Խեղճ նոնոշիկս, մրմնջեց գործատէրը: Շատ վտանգաւոր, գրեթէ միշտ մահացու է:

— Ահա ինչու ահաբեկումի մատնուեցայ, բայց կը կրկնեմ որ վախնալիք բան չկայ այլեւս: Բժիշկը այդ երկուքն յայտարարեց թէ ամէն վտանգ անհետացած է: Լիւսիէն տենդ ունի տակաւին, բայց հիմա վիճակը աղէկ է:

— Կ'ուզեմ տեսնել զայն:

— Եկուր··· իմ սենեակս կը դտնուի··· Բայց կամաց քալէ··· աղմուկ մի հաներ ··· կարծեմ կը քնանայ···:

Պ. Լապրու իր քրոջ հետէն սանդուխէն վեր ելաւ, որուն վրայ կը բացուէր այն սենեակը, ուր Լիւսիէն կը հանգչէր երկաթէ փոքր մահճակալին մէջ: Տղուն դէմքը կաս–կարմիր կարած էր, քրտինքի խոշոր կաթիլները իր քունքերուն վակցուցած էին դեղին մազերը: Պ. Լապրու քանի մը վայրկեան դիտեց զաւակը:

— Խե՛ղճ նոնոշիկս, կրկնեց գործատէրը:

Ու անկողնին վրայ ծռելով թեթեւօրէն համբուրեց տղուն ճակատը: Փոքրիկ հիւանդը չարժում մը ըրաւ:

— Կ'արթնանայ, հոս չկենանք, ըսաւ տիկին Պէրթէն: Պէտք չէ որ արթնցնենք զայն:

Ուստի քոյր եւ եղբայր դեռնայարկ իջան:

— Բանի մը պէտք ունի՞ս, հարցուց տիկին Պէրթէն:

— Ո՛չ:

— Լաւ, առ սա ճրագը ու գնա հանդչէ: Ինչպէս յայտնի է, սենեակդ միշտ պատրաստ է: Վաղը, կամ աւելի ճիշդը, այս առտու կը խօսակցինք: Ճամբորդութիւնը ու մանաւանդ մտահոգութիւնը քեզ յոգնեցուցած ըլլալու են···: Յաջողութի՛ւն, եղբայրս, ու գիշեր բարի:

— Այո, գիշեր բարի, քոյրս···: Շնորհիւ Աստուծոյ, հոս աւելի հանդիստ պիտի քնանամ քան գործարանին մէջ···:

Յաջորդ առտու, Պ. Լապրու կրցաւ իր զաւակը ողջագուրել հրճուալին: Լիւսիէնի վիճակը լաւ էր, գրեթէ չատ լաւ: Հայրը տեսնելուն համար ինքզինքը երջանիկ զգաց ու իր երջանկութիւնը յայտնեց: Առաուան այցելութիւնը տուած պահուն բժիշկը առաջին ակնարկով ստուգեց մանուկին զոհացուցիչ վիճակը: Ուստի ծնողքին գրական հաւաստիք ընծայեց թէ ապաքինումը կարճատեւ պիտի ըլլար:

Կատարելապէս ապահովուած, Պ. Լապրու յայտնեց թէ մտադրութիւն չունէր իր բնակութիւնը երկարաձգելու Սէն – Թելվէի մէջ, այլ կ'ուզէր միջօրեութքին մեկնիլ:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԻՓԷՆ

(Շար·)

Տիկին Հայկազ Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Լազար Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Սուքիաս Ալանեան, Փաթրիք, Քաթրին, Փասքալ Մանուկեան, Սիլվի, Ալէն Ա–լանեան խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ–հօր՝

ՀԱՅԿԱԶ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ 73 տարեկանին, ղօրացած Ս. Խորհուրդներով։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Նոյ. 4, ժամը 10·45ին Մէօտոնի Սէն–Մարթէն եկեղեցին, հայկ. ծէսով, Ռիւ տը լա Ռեփիւպլիք, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Թրեվոյի գերեզմանա–տունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՄԵՌԵԼՈՅԻ ԱՌԹԻՒ

Տիկին Արշալոյս Սարգիսեան 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին ի յիշատակ իր եւ իր ամուսնոյն ծնողքին՝ Յ. եւ Թ. Թէր–լէմէզեանի եւ Ն. եւ Ի. Սարգիսեանի։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսական բանակի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան կողմէ, Ազարակի յաղթական հերոսա–մարտի 54րդ տարեդարձի առնակատա–րութիւնը՝ կիրակի 19 Նոյեմբեր Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

Կապոյտ Աչէի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ դիշեր, Շարպօնիէռի չքեղ սրահ–ներուն մէջ։

×

Կապոյտ Աչէի Պօմոնի մասնաճիւղի բա–րեկենդանի ճաշը։ Մանրամասնութիւն–ները յետագային։

×

Ողբերու Օգն. Մարմնի տարեկան պա–րահանդէսը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 3ԻՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջանային Կոմիտէի
մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր խումբերուն։

Շաբաթ, Նոյեմբեր 4, ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս 5րդ թաղամասի Քաղաք–պետարանի սրահը։

Place du Panthéon, Métros : Saint-Michel et Luxembourg

Կը նախագահէ ընկ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ
Ուղերձ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԲԱԺԻՆ
ՊԱՐ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

Ձոխ պիւֆէ — Մուտք 10 ֆր. — ու սաւող, զինուորներու համար կէս գին

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Օր. Լուիզ Զաքմաքեան Արամ Գալաֆ–եանի մահուան տխուր առիթով վոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 100 ֆր. «Յա–ռաջ»ին եւ 100 ֆր. Աղքատախնամին, (ատանալ «Յառաջ»էն)։

×

Տիկին Յասմիկ Մարթէնա 40 ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Աչէի Պանեէօ–Քաչանի մասնաճիւղին իր ընկերուհիին՝ Սոնա Պիպէրեանի մահուան առթիւ։

Ատամ Թորոսեան կը նուիրէ 100 ֆր. Կապոյտ Աչէի կայանին իր սիրելի կընք–քամօր՝ Սոնա Պիպէրեանի մահուան տը–խուր առթիւ։

ՏՕՆԱԹՈՒՌ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տո–նածառը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17ԻՆ

A VENDRE

Formidable Collection de 185 anciennes pièces de monnaies Arméniennes — en or, argent et bronze, représentant 5 dynasties et 14 rois.

— Plus 10 billets de banque différents en arménien représentant 3 époques : gouvernement de Transcaucasie, République Arménienne, début R.S.S.A.

Plus des objets décorés du Moyen Age avec Inscriptions Arméniennes dont : 3 plats très beaux en cuivre, assiette en porcelaine, 1 bocal en métal servant au baptême religieux, 1 épée ciselée, 1 encrier de voyage, rouleau de prière avec miniatures.

— Plus 1 cuiller ourartou exceptionnelle et 4 cartes de géographie de l'Arménie dont une datée de 1706

Pous tous renseignements de prix téléphoner au : 202-45-53 *après* 19 *heures, ou Samedi - Dimanche toute la journée :*

M. GHAZERIAN
49, Ave. Jean-Jaurès, Paris (19e)

DE RETOUR D'ARMENIE...

Grande Exposition ARMÉNIENNE

Du Samedi 4 Novembre au Jeudi 4 Janvier tous les jours de 13 h. à 20 heures
—Samedi, Dimanche jusqu'à 21 heures

au

CENTRE COMMERCIAL DU PARKING ETOILE - FOCH

Entrée angle Ave. Foch/R. de Presbourg ou par le parking — 3000 places gratuit à tous nos clients.

Métro : Etoile-Charles de Gaulle, à 500 m. de la Porte Dauphine

OLYMPIA

BOULEVARD DES CAPUCINES

mardi 14 novembre à 21 heures

Au profit du Collège Arménien de France
SAMUEL-MOORAT

GALA EXCEPTIONNEL DE
CHARLES AZNAVOUR
A L'OLYMPIA

EN TOUTE AVANT-PREMIÈRE AZNAVOUR A TENU A DONNER CE GALA UNIQUE
EN L'HONNEUR DE LA COLONIE ARMÉNIENNE AU PROFIT DU COLLÈGE ARMÉNIEN

ԲԱՑԱՌԻԿ ՓԱՌԱՏՕՆ
ՇԱՐԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14, ԺԱՄԸ 21 ԻՆ

Ի ՆՊԱՍՏ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ՇԷՆՔԻՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Ստանալու համար դիմել Collège Arménien 26, rue Troyon, Sèvres 92310 Tél 027.18.28 - Café Philippe place Carnot, Alfortville 94
Journal Haratch - Mariées de Rêve 92-94, rue de Cléry, 75002 Tél 231.62.06 - 508.51.56 - Aux Diamantaires 60, rue Lafayette, 75009

Գին, 500, 300, 250, 50
ՏՈՄՍ ՉԻ ԾԱԽՈՒԻՐ ՕԼԻՄՓԻԱՅԻ ՄՕՏ

ԿԻՐԱԿԻ
5
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
5 NOVEMBRE
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1924
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.557

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.557

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՂԸ ԴՐՈՒԱԾ

—o—

Ա.

Թուրքիա կը բռնաբարէ Մարդկային իրաւունքները :

Այս անգամ ահազանգը հնչեցնողը ո՛չ Հայերն են, ո՛չ ալ՝ Քիւրտերը : Սթրազպուրկի եւրոպական արիւնագողն է, որ Հոկտեմբեր 23ի իր նիստին մէջ օրակարգի հարց զարձուցած է այս խիստ կարեւոր պարագան, ինչպէս գրեցինք (Յառաջ, 28 Հոկտ.) :

Ուրեմն Պաշարման վիճակի պինուորական իշխանութեանց կամայական ձերբակալութիւններուն եւ բանտերու մէջ կատարուած խոշտանգութեանց արձագանգը Թուրքիոյ սահմանները ղլեզանցնելով հասած է մինչեւ Եւրոպա, նոյնիսկ մինչեւ Ամերիկա, ուր քաղաքակիրթ մարդիկ իրաւամբ վրդովումի մռունուած՝ բողոքի ձայն կը բարձրացնեն, պահանջելով արժանի պատիժը տալ յանցաւորին : Գաղիա կը նշանակէ վտարում Սթրազպուրկի Եւրոպական Խորհրդարանէն : Անիմաստ չէ հանդուրժել պինուորական-ներու մենատիրութեան որեւէ երկրի մէջ :

1971 Ապրիլ 26էն՝ այսինքն մէկուկէս տարի ի վեր սկզբունքով իրրեւ թէ Թուրքիոյ տասնեամեակ նահանգներու մէջ մասն պաշարման վիճակ հռչակուած է : Իրականին մէջ ամբողջ երկիրը, — մէջն ըլլալով Անգարայի կառավարութիւնը — ենթակայ է պինուորական իշխանութեան, որ սանձարձակ կը գործէ իրրեւ տէր ու տիրական, Ազգային Ապահովութեան Խորհուրդի բարձր հովանաւորութեան տակ :

Աւելին անգամն է, որ Սթրազպուրկի Եւրոպական Խորհրդարանի Քաղաքական Յանձնախումբը իր օրակարգին վրայ կը դնէր Թուրքիոյ խնդիրը :

Հոլանտայի աշխատաւորական ներկայացուցիչ Տանքէրթն է, որ հարցը տարած է Քաղաքական Յանձնախումբի դռնփակ նիստին : Իր ներկայացուցած փաստաթուղթերը հաստատ են Եւրոպական Խորհրդարանի անդամները որ ներ-կայիս Մարդկային Իրաւունքները մեծապէս վտանգուած են Թուրքիոյ մէջ :

Սակայն վայրկեանը յարմար չեն նկատած բացարձակ դատապարտութեան ենթարկելու Թուրքիան, ինչպէս ժամանակին պատժած էին Յունաստանը, զայն արտաքսելով Սթրազպուրկի Եւրոպական Խորհրդարանէն :

Հոլանտացի երեսփոխանը թելադրեր է խոհեմութեամբ չարժիլ այս հարցին մէջ եւ դնել լուծում մը, որ դիւրացնէ Մարդկային Իրաւանց Եւրոպական համաձայնագրով երաշխաւորուած ժողովրդավարական ազատութեանց վերահաստատումը Թուրքիոյ մէջ :

Յանձնախումբի դռնփակ նիստէն ետք, հրապարակային ժողովին մէջ բազմաթիւ երեսփոխաններ խոսեր քննադատած են Անգարայի կառավարութեան հետ պաշարման վիճակին հետեւանքով ստեղծուած վարչաձեւը :

Տանքէրթ դիտել տուեր է, որ Ֆրանսա եւ Գանիկերիա տակաւին չեն վաւերացուցած Մարդկային իրաւունքները պաշտպանող համաձայնագիրը, իսկ Թուրքիա անոր երաշխաւորութիւնը կախակայած է 1971 Մարտէն ի վեր : Ուստի, ըսեր է, անօգուտ է վիճիլ անոր ընդհանրացման մասին :

Հոլանտացի երեսփոխանը աւելցուցեր է, որ համաձայն իր ստացած արժանահաւատ եւ անհերքելի վկայութեանց, Թուրքիոյ մէջ բազմաթիւ մարդիկ սիստեմատիկ չարչարանքներու եւ կամայական դատապարտութեանց ենթարկուած են : Անոնց չարքին կարեւոր թիւ մը կը կազմեն մասնաւորապէս լրագրողները, որոնց դէմ եղած ամբաստանութիւնները առաւելաբար կը վերաբերին պաշարման վիճակի հաստատումէն առաջ գործուած յանցանքներու : Ուրիշ վտանգներ կը սպառնան ժողովրդավարական սկզբունքներուն Թուրքիոյ մէջ : Այսպէս, համաձայն պատժական նոր օրինագրքին, կերպարական վարդապետութեանց հետեւող քաղաքական կազմակերպութիւնները չեն կրնար գոյութիւն ունենալ :

Այս եւ նման կարգադրութիւններ կոչուած են խոպան ջնջելու ժողովրդավարական սկզբունքները Հանրապետական Թուրքիոյ մէջ :

Եւ ըսե՛լ թէ քանի մը օր առաջ, 29 Հոկտեմբերին, հանդիսաւորապէս ողջունեցաւ Հանրապետութեան հռչակման 49րդ տարեդարձը ամբողջ երկրին մէջ :

ՀՐԱՆՏ-ՍՄՄՈՒԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄ

ԱՂԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ԿԸ ԽՕՍՈՒԻ ՄԻՇՏ, ԲԱՅՑ···

—o—

Մինչդեռ Ֆրանսայի եւ դէպերու սեռակէտով պինդ դուլի հաստատումը՝ Հարաւ. Վիէթնամի մէջ, այլեւս օրերու խընդիրը չէ, ինչպէս կը կարծուէր, օրինակ առնլի չարաթ :

Նիքսընի անձնական խորհրդատուն՝ Քիսինճէր իր մամուլի ասուլիսի առեն, առնլի չարաթ, «առկախ» մնացած մանրամունր հարցերու մասին կ'արտայայտուէր : Այսօր, սակայն, խօսք կ'ըլլայ «հիմնական» կէտերու մասին : Արդարեւ, նախագահ Նիքսընն յայտարարեց, թէ դեռ «կարզագրելի հարցեր կան. բազմաթիւ կէտեր կան, որոնք կը կարօտին յստակացումի, որպէսզի վիճելի խնդիրը չմընայ» : Ահա թէ ինչո՛ւ Հոկտեմբեր 31ին նախագահը չէ ուզած, որ առորագրուի համաձայնագիրը : Նախագահին կարծիքով, համաձայնագիրը պէտք չէ դիւրաբեկ ըլլայ, այլ՝ մնայուն. «կը փափաքինք, որ խաղաղութիւն հաստատուի, խաղաղութիւն մը, որ ըլլայ պատիւով» : Այստեղ է, որ Նիքսընն նկատել տուաւ, թէ առկախ մնացած կէտերը «հիմնական հարցեր» են : Այս հարցերու կարգադրութենէն ետք է, որ Նիքսընն որամադիր է անվարան առորագրելու պինդուլի համաձայնագիրը :

Մինչ այդ կռիւները բուռն թափով կը չարունակուին, անշուշտ նաեւ ամբարտաւանութիւնները : Սայկոն եւ Հանոյ չարձակումներով եւ հակայարձակումներով կը փորձեն ամբապնդել իրենց դիրքերը : Այսպէս է, որ դիւղեր եւ աւաններ ձեռքէ ձեռք կ'անցնին : Երկու կողմերն ալ կ'ուզեն, որ երբ պինդուլը կնքուի, առաւելագոյն չափով չրջաններ ունենան իրենց հակակշռին տակ :

Մինչ կողմէ Ամերիկացիք մեծ քանակութեամբ զէնք եւ ռազմամթերք կը յանձնեն Հար. Վիէթնամցիներուն : Զի-նադուլի համաձայնագիրին մէկ կէտը զէնքի յանձնումը կ'արգիլէ : Ահա այս պատճառով է, որ Ամերիկացիք առաւելագոյն քանակութեամբ զէնք կը փութացնեն Հար. Վիէթնամ : Որոշ աղբիւրներու համաձայն, չարթուան մը մէջ երկու հարիւր օդանաւ յանձնած են :

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Հոկտեմբեր 27)

ՀԻՒՐԵՐ ԻՍԼԱՆՏԱՑԻՆ

Իսլանտա – Խորհ. Միութիւն Ընկերութեան Մշակութային Կապերու Ընկերութեան պատուիրակութիւնը երեք օրով Հայաստանի հիւրը եղած է եւ զանազան հանդիպումներ ունեցած է Երեւանի Ատտաահմանեան երկիրներու հետ բարեկամութեան ու Մշակութային Կապի Հայկական Ընկերութեան նախագահ՝ Ռ. Սամսոնեանի եւ երիտասարդ լրագրողներու հետ :

×

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

Վերջացած է Լին Տուրեանի այցելութիւնը Հայաստան : Սպենդիարեան թատրոնին մէջ, Փարիզի օփերայի մենակատարուհին մասնակցած է Այտաի, Թրուպատուրի, Տոն-Կարլոսի, օփերաներու ութ ներկայացումներուն : Բոլոր ներկայացումները տեղի ունեցած են լեփ-լեցուն սրահի առջեւ :

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ 1972Ի ԻՆՉ ԱՄԻՍՆԵՐՈՒՆ

Հայաստանի կեղրոնական վիճակագրական վարչութիւնը հրապարակած է 1972ի ինչ ամիսներու ծրագրի կատարման արդիւնքները :

Անցեալ համապատասխան ժամանակամիջոցի համեմատութեամբ աւելի արտադրուած է.— Ելեկտրաէ՝ 293 միլիոն քիլովաթ-ժամ, հարիւր տոկոսոց նատրոն պլրեցական (սուտ fourթիf) 1,3 հազար թոն, քիմիական թել՝ 693 թոն, հանքային պարարտանիւթ 23,3 հազար թոն, մեռաղահատ հասոց 1,5 միլիոն ռուբլի, ինքնաչխատ սարքեր, միջոցներ եւ անոնց պահեստամասերը 6,8 միլիոն ռուբլի, բեռնատար կառք 615 հատ, լուսատարման թել 15,9 հազար քիլոմեթր, լուսատարման լամբ 4,9 միլիոն հատ, թուղթ 802 թոն, կրպակներ 199 հազար թոն :

Ժողովրդական սպառման ապրանքներ-ու արտադրութիւնը անցեալ նոյն ժամանակաշրջանի համեմատութեամբ աճեցած է, կարուածք 9,2 միլիոն ռուբլի, պուլպայ 4,1 միլիոն զոյգ, ղորղ 115 հազար քառակուսի մեթր, մխ 6,6 հազար թոն, երշիկ 681 թոն, կաթ 8 հազար թոն, ժամացոյց 271,2 հազար ռուբլիի, կահոյք 890 հազար ռուբլի, յարճապակիէ սամաններ՝ 448 հազար հատ (*) :

×

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Հոկտեմբեր 30)

ՀԱՅԿ. ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Երեք օր է Երեւանի մէջ կը չարունակուին Հայկական Գիտութիւններու Ակադեմիայի ընդհ. ժողովը եւ յոբելենական նստաշրջանը : Հոկտ. 26ի իրիկուան նիստին համաժողովին մասնակցողները լսած են երկու զեկուցում, որոնցմէ մէկը կատարած է վրացական Գիտութիւններու Ակադեմիայի Թղթակից-անդամ՝ Զիպէ-դուբ, նուիրուած՝ լեզուաբանութեան զարգացումին : Զեկուցողը չեչտած է.— «Հայագիտութիւնը զարգացած է վրացական մէջ, հայ-վրացական պատմա-մշակութային յարաբերութիւններու ուսումնասիրական հիման վրայ : Թիֆլիսի պետական համալսարանին մէջ կանոնաւոր կերպով կ'աւանդուի հայագիտական նիւթերու թիւը : Այսպէս մուտք գործած են Հայաստանի պատմութեան, Հայոց իրաւունքի, գրականութեան եւ բանահիւսութեան, բարբառագիտութեան եւ այլ դասընթացքներ : Համալսարանի մէջ բացուած է հայագիտական գրասենեակ :

Երկրորդ զեկուցողը պատմական գիտութիւններու տոքթոր Փ. Ա. Ալիղբեկով (Բաղուէն) խօսած է հայ եւ ադրբեջանական ժողովուրդներու պատմական բարեկամութեան զարգացման մասին :

Համագումարը փակած է ակադեմիկոս Վ. Համբարձումեան :

×

ԱԻԱՐՏԱԾ Է ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԵՐԹԻ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հրազդանի պետական չրջանային ելեկտրակայանի առաջին մասի շինութիւնը վերջ գտած է նախատեսուածէն երեք ամիս առաջ : Այս առթիւ մասնաւոր հանդիսաւոր տեղի ունեցած է ուր ներկայ եղած են եւ խօսք առած պետական եւ կուսակցական ղեկավարներ :

×

ՖԻՆԼԱՆՏԱՑԻ ՀԻՒՐԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երեւան կը հիւրասիրուի Ֆինլանտայի բանուորներու եւ մանր հողագործներու պատուիրակութիւնը : Ֆինլանտացիները այցելած են գործատուներ, գիւղատնտեսներ եւ ընդունուած են կոմկուսի կեդրոնը :

(*) «ՅԱՌԱՋ».— Պիտի անդրադառնանք առանձին :

ԴԷՊՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

ԻՇԽԱՆ ԵՒՆ ԱՀԱՐԿՈՒ

—o—

Ռումէն պատմութիւնը կարեւոր թուական մը կ'ոգեկոչէ ներկայ տարուան մէջ: Զորհարիւրամեակն է զայացումնց դէպքերու, որոնց թատերաբեմ եղաւ Մոլտովա: 1572ին էր արդարեւ, որ Մոլտովայի իշխանական աթոռը կուզար, փոթորկալից պատահարներու առեղծած ապմուկին եւ չփոթին մէջ, կարկառուն դէմքերէն մէկը ռումէն պատմութեան: Իշխան Եոն Ահարկուն էր ան:

Ծնած էր 1521ին: Կը սերէր հին իշխաններէ, որոնք երբեմն Մոլտովայի դահը փառաւորած էին, զայն ժառանգ ձգելով յաջորդներու, որոնք սակայն տովոբոչան խամաճիկներ պիտի դառնային տակաւ տուլթանին ձեռքը: Յաւակնելէ առաջ նոյն այդ դահուն՝ Եոն թափառումներու եւ արկածախնդրութեանց երկար շրջան մը անցուց, շրջան մը, որ անհրաժեշտ պիտի ըլլար իրեն վճռական քայլերու դիմելէ առաջ: Եղաւ Լեհաստան եւ Արմէ, եղաւ Վիէննա, եղաւ վերջապէս Թուրքիա, ուր պիտի մնար սակայն երկար: Բարձրադոյն Դուռը, որ սկսած էր կասկածիլ երմէ, աքսոր պիտի ղրկէր զայն Հռոդոս, ուր պիտի մնար մէկուկէս տարի: Պոլիս դարձին՝ առեւտուրով պիտի զբաղէր եւ մեծ հարստութիւն պիտի դիզէր: Առեւտուրի պատրուակին տակ պիտի այցելէր Մոլտովայի շրջակայ երկիրները, ինչպէս Կալիցիա եւ Փոտոլիա, եւ պիտի յաջողէր համախոհներու կորիզ մը ստեղծել նոյնինքն Մոլտովայի մէջ:

Եոն զահը պիտի խլէր 1572ին, երբ 51 տարեկան էր արդէն: Զայն պիտի խլէր Պոկսան – Վոտայի ձեռքէն, նոյնիսկ թուրքերու օժանդակութեամբը, որոնք յոյս դրած էին իր հաւատարմութեան վրայ: Առանց արիւնահեղութեան չեզաւ սակայն այս յաղթանակը, ինչպէս որ առանց տագնապներու եւ փոթորիկներու պիտի չըլլար իր տիրապետութեան շրջանը եւս:

Ան նախ մայրաքաղաքը Սուչաւայէն փոխադրեց Եաշ, զայն աւելի յարմար դառնալով թշնամիներու դէմ պաշտպանուելու համար: Ժողովրդական խաւերը ազատեց կղերէն եւ պոյարներու ճնշումէն ու կեղեքումէն, իր դէմ խոր տեղութիւններ զրդռելու պնով: Առաջինն ըլլալով ռումէն երկիրներու իշխաններու մէջ, պղինձէ դրամներ կոխեց՝ առեւտուրի դիւրութիւններ ապահովելու համար հոմեստ դասերուն: Հարկահաւաքութիւնը վերածեց իր ամէնէն պարզ ձեւին ի դոհունակութիւն հարկատուներուն, խիստ միջոցներու դիմելով հանդերձ տուրքէ խուսափողներու դէմ:

Բայց իր հիմնական մտահոգութիւնը եղաւ երկիրը ազատել տուլթաններու ըրած լուծէն: Իր առաջին քայլը հանդիսացաւ մերժել Մոլտովայի պարտադրուած հարկը, որ կրկնապատկուեր էր: Սուլթանը պաշտօնական կ'ընէր խոկոյն Եոնը՝ անոր տեղ իշխան կարգելով Պետրոս Կաղը եւ մեծ բանակ մը կը ղրկէր ընդդէմ ըմբոստ իշխանին: Կռիւը զոր մղեց ան Թուրքերու դէմ իր յաջորդական հանդրուաններով, փառաւոր էջերէն մէկը կը կազմէ ռումէն ժողովուրդի մարտնչումներուն: Եոն փառաւոր յաղթանակներ կ'արձանագրէր, օրինակ, Ժիլեթի, Պըրլատի, Պենտորի եւ Ազքերմանի մէջ: Թուրք զօրքերը, որոնց կ'առաջնորդէին Ռումելիի Պէյլերպէյ Ահմէտ փաշան եւ Արմէի Ասիլ Քիրայի խանը՝ ահաւոր կորուստներ պիտի կրէին: Վճռական ճակատամարտը, որ պիտի մղուէր Իսաքչայի առջեւ, ճակատագրութիւն մը կ'ըլլար սակայն անոր համար: Իր զօրականներէն մէկը՝ երեմիա Կովիա դաւաճանած էր իրեն, եւ պատճառ եղած որ Մոլտովայի իշխանը հաշտութիւն խնդրէ եւ անձնատուր ըլլայ յանձն առնելով երթալ տուլթանին ներկայանալ: Հաղիւ յանձնուած թուրք հրամանատարը կը սպաննէր զայն իր վրանին մէջ: 1574ին կը պատահէր ատ եւ տուլթանին խամաճիկը՝ Պետրոս Կաղ, իշխան կը դառնար Մոլտովայի:

Եոն Ահարկու օգակներէն մէկն եղաւ այսպէս այն զարաւոր պայքարին, զոր ռումէն ազգը մղեց ազատագրուելու համար տուլթանական լուծէն:

Վճռական, բիրտ եւ յաճախ անդութ եղաւ իր իշխանութիւնը, եւ կղերն ու ազնուականութիւնը չկրցան հանդուրժել իր խստութիւններուն: Անոնց մէկը սեւեց իր մահէն ալ անդին ու իր անունը թողնով արձանագրուեցաւ քրոնիկներու մէջ: Պէտք է որ զարեր անցնէին, որպէսզի ան եւս ըմբռնուեր:

×

Ռումէն պատմութիւնը «հայ» մակդիրը կը կցէ յաճախ Եոն Ահարկու իշխանին: Այդ մակդիրը կցուած կը մնար ռումէն պետական կեանքի մէջ դեր կատարած ականաւոր դէմքերու, որոնք հայկական ծագում ունէին: Օրինակ, Վարդիկ Արմէնուն, որ Փեթրու Ռառեշի օրով պահ մը մեծադոյն պոյարը հանդիսացաւ Մոլտովայի, Փեթրու Կրիկորովիչ Արմէնուն, որ Միհայ Վիթեազուս իշխանին դիւանապետական գործակալն էր, Նիքոլայէ Արմէնուն, որ Տեսփոթ Վոտայի կողմէ Սիկիզմունտ Աւգուստի դեսպան ղրկուեցաւ 1562ին, եւ դեռ ուրիշ շատ շատեր:

Ռումէն պատմագրութեան մէջ հիմ բռնեց այն տեսակէտը թէ՝ Եոն Ահարկուի «Արմէնուլ» կոչումը իր մօրմէն կուգայ, որ Հայուհի մըն էր եւ զայն ունեցած էր իր կենակցութենէն Շթեֆան Չել Թընըը իշխանին հետ: «Հայ» տիտղոսին առն ծագումը արձանագրած է ոչ միայն Ուրեքէ քրոնիկագիրը, այլ նաեւ ժամանակակից Ֆրանսացի դիւանագէտն ու պատմաբանը՝ Հիւպէր Լանկէ, որոնք կը վկայեն, թէ Եոն Ահարկուի մայրը Հայուհի մըն էր եւ նախապէս կողակիցն էր եղած Սերբիկա անուն Հայուն:

Ըստ Հաշտեուի, Եոն «իր մօրմէն ունէր հայկական դէմք մը՝ պայծառ, աղառաւի փետուրներու նման խիտ եւ սեւ մազեր, արեւելեան ձեւով կոր քիթ մը, բարձր ճակատ մը լայն խորխոխով, բայց վերի մասը ցցուն ճակատ մը, որ դեղեցիկ էր, բայց ոչ ռումանական»:

Կարելի չվայ ուրեմն զարմանալու եթէ ռումէն պատմագրութիւնը «Արմէնուլ» տիտղոսը կցած է Եոն Ահարկուի: Հաշտեու, օրինակ, այդ մակդիրով կը յիշէ միշտ զայն, ինչպէս չատերը մեր օրերու ռումէն պատմագիրներէն: Իսկ Թէոտոր Հոլպան «Եոն Վոդը – Արմէնուս» խորագիրով ընծայած է 1938ին իր մէկ ուսումնասիրութիւնը համբաւաւոր իշխանին մասին:

×

Երկու տարի միայն տեւեց Եոն Ահարկուի իշխանութիւնը: Բայց այդ զոյդ տարին բաւական եղաւ, որ անուն մը յաւերժանայ ռումէն պատմութեան մէջ եւ դէմք մը կցուի այն մեծ իշխաններու շարքին՝ զոր ակնածանքով պիտի յիշէ միշտ ռումէն ժողովուրդը:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ԱՐԵԳԱԿԱՆ

—o—

Արեւուդ մեռնիմ արե՛ւ, ոսկեզբօք հղօ–ղացող հրաշալիք, վիսե՞ս արդեօք որ պեղեցկահիւս Հայոց լեզուն, նուիրած է քու անուան՝ մկկը միւսէն քաղցրալուր սա բառերը արեւաբոյր՝ արեւ, արփ, արեգակ, եւ քու բաշխած կենսատարափեւ բարիքին՝ նմանապէս զողտրիկ փունջ մը դեղաբոյրառ՝ լոյս, ճառագայթ, ցոլք, ճաճանչ եւ շող: Լեզուպէտներ բոլոր երկիներու, փութացէ՛ք խնդրեմ յայտնե–լու թէ կո՞յ մէկէ երկրիս վրայ, նման մեր թանկագին Մեծասքանչին, լեզու մը մկկ ուրիչ, որ յղանայ համանիշներ այդ–քան յատկի, ընծայելու խորախորհուրդ այդ կրակին ահաղնագղրդիչ, առանց ո–րուն անտարակոյս աշխարհն ամբողջ լռա–բաստուզուէր ի մէջ սեւ խաւարի եւ ուր ան–կատած, կենդանութիւնը պիտի դառնար անկարելի:

Արեւուդ մեռնիմ արե՛ւ, դուն Արարչին դլուխ գործոցն հոյակապ· որքան ուժեղ, նոյնքան ասպետական կը մնաս, քանի անվարան ու անխտիր, գորովադութ կը սփռես, քու լոյսն ու ճառագայթը, հա–մայն մարդկութեան երկրպադունդիս:

Երկիցս վա՛ռք նախանձամոլութեան, որ այն օրէն երբ կը կերտէր երկիրն ու եր–կինք, երջանկօրէն քեզ կը դասէր կայա–րութեան մէջ երկինքին:

Հաւատացիր, չքնաղ արեւ, եթէ պատ–կանէիր ստորոտի սա աշխարհիս մար–դերուն, այն մեծերուն կամ փոքրերուն, որոնք կը ձգտին կառավարել ժողովուրդ–ներ, չատոնց է որ քու զօրութիւնդ կը դարձնէին մենաշնորհ, սահմանելով տուրք ու տուգանք փոխան լոյսիդ կամ ցոլքերուդ վայելումի...:

Չէ՞ որ մարդիկ, իրենք եւս ստեղծեցին հեռուհեռ հրաշալիքներ պէս–պէս, այս–պէս կոչուած արուեստական, սակայն ըմբռնելու համար չնորհն անոնց, պար–տիս դիմել սատանայի մը որ կը կոչուի մամոնայ...:

Բայց դուն, արեւդ անմահական, չա–րատնակէ քու լոյսովդ յաւիտենական, ո–ղողել ոչ միայն տիեզերքն ընդհանրական այլ եւ մեզ, մեր մարդերու հոդիներն ալ: Գիտե՞ս, արեւ, մենք հայորդիներս, երբ ուզենք յայտնել ղգացում մը սիրոյ կամ աքանչացումի, քու անունովդ կ'ըսենք այդ· կ'ուզե՞ս ապացոյցը, լսէ «Արեւուդ մեռնիմ հայ ժողովուրդ...»:

ԴԵՂԱՄ ՏԷՐ–ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒՄԸ ՉԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴԱՍԱԳԻՐՔԵՐ

Հայաստանի Լուսաւորութեան նախարարութիւնը եւ «Լոյս» հրատարակչութիւնը վերջին տարիներուն մեծ աշխատանք կատարեցին, որպէսզի նախակրթարանի նոր դասագիրքեր պատրաստուին եւ լոյս ընծայեն:

Նոր դասագիրքերու բովանդակութեան կապակցութեամբ կարծիքն է ուղուած բնեւանի դպրոցներու դասատուներու: «Գրքերի Աշխարհ» ամսաթերթը կը նեղ–կայացնէ այդ կարծիքները: Ստորեւ ահասակներ քանի մը դասագիրքերու մասին:

Հայոց լեզու եւ գրականութիւն.— 8րդ դասարանի հայ գրականութեան դասագիրքը չափազանց դժուարամարս է, խըթին: Ճիշդ է, Մ. Մկրեանի հեղինակած դասագիրքը խելացի ձեւով կազմուած է, սակայն նիւթերը բարդ են եւ պարզ ձեւով չեն մատուցուած: Տարիներու փորձը ցոյց կուտայ, որ ծրագիրը պէտք է թեթեւցնել, դուցէ որոշ նիւթեր յաջորդ դասարանները փոխադրուին: 8րդ դասարանցին չըմբռներ ո՛չ Նարեկացի, ո՛չ գրաբար, ոչ ալ միջնադար, ինչպէս նաեւ Աբովեան, Րաֆֆի եւ Պարոնեան՝ իրենց ամբողջութեանը մէջ եւ անհրաժեշտ խորութեամբ:

Քանի մը տարի առաջ հրատարակուած նոյն դասարանի հայ գրականութեան հատկաքաղը, որ, ի դէպ, լաւ է կազմուած, չափազանց անհրաժեշտ է: Սակայն, դժբախտաբար, տպագրանակը քիչ էր, եւ աշակերտները հնարաւորութիւն չունեցան ձեռք ձգելու: Խիստ պահանջ կայ նաեւ 9րդ եւ 10րդ դասարաններու հայ գրականութեան հատկաքաղներու:

Բան մը եւս: Լեզուի եւ գրականութեան ժամերը քիչ են, իսկ ծրագիրը՝ մեծ:

Պատմութիւն.— Համեմատաբար ծանր են 5րդ դասարանի «Հին աշխարհի պատմութիւն»ը եւ 6րդի «Միջին դարերի պատմութիւնը»: 8րդ եւ 9րդ դասարաններու դասագիրքերն եւս լեցուն են աւելորդ թուագրութիւններով:

Հայ ժողովուրդի պատմութիւն.— Անհրաժեշտ է, որ «Հայ ժողովրդի պատմութեան» դասագիրքերը աւելի ծաւալուն ըլլան: Փաստական անհրաժեշտ նիւթը լրիւ չէ մատուցուած: Հայ ժողովուրդի ծագումին եւ կազմաւորումին վերաբերեալ նիւթը պէտք է աւելի պարզ ըլլայ: 4րդ դասարանին մէջ «ՍՍՀՄ պատմութեան պրոյցներ»ուն առընթեր կը ներկայացուի նաեւ հայ ժողովուրդի պատմութիւնը, որուն համար առանձին ծրագիր

ԵԳԻԱԿԱՆԻ ԴԻՑՈՒՀԻՆ՝ ՋՄԻՒՈՒՆԻԱՆ ԵՒ ՋՄԻՒՈՒՆԱՀԱՅ ԴԱՂՈՒԹԸ

(Աղէտի յիսնամեակին առթիւ)

ԿՐԹԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—o—

Այսուհանդերձ բնակչութեան վիճակը ծանրակշիռ հանդամանք մը կը ստանար: Շարաթ դիշեր 150 Հայեր սպանուեր էին: Ցոյն կիներ ու աղջիկներ բռնաբարուեր էին ու տուներ կողոպտուած:

Կիրակի, հրդեհ ծագած էր Հայոց թաղին մէջ: Անգլիացի նաւաղներ ու հրշէջ խումբը մարեր էին զայն: Երկուշաբթի կրկնուեր էր հրդեհը ու մարեր հրշէջներու կողմէ:

Սեպտեմբեր 10ին Մուսթաֆա Քէմալ կը հասնէր Իզմիր ու կ'իջեւանէր Գորտէլիօ, այն վիլլային մէջ ուր բնակած էր Ցունաց Կոստանդին թագաւորը...

Նուրէտտին փաշա փութացեր էր իր մօտ կանչել յունական եկեղեցւոյ Մետրոպոլիտ Պրիսոսթոմոսը ու անոր յայտներ էր թէ Անգարայի յեղափոխական ատեանը պինդը մտադրած է հետեւաբար պիտի յանձնուի ժողովուրդին արդարադատութեան...: Ապա Նուրէտտին փաշա զօրանոցի պատշգամին թուրք ամբոխին կ'ըսէ ցոյց տալով զբաղիտ մետրոպոլիտը.— Եթէ ձեզի բան բիւք զործած է, դուք ալ նոյնը ըրէք, իսկ եթէ դէչ զործած է, դուք ալ միեւնոյնը ըրէք:

Տարաբախտ եկեղեցականը կը յանձնուի վայրագ խուժանին, որ զինքը կը զգեստաւորէ ճերմակ պլուզով եւ յետոյ կը սկսի զործադրել վայրագութեան բոլոր միջոցները՝ աչքերը փորելով, քերթն ու ականջները կարելով, մինչեւ որ խեղճ նահատակը բզիկ բզիկ եղած կ'աւանդէ իր հոգին:

Սեպտեմբեր 12ին, արդէն հայոցին բոլոր տուներն ու խանութները կողոպտուած ու զատարկուած էին: Իսկական մուրքի օրէն, արդէն չարունակ յարձակումներ կը զործուէին Ս.Ստեփանոսի եւ պարտէզին մէջ խնդուած հազարաւոր անպաշտպան ժողովուրդին վրայ, որ, սարսափահար եւ յուսահատ կիներ ու երախաներ բարձրաղաղակ կը ճչային ու օգնութեան կանչեր կ'արձակէին, հնչեցնելով նաեւ եկեղեցւոյ զանգերը: Քահանայ հայրեր ու երիտասարդներ խորհրդակցութիւն մը կատարելէ ետք կ'որոշէն Փրանսերէն եւ անգլերէն նամակներ յղել ամերիկեան եւ Փրանսական հիւպատոսներուն, պարզելով համախմբուած ժողովուրդին խղճալի վիճակն ու անոր սպառնացող վտանգը:

Տիկին Նազելի ձիվէլեկեան եւ Օբ. Շնորհիկ իրենց կեանքը վտանգելով հիւանդապահուհիի տարազներով ծպտուած կը յաջողին նամակները տանիլ իրենց տէրերուն:

Թուրքերը արդէն կը պատրաստուէին քանդիչ զործիքներով կրկնել իրենց յարձակումները: Այդ պահուն, բարեբախտաբար, ինքնաշարժով հանկէ կ'անցնէր քաթէ – տրալի հայրերէն աշխոյժ ու բարեսիրտ եկեղեցական մը Տօն Սքալիերինօ, որ իր յանդգնութեամբ արդէն փրկել էր բազմաթիւ հայ ընտանիքներ: Առաջնորդարանի պատուհանէն կրօնականին կը պարզեն ժողովուրդին ծանր վիճակը, խնդրելով մէջտեղ մը դանել այդ զժբախտները փոխադրելու ապահով վայր մը:

Քաղաքապետ կղերականը կը դիմէ թուրք հրամանատարին ու պատասխան կը ստանայ եկեղեցւոյ ժողովուրդը փոխադրելու այլուր: Եւ իրօք, կարգ մը զոհեր տալէ ետք կը փոխադրուին օտար եկեղեցիներ:

ԳՈՒՐԳԻՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

(41 – Շար.)

եւ դասագիրք չկայ, եւ աշակերտը ղժուարութեան կը մատնուի:

Տարրական դասարաններ.— Առաջին դասարանի «Այբբենարան»ին մէջ կան դիրերու ծանօթացումը ղժուարացնող երեք: Յատկապէս ղժուար կ'իւրացուին ո, օ, ե, է հնչիւնները: Արտասանութիւնը դիւրացնելու համար հնչիւնին մօտ փա – կագիծի մէջ նշանակուած ե (յ+է), ո (վ+օ) ձեւերը չփոթութիւն կը առեղծեն: Գրելու ժամանակ երեխան ե լսելով կը գրէ յէ:

«Գրքերի Աշխարհ»ի համբաւութիւնը կը ճշդէ, թէ ի՛նչ պարզապէս արտայայտուած տեսակէտներն է, որ կը ներկայացնէ, առանց կարելիութիւնն ունենալու քննական վերլուծութեան ենթարկելու զանոնք: Գիրքերու հեղինակները եւ մանաւանդ հրատարակիչները, պէտք եղած հետեւութիւնները կատարեն յեռապէս:

ԴԱՍԱԳԻՐՔԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌՔԸ

Դասագիրքերու վաճառքի այժմու վիճակին կ'անդրադառնայ Լուսաւորութեան նախարարութեան դպրոցներու դվխաւոր վարչութեան տեսուչը՝ Բ. Զարչօղլեան, «Գրքերի Աշխարհ»ի Հոկտեմբերի թիւին մէջ.

— Պատկան մարմիններու որոշումին հիման վրայ արդէն երկրորդ տարին է, որ Հայաստանի մէջ դործադրութեան դրուած է դասագիրքերու բաշխումի նոր կարդը: Մինչեւ երկու տարի առաջ, երբ դասագիրքերու ազատ վաճառքի ձեւը կը կիրարկուէր, շրջանային եւ, յատկապէս, դիւղական դրախանութներու մէջ դասագիրքերն ու դրենական պիտոյքները կուտակուած կը մնային, իսկ մայրաքաղաքի աշակերտութեան մէկ մասը կը դրկուէր զանոնք ձեռք ձդելու հնարաւորութենէն: Այս կացութիւնը բարելաւելու համար ըստեղծուեցան կայուն դասագիրքեր, ո – րոնք դործածութեան մէջ պէտք է մնան աւելի քան հինդ տարի: Դասագիրքերը կը ծախեն եւ կը բաշխեն դպրոցները: Բաշխումի նոր օրէնքին առանձնայատկութիւնն այն է, որ դասագիրքերը կը դրկուին աշակերտներու թիւին համաձայն: Օրինակ, 800 աշակերտ ունեցող դպրոցին կը տրուի 500 դասագիրք: Արդ՝ ինչ արդիւնք ձեռք ձդուած է նոր ձեւը դործադրութեան դրուելէ ետք:

Քանի մը դասագիրքեր այս տարի լոյս տեսան աշակերտութեան թիւին 25–50 տոկոսը չափով, բան մը, որ բաշխումի դործնի մէջ չափազանց մեծ դժուարութիւններ եւ իրաւացի դժդոհութիւն – ներ առեղծեց: Բոլոր աշակերտները դասագիրքերով ապահովելու դործը անհնար կը դառնայ նաեւ քանի մը ուրիշ պատճառներով: Գիրքի առեւտուրի վարչու – թեան պահեստէն դասագիրքերը, երբեմն թիւրիմացութեամբ շրջանները կ'ուղար – կուին նախատեսուած քանակէն պակաս չափով:

Այդ առթիւ բազմաթիւ դժդոհութիւններ եղած են շրջաններու ժողովրդական կրթութեան բաժիններուն (ժողկրթբաժիններ): Այս խնդրին մէջ մեղաւոր են դրատպահեստի պաշտօնեաները, որոնք պար – տաւոր են իրենց աշխատանքը կազմա – կերպել ճիշդ եւ դասագիրքերը առաքել սահմանուած քանակով: ... Կարեւոր հարց է նաեւ դասագիրքերու որակեալ տպադրութիւնը: Գիրքեր կան, որոնք երկու ամիս իսկ չեն դիմանար: Տարեվերջին ի՞նչ ձեւի դասագիրք պիտի վերադարձնէ աշակերտը իր դպրոցին:

ԴԱՍԱԳԻՐՔԵՐՈՒ ՕՐԱԿԸ

Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդի հրատարակչութիւններու, բազմադրութեան եւ դիրքի առեւտուրի գործերու Պետական Կոմիտէի դվխաւոր նախիչ Մ. Սոսոյեանի կարծիքով, հայերէնի դասագիրքերու տպադրութեան որակը, միջազդային մակարդակին հետ համեմատած, չափազանց մեծ տարբերութիւն կը ներկայացնէ, որ, անկասկած, ցած որակի տպադրութեան արդիւնք է: Դասագիրքերու հրատարակութեան կարեւոր գործը փաստօրէն ենթակայ է չարք մը պատահականութիւններու եւ կամայականութիւններու: Դասագիրքերը կը տպուին անորակ թուղթով եւ անջատուած կողքերով, իսկ չ՚որ նկարիչին յանդուգնութիւնը կախում ունի նաեւ լաւ տպադրութենէն, մնաց որ, քիչ նկարիչներ կը դրաղին մանկական նկարչութեամբ:

ՀԱՅԿ. ԿԵՍՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

«ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ»

———ս———

ՊԵՐԼԻՆ (Յատուկ).— Հայ Գաղութային Միութիւնը Հոկտեմբեր 21ի Շաբաթ օր հրաւիրած էր «Մշակոյթի Օր»ուան հանդէսին մասնաւոր նշումով բազմավաստակ դրագէտ Արշակ Զօպանեանի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ:

Գաղութիս մէջ աւանդական դարձած է այս մշակութային հանդէսը սարքել երկար տարիներէ ի վեր, որ կը զուգադիպի «Սրբոց Թարգմանչաց» տօնին եւ որուն ընդլայնումն է արդէն:

Տոքթ. Պ. Փրունճեան խօսեցաւ առաջին Թարգմանիչներուն կատարած փրկարար դործին մասին երբ Հայաստան բաժնուած էր Բիւզանդիոնի եւ Իրանի միջեւ քաղաքականապէս: Ս. Մեսրոպի եւ Ս. Սահակի առաջնորդած մշակութային հիմնական սկզբունքն էր որ Հայութիւնը կարենայ փրկել սեփական դիրով եւ դրականութեամբ: « Մշակոյթի Օր »ը յատկացուած է յիշատակութեան առաջին մեծ ուսուցչէն մինչեւ ամէնէն խոնարհ ծառայողները հայ մշակոյթին դիրերու դիւտէն մինչեւ այսօր, տատնձինդ դարերու հոլովոյթին մէջ:

Յոտնկայս երկիւղած յարդանքի պահէն վերջ բանախօսը տուաւ սեղմ դիծերով կենսադրութիւնը Արշակ Զօպանեանի, ո – րուն ծննդեան հարիւրամեակը ոգեկոչ – ուեցաւ Հայաստանի եւ Սփիւռքի մէջ: Վաթսուն տարի անխոնջ աշխատած է ան եւ առաջին դիրքի վրայ դործած է իբր դրագէտ, հրապարակագիրը, թարգմանիչ եւ ազդային դործիչ: Գրիգոր Զօհրապ իր 17 Նոյեմբեր 1913 թուակիր նամակին մէջ կը խօսի յօրելեան մը սարքելու մասին ի յարգանս Զօպանեանի եւ ի մէջ այլ պատուասանքի կը դրէ.

« Միս–միճակդ ըրիր, ինչ որ շատեր միացած չէին կրնար ընել, միճակդ — սարերն ալ միճակ կ'ըլլան — գրական վաստակդ միշտ ազգային կեանքովը առնչուն, որբան արուեստական կատարելութեամբ եռլոցած, վաստակեցար»:

(«Արեւմտահայ դրողներէ նամականի», էջ 49):

Բանախօսը կարդաց նաեւ նամակ մը Աւետիս Իսահակեանէ, որ կը պանծացնէր Արշակ Զօպանեանը:

Ընդհանրապէս, բարի սովորութիւն մը ունէր Զօպանեան, այսինքն ճշդապահ եւ պարտաճանաչ նամակագրութիւն: Եւ ահա ոչ միայն հայ դրողներու եւ ազդային դործիչներու հետ այլեւ օտար անձնաւորութիւններու հետ, որոնց բարեկամութիւնը եւ յարդանքը չհած էր նպաստ Հայութեան եւ հայ մշակոյթին: Հայանպաստ կոթողներ են իր փիլանտերէն հրատարակութիւնները եւ փիլանտերէն թարգմանութիւնները միջնադարեան երկիչներու տաղերուն, որոնց հայերէն եւ փրանսերէն հրատարակիչը եղաւ: Գերման դրող Հանս Բէթկը օդտուած է Զօպանեանի «Ոզըրէ տ'Արմէնի» («Վարդենիք Հայաստանի») դրքէն եւ հրատարակած է իր «Հայաստանի Սոխակը» անուն դիրքը: Ահա այս ուղղութեամբ Նահապետ Քուչակ ծանօթ դարձաւ մի – ջազդային դրականութեան մէջ:

Զօպանեան 1908ին եւ 1934ին Հայաստան դացած է: Իր ձգտումը եղած է դուրդուրալ Հայաստանի վրայ եւ սերտ կապ պահել անոր հետ: Բ. Աչխարհամարտին հայ ռամկավարներուն օդնելու խնդրով դրաղող յանձնախումբին մաս կազմած է Փարիզի մէջ եւ մեծ կապոյտներ դրկելուն օդտակար եղած է:

Գեղարուեստական բաժնին մէջ արտասանեց պատանի Արա Քէչիչեան «Ո՛վ Մեծասքանչ»ը եւ «Հայ ապրինք եղբարք»ը: Պր. Ժ. Քոչարեան՝ «Գիւտին փառքը», Գերմանուհի Օր. Հէլկա Գրիմէլման համալսարանի հայագիտութեան աշակերտուհիներէն՝ Որբերեանի «Գիւղիս ճամբան», Յովհաննէս Տէմիրճեան՝ «Գովք Հայաստանի»ն, իսկ Օր. Գրիմէլման կարդաց Յովհ. Թումանեանի «Հայոց լեռնե – րուն» քերթուածին գերմաներէն թարգմանութիւնը, որուն հայերէնը նախապէս կարդաց Պր. Քոչարեան:

Գերման հիւրերը նկատի ունենալով, Տոքթ. Պ. Փրունճեան գերմաներէն դրութիւն մը կարդաց «Մշակոյթի Օր»ուան նուիրուած այս հանդէսին խմաստը բացատրող, իսկ Օր. Գրիմէլման կարդաց Արշակ Զօպանեանի մէկ յօդուածը հայ բանաստեղծութեան մասին, որ գերման – ներէն հրատարակուած է 1919ին:

Հանդէսին վերջաւորութեան դուդուեցան հայերէն դրքեր եւ թերթեր: Փոքրերուն բաժնուեցան «մայրենի լեզ – ու»ի դրքեր: Հետաքրքրական եւ յուզիչ էր որ հայ մայրեր, նորեկ դործաւոր ընտանիքներէ, վարչութեան կը դիմէին խրենց դաւակներուն հայերէնը սորվեցնելու կամ դէթ չմոռցնելու միջոց մը գտնելու համար...:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Հանակրաւէի «ՅԱՌԱՋ»ի

Սիրելի «Յառաջ»,

Յաւով կարդացինք «Յառաջ»ի տեղա – հանութիւնը կամ բռնադաղթը ու մեծ դնահատանքով կը քաջալերենք, քանի ան դիմադրեց բոլոր դժուարութիւններուն եւ չարունակեց իր դործը, որ մեղի համար չատ կարեւոր է:

Ես ինքս, Գոհարիկ Պապկեան (ծնեալ Լուսապարոնեան) ընկէր կարնեցի եմ, ուր առաջին անդամ լոյս տեսաւ «Յառաջ» թերթը որու համբաւութիւնը սահմանած էր Պ. Ե. Թոփչեան, տարաբախտ մարդը, որմէ յետոյ առժամեայ չարունակեց եղբայրս՝ Հրաչեայ Լուսապարոնեանը, մին – չեւ Շ. Մխաքեանի Կարին դալը:

Երբ 1925ին Փարիզի մէջ «Յառաջ» նորէն լոյս տեսաւ միշտ հարատաւ ընթերցող մը եղայ ու կը մնամ յաւիտենապէս: Կը յուսամ որ «Յառաջ»ասէրները ինծի պէս իրենց լուման (պարտքը) պիտի բերեն որպէսզի «Յառաջ» իր սեփական տունը ունենայ:

Ներփակ ստացէք 100 Փր. «Յառաջ»ի տան առաջին քարը թող ըլլայ իմ կողմանէ:

Գ. ՊՍԱԿԵԱՆ

×

ԽՄԲ. «ՅԱՌԱՋ»Ի.— Նման նամակներ բազմաթիւ են մեր տեղահանութենէն ի վեր: Ու շատեր իմքնաբերաբար նուէրներ կ'ընեն «Յառաջ»ի (տես՝ Գ. էջ) հակառակ անոր որ «Յառաջ» ոչ հանգանակութիւն բացած է այս առթիւ, ոչ ալ բանալու միտք ունի, այլ կը ջանայ բարեկամական սեղմ շրջանակի մը աջակցութեամբ լուծել իր տագնապը, հիմնական ձեւով:

Անգամ մը եւս, սակայն, մեր խորին շնորհակալութիւնները՝ բոլորին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ
ՀՐՁԻԳԸ

Դ.

— Այս լերկուն, Պլուայէն պիտի նըստի Փարիզի ճեպընթացքը, ըսաւ իր քովջ: Ժամը Ցին Փարիզ պիտի հասնիմ, եւ մէկուկէս ժամ յետոյ՝ Ալֆոսվիլ: Հոն, կարեւոր դործեր կան, որոնք իմ ներկայութիւնս կը պահանջեն, հետեւաբար ա – նօդուտ պիտի ըլլայ երկար առեն հոս մնալս:

— Երեք չաթաթէ լ՚ի վեր քեզ տեսած չեմ, նոր բան մը կա՞յ դործարանիդ մէջ: Ո՞ւմ ես, հարցուց տիկին Պէրթէն:

Պ. Լապրուի չրթունքներուն վրայ ժպիտ մը առաջ եկաւ:

— Հարկաւ դոհ եմ, ըսաւ դործարանատէրը: Կարելի չէ ասկէ աւելի դոհ ըլլալ: Հարստանալու ճամբուն մէջ կը դըտնուիմ:

— Բաւական հարուստ չե՞ս, յարեց տիկին Պէրթէն:

— Անձնապէս հարուստ եմ: Բայց Լիւսիէնի համար ճշմարիտ, մեծ հարստութիւն մը կ՚երազեմ, ու պիտի չհասնիմ զայն:

— Նոր գիւտ մը ըրած ես, անտարակոյս:

— Այո, գիւտ մը, որուն չնորհիւ չորս տարիէն՝ երկու–երեք միլիոն պիտի մտնէ դրամարկղիս մէջ:

— Պատրանք մը չէ՞ սա:

— Անկարելի է որ պատրանք ըլլայ: Մեքենայ մըն է, որ ոչ միայն հարթ մակերեսները, այլ եւ չրջագծերը կը դծածքանդակէ: Ամերիկացիները ուղած դուրս պիտի վճարեն այս մեքենային համար...: Մեծ ընդունելութիւն պիտի դանէ...:

— Պայմանով որ ուրիշ մը քենէ ճարպիկ չերթայ:

— Այդ կողմէն վախ չկայ:

— Հնարիչները ամէն բանէ կրնան վախնալ: Մէկ անդաղանապահութիւնը բաւական է, որպէսզի դաղափարդ դողնան քեզմէ:

— Մի վախնար, չատ բան իմ ձեռքովս կ՚ընեմ, եւ գիս չրջապատողները լաւ կ՚աջակցին լնծի: Կարծեմ ձեղի խօսած եմ դործապետիս՝ ժաք Կարոյի մասին: Կըրնամ վստահիլ անոր: Խելացի, ուսեալ, դործունեայ է, իր աշխատակցութիւնը այնքան թանկագին կը դտնեմ որ նոր մեքենային արտադրելիք ապադայ չահերուն ընկերը պիտի ընեմ զայն...:

— Գիւտիդ պաղտնիքը անոր յայտնե – ցի՞ր:

— Հարկ եղաւ յայտնել, քանի որ ան պիտի չինէ մեքենան: Մնաց որ, մարդս կը ճանչնամ...: Պարկեչտ երիտասարդ մըն է:

— Աւելի լաւ, ի՞նչ եղած է սա խեղճ կինը, ընտանիքի սա երիտասարդ մայրը, որուն ամուսինը պայթումի մը հետեւանքով սպաննուած էր: Կ՚ենթադրեմ որ դործարանին մէջ կ՚աշխատի միշտ...:

— Անոր վրայ կը խօսիս այն պահուն, երբ խօսք պիտի բանայի անոր վրայ, պատասխանեց Պ. Լապրու: Այո, միշտ դործարանին մէջ կը դանուի ան, բայց պիտի սպիպուի անկէ բաժնուելու:

— Կը ճամբե՞ս զայն, յարեց տիկին Պէրթէն զարմանքով:

— Ակամայ...: Ստիպուած եմ այդպէս ընելու:

— Լաւ չեմ հասկնար միտքդ: Հրամայական պարտքեր ունիս այդ կնոջ հանդէպ, քանի որ իր ամուսինը քու ծառայութեանդ մէջ սպաննուած է:

— Գիտեմ այդ պարտքերը, ու չեմ ուղեր խուսափիլ անոնցմէ: Ժանն Ֆօրթիէ կարճ ու պարկեչտ կին մըն է, ընտանեկան վատահել անոր: Խելացի, ուսեալ, դործունեայ է, իր աշխատակցութիւնը այնքան թանկագին կը դտնեմ որ նոր մեքենային արտադրելիք ապադայ չահերուն ընկերը պիտի ընեմ զայն...:

— Գիւտիդ պաղտնիքը անոր յայտնե – ցի՞ր:

— Հարկ եղաւ յայտնել, քանի որ ան պիտի չինէ մեքենան: Մնաց որ, մարդս կը ճանչնամ...: Պարկեչտ երիտասարդ մըն է:

— Աւելի լաւ, ի՞նչ եղած է սա խեղճ կինը, ընտանիքի սա երիտասարդ մայրը, որուն ամուսինը պայթումի մը հետեւանքով սպաննուած էր: Կ՚ենթադրեմ որ դործարանին մէջ կ՚աշխատի միշտ...:

— Անոր վրայ կը խօսիս այն պահուն, երբ խօսք պիտի բանայի անոր վրայ, պատասխանեց Պ. Լապրու: Այո, միշտ դործարանին մէջ կը դանուի ան, բայց պիտի սպիպուի անկէ բաժնուելու:

— Կը ճամբե՞ս զայն, յարեց տիկին Պէրթէն զարմանքով:

— Ակամայ...: Ստիպուած եմ այդպէս ընելու:

— Լաւ չեմ հասկնար միտքդ: Հրամայական պարտքեր ունիս այդ կնոջ հանդէպ, քանի որ իր ամուսինը քու ծառայութեանդ մէջ սպաննուած է:

— Գիտեմ այդ պարտքերը, ու չեմ ուղեր խուսափիլ անոնցմէ: Ժանն Ֆօրթիէ կարճ ու պարկեչտ կին մըն է, ընտանեկան պատուական մայր մը, բայց հակոդութեան պաչտօն մը չի կրնար կատարել, պաչտօն մը ուր առնական կորովը անհրաժեչտ է:

— Ատոր վրայ խորհելու կիր, դործը յանձնելէ առաջ...:

— Զխորհեցայ:

— Ձամբեցի՞ր զայն:

— Այո: Դործարանին կառնապիրը չյարդեց, ինչ որ պէչ օրինակ մըն է, ու պէտք չէ թոյլատրուի:

— Խիստ ես:

— Արդարութիւնը ի դործ կը դնեմ:

— Բայց ի՞նչ պիտի ընէ այդ խեղճ կինը:

— Իր ապադայի մասին է որ ձեղի հետ խօսիլ կ՚ուղէի...: Երկար առենէ ի վեր, կը պնդեմ որ փոխանակ տան դործերը տեսնող կնոջ մը, մնայուն սպասուհի մը ունենաս: Մերժողական պատասխան տալիր միչտ:

— Դործերս բաւարար կերպով կը կատարուին: Գիտես թէ ես կը սիրեմ տանս դործերով զբաղիլ:

ԿԶԱՎԻԼ ՏԸ ՄՈՆԹԻՓԻՆ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Նորայր Երամեան 500, Պ. Արտաշէս Փուշումեան 200, Ոմն (Ն.) 100, Տիկին Պահկեան 100, Պ. Կարապետ Տէմիրճեան 100, Պ. Պեհիկեան 80, Լիոնէն՝ Սահակ Նաճարեան, Կիրակոս Փափազեան, Մի-ասաք Միրզէ 100ական։

ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆ

« ՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ »

Միութիւնը պիտի տայ նաեւ պարա-ցիկ երեկոյթ մը՝ 18 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Քալաքապե - տարանի խրանխճանքի սրահին մէջ։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Լիոնի համալսարանի հայերէնի դասա-ւանդութիւնները կը սկսին Նոյեմբեր 8ին, ամէն Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Քալաքապե - տարանի խրանխճանքի սրահին մէջ։

ՏՕՆԱԲԱՇ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տո-նածառը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17ԻՆ

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեի Հանդըստա-եան տուներուն այցելութիւնները ար - տօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամա-նով)։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱՆՈՑ
(Կնիք)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Էլիան Գալաֆեան եւ զաւակները Սանտրին եւ Ակսել, Տիկին Արաքսի Գա-վաֆեան, Տէր եւ Տիկին Աւետեան և Թէր-պեան ընտանիքը շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսա-կով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ թէ դրաւոր ցաւակցութիւն յայտ-նեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին եւ եղբօր՝

ԱՐԱՄ ԳԱՎԱՖԵԱՆԻ

կսկծալի կորուստին առթիւ։

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԻՄԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ցաւակցութիւն կը յայտնէ Հայկազ Մա-նուկեան մահուան առթիւ, ողբացեալին ընտանիքին։

ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Լիբանանահայ տաղանդաւոր երգչուհի

ԹԱԳՈՒՀԻ ԹԷՔԵԱՆ

վկայեալ Պէյրութի Պետ. երաժշտանոցէն

կուտայ իր միակ երգահանդէսը 9 Նոյեմբեր, Հինգշաբթի դիշեր ժամը 9ին, ՕԹԷԼ ՍՓԼԱՆԴԻԴԻ սրահին մէջ։

Յայտագրին մաս կը կազմեն.— Կոմիտաս Վարդապետ, Կանաչեան, Սպէն-դիարեան, Գ. Ալէմշահ, Տիգրանեան, Յարութիւնեան եւ, մի քանի ազգային հռչակի ուժեր Տըպիւսի, Վէրտի, Շուպէրթ եւն.։

Մուտքի տոմսերը ապահովելու համար դիմել՝ Բարեգործականի Տիկիններուն եւ հանդիսութեան օրը՝ կիշէն, ինչպէս նաեւ Բարեգործականի Քարտուղարու-թեան մօտ, 7 Ռիւ Փափէր, Հեռ. 54-16-50

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 11 ՇԱԲԱԹ ՕՐ
ԺԱՄԸ 20ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՈՒՇ ԳԻՇԵՐ

Salle Voltaire, rue Voltaire

Գեղարուեստական Բաժին

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

IIMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսական բանակի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան կողմէ, Արարայի յաղթական հերոսա-մարտի 54րդ տարեդարձի ոճնակատա-րութիւնը՝ Կիրակի 19 Նոյեմբեր Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

Կապոյտ Ալպի Պօմոնի մասնաճիւղի բա-րեկենդանի ճաշը։ Մանրամասնութիւն-ները յետագային։

×

Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան պա-հանդէսը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 3ԻՆ

×

Կապոյտ Ալպի Շաւիլի մասնաճիւղի քառասնամեակի երկրորդ ձեռնարկը, 2 Դեկտ. Շաբաթ օր երեկոյեան, մինչեւ առաւօտ, մասնակցութեամբ Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին, Շա-ւիլի Քաղաքապետարանի սրահը, Ռիւ Սթալինկրատ։

Ճաշ, հանդէս եւ պարահանդէս։

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

Արուեստի լրատու

Ֆրանսահայ երիտասարդական ժո-ղովական կազմակերպութիւնը Նոյեմբեր 10, 11, 12ին կը ներկայացնէ մշակոյթի եւ ար-ուեստի իր Ցրդ Փառատօնը նուիրուած Վիկտոր Հիւկոյի ծննդեան 170ամեակին եւ Ալ. Սպենդիարեանի ծննդեան հարիւր-ամեակին։

Փառատօնը տեղի կ'ունենայ Հելթըն-Փարիզ։ Այս առթիւ մամուլի ասու-լիսի մը ընթացքին, կազմակերպիչները յայտնած են իրենց ծրագրին մանրամա-նութիւնները։

Հովանաւորող մարմինը կը նախագահէ Արամ Պաչատրեան։

Փառատօնը կը բացուի ցուցահանդէ-սով մը եւ կը փակուի պարահանդէսով։

A VENDRE

Formidable Collection de 185 anciennes pièces de monnaies Arméniennes — en or, argent et bronze, représentant 5 dynasties et 14 rois.

— Plus 10 billets de banque diffédents en arménien représentant 3 époques : gouvernement de Transcaucasie, République Arménienne, début R.S.S.A.

Plus des objets décorés du Moyen Age avec Inscriptions Arméniennes dont : 3 plats très beaux en cuivre, assiette en porcelaine, 1 bocal en métal servant au baptême religieux, 1 épée ciselée, 1 encrier de voyage, rouleau de prière avec miniatures.

— Plus 1 cuiller ourartou exceptionnelle et 4 cartes de géographie de l'Arménie dont une datée de 1706

Pous tous renseignements de prix téléphoner au : 202-45-53 *après 19 heures, ou Samedi - Dimanche toute la journée :*

M. GHAZERIAN
49, Ave. Jean-Jaurès, Paris (19e)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

18 Նոյեմբեր, Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ
CASINO CHARBONNIERES
շքեղ սրահներուն մէջ

Avec JACKY MALLEREY et son ensemble
NOMBREUSES ATTRACTIONS — COTILLONS — AMBIANCE

Réservez vos places à l'avance chez les membres Croix-Bleue de Lyon

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈՒԽ ԲԱԺԻՆ ՇԱՏ ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐՈՎ

Մուտքը 15 ֆրանք

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՓԱՐԻԶԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

1972–1973 *ուսումնական տարեշրջանի հայերէն լեզուի ու պատմութեան դասընթացքները եւ դասախօսութիւնները տեղի պիտի ունենան Հոկտ.* 16էն *սկսեալ երկուշաբթի օրերը Փարիզի Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ —* 11, *Սքուար Ալպոնի, Փարիզ* 16րդ, *Մեթրօ Փասի, ժամը* 19·30էն 20·30, *հայերէն լեզու Ա. Բ. Դ. տարի։ Իսկ ժամը* 20·30էն 21·30 *Հայոց Պատմու - թիւն։*

Յաւելեալ տեղեկութիւններու համար դիմել քարտուղարութեան 870–03–18։

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'ARMÉNIE

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE

Troisième édition, Paris, 1971, 437 pages
Reliure pleine toile

Prix : 36 Frs
Avec les frais d'envoi : 39 Frs

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)
C. C. P. 1278-35, Tél. : 324-88-65

DE RETOUR D'ARMENIE...

Grande Exposition ARMÉNIENNE

Du Samedi 4 Novembre au Jeudi 4 Janvier tous les jours de 13 h. à 20 heures
—Samedi, Dimanche jusqu'à 21 heures

au

CENTRE COMMERCIAL DU PARKING ETOILE - FOCH

Entrée angle Ave. Foch/R. de Presbourg ou par le parking — 3000 places gratuit à tous nos clients.

Métro : Etoile-Charles de Gaulle, à 500 m. de la Porte Dauphine

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
7
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI
7 NOVEMBRE
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1924
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — 12·558

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.558

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՂԸ ԴՐՈՒԱԾ

—o—

Բ.

Սթրազպուրկի Եւրոպական Խորհրդա–րանին մէջ Հոլանտայի ներկայացուցիչէն եկած խօսք առած է Նորվեկիացի աշխատա–ւորական երեսփոխան Տիկին Աասէն, որ ցեղած է թէ Թուրք իշխանութիւնները պատասխանատու են Պաշարման Վիճակի դրութեան խիստ գործադրութեան հա–մար։ Տիկինը ըսած է·

«Ահաբեկչութեան դէմ պէտք է պայ–քարիլ, սակայն պաշտօնական եղանակով բռնութիւններ պէտք չէ գործադրուին։ Մեր պարտականութիւնն է ձայն բար–ձրացնել, երբ չարչարանքներ կը կիրար–կուին»։

Տիկինը թելադրեր է մարզասիրական հիմնարկութեանց ներկայացուցիչներէն բաղկացեալ յանձնախումբ մը ղրկել Թուրքիա՝ կառավարութեան հրաւէրով՝ տեղւոյն վրայ քննելու համար խնդիրը – ները։

Տիկին Աասէնի ձայնակցեր է Շուէյտա–ցի ազատական երեսփոխան Ակֆարք, որ ուղեր է հասկնալ թէ Անգարայի կառա–վարութիւնը պիտի ընդունի՞ նման քննիչ յանձնախումբի մը առաքումը։

Այս պարզ հարցումին ո՛չ մէկ պատաս–խան տուեր են Թուրքիոյ ներկայացու–ցիչները, որոնք էին՝ նոյնինքն Արտա–քին նախարար Հալուք Պէյլուլքէն եւ կեա–ւէն կուսակցութեան նախագահ Փրոֆ· Ծէյդիօղլու։ Այս վերջինը քանիցս խօսք առնելով ուղեր է հերքել Պաշարման Վի–ճակի իշխանութեանց գործադրած վայ – րագութիւնները, պանդք նկատելով ահա–բեկիչներու կողմէ յերիւրուած ամբաս–տանութիւնները։

Յատկալի է դիտել տալ, որ Ծէյդիօղլուին ձայնակիցը են· Ա.) Պելժիոյ ազատական երեսփոխան՝ տը Քլէրք, որ անպատշաճ գտեր է Թուրք կառավարութեան դէմ կատարուած վերապրումները, Բ) Խորհրդարանի նախկին նախագահ Զուիցե–րացի Ռըվէրտէն՝ ամէկավար – ազատա–կան, որ դիտել տուեր է թէ «Թուրքիա օրինական վարչաձեւով կը կառավար – ուի» եւ վախ յայտներ է, որ Եւրոպական Ժողովրդը Թուրքիան ալ Յունաստանի նման պիտի արժանացնէ։

Վերջին խօսողն է եղած Թուրքիոյ Ա.–ազգին նախարար Պայլուքէն, որ չեշտեր է թէ պէտք է զանազանել բռնութեան — ահաբեկչութեան — դիմելու երկու ձե–ւեր։ Մէկը հասկնալի է որոշ չափով, իր–րեւ արդիւնք քաղաքական խոր պատ – ճառներու կամ «անվերջ ղրկումներու, որ յուսահատութեան կ'առաջնորդեն»։ Մի–ւսը ան է վճռական չէ։ Ներկայացուցչական ահաբեկիչներու նոր ձեւ մըն է, կազ – մակերպուած դուրսէն, ուսկից կը սատա–նան ահաբեկիչները զրամ ու զէնք։ Ա–նոնց նպատակն է սպառնալ ազգերու ան–կախութեան եւ հոգային ամբողջականու–թեան։

Նախարարին միտքը չատ յստակ է։ Ըսել կ'ուզէ, որ վերջին տարիներու ընթացքին Թուրքիոյ մէջ տեղի ունեցած ահաբեկչական չարժումները կը քայքա – յերուին արտաքին աշխարհէն։ Թափան – ցիկ է ակնարկութիւնը։ Դիւանագիտու – թեան հակառակ է անուն մատնանշել պաշտօնական ժողովի մը մէջ։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

—o—

Թէեւ դեռ ուեղի քան չատ ամիս կայ մինչեւ երեսփոխանական ընտրութիւննե–րը, բայց եւ այնպէս ընտրապայքարը սկսած է անպատճոն կերպով եւ կիրակ–նօրեայ ելոյթներն ալ ցոյց կուտան թէ քաղաքական համոզում ունենալէ ուեղի, բոլորին համար կարեւորը ընտրուիլն է։ Այսպէս ուղղափառ Կոլիստ՝ ժաննընէյ, որ հեռացած էր Ի· Տ· Էռ·էն, որով – հետեւ անոնցմէ ոմանք մաս կը կազմէին դահլիճի մը, ուր կային ոը Կօլի պար–տութեան պատասխանատուները (ակնար–կութիւնը առաւելապար ժիսքար ա'էսթէյ–նի կը վերաբերի) յայտարարեց թէ կը միանայ Լըքանիւէի Բարեկործիչ չար – ժումին։

Լըքանիւէ, անշուշտ, չատ դոհ է այս եղածէն եւ կ'ըսէ թէ ժաննընէյի ըրածը կը նշանակէ թէ այլեւս Կօլիզմ չկայ։

Միւս կողմէ դեր–ծովակալ Ֆիլիվ ոը Կօլ հեռատեսիլի տեսակցութեան մը ըն–թացքին չեշտեց թէ թեկնածու չէ Հան–րապետութեան նախագահութեան... չորս տարիէն եւ թէ այն խմբակցութիւնները, որոնք իր թեկնածութեան մասին քարոզ–չութեան սկսած են, իր հաւանութիւնը չեն առած։ Տը Կօլ որպէ կ'ըսէ նոյնիսկ· «Ես քաղաքականութիւն չեմ ըներ, արդէն հայրս ալ չէր ըներ»։

Պօնի մէջ (Ֆրանսա) խակար Ֆօռ խօսք առաւ ու յայտնեց թէ կողմնակից է մա–նաւանդ «զաղափարներու մեծամասնու – թեանց» ինչպէս կ'ըսէ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ կառավարական նոր տապնապ մը անխուսափելի կը նկատուի արուած ըլլալով որ Հալք կուսակցու – թիւնը կառավարութենէն քաշեց իր հինգ նախարարները։ Վարչապետ Մելէն Ըջե–ւիտ անոնցմէ որ գոլթի դլուխ մնան մինչեւ որ կացութիւնը լուսաբանուի։ Ի–սկ այս կացութեան մէջ Իսմէթ Ինէօնիւ հրաժարած է Հալքէն ու նաեւ երեսփո – խանական իր աթոռէն։ Կ'ուզէ միայն Ծե–րակոյտի մէջ դրաւել այն աթոռը զոր ունի իբրեւ Հանրապետութեան նախկին նախագահ։ Հաւանական կը նկատուի, որ Իսմէթ կրկին թեկնածու ըլլայ Հանրա – պետութեան նախագահութեան, հակա – ռակ իր տարիքին (89)։

ՓԱՐԻԶԻ Հիւսիս· Վիէննամէ պատուի–րակութեան պետը պատրաստակամու – թիւն յայտնեց վերսաին բանակցելու Ա–մերիկացիներու հետ՝ դինադադարի շուրջ, պայմանաւ, սակայն, որ այս վերջինները «լուրջ» մօտեցում ունենան։ Առայժմ կը պահանջենք, որ Ամերիկացիք յարգեն հա–մաձայնագիրը եւ զայն առորագրեն։ Բայց հակառակ չենք նաեւ, որ նոր հանդիպում մը տեղի ունենայ։ Հարցը լրջութիւնն է լոկ»։

ՀԻՒՍԻՍՍԱՅԻՆ եւ Հարաւային Քորէա համաձայնեցան համագործակցութիւն ստեղծել երկու երկիրներու անտեսական փոխանակութիւններուն համար «դիւ – րացնելու մտօք Քորէայի վերամիացումի դործը։ Համաձայնեցան նոյնպէս վերջ տալ քարոզչական պայքարին իրարու դէմ (ձայնասփիւռով, մամուլով, եւայլն)։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ մէջ կատարուած հանրա–յին կարծիքի քննութիւն մը ցոյց կու–տայ, թէ քուէարկողներու 61 առ հարիւ–րը, իսկ 35 առ հարիւրը պիտի քուէարկէ Մք· Կովերնի ի նպաստ։

Ապգ. Տունը եւ ... Մանուկ Վտանգը

—o—

Քանի մը օր է արդէն որմնագիրները սկսած են պատել (միւռէ) Ապգ· Տունը, ինչ որ հաւանաբար նոյնքան կ'արժէ քան այն պարզ նորոգութիւնները, որոնց չէն–քը կը կարօտէր։

Շէնքին վրայ ալ փակցուած է մեծ ցուցատախտակ մը, ուր մեծ տառերով գրուած է·—

Danger de mort
Défense d'entrer et de stationner

Ուրեմն, ասկէ կը հետեւի որ, տարբ–ներէ ի վեր, առանց գիտնալու, մահուան սպառնալիքի տակ կ'ապրէին «Ցառաջ» եւ Ապգ· Տուն հաստատուած բոլոր հայ կազ–մակերպութիւնները։

Ի՜նչ երանելի ենք որ ժամ առաջ մեզ դուրս վռնտեցին եւ կրնանք մենք մեզ նոր օթերու երանելի Ղազարոսները նկատել։

ՊՈՒԼԿԱՐ «Իլուչին» ճամբորդատար օդանաւ մը մչուշի հետեւանքով վար ին–կաւ։ 34 ճամբորդ մեռաւ։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ հայտա – րարեի 1972ի բերքը առնուազն 30 միլիոն թոն նուազ եղած է ծրագրին բաղդատ–մամբ։ Ծրագիրը կը նախատեսէր 190 մի–լիոն թոն հացահատիկ արտադրել այս տարեշրջանին»։ Արդ 8րդ հնդամեակի մի–ջին արտադրութիւնը եղած էր 167·800 թոն։ Համաձայն նախարարին՝ ծրագիրը թերագատարուած է «կլիմայի անպատշտ պայմաններու հետեւանքով։ Նման ան – նպատակ կլիմաներ բացառիկ երեւոյթ են եւ «դարու մը ընթացքին մէկ անգամ կը պատահին», ըստ նախարարին։

ԱԹԻՆՔԻ կարգ մը լաւատեղեակ աղ–բիւրներու համաձայն, խումբ մը քաղա–քական դեկավարներ դիմումնագիր մը ստորագրած են պահանջելով նախկին վարչապետ Գարամանլիսի վերադարձը։ Այս փաստաթուղթը ստորագրած են քա – ղաքական երկու մեծ կուսակցութեանց (Ազմատական Ապգ· Միութիւն եւ կեդ – րոն Միութիւն) դլխաւոր անդամները։ Գարամանլիս Ցունաստանը ձգած էր 1963–ին փարիզ ապատանելու համար· քա–ղաքական հարցերու շուրջ տարակարծու–թիւններ ունեցած ըլլալով Փրեսերիքա Թապուհիին հետ։ Ներկայիս Գարամանլիս կ'ըսէ թէ չատ կ'ուզէ Աթէնք վերադատ–նալ բայց ի՞նչպէս կրնայ ընել դինուորա–կան մենատիրական վարչակարգի մը տակ։

ՊՐԻՍԵԼԻ մէջ ժողով գումարած են եւրոպայի լինը Պետութեանց Ազգաքին եւ փոխադրութեանց նախարարները։ Պիտի քննեն ծրագիր մը որ ներդաշնակէ Հա – տարակետութեան առեւտրական յարա – բերութիւնները Ազատ փոխանակումի լայն շրջագծի մը ստեղծումով մի – ջերկրականեան երկիրներու հետ։

ԻՍՐԱՅԷԼ բաւարարութիւն չէ ստացած Գերմաններու տուած պատճառաբանու – թիւններէն պաղեստինցի երեք ֆետայի–ներու ազատ արձակման մասին։ Այս ատ–թիւ Տիկին Կոլտա Մէյրի կառավարու – թիւնը չատ խիստ դեկոյց մը հրատարա–կած է։

ԻՍԹԻՔԼԱԼԸ որ Մարոքի ընդդիմադիր կուսակցութիւնն է մերժեց մաս կազմել այն կառավարութեան զոր նշանակուած նոր վարչապետը՝ Ահմէտ Օսման կը փոր–ձէ կազմել։

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԷՋՄԻԱԾՆԷՆ

—o—

Հեռագիր պատճէն

ՆՈՐԻՆ ՍՐԲՈՒԹԻՒՆ Տ· Տ· ԽՈՐԷՆ Ա· ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

Մեծ եղեռնի իբրեւ հետեւանք, Տանն Կիլիկիոյ Աթոռի տեղահանութեան եւ Անթիլիաս հաստատման տարեդարձի առ–թիւ, Մեր երախտապիտական խօսքն ու օրհնութիւնն ենք յղում մեծահոդի արար ժողովրդին եւ ասպանջական Լիբանանին, որի ծոցում՝ կատարածներից վրկուած մեր ժողովրդի զաւակները գտան խաղաղ ու բարօր ապրելու պայմաններ, իրենց կրօնական, կրթական եւ մշակութային կեանքի զարգացման լայն հնարաւորու – թիւններով։

Այս առթիւ, ընդունեցէք Մեր սրտա–կին բարեմաղթութիւնները ուղղակ Ձերդ Սրբութեանը եւ Ձեր միաբանութեանը, ջերմագին լիզմով ու ապատումով որ Կի–լիկեան Աթոռը, որպէս անբաժանելի մա–սը հայ Եկեղեցու նուիրապետութեան մարմնոյն, իրեն բաժին ընկած առաքե – լութիւնը չարունակի կատարել իր իշխա–նութեան սահմանների մէջ, Հայաստան – եայց սուրբ եկեղեցու միութեան ոգով։

Փրկչի Իշման Սուրբ Սեղանից Ձեզ ող–ջոյն եղբայրական եւ համայն մեր ժո – ղովրդին օրհնութիւն հայրապետական։

ՎԱԶԳԷՆ Ա·
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ
(կնիք)

20 Հոկտ· 1972 թ·
Ս· Էջմիածին

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սոյն թուականի Հոկտեմբեր 15ին, կի–րակի օրը, Ամենայն Հայոց Հայրապետի բարեհաճ կարգադրութեամբ, Մայր Տա–ճարում տեղի ունեցաւ քահանայական ձեռնադրութիւն։

Էջմիածնի Հոգեւոր ճեմարանի նախկին շրջանաւարտներ Ղազարոս սարկաւագ Կիւրեղեանը, Կարիճ սարկաւագ Ներսէս–եանը եւ Կարապետ սարկաւագ Գալուստեանը ձեռնադրուեցին կուսակրօն քահանաներ, վերանուանուելով Տ· Տիրան արեղայ Կիւրեղեան, Տ· Գարեգին արեղայ Ներ–սիսեան եւ Տ· Բագրատ արեղայ Գա–լուստեան։

Շաւարշ սարկաւագ Աչուրեանը ձեռ – նադրուեց ամուսնացեալ քահանայ Ս· Գայանէի եկեղեցու համար, վերանուան–ուելով Տ· Գուրգէն քահանայ Աչուրեան։

Ձեռնադրութիւնը կատարեց Գերաչնորհ Տ· Տիրան Արքեպիսկոպոս Ներսոյեանը, խորատուիլակութեամբ Հոգեշնորհ Տ· Արսէն Ծ· վարդապետ Բերբէրեանի։

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամերգութիւնից յետոյ, նորընծայ երեք արեղաները Մայր Տաճարում աղօթքով եւ օրհնութեամբ ստացան վեղար։

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ
(կնիք)

21 Հոկտ· 1972 թ·
Ս· Էջմիածին

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷյԼԻՆ կը հետաքննուի թէ Դաշ–նակցութեան Օրուան ոճնակատարու – թիւնը բացառիկ յաջողութիւն արձա – նագրած է այս տարի։

Մանրամասնութիւնները՝ առանձին թղթակցութեամբ։

Շարաթ իրիկուն նաեւ Դաշնակցու – թեան Օրը ոճնուեցաւ Փարիզի մէջ, ու խրախճանքը տեւեց մինչեւ առաւօտ։

Մանրամասնութիւնները՝ առանձին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ 1972Ի ԻՆՉ ԱՄՍՈՒԱՆ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

—o—

Հայաստանի կեդր. Վիճակագրութեան Վարչութիւնը Հոկտեմբեր 26ին հրապարակեց պաշտօնական վիճակագրութիւնը՝ «Հայկական ՍՍՀ արդիւնաբերութեան պետական պլանի կատարման ինն ամսուայ արդիւնքների մասին» (1)։

Անցեալ տարուան (1971) *համապատասխան ժամանակամիջոցին համեմատութեամբ, այս տարեշրջանի առաջին ինը ամիսներու արդիւնաբերութեան արտադրութեան ծաւալը եղած է* 6,1 *տոկոս։ Արդիւնաբերութեան մէջ աշխատանքի արտադրողականութիւնը աւելցած է* 3,6 *տոկոսով։*

Կարեւորագոյն ճիւղերու մէն ալ կը ներկայացնէ հետեւեալ պատկերը.

Ելեկտրուժ՝ 5 տոկոս նախորդ տարեշրջանի ինը ամիսներու հետ բաղդատաբար։ Սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւն՝ 2 տոկոս, մեքենաշինութիւն եւ մետաղամշակում՝ 13 տոկոս, անտառային, փայտամշակման եւ խորշանիւթ թուղթի՝ 19 եւ 7 (–12)։ թեթեւ արդիւնաբերութիւն՝ 8 եւ 4 (–4)։ սննդարդիւնաբերութիւն՝ 10 եւ 5 (–5)։ կենցաղային եւ տնտեսական գործածութեան ապրանքներու արտադրութիւն՝ 24 եւ 14 (–10)։

Մխս կողմէ, եթէ բաղդատութեան դնենք ներկայ տարեշրջանի ինը ամիսներու աղիւսակը նախանցեալ տարուան (1970) *աղիւսակին հետ* (3)*, կը տեսնենք, որ արդիւնաբերութեան ուր կարեւորագոյն ճիւղերէն հօրինի մէջ՝ ամէ տեղատուութիւն կայ, իսկ մէկ ճիւղի մէջ՝ շինանիւթերու արդիւնաբերութիւն, ամբ* (11 *տոկոս*) *կը մնայ անփոփոխ։ Ներկայացնենք տոկոսները. ելեկտրուժ՝ 1970ի ինը ամիսներուն՝ 13 տոկոս, այժմ՝ 5 տոկոս* (–8)։ *սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւն՝ 5 եւ 2 (–3)։ մեքենաշինութիւն եւ մետաղամշակում՝ 15 եւ 13 (–2)։ անտառային, փայտամշակման եւ խորշանիւթ թուղթ՝ 17 եւ 7 (–10)։ թեթեւ արդիւնաբերութիւն՝ 9 եւ 4 (–5)։ սննդարդիւնաբերութիւն՝ 19 եւ 5 (–14)։ կենցաղային եւ տնտեսական գործածութեան ապրանքներու արտադրութիւն՝ 15 եւ 14 (–1)։*

Ամէ թափի նուազումներուն պէտք է վերագրել այն իրողութիւնը, որ մինչ 1970ի ինը ամիսներու արդիւնաբերութեան արտադրութեան ընդհանուր յաւելումը 13 տոկոս եղած էր, իսկ 1971ին՝ 10 տոկոս, 1972ի ինը ամիսներուն ան եղած է 6,1 *միայն։ Գալով աշխատանքի արտադրողականութեան՝ 1971ին ան եղած էր 7 տոկոս, իսկ այժմ՝ ան կը ներկայացնէ միայն* 3,6 *տոկոս։*

Արդիւնաբերութեան արտադրութեան եւ աշխատանքի արտադրողականութեան ամբ ներկայ տարեշրջանի ինը ամիսներուն ասոիճանական նուազում արձանագրած է, հակառակ պատկան մարմիններու ձեռք առած միջոցներուն։ Այսպէս, 1972ի առաջին եռամսեակին արդիւնաբերութեան արտադրութեան ծաւալը, նախորդ տարեշրջանի համապատասխան ժամանակամիջոցին հետ բաղդատմամբ, աւելցած էր 8 տոկոսով, իսկ աշխատանքի արտադրողականութիւնը՝ 6 տոկոսով։ Վեցմսեակին արդիւնաբերութեան արտադրութեան ծաւալը իջած էր 6 տոկոսի, իսկ աշխատանքի արտադրողականութիւնը՝ 4 տոկոսի։ Իսկ վերջին վիճակագրութեամբ առաջինը անկում յաւելում մը արձանագրած է՝ 0,1 եւ երկրորդը՝ փոքր նուազում մը՝ 0,4։

Տարեսկիզբին, արդէն նկատելի էր յառաջընթացի ղանդաղեցում արդիւնաբերութեան քանի մը ճիւղերու մէջ։ Ա. Քոչինեան Փետրուար 15ին նկատել կուտար թէ մէջ այլոց, թէ «Յունուարը տեխնիկա-տնտեսական ցածր ցուցանիշներով փակեցին, մասնաւորապէս, թեթեւ արդիւնաբերութեան, ինչպէս նաեւ գունաւոր մետալուրգիայի ձեռնարկութիւնները։ ... Ինչպէս կարելի է հանդուրժել, օրինակ, որ կիրովականի ամբողջ արդիւնաբերութիւնը թերակատարեց Յունուարի պլանային առաջադրանքները» (4)։

Յունիսին, յայտնութիւններու կարգին կը նկատուէր, թէ «Տարուայ անցած ամիսներին արդիւնաբերութեան աշխատանքի տանիքում թերութիւնները աւելացել են, իսկ հիմնական ցուցանիշերի աճի սեմ – պերը զգալիօրէն նուազել։ Այսպէս ետ մնացող ձեռնարկութիւնների թիւը գնալով ո՛չ թէ նուազել, այլ աճել է։ Եթէ Մարտ ամսին Հանրապետութիւնում պլանը չի կատարել 65 ձեռնարկութիւն, ապա Ապրիլին այն հասել է 81ի, իսկ Մայիսին՝ 104ի» (5)։

Իրենց ծրագիրները թերակատարած արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններու թիւը 132 ցոյց կը տրուէր Մայիսի վերջաւորութեան (6)։ *Երրորդ եռամսեան (Յուլիս – Օգոստոս – Սեպտեմբեր) չյաջողեցաւ լրիւ իրականացնել իր առաջադրութիւնները. ընդհակառակն, ընդհանուր ձեւով, ամէ յառաջընթացի նուազում մը նշմարելի է։ Ասիկա յատակ կը դառնայ, երբ բաղդատութեան դնենք այս տարուան առաջին (Յունուար – Փետրուար – Մարտ) եւ երրորդ (Յուլիս – Օգոստոս – Սեպտեմբեր) եռամսեաններու պաշտօնական վիճակագրութիւնները։*

Ելեկտրուժ՝ առաջին եռամսեային ամբ ճանապրած էր 15 տոկոսի յաւելում նախորդ տարուան նոյն ժամանակամիջոցին հետ բաղդատմամբ. երրորդ եռամսեային այդ տոկոսը 5ի իջած է։ Սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւն՝ առաջին եռամսեային 4 տոկոս, երրորդ եռամսեային՝ 2։ Մեքենաշինութիւն եւ մետաղամշակում՝ նախապէս 14, այժմ՝ 13։ անտառային, փայտամշակման եւ խորշանիւթ թուղթ՝ անփոփոխ (7 *տոկոս*)*, թեթեւ արդիւնաբերութիւն՝ նոյնպէս անփոփոխ* (4 *տոկոս*)*։ սննդարդիւնաբերութիւն՝ 10 եւ այժմ 5, իսկ կենցաղային եւ տնտեսական գործածութեան ապրանքներու արտադրութիւն՝ 17, իսկ այժմ 14 տոկոս։*

Այս իրողութեան կ՝անդրադառնայ «Սովետ. Հայաստան» թերթը «Վճռական ամիսներ» խորագրին տակ (Հոկտեմբեր 25)։ «Պէտք է ասել, որ ընդհանուր առմամբ արդիւնաբերութեան ցուցանիշները երրորդ եռամսեակում իջել են, թերակատարել են ինչպէս եռամսեակի, այնպէս էլ Սեպտեմբեր ամսուայ պլանները։ Արտադրանքի իրացման Սեպտեմբեր ամսուայ պլանն, օրինակ, կատարուել է 97,3 *տոկոսով։* 130 *ձեռնարկութիւն, կամ բոլոր ձեռնարկութիւնների* 19 *տոկ-ը չի ապահովել արտադրանքի իրացման* 9 *ամսուայ պլանի կատարումը։ Դրանց անբաւարար աշխատանքի հետեւանքով պակաս է իրացուել աւելի քան* 35 *միլիոն ռուբլու արտադրանք։ Պետական առաջադրանքները թերակատարող ձեռնարկութիւնների թիւը մեծ է յատկապէս սննդի, թեթեւ, շինանիւթերի, տեղական արդիւնաբերութեան մինիստրութիւնների սիստեմում։ Սննդարդիւնաբերութեան մինիստրութեան* 94 *ձեռնարկութիւններից* 9 *ամսուայ պլանը թերակատարել են* 20ը*, թեթեւ արդիւնաբերութեան մինիստրութեան* 46 *ձեռնարկութիւններից* 11ը»*, եւայլն։*

Ասոնց անբաւարար աշխատանքի հետեւանքով արտադրութեան քանակը զգալի կերպով պակասած է սեւ եւ գունաւոր պղինձի, ձուլածոյի (վինէօ) կըպիւսի, բամպակէ հիւսուածքներու, սառնարաններու, պահածոներու եւ այլ կարեւոր ճիւղերու մէջ։ Աւելին, պղինձի, ծծմբաթթուի, մեռամած հաստոցներու, բուրդէ հիւսուածքներու արտադրութիւնը նոյնիսկ նուազած է նախորդ տարուան համապատասխան ժամանակաշրջանի հետ բաղդատմամբ (7)։ *Թերակատարուած է հանքային պարարտանիւթի, դարբնամածիչ մեքենաներու, պատրաստի պաստառու, մեռաքսէ կերպասի, կաշի-կօշիկի, կահոյքի (կահ-կարասի) արտադրութեան ծրագիրները, ինչպէս կը ճղէ վերջին վիճակագրութիւնը։*

Չորրորդ եռամսեան (Հոկտեմբեր – Նոյեմբեր – Դեկտեմբեր) 1972ի համար եղբարեփակիչ փուլը կը հանդիսանայ եւ, հետեւաբար, անհրաժեշտ է բարելաւել արտադրութեան կազմակերպումի գործը, վերջ տալ այսպէս կոչուած «բանուորական ուժի հոսունութեան» եւ «պարապուրդներուն», այսինքն՝ բանուորներու տեղափոխութեան աշխատանոցներու մէջ եւ աշխատանքի ժամանակի կորուստ։ Թէքնիքի, արդիական միջոցներու գործադրութիւնն ալ կարեւոր է։ Արդարեւ,

---

ԵԳԻԱԿԱՆԻ ԴԻՑՈՒՀԻՆ՝ ԶՄԻՒՌՆԻԱՆ ԵՒ ԶՄԻՒՌՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

(Աղէտի յիսնամեակին առթիւ)

ԿՐԹԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—o—

Սեպտ. 13ի Շորեքշաբթի օր, հրդեհը դարձեալ ծայր կուտայ չատ մը տուներէ միանաբար եւ ոչ ոք կը փորձէ մարել։ Ընդհակառակն, օտարներու վկայութեանց համաձայն թուրք պինուորներ քարիւղով կ՝օծեն տուները։

Տարակոյս չկայ որ հրդեհը Թուրքերու կողմէ կատարուած էր նպատակ ունենալով ծածկելու կողոպուտը եւ անհետացնելու փողոցներուն մէջ կուտակուած դիակները։

Հրդեհը չուտով ծաւալեցաւ եւ 24 ժամուան ընթացքին 50 հազարէ աւելի տուներ, 24 եկեղեցիներ, 28 վարժարաններ, 5 հիւպատոսարաններ, 5 դրամատուներ, հիւանդանոցներ եւ հանրային սպասարկութեան ու առեւտրական բազմաթիւ հիմնարկութիւններ մոխրակոյտի վերածուեցան։

Հրդեհին առաջին օրն իսկ քրիստոնեայ ժողովուրդը փախուստ տուած ու խըճուճած էր ծովեղերք, ուր աննկարագրելի թշուառութեան մատնուած էր։ Կատարեալ դժոխքի մէջ կը դանուէր ուրիկ փրկութիւն չկար։ Մէկ կողմը հրդեհը, միւսին՝ ծովը։ Ծովուն մակերեսը ծածկուած էր դիակներով։ Իսկ Թուրքերը կը ջանային իրենց բախտին ձգուած այս մարդկային խլեակները եւս բնաջնջել։

Այս ողբերգութիւնը տեղի կ՝ունենար օտար հիւպատոսներու, եւ ծովուն բացը սպասող քրիստոնեայ Պեւուեթանց 23 ռազմանաւերու եւ այլ փոխադրանաւերուն նաւապետներուն ու նաւաղներուն ան – տարբեր աչքերուն առջեւ։

Այս զարհուրելի ղէպքերէն առաջ երբ պարզուեցաւ յոյն բանակին պարտութիւնն ու Քէմալի ուժերուն արշաւը ղէպի Իզմիր, արդէն քաղաքը խճողուած էր բազմահազար զաղթականներով, որոնք խուժած էին ղէպի Իզմիր, նոյնիսկ հեռաւոր Ասիոն Քարահիսարէն եւ այլ քաղաքներէ, հոն յուսալով գտնել իրենց փրկութիւնը։ Գաղթականներու մէջ կային նաեւ Կիլիկեցիներ, Իզմիր եկած Կիլիկիոյ վերջին ղէպքերուն։ Ժողովուրդը չուարած էր ու անորոշութեան մատնուած։ Իսկ Ազնաւուրեանի զլխաւորած Ազգային Վարչութիւնը իր բախտին ձգած ժողովուրդը, քէմալականներու մուտքէն հինգ օր առաջ իր լման կազմով կ՝ապաստանէր եղիպտական Ազգասիէ չոգենաւը ու կը հեռանար Իզմիրէն։ Ահա ժողովուրդը կառավարելու յաւակնութիւնն ու պարտականութիւնը ունեցող անարժան մարդիկ։ Փախչող այս անբարեխիղճ մարդոց հետն էր նաեւ Աբեւելեան Մամուլի ապիկար խմբագիրը որ մեկնելէ առաջ յաւելուած մը տպել տուած էր, ուր կը հրաւիրէր ժողովուրդը պահել իր պաղպըիւնը հաւանական ղէպքերու առջեւ...

Իսկ Առաջնորդ Ղեւոնդ Դուրեան, լըքուած Ազնաւուրեան Վարչութենէն, նամակով մը կը դիմէ Արիստոտոմոս Մեսրոպլեանին, պարզելով իր մտադրութիւնը՝ դիմել Ազգային Պատրիարքարան եւ յունական կառավարութեան, քրիստոնեայ բնակչութիւնը նաւերով հեռացնելու համար Իզմիրէն։ Մեսրոպլեանը համաձայն չի գտնուիր այդ գաղափարին, քրիստոնեաներու հեռացումով հելլէնական գաղափ սպառ կորուստը տեսնելով անոր մէջ։ Այսուհանդերձ, երկու կրօնական պետերը խորհրդակցելէ ետք Բողոքական Եկեղեցւոյ պետին ընկերակցութեամբ կը ներկայանան Բարձր Կոմիսէր Սթէրիա – ոսի, որ կը թոյլատրէ դիմումները կատարել հիւպատոսներուն եւ յունական կառավարութեան մօտ, օգնութիւն խընդրելու առաջադրութեամբ։ Սակայն, ինչպէս տեսանք այդ դիմումները ապարդիւն անցան։

Քէմալականներու մուտքէն ետք Առաջնորդ Դուրեան տեսնելով Թուրք պինուորներու եւ ամբոխին Առաջնորդարանի եւ Ս. Սահակեան եկեղեցւոյ վրայ կատարած չարունակական յարձակումները, կը խորհի մէջոց մը դտնելով ներկայանալ Նուբէտաին փաշային ու անոր պիտիթինը հայցել ապաստանեալ ժողովուրդին համար։ Կիրակի առաւօտ Թուրք խուժանն ու պինուորները կողոպուտով զբաղած ըլլալով, իր գործակատարին, քարտուղարին ու բարեպանին ընկերակցութեամբ կը նետուի փողոց ու անվտանգ կը հասնի կաթոլիկ հասարակութեան աղջապատ Պ. Փիէր Սիւլեանի տունը։ Ու անոր կը պարզէ իր մտադրութիւնը։ Պր. Սիւլեան համաձայն կ՝ըլլայ ու նախ կը դիմէ իր դէտաին փաշային։ Նկատի ունենալով ներող չափի վիճակը, փաշան կը թելադրէ սպասել իր հրահանգներուն։

Մինչեւ Շորեքշաբթի, տխուր լուրերը կը տարածուին, որոնց կարգին Արիստոտոմոս Մեսրոպլեանի նահատակութիւնը։

Ծայր տուած հրդեհը դիւրինք չկրնար կանգ առնել։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

(42 – Շար.)

ԳԱՐԵԳԻՆ ԼԵՒՈՆԵԱՆ

(Ծննդեան 100ամեակին առթիւ)

—0—

Գարեգին Լեւոնեան հայ մշակոյթի այն երախտաւորներէն է, որ իր ամբողջ կեանքը նուիրած է իր ազգին նիւթական, հոգեւոր զանձերու, պատմական արժէքներու ուսումնասիրութեան եւ զանոնք երեւան հանելու աշխատանքին:

Ան ծնած է 1872 Հոկտեմբեր 24ին, Աղեքսանդրապոլ, հայ անուանի գուսան Ջիւանիի ընտանիքին մէջ: Կանուխ, շատ կանուխ կը ձեւաւորուի Գարեգինի հետաքրքրութիւնը երաժշտութեան, նկարչութեան ու քանդակագործութեան, գիր ու գրականութեան հանդէպ:

Հազիւ 15–16 տարեկան պատանի էր, Ալեքսանդրապոլի պետական վարժարանի աշակերտ, երբ կը սկսի թղթակցիլ Թիֆլիսի «Նոր–Դար» թերթին: Նոյն տարիներուն ընկերներու, ինչպէս նաեւ ծնողքի այցելող հնագէտներու հետ կ'այցելէ Հայաստանի պատմական վայրերն ու ճարտարապետական յուշարձանները՝ Անի, Մարմաշէն, Հաւուց եւայլն, ուր կը ծանօթանայ հայրենի երկրին բազմադարեան մշակոյթին եւ պատմութեան: Ու կը կարդայ, անվերջ կը կարդայ...

Եւ զարմանալի չէ, որ 20 տարեկան հասակին կը գառնայ հեղինակ աշխատութեան մը («Հայ աշուղները», 1892, Ալեքսանդրապոլ), իսկ 23ը դեռ չբոլորած՝ աւելի խոր երկրորդ գործ մը հրապարակ կը հանէ («Հայոց պարբերական մամուլը», 1895, Ալեքսանդրապոլ): Առանք ապահովեցին անոր մուտքը հայ արուեստագիտութեան եւ բանասիրութեան հեղինակներու շարքերէն:

Մասնագիտական կրթութիւն առանալու նպատակով 1896ին կը մեկնի Մոսկուա, ապա երկու տարի եւք՝ Պետերբուրգ, ուր կ'ուսանի Արուեստներու կայսերական ակադեմիան: Այդ տարիներուն ան ծանօթութիւն կը հաստատէ Ն. Մառի, Ինչպէս նաեւ հայ արուեստագէտներու, կրօնագէտներու, բանասէրներու հետ:

1902ին իրրեւ ուսուցիչ կը հրաւիրուի Գէորգեան ճեմարան, ուր մինչեւ իր կեանքի վերջին տարիները կը շարունակէ իր գիտական հետազօտութիւնները: Կը հետաքրքրուի հայ արուեստներու պատմութեամբ՝ ճարտարապետութիւն, նկարչութիւն, մանրանկարչութիւն, երաժշտութիւն: Այդ տարիներուն կը գրէ իր «Աշուղների մասին» պատմա – քննական արժէքաւոր աշխատութիւնը (1903), «Երկու խօսք հայ մանրանկարչութեան մասին» (1907) եւ այլ գործեր:

1907ը Լեւոնեանի կեանքին նոր եւ բեղուն շրջանին սկիզբը կ'ըլլայ, երբ էջմիածինէն կը տեղափոխուի Թիֆլիս: Անոր նպատակը կ'ըլլայ ուսումնասիրել հայ արուեստներու պատմութիւնը, ազգին սեփականութիւնը դարձնել անոր այն արժէքները, որոնք անծանօթ մնացած են վանքերու փոշիներուն կամ երկրին «հողմահարներուն» տակ. ան կը ձգտի սիրցնել հայ արուեստները, դասախօսական ժողովուրդը եւ հայ արուեստագիտութիւնն ու քննադատութիւնը հասցնել մասնագիտական մակարդակի:

Իրրեւ իր նպատակներու եւ ձգտում – ներու իրականացում, ան 1907ին Թիֆլիսի մէջ նախ կը բանայ դեղարուեստական դասընթացք երկսեռ երիտասարդութեան համար, ուր առաջին անգամ ըլլալով հայ իրականութեան մէջ հայ պատանիներ եւ պարմանուհիներ մասնագիտական ուսում կը ստանային նկարչութեան, քանդակագործութեան, փորագրութեան մէջ, եւ ապա՝ 1908ին կը սկսի հրատարակել «Դեղարուեստ» հանդէսը, պարբերական մը, որ լոյս կը տեսնէ հայ դեղարուեստական պարբերական մամուլի պատմութեան մէջ:

«Դեղարուեստը» փոստօրէն լոյս կը տեսնէ Գ. Լեւոնեանի տիտանական ջանքերուն եւ անսպառ խանդին շնորհիւ, մանաւանդ, որ նիւթական միջոցները հետզհետէ դժուար կը հայթայթուէին: Ասիկա հայ առաջին արուեստագիտական պարբերականն է, ուր կը տպուին արուեստի բոլոր ճիւղերու վերաբերեալ պատմական եւ տեսաբանական յօդուածները, դեղագիտութեան եւ արուեստի վերլուծողական հարցեր մեկնաբանող աշխատութիւնները, ինչպէս նաեւ գրական նուիրուած յօդուածները: Որոշ տեղ կը յատկացնէր մանուկներու դեղարուեստական դաստիարակութեան եւ մանկավարժութեան հարցերուն:

Հարուստ էր հանդէսին գրական բաժինը, որուն կ'աշխատակցէին Ցոլհ. Ցովհաննիսեան, Ցոլհ. Թումանեան, Աւ. Իսահակեան, Վ. Փափազեան, Ալ. Շիրվանզադէ, Դ. Վարուժան, Վ. Տէրեան, Դ. Դեմիրճեան, յետագային՝ Ե. Չարենց եւ շատ ուրիշներ:

1925ին Լեւոնեան կը տեղափոխուի Երեւան եւ մինչեւ իր մահը (1947) նոյն խանդով կը նուիրուի մշակութային աշխատանքի. ան իսկական անգամ կ'ըլլայ Հայաստանի Գիտութեան եւ Արուեստի հիմնարկութեան, անգամ՝ կեդրոնական ներու Ընկերութեան վարչութեան (յետագային՝ նախագահը), Հայաստանի Գրողներու Միութեան եւ քանի մը հիմնարկութիւններու պետական խորհուրդներ – ու:

Շուրջ հինգ տարի (1927–1932) կը պաշտօնավարէ Հայաստանի պետական հրատարակչութեան, այնուհետեւ՝ Հայաստանի Խորհրդային Հանրապետարանի համալսարութեան մէջ (1933–1937):

Այդ տարիները ծերունազարդ գործիչին համար կ'ըլլան ամէնէն բեղուն ու արդասաւորը նաեւ պետութեան բնագաւառին մէջ. աշուղագիտութեան բնագաւառը կը հարստանայ խոր վերլուծական գործերով: Կը ստեղծուին «Հայ ժողովրդական աշուղական երգերը եւ նրանց փոխյարաբերութիւնները», «Սայաթ Նովա», «Աշուղները եւ նրանց արուեստը» գործերը: Այս ուսումնասիրութիւնները, յատկապէս վերջինը, փաստօրէն հիմ ծառայեցին աշուղական արուեստի տեսութեան ստեղծումին Հայաստանի մէջ:

1934ին Լեւոնեան արմատապէս ամբողջացուց «Հայոց պարբերական մամուլը սկզբից մինչեւ մեր օրերը» արժէքաւոր աշխատութիւնը: Տասնեակ տարիներ ան մեծ բարեխղճութեամբ եւ հետեւողականութեամբ, երբեմն առանձին վաստակու եւ տուեալներու պատառիկները ժողվելով, կ'ուսումնասիրէ եւ կը կազմէ հայ պարբերական մամուլի մատենագիտական ցանկերը՝ իր սկզբնաւորութեան օրէն (1794) մինչեւ 1934:

Ապա յաջորդաբար լոյս կ'ընծայէ «Ցովնաթանեան Նաղաշները հայ նկարչութեան պատմութեան մէջ», «Հայ կուլտուրան Սասունցի Դաւիթ էպոսի ժամանակաշրջանում», «Գառնիի հեթանոսական տաճարի առեղծուածը», «Թատրոնը հին Հայաստանում», «Էջեր հայ երաժշտութեան պատմութիւնից», «Հայ գիրքը եւ տպագրութեան արուեստը» եւ այլ աշխատութիւններ:

Հայ մշակոյթի եւ առանձնապէս տպագրութեան պատմութեան բնագաւառին մէջ նշանակալից է Լեւոնեանի «Հայ գիրքը եւ տպագրութեան արուեստը» գործը, որ կը ներկայացնէ հայ գիրքին (ձեռագիրը եւ տպագիրը) բարձր արուեստն ու դարաւոր պատմութիւնը:

Թ. ԳԱԼՍՏԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՌՈԼՖ ՅԱԿՈԲ

—0—

Ծագումով հայ դերմանացի մեծ երաժիշտ մը, որ Միւնիխ ծնած է 1908ին, Ռոլֆ Յակոբ յայտնութիւն մը եղած է Փարիզի մէջ երբ 1971 Յունուար 23ին, առաջին անգամ կը ղեկավարէր Իլ–սը–Ֆրանսի Ֆիլհարմոնիք նուագախումբը:

Այս առթիւ արդէն կը կիտ Միւզիքալ մէջ, Լուի Վինա կը գրէր ի մէջ այլոց.— «Նուագախումբի մեծ ղեկավար մը յայտնուեցաւ յանձին Ռոլֆ Յակոբի: Առոր ամբողջ արժանիքը կուգայ Պ. Նահապետ Ալալէմճեանի, Իլ–սը–Ֆրանսի նուագախումբին ընդհ. քարտուղարը, որ զինքը հրաւիրած էր ղեկավարելու Յունուար 23ի փառաւոր նուագահանդէսը: Խօսինք Ռոտոլֆ Յակոբի մասին: Շատ խօսուեցաւ, վերջերս, կարգ մը մեծ ղեկավարներու մասնիսականութեան մասին, այս նուագահանդէսին ունկնդրութենէն ետք, կարելի է հաստատել որ այս մեծ ղեկավարը, ինք ալ ունի այդ մասնիսականութիւնը, որ մղում կուտայ «իր զօրքերուն»:

Ռոլֆ Յակոբ Նոյեմբեր 18ին Փարիզի Փլէյէլի սրահը պիտի ղեկավարէ կրկին Իլ–սը–Ֆրանսի նուագախումբը:

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐ

× Ճափոնի Եակուսիմա կղզիին մէջ կը գտնուի աշխարհի ամէնէն հին ծառը: Ասիկա մայրի մըն է, որուն բունին շրջաղիծը 16 մեթր է: Ելեկթրոնիկ գործիքներու միջոցաւ գիտնականները հաստատած են, որ այդ ծառը մօտաւորապէս 7·200 տարեկան է:

× Ճափոնի մէջ ամէնէն շատ սիրուած ծաղիկը ոսկեծաղիկն (քրիզանթէմ) է: Ասոր համար է, որ «ծագող արեւի երկրին» դինանշանն է: Ֆիբենցէլ գինանշանը նշանը հերիկի (իրիս) ծաղիկն է: Հին Եգիպտոսինը կազմուած էր հինգ լոտոսներէ: Ֆրանսայի արքայական գինանշանը սպիտակ շուշանն է եղած:

× Հնդկաստանի մէջ թղեներ մը կայ, որուն չուքը կէսօրին կը ծածկէ աւելի քան մէկ հեկտար տարածութիւն: Այս թղեներն կ'աճի եղէգնուտներու մէջ եւ կը հասնի 30 մեթր բարձրութեան: Տերեւներու լայնութիւնը մինչեւ մէկ մեթր է, բունին շրջաղիծը կը հասնի 10 մեթրի: Ասկէ զատ, հիմնական բունին չուրջը կ'աճին հազարէ աւելի փոքրնուկ օդային արմատներ: Աւանդութեան մը համաձայն այդ ծառին չուքին տակ անգամ մը բոլոր բանակ մը հանգստացած է:

× Երկրագունդի բոլոր մասերուն մէջ բաւարար լոյս կայ այս կամ այն բոյսին բնական աճին համար: Նոյնիսկ ծովերու եւ ովկիանոսներու մէջ մինչեւ 20 մեթր խորութեան բոյսերու կը հանդիպինք:

վերջերս կը հաստատուէր, թէ «Նոր տեխնիկայի ներդրման այս տարուայ առաջին կիսամեակի պլանը կատարուել է ընդամէնը 73 տոկոսով: Մեծ չափերով թերակատարուել են առաջատար տեխնոլոգիայի արմատաւորման եւ արտադրական պրոցեսների մեքենայացման ու աւտոմացման միջոցառումների, արտադրանքի նոր տեսակների իւրացման ու թողարկման առաջադրանքները» (8):

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(1) «Սով. Հայաստան», Հոկտ. 26:
(2) «Սով. Հայաստան», 1971 Հոկտեմբեր 27:
(3) «Սով. Հայաստան», 1970, Հոկտեմբեր 23:
(4) «Սով. Հայաստան», Փետր. 17:
(5) «Սով. Հայաստան», Յունիս 27:
(6) «Սով. Հայաստան», Յունիս 24:
(7) «Սով. Հայաստան», Հոկտ. 10:
(8) «Սով. Հայաստան», Օգոստ. 20:

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ
ՀՐՁԻԳԸ

Դ.

— Լաւ: Ժանն քեզի համար թէ ընկերուհի եւ թէ սպասուհի պիտի ըլլայ: Սիրելի քոյրս, շատ երիտասարդ չես այլեւս, ու հանդիսաւոր պէտք ունիս եթէ Ժանն հոս գտնուի, պիտի կրնաս հանդիսաւոր ընել:

Անոր երեքուկէս տարուս տղան Լիւսիէնի ընկերը պիտի ըլլայ: Ցառաջիկային, Ժաննի տղուն կրթութեան հոգը պիտի սառնձնեմ, ու այդպէս հատուցած պիտի ըլլամ իմ ծառայութեանս մէջ մեռած անոր ամուսինին այրիին հանդէպ ունեցած պարտքս...: Քոյր, ընդունէ այս կարգադրութիւնը, որ բացարձակապէս անհրաժեշտ է: Ժաննի հետ խիստ վարուեցայ. կարծեմ թէ քէն ըրած է ինծի դէմ: Կ'ուզեմ որ Ալֆորվիլ դարձիս՝ լաւ լուր մը տամ անոր, որպէսզի ամէն բան մոռնայ ան: Անտարակոյս, Ժաննի հոս բնակութեան ծախքերը եւ իր թոշակը ես պիտի վճարեմ...: Մխիթարեր զիս...: Ոչ միայն մեծ նեղութիւն պիտի պատճառես ինծի, այլեւ լուրջ անձկութեան մը պիտի մատնես զիս:

— Չեմ ուզեր ոչ անձկութեան, ոչ ալ նեղութեան մատնել քեզ, եղբայր, պատասխանեց Պէրթէն: Ուրեմն սրտանց պիտի օգնեմ քեզի՝ բարեսիրական գործիդ մէջ: Գործարան վերադառնալուդ պէս, կրնաս հոս ղրկել Ժանն Ֆօրթիէն եւ իր զաւակը:

— Ա՛հ, իրաւ բարի կին ես, գոչեց Պ. Լապրուս, իր քրոջ ձեռքերը սեղմելով փղձկադին: Ուրախ սրտով պիտի մեկնիմ տունէդ:

Ե.

Մինչ Սէն–Ժերվէ պիւղին մէջ այս անցքերը տեղի կ'ունենային, դուք պատմեքերը տեղի կ'ունենային, դուք պատմեցինք քիչ առաջ, տեսնենք ինչ կ'անցնէր կը գառնար գործարանին մէջ: Բանուորները սովորականին պէս գործարան գացած էին: Առաջին անգամ ժաք կարօ անցած էր գռնապանի խցիկին առջեւէն, առանց ձայն հանելու: Ժանն, որ ներկայութեան թուղթը ստորագրել կուտար, նը, որուն կ'աշխատակցէին Ցովհ. Ցովհաննիսեան, Ցովհ. Թումանեան, Աւ. Իսահակեան, Վ. Փափազեան, Ալ. Շիրվանզադէ, Դ. Վարուժան, Վ. Տէրեան, Դ. Դեմիրճեան, յետագային՝ Ե. Չարենց եւ շատ ուրիշներ:

1925ին Լեւոնեան կը տեղափոխուի Երեւան եւ մինչեւ իր մահը (1947) նոյն խանդով կը նուիրուի մշակութային աշխատանքի. ան իսկական անգամ կ'ըլլայ Հայաստանի Գիտութեան եւ Արուեստի հիմնարկութեան, անգամ՝ կեդրոնական ներու Ընկերութեան վարչութեան (յետագային՝ նախագահը), Հայաստանի Գրողներու Միութեան եւ քանի մը հիմնարկութիւններու պետական խորհուրդներու:

Շուրջ հինգ տարի (1927–1932) կը պաշտօնավարէ Հայաստանի պետական հրատարակչութեան, այնուհետեւ՝ Հայաստանի Խորհրդային Հանրապետարանի համալսարութեան մէջ (1933–1937):

Այդ տարիները ծերունազարդ գործիչին համար կ'ըլլան ամէնէն բեղուն ու արդասաւորը նաեւ պետութեան բնագաւառին մէջ. աշուղագիտութեան բնագաւառը կը հարստանայ խոր վերլուծական գործերով: Կը ստեղծուին «Հայ ժողովրդական աշուղական երգերը եւ նրանց փոխյարաբերութիւնները», «Սայաթ Նովա», «Աշուղները եւ նրանց արուեստը» գործերը: Այս ուսումնասիրութիւնները, յատկապէս վերջինը, փաստօրէն հիմ ծառայեցին աշուղական արուեստի տեսութեան ստեղծումին Հայաստանի մէջ:

1934ին Լեւոնեան արմատապէս ամբողջացուց «Հայոց պարբերական մամուլը սկզբից մինչեւ մեր օրերը» արժէքաւոր աշխատութիւնը: Տասնեակ տարիներ ան մեծ բարեխղճութեամբ եւ հետեւողականութեամբ, երբեմն առանձին վաստակներ եւ տուեալներու պատառիկները ժողվելով, կ'ուսումնասիրէ եւ կը կազմէ հայ պարբերական մամուլի մատենագիտական ցանկերը՝ իր սկզբնաւորութեան օրէն (1794) մինչեւ 1934:

Ապա յաջորդաբար լոյս կ'ընծայէ «Ցովնաթանեան Նաղաշները հայ նկարչութեան պատմութեան մէջ», «Հայ կուլտուրան Սասունցի Դաւիթ էպոսի ժամանակաշրջանում», «Գառնիի հեթանոսական տաճարի առեղծուածը», «Թատրոնը հին Հայաստանում», «Էջեր հայ երաժշտութեան պատմութիւնից», «Հայ գիրքը եւ տպագրութեան արուեստը» եւ այլ աշխատութիւններ:

Հայ մշակոյթի եւ առանձնապէս տպագրութեան պատմութեան բնագաւառին մէջ նշանակալից է Լեւոնեանի «Հայ գիրքը եւ տպագրութեան արուեստը» գործը, որ կը ներկայացնէ հայ գիրքին (ձեռագիրը եւ տպագիրը) բարձր արուեստն ու դարաւոր պատմութիւնը:

Թ. ԳԱԼՍՏԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՌՈԼՖ ՅԱԿՈԲ

—0—

Ծագումով հայ դերմանացի մեծ երաժիշտ մը, որ Միւնիխ ծնած է 1908ին, Ռոլֆ Յակոբ յայտնութիւն մը եղած է Փարիզի մէջ երբ 1971 Յունուար 23ին, առաջին անգամ կը ղեկավարէր Իլ–սը–Ֆրանսի Ֆիլհարմոնիք նուագախումբը:

Այս առթիւ արդէն կը կիտ Միւզիքալ մէջ, Լուի Վինա կը գրէր ի մէջ այլոց.— «Նուագախումբի մեծ ղեկավար մը յայտնուեցաւ յանձին Ռոլֆ Յակոբի: Առոր ամբողջ արժանիքը կուգայ Պ. Նահապետ Ալալէմճեանի, Իլ–սը–Ֆրանսի նուագախումբին ընդհ. քարտուղարը, որ զինքը հրաւիրած էր ղեկավարելու Յունուար 23ի փառաւոր նուագահանդէսը: Խօսինք Ռոտոլֆ Յակոբի մասին: Շատ խօսուեցաւ, վերջերս, կարգ մը մեծ ղեկավարներու մասնիսականութեան մասին, այս նուագահանդէսին ունկնդրութենէն ետք, կարելի է հաստատել որ այս մեծ ղեկավարը, ինք ալ ունի այդ մասնիսականութիւնը, որ մղում կուտայ «իր զօրքերուն»:

Ռոլֆ Յակոբ Նոյեմբեր 18ին Փարիզի Փլէյէլի սրահը պիտի ղեկավարէ կրկին Իլ–սը–Ֆրանսի նուագախումբը:

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐ

× Ճափոնի Եակուսիմա կղզիին մէջ կը գտնուի աշխարհի ամէնէն հին ծառը: Ասիկա մայրի մըն է, որուն բունին շրջաղիծը 16 մեթր է: Ելեկթրոնիկ գործիքներու միջոցաւ գիտնականները հաստատած են, որ այդ ծառը մօտաւորապէս 7·200 տարեկան է:

× Ճափոնի մէջ ամէնէն շատ սիրուած ծաղիկը ոսկեծաղիկն (քրիզանթէմ) է: Ասոր համար է, որ «ծագող արեւի երկրին» դինանշանն է: Ֆիբենցէլ գինանշանը նշանը հերիկի (իրիս) ծաղիկն է: Հին Եգիպտոսինը կազմուած էր հինգ լոտոսներէ: Ֆրանսայի արքայական գինանշանը սպիտակ շուշանն է եղած:

× Հնդկաստանի մէջ թղեներ մը կայ, որուն չուքը կէսօրին կը ծածկէ աւելի քան մէկ հեկտար տարածութիւն: Այս թղեներն կ'աճի եղէգնուտներու մէջ եւ կը հասնի 30 մեթր բարձրութեան: Տերեւներու լայնութիւնը մինչեւ մէկ մեթր է, բունին շրջաղիծը կը հասնի 10 մեթրի: Ասկէ զատ, հիմնական բունին չուրջը կ'աճին հազարէ աւելի փոքրնուկ օդային արմատներ: Աւանդութեան մը համաձայն այդ ծառին չուքին տակ անգամ մը բոլոր բանակ մը հանգստացած է:

× Երկրագունդի բոլոր մասերուն մէջ բաւարար լոյս կայ այս կամ այն բոյսին բնական աճին համար: Նոյնիսկ ծովերու եւ ովկիանոսներու մէջ մինչեւ 20 մեթր խորութեան բոյսերու կը հանդիպինք:

ցում, ինչ որ արդարացի դործ մը պիտի ըլլայ: Պարտաւոր է այդ բանը ընելու...

— Բան մը չեմ պահանջեր, յարեց մանկամարդ այրին խրոխտ չեշտով մը: Ողորմութիւն չեմ առներ:

— Դիւրին է ըսելը... Ոչ ոք ողորմութեան խօսք կ'ընէ: Գործատէրին դէմ ո՞ւ ունիք...:

Ժանն չկրցաւ անհամբերութեան չարժում մը զսպել:

— Պարոն Տավիա, խնդրեմ, առար վրայ չխօսինք: Անառասիկ բանալիները Պ. Լապրուի զրասենեակը կարգի դնելու դործը աւարտելնուդ պէս, բանալիները ինծի պիտի յանձնէք, այնպէս չէ՞:

Տավիա հեռացաւ, ակռաներուն մէջէն քրթմնջելով.

— Կարծեմ թէ դործատէրը դժուարին կացութեան մը պիտի մատնուի եթէ երբեք Ժանն անկիւն մը առանձին բռնէ դայն: Կրո՛ղ: Սիրտը շատ նեղացած է, ճամբուելուն համար:

Ժանն ալ ու ձախ կ'երթեւեկէր: Ցանկարծ դաղափար մը ինկաւ մխքը:

— Ա՛հ, սա անիծեալ քարիւղը ձգելու չէ դործարանին պատկանող թիթեղին մէջ: Շիշերը պիտի քաշեմ դայն ու մխայն պիտի տանիմ մեկնած պահուս: Տունս իրր վառելանիւթ կը դործածեմ դայն:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Մխիթար Մխիթեան իր քրոջ՝ Տիկին Սիրանոյշ Սարաֆեանի մահուան տ. տ. ընկերին տոքթ. 50 ֆր. կը նուիրէ «մեր սիրելի «Յառաջ»ին»։

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տիկին Մարվինէ Խասալեան իր քրոջ՝ տարաբախտ արուեստագիտուհի Գոհարիկ Ղազարոսեանի յիշատակին կը նուիրէ 100 ֆր. Աղբատախնամին, 100 ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, 100 Կարմիր Խաչին, 100 «Աչխարհ»ին (ատանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 «Յառաջ»ի։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հայկազ Մանուկեանի մահուան տ. տ., փոխան ծաղկեպսակի 50ական ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի.—

Պ. Պ. Սարգիս Գոչեան, Սուրէն Պօղոսեան, Արմենակ Պետեան, Գրիգոր Գազանճեան։

ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Լիբանանայ տաղանդաւոր երգչուհի

ԹԱԳՈՒՀԻ ԹԷՔԵԱՆ

վկայեալ Պէյրութի Պետ. երաժշտանոցէն

կուտայ իր մեակ երգահանդէսը 9 Նոյեմբեր, Հինգշաբթի գիշեր ժամը 9ին, ՕԹԷԼ ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ սրահին մէջ։

Յայտագրին մաս կը կազմեն.— Կոմիտաս Վարդապետ, Կանաչեան, Սպէնդիարեան, Գ. Ալէմշահ, Տիգրանեան, Յարութիւնեան եւ, միջազգային հռչակի տէր Տըպիւսի, Վէրտի, Շուպէրթ եւն.։

Մուտքի տոմսերը ապահովելու համար դիմել՝ Բարեգործականի Տիկիններուն եւ Հանդիսութեան օրը՝ կիլչէն, ինչպէս նաեւ Բարեգործականի Քարտուղարութեան մօտ, 7 Ռիւ Փալիէր, Հեռ. 54-16-50

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տոնածառը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17ԻՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

A VENDRE

Formidable Collection de 185 anciennes pièces de monnaies Arméniennes — en or, argent et bronze, représentant 5 dynasties et 14 rois.

— Plus 10 billets de banque différents en arménien représentant 3 époques : gouvernement de Transcaucasie, République Arménienne, début R.S.S.A.

Plus des objets décorés du Moyen Age avec Inscriptions Arméniennes dont : 3 plats très beaux en cuivre, assiette en porcelaine, 1 bocal en métal servant au baptême religieux, 1 épée ciselée, 1 encrier de voyage, rouleau de prière avec miniatures.

— Plus 1 cuiller ourartou exceptionnelle et 4 cartes de géographie de l'Arménie dont une datée de 1706

Pous tous renseignements de prix téléphoner au : 202-45-53 *après* 19 *heures, ou Samedi - Dimanche toute la journée :*

M. GHAZERIAN
49, Ave. Jean-Jaurès, Paris (19e)

ORCHESTRE PHILHARMONIQUE
D'ILE DE FRANCE

SALLE PLEYEL
Samedi 18 Novembre à 17 heures

Au Programme. — Weber (Ouverture du Freischütz), Tchaïkwsky (Concerto pour Piano), Dvorak (Symphonie du Nouveau Monde)

Direction : **Rolf AGOP**
Soliste : **Raffi PETROSSIAN**

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 11 ՇԱԲԱԹ ՕՐ
ԺԱՄԸ 20ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՈՒՇ ԳԻՇԵՐ
Salle Voltaire, rue Voltaire

Գեղարուեստական Բաժին
ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԻՆ

18 Նոյեմբեր, Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ
CASINO CHARBONNIERES
շքեղ սրահներուն մէջ

Avec JACKY MALLEREY et son ensemble
NOMBREUSES ATTRACTIONS — COTILLONS — AMBIANCE

Réservez vos places à l'avance chez les membres Croix-Bleue de Lyon
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈՒԼԱ ԲԱԺԻՆ ՇԱՏ ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐՈՎ
Մուտքը 15 ֆրանք

OLYMPIA

BOULEVARD DES CAPUCINES

mardi 14 novembre à 21 heures

Au profit du Collège Arménien de France
SAMUEL-MOORAT

GALA EXCEPTIONNEL DE
CHARLES AZNAVOUR
A L'OLYMPIA

EN TOUTE AVANT-PREMIÈRE AZNAVOUR A TENU A DONNER CE GALA UNIQUE
EN L'HONNEUR DE LA COLONIE ARMÉNIENNE AU PROFIT DU COLLÈGE ARMÉNIEN

ԲԱՑԱՌԻԿ ՓԱՌԱՏՕՆ
ՇԱՐԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 14, ԺԱՄԸ 21 ԻՆ

Ի ՆՊԱՍՏ
ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ՇԷՆՔԻՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Ստանալու համար դիմել Collège Arménien 26, rue Troyon, Sèvres 92310 Tél 027.18.28 - Café Philippe place Carnot, Alfortville 94
Journal Haratch - Mariées de Rêve 92-94, rue de Cléry, 75002 Tél 231.62.06-508.51.56 - Aux Diamantaires 60, rue Lafayette, 75009

Գին, 500, 300, 250, 50
ՏՈՄՍ ՉԻ ԾԱԽՍՈՒԻ ՕԼԻՄՓԻԱՅԻ ՄՕՏ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
8
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI
8 NOVEMBRE
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1928
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.559

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.559

ՎՐԴՈՎԻՉ ՕՐԻՆԱԿԸ...

—o—

ԼՄԲ.— Պոսթընի մեր պաշտօնակիցը «Հայրենիք» խմբագրականով մը կ'անդրադառնայ Փարիզի Ազգ. Տան ողբերգութեան։ Կուտանք գլխաւոր հատուածները.

Ամիսէ մը ի վեր ականատես ենք հանրային – ժողովրդական անհիւրութեան ու բացարձակ անզգամութեան հեռեւանքը «տեղահանութեան» մը, որուն ենթարկուած են Ցանահայութեան միակ հայ օջախները՝ մեր պաշտօնակից «Յառաջ» եւ շատ մը հայ կազմակերպութիւններ, – Ցանահայ Երիտասարդաց («Ժաֆ») եւ Մշակութային միութիւնները, Հայաստանի Ուսանողներու Օգնութեան Մարմին, Հայ Նախկին Բանիւրներու Միութիւն, «Լաս» դրատունը եւ ուրիշներ, որոնք ցարդ հաւաքուած էին նոյն երդիքին տակ, Փարիզի Ազգային Տան չէնքին մէջ, մայրաքաղաքի կեդրոնական թաղամասերէն հայաչատ Թրվիզ փողոցին վրայ։

Այն առարկութեամբ որ չէնքը ենթակայ է փլչելու վտանգին, Փարիզի ոստիկանապետութիւնը հրահանգած է ամէնէն ուշ 48 ժամուան ընթացքին պարպել «Ազգային Տունը»։ Հրահանգ՝ որ բացարձակ անհնարին մը եղած է երկար ժամանակէ ի վեր հոն բոյն հաստատած միութիւններուն եւ մեր պաշտօնակիցին համար, ուր մանաւանդ յանգած է «անորակելի դադարեցման մը» — ինչպէս արդարօրէն կը բնորոշէ «Յառաջ»։ Կրնաք երեւակայել անշուշտ, Ամերիկայի օրինակը աչքի առիւ ունենալով, թէ Փարիզի նման մայրաքաղաքի մը մէջ, ուր վարձու սենեակ մը անգամ դտնել կարելի չէ ընդհանրապէս, ի՛նչ կացութեան կրնան մատնուիլ յիշատակուած մարմիններն ու միութիւնները, եւ յատկապէս հայ օգտերէր մը՝ իր համբաւութեամբ, վարչութեամբ եւ յարակից բաժանումներով...

Ձամասարեցինք արձագանդելու դէպքին, որ առօրեայ մեր աւազումներուն եւ ախտանիշներուն վրայ բան մը աւելցնելու պիտի մղէր մեզ, — պիտի հարկադրէր որ այս անգամ Ֆրանսայի օրինակը ունենայինք մեկնակէտ՝ ցոյց տալու համար թէ Փարիզի եկեղեցւոյ շուրջ կծկուած կարգ մը մարդոց անպատասխանատու կեցուածքն ու վերաբերումը ի՛նչ աղետալի անդրադարձներ կրնայ ունենալ, իրրեւ անհիւրութեան ու անզգամութեան գլուխ գործոց։ Միւս կողմէ, կը վայելինք — ո՛վ բարեմտութիւն — այն յոյսը, որ աւերը գործելէ ետք գոնէ միլիոններ արժող ազգապատկան տան մը վրայ հսկելու պարտաւորութիւն ունեն – ցոյներ կը փութային լուսաբանութիւն մը, բացատրութիւն մը տալ հանրութեան եւ... հետաքրքրուիլ թէ գոհերը ի՛նչ կ'ընեն, ի՞նչ ձեւով կարելի է մեղմել վէց-եօթը հայկական միութիւններու եւ օրը օրին հրատարակուող թերթի մը ապրնապանքը։

... Պիտի գայ անշուշտ օրը, երբ խաղքութեան տուն տուող պատճառները պարզուին. «ՅԱՌԱՋի համար լուռթիւնը ոսկի չէ եւ ոչ մէկ տրամադրութիւն ունիք վերջակէտ դնելու այսքան անորակելի գայթակղութեան մը առջեւ. նման հարց մը չի կրնար փակուիլ մէկ օրէն միւսը, սա պարզ պատճառով որ Փարիզի եկեղեցին պարտք անգամ չի զգար բացատրութիւն մը կամ լուսաբանութիւն մը տալ հանրութեան», կը գրէ մեր պաշտօնակիցը։

... Ազէտը, որուն մատնուած են մեր պաշտօնակիցը եւ յիշատակուած միութիւնները, չի սահմանափակուիր այն

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԳՈՐԾԱԴՈՒԻՆԵՐ

—o—

Նոյեմբեր 14էն 18 երկաթուղին չարք մը գործադուլները կը սկսի, «չբլուն» գործադուլները, ինչպէս կ'ըսեն, քանի որ անոնք պիտի գործադրուին չբլան առ չբլան։

Ուղեվարներու Սէ. Ժէ. Թէ., Սէ. Լֆ. Տէ. Թէ., Լֆ. Օ. քատը եւ լինքնավար միանաբար որոշած են այս գործադուլը։ Ծանօթ է որ Հոկտ. 20ին արդէն ընդհանուր գործադուլ մը անդամալուծած էր ամբողջ ցանցը։ Կը թուի թէ բանակցութիւնները արդիւնք չտուին եւ ուղեվարները կրկին դժգոհութիւն պիտի յայտնեն։

× Միշտ կը ծեծուի Սմիխի ամսականացումը եւ չատ հաւանական է որ այլեւս Նախարարդ Խորհուրդը վաւերացնէ օրինագիծը, որ ապա կը ներկայացուի Ազգ. Ժողովին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՑ վարչապետին որոշումով աշխատավարձի եւ ապրանքի գիներու յանկումի տեղի պիտի չտրուի երեք ամսուան ժամանակաշրջանի մը համար։ Յաւելումները արգիլքի տակ կ'առնուին։ Անհրաժեշտ է, սակայն, որ Խորհրդարանը վաւերացնէ օրէնքը։ Աշխատաւորական ներդ որոշած են դէմ քուէարկել։

ԼԻԲԻՈՑ վարչապետը՝ Ալտէլ Սալամ ժպլտուտ չուրջ մէկուկէս ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցաւ Նախագահ Քատաֆիոսու հետ։ Լիբիա կը փափաքի կատարեալ քանակութեամբ զէնք գնել Ֆրանսայէ, յատկապէս հրասայլեր։ Կը փափաքի նաեւ որ մղում տրուի «Միրաժ» ներու յանձնումին։ Ծանօթ է, որ Լիբիա 110 օդանաւ գնած է Ֆրանսայէ։ Ցարդ առացած է 55 օդանաւ։

ԹՈՒՐՔ 26 երեսփոխանները եւ ձերակուտականները հրաժարեցան Հալք կուսակցութենէ՝ բողոքելու համար կուսակցութեան ղեկավար մարմնի վերջին որոշումին դէմ։ Ինչպէս գրած էինք, կուսակցութեան ղեկավար մարմինը հրահանգած էր հալքեան նախարարներու, որ հրաժարին իրենց պաշտօնէն։ 26 հրաժարողներու մէջ են նաեւ ասոնք։ Միւս կողմէ մինչ վարչապետը խորհրդակցութիւններ

ասրողութեան մէջ գոր կը տեսնենք ու կը շօշափենք։ Ազգային մեծարժէք կալուածի մը ապահովութեան ու անոր յարկին տակ հանրութեան ծառայող միութիւններու ճակատագրին հետ խաղացող մարդիկ՝ տարբե՛ր մարզերու վրայ ու նոյնեան եւ աւելի կենսական հարցերու մէջ նո՛յն անպատասխանատուութեամբ կըրնան գործել. եւ որովհետեւ հանրային ընդհանուր հակակշիռ գոյութիւն չունի, չարիքը կրնայ շատ աւելի անդարմանելի ըլլալ։

... Մէն մի հայ անհատ նախ ըսելիք ունի, ապա նաեւ ընելիք։ Ու քա՛ջարար, առանց ծեքծեքումի։

«Յառաջ»ը անառն պէտք չէ մնայ. չի՛ մնար։ Բայց մեր տունը քանդողներուն համարատուութիւնը ո՞վ պիտի պահանջէ ի վերջոյ, եթէ ոչ Ֆրանսական մայրաքաղաքի 60.000 Հայերը...։

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—o—

Ոչ ոք այնքան կը ցաւի, որքան Փարիզի Հայոց Արքեպիսկոպոսը եւ Փարիզի եւ շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան վարչական մարմիններուն անդամները այն անախորժ վիճակին համար, որ տարի – ներէ ի վեր կը տիրէ Հայ Ազգային Տունին շուրջ։

Սրտանց եւ խորապէս կը ցաւինք նոյնպէս, որ հայ կազմակերպութիւնները վերջերս հարկադրուեցան, մէկ օրէն միսը, պարպել իրենց կեդրոնատեղիները եւ մատնուեցան դժնդակ կացութեան մը։

Այնուամենայնիւ, կան մարդիկ, որոնք կը քննադատեն Կրօնական Ընկերակցութիւնը, ոմանք պատասխանատուութիւն – ները տեղափոխելու յայտնի մտադրութիւնով, ուրիշներ բարեմտօրէն, անծանօթ ըլլալով օրէնքներու նրբութիւններուն եւ դատավարական բարդութիւններու։

Ինչով կը մեղադրեն Կրօնական Ընկերակցութիւնը։ Իրրեւ թէ կրաւորական, անտարբեր դերը բռնած է։ Իրրեւ թէ սեփականատէրն է Հայ Ազգային Տան չէնքին, սակայն տէր չի կանդնիր իր իրաւունքներուն։

Ազգ, ի՞նչ են Կրօնական Ընկերակցութեան դերը եւ դերը այս խնդիրներուն մէջ։

×

Աւելի քան քառորդ դար առաջ, խորհրդակցութիւններ տեղի ունեցած են Փարիզի մէջ, դնելու համար չէնք մը, որպէսզի հայ կազմակերպութիւններն իրենց կեդրոնատեղիները ունենան այնտեղ։ Կը փնտռեն եւ կը գտնեն չէնք մը որ կը գտնուի Փարիզի ինններորդ թաղամասին մէջ, ռիւ սը Թրէվիզ թիւ 32։ Անոր սեփականատէրն է ՍՕՓՕՃ անունով անանուն ընկերութիւն մը։ Նախաձեռնողները, փոխանակ ուղղակի չէնքը գնելու, յարմար գտած են ՍՕՓՕՃը պահել եւ անոր բաժնեթուղթերը գնել։ Այս նպատակով ալ կազմած են Հայ Ազգային Տուն անունով երկրորդ անանուն ընկերութիւն մը, որ գործաւ ՍՕՓՕՃին ամենակարեւոր բաժնեհատէրը։

Կրօնական Ընկերակցութիւնը ուղղակի մաս չի կազմեր ՍՕՓՕՃին, որուն, ինչպէս ըսինք, գլխաւոր բաժնեհատէրը Հայ Ազգային Տուն անունով անանուն ընկերութիւնն է։ Այս վերջինը ՍՕՓՕՃին մէջ կը ներկայացուի իր վարչական խորհուրդին նախագահին կողմէ։

Հետեւաբար, Կրօնական Ընկերակցութիւնը իր ընելիքներն ու ընելիքներն ունի Հազ Ազգային Տուն անանուն ընկերութեան բաժնեհատէրերու ընդհանուր ժողովներուն մէջ, որոնց միշտ մասնակցած է եւ իր պարտականութիւնները կատարած։ Ըրած է ինչ որ իրմէ կախում ունեցած է, կանխելու համար անախորժութիւնները, պարմանելու համար զանոնք, երբ տեղի ունեցած են արդէն։

Առաջին առթիւ Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութիւնը կազմեց յանձնախումբ մը որուն մաս կը կազմէին փաստաբան մը, իրաւաբանական կառմառի անդամ – ներէն յատնի փաստաբան մը, ինչպէս նաեւ հանրութեան վստահութիւնն ու համակրանքը վայելող անձեր, որոնք անձնուիրաբար եւ կորովով աշխատեցան Ազգային Տան խնդիրներուն պատշաճ լուծումներ ապահովել։

Առաջին օրէն նոյնպէս նախ երկու յոտ երեք անձեր, Փարիզի Փաստաբանական կառմառի անդամներ, դրաղեցան չարունակաբար Ազգային Տան հարցերով եւ յարակից գործերով։

Կրօնական Ընկերակցութիւնը դեռ ի՞նչ կրնար ընել։

Կրնար Հայ Ազգային Տան վարչութեան խորհուրդներ տալ, թելադրանքներ ընել։ Այդ հնարաւորութենէն ալ դրկուեցաւ, երբ Դատական Ցանձանձիչ մը անուան – ուեցաւ Հայ Ազգային Տան համար։

Կարելի չէ առաւել մանրամասնութիւններու մէջ մտնել։ Կը սիրենք յուսալ ոսկան, թէ այսքանն ալ բաւական են թիւրիմացութիւնները լուսաբանելու եւ պատասխանատուութիւնները ճշդելու համար։

ԴԻՒԱՆ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Նոյ. 4, 1972 (կնիք)

×

ԽՄԲ. «ՅԱՌԱՋ»ի.— Եւ այսքան սպասելէ ետք, լեռը մուկ մը ծնաւ կարելի է ըսել այս Հաղորդագրութեան առթիւ, որ ինչպէս կ'ակնկալուէր, բան մը չըսեր, բան մը ըսելով հանդերձ։

Եւ նաեւ յուսալի կը նկատուի որ այսքանը «*բաւական է թիւրիմացութիւնները լուսաբանելու եւ պատասխանատուութիւնները ճշդելու համար*»։

Եղաւ գնաց։ Եւ եթէ բաւականացած չենք պատճառն այն է, որ «*կարելի չէ մանրամասնութիւններու մէջ մտնել*», մանաւանդ որ ծանօթ չենք «*օրէնքներու նրբութիւններուն եւ դատավարական բարդութիւններու*», եւ կը ճնշադատենք «*Կրօնական Ընկերակցութիւնը, պատասխանատուութիւնները տեղափոխելու յայտնի մտադրութեամբ*»։

Անշուշտ շատ դիւրին լուծում է Պիղատոսի ձեւեր առնել գործը հոս հասցնելէ ետք։ Բայց եկեղեցւոյ վարչութիւնը շատ լաւ գիտէ թէ ի՛նչ ծանր պատասխանատուութիւն ունի այս գործին մէջ։ Եթէ հիմա «կամուրջները կտրուած են», անցեալին նոյն եկեղեցւոյ վարչութիւնն էր որ իր միջամտութեամբ (նաեւ նիւթական) ետ ճաշել տուաւ դատ մը մարդոց դէմ, որոնք այն ատեն իր բարեացակամ հովանաւորութիւնը կը վայելէին, յետագային նորէն *իր* միջամտութեան հետեւանքով է, որ Ազգ. Տուն տուն–տեղ եղաւ (*եւ է՝ մինչ*) հագուստեղէնի փրանսական հաստատութիւն մը։

Անշուշտ ամէն մարդու տրուած չէ իրաւաբանական համալսարան աւարտել ծանօթ ըլլալու համար «դատավարական նրբութիւններու» բայց եւ այնպէս լաւ է որ ամբողջ գաղութ մըմիամիտ հոսի տեղ չդրուի։

ՀԱՅ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՆԱՄԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Նամակագրութիւնը հեռաւորութեան վրայ կատարուած ղեկոյց է, որ օժտուած է երկարակեցութեամբ եւ կրնայ տարիներ եռք յիշեցնել «խօսակիցներու» միտքերն ու անոնց յարաբերութեան բնոյթը, երբեմն ալ իր բովանդակութեան կարեւորութեամբ կը ստանայ նոյնիսկ պատմական փաստաթուղթի նշանակութիւն: Այդ առումով մեծ չահեկանութիւն կը ներկայացնէ հայ գրագէտներու նամակագրութիւնը եւրոպացի անուանի գրագէտներու եւ արուեստագէտներու հետ, նամակագրութիւն, որու մէջտեղ երկուս – տեք յայտնած են կարծիքներ, միտքեր գրական – մշակութային հարցերու շուրջ:

Ցօդուածի մը սահմաններուն մէջ դժուար է ներկայացնել փոխանակուած բոլոր նամակները, ուստի մենք պիտի անդրադառնանք միայն օտար մտաւորականներու (այն ալ քանի մը հոգիի) նամակներուն, երբեմն պարզապէս հակիրճ քաղուածքներ:

Նամակագրութեան գլխաւոր չարժառիթներէն մէկը եղած է թարգմանութեան հարցը: Ծանօթ է, որ Ժ. Գ. զարու վերջին շրջանէն մինչեւ Ժթ. զարու կէսը Հայերը արդէն թարգմանած էին Շէյքսփիր, Սերվանդէս, Ռասին, Ֆենելոն, Վոլթէր, Ռուսօ, Միլտըն, Պայրըն, Կէօթէ, Շիլլէր եւ ուրիշներ: Պուչկին, Պալզաք, Լոնկֆելօ գեռ կ'ապրէին, երբ անոնց գործերէն թարգմանութիւններ կատարուեցան հայերէն: Աւանկ պարագաներու հայ թարգմանիչները յաճախ նամակով արտօնութիւն խնդրած են հեղինակներէն, որպէսզի անոնց գործերը թարգմանեն:

Այդպէս վարուած է Խորէն Նար–Պէյ 1859ին, Լամարթինի «Դաշնակը» բանաստեղծութիւններու գիրքը թարգմանելու համար: Լամարթին պատասխանած է դրբելով. «Ես ուրախ եմ, որ կ'ուզէք բանաստեղծութիւններս հայերէն թարգմանել եւ ներկայացնել ձեր հայրենակից – ներուն: Արեւելքի մէջ ունեցած հանդիպումներուս հետեւանքով խոր յարգանք ստեղծուած է մէջս հայ ազգին հանդէպ, մտաւորապէս անոր ջերմեռանդութեան, պարկեշտութեան, ինչպէս նաեւ անոր բանաստեղծութեան համար: Հայերը հին աշխարհի օրրանին եւ լոյսին աւելի մօտ եղած են, քան մենք»:

Նահապետ Ռուսինեան 1873ին թարգմանած է Վիկտոր Հիւկոյի «Ռուի Պլաս» ողբերգութիւնը եւ զայն հրատարակելու համար արտօնութիւն ուղած է հեղինակէն. «Ես կը սիրեմ Արեւելքը, ղրած է Ֆրանսայի մեծանուն ղրպիչը, եւ դուք գիտէք, որ աչքերս յաճախ կը յառին դէպի արշալոյսի այդ երկիրը: Շատ ուրախ կ'ըլլամ, եթէ «Ռուի Պլաս»ը հայերէն թարգմանէք եւ ձեզ կ'արտօնեմ զայն հրատարակել»:

Վաթսուն տարի առաք, 1935ին, Ռոմէն Ռոլան նամանօթինակ առիթով Հայաստանի պետական հրատարակչութեան տնօրէն Եղ. Զարիւբեանի ղրած է. «Ուրախ եմ, որ «Ժան Քրիստոֆ»ս պիտի թարգմանուի հայերէն: Հաճոյքով կը թոյլատրեմ թարգմանել զայն եւ սրտագին ողջոյնս կը յղեմ ձեր անուանի հայկական երկրին, որ երաժիշտի սիրտիս առանձնապէս սիրելի է իր պեղեցիկ երգերով, որոնցմով չատոնց հիացած եմ: Անոնք իրենց հմայքով եւ մեղեդիի հարստութեամբ ձեր երկերը կը դարձնեն երաժշտութեան տեսակէտէն խորհրդային Իտալիա մը»:

Վերոյիշեալ մէջբերումները ցոյց կուտան, որ առանց ուրախութիւն պատճառած է, որ իրենց ստեղծագործութիւնները պիտի թարգմանուին հին մշակոյթ ունեցող ազգի մը լեզուով: Եւ պէտք է ընդգծել, որ Հայաստանի, հայ ազգի, անոր գրականութեան եւ արուեստի մասին անոնց ըսածները ոչ թէ յաւուր պատշաճի հաճոյախօսութիւններ էին, այլ արտայայտութիւններ, որովհետեւ անոնք ուրիշ առիթներով ալ կըրկնած են նոյն խօսքերը:

Լամարթիւ սիրած է Հայերը: 1858ին Գրիգոր Օտեանի ուղղած իր նամակին մէջ ըսած է. «Հայերը գիս կը սիրեն, որովհետեւ ես ալ դիրենք կը սիրեմ»: Ան ծանօթացած է Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի եւ Փարիզի Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի բացման հանդէսին ողեչունչ ճառ մը արտասանած է: Իսկ իր «ճանապարհորդութիւն Արեւելքի մէջ» գիրքին մէջ գնայ լանքով դովերգած է Հայուհիներու գեղկութիւնը:

Վ. Հիւկօ Հայաստանի եւ հայ ազգի մասին համակրական խօսքեր արտայայտած է ոչ միայն Ռուսինեանի, այլեւ Գրիգոր Զօլինկիրեանի, Խորէն Նար – Պէյի եւ այլոց: Երիտասարդ բանաստեղծ Արտակ Մոսիկեանի ուղղած խրախուսական նամակին մէջ ան ղրած է. «Ես կը սիրեմ եւ կը յարգեմ ձեր ազգը»: Ան իր կեանքի վերջին եօթը տարիներուն եղած է բանասէր եւ բառարանագէտ Գուրգէն Լուսինեանի ղրացին եւ անոր հետ ունեցած խօսակցութիւններու շնորհիւ մօտէն ծանօթացած է Հայութեան պատմութեան եւ մշակոյթին: Անոր վկայութիւնը կուտան Լուսինեանի 1881ի նամակին հետեւեալ տողերը. «Քալ գիտեմ, որ զուք սիրէք Հայաստանը: Դուք յաճախ յուզմնահար սրտով խօսած էք լինելի հետ անոր վազեմի փառքին, տառապանքներ – ուն եւ ապագային մասին»:

Ինչ կը վերաբերի Ռոմէն Ռոլանի, ան ներկայ եղած է հայկական համերգներու, յափշտակուած է հայկական երգերով եւ, նոյնիսկ, զանոնք ներկայացուցած է իր հայրենակիցներուն: Այդ կապակցութեամբ ան 1906ին Ա. Զօպանեանի ղրած է. «Անկեղծ չնորհակալ եմ այն մեծ հաճոյքին համար, որ ես ղգացի լսելով ձեր բանախօսութիւնն ու ձեր կազմակերպած համերգը: Ուրախ եմ, որ այդ պեղեցիկ երաժշտութիւնը պիտի ներկայացնեմ մեր փարիզեան հասարակութեան»:

Հայ եւ օտար ղրագէտներու նամակագրութիւնը չէ սահմանափակուած միայն թարգմանութեան հարցերով: Ան ծառայած է նաեւ արուեստի հարցերու քննութեան: Յաճախ նաեւ ծանօթանալով ուրիշներու գործերուն, իրենց կարծիքը կը յայտնեն: Ահա այդպիսի առիթով մըն է, որ Ալեքսանդր Տիւմա որդին Գ. Սուն – դուկեանի թատերախաղերէն մէկուն ա – ընդհանութեամբ ղրած է հեղինակին. «Ձեր գործը նրբաճաշակ եւ գժուարահաճ մարդոց վայել անուղղ է: Ան կրնայ անհամ եւ անհոտ թուիլ միայն անճաշակ ախորժակներուն»:

Ֆրանսուա Քոպէ 1903ին ծանօթանալով Ատուր Նաւարեանի «Արեւելեան բանաստեղծութիւններ» հատորի ֆրանսերէն թարգմանութեան, ղրած է. «Ձեր բանաստեղծութիւնները երաժշտական են: Ձեր վսեմ ներշնչումին մէջ տիրական է հայրենասիրական ղգացումը: «Մեհեկան երազը», «Սուլթանն ու մահը» եւ «Ա՛ռ Հայաստան» բանաստեղծութիւնները ընդվզումի զօրաւոր արտայայտութիւն – ներ են մարդոց անտարբերութեան եւ ճակատագրին դէմ»:

Հայ ղրագէտներուն մէջ Ա. Զօպանեան ամէնէն սերտ կապն է պահած օտարներու հետ: Ան անձամբ ծանօթ եղած է Սեճֆան Մալարմէի, Ֆրետերիկ Միստրալի, Ալֆոնս Տոտէի, Էմիլ Զոլայի, քանդակագործ Էմիլ Պուրտէլի, երգահան Ժիւլ Մասնէի, Անթոլ Ֆրանսի, Մօրիս Պարէսի, Էմիլ Վերհառնի, Ռոմէն Ռոլանի, Ֆրանց Վերֆէլի եւ ուրիշ բազմաթիւ ականաւոր դէմքերու հետ: 1908ին, երբ ան լոյս ընծայեց «Բանաստեղծութիւններ»ը վերնագրով իր ֆրանսերէն հատորը, մտաւորականներ նամակներով յայտնեցին իրենց գնահատանքի խօսքը. «Դուք բազմազան էք, կրակոտ, հզօր, մեղմ, յուզող եւ քնարական, իսկ «Մայր Հայաստանին» նուիրած ձեր բանաստեղծութիւնները ունին բարձր ու ողբերգական վեհութիւն», ղրած է Է. Վերհառն:

Ֆ. Մխիթարեան հետեւեալը ղրած է. «Ձեր բանաստեղծութիւնները ամէնէն աւելի կը զարմացնեն գիս այն պատճառով, որ հայրենիքն ու ժողովուրդը հարուածող արհաւիրքներէն եռք, գժբախտ Հայաստանի բանաստեղծի հոգիին մէջ գեռ կրնան ժպիտներ ծագիլ արշալոյսի, աբեւի եւ սիրոյ համար, մէկ խօսքով՝ կեանքին համար»:

Զօպանեան յետագային Ֆրանսերէնի թարգմանած է իր «Կեանք եւ երազ» արձակ բանաստեղծութիւններու հատորը – ծոն եւ զայն լոյս ընծայած է 1913ին, Էմիլ Վերհառնի յառաջաբան–նամակով. « ... Ձեր ներկայ ստեղծագործութիւնը կը հանդիսանայ նախորդներուն պսակը: Ատով դուք կը ձգտիք ի յայտ բերել աւելի մեծ չափով անհատականութիւն... ինչ ալ ընէք, այնուամենայնիւ, կը թուի թէ ձեր քերթուածները կը լսին ոչ թէ ձեզմէ, այլ ձեր ցեղէն, իսկ ասիկա ամէնէն մեծ գովասանքն է, որ կրնամ ընել»:

Հ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ԵՂՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

(1896–1967)

Հինգ տարի առաջ, 1967 Հոկտեմբեր 25ին, Պէյրութի մէջ (Լիբանան)՝ ուր քանըւոթը տարի ծառայեց ղպրոցական եւ կրթական – դաստիարակչական գործին, կը չիջէր կեանքը համեստօրէն մեծ նկարագրային ու բարոյական առաուներ մաքրութեամբ պատկառելի, իր առօրեային թէ մտքի ու հոգիի մարզերուն մէջ միշտ սիրելի մարդու մը՝ եդուարդ Տարօնեանի:

Ծնած էր 1896ին, Բազէչի (Պիթլիս) Ղուլթիկ գիւղին մէջ, որուն նախակրթական դասընթացքը լրացնելէ եռք՝ հետեւած էր Պոլսոյ Եսայեան եւ Հինդլեան վարժարաններուն: Կրթական այս վերջին յարկին՝ Յովհաննէս Հինդլեանի չունչին տակ է որ կը կազմաւորուի ապագայ մանկավարժն ու ղրագէտը: Կ'աշակերտի Դուրեան պատրիարքի, Դանիէլ Վարուժանի, Վահան Թէքէյեանի եւ Սահակ Կուրտիկեանի նման դէմքերու, որոնք ողջան հանրային գաստիարակութիւն՝ նոյնքան ու աւելի ղրականութեան սէր կը ներշնչեն իրեն, «անձին օրինակով»:

1914ին Պոլսէն կը մեկնի ժընեւ (Ձուիցերիա), ուր կը յաճախէ «Ժան–Ժաք Ռուսօ» մանկավարժական բարձրագոյն վարժարանը: Կը պայթի համաչխարհային առաջին պատերազմը, որ, ինչպէս իրեն նման չատերու, կը հարկադրէ բանուրական աշխատանքներու լծուիլ՝ ուսանողական իր կեանքը կարենալ չարունակելու համար ապահով: 1919ին, աւարտելով Ժընեւի համալսարանի բանասիրութիւնները, կը վերադառնայ Պոլիս, ուր կը ստանձնէ Գալաթիոյ Սամանչեան վարժարանի գրականութեան ուսուցչութիւնը: Ան կը մնայ հոն 1922ի Սեպտեմբեր 15ի ջարդերուն, որոնց ընթացքին կը կորսնցնէ իր ծնողքը, քոյրերէն մէկը եւ եղբայրներէն երկուքը:

Ողջ մնացողները կը հաստատուին Ֆրանսա, Մարսէյլ, ուր Եղուարդ Տարօնեան կը շարունակէ իր ուսուցչական գործունէութիւնը Գալաթիոյ Սամանչեան վարժարանի հիմնադրութեամբ: Ան կը մնայ հոն 1928ի Յունիս

մելէ ետք մանկավարժական մասնագէտ – տութեան ընթացքը, կը վերադառնայ Պոլիս եւ Հնչէեանի հրաւէրով ուսուցչական պաշտօն կը ստանձնէ «Նոր Դպրոց»ի մէջ:

Կը հանին համազգային յուսալքումի օրերը... 1923ին կ'անցնի Փարիզ. կ'ապրի մեկուսացած ու լուռ, մինչեւ որ, օր մը, պատահական հանդիպումի մը ընթացքին, Շաւարշ Նարդունի զինքը լսանի կը տանի «Յարդագող» Միութեան ժողովին: Նարդունիի եւ Օհան Կարոյի թելադրանքով է որ կը սկսի գրական իր աշխատանքներուն:

1929ին կը հրաւիրուի Պըննէն (Զուիցերիա), պաշտօնավարելու Ծանօթ Հայկեր Գրաֆթ Պոնարի կողմէ հիմնուած հայկական որբանոցին մէջ. իսկ տարի մը ետք, 1930ին, Լեւոն Շանթի հրաւէրով կուգայ Պէյրութ, պաշտօնավարելու Համազգայինի ճեմարանին մէջ:

1930–1957, քառասնամեայ տարի անընդմէջ, լիբանահայ կեանքի ամէնէն որակաւոր մասնագէտներէն մէկը եղաւ՝ կեանքի, գործի թէ առեղծագործական վաստակի նմանով: Ուսուցիչ, անօրէն, մանկավարժ, ժողովական եւ գրագէտ՝ այս բոլոր մարզերուն մէջ մնաց լուրջ, ողջամիտ, պատասխանատուութեանց խորապիտակ: Հմուտ էր փըանոներէնի, լեզուական – հայագիտական նիւթերու, հայ դասական ու նոր գրականութեան, գրաբարի թէ աշխարհաբարի: Սուր յիշողութիւն, անառարկելի բծախնդրութիւն, խօսքի ժուժկալութիւն՝ զինք ու իր վաստակը բնորոշող արժանիքներ մնացին մինչեւ վերջին շունչ:

Պարբերական մեր մամուլին եւ օրաթերթերու մէջ ցրուած իր պատմուածքները, յուշագրական թէ բանասիրական էջերը, լեզուաբանական աշխատասիրութիւնները եւ «Մանկապատում» անունին տակ 1952ին հրատարակուած հատորը՝ հայագրիչ ու մարզկայնաչունչ մտածողականէն անվրէպ վկայութիւններ կը թերեն մեզի: Ինքնամփոփ, «չեռնոպելու» արժանի, փառասիրական մարմաջնե – րու հանդէպ խրտչոտ ու յաճախ զայրացկոտ, եղաւ ու մնաց խոնարհութեան տիպար Մարդ մը, — ղէմապիր:

1957ի աշնան՝ նախ մասնակի կաթուածով, ապա նաեւ ընդհանուր անդամալուծութեամբ ու տեսողութեան աստիճանական կորուստով, զրկեցաւ անդործութեան, դատապարտեցաւ անդործութեան՝ իր սիրոյն ու անկողնին: Աչքերու ու բարեկամներ եղան իր «աչքերը»: Մինչեւ մահ կապուած մնաց հայ երիտասարդութեան ու հայ ժողովուրդի ամէնօրեայ կեանքին, անոնց ընթերցումներով, խօսակցութեամբ եւ այցելութիւններով:

Շնչեցաւ կեանքի լոյսը 1967ին, — կընքելով մասնաճեայ իր լուռ եւ անտրտունջ ցաւը՝ գործօն ներկայութիւն մը չկարենալ ըլլալու...

Մ. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍՐՈՒԱՆՁՏԵԱՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ԱՐԻՒԻՐԸ

—o—

Երեւանի պրականութեան եւ արուեստի թանգարանին մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւէ ազգագրագէտ Գարեգին Սրուանձտեանցի վիւանը: Հոն են Սրուանձտեանցի ձեռագիրները, հայ բանահիւսութեան ընտիր նմոյշներէն քաղած կտորները, անոր ձեռքով գրուած 70ի հասնող նամակները, ինչպէս նաեւ անոր ուղղուած աւելի քան 1200 նամակները: Բաւական հարուստ այդ հաւաքածոն, սակայն, բաւարար պատկերացում չէր տար անոր կեանքի 1880–90ական թուականներուն վերաբերեալ: Այդ բացը պոյուեցաւ, երբ Պոլիսէն Գէորգ Փամպուկճեան նիւթերու հարուստ հաւաքածոյ մը ղրկեց Երեւան:

Մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն վիճակագրական նիւթերը: Սրուանձտեանց չըլած ըլլալով Արեւմտեան Հայաստանը, կազմած է իր՝ այցելած վայրերու վիճակագրութիւնը: Հաւաքածոն հետաքրքրական տեղեկութիւններ կը պարունակէ Բայազէտի, Ալաշկերտի, Էրզրումի, Սալերի, Կիսկիմի, Բասենի, Տիլրանակերտի, Շապին – Գարահիսարի եւ Զնգուզի շրջաններուն պատկանող հայկական գիւղերու եւ քաղաքներու, վարժարաններու, եկեղեցիներու, անոնց հաստիներուն եւ ծախքերուն, հայ եւ օտար բնակչութեան, գրերոց յաճախող երիտասարդութեան թիւի, հոն կազմուած ընկերութիւններու մասին: Այս նիւթերը պղրիւրագիտական մեծ արժէք կը ներկայացնեն:

Հաւաքածոյին միւս մասը նամակներ եւ պաշտօնական գրութիւններ են: Առոնց մէջ է պաշտօնական այն գրութիւնը, որով Պատրիարքարանը կը պատուիրէ անցեալին պատրաստել Արեւմտեան Հայաստան մեկնիլ պատրաստուող երեք վարդապետներու՝ Գարեգին Սրուանձտեանցի, Արիստակէս Տէր–Սարգիսեանցի (Տեւկանց) եւ Վահան Տէր–Մինասեանի (Պարտիզակցի) համար: Մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն Սրուանձտեանցի նամակները՝ ուղղուած Պոլսոյ Պատրիարքական փոխանորդ Մատթէոս եպս. Իզմիրլեանի՝ Տիգրակերտի եւ Խարբերդի մէջ կատարած իր աշխատանքներուն մասին: Այդ նամակները լոյս կը սփռեն նաեւ օսմանեան կառավարութեան նշանակած ոստիկանապետներու գործունէութեան վրայ: Նամակները ամբողջական պատկերացում մը կուտան անոր աշխատանքներուն՝ օր օրի, ամիս ամիսի, տարի տարիի: Նամակներու չարք մը ղրուած է Ակնէ, երբ ան այդ թեմին առաջնորդն էր: Հետաքրքրական են Սրուանձտեանցի մտորումները Ակնի կամարակապ եւ Ապուհեմ դիւղերու բնակչութեան վատթար վիճակի մասին: Յայսոր չատ բան ծանօթ չէր անոր բազէմ գործունէութեան վերաբերեալ, ուր ան պատրիարքին կողմէ ղրկուած էր, որպէսզի գործադրէ Սահմանադրութեան օրէնքները: Բազէ – չէն ղրուած անոր նամակները երեւան կը հանեն հայրենասէր հոգեւորականին մղած պայքարները՝ օտար միսիոնարներու դէմ, ինչպէս նաեւ անոր ճիգը, որպէսզի Հայերը չզաղթեն օտար երկիրներ:

Յարդ դիւանք, որ Սրուանձտեանց օսմանեան իշխանութիւններու կողմէ պաշտօնանկ եղած է պատուի մէջ իր կատարած հայրենասիրական գործունէութեան պատճառով: Սակայն այս մասին առայդ պրիւր գոյութիւն չունէր: Այժմ մենք հնարաւորութիւն ունինք կարդալու պաշտօնական գրութիւնը՝ «Արդարութեան» նախարարի յայտարարութիւնը, թէ «Տ. Գարեգին Եպս. Հաւատարմութեան համակառ վարմանց եւ զազափարաց մէջ պահուելուն եւ մինչեւ իսկ վնասակար գրութիւններ հեղինակած լինելուն պատճառով մինչդեռ ատկէ առաջ օգոստափառ սուլթանին իրատէովն պաշտօնանկ եղած է, ոչ միայն Տրապիզոնի առաջնորդութեան մէջ վերահաստատուիլը, այլ նաեւ ուրիչ վիճակի առաջնորդութեան կոչելն իսկ անյարմար է, մինչեւ որ իւր ընթացքն ու գաղափարները չուղղէ»:

Պոլսոյ եկեղեցիներու բեմէն Սրուանձտեանցի արտասանած հայրենասիրական քարոզները անհնար չէին կրնար մնալ կառավարութեան աչքին, ոչ ալ օրուան պատրիարք Որդն Աչըդեանի ուշադրութենէն. այս վերջինը կը թելադրէր անոր խոհեմ ըլլալ:

Նիւթերուն մէջ կան բանասիրական – գրականագիտական գրութիւններ: Առնոց – մէ են Սրուանձտեանցի գրախօսական – ները Գ. Շերմազանեանի «Նիւթեր ազգային պատմութեան» եւ Ե. Լալայեանի «Զաւախք» աշխատութիւններու վերաբերեալ:

Խ. ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆ

ՍԱՆԶՕ ՓԱՆՍԱՅԻ ԽՕՍՔԵՐԷՆ

× Երբ ես կը քնանամ՝ ո՛չ վախ, ո՛չ յոյս, ո՛չ վիշտ եւ ոչ ալ ուրախութիւն կը զգամ:

× Վիշտը ստեղծուած է ոչ թէ անհանութիւններու, այլ մարդոց համար, բայց երբ մարդիկ կը կորսնցնեն չափի զգացումը իրենց վիշտին մէջ, կը դառնան անհանուն:

× Լաւ է տանձ ունենալ ձեռքի մէջ, քան երեւակայութեան մէջ դանձ:

ԿԵՆԴԱՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀ

ՕԶԵՐԸ

—o—

Մարդիկ սովորաբար սարսուռ կը զգան, երբ օձի անունը կը լսեն, կամ զայն կը տեսնեն: Նոյնիսկ դեղնափորիկը (լորտուն) որ առքերէ զրկուած մողէս է, շատերու վախ կը պատճառէ: Օձերը, ինչպէս նաեւ դեղնափորիկը կը անանկին փոքր եւ միջին մեծութիւն ունեցող կրծողներով, վնասակար միջատներով եւ երկրագործին մեծ օգուտ կը բերեն: Օձերու մէջ կան թունաւոր տեսակներ, ինչպէս օրինակ՝ հայկական իժը, որուն խայթը մեծ մասամբ մահացու է օգտակար կենդանիներու եւ մարդոց համար, սակայն առնանք իրենց մեղքը կը քաւեն գաշտերու եւ անտառներու մէջ մեծ քանակութեամբ վնասակար կրծողներ ոչնչացնելով: Ներկայիս, Հայաստանի մէջ թունաւոր օձերու ոչնչացումը արգիլուած է, քանի որ անոնք օգտակար են: Արդարեւ, վնասակար կրծողներ մեռցնելէ զատ, անոնց թոյնն ալ կ'օգտագործուի իբրեւ դեղ բազմաթիւ հիւանդութիւններ բուժելու համար: Այժմ յատուկ արգելանոցներու մէջ մեծ քանակութեամբ թունաւոր օձեր կը պահուին, անոնց թոյնը «կթելու» համար:

Նկատի պէտք է ունենալ, որ Հայաստանի թունաւոր օձերը այնքան ալ վտանգաւոր չեն: Երբ մարդոց հանդիպին սովորաբար կը սոզան, կը հեռանան: Անոնք իրենց թունաւոր ատամները կը զոհածեն միայն այն ժամանակ, երբ յարձակումի կ'ենթարկուին:

Օձերու որոշ տեսակներ, թէեւ թունաւոր չեն, սակայն նախայարձակ կ'ըլլան: Անոնցմէ չափազանցը, որու երկարութիւնը երբեմն մէկ մեթրէն աւելի է: Փորին տակը կարմրաւուն է: Կը անանկի կրծողներով եւ օգտակար կենդանի է: Մեր ժողովուրդը սխալմամբ այս օձը թունաւոր կը նկատէ եւ երբ կ'անիծէ կ'ըսէ՝ «չհմարը խայթէ քեզ»:

Հայաստանի մէջ տարածուած է վիշապներու տեսակ մը՝ վիշապուկը: Զալմտուրիկ, կարճ պոչով օձ մըն է, մինչեւ մէկ մեթր երկարութեամբ: Կը անանկի վնասակար կրծողներով եւ օգտակար է:

Օձերու որոշ տեսակներ կը բնակին տուներու մէջ, կը անանկին տունի մուկերով, որով օգտակար կը նկատուին: Առնոցմէ մէկն է մողէսի օձը, որու մարմնին թեփուկները կը նմանին մողէսի թեփուկներուն: Մեր ժողովուրդը չի սպաներ զանոնք, ոչ թէ անոր համար, որ զիտէ անոնց օգտակարութիւնը, այլ որովհետեւ սխալմամբ կը հաւատայ, թէ եթէ սպաննէ տունի օձ մը, անոր ընկերները վրէժ կը լուծեն խայթելով անեցիներէն մէկը:

Հ. Ա.

«Հայաստանի բնութիւն»

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

Դ.

Իսկոյն խցիկէն դուրս եկաւ, ուղղակի դնաց փակարանը, որ տաղաւարին քով կը գտնուէր, ու բացաւ զայն: Թիթեղը դարակի մը վրայ կը գտնուէր, քանի մը պարապ չիչերու քով: Ժանն սկսաւ պարպել քարիւղի թիթեղը: Առաջին չիչը լեցնելու վրայ էր, երբ ղրան զանգակը հընչեց: Արկղակալն էր: Այլեւս բացաւ դուռը:

Պ. Ռիքու ներս մտաւ, դուռը դոցեց, ու Ժանին առջեւէն անցաւ, որ բարի լոյս ըսաւ. արկղակալը թեթեւօրէն բարեւեց զայն: Պ. Ռիքու փոխանակ ճամբան շարունակելու, փակարանին առջեւ կանգ առաւ:

— Քարիւղի հոտ կայ ներէն, տիկին Ֆօրթիէ, ըսաւ արկղակալը, պռատելով յօնքերը:

— Պարոն, զարմանալու բան չկայ, պատասխանեց Ժանն չոր չեչտով մը, թիթեղին պարունակած քարիւղը կը պարպեմ: Իմս է ան: Հոսկէ մեկնած պահուս մխացին պիտի տանիմ, ու տունը պիտի դրծածեմ լուսաւորութեան համար: Այն առեն ապատ պիտի ըլլամ: Այլեւս պիտի չվախնամ որ դործատանը կրակի կուտամ:

Ռիքու ակռաներուն մէջէն մրմնջեց.

— Մարդ իրաւունք ունի վախնալու: Քենախնդիր մարդիկ կան որոնք չարիքը չարիքի համար կը դործեն:

Ժաք այդ պահուն արկղակալին մօտենալով ըսաւ.

— Ձեր ներս մտնելը տեսնելով քովերնիդ եկայ:

Ժանն եաին դարձաւ, դործատէրին ձայնը լսելուն պէս, որ հանդարտ թուեցաւ իրեն: Ժաք խօսած առեն դաղունի կը դիտէր մանկամարդ կինը:

— Բան մը կ'ուղե՞ք ինձմէ, հարցուց արկղակալը:

— Կ'ուղեմ ձեզի իմաց տալ թէ վէն – սանի կինը երէկ դիչեր մեռած է: Մեքենի նավարի մը մկրտչաւ լուր դրկած է ինձի որ իր առնելիքը վճարուի, ու աւելցուցած է թէ դործատանը պիտի չսլանար, քանի որ իր դաւառը պիտի վերադառնայ:

— Կը տեսնէ՛ք: Մարդը հասկցած է որ պիտի ճամբուի, եւ որովհետեւ արժանապատուութիւն ունի, պատրուակ մը դտած է, չճամբուելու համար: Հաշիւը հանեցի՞ք:

— Այո:

— Ինծի տուէք:

— Ահաւասիկ:

Ժաք իր դրպանէն հանեց թերթ մը թուղթ ու արկղակալին տուաւ: Այս վերջինը աչքէ անցուց զայն:

— Ցիսունըչորս ժամ լինխաուն առնթիմէն, կ'ընէ քառասունըութ ֆրանք վաթսուն սանթիմ...: Ինծի հետ եկէք, Ժաք, այս դումարը ձեղի պիտի յանձնեմ:

Մինչ այս խօսքերը կը փոխանակուէին, Ժանն կը չարունակէր քարիւղը լեցնել չիչերու մէջ. յետոյ դարակին վրայ դրաւ չիչերը: Ժաք հետեւեցաւ արկղակալին, վէնսանի պահանջած դումարը յանձնեց, յետոյ աշխատանոցները այցելեց, ու ի վերջոյ առաջնորդներուն ու ճախարակներուն աշխատանոցը դնաց, ուր մեքենայի կտորներու ճուլման համար կաղապարներ կը շինէին:

Պ. Լապրուի տաղաւարին մօտ դտնուղ այդ ընդարձակ աշխատանոցին մէջ կը դտնուէին հինդ դործատեղիներ ու երկու ճախարակներ: Աշխատանոցին չափ ընդարձակ ներքնայարկի մը մէջ կը դտնուէին կարպի դրուած ու թուազրուած կաղապարներ: Աշխատանոցի վարի մասը խճաղուած էր բարակ ու խոշոր տախտակներով, կտրուած փայտերով եւ տաշեղներով: Մեքենավարներուն պետը դործատէրն էր, որ դիտէր քովը դնաց ու ըսաւ.

— Պարոն Կարօ, լաւ պիտի ըլլայ որ սա տաշեղներուն խճաղումէն ազատինք:

Այս քննութիւնը աւարտելէ յետոյ, դործատէրը հասաւ այն սենեակը, դոր կը դրաւէր մեքենաներու կարմութեան աշխատանոցին քով ու հոն փակուեցաւ: Այդ աշխատանոցին մէջ կը դտնուէին դրասեղան մը, տոմարներով լեցուն խորշաղարան մը, ու պատուհանին տակ՝ յորդ լոյսին մէջ ճախարակ ունեցող դործատեղան մը, մամլակ մը, ընտիր դործիքներ ու փոքր դարձնոց մը:

Ժաք վրայէն հանեց թիկնոցակը, աչխատանքի դոդնոց մը հագաւ. յետոյ անկիւն մը դրուած երկաթէ ձողիկներ առաւ ու սկսաւ դարձնել կողդարարութեան վերաբերեալ դործեր: Մինչեւ ճաշի առեն անընդհատ աշխատեցաւ:

Ժաք ճաշի ժամուն դուրս եկաւ ամէնուն պէս ու ամէնէն առաջ վերադարձաւ: Իր սենեակը դնաց փակուեցաւ նորէն, ու չարունակեց դարձնի այն աշխատանքը, որուն ձեռնարկած էր առաւօտն:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԼՓԷՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նշան Պէշիկթաշլեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր ամուսնոյն՝

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

յիշատակին:

Ի դիտութիւն ողբացեալ զրադէտին յիշատակը յարգողներուն:

ՆՈՒԷՐ

Պ. Գր. Գազանճեան 30 Ֆր. կը նուիրէ Առնուվիլի Վարդապետ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ (առանձին «Յառաջ»էն) եւ 20 Ֆր. «Յառաջ»ի Պ. Քէօթահեանի հոգեհանգիստին առթիւ (այս ազգը իրրեւ ճշդում Նոյ. 3ի թիւին մէջ լոյս տեսած ազդին, ուր անունի սխալ կար):

ՀՈՐԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Ծնունդի եւ Ամանորի առթիւ կազմակերպուած է սովորական համերգութիւնը Աւտորիա, Ս. Եոհան: Մեկնում Դեկտեմբեր 23, կառը Լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 3ին:

Ս. Եոհան կը գտնուի Սալցպուրկի շրջանը, պատապարուած հովերէն, մշուշէն: Բնակութիւն կոլտըները Հիլշ պան-գոկը, հանգստաւէտ սենեակներ, տաք եւ պաղ ջուր, հեռաձայն, կեդրոնական ջեռուցում, խնամուած ճաշ:

Մահմանափակ տեղեր:

Մասնակցութիւն 545 ֆր.
կանխավճար 95 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 8էն առաջ:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին
Կը նախագահէ·— ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
կենսագրականը կը ներկայացնէ եւ անոր գործերէն ընթերցումներ կ'ընէ
ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
Կը խօսին·— ԿԱՐՕ ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ ՀՐԱՆՏ ԱԶԼՄԵԱՆ
Մուտքը ազատ է

ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը իր բոլոր ընկերուհիներով ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Եղիազբէ Մանուկեանի իր սիրելի ամուսնոյն՝ Հայկազ Մանուկեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 15ին, Գառապար Իփկեան ակումբը:

Պատուոյ նախագահ՝ ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶ
Կը նախագահէ ընկ. Ա. ՌՍՏԻԿԵԱՆ
Կը խօսի՝ ընկ. ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի:

ՄԵՌԵԼՈՅԻ ԱՌԹԻՒ

Տիկին Արմենուհի Խաչիկեան 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր ծնողաց եւ եղբայրներուն Յ. եւ Թ. Պօսկեան եւ Թոռնիկին յիշատակին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Տէսինի դպրոցին Պր. Յովհաննէս Թօփալեան, Պողոսքեան որդւոյն մկրտութեան առթիւ կը նուիրէ 20 Ֆր., այրի Տիկին Մարգրիտ Գոդոեան, իր ամուսնոյն մահուան տարելիցին առթիւ՝ 100 Ֆրանք:

ԲԱՅԱՌԻԿ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Լիբանանայ տաղանդաւոր երգչուհի

ԹԱԳՈՒՀԻ ԹԷՔԷԵԱՆ

վկայեալ Պէյրութի Պետ. Երաժշտանոցէն

կուտայ իր միակ երգահանդէսը 9 Նոյեմբեր, Հինգշաբթի գիշեր ժամը 9ին,
ՕԹԷԼ ՍՓԼԱՆԴԻՏԻ սրահին մէջ:

Յայտագրին մաս կը կազմեն·— Կոմիտաս Վարդապետ, Կանաչեան, Սպէնդիարեան, Գ. Ալէմշահ, Տիգրանեան, Յարութիւնեան եւ, միջազգային հռչակի տէր Տըպիւսի, Վէրտի, Շուպէրթ եւն.:

Մուտքի տոմսերը ապահովելու համար դիմել՝ Բարեգործականի Տիկիններուն եւ հանդիսութեան օրը՝ կիշէն, ինչպէս նաեւ Բարեգործականի Քարտուղարութեան մօտ, 7 Ռիւ Փափէր, Հեռ. 54–16–50

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՇՈՒԵՂ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

18 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին Թէաթր Միւնիսիփալի մէջ
կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Մ.ի Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ
վալանսի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի Փիէր Վոլֆի

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

(4 արար)

Փարիզէն «ԲԵՄԱՍԻՐԱՅ» խումբի կողմէ
Ղեկավարութեամբ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ
Փութացէք ապահովել ձեր տոմսերը

ԹԷՅԱՄԵՂԱՆ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը, դպրոցի վերամուտին առթիւ կազմակերպած է թէյասեղան մը Կիրակի (12 Նոյ.) ժամը 15ին Հայ Մշակոյթի Տան ներքնայարկը, ի պատիւ ուսուցչուհի Տիկին Փափազեանի:

Կը հրաւիրուին դպրութի բոլոր կապակցութիւնները եւ ծնողքները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տոնածառը Յունուար 14ին:

A VENDRE

Formidable Collection de 185 anciennes pièces de monnaies Arméniennes — en or, argent et bronze, représentant 5 dynasties et 14 rois.

— Plus 10 billets de banque différents en arménien représentant 3 époques : gouvernement de Transcaucasie, République Arménienne, début R.S.S.A.

Plus des objets décorés du Moyen Age avec Inscriptions Arméniennes dont : 3 plats très beaux en cuivre, assiette en porcelaine, 1 bocal en métal servant au baptême religieux, 1 épée ciselée, 1 encrier de voyage, rouleau de prière avec miniatures.

— Plus 1 cuiller ourartou exceptionnelle et 4 cartes de géographie de l'Arménie dont une datée de 1706

Pous tous renseignements de prix téléphoner au : 202-45-53 *après 19 heures, ou Samedi - Dimanche toute la journée :*

M. GHAZERIAN
49, Ave. Jean-Jaurès, Paris (19e)

IIMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 11 ՇԱԲԱԹ ՕՐ
ԺԱՄԸ 20ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՈՒՇ ՓԻՇԵՐ

Salle Voltaire, rue Voltaire

Գեղարուեստական Բաժին
ՆՈՒԱԳԱՀՈՒՄԲ Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

OLYMPIA

BOULEVARD DES CAPUCINES

mardi 14 novembre à 21 heures

Au profit du Collège Arménien de France
SAMUEL-MOORAT

GALA EXCEPTIONNEL DE
CHARLES AZNAVOUR
A L'OLYMPIA

EN TOUTE AVANT-PREMIÈRE AZNAVOUR A TENU A DONNER CE GALA UNIQUE
EN L'HONNEUR DE LA COLONIE ARMÉNIENNE AU PROFIT DU COLLÈGE ARMÉNIEN

Տառնալու համար դիմել Collège Arménien 26, rue Troyon, Sèvres 92310 Tél 027.18.28 - Café Philippe place Carnot, Alfortville 94
Mariées de Rêve 92-94, rue de Cléry, 75002 Tél 231.62.06-508.51.56 - Aux Diamantaires 60, rue Lafayette, 75009

Գին, 500, 300, 250, 150, 100, 50
ՏՈՄՍ ԶԻ ԾԱԽՈՒԻՐ ՕԼԻՄՓԻԱՅԻ ՄՕՏ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
9
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI
9 NOVEMBRE
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1918
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

ՏԱՐԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.560

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.560

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԱՄ ԴԱՐ ՎԵՐՋ

—o—

Ա.

Շուրջ կէս դար անցաւ այն օրէն ի վեր, երբ Մուսթաֆա Քէմալ Լօզանի մէջ անեզրակացելի եւ անբացատրելի յաղթանակ մը տանելէ վերջ, իբրեւ երկրին միակ անվիճելի տէրն ու տիրականը, «լուծարք»ի ենթարկեց օսմանեան դարաւոր կայսրութիւնը, իր միապետական վար – չութիւնով, եւ հռչակեց Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը 1923 Հոկտ. 29ին։ Այսինքն 1918 Հոկտ. 30ին Մուդրոսի մէջ օսմանեան կառավարութեան անպայման անձ – նատուութենէն ճիշդ հինգ տարի վերջ։

1918–1923 պատահած դէպքերը բախ – տոյն եղան Հայութեան համար։ Պահ մը փայլուն յոյսերով օրօրելէ վերջ, յաղթական զաշնակիցները բոլորովին լքեցին մեզ։ Ու իրարու հետ մրցումի ե – կան կարելի ամէն միջոցով — ղրամ, զէնք, ռազմանիւթ եւ հոգ — ալակոծելու համար երէկի երկնց թշնամիին, առանց խղճահարութեան, ոսքի կանգնեցնելով զայն։

Մուսթաֆա Քէմալ «հանրապետութիւն» եւ «ժողովրդավարութիւն» կը հռլովէր անդադար, փոշի փչելու համար արտաքին աշխարհի աչքին։ Իրականին մէջ միապետական վարչաձեւէն աւելի խիստ ու ծանր մենաւորութեամբ կառավարեց երկիրը, կոթնած միակ կուսակցութեան վրայ զոր միւրեց Հանրապետական – ժողովրդական (ձիւմհուրիյէթ Հալէ Փարթիսի) անունով։

Հանրապետութեան յիսնամեակի սե – մին Թուրքիա կը տառապի ներքին տագնապ մը, որ վերջին տարիներուն աւելի ծանր հանգամանք ստացաւ։

27 Մայիս 1960ի պինուորական յեղա – փոխութիւնը տապալեցնէն քչեց Դեմոկ – րատ կուսակցութիւնը, որուն մենաւորը՝ Ատնան Մէնտէրէս կախաղանի վրայ քա – շեց իր մեղքերը։

Զինուորական իշխանութեան յաջորդող կառավարութիւնները — Հալք, Ատալէթ – չկրցան վերահաստատել խաղաղու – թիւնը երկրին մէջ, որ հետզհետէ ծան – րացաւ՝ իբրեւ հետեւանք համալսարա – նական ուսանողներու եւ դասախօսներու, ինչպէս նաեւ ձախակաչ տարրերու եւ յողովրդական եւ ահաբեկչական ծան – րակիր արարքներուն։

Մէկուկէս տարիէ ի վեր զարձեալ պին – ուորական իշխանութեան երկաթեայ թա – ցին տակ ինկած է Հանրապետական Թուրքիան, որուն վարիչներն ու պլխաւոր կուսակցութեանց նախագահները չարու – նակ ժողովրդավարութենէ կը ճառեն այն պահուն, երբ մարդկային տարբերան իրաւունքները ոտքի տակ են առնուած Պազմանի վիճակի պինուորական հրա – ժանագրներուն եւ պատերազմական առաններուն կողմէ։

Միայն Սթրազպուրկի Եւրոպական Մարդկային Իրաւանց Դատարանին մէջ չէ, որ անարդու – թեան սիւնին զամուած է Աֆթաֆիւրքի երկիրը։ Ուաշինկթընի կառավարութիւնն ու Փենթակոնի պինուորական պատաս – խանատուները ալ դժգոհ են յաւիտենա – կան նպաստընկալ Թուրքիայէն։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՉ ՄԷԿ ԱՆԱԿՆԿԱԼ՝ ՆԻՔՍԸՆ ՅԱՂԹԵՑ

—o—

Միայն Հինգշաբթի ցերեկ յայտնի կ'ըլ – լային Նիքսընի յաղթանակին վերջնական արդիւնքները բայց եւ այնպէս յաղթա – նակը ջախջախիչ էր, ինչ որ անչուշտ պղտիկ բան չէ թեկնածուի մը համար, որ մինչեւ չորս տարի առաջ, Միացեալ Նահանգներու յաւերժական պարտեալը նկատուած էր։

Արդիւնքները արդէն իսկ խօսուն էին սկիզբէն ի վեր եւ վերջնական բնոյթ ստա – նալէ առաջ իսկ Նիքսընն կը յաղթէր ձայ – ներու 63 առ հարիւրի համեմատու – թեամբ ինչ որ նաեւ մրցանիչ մըն է ամե – րիկեան ընտրութիւններուն համար։ Դե – մոկրատ թեկնածու՝ Մք. Կովերն ձայնե – րու 36 առ հարիւրը կ'ապահովէր եւ կը պարտուէր նոյնիսկ իր չրջանին — հա – րաւային Տաքոթայի մէջ։

Ներկայացուցչական ժողովի եւ մա – նաւանդ Ծերակոյտի մէջ, սակայն, Դե – մոկրատ կուսակցութիւնը ոչ միայն կը պահպանէր իր պերակշիռ վիճակը այլեւ դայն կը բարելաւէր։ Այս արդիւնքը, որ երեւութապէս հակասական բնոյթ ունի, տրամաբանական է սակայն Միացեալ Նահանգ – ներու մէջ եւ այս անգամ ալ կը հաստատ – ուի որ Դեմոկրատ կուսակցութեան պա – րագլուխը կը մնայ՝ Թետ Քենըտի։

Այս յաղթանակը լաւ ընդունելութիւն դտած է Արեւմտեան չրջանակներու մէջ, նաեւ Խորհ. Միութեան մէջ, որուն ըլլալով որ Նիքսընի քաղաքականութիւնը ծանօթ է։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ թոյլ պիտի տայ 1700 Գերմանացիներու, բոլորն ալ խոր – հրդային քաղաքացի, որ իրենց դիմումին համաձայն Արեւմտ. Գերմանիա դաղթեն։ Խորհրդային վիճակագրութեան հիման վրայ 1.800.000 ծագումով պերմանացի կայ երկրին մէջ։ Շատեր մինչեւ պատե – րազմի օրերը կը բնակէին Վոլկա գետի չրջանին մէջ, սակայն, յետադային տե – ղահանուած էին խորհրդային իշխանու – թիւններու կողմէ։ Գերման իշխանու – թիւններու համաձայն առնուազն 40.000 գերմանացի Խ. Միութենէն հեռանալ եւ Դաշնակցային Գերմանիա հաստատուիլ կ'ուզէ։

ԱՐԺԱՆԹինի նախկին նախագահը՝ Խուան Փերոն, որ 1955 Սեպտեմբերին տապալեցաւ պինուորականներու կողմէ կազմակերպուած պետական հարուածի մը հետեւանքով, Նոյեմբեր 17ին Արժանթին կը վերադառնայ։ Փերոն աւելի քան 9 տարի կառավարած է երկիրը։

ՔԵՆԻԹՐԱՅի պինուորական դատարանը 11 հոգի մահուան դատապարտեց, որով – հետեւ փորձած էին Օդոստոս 16ին սպան – նել Մարոքի թագաւորը, երբ ան օդանա – ւով Ֆրանսայէն Մարոք կը վերադառնար։ Դատի քաշուած էին 220 սպաներ։ Բան – դատի քաշուած էին 220 սպաներ։ Բան – տարկութեան պատիժներն ալ չատ ծանր են։

ՍԱՐԱԿՈՍի Ֆրանսայի հիւպատոսը՝ Ռոժէ Թուր, որ ծանրօրէն վիրաւորուած էր, երբ երեք երիտասարդներ ռումբ մը պայթեցուցած էին հիւպատոսարանի մէջ, մեռաւ առջի օր։ Հիւպատոսը 68 տարե – կան էր։

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ վարչա – պետը կէս ժամուան տեսակցութիւն մը

ԵՐԵՒԱՆ ⇄ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Հոկտեմբեր 31)

ՈՐՈՏԱՆի ՋՐԵԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆՆԵՐԸ

Որոտանի Ջրելեկտրակայաններու չար – քը Զանգեզուրի մէջ, պիտի ընդգրկեն Տաթեւի, Շամբի եւ Սպանդարեանի երեք հզօր կայանները։ Արդէն երկու տարիէ ի վեր չահագործման յանձնուած է Գո – րիսի չրջանի Տաթեւի ջրելեկտրակայանը՝ 157.000 քիլովաթ տարողութեամբ։ Իսկ ներկայիս մեծ թափով կը վինուի Շամ – բիւնը, որ ամէնէն զօրաւորը պիտի ըլլայ վերոյիչեալ երեք ջրելեկտրակայաններուն մէջ։ Շամբի եւ Սպենդարեանի կայան – ները կը կառուցուին Սիսիանի չրջանին մէջ։

Արդէն ստեղծուած է Շամբի ջերմաեր – սիլ լիճը, որ կ'ամբարէ 13 միլիոն խոր – նարդ մեթր ջուր։ Որոտան դետը, որ այստեղ լիճ դարձած է, 18 քիլոմեթր եր – կարութեամբ ջրատարի մը միջոցով կը հասնի մինչեւ Տաթեւ եւ կը բանեցնէ հա – մանուն ջրելեկտրակայանը։ Շամբէն դատ Սիսիանի չրջանին մէջ նախատես – ուած է կառուցանել նաեւ Սպանդար – եանի, Տոլորսի, Անդեղակոթի արուես – տական ջրամբարները՝ 350 միլիոն խոր – նարդ մեթր ընդհանուր ջրատարողու – թեամբ։

Անդեղակոթ գիւղին մօտ Որոտան դե – տին հունը պիտի փակուի անջրանցիկ պատնէշով, որու չնորհիւ պիտի գոյա – նայ 3.400.000 խորանարդ մեթր ջուրի տարողութիւն ունեցող ջրամբար մը։ Հոսկէ ջուրը 10,5 քիլմ. երկարութեամբ փապուղիէ մը հոսելով պիտի հասնի մին – չեւ Տոլորսի ջրամբարը։ Ի դէպ այս վե – պուղին արդէն պատրաստ է, իսկ Սիսիան գետի Տոլորսի ջրամբարը, որուն տարո – ղութիւնը 96 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր պիտի ըլլայ, արդ թափով կա – ռուցուելու վրայ է։ Արդէն 40 մեթր բարձրութեան հասած է 250 մեթր լայնք ունեցող պատնէշը։ Ջրամբարը պատ – րաստ կ'ըլլայ, երբ 30 մեթր եւս բար – ձրանայ պատնէշը։

Տոլորսի ջրամբարը կարգաւորող յատ – կանիշ պիտի ունենայ եւ չահագործման յանձնուելէ հետք մեծ հնարաւորութիւն կ'ընձեռէ նաեւ աշխատացնելու Շամբի ջրելեկտրակայանը, որուն ընդհանուր կարողութիւնը 171.000 քիլովաթ ժամ է։

×

ԹԱՏՐՈՆի ՅՈՒԲԵԼԵԱՆԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒՄԸ ԳԻՏԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Երեւանի պետական թատրոնի հիմնա – դրութեան յիսնամեակին առթիւ պետա – կան ժողով մը տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 30ին։ Զայն կազմակերպած էին Հայաս – տանի Գիտութիւններու Ակադեմիան, Ե – ուեսոի հիմնարկութիւնը եւ Հայկական Թատերական Ընկերութիւնը։

Գ. Սունիսանեանի բացման խօսքէն ետք յաջորդաբար դեկուցեցին Ս. Մելիքսէթ – եան («Սունդուկեան Թատրոնի սկզբնա – տրութիւնը»), Լ. Խալաթեան («Թատ – րոնի վարպետները Թատերագիտութեան դնահատութեամբ»), Լ. Հախվերդեան («Հայ դերասանական արուեստը»)։ Փակ – ման խօսքը ըրաւ Ռ. Զարեան։

×

ՈՏՆԱԳՆԴՈՒԿ

Խորհ. Միութեան այս տարեչրջանի ախոյեանը պիտի ըլլայ Վորոչիլովկրադի ուկրայինական «Զարեա» խումբը, որ ար – դէն իսկ ապահոված է իր դիրքը։

Երկրորդ եւ երրորդ տեղը դրաւելու համար այժմ հինգ խումբեր կը մրցին։

Հոկտեմբեր 30ին «Արարատ» խաղաց Մոսկուայի «Սպարտակ»ի դէմ եւ կոր – սընցուց չափազանց կարեւոր կէտ մը։ Խաղի Երզ վայրկեանին Ն. Ղազարեան կորսնցուց մրցակցին բերդը դրաւելու լաւ առիթ մը։ Անկէ ետք երեւանցիները կըր – նային երեք անգամ կոլ նչանակել, բայց ամէն անգամ ալ կը վրիպին իրենց փոր – ձին մէջ։

Երկրորդ կիսախաղին Երեւանցիները կը չարունակեն յարձակիլ, սակայն իրենց այդ թափին մէջ կը մոռնան պաչպա – նողական դիծը եւ ասկէ օգտուելով, Մոսկուացիները կոլ մը կը նչանակեն։ 11րդ վայրկեանին Ա. Անդրէասեան կոլ մը կ'արձանագրէ։ Արդիւնքը կ'ըլլայ 1–1։

ՅԱՒԱՋ.— Այս մրցումի աւարտին «Ա – րարատ» 5րդ դիրքի իջած է ընդհանուր դասաւորումին մէջ։

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյեմբեր 1)

Լ.ԱՒԱԳՈՑՆ ԹԱՒՋՈՒՑԱԿԱՀԱՐՆԵՐԸ

Անդրկովկասի երիտասարդներու չոր – րորդ մրցումին առաջին հանդիսական երեք թաւջութակահարներ։ Ասոնց մէջ է Դաւիթ Դաւթեան, որ 19 տարեկան է։ Երկրորդ մրցանակը ստացող երեք երի – տասարդներէն երկուքը Հայաստանէն են՝ Նարինէ Յարութիւնեան եւ Լիպարիտ Թէրլեան։

×

ՔԱՐԻ ՀԱՐՈՒՍՏ ՀԱՆՔԱՎԱՅՐ

Թալիչի հանքավայրի պաչարը ունի մօտ 15 միլիոն խորանարդ մեթր որմնա – քար եւ 4 միլիոն խորանարդ մեթր երե – ակապատման տուֆ։ Զաղիձորի հանքը ու – նի մօտաւորապէս մէկ միլիոն խորանարդ մեթր պեղեցիկ եւ ամուր չինաքար։ Այս քարը կ'օգտագործուի յուչարձաններու պատուանդաններ, պանդոկներու, թատ – րոններու եւ հանրային չէնքերու արտա – քին պատերը չինելու համար։

ՀԱՅ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՆԱՄԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

Տիգրան Երկաթի (կարապետ Պիլեզիքճի) անունը չատ ծանօթ չէ հայ բանասիրութեան, բայց ան իր ժամանակին Ֆրանսական գրական շրջանակներու մէջ յայտնի էր իբրեւ հրապարակագիր եւ քննադատ։ Երբ Մօրիս Պարէս լոյս ընծայեց իր «Պերենիսի պարտէզը» վէպը, Տիգրան Երկաթ առաջիններէն եղաւ, որ Ֆրանսական մամուլի մէջ արտայայտուեցաւ այդ մասին։ Ասիկա այն օրերուն էր, երբ Ֆրանսական գրաքննադատութիւնը դեռ չէր գնահատեր այդ գիրքը։ Մ. Պարէս հայ քննադատին գրած նամակին մէջ կ'ըսէ.— «Ձեր երկու յօդուածները խորհրդաւոր են։ Շնորհակալ եմ, որ այդքան մօտէն ուսումնասիրած էք գործս»։

Ի դէպ, ուշագրաւ է, որ Էմիլ Զոլա իր «Ջախջախում» վէպին վերջին ձեռագիր գլուխները տպարան ուղարկելէ առաջ կարդացած է ղանոնք Տիգրան Երկաթի, որուն գրական ճաշակի մասին մեծ համարում ունէր աշխարհահռչակ վիպասանը։

Նամակագրութեան մէջոցով եւրոպացի գրագէտներն ու արուեստագէտները յաճախ իրենց կարծիքն են յայտնած նաեւ հայ բազմադարեան բանաստեղծութեան մասին։

Հիացական բացատրութիւններու չորձակ հրաւառութիւն մը տեղի ունեցաւ Ֆրանսայի գրական երկնակամարին տակ, երբ 1906ին Ա. Զօպանեան Փարիզի մէջ հրատարակեց «Հայ տաղերգուներ» Ֆրանսերէն հաւաքածոն։ Հոն տեղ գրաւած էին Կոստանդին Երզնկացի, Ֆրիկ, Մկրտիչ Նաղաշ, Յովհաննէս Թլկուրանցի, Գրիգորիս Աղթամարցի, Նահապետ Քուչակ, Սայաթ-Նովա եւ ուրիշներ։ Այդ առթիւ ոչ միայն գրախօսականներ երեւցին գրական հանդէսներու մէջ, այլեւ շնորհաւորական բազմաթիւ նամակներ ղրկուեցան Զօպանեանի։

«Հայ տաղերգուները իսկապէս ազնուացեղ բանաստեղծներ են, կը գրէր Ֆ. Մխիթարեան։ Անոնց երգերուն մէջ հայ աղջիկ ոգին թերեւս աւելի պայծառ կը շողայ, քան ազգային պատմութեան մէջ։ Հոն առկայծող Արեւելքի փայլն ու արեւելեան երազի շլացուցիչ թովչանքը կը խաղադեղնեն մեր քրիստոնէական թախիծը։ Թէեւ ձեր հին բանաստեղծները մահմեդական չէին, բայց անոնք լսած են «Հազար ու մէկ գիշերներու» հէքեաթները, իսկ ձեր Ֆրիկը կը պատկանի Յոբի սերունդին»։

Երաժշտագէտ Փէկը Օպրի եւս հրապարակած է նոյն գործով. «Ինչպիսի՛ անուշահոտ բուրմունքներ կը ծաւալին, սիրելի բարեկամ, երբ մարդ կը բանայ ձեր վերջին գիրքը։ Այդ հատորը կարդալով մարդ իր հոգիին խորքին մէջ կ'ապրի եւ կը վերապրի Արեւելքի ոգին։ Ես չէի գիտեր, թէ Ֆրանսերէնը կրնայ այդքան լաւ արտայայտել հայկական միտքը»։

Ի. դարու մեծագոյն քանդակագործներէն մէկը՝ Էմիլ Պուրտէլ, միայն 1918ին առիթ կ'ունենայ կարդալու «Հայ տաղերգուները» եւ անոր հետ միասին՝ «Հայաստանի վարդենիքին» առաջին հատորը, ուր Զօպանեան դեռեղած էր Առաքել Սիւնեցիի լաւագոյն էջերը։ Վառ հետաքրքրութեամբ կարդացի ձեր աշխատութիւնները, կը գրէ ան։ Ես չէի կրնար արագ հնձել, որովհետեւ ձեր ցորենը կենսունակ էր։ Դուք ոչ միայն ձեր ժողովուրդի գրիչն էք, այլեւ տաւիղը»։

1929ին, Պուրտէլ կը կարդայ «Հայաստանի վարդենիք»ին երրորդ հատորը եւ այդ առթիւ կը գրէ. «Ձեր երկրին արուեստներուն հիասքանչ դեղեցկութիւն – ներուն հանդէպ տածած խանդավառութեանս հետ բան մը եւս կայ, որ կը սեղմէ սիրտս. այն, որ ձեր գիրքին մէջ չատ աւերակներ կը տեսնեմ։ Ինչո՞ւ, բարեկամս, քանդուած այդքան եկեղեցիներ... Բայց անոնք չարիքէն հոգն ալ մնացած են դեղապանծ։ Որքա՜ն վշտալի է մարդոց միջեւ եղած տաեղութիւնը, որ ծագած է պարզապէս այն պատճառով, որ դէպի Աստուած ձգտող մէկն մի խոյանքի համար անոնք սահմանած են պաշտամունքի տարբեր ձեւեր եւ խեղճուկ ծիսակատարութիւններ, որոնք չնչահեղձ կ'ըլլան սահմանափակութենէ։

Եւ ինչո՞ւ միշտ պատնէշներ, փոխանակ միեզերական եւ մնայուն դոյակցութեան մը։ Արուեստի, գիտութեան, ինչպէս նաեւ ընկերային գործերու մէջ ես կողմնակից եմ անոնց, որոնք կը ձգտին դէպի այն լուսաւոր խաղաղութիւնը, որ կենսալի է, քանզի կ'երանզաւորուի անդադար...»։

Հայ գրագէտներ ռուս գրչակիցներու հետ եւս ունեցած են հարուստ բովանդակութեամբ նամակագրութիւն։ Հ. Ղեւոնդ Ալիշան, Յովհ. Թումանեան, Յովհ. Յովհաննիսեան, Ալ. Ծատուրեան, Վ. Տէրեան եւ ուրիշներ գրական, թարգմանական եւ գեղարուեստական հարցերու շուրջ թղթակցութիւններ ունեցած են Վ. Ստասովի, Ա. Վեսելովսկիի, Վ. Բրիւսովի, Մաքսիմ Գորկիի եւ այլոց հետ։

Հ. ԴԱՍՊԱՐԵԱՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 82րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ Փարիզի մէջ Շաբաթ դիշեր, Երէց Թաղամասի Քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահին մէջ, մասնակցութեամբ փարիզեան շրջանի բոլոր մարմիններու եւ նախագահութեամբ ընկեր Հրանդ Ակոնեանի։

Բեմը զարդարուած էր Ֆրանսական ու հայկական եռագոյններով, Դաշնակցութեան դինանշանով եւ երրորդութեան նկարներով։

Ինչպէս միշտ այս տարի եւս Հայութիւնը եկած էր անդամ եւս հպարտանալու եւ լսելու կուսակցութեան մը խօսքը, որ տասնեակներէ ի վեր չէ դադրած ծառայելէ հայ ժողովուրդին եւ տուած է բազմաթիւ անմահ հերոսներ, որոնք իրենց արիւնը թափած են Հայութեան ազատագրութեան եւ անկախութեան նուիրական դատին։ Կուսակցութիւն մը, որ հերոսաբար կուրծք տուած է թրքական բիրտ ուժերու եւ չէ վարանած ղեկանելու բոլոր պետական այն ոճրագործները որոնք պատճառ դարձած են Հայութեան վայրագ կոտորածներուն։

Նախագահ ընկեր Ակոնեան հանդիսաւոր բացառ հետեւեալ խօսքերով.

«Ողբի երգեր երգելու համար չէ որ հաւաքուած ենք այս դիշեր, այլ յարելու համար ոչ միայն դաշնակցական դինուրեալներու, այլ եւ ամբողջ հայ ժողովուրդի զաւակները, որոնց ամէնքն ալ նուիրական են մեզի համար, հնչակեան կախաղաններէն սկսեալ մինչեւ ամէնէն համեստ հերոսը, ինչ դործի որ պատկանած ըլլայ ան։

«Դժբախտաբար անոնք դերեզման անդամ չունեցան։ Զունեցանք նաեւ այս չնչին դիմացը դնունդին նման պանթէոն մը, ուր, տարին քանի մը անդամ ծաղիկներ դետեղէինք անոնց վրայ»։

Յարգելի նախագահը ապա հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յատնկայս յարդել անոնց յիշատակը։

Ապա չարունակեց իր խօսքը.

«Դաշնակցութիւնը փառաւոր պատմութիւն մը ստեղծց, ամենք դժբախտաբար կ'ուրանան դայն, կ'անտեսեն ցաւալիօրէն, սակայն պատմութիւնը թուղթի մը չէոր պատռուի ու անհետանայ, ան կայ ու կը մնայ յաւիտեան, եւ ապագայ ազատ եւ արժանեալ կալանաւոր, որովհետեւ նա ոչ թէ քաղաքական, այլ քրէական դործով էր նստած, դատապարտուած էր ոչ մեծ ժամկէտով եւ դրսում էլ պէտի նման մի բան էր եղել, հետեւաբար եւժտուած էր պետ լինելու փորձով։

Կայ աշխատանքը 82 տարիներէ ի վեր ի նպաստ հայ ժողովուրդին, տուաւ մանրամասնութիւնները եւ վճռականութեամբ յայտնեց, որ Նոր Սերունդականները միշտ պիտի մնան հաւատարիմ Դաշնակցութեան դաղափարաբանութեան եւ հրաւէր կարդաց երիտասարդ սերունդին պալ մինանալու իրենց ծառայելու համար հայ դատին։

Յետ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս ընկ. Խաչիկ Մկրտիչեան, որու խօսքերը հետեւեալ կերպով կարելի է ամփոփել.

«Հ. Յ. Դաշնակցութեան խորհուրդ այս պահուն, երբ այս լոյս քաղաքին մէջ կը տօնենք Դաշնակցութեան Օրը, բոլորս՝ ընկերը, համակիրը եւ հակառակորդ, ներամփոփուինք վայրկեան մը եւ արդարօրէն քննենք մեր պատմական դաժան իրականութիւնը եւ տակի ծնունդ առած Հ. Յ. Դաշնակցութեան 82ամեայ պայքարը։ Աչքի առնել բերինք անոր կատարած անտահման գործունէութիւնը եւ հպարտանանք անով։

«Դաշնակցութեան մարտական ոգին, երբեմն պարտուած, երբեմն յաղթական, սակայն մշտանորոգ, բազմաթիւ անձնուրացներ, անթիւ նուիրեալներ ու հերոսներ, որոնց արեան գնով պահուեցաւ Հայութեան աղբիւրին ոգին։ Ամբաստացած սերիւթեան դաղափարը դուրս բերինք հայ խրճիթներէն եւ պատրաստեցինք անձնազոհներու վաղանդ մը։

«Տարագրութեան մէջ, չնայելինք եւ յաջողեցանք այդ ժողովուրդով Անկախ Հանրապետութիւն մը ստեղծել Մայիս 28ին։

«Եթէ մեր կրած քաղաքական պարտութիւններու եւ յուսախաբութիւններու վիճակին մէջ դտնուէր որեւէ կուսակցութիւն, անպայման կ'անհետանար կեանքի բեմէն։ Մեզ հետ ասպարէդ իջնող բազմաթիւ աղբիւրու կուսակցութիւններ խափան անհետացած են այսօր։

«Մեզ մշտնջենապէս հալածող եւ կոտորող մեր դարաւոր թշնամին՝ Թուրքը, բոլոր կուսակցութիւններով, ինչպէս նաեւ օտար Պետութեանց նիւթական եւ բարոյական օժանդակութեամբ, դեռ կը մնայ այսօր բարբարոս՝ մարդկութեան առջեւ։

«Իսկ համայնավարութիւնը որ հալածեց մեզ, մեր անկախութեան դաղափարին համար եւ բռնութեամբ պարտադրեց իր դաւանանքը, իր տիրապետութեան տակ պահելու աղբիւրու ինքնորոշումն ու անկախութիւնը, այսօր տէրը չէ իր դաւանանքին»։

Վերջացնելով իր խօսքը յարգելի բանախօսը հրաւէր կարդաց երիտասարդ սերունդին չվհատիլ, նետուիլ ասպարէզ ի նպաստ հայ դատի արդասն գործին։

Օր. Այտա Էմիրեան ապրումով մեներգեց «Հեռացիր, մոռացիր», «Նորից գարուն եկաւ» եւ «Երեւանի սիրուն աղջիկը»։

Օր. Եւա Աբգուեան «Գայեանէ»էն յայտնի կերպով, մենապար մը կատարեց։ Պետիկ Պետիկեան եւս, դաշնակի ընկերակցութեամբ, Նօլօխմանօվեան ճամբարային բժշկութեան պետը՝ խստաբարոյ եւ մանրախնդիր Կուցէնկօն, չէր սխալուիլ իր ընտրութեան մէջ Բիչկօն ատենում էր գործը մեծ հմտութեամբ եւ բանիմացութեամբ։ Մօտ էր ճամբարային բոլոր պետերի հետ Վասկա Բիչկօն եւնրա խօսակցութենից կարելի էր իմանալ, թէ վերջին ընդունելութեան ժամանակ վերջին պետն ինչ պատահմամբ է նրան ճանապարհ դրել։ Ահա թէ ինչու նրա վերջին խօսքերը հնչեցին որպէս մէջբերում.

— Ժամանակները ծանր են, պէտք է յարմարուել...

— Իսկապէս, ես էլ չդիտեմ, թէ ինչ կարող է անել ձեզ մօտ, — նորից մատնոցեց Բիչկօն, — վերցրէք, հաշուեցէք ձեր բրիդադում, տեսնենք ինչ դուրս կը գայ...

Ու դուրս եկաւ նա առանց սպասելու պատասխանի։

Ես նայեցի Աչոտ դայուն. ես ուղում էի նրա դէմքի արտայայտութիւնից դուշակել, դո՞հ է նա թէ դժդոհ։ Աչոտ դային սակայն ամբողջովին տեսողութիւն դարձած նայում էր Մամոյի կողմը։ Ի՞նչ էր տեսել Աչոտ դային։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(1 – Շար.)

Ծակած փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

ԽՄԲ.— Տարաբախտ Գուրգէն Մահարիի այս յուշերը, լոյս տեսան, յետ-մահու, Պէյրութի «Նայիրի» շաբաթաթերթին մէջ 1971 Նոյեմբեր 7էն, 1972 Մարտ 5։

×

... Ու երգում էին փշալարերը,
իսկ նրանց երգը ժանգոտ էր ու արիւնոտ, իսկ արիւնը սե՛ւ էր։

Այդ օրը։

Այդ օրը զործարար բակի պետ Իվան Բիչկօն բրուտանոցը մտաւ անբաժան կարճ մարակը ձեռքին եւ ու առաջ շարժելով, մի կնոջ ուղեկցութեամբ։ Մեծ փորձառութիւն ունենալու կարիք չկար, դուշակելու որ կինը կալանաւորուհի էր եւ պատկանում էր Զիտայից եկած նոր հոսանքին։ Այդ էին վկայում նրա չարչարուած, անապին մոխրադոյն թեթեւ վերարկուն, այլեւ ծռուած կրունկներով կանացի կիսակօշիկները։

Եթէ փորձենք որոշել կնոջ դէմքի դոյնը, ապա անվերապահօրէն պիտի ասենք, որ կարմիր էր, սակայն այդ կարմրութիւնը ոչ մի կապ չունէր ոչ բանաստեղծների երգած կարմիր վարդի, ոչ Զառիուայ կարմիր հաւկիթի, ոչ արեւի, ոչէլ ուրիշ կարմրութիւնների հետ։ Դա մի գունատ, բծաւոր, խաթարուած պուտերով կարմրութիւն էր, որը նրան տալիս էր հիւանդագին տեսք։ Նիհար էր, նա կալանաւորական նիհարութեամբ եւ եթէ չլինէին բարակ յօնքերի տակից նայող աշխոյժ ու քննող, աւելին, հսկայող աչքերը, ապա կարելի էր նրան ոչ աւելի, ոչ պակաս՝ չարժուն ու թարմ դիակ համարել։

Բրուտանոցը վաղուց կին չէր տեսել։ Լեալեայի հետ կապուած յիշողութիւնների վերջին մուժ ու փուչին տարաւ իր հետ Սանօն։ Վերջինիս անիւի վրայ յայտնուեց լիսվացի բարալիկ մի ազայ, դեղին յօնքերով եւ աւելի դեղին բեղերով Իօնը, որը պիտէր ամաչկոտ ու վախաւոր ժպտալ, ժպտալ մխաեական ժպիտով Մամոյին եւամենամեծ ասոիճանաւորին, ժպտալ, երբ մի հարց էին տալիս եւ նա պատասխանում էր ղժուար ռուսերէնով, ժպտալ՝ երբ պատրաստ էրանիւն ու ձեւաւորում բարակ մատներով հողէ ամանները, ժպտալ անառիթ, երեւի իր մտքերին եւ յիշողութիւններին։

— Վի՛նի՛մանյէ՛ (ուշադրութիւն), — դոռաց Մամօն տաշտի միջից պէտք եղածից աւելի բարձր ձայնով եւ անիւները լռեցին։ Պետը, դոհ Մամոյից ու աշխատից, դիմեց Աչոտ դային։

— Վերցրէք սրան, թէեւ չդիտեմ թէ ինչի՞ կարող է պէտք դալ։ Կար ու ձեւ անել չդիտէ, Ֆիղիքական աշխատանք կատարել չի կարող...

— Ես դ ր ա դ է տ եմ, քաղաքացի պետ,— լռեց կնոջ բարակ ու երդեցիկ ձայնը,— ես աւարտել եմ Բեսլինի Նըկարչական ակադեմիան... ես...

— Իսկ ո՞ւմ է պէտք է այդ քո նկարչութիւնը. մեզ նկարիչներից աւելի ներկարարներ են հարկաւոր,— ասաց Բիչկօն կարուկ ու զործնական,— ժամանակները ծանր են, պէտք է յարմարուել...

Վերջին նախադասութիւնը նա արտասանեց ասես որպէս մէջբերում, եւ ժպտաց։ Այստեղ պէտք է նշել, որ Վասկա Բիչկօն նոյնպէս կալանաւոր էր, սակայն՝ ազատ եւ արտօնեալ կալանաւոր, որովհետեւ նա ոչ թէ քաղաքական, այլ քրէական զործով էր նստած, դատապարտուած էր ոչ մեծ ժամկէտով եւ դրսում էլ պէտի նման մի բան էր եղել, հետեւաբար եւժտուած էր պետ լինելու փորձով։

Նօլօխմանօվեան ճամբարային բժշկութեան պետը՝ խստաբարոյ եւ մանրախնդիր Կուցէնկօն, չէր սխալուել իր ընտրութեան մէջ Բիչկօն ատենում էր գործը մեծ հմտութեամբ եւ բանիմացութեամբ։ Մօտ էր ճամբարային բոլոր պետերի հետ Վասկա Բիչկօն եւնրա խօսակցութենից կարելի էր իմանալ, թէ վերջին ընդունելութեան ժամանակ վերջին պետն ինչ պատահմամբ է նրան ճանապարհ դրել։ Ահա թէ ինչու նրա վերջին խօսքերը հնչեցին որպէս մէջբերում.

— Ժամանակները ծանր են, պէտք է յարմարուել...

— Իսկապէս, ես էլ չդիտեմ, թէ ինչ կարող է անել ձեզ մօտ, — նորից մատնոցեց Բիչկօն, — վերցրէք, հաշուեցէք ձեր բրիդադում, տեսնենք ինչ դուրս կը գայ...

Ու դուրս եկաւ նա առանց սպասելու պատասխանի։

Ես նայեցի Աչոտ դային. ես ուղում էի նրա դէմքի արտայայտութիւնից դուշակել, դո՞հ է նա թէ դժդոհ։ Աչոտ դային սակայն ամբողջովին տեսողութիւն դարձած նայում էր Մամոյի կողմը։ Ի՞նչ էր տեսել Աչոտ դային։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՐԵ

ՆՈՒՅՆ ՊԱՀՆ

ՀՐՅԱԳ

Գ.

Ծանր օդ մը տիրեց: Մեծապատիվ ընդհանուր ժողովը տասը րոպէ դադար տուաւ, որպէսզի ներկաները կարենան հանդարտիլ, քանի որ ոչ ոք կրնար ենթադրել, թէ ինչպիսի ահաւոր ռումբ մը պիտի պայթի ամբողջ ժողովին գլխուն: Ամէն մարդ կը զգար, որ ինչ որ պիտի ըսուի, ամէն բան կրնայ ենթադրել

Տէր եւ Տիկին Մխրան Քէպապճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աւաքել Յարութիւնեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժերար Լըլիէվր եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Երամեան, Քէպապճեան ընտանիքները կատով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծմօր եւ աղգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ
ՀԱՅԿԱՆՈՇՇ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Աւաքելեան)

մահը, որ պատահեցաւ 76 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Նոյ. 10) ժամը 10·30ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցին։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ նկատել։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Իրենց մտերիմ բարեկամ եւ ղբայր Հայկազ Մանուկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն.—

Այրի Տիկին Նշան Դարբինեան 100 ֆր. Իսիի Մշակոյթի Տան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 ֆր. «Յառաջ»ի։

Տէր եւ Տիկին Համբարձում Դարբինեան 50 ֆր. Իսիի Մշակոյթի Տան։

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Դարբինեան 50 ֆր. Իսիի Մշակոյթի Տան։

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

ՊԵՐԼԻՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վահան Խորէնի» խումբի ընկերները իրենց անմոռանալի ընկերոջ՝ ողբ. Յովսէփ Վանփուլէի մահուան ախուր առթիւ, կը նուիրեն 50 ֆր. «Յառաջ»ին, 50 ֆր. «Հայաստան» ամսագրին, 50 ֆր. Փարիզի Մշակոյթի Տան եւ 50 ֆր. Հ. Յ. Դ. վէթերաններու Ֆոնտին։

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վարդուհի Սարխոշեան, այրի Տիկին Սարխոշեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սարխոշեան, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Յովհաննէսեան, Անտոն Սարխոշեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Սարխոշեան, Տէր եւ Տիկին Սամուրպաշեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, զաւկին, հօր, մեծհօր, եղբօր եւ աղգականին՝

ԲԱՐԹՈՂ ՍԱՐԽՈՇԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ (Նոյ. 12) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի պիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Ի յիշատակ իր ամուսնոյն, Տիկին Վարդուհի Սարխոշեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.— 50 ֆր. «Յառաջ»ի, 50՝ Դաւ – րայի Հայր. Միութեան, 50՝ Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան, 50՝ Կապոյտ Խաչի Իսիի մանուածիւղին։

×

ՎԱԼԱՆՍ.— *Այրի Տիկին Վարդանոյշ Մարգարեան եւ զաւակները եւ բոլոր ընտանեկան պարագաները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Կիրակի 12 Նոյեմբեր ժամը 10ին, Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին*

ԳԷՈՐԳ ՄՈՒՐԳԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ։

Ի պիտութիւն իր յիշատակը յարգող – ներուն

×

Այրի Տիկին Նշան Պէչիկթաշլեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշ – տօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր ամուսնոյն՝

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

յիշատակին։

Ի պիտութիւն ողբացեալ ղբաղէտին յիշատակը յարգողներուն։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

17, rue Bleue Paris 9

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին

կը նախագահէ. **ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ**

կենսագրականը կը ներկայացնէ եւ անոր գործերէն ընթերցումներ կ'ընէ

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

կը խօսին. **ԿԱՐՕ ՓՕԼԱՏԵԱՆ** *եւ* **ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ**

Մուտքը ազատ է

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին կը նուիրեն.— Օրիորդ Անի Աճէմեան (Լապատ) 100 ֆր., Օր. Մարի Դանիէլեան Այալթանի յիշատակին 21 ֆր., Ռէնոլթ – Վիլմոմպլի ազգայինները 330 ֆ., փոխան ծաղիկի, ողբացեալ Բարսեղ Թօփչեանի յիշատակին։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը, զղրոցի վերամուտին առթիւ կազմակերպած է Թէյասեղան մը Կիրակի (12 Նոյ.) ժամը 15ին Հայ Մշակոյթի Տան ներքնայարկը, ի պատիւ ուսուցչուհի Տիկին Փափազեանի։

Կը հրաւիրուին զաղութի բոլոր կազ – մակերպութիւնները եւ ծնողքները։

IIMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին։ Կը խնդրուի ընկերներէն ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 15ին, Գասպար Իփէկեան ակումբը։

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբին։

Պատուոյ նախագահ՝ ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶ
(Վիէնի Քաղաքապետ)

Կը նախագահէ ընկ. Ա. ՌՍՏԻԿԵԱՆ
Կը խօսի՝ ընկ. ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերունդի կողմէ, որմէ ետք ընկերական համակրական խնջոյք։

Ձոխ պուֆէ։ Մուտքը ազատ է։

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 11 ՇԱԲԱԹ ՕՐ
ԺԱՄԸ 20Է'Ն ՄԻՆՉԵՒ ՈՒՇ ԳԻՇԵՐ

Salle Voltaire, rue Voltaire

Գեղարուեստական Բաժին

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

BAŞARILI ERGAZANDES MARSEILLE'DE

Havalanarak Ş. B. L. Mihitaryan, Lübnan'daki temsilcimiz ergazi

TAGUHI TEKEYAN

Vekayel Peyrut'un Pet. Yardımcılığına

Kutsal Ayin ergazandes 9 Kasım Pazar, Hıncavrat'ın dişler saat 9'da,
OTEL SOFLANTIS'in salonunda.

Bayanlar arasında yer alacaklar.— Komitacı Vartabed, Kanatçıyan, Sapancıyan, G. Almacı, Tekirdağlıyan, Tarutyunyan ve, milletlerarası hakem Tsolakis, Vert, Touluz ve.

Mutfak masraflarını karşılamak için Barekardjagan Tekirdağlılara ve Hanımlar Birliği'nin salonu, 7 Rue Paul Escudier, Tel. 54-16-50

OLYMPIA

BOULEVARD DES CAPUCINES

mardi 14 novembre à 21 heures

Au profit du Collège Arménien de France
SAMUEL-MOORAT

GALA EXCEPTIONNEL DE
CHARLES AZNAVOUR
A L'OLYMPIA

EN TOUTE AVANT-PREMIÈRE AZNAVOUR A TENU A DONNER CE GALA UNIQUE
EN L'HONNEUR DE LA COLONIE ARMÉNIENNE AU PROFIT DU COLLÈGE ARMÉNIEN

Ստանալու համար դիմել Collège Arménien 26, rue Troyon, Sèvres 92310 Tél 027.18.28 - Café Philippe place Carnot, Alfortville 94
Mariées de Rêve 92-94, rue de Cléry, 75002 Tél 231.62.06 - 508.51.56 - Aux Diamantaires 60, rue Lafayette, 75009

Գին, 500, 300, 250, 150, 100, 50
ՏՈՄՍ ՉԻ ԾԱԽՈՒԻ ՕԼԻՄՓԻԱՅԻ ՄՕՏ

ՈՒՐԲԱԹ
10
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI
10 NOVEMBRE
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1922
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.561

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.561

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԷՍ ԴԱՐ ՎԵՐՋ

———o———

Բ.

Հանրապետութեան հռչակման տարեդարձին առթիւ Քոնպայլ 30 Հոկտ.ի թիւին մէջ աշխատակից մը՝ Ժորժ Անտէրսէն՝ դիտել կուտար թէ Թուրքիա կառավարութիւնը ներկայիս արտաքին եւ ներքին նախանձերու վրայ ենթարկուած է կրկնակի ճնշումներու, որոնց պատճառաւ ստիպուած է ընդդրկել «արմատականօրէն պահպանողական» քաղաքականութիւն մը։

Արտաքին ճակատի վրայ Ամերիկացիք դիտել տուեր են Անգարայի պատասխանատու վարիչներուն թէ մեծապէս մտահոգ են Թուրքիոյ ընկերա-քաղաքական կացութեան յարաճուն վատթարացումէն։ Փա՞ստ։ Ի մէջ այլոց ամերիկեան դիւանագիտական սարքաւորումներու, ռազմանաւերու եւ յանուն ՕԹԱՆի Թուրքիա հասուցած պինեալ ուժերու դէմ կատարուած ահարեկչական արարքներն ու պոմպիւտոր խանգարումները։

Ներքին ճակատին վրայ ազդային բանին է, որ վախնալով քաոսէ եւ ինքզինք կրկնապէս պատասխանատու զգալով զէնի «նախա-յեղափոխութիւն» տանող կազմութեան մը ստեղծումէն, կարուկ մը նպատակ ունի զսպելու եւ խափանելու զինուորական սէնտիքանները։ «ապստամբական» ջարժումները տեղի ունեցած էին «տասը Պեասթեան» մը հայթայթած զրամներով։ Նպատակն էր տկարացնել Օթանի յառաջացեալ ռազմական միջնարերը։

Սիւլէյման Տէմիրէլ վախցեր է խափանել ծայրայեղ զործադրելէ ահաբեկիչներուն դէմ եւ տնտեսական ու ընկերային մարզերուն մէջ ունեցած ազատական ըլլալէ, որպէսզի Մէնտէրէսի պէս իրրեւ «մենատէր» չհամարուի։ Մէնտէրէս կախաղան հանուեցաւ։

Գաղտնարական ու քաղաքական նկատումներով տրուած մահավճիռները պատմութեան մէջ մէկէ աւելի անգամներ իրենց վրէժն են ունեցած։ Կը վախնան որ նոյնը պատահի նաեւ Թուրքիոյ մէջ կ'եղրակացնէ Ժորժ Անտէրսէն։

Ահա՛ թէ ի՛նչ կացութիւն կը ներկայացնէ Թուրքիա՝ Հանրապետութեան հռչակմէն կէս դար վերջ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՐԸՆՏՐՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

———o———

Նախագահ Նիքսընի վերընտրութեան առթիւ յաւելեալ մանրամասնութիւններ կը տրուին։

Այսպէս, Մ. Նահանգներու յիսուն նահանգներէն 49ին մէջ Նիքսըն կատարեալ յաղողութիւններ արձանագրեց։ Միայն Մասաչուսէթի նահանգին եւ Քոլըմպիա շրջանին մէջ է, որ դեմոկրատ թեկնածուն՝ Մք. Կովըրն, առաւելապոյն ձայները կը ստանայ։

Նախագահ Նիքսըն ստացած է 45 միլիոն 861·690 ձայն, այլ խօսքով ընդհանուր քուէարկողներու 61 առ հարիւրը։ Մք. Կովըրն ստացած է 28·402·465 ձայն, այսինքն՝ քուէներու 38 առ հարիւրը։

Ինչպէս գրած էինք երէկ, հակառակ Նիքսընի փայլուն յաղթանակին, ամերիկեան Ներկայացուցիչներու ժողովրդավարներ կրցան պահպանել իրենց դիրքը։ Այսպէս Մերձակոյսին մէջ հանրապետականները կորսնցուցին երկու եւ դեմոկրատները չհեցան երկու անդամ։ Ասոնցմէ ընտրուածները ունին ներկայիս 43, իսկ միւսները 57 ծերակուտական։

Միւս կողմէ, սակայն, Ներկայացուցչական ժողովի մէջ Հանրապետական կուսակցութիւնը 12 ձայնով կը բարելաւէ իր դիրքը, թէեւ դեմոկրատները, որ կոչ – սընցուցած են համապատասխան աթոռ (12), կը չարունակեն պահպանել իրենց դերակշիռ դիրքը։ Ներկայացուցչական ժողովի մէջ հանրապետականները այժմ ունին 190 աթոռ, իսկ դեմոկրատները՝ 244։

Գալով նահանգապետներուն՝ դեմոկ – րատները կ'ապահովեն 31 նահանգապետ, իսկ հանրապետականները՝ 19։

Նախագահ Նիքսըն իր վերընտրութեան առթիւ (նախագահական նոր շրջանը կը սկսի Յունուար 20ին) ձայն-պատկերա – ւիւէն յայտարարեց, թէ լինք պիտի ձգտի «խաղաղութեան նոր զարաշրջան» մը բանալ աշխարհի մէջ։

Օտար մայրաքաղաքները գոհ են ամերիկեան նախագահական ընտրութիւններ – ու արդիւնքէն։ Խորհ. Միութեան համար Նիքսըն յաղթեց, որովհետեւ ամերիկացի ժողովուրդը գոհ է նախագահին քաղաքականութենէն Խորհ. Միութեան նկատմամբ (մերձեցում երկու երկիրներ – ու մէջեւ), ինչպէս նաեւ այն պատճառով, որ Նիքսըն խոստացած է վերջ տալ Վիէթնամի պատերազմին։

Ամանաեան Ուխտի ընդհ. քարտուղարը՝ Ժօզէֆ Լունս, նախագահին ուղղուած շնորհաւորական հեռագրին մէջ նկատել կուտայ, թէ «Եւրոպա յատուկ գոհունակութեամբ ողջունած է իր ընտրութիւնը»։

Ֆրանսայի Նախագահը, ուրիշներու կարգին, հեռագրով շնորհաւորեց Նիքսընը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Զինաստան հրթիռներ ունի, որոնք կրնան մինչեւ Մոսկուա արձակուիլ, ըստ ամերիկեան պաշտօնական ապրիւրներու։ Այդ հրթիռներու արձակման տարողու – թիւնն է 3500 մղոն եւ կրնան երեք մեգաթոն հիւլէական ռումբ փոխադրել։

Լիբանանի Հանրապետութեան նախկին նախագահ Շարլ Հելու Քոլըմպէ այցե – լեց, ուր իր հետ բերած առաջին մայրին տնկեց։ Լիբանան որոշեց հազար մայրի տնկել Քոլըմպէի մէջ, ի յիշատակ ա – նոր կօլի։

Դաշնակցական եւ Արեւելեան Գերմանիա համաձայնագիր մը առորակրեցին, որով կը բարելաւեն իրենց յարաբերու – թիւնները։

Փաքիստան որոշեց այլեւս մաս չկազմել Օթասի (հարաւ-արեւելեան Ասիոյ կազմակերպութիւն)։ Օթասի գործօն անդամ կը մնան Մ. Նահանգները, Անգլիա, Աւստրալիա, Նոր Զելանտա, Փիլիպպեան կղզիներ եւ Թայլանտ։ Ֆրանսա միայն դիտ ունի։

Փեքինն եւ Լոնտոն լուրեր ընդունած են, որ Հոնկ-Քոնկի հարց չարձարձուի իրենց միջեւ։ Անգլիոյ Արտաքին նախարարին Փեքին այցելութեան ժամանակ երկու կողմերը համաձայնած են երեք կէտի շուրջ Ա) Զինաստան առայժմ պիտի չպահանջէ, որ Հոնկ-Քոնկի անգլիական գաղութը կցուի Զինաստանի. Բ) Անգլիա յանձնառու կ'ըլլայ, որ Հոնկ-Քոնկ թատերաբեմ չծառայէ հակաչին գործունէութեան. Գ) Հոնկ-Քոնկ պէտք է բարելաւէ իր յարաբերութիւնները մայր երկրին հետ առեւտրական, փոխադրութեան եւ այլ մարզերու մէջ։ Խորհ. Միութիւնը միշտ քննադատած է Փեքինը, որ իր հողին վրայ թոյլ կուտայ օտար գաղութի մը գոյութիւնը։ Ցու էն Լայ յայտնած է Զինաստանի տեսակէտը. «Մեր ուզած վայրկեանին կրնանք բանակցիլ Անգլիոյ հետ Հոնկ-Քոնկի հարցին շուրջ։ Մինչ այդ Զինաստան պիտի չարունակէ Հոնկ-Քոնկը նկատել անբաժան մասը իր հո – ղին»։

Ամերիկեան օգուժը կրկին ամբակո – ծեց Հիւս. Վիէթնամի ուղիները, որպէս – զի արգիլէ զինամթերքի տեղափոխումը հիւսիսէն հարաւ։ Ռմբակոծումները միշտ բուռն են։

Լեհաստան իր դեսպանը ուղարկեց Պոն։ Առաջին անգամ է, որ Վարշաւա դեսպան մը կ'ունենայ Դաշնակցային Գերմանիոյ մէջ։

Մերձիկանի օգահէններ պահանջեցին, որ կառավարութիւնը ազատ արձակէ վեց ձախակողմ բանտարկեալներ։ Սպառնալիքին առջեւ տեղի տուաւ մեքսիկական կառավարութիւնը։ Օգահէններն ու ազատ արձակուած ձախակողմները հուպա ապաստանեցան։

Զեխ իշխանութիւնները մերժեցին երկրէն դուրս ելլելու արտօնութիւն տալ Լուտէք Փաշմանի, որ ճատրակի նախկին ախոյեան մըն է։ Փաշման «Փրակայի գարնան» ջատագովներէն եղած է։

Դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետը՝ Պրանտ «ցաւ» յայտնեց, որ Իսրայէլի եւ Գերմանիոյ մէջեւ յարաբերութիւնը «լարուած» է, պաղեստինցի երեք ահաբեկիչներու ազատ արձակման առթիւ։ Պրանտ յայտարարեց, թէ իր կառավարութիւնը երբեք մտադիր չէ «տեղի տալու ահաբեկչութեան առջեւ»։

Լեհ երկու նաւատորմները քաղաքական ապաստանի արտօնութիւն խնդրեցին Հարաւ. Ափրիկէի Հանրապետութենէն։ Այս վերջինը մերժեց եւ իրենց նաւէն վար – խուստ տուած երկու նաւաստիները յանձնեց նաւապետին։

ԵՐԵՒԱՆ ⇄ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյեմբեր 1)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՆԻՐՆԵՐԸ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ Խորհ. Միութեան համաեսի ցուցահանդէս մը, որու ընթացքին հայկական հինգ պանիրներ արժանացան մրցանակներու։ Սիսիան չոքանը Բազարչայի «Զուիցերական» պանիրը իր տեսակին մէջ լաւագոյնը նկատուեցաւ։ Բարձր գնահատանքի արժանացան նաեւ քանի մը ուրիշ պանիրներ Բազարչայի, Մաեփանաւանի, Երեւանի կաթնամշակման ձեռնարկութիւններէ։

«Հայաստան, նկատել տուաւ օտար անձնաւորութիւն մը, հինէն ի վեր ծանօթ եղած է իր պանիրներով։ Ք. Ա. Յրդ դարուն Քսենոփոն իր «Անաբասիս»ին մէջ գրած է, որ կաթնամշակումը բարձր աստիճանի հասած է հայկական լեռնաշխարհի մէջ։ Պանիրի արտադրութեան դիծով Հայաստան ներկայիս Խորհ. Միութեան մէջ 4րդ տեղը կը գրաւէ։

Այս կաթնամշակումը եւ պանիրի պատրաստումը Հայերու վաղեմի եւ հիմնական զբաղումներէն եղած են։ Կարմիր Բլուրի պեղումներու ժամանակ յայտնաբերուած են կառուցուածքներ, ամանէղէն, որոնք ցոյց կուտան, թէ հազարամեակներ առաջ այդ բնակատեղին մէջ մեծ վարպետութիւն ձեռք ձգած էին տեղացիները։ Միայն անցեալ զարավերջէն է, որ Հայաստանի մէջ սկսաւ արդիւնաբերական եղանակով պանիր պատրաստիլ։ Աբիւռ մ'ալ աւելի զարդացաւ վերջին տասնամեակներուն։ Այժմ կան կաթնամշակման 72 մեծ ձեռնարկութիւններ իրենց մասնաճիւղերով, որոնք տարեկան կ'արտադրեն մօտ 16 հազար թոն տարբեր տեսակի պանիրներ։ Սեփական պահանջները լիուլի բաւարարելէ ետք, Հայաստան զգալի քանակութեամբ պանիր կ'առաքէ Մոսկուա, Լենինգրատ, Խորհ. Միութեան այլ քաղաքներ։ Պանիրը Հայաստանի բնակչութեան առօրեայ ճաշատեսակներուն մէջ մեծ տեղ կը գրաւէ։ Անձ գլուխ սպառումի հաշուով Հայաստան առաջին տեղը կը գրաւէ Խորհ. Միութեան մէջ։

Ատենական «չանախ», «չեչիլ» եւ այլ պանիրներու կողքին հայ մասնագէտները յաջողութեամբ իւրացուցած են նաեւ նոր տեսակներ։ Կլիմայի բարենպաստ պայմաններու չնորհիւ, ալպիական եւ ենթալպիական մարզագետիններու եւ արօտավայրերու չնորհիւ Հայաստանի մէջ յաջողութեամբ արմատաւորուած է «զուիցերական», «հոլանտական», «ռուսական» եւ այլ իւղոտ պանիրներու արտադրութիւնը։ Հայաստան ներկայիս կ'արտադրէ Խորհ. Միութեան «զուիցերական» եւ «Ռոքֆոր» պանիրներու կէսէն աւելին։ Հայ մասնագէտները պատրաստած են քանի մը տեսակ պանիրներ, որոնք արտադրութեան դրուած են։ Մասնագէտներ, Փրոֆ. Զաւէն Դիլանեանի դեկավարութեամբ պատրաստած են «Հայկական» պանիր մը, որ լաւ համ ունի։ Նոր են նաեւ «Լոռի», «Արագած» պանիրները։ «Դարալագեազ»ի պանիրը, որ նաեւ «Հոբած» կը կոչուի եւ տնական պայմաններու մէջ պանագան բուրումնաւէտ խոտերու հետ հողի մէջ կը պահուի, ներկայիս կ'արտադրուի արդիւնաբերական ձեւով եւ կը կրէ «Եղէգնաձոր» անունը։

Ծայրամասի փշալարեր

(ՎԻՊԱԿԱՆ)

Ինչո՞ւ է Ղազոն Մարտիրոսի մեջ ծնված ատելությունը այդքան խորն էր։ Ինչո՞ւ նրա հոգին ամբողջովին չէր լցրել նրան հանդեպ ունեցած սերը։ Ինչո՞ւ նա ամեն անգամ, երբ տեսնում էր Մարտիրոսին, զգում էր, որ իր մեջ ինչ-որ բան է եռում, ինչ-որ բան է ուզում պոռթկալ, ինչ-որ բան է ուզում ասել, բայց չի կարողանում։

Ղազոն ինքն էլ չգիտեր, թե ինչո՞ւ է այդպես։ Նա միայն զգում էր, որ Մարտիրոսի ներկայությունը նրա մեջ ինչ-որ անհանգստություն է առաջացնում։ Նա զգում էր, որ Մարտիրոսի ներկայությունը նրա մեջ ինչ-որ ցավ է առաջացնում, ինչ-որ ցավ, որ նա չի կարողանում ոչ միայն հասկանալ, այլև բացատրել։

Ղազոն ատում էր Մարտիրոսին, որովհետև նա ուրիշ էր, քան ինքը։ Ղազոն ատում էր Մարտիրոսին, որովհետև նա ուրիշ էր, քան ինքը։ Ղազոն ատում էր Մարտիրոսին, որովհետև նա ուրիշ էր, քան ինքը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

ՆԱՒԱԶԻ ՊՈՍ

ՀԱՅԱԿԸ

Գ.

«Մեհեանիցեալ դաշն,
Ուրուագիծ պատկերացում ձեր ուսումնասիրութեան մասին
Ձեր անկախ դիրքորոշումը ձեր ուսումնասիրութեան մէջ
Ձեր ուսումնասիրութեան ընդհանուր ուղղութիւնը

ՅԵՏԱՁԳՈՒՄՆԵՐ Է

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

17, rue Bleue Paris 9

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

Հ. Յ. Դ.

Ալֆորվիլ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին: Կը խնդրուի ընկերներէն ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայր. Միութեան անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ ժան Կուժոն փողոց, թիւ 1, սրճարանը, Շաբաթ 18 Նոյ. ժամը ճիշդ 20ին: Օրակարգ.— *Վարչութեան նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն: Ներկաները մեծ ծամասնութիւն կը նկատուին:*

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեիի Հանդըստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐԶՈՒԹԻԻՆ ԱՂԲԱՏԱԽՆԱՄԻ
(կնիք)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ժամը 15ին, Գասպար Իփէկեան ակումբը:

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Ազի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբին:

Պատուոյ նախագահ՝ Լ'ՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶ
(Վիէննի Քաղաքապետ)

Կը նախագահէ ընկ. Ա. ՌՍՏԻԿԵԱՆ
Կը խօսի՝ ընկ. ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերունդի կողմէ, որմէ ետք ընկերասիրական խնջոյք:

Ճոխ պիւֆէ: Մուտքը ազատ է:

ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆ

« ՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ »

Միութիւնը պիտի տայ նաեւ պարզ-ուիկ երեկոյթ մը՝ 18 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Քաղաքապետարանի խրանճանքի սրահին մէջ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նշան Պէշիկթաշլեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր ամուսնոյն՝

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալ զրպէտին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչէ Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 ֆր. Տէր եւ Տիկին Լֆխանեանէ իրենց մեռելներուն յիշատակին:

×

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 340 ֆր. Սէն-Մօրիսի իր նորակազմ մասնաճիւղէն, նոր չէնքին ի նպաստ:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Ալիս Պարթեւեան 50 ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին արուեստապիտուհի Գոհարիկ Զաքարոսեանի յիշատակին:

ԹԷՅԱՄԵՂԱՆ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը, զոլորտի վերամուտին առթիւ կազմակերպած է թէյասեղան մը կիրակի (12 Նոյ.) ժամը 15ին Հայ Մշակոյթի Տան ներքնայարկը, ի պատիւ ուսուցչուհի Տիկին Փափազեանի:

Կը հրաւիրուին զաղութի բոլոր կազմակերպութիւնները եւ ծնողքները:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան վարչութիւնը կուգայ իր բոլոր անդամներով եւ անդամուհիներով իր խոր ցաւակցութիւնները յայտնել հայրենակից Նշան Մանկասարեանի մահուան առթիւ, այրի Տիկին Մարիամ Մանկասարեանի, զաւակներուն եւ պարագաներուն:

×

Այս տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Միքիճան Շիլվանեան կը նուիրէ 10 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման, 10 ֆր. ալ Դաւրայի Հայր. Միութեան:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի:

Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Խանչերեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Ժամկոչեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Խանչերեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Ջաղացպանեան, Վարդանեան, Խերպեկեան, Մարմանեան եւ Թոլմաճեան ընտանիքները յաւուղ կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր եւ պզականին՝

ԱՐԱՔՍԻ ԽԱՆՉԵՐԵԱՆԻ
(ծնեալ Սիմոնեան)

մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 8ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Տիկին Անժէլ Մինէլեան, Պ. Յարութիւն Մինէլեան, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Մինէլեան, Տէր եւ Տիկին Մհրան Մինէլեան, Տէր եւ Տիկին Տօնիկ Գաբամաճեան, Տիկին Նեւրիկ Մինէլեան, զաւակները ու թոռները, Տիկին Մելինէ Մինէլեան, զաւակները ու թոռները, այրի Տիկին Սարգիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Արման Մոնժօ, Սեբուհեան (Պուլկարիա), Օհաննէսեան (Նիւ Եորք), Ամինէ Համարաչ (Նիւ Եորք) ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, հօրեղբօր եւ պզականին՝

ՎԱՀՐԱՄ ՄԻՆԷԼԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ 70 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Նոյ. 10) ժամը 14·15ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Անկէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան վարչութիւնը կուգայ իր բոլոր անդամներով եւ անդամուհիներով իր խոր ցաւակցութիւնները յայտնել հայրենակից Նշան Մանկասարեանի մահուան առթիւ, այրի Տիկին Մարիամ Մանկասարեանի, զաւակներուն եւ պարագաներուն:

×

Այս տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Միքիճան Շիլվանեան կը նուիրէ 10 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման, 10 ֆր. ալ Դաւրայի Հայր. Միութեան:

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 11 ՇԱԲԱԹ ՕՐ
ԺԱՄԸ 20ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՈՒՇ ԳԻՇԵՐ

Salle Voltaire, rue Voltaire

Գեղարուեստական Բաժին

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

OLYMPIA

BOULEVARD DES CAPUCINES

mardi 14 novembre à 21 heures

Au profit du Collège Arménien de France
SAMUEL-MOORAT

GALA EXCEPTIONNEL DE
CHARLES AZNAVOUR
A L'OLYMPIA

EN TOUTE AVANT-PREMIÈRE AZNAVOUR A TENU A DONNER CE GALA UNIQUE
EN L'HONNEUR DE LA COLONIE ARMÉNIENNE AU PROFIT DU COLLÈGE ARMÉNIEN

Առանձին համար դիմել Collège Arménien 26, rue Troyon, Sèvres 92310 Tél 027.18.28 - Café Philippe place Carnot, Alfortville 94
Mariées de Rêve 92-94, rue de Cléry, 75002 Tél 231.62.06-508.51.56 - Aux Diamantaires 60, rue Lafayette, 75009

Գին, 500, 300, 250, 150, 100, 50
ՏՈՄՍ ԶԻ ԾԱԽՈՒԻՐ ՕԼԻՄՓԻԱՅԻ ՄՈՏ

ՇԱԲԱԹ
11
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI
11 NOVEMBRE
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1918
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

ՅԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.562

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.562

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

(Ցիսամեայ յոբելեանի առթիւ)

—o—

Նիւ Եորքի, Նիւ Ճըրզիի, Պոսթընի եւ Տիքրոյթի Հայ Մշակութային Միութիւնները՝ համապարծակցութեամբ Համազգային Մշակութային Միութեան *Մոնթրէալի* եւ Թորոնթոյի մասնաճիւղերուն՝ նախաձեռնած են ոչնչելու ամերիկահայ ծանօթ գրագէտ Արամ Հայկազի գրական գործունէութեան յիսնամեայ յոբելեանը։

Նախաձեռնողները վերջերս կոչով մը կ'հրաւիրէին «Սփիւռքի տարածքին գըտնուղ հայահոծ այլ շրջաններու» մեր հայրենակիցները, որ իրենք եւս «պատշաճ ծրագիրներով» մեծարեն յոբելեարը (Յառաջ, 6 Հոկտ. 1972)։

Գալիլեական ու յուսադրիչ է երեւոյթը։ Մերձաւոր Արեւելքի հայկական վարժարաններուն մէջ սղպղոյնական ոգիով դաստիարակուած երիտասարդները, նախանախնիքը հանդէպ հայ գրի ու գրականութեան, ժամանակ մը լ ի վեր Ամերիկայի զանազան քաղաքներուն մէջ հաստատած, նոր աւիշ ու թարմութիւն կը ներարկեն հին գաղութին, սթափումի հրաւիրելով զայն։ Կը փորձեն, կարելի բոլոր միջոցներով, հեռացնել ուծացման ու ձուլման վտանգը, որ օր ըստ օրէ աւելի սպառնական կը դառնայ։

Վաստակաւոր գրագէտ Արամ Հայկազի յոբելեանը մէկն է այն ձեռնարկներէն, որնք կը ձգտին վառ պահել ազգայնական պայծառ տարողը Հայերու հոգիին մէջ։

Յոբելեանը առիթ մըն է յարդանքի արժանի տուրքը ընծայելու մտաւորականի մը, որ իր ամբողջ կեանքը նուիրած է հայ գրականութեան ու մշակոյթին։

Ջաւակ հերոսական Շապին Գարահէ – սարի, որ Հայութեան պարգեւած է Անդրանիկ մը եւ բազմաթիւ հոգեւորական ու աշխարհական մտաւորականներ, յեղափոխական ու հանրային գործիչներ, Արամ Հայկազ 15 տարեկան պատանի էր, երբ 1915 Յունիս 2ին պայթեցաւ փոթորիկը։

Իրեւ ականատես ու մասնակից դէպքերուն, որ ոսկի տառերով պիտի արձանագրուէր Հայոց ժամանակակից պատմութեան մէջ, Արամ Հայկազ հասուն մը մէջ ամփոփած, աւելի ճիշդը անմահացուցած է Շապին Գարահիսարի քաղաքին, մանաւանդ բերդին մէջ տեղի ունեցած հերոսական կռիւները՝ թնդանօթներով պինուած թուրք սպառազէն զեռակիւռ ուժերու դէմ։

Արամ Հայկազ հրաշքով ճողոպրած բերդական եաթաղանէն, Զինադաղարին կ'աշակերտի Պոլսոյ Լսայեան եւ կեդրոնական վարժարաններուն։ 1922ին կ'երթայ Ամերիկա, ուր կ'ապրի յիսուն տարիէ ի վեր։ Կը կազմէ ընտանիք։ Առօրեայ ապրուստի աշխատանքներէն դուրս կը նուիրուի գրականութեան եւ կը մասնակցի ազգ. կեանքին։

Ամբողջ կէս դար վար չի ձգեր գրիչը, որ այսօր առաւել քան երբեք կը բանի անդադար, սփիւռքի հայ մամուլին հասցնելով իր ծննդավայրի առհասարակ յուշերէն զատ պատմուածքներ ամերիկահայ կեանքէ ալ։

Շնորհաւորելով իր յոբելեանը, կը մաղթենք իրեն առողջութիւն եւ երկար կեանք։

Մ'չո դալար մնայ իր գրիչը։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳՈՒՐ ԵՐԿՈՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵԻ

—o—

Դաշնակցային եւ Արեւելեան Գերմանիա – նիա, ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, համաձայնագիր մը կնքեցին երկու երկիրներու յարաբերութիւններու բարելաւման ուղղութեամբ։ Համաձայնագիրը կը միտի բնականոն դարձնել երկու Գերմանիաներու յարաբերութիւնները ու կապը երթալու հետ։

Համաձայնագրի կնքումին առիթով Դաշնակցային Գերմանիոյ ներկայացուցիչը նկատել տուաւ, թէ Մոսկուայի եւ Վարշաւայի համաձայնագիրներուն նման այս մէկին եւս կոչուած է կարեւոր նպաստ մը բերելու Եւրոպայի խաղաղութեան պահպանումին։

Արեւելեան Գերմանիոյ ներկայացուցիչին համար եւս կնքուած համաձայնագիրը «կարեւոր քայլ մը կը դոյէ» երկու Գերմանիաներու յարաբերութեանց ճամբան մէջ։ Այսուհանդերձ ան ընդունեց, թէ դեռ «անյաղթահարելի» տարաձայնութիւններ կան կողմերու մօտ, յատկապէս «զերման ազգ»ի հարցին մէջ։

Համաձայնագիրը կը ճշդէ, թէ Դաշնակցային եւ Արեւելեան Գերմանիա «բնականոն» յարաբերութիւններ պիտի հաստատեն երկուստեք եւ «բարի դրացնութեան» քաղաքականութիւն պիտի վարեն՝ հմմտուած համահաւասար իրաւունքներու վրայ։

Երկու երկիրներն ալ պիտի առաջնորդուին ՄԱԿի Ուխտի սկզբունքներով, յատկապէս յարգելով ամէն երկրի ներիշխանութեան եւ անկախութեան իրաւունքը, հոգային ամբողջականութեան պահպանումն եւ ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքը։ Կը ճշդուի նաեւ, թէ իրենց այժմու սահմանները «անրջնա – րարելի» են։

Մինչ կողմէ, Դաշնակցային եւ Արեւելեան Գերմանիա մնայուն ներկայացուցիչներ պիտի ունենան իրենց կառավարական կեդրոններու մօտ։

Քաղաքական դէտերու մեկնաբանութեամբ Դաշնակցային եւ Արեւելեան Գերմանիա իրաւեւս քաղաքականութեան մը հետեւած են կնքելով այս համաձայնագիրը։ Նախ Դաշնակցային Գերմանիա կ'ընդունի, թէ երկու Գերմանիաներու այժմու սահմանները «անրջնաբարելի» են. այս ձեւով ան կը հրաժարի ղրաւեալ չրջան մը նկատելէ Արեւելեան Գերմանիան։ Կը հրաժարի նաեւ ինքզինք ներկայացուցիչը», ինչ որ ընդունուած էր Արեւմուտքի կողմէ փարիզի համաձայնագրով։

Արեւելեան Գերմանիա եւս կարեւոր դիրքում մը կատարած է, քանի որ ընդունած է վիճելի չդարձնել Զորս Մեծերու իրաւունքներն ու իրաւասութիւնները Դաշնակցային եւ Արեւելեան Գերմանիոյ եւ, յատկապէս, Պերլինի մէջ։ Արեւելեան Գերմանիա միշտ պահանջած էր, որ Դաշնակցային Գերմանիա դիւանագիտական յարաբերութիւն հաստատէ եւ ճանչնայ զինքը։ Այս ձեւով ան կը դառնայ անկախ պետութիւն։ Արդ, համաձայնագրին մէջ խօսք կ'ըլլայ միայն «ներկայացուցիչ»ներ ունենալու մասին, ինչ որ կը նշանակէ, թէ այս կէտին մէջ եւս Արեւելեան Գերմանիա հիմնական դիրքում մը կատարած է։

Ցամենայն դէպս երկուստեք համա – ձայն են հաստատելու, թէ այս համա – ձայնագրով բնականոն կապ մը կը ստեղծուի իրենց միջեւ։

Այս համաձայնագրի կնքումէն անմի – ջապէս եառք Զորս Մեծերը (Մ. Նահանգները, Խորհ. Միութիւն, Անգլիա եւ Ֆրանսա) միացեալ հաղորդագրութեամբ մը ճշդեցին, թէ Դաշնակցային եւ Արեւելեան Գերմանիոյ միջեւ կնքուած համաձայնագիրը ոչ մէկ ձեւով կրնայ խնդրոյ առարկայ դարձնել իրենց իրաւունքները — իրրեւ պատերազմի յաղթականներ — Գերմանիոյ վրայ։

Զորս Մեծերը կը հաղորդեն նաեւ, որ իրենք համաձայն պիտի գտնուին եւ զօրավիգ պիտի կենան զոյգ Գերմանիաներու անդամակցութեան դիմումին ՄԱԿի։

Համաձայնագիրի կնքումը պատճառ եղաւ, որ կարգ մը Պետութիւններ, եւ առաջին առթիւ Շուէյտ, մտածեն ճանչնալ Արեւելեան Գերմանիան։ Հաւանական կը նկատուի, որ Ֆրանսա եւս նոյնը ընէ, սակայն, երբ միայն Պունտեսթակը վաւերացնէ յիշեալ համաձայնագիրը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ սահմանին վրայ օդային ռմբակոծութիւններ տեղի ունեցան, որոնց յաջորդեց հրետանիի երկուստեք ռմբակոծումը։ Իսրայէլեան օդանաւեր ռմբակոծեցին Կոլանի բարձունքի մօտերը գտնուող պաղեստինեան կեդրոնները, որու հետեւանքով սուրիական եւ խորհրդային օդանաւեր կարճ բախում մը ունեցան։ Սուրիական երկու Միկ ղէտ – նուեցան։ Դամասկոս ընդունեցաւ։ Հրետանին երկուստեք երեք ժամ կրակեց։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը յայտարարեց, թէ իր կառավարութիւնը կը մնայ իշխանութեան գլուխ, ցորչափ Խորհրդարանը դրամավիզ կենայ անոր։ Ծանօթ է, որ կառավարական նոր տագնապ մը ստեղծուեցաւ, երբ Հալքի կեդրոնական մարմինը հրահանգեց դահլիճին մաս կազմող իր հինգ կուսակիցներուն՝ հրաժարիլ կառավարութենէն։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ աքսորականի մը մէջ մեռած է վրպէտ Եուրի Գալանկով, 33 տարեկան։ Խորհրդային գրագէտը տարտոհ գաղափարներ պաշտպանած էր – լալով ամբաստանուած էր «հակախորհրդային գործունէութեամբ» եւ եօթը տարուան բանտարկութեան դատապարտուած էր 1968ին։ Գրագէտը աքսորուած էր Պոտմայի ճամբարը, Մոսկուայէն 450 քիլոմեթր հարաւ–արեւելք։ Ճամբարին մէջ կը գտնուին աւելի քան 2500 քաղաքական բանտարկեալներ՝ տաժանակիր աշխատանքի պայմաններու տակ։ Ե. Գալանկով քանէրի հետեւանքով մեռած է։

ՓՐԱԿՍԱՅի մէջ երեք Ֆրանսացիներ ձերբակալուած են։ Ըստ չէխ իշխանութիւններուն ասոնք Խորհ. Միութեան գործ մը վար առած են ձողէն։

ՊԵԼՖԱՍԹի կեդրոնը ռումբ մը պայթեցաւ միայն նիւթական վնաս հասցնելով։ Երկու առանձին միջադէպերու ընթացքին երկու անգլիացի զինուորներ վիրաւորուեցան։

ԶԻՆԱԴԱՏԱՐԻ տօնին առթիւ «Յառաջ» կրնայ չի տեսնուիր (կիրակիի թիւ)։ Մեր յաջորդ թիւը՝ երեքշաբթի Նոյ. 14։

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյեմբեր 3)

ԶՐՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԻՆ ՀԱՄԱՐ

Զրօսաշրջիկութեան այժմու վիճակին եւ անոր զարգացման հեռանկարներուն նուիրուած էր «կուլտուրային եւ տուրիստական ռեսուրսների *ուսումնասիրման* պետական Խորհրդի» հերթական նիստը, որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 1ին։ Խորհրդակցութեան մասնակցեցան բժիշկներ, տնտեսագէտներ, ճարտարապետներ, հոգեբոյժներ եւ այլ բնագաւառներու մասնագէտներ։

Զեկուցում կատարեց «տուրիզմի եւ էքսկուրսիաների հայկական հանրապետական Խորհրդի» նախագահը՝ Ա. Մանուկեան։ Ան հաղորդեց, թէ վերջին տասնեակ մը տարիներուն զգալի կերպով աւելցած է Հայաստան այցելող զրօսաշրջիկներու թիւը։ Եթէ 1964ին Հայաստան այցելած էին ընդամէնը 3·200 հոգի, համամիութենական երկու երթուղիներով, այսօր այդ երթուղիներուն թիւը հասած է 15ի, իսկ զրօսաշրջիկներունը՝ 120·000ի։ Ամէն տարի Հայաստան կուգան զրօսաշրջիկներու 120 դնացք, 220 օդանաւ եւ 500 փոխադրակառք։

Զրօսաշրջիկութեան զարգացումին նպաստող չինարարական լայն աշխատանքներ կը կատարուին Երեւանի եւ այլ քաղաքներու մէջ։ Սեւանի ափին կառուցուելու վրայ է զրօսաշրջիկներու կայան մը՝ 2200 տեղով։

×

ԹԱՏՐՈՆԻ ՅՈՐԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Երեւանի պետական Թատրոնի յիսնամեայ յոբելեանին առթիւ Հայկական Թատերական Ընկերութիւնը լոյս ընծայեց «Թատերական Երեւան» գրքոյկին յատուկ հատորը, որ կը բովանդակէ յօդուածներ, յուշեր, ակնարկներ թատրոնի յիսնամեայ գործունէութեան մասին։ Յատուկ հատորը խմբագրած է թատերագէտ Խաչատուր Աւետեան։

×

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

«Արարատ» Նոյեմբեր 2ին այս մրցաշրջանին նախավերջին հանդիպումը ունեցաւ Կիեւի «Դինամօ»ին դէմ, իր դաշտին վրայ։ Խորհ. Միութեան անցեալ տարուան ոսկի եւ արծաթ չքանչան ստացած խումբերուն մրցումը չափազանց կարեւոր էր եւ վերջ դրաւ 1–1 հաւասար արդիւնքով։ Սակայն, եթէ այդ հաւասար արդիւնքը նպաստաւոր էր Կիեւցիներուն համար, Երեւանցիներուն համար ասիկա գործնականին մէջ կը նշանակէր դուրս մնալ արծաթ կամ պրոնզ չքանչան ձեռք ձգելու կարելիութենէն։ Արդարեւ, «Արարատ» այժմ տեսականօրէն կրնայ որեւէ չքանչան ստանալ, քանի որ անոր մօտիկ մրցակիցները՝ Կիեւի եւ Թիֆլիսի «Դինամօ»ները աւելի «յարմար» հանդիպումներ ունին։

Խաղի երրորդ վայրկեանին Կիեւցիները արձանագրեցին կուլ մը։ Քսան վայրկեան ետք Ցովհ. Զանազանեան գլխու զեղեցիկ հարուածով մը գնդակը կ'ուղղէ բերդ։ Ակէ ետք Ա. Անդրէասեան եւ Ն. Ղարեան առնուազն երեք անգամ կրնային փոխել արդիւնքը, սակայն անոնց հարուածները անհպատակ էին։

«Արարատ» այժմ դուրս կը մնայ առաջին եռեակէն։

«Արարատ» իր եզրափակիչ հանդիպումը պիտի ունենայ Նոյեմբեր 12ին, Մոսկուայի մէջ, տեղւոյն «Դինամօ»ին դէմ։

ՍՐՏԱԳԻՆ ԽՕՍՔ ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶԻՆ

(ՅՈՒԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Անհատն ուրախութեամբ կարզացինք, Ամերիկայի կարգ մը մշակութային միութեանց սրտաբուխ կոչը, որով կը յայտնէին թէ մօտ առնէն իրենց կողմէ կազմակերպուած յոբելենական հանդէսներով պիտի մեծարեն ու յարգեն տաղանդաւոր ղրագէտ՝ Արամ Հայկազը։

Անոնք, որոնք սիրած ու ճանչցած են Արամ Հայկազը անձնապէս կամ, իր ղրականութեամբ, անչուշտ որ ուրախացան կամ պիտի ուրախանան սոյն կոչը կարզալով։ Բայց, թող թոյլ արուի մեզի այստեղ յայտնելու, որ Շապին Գարահիսարցի իր հայրենակիցները ո՛ւր որ ալ գտնուին (վստահ՝ որ անոնք եւս ինձմէ տարբեր չեն մտածեր) հիացումով համակուած քիչ մը աւելի հրճուելու իրաւունքը պիտի ունենան անտարակոյս, որովհետեւ, բացի նոյն ծննդավայրի պատկիներ ըլլալու իրենց հանգամանքէն, նոյն ջուրով ու օդով սնած ու միասին հասակ են նետած, ամանք ալ՝ ղպրոցի նոյն ղրատեղաններու վրայ մեր Մեծաքանչը սերտելով, զաւառացի տղու նոյն պատրանքներով եւ հոգեկան ապրումներով են տոգորուած, եւ հետեւաբար անշուշտ՝ մանկութեան ու պատանութեան քաղցր ու անմեղ յիշատակներու կապով մըն ալ եղբայրացած։

Եւ, իսկապէս զովելի ու գնահատութեան արժանի է, երիտասարդ մտաւորականներու սոյն զաղափարը, որոնք սրտանձկութեամբ միացած, կը փափաքին իրենց տուրքը մատուցանել երէց ղբշեղբօր մը եւ անոր կէս դարէ ի վեր հայ մշակոյթին սերմանած մատուր հունձքին։

«Յոբելենական այս հանդիսութիւնները կուզան վկայելու, թէ մենք՝ հայ ղբի ու ղպրութեան հանդէպ նախանձախնդիր երիտասարդները, որդեդրած ենք մեր արժէքները իրենց ողջութեան յարգելու զգաւորը»։

Սրտառուչ այս տողերը կարզալով, մենք ալ մեր կարգին, ի նշան գոհունակութեան եւ իրրեւ քաջալերանք պարտք կը սեպենք, նախ և առաջ սրտագին ողջունելով, ջերմօրէն չնորհաւորելու վերոյիշեալ կազմակերպութեանց մեր երախտագէտ երիտասարդները, որոնք գիտակից իրենց ինքնութեան, կ'ուզեն մեծարել հայ ղրագէտը վեր հանել փափաքելով անոր մատուցած ստեղծագործութիւնները։

Երիտասարդական ահա՛ յոյժ զեղեցիկ ձեռնարկ մը, որ ինքնին ոգեւորիչ եւ յուսադրիչ է գալիք օրերու համար ալ, ու կրնայ օրինակ ծառայել նաեւ ուրիշներու։

Ուրեմն, մեր երիտասարդութիւնը, հակառակ ներկայ անսովոր ժամանակներու թհուրհին ու արդիական կեանքի ընծայած հրապոյրներուն՝ կարծուածին չափ ալ կրաւորական դիրք չունի ու անտարբեր չէ, այլ ընդհակառակն՝ զերազանցապէս ինքզինքը կը զգայ Հայ, եւ որու սրտին խորը մշտապէս վառ կ'երեւի հայկական ոգին եւ Հայու անմար հաւատքը զէպի այն բոլոր լուսաչող զե-ղեկութիւնները, որոնք վառքն ու պարծանքն են Հայութեան ու Քաղն ու պատկը քաղաքակրթական մեր պատմութեան։

Զէ՞ որ, առանց զրի ու զպրութեան չկա՛յ քաղաքակրթութիւն. ահա թէ ինչո՛ւ ամէն առիթով, երախտիքի եւ պարծանքի մեր զգացումները յայտնելու պէտք չէ թերանանք, մտքի եւ մտածումի այն հանճարեղ մշակներու նկատմամբ, որոնք գոհարերութեան ամէ՛ն գնով ու նաեւ զրկանքով ոքնած են մեր զմայլելի մշակոյթը կերտելու եւ զայն հասցուցած են իրրեւ փարոս՝ հոյակապ ու պատկառելի բարձունքներու վրայ։

Եւ, այսօր, ժամանակակից մեր ղրականութեան արժանաւոր մշակներէն՝ Արամ Հայկազն է ի պատուի, որու կէս դարու ղրական բեղուն վաստակն է զոր հանդամանօրէն վերլուծելով, ըստ իրենց ճաշակին, պիտի փառաբանեն ու գնահատեն իր կրասեր ղբչեղբայրները։ Ասիկա, աւելի քան մխիթարական երեւոյթ է ու նաեւ արդար հատուցումը ամէնքէն սիրուած ղրագէտի մը հանդէպ, որ երբեք չընկրկեցաւ, չյուսալքուեցաւ խոչընդոտի եւ մտածումի իր սեղանին վրայ, եւ նոյն սէրով ու աւիւնով ղրիչ չարժեց անվհատ, խնկարկելով այսպէս, հայ ղրականութեան սրբազան տաճարը։

Որովհետեւ, պիտի խոստովանէր անկասկած, նոյնինքն Յոբելեարը թէ՝ ղրելն ու ղրականութիւնը եղան իր առօրեայ սնունդը, ինչպէս հանապազօրեայ հացն ու ջուրը։

Անդամ մը եւս ի յայտ կուգայ ուրեմն, որ հայ ժողովուրդը պիտէ արժանաւորապէս մեծարել ու գնահատել իր մէջ գտնուող արժէքները, անոնց մատուցա-նելով իր երախտապիտութեան հարկը։

Մինչ՝ հայ մտքի ու հայ ղբչի ներկայացուցիչներ ոգեւորութեամբ համա-խմբուած՝ Արամ Հայկազը պիտի մեծարեն, մենք՝ Արծուերոյնի իր հայրենակիցները եղբայրական սիրով ու խանդաղատանքով կ'ողջունենք գինքը՝ յոբել-եարի բաղկաթոռին վրայ, եւ տեղին է որ անդամ մը եւս կրկնենք այստեղ այն տողերը՝ զոր գրեր էինք իր ժամանակին, «Շապին Գարահիսար եւ իր Հերոսամարտը» յուշամատեանին հրատարակութեան առթիւ։

«Հպարտ եղիր, որ տարիներու աքնութեանդ արդիւնքովը քեզի հետ մեզ եւս հպարտացնելու առիթը ընծայեցիր այսօր։ Իՙնչ մեծ ու նուիրական պարտականութիւն մըն է, որ կատարեցիր, նախ՝ զուն քեզի եւ խղճիդ հանդէպ, տալով այս վեմ գործը, իրրեւ կոթող եւ յուշարձան։

Եթէ պէտք է հաւատանք թէ հոգիներու աշխարհ մը կայ, ապա ուրեմն միլիոն անդամ աւելի հաւատալու իրաւունք ունինք, որ աւելի քան կ'ապրին ու կը թեւածեն մեր հայ նահատակաց հոգիները։ Եւ անոնք թեւ առած, իրենց օրհնութիւնները կ'ընծայեն քեզի, մեր քաղաքին հսկաներուն պանթէոնին կառուցումին համար։

«Պարտքս է որ կատարեցի» կը պատասխանես։

Այո, լիովին կատարեցիր պարտքդ, սիրա, միտք եւ հոգի մաչեցնելով, «մելանով ու արցունքով» զրած հատորիդ լոյս ընծայումովդ, որու մէջ հերոսական դրուագներ եւ իրողութիւններ, լեզու ու բերան առացած՝ ընդմիշտ պիտի խօսին կենդանի բարբառով մը, ջինջ ու զուլալ լեզուով հայկական։

Այս զրքին մէջ կենդանի եւ ջուրի կարկաչին պէս վզվզացող լեզուով մը, հոգեկան հարազատ տարուններով, աստուածաշունչ ոճով մը ու հրաշագեղ պատկերաւորումներով, ամէն մէկ էջի վրայ, մեր սիրելի ծննդավայրն է որ կը ներկայանայ իր վեհ ու վեհապանծ կառուցուածքով եւ դէպքերու, անձերու, իրերու եւ իրողութիւններու վերակենդանացումով։

Այս զրքին մէջ, զրչիդ հպումներովը՝ բնութեան տարերքն անդամ լեզու դառած, ընդվզումի հոգեխռով չունչով մը կը բարբառին, կը փոթորկին մռնչելու աստիճան, զէմ յանդիման այն Աստուծոյն՝ որ թոյլ տուաւ անասելի Ոճիրը։

«Որոմը ցորենին» պատուած, հերոսապատում զրուագներու եւ պատմական թուական մը յաւերժացնելու կոչուած պատկառելի հատոր մըն է« Շ. Գարահիսար ու իր Հերոսամարտը»։

Յիշատակելի եւ հանդիսաւոր այս հանդրուանին, այն ինչ որ չկարողացանք մեր տկար զրիչով արտայայտել, կը վստահացնենք սակայն, որ խորապէս զգացինք։

Եւ, կը փութանք մեր չնորհաւորանքները անդամ մըն ալ յայտնելով, ջերմօրէն մաղթել մեր սիրելի Յոբելեարին արեւշատութիւն ու քաջառողջ կեանք մը։

ՄԿՐՏԻՉ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Նոյեմբեր 1972

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Նոյեմբեր 12ին, Նիւ Եորքի մէջ տեղի կ'ունենայ Արամ Հայկազի ղրական յոբելեանական հանդիսութիւնը, նախաձեռնութեամբ Մշակութային Միութեան։

Նման ժողովրդային հաւաքոյթներ կազմակերպուած են նաեւ հայաչատ այլ կեդրոններու մէջ, որոնց կարգին է Պոսթընը (Դեկտ. 2, 1972)։

Մեծարանքի հրապարակային արտայայտութիւնները աւանդական ընոյթ ստացած են մեր կեանքին մէջ՝ քանի մը պատճառներով։ Նախ՝ որովհետեւ հայ գրագէտը գրչի իր վաստակով չէ որ կ'ապրի։

Գրականութիւնը միջոց մը չէ ապրուստի. հայ զիրքը վաճառելի դարձ ըլլալ աւելի՝ մաքի տուրք մըն է հաւաքական մեր կեանքին։ Ընծայո՛ւմ է։

Երկրորդ՝ որովհետեւ հիմէ՛ն ի վեր հաներային կարծիքը ազգային առաքելութիւն մը կը տեսնէ մտաւորական իր դէմքերուն, յատկապէս գրչի մշակներուն մօտ։

Անոնցմէ կ'ակնկալէ ոչ միայն մտաւոր ու հոգեկան մեր կեանքին ծառայութիւն մը, այլեւ առհասարակ հաւաքական մը-տահոգութիւններու հանդէպ պիտակից կեցուածք, պատասխանատուութեանց յանձնառութիւն։ Անձ ու անհատ չի կըրնար մնալ հայ ղրագէտը եւ ըստ այնմ ինքզինք բացարձակ առումով անկախ նկատել հանրային մեր ամբողջականութեան մէջ։ Ընդգծած մըն է ան, ապագային ծառայութեան իր ոգիով։

Յոբելենական նման յոյցեր ընթացիկ երեւոյթ չեն Եւրոպացիներու եւ արեւմտեան ժողովուրդներու կեանքին մէջ։ Հազուագէպ է որ ժողովրդային գործուածներու մասնակցութեամբ յորդանքի հրապարակային հանդիսութիւններ տեղի ունենան։ Շա՛տ չատ գրական եւ մտաւորական դասերու շրջանակին մէջ կ'ամփոփուի ամէն յիշատակութիւն։

Հայ կեանքի մէջ նուիրագործուած յոբելենական աւանդութեան մէջ ամէնէն աւելի զեր կատարած է անչուշտ (եւ կը կատարէ այսօր ալ) մեր ժողովուրդի աշխարհաքաղաքական կացութիւնը։

Ափէ ափ նետուած, նո՛յն քաղաքին մէջ իսկ իրարմէ հեռու, համատեղ եւ համաչունչ կեանքէ զրկուած ենք ընդհանրապէս։

Հիւրընկալ երկիրներու մէջ թէ տարագիր կեանքի ճամբաներուն վրայ անապահովութեան զգացումով մը համակուած ենք, եթէ ոչ փիղիքապէս՝ սակայն անպայման հոգեպէս։

Ժողովրդային ոճնակատարութիւնները

— Մումու,— ձգեց աղջիկը Լեալեայի նման։

— Իսկ... ի՞նչ զործի է եղել նա...

— Ճիշդ ասած՝ չեմ հարցրել,— խուսափեց Աչոա զային։

Ես կիսեմ, թէ ինչո՛ւ նա ճիշդը չասաց. առհասարակ նա չէր սիրում, երբ մարդիկ ստում էին, բայց այս անգամ նա ինքը ստեց, երեւի չփճացնելու համար Մամոյի զործը։ Աչոա զային իրեն յատուկ նրբամտութեամբ հասկացաւ, որ Մամոն պիտի աշխատի ամէն կերպ զրաւել Գերմանուհու սիրտը. զգում էր եւ այն, որ վերջինս կարող էր բռնել Մամոյի պարզած ձեռքը... Կը բռնէ՞ր նա Մամոյի ձեռքը եթէ նա, Բեռլինի նկարչական ակադեմիայում սովորած նկարչուհի-քանդակագործուհի Լիուդմիլա Շարթը՝ իմանար, որ այդ ձեռքի տէրը, ոչ այլ ոք է, եթէ ոչ սրատեսութեան անդրպատ մի կտաւագան, որ նա այդ ձեռքով մարակ է բռնել եւ մարակը չարժել ձիերի վրայ,— հարարզա... — ճիշդ է, ճամբորդում նըման նախապատրաստութիւնները մղուած էին յետին տեղը, բայց զժուար էր պատկերացնել նման անյարիր զոյգ, — աղրբեջանցի կտաւագան եւ վերմանացի նկարիչ-քանդակագործուհի...

ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԱՀԱՐԻ

(3 Շար.)

Ծաղկած փշալարեր

(Վ. ԻՊԵՐԳ)

Մամոն այդօրը, որքան ինձ թուաց, աւելի շուտ զուրս եկաւ տաշտից։ Ես փոխարինեցի նրան, կաւը հասցրի իր կոչման աստիճանին եւ սկսեցի հանել տաշտից։ Մի անգամ էլ զազդահի վրայ ձեռքով տրորելով կաւը եւ տալով նրա գունդերին հացի բուխանկանների երկարաւուն ձեւ, չարեցի այդ թուխ «բուխանկանները» Աչոա զայու եւ Իօնասի երկու կողմերին զրուած տախտակներին։ Կաւը պատրաստ էր։

Դուրս գալով տաշտից, Մամոն լուացի ոտները եւ մտաւ չորանոցը։ Առանց այլեւայլութեան։ Հաստատուն քայլերով։ Առանց անյարմար զգալու։ Ոչ ոք կարող էր նրան մեղադրել անտակտութեան կամ անկարգութեան մէջ, որովհետեւ չորանոցի մի անկիւնում Մամոն յարմարեցրել էր մի քանի տախտակ, որոնց վրայ նա հանգստանում էր ամէն օր, ճաշից յետոյ։ Այնտեղ էր գտնւում նրա հացի տոպրակը, ճաշամանը. այնտեղ էր գտնւում նաեւ նրա զուլպաները ու ծանր կօշիկները, որովհետեւ այնտեղ էր հանւում ու հագնւում նա։ Այնտեղ էր ոչ միայն Մամոյի արդուզարդարանը, այլեւ նրա պահեստն ու մառանը. տախտակների տակ, մի անկիւնում, զրկել անպակաս էր մի քանի կիլօ գետնախնձոր, մի քանի կոշտեպղին, մի քանի չողղամ։ Որտեղի՞ց էր ձեռք բերում Մամոն այս անորակ, թոռոմշած մթերքները, միայն Լրեն էր յայտնի եւ ադրբեջանական աստծուն։ Գրեթէ ամէն օր, ճաշից յետոյ եւ բանթողից առաջ, նա իր ժանդրատած, թիթեղէ «կատելօկ»ում մի երկու կարտօֆիլ էր խաչում եւ ուտում մեծ ախորժակով, ամէն անգամ մեղ եւս հրաւիրելով իր ճաշակերոյթին եւ ամէն անգամ ուրախութեամբ ընդունելով մեր քաղաքավարի մերժումը։ Ես չէի կասկածում, որ եթէ մեզնից մէկին ու մէկը սխալուէր եւ ընդունէր նրա սիրալիր հրաւէրը, ապա Մամոն կը մթնէր կարկամ տակ ընկած Աբսոլեումեան անտառների նման։

Թէեւ չորանոցի դուռը ծածկուած էր, բայց լսւում էր Մամոյի խուլ ձայնը։ Նա ըստ երեւոյթին զերմանուհուն ինչ որ բան էրրացատրում կամ դուցէ պատմում՝ զործի դնելով իր ուսւերէնի ողջ բառապաշարը։ Մի անգամ իմ եւ Աչոա զայու հայեացքները իրար հանդիպեցին. նա մի աչքը կկոցեց եւ զլուխը չարժեց։ Իսկ այդ նշանակում էր.— «Գործերը լաւ են» — կամ՝ «Տեսնու՞մ ես զու մեր Մամոյին»։

Ահա եւ լսուեց ճաշի զօնդի խուլ ձայնը։ Չորանոցի դուռը բացուեց եւ Մամոն արտակարգ աշխուժութեամբ պատուհանի բղից խլեց ճաշի փայտէ զոյլը եւ սլացաւ դէպի խոհանոց։

Մամոն զուաւ իր բախտը,— ասաց Աչոա զային։

Պատրաստուեցինք ճաշի։

Մենք լուացուեցինք եւ սովորականից աւելի զբաղուեցինք մեր արդուզարդով։ Ես ջրով լուացի իմ կեզտէ ոտնամանները եւ շատ զոհ մնացի իմ հնարամտութիւից։ Աչոա զային մտաւ չորանոցը երեւի Լիուդմիլային ճաշի հրաւիրելու. նա սեփական արդիւնաբերութեան ապրանքներից մի նոր-նոր աման տուեց իր հիմնարկութեան աշխատակցուհուն։

— Շնորհակալութի՛ւն,— ասաց Լիուդմիլան տխուր ժպտով,— այսպէս որ պնայ, կը հարստանամ։

Ցետոյ զոյց տալով չորանոցի կողմը, նա հարցրեց.

— Ձեր օգնականի անուն ի՞նչ է։

— Մամո,— պատասխանեց Աչոա զային։

ՁԱՎԱԿԱՑԱԾ ՀԱՐՍԸ

ՆՈՒՅԶԴ ՄԱՆՈՒ

ՀՐՑԱԿ

Գ.

Ամբողջ պատմությունը մոլի էր հետաքրքրության, — իրարով չէին լսում, ամենուրեք, տաքացած ոգևորությամբ, խոսակցություններ էին։

— Ինչպե՞ս է այդ երեխան ելել, մտել մեր տունը, ոչ ոք չի տեսել, ոչ ոք չի լսել։ Ահա՛ թե ինչ է նշանակում ունենալ հարևաններ, որոնք ոչ մի բան չեն նկատում։ Ես ամբողջ գիշեր չեմ քնել, ամբողջ գիշեր ականջս լարած եմ եղել, որ մի ձայն լսեմ, մի շշուկ, մի ոտնաձայն, ոչինչ։ Ես ինձ ասում եմ, որ ինչ-որ բան պատահել է, ես վեր եմ կենում, գնում եմ պատուհանի մոտ, նայում եմ, ոչինչ։ Ես ինձ ասում եմ, որ ինչ-որ բան պատահել է, ես վեր եմ կենում, գնում եմ դռան մոտ, ականջ եմ դնում

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Լիոնէն ընկ. Կ. Յովակիմեան՝ 80 ֆր., Գերմանիայէն Պ. Աւետիսեան 100 մարք:

ՆՈՒԻԷՐ

Այրի Տիկին Հրանդ Յովնանեան իր ամուսնոյն՝ Հրանդ Յովնանեանի մահուան վեցերորդ տարելիցին առթիւ կը նուիրէ 100 ֆր. «Յառաջ»ին, 50 ֆր. Հ. Ց. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէին (Մարֆորվիլ), 50 ֆր. «Հայաստան» ամսագրին (առանձին «Յառաջ»էն):

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր անկեղծ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Տիկին Գալուֆեանի, իր որդւոյն Արամ Գալուֆեանի մահուան առթիւ:

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Եսիլպատաչեան 30 ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, փոխան ծաղկեպսակի Արամ Գալուֆեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հայկազ Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Ղազար Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Սուքիաս Ալանեան, Փաթրիք, Քաթրին, Փոսքալ Մանուկեան, Սիլվի եւ Ալէն Ալանեան չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով կամ դրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին

ՀԱՅԿԱԶ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Վալանսի Հայ Առաք. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է, եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ զարդի ֆոնտին համար, հետեւեալ նուիրատուութիւնները, փոխան ծաղկեպսակի.—

Ողբացեալ Պ. Սմբատ Քիւնկեահեանի մահուան տխուր առիթով, այրի Տիկին Անուշ Թիւֆէնկեան 50 ֆր., այրի Տիկին Փերուզ Թընկըրեան եւ զաւակները 100:

×

ՎԱԼԱՆՍ — Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ եկեղեցւոյս հիմնադրութեան տարեդարձին առթիւ, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի Կիրակի 19 Նոյ. Վալանսի մատուռներուն եւ եկեղեցւոյս ծառայող հոգեւոր եւ աշխարհական բոլոր ննջեցեալներու հոգւոյց համար:

Կը խնդրուի Վալանսի եւ շրջակայից հայ հաւատացեալներէ ներկայ ըլլալ ի յարգանս բոլոր անոնց, որոնք մեզ յանձնեցին Մեսրոպեանց ու Նարեկացւոց ջահը:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

18 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին Թէաթր Միւնիսիփալի մէջ

կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Մ.ի Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ
վալանսի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի փիէր Վոլֆի

ԹԱՄԱՇԻԿՆԵՐԸ

(4 արար)

Փարիզէն «ԲԵՄԱՍԻՐԱՅ» խումբի կողմէ
Ղեկավարութեամբ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

Փութացէք ապահովել ձեր տոմսերը

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒՄԻ

ԵՐԵԿՈՅ

Նախաձեռնութեամբ
Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան
Ուրբաթ 17 Նոյ. երեկոյեան ժամը 20.45ին
Օթէլ Մոտէռնի սրահին մէջ
Place de la République — Paris

կը նախագահէ ԱՍԱՏՈՒՐ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ
կը խօսի ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԵԱՆ
Նիւթ ունենալով՝ երգիծաւիբը եւ ծիծաղը հայ գրականութեան մէջ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆ

« ՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ »

Մխիթարեան պիտի տայ նաեւ պարանոյկ երեկոյթ մը՝ 18 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Քաղաքապետարանի խրանխճանքի սրահին մէջ:

DÉCOMURSOL

DIRECTEUR HAYRABEDIAN

78, Rue des Rosiers
93400 ST. OUEN
Tél. 254-17-89

Peinture — Décoration — Papiers peints — Tentures — Style — Plastique sols et murs

Արագ սպասարկութիւն
Մատչելի գիներ:
Աչխատանք կը տանձնէ ամէն կողմէ

SAINT-PLACIDE IMMOBILILR

100, Rue de Vaugirard
75006 PARIS
Tél. 222-18-49 et 544-08-76

Heures d'ouverture : :

de 9 h. 30 à 19 h. tous les jours
Le Samedi de 9 h. 30 à 12 h.

×

Տնօրէնուհին՝ ՏԻԿԻՆ ՏԱՎԼԱՇԵԱՆ

ձեր տրամադրութեան տակ է ձեզի խորհուրդ տալու եւ առաջնորդելու համար, փարիզ թէ արուարձանի յարկաբաժին մը ծախելու, գնելու վարձելու կամ վարձու տալու համար:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 15ին, Գասպար Իփէկեան սրահը:

Կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբին:

ՀՄՐԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԳ

Ծնունդի եւ Ամանորի առթիւ կազմակերպուած է սովորական ճամբորդութիւնը Աւստրիա, Ս. Եոհան: Մեկնում Դեկտեմբեր 23, կառ. ու Լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 3ին:

Ս. Եոհան կը դանուի Սալցպուրկի չըրջանը, պատսպարուած հովերէն, մշուշէն: Բնակութիւն կոլտրները Հիրշպանդոկը, հանդստաւէտ սենեակներ, տաք եւ պաղ ջուր, հեռաձայն, կեդրոնական ջեռուցում, խնամուած ճաշ:

Սահմանափակ տեղեր:

Մասնակցութիւն 545 ֆր.
Կանխավճար 95 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 8էն առաջ:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Է.Տ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

18 Նոյեմբեր, Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ
CASINO CHARBONNIERES
շքեղ սրահներուն մէջ

Avec JACKY MALLEREY et son ensemble
NOMBREUSES ATTRACTIONS — COTILLONS — AMBIANCE

Réservez vos places à l'avance chez les membres Croix-Bleue de Lyon
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ ՇՈՏ ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐՈՎ
Մուտքը 15 ֆրանք

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայր. Միութեան անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Ժան Կուժոն փողոց, թիւ 1, սրճարանը, Շաբաթ 18 Նոյ. ժամը ճիշդ 20ին: Օրակարգ:— Վարչութեան նիւթական եւ բարոյական հաչուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն: Ներկաները մեծամասնութիւն կը նկատուին:

Ա Զ Դ

—0—

Մոնմորանսիի եւ Անտիեիի Հանգըստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱՄՆԱՄԻ
(Կնիք)

OLYMPIA

BOULEVARD DES CAPUCINES

mardi 14 novembre à 21 heures

Au profit du Collège Arménien de France
SAMUEL-MOORAT

GALA EXCEPTIONNEL DE
CHARLES AZNAVOUR
A L'OLYMPIA

EN TOUTE AVANT-PREMIÈRE AZNAVOUR A TENU A DONNER CE GALA UNIQUE
EN L'HONNEUR DE LA COLONIE ARMÉNIENNE AU PROFIT DU COLLÈGE ARMÉNIEN

Ստանալու համար դիմել Collège Arménien 26, rue Troyon, Sèvres 92310 Tél 027.18.28 - Café Philippe place Carnot, Alfortville 94
Mariées de Rêve 92-94, rue de Cléry, 75002 Tél 231.62.06-508.51.56 - Aux Diamantaires 60, rue Lafayette, 75009

Գին, 500, 300, 250, 150, 100, 50
ՏՈՄՍ ԶԻ ԾԱԽՍԻԻՐ ՕԼԻՄՓԻԱՅԻ ՄՕՏ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
14
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI
14 NOVEMBRE
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՀԱՅՐԱՆԴ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1928
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.563

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.563

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԱԹՈՌԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ

Ա. Խորէն Ա.ի բացման խօսքը

—o—

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսու – թեան Ազգային Ընդհանուր Ժողովը, — օրինաւոր ներկայն մարմինը — ու – մարուեցաւ Հոկտեմբեր 23–26 Անթիլիասի վեհարանի դահլիճին մէջ։ Ժողովին կը մասնակցէին Կիլիկեան բոլոր թեմերու պատգամաւորները, — 63 արձանագրու – ուածներու վրայ 51 հոգի, — կրօնական ու աշխարհական։

Կիլիկեան Աթոռի ինը թեմերու հաւա – տացեալներու ընդհանուր թիւն է 463·000 հոգի, բաժնուած հետեւեալ կերպով.— Լիբանան՝ 130·000, Բեքաա–Հալէպ՝ 60·000, Դամասկոս՝ 3500, Կիպրոս՝ 3000, Ամերիկա՝ 125·000, Թեհրան՝ 90·000, Արեւելեան՝ 20·000, Իրանա–Հնդկաս – տան՝ 22·700, Յունաստան՝ 9000 հոգի։

Ասոնք կուտան ընդամէնը 54 աշխարհա – կան եւ 9 կրօնական պատգամաւորներ։ 12 պատգամաւորներ բացակայած են ժո – ղովէն։

Ըստ կաթողիկոսութեան Կանոնադրու – թեան, Ազգային Ընդհ. Ժողովը կը ղե – կավարուի երկու տարին անգամ մը։ Վեր – ջինը գումարուած էր 1968 Նոյեմբերի սկիզբը։ Ջանազան «արդարացի պատ – ճառներ»ու հետեւանքով կը գումարուի չորս տարի վերջ։

Մայր Դիւանի Ա. առենապետ Վահէ Սէթեան ժողովը բանալով խօսք ուղած է Տէրն Ա. կաթողիկոսին, որ ի մէջ այլոց ըսած է.

«Ս. Աթոռիս ծաղկեցումն ու բարեզար – գումը ապահովել հարկ, մեր ուշադրու – թիւնը կեդրոնացուցինք յատկապէս կրօ – նական, կրթական, մշակութային, բարե – սիրական, ընկերային գործերու վրայ։ ... Մեր ժողովրդանուէր ծրագիրներու մէկ մասին իրականացումը կարելի դար – ձաւ շնորհիւ հայ ժողովուրդի լիաբուռն նուիրատուութեանց»։

Վերջին չորս տարիներու ընթացքին կարեւոր տեղ մը գրաւած է «վանական կեանքի եւ աշխատանքի վերահսկողու – թիւնը»։ Դպրեվանքը չարունակած է իր կրթական գործը՝ հոգեւորականներու պատրաստութեան ուղիով։ Այս տարի որոշուեր է դպրեվանքի կրթական գրու – թեան մէջ որոշ փոփոխութիւններ մտցը – նել՝ միաժամանակ հայ լեզուի, պատ – մութեան եւ մատենագրութեան ուսու – ցիչներ ալ պատրաստելու համար։

Կաթողիկոսարանի տպարանը օժտուած է արդիական մեքենաներով եւ նոր կազ – մածներով։ Հայկ Սէրէնկիւլեան եւ Գէորգ Մելիտինեցի Գրական Մրցանակներու կոչին հաստատուած է նաեւ Տոքթ. Գրիգոր Ասքարեեան Գրական Վերահրա – տարակութեան Մրցանակը։ Կարգ մը մե – կնաններ հոգացած են ծախքերը ժամա – գիրքի, Նարեկի, Քրիստոնէականի եւ Հայ Յարանուանութեանց քաժանումը ղրկին եւ այլ սպառած ու անպատնէշի ղրկերու։

Կաթողիկոսը Միաբանութեան անդամ – ները մղած է համալսարանական բար – ձրագոյն ուսման, ոմանք Լիբանանի մէջ, ուրիշներ Անգլիա, Ֆրանսա, Իտալիա, Մ. Նահանգները եւ Յունաստան։ Նպա – տակն է եղած Հայց. եկեղեցին օժտել օտար լեզուներու տիրապետող եւ հա – մալսարանական ուսումներով ճոխացած

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՋԻՆԱԴԱԴԱՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

—o—

1918ի զինադադարի 54րդ տարեդարձին ամերիկ Հանրապետութեան Նախագահը՝ Ժ. Փոմփիտու, ընկերակցութեամբ նա – խարարապետին, ծաղկեպսակներ դեան – դեց Յաղթական Կամարին եւ Ժորժ Քլէ – մանսոյի յուշարձանին տակ։

Յուզում եւ անձրեւոտ օդը պատճառ չե – ղաւ, որ Փարիզցիները մեծ թիւով փու – թային արարողութեանց վայրը՝ իբենց յարգանքը մատուցանելու համար 1914–1918ի մարտիկներուն եւ Ֆրանսայի յաղ – թանակին։

Ֆրանսայի զանազան քաղաքներու մէջ եւս տողանցքներ եւ կրօնական արարո – ղութիւններ կատարուեցան։

ԱՐԻԻՆԱԼԻ ՄԻՋԱԴԷՊ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

ԵՐԿՈՒ ԲԱՆՈՒՈՐ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ, ԻՆԸ ՀՈԳԻ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ

Շարաթավերջին լարուած կացութիւն մը ստեղծուեցաւ Պէյրութի մէջ, երբ ծանր միջադէպ մը տեղի ունեցաւ ոստի – կանութեան եւ բանուորներու միջեւ, ո – րոնք գործադուլ կը կատարէին։

Միջադէպը ծայր տուաւ, երբ երեք հարիւր բանուորներ, ուտեստեղէնի ձեռ – նարկութեան մը մաս կազմող, փորձերուն գործատունէն ներս մտնել եւ համոզել աշխատանքի լծուած իրենց գործակից – ները, որպէսզի իրենք եւս մասնակցին գործադուլին։ Ապահովութեան ուժերը արգելք կը հանդիսանան, որով այս վեր – ջիններուն կը խանգարեն չընկերայքի եր – թեւեկութիւնը եւ ձգտողները (մինչ օ) կ'այրեն։ Ապահովութեան ուժերը կը փորձեն ցրուել գուցարարները։ Այս ժա – մանակ է, որ զինդակները կ'արձակուին եւ յանկարծ կը տեսնուի, որ երիտասարդ եւ երիտասարդուհի մը սպանուած են։

Համաձայն պաշտօնական մարմիններ – ուն «զինդակները արձակուած են տու – ներու տանիքներէն եւ գործատան մէջ գտնուղ ոստիկանները հարկադրաբար փոխադարձութեան դիմած են՝ իրենք եւս կրակ բանալով»։

Յուցարարները կը պնդեն, թէ ապա – հովութեան ուժերն են, որ զինդակ ար – ձակած են։

Այս միջադէպին հետեւանքով Լիբա – նանի ձախակողմեան տարրերը գոյգի կը դիմեն Պէյրութի մէջ, իսկ արհեստակ – ցական միութիւնը ընդհանուր գործա – դուլ կը հռչակէր երեքշաբթի օրուան հա – մար։

Իրաց այս կացութեան մէջ լիբանանեան գահլիճը՝ նախագահ Ֆրանժիէի գլխաւո – րութեամբ, երեք ժամուան արտակարգ նիստ մը կը գումարէր առջի օր, եւ կ'ո – րոշէր բանակին յանձնել կարգ ու կանո – նի պահպանման գործը։ Վարչապետը՝ Սայէպ Սալամ կը բացակայի երկրէն։ Արձակուրդով կը գտնուի Աթէնք։ Հաւա – նական կը նկատուի, որ ստեղծուած ծանր կացութեան հետեւանքով վերադառնայ Պէյրութ։

Կառավարութեան որոշումը՝ բանակին յանձնել կարգ ու կանոնի պահպանութեան գործը, մամուլին հաղորդեց Լիբանանի Տեղեկատուութեան նախարարը՝ Խալիլ Պապիկեան։

Այս վերջինը նկատել տուաւ նաեւ, թէ օրէնքով սահմանուած է, որ որեւէ գոյց կատարելու համար անհրաժեշտ է նա – խապէս իմաց տալ իշխանութիւններուն։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

ՕԴԱՆԱՒԻ ԱՌԵՒԱՆՔՈՒՄ

Ամերիկայի երեք սեւամորթ երիտա – սարդներ ահ ու սարսափի մթնոլորտ ըս – տեղծեցին երեսուն ժամ անընդմէջ, երբ Մենֆիսին Պիրմինկհամ թռիչք կատարող օդանաւ մը առեւանգեցին։

Երեք օդահէնները տասը միլիոն տոլար փրկագին պահանջեցին, որպէսզի թոյլ տան երեսուն ճամբորդներու՝ դուրս ել – լել օդանաւէն։ Օդանաւը նախ վայրէջք կատարեց Տիթրոյթի եւ ապա Նոքսվիլի օդակայանը։ Իշխանութիւնները կէս մի – լիոն տոլար յանձնառու եղան վճարել, ինչ որ մերժուեցաւ օդահէններուն կող – մէ։ Այս վերջինները սպառնացին օդա – նաւը վար ձգել Օք Ռիճի (Թենեսի) հիւ – լէական կեդրոնին վրայ։ Իշխանութիւն – ները անմիջապէս կեցուցին կայանի մե – քենաները եւ հեռացուցին պաշտօնէու – թիւնը։

Օդանաւը ապա մեկնեցաւ Թորոնթօ (Քանատա), անկէ վերադարձ՝ քանի մը ուրիշ ամերիկեան օդակայաններ եւ, վեր – ջապէս, վայրէջք Հաւանա (Քուպա)։ Հոս օդահէնները պահանջեցին, որ Ֆիտէլ Քաստրօ օդանաւ մտնէ եւ խօսի իրենց հետ։ Քաստրօ մերժեց։ Օդանաւը կրկին ուղեւորուեցաւ Մ. Նահանգներ։ Օդահէնները պահանջեցին տեսակցիլ նախագահ Նիք – սընի հետ, կրկին մերժում եւ վերջապէս,

ԵՐԵՒԱՆ ◂▸ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏՈՒՄ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյեմբեր 3)

« ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆ » ԹԱՏՐՈՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Երեւանի մէջ Նոյեմբեր 3ին յիշատակ – ուեցաւ պետական Թատրոնի յիսնամեա – կը։ Յիսուն տարի առաջ, աւելի քան 2000 տարուան պատմութիւն ունեցող հայ բեմարուեստը, մայր հողի վրայ ունեցաւ իր առաջին պետական թատրոնը։

Սունդուկեանցիներու վարագոյրը առա – ջին անգամ բացուեցաւ 1922 Յունուար 25ին, երբ տարբեր քաղաքներէ հոն ժո – ղմանած դերասաններու փայլուն համա – ստեղութիւն մը՝ դերասան Իսահակ Ալի – խանեանի դեկավարութեամբ բեմադրեց հայ դասական թատերագրութեան լա – ւագոյն գործերէն մէկը՝ Սունդուկեանի «Պէյզօ»ն։ Համաժողովրդական այդ խան – դավառութեան, հայ թատրոնի ծնունդին, արձագանգեցին հայ բեմի անուանի վար – պետներ, որոնք երկար տարիներ իրենց ուսերու վրայ կրեցին հայ ժամանակակից բեմարուեստի փառքն ու ծանրութիւնը։ Հիւս. Կովկասէն եկաւ Վաղարշ Վա – ղարշեան, Թիֆլիսէն՝ Օլգա Գիւլազեան, Արուս Ոսկանեան, Միքայէլ Մանուէլեան, Աւետ Աւետեան, Պոլսէն՝ Վահրամ Փա – փազեան, Հրաչեայ Ներսէսեան, Մկրտիչ Ջանան, Ամերիկայէն՝ Յովհաննէս Ա – րէշեան։

Առաջին տարիներուն թատրոնը ներկա – յացուց Մոլիէր եւ Պարոնեան, Սունդուկ – եան եւ Օստրովսկի։

30ական թուականներուն թատրոնը հա – րստացաւ նոր բեմադրութիւններով, նոր անուններով։ Անոր վերելքին նպաստեց բեմադիր Սրմէն Գուլակեան։ Նոր ա – նուններու մէջ էին Սիւզան Գարագաշ, Ռուսաննա Վարդանեան, Գուրգէն Գար – բիշեան, Վաւիկ Վարդանեան եւ ուրիշ – ներ։

Պատերազմի տարիներուն, ի մէջ այլոց ներկայացուեցաւ «Գէորգ Մարզպետու – նի»ն։

Վերջին 15 տարիներուն թատրոնը երեք անգամ այցելած է Մոսկուա, այնուհե – տեւ Սուրիա եւ Լիբանան։ Հայաչատ պա – րագաներու մէջ չուրջ 40 ներկայացում տուած է։ Այդ ժամանակաշրջանին է, որ նոր դէմքեր երեւան եկան, ինչպէս Խորէն Աբրահամեան, Մեսրոպեան Սիմոնեան, Վարդուհի Վարդերեսեան, Սօս Սարգսե – եան, Մհեր Մկրտչեան եւ ուրիշներ։

երկար թափառումներէ ետք կրկին վայր – էջէ՝ Հաւանա։

Քուպայի ոստիկանութիւնը անմիջապէս ձերբակալեց երեք օդահէնները, իսկ օ – դանաւն ու ճամբորդները վերադարձան Մ. Նահանգներ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ նախագահը՝ Սուհարթօ պաշտօնական այցելութեամբ մը Ֆրանսա ժամանեց։ Սուհարթօ անմիջապէս ըն – դունուեցաւ Էլիզէ՝ Նախագահ Փոմփի – տուի կողմէ։ Սուհարթօ նախագահ ըլլա – լէն ի վեր երկրորդ այցելութիւնն է, որ կը կատարէ Ֆրանսա։ Ինտոնեզիա ըն – դարձակ արշիպելագոս մըն է՝ 1·904·345 քառ. քլմ. տարածութեամբ (Ֆրան – սայի եռապատիկը)։

«ԻՆՉՈ՞Ւ»Ի ԱՌԸՆԹԵՐ ԻՆՉՈ՞Ւ ՄԸ

« Ցառաջ » օրաթերթի 25–10–72 թիւին մէջ կարդացի Պր. Ենովք Լաչինեանի «Ինչո՞ւ» յօդուածը եւ հարկ ղգացի այդ ուղղութեամբ արտայայտուիլ: Կ'ընդու – նինք որ տարափուռ Հայութեան հա – մար՝ յաջորդական սերունդներու իրրեւ Հայ դպրատեւումի կարեւորագոյն աղ – բակը մեր մայրենի բարբառի եւ տոհմիկ դաստիարակութեան կիրարկումն է: Հա – յը իր ամբողջ պատմութեան տեւողու – թեան իր մայրենի լեզուին մէջ է որ գտած է իր գոյութեան սպառնացող ամէն օր – հաս դիմագրաւելու կուռ վահանը:

Ճիշդ է, որ տասնեակ տարիներէ ի վեր գաղութահայութիւնը իր ազգասիրական ձեռնարկները գլխաւորաբար կեդրոնա – ցուցած է եկեղեցաշինութեան, ակումբ – ներու, կեդրոններու շուրջ եւ գրեթէ ան – տեսած գաղջոցները հմմնելու յոյժ կարե – ւոր հանգամանքը:

Անշուշտ, մեր պատենական գարաւոր եկեղեցին իր նուիրական բացառիկ դերը ունեցած է Հայուն գօրավիզ հանդիսա – նալու իր ճակատագրական պայքարնե – րուն մէջ: Բայց այսօր, ցաւ ի սիրտ, այդ եկեղեցիները թափուր են, կը լեցուին միայն տոնական օրերուն՝ մասամբ գա – րուս քաղաքակրթական ընթացքի բերու – մով եւ մասամբ ալ հայ ոգիի չիջումի հետեւանքով՝ կրասեր սերունդներու մէջ:

Իսկ ինչ կը վերաբերի ակումբներու չինարարութեան, հայ երիտասարդներու համախմբման տեսակէտով առաւելապէս պնահատելի են, պայմանաւ որ հայկա – կանութեան մաեմիկ մթնոլորտ մը իշ – խելու ջանքեր թափուին այդ ակումբնե – րէն ներս: Այդ մթնոլորտի հաճոյքի պա – հերը համեմուած պէտք է ըլլան հայ դիրով, դրականութեամբ եւ պատմու – թեամբ:

Գալով դպրոցաշինութեան՝ նշենք որ անոնց իրականացման համար ներկայիս կրթական կազմի մը պատրաստութիւնը պերիվեր նախապայման մըն է: Ամենու – րեք կրթական ասպարէզը առաւել չափով պարպուած է իր կոչումին արժանիքը ներկայացնող անհատներէ: Ուսուցիչի առ կայ· ինչո՞ւ, որովհետեւ ասպարէզը կորսնցուցած է իր ընկերային դիրքն ու վարկը, հրապոյր չունի, նիւթականն ալ ահմանափակ է եւ մանաւանդ նախկին անչահախնդիր նուիրումի ոգին խսպառ ջնջուած է· եւ ինչո՞ւ, — դլխաւոր պատ – ճառը կրթական գործին անտիրութիւնն է: Ընդհակառակ, վարչական մարմիններ երբ եւէ ի յայտ չերեին պէտք եղած մօտե – ցումն ու հասկացողութիւնը կացութիւնը փրկելու եւ այս կոկծալի պարագան լեցնե – լու, եւ չունին ասպարէզին հարկ եղած գիտակցութիւնը թէ՝ ի՞նչ տուեալներով օժտուած պէտք է ըլլայ ուսուցիչ – դաս – տիարակ մը՝ բնածին եւ ստացական: Կարեւորագոյնը ստացականն է որ ու – դիւնք է իր ապրած ընկերային միջա – վայրին եւ յատկապէս ստացած կըր – թութեան: Կրթականը, որ որակեալ ու – սուցիչ – դաստիարակի մը հմմունքը կը կազմէ, պէտք է համալսարանական ու – սումնական աստիճանի մը որակը ունե – նայ, ինչպէս եւ անհրաժեշտ հոգեման – կավարժական դիտելիքներու պաշար մը:

Սերունդ մը եւ մանաւանդ օտարու – թեան մէջ իր ծագումին հաւատարիմ սե – րունդ մը պատրաստելը մեր օրերուն՝ ուր ընկերային և բարոյական ամէն ըմբռնում արտասովոր վերիվայրումի ենթարկուած է, լուրջ կրթական ձեռնհասութեան մը կը կարօտի: Ուսուցիչին անկէ իր հըմ – տութիւնով եւ կարողութիւններով հայ նորահասը դնել ազդային եւ մարդկային պատշաճ կեցուածքի մէջ: Ծնողքներէն ալ անվիճելիօրէն կը սպասուի զպրոցին օտարացումի դէմ պատուար կանդնելու թափած ճիգերուն՝ հաւատաւոր նեցուկ – ները հանդիսանալ:

Աչխարհի չորս ծագերուն ցրուած Հա – յութեան համար, երբ ուսուցիչի անձը այնքան դերիմաստ է, ի՞նչպէս չդրմա – նալ եւ ի՞նչպէս չմտահոդուիլ, երբ գա – նազանները դուրկ ուսուցչական ասպարէ – զի տարրական պարտադրանքներէ, տեղ կը գրաւեն մեր վարժարաններէն ներս, որպէս թէ սփիւռքի հայ վարժարանն – րը մէկ մէկ կայաններ ըլլային պատա – հական աչխատանքներու: Եւ չափազան – ցած չենք ըլլար, եթէ ըսենք որ անոնք ակամայ հեղինակները կը դառնան մա – նուկին կամ պատանիին լմացական եւ նկարագրային յետամնացութեան եւ ձա – խողանքներուն:

Այս պայմաններու բերումով բնակա – նաբար սփիւռքի վարժարանները չեն կրնար տալ իրենցմէ ակնկալուածը եւ չեն ալ լեցուիր աչակերտներով:

Կարելի է ըսել, որ Մխիթարեան Մխա – բանութիւնը՝ յանձինս իր հոգեւոր ներ – կայացուցիչներուն, կրթական եւ հայե – ցիական որոչ արդիւնքներու կրցած է հասնիլ իր վարժարաններէն ներս:

Ինչ կը վերաբերի մեր արձարձած հար – ցին, անշուշտ պիտի առարկուի թէ ճըշ – մարիտ ուսուցիչի չգոյութեան հետեւան – քով եղած են նման անխուսափելի կար – պաղրութիւններ:

Ուրեմն՝ որակեալ ուսուցիչ պատրաս – տելու պարագան հրամայական իրողու – թիւն պէտք է նկատենք եւ ըստ այնմ չարժինք: Այս առընչութեամբ հաւաքա – կանօրէն եւ ազդովին անխտրաբար պէտք է ձեռք առնուի այս կենսական խնդիրը եւ դրական արդիւնքի մը հասնելու ճարն ու ճարակը խորհուի: Արդէն ուշ ենք մնացած, բայց դիտնանք, որ տակաւին ունինք մեր առջեւ անսպառ ընելիքներու եւ յուսալից մաչումներու հեռանկարը:

Ինչո՞ւ Հայ Բարեգործական Միութիւնը եւ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը մինչեւ այսօր չեն անդրադարձած այս ակներեւ

ԹԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑՆԵՐԸ ՕԹԵԼՕ - ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Ա·

Վահրամ Փափազեան սիրած է Շէյքսփիր եւ, յատկապէս, անոր Օթէլլոն: Աւսր վերաբերեալ առաջին վկայութիւնը կը դտնենք 1905ին: Այս այն բախտորոշ պահն է նաեւ, երբ առաջին անգամ Փա – փազեան կը թողու իր ծննդավայրը Կ. Պոլիս՝ Հայրենական յարկն ու ծնողքնե – րու դուրդուրանքը, կը մեկնի Աղրիա – նի թաղուժի վենետիկ, ուսանելու Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանը:

«Վահրամ Փափազեան 1905–1908 թուա – կանին, կը գրէ Վ· Բիւրատ, վենետիկ Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի մէջ բարձրագոյն ուսմանց կը հետեւի, բայց պարապին եւ չեն խորհած ունենալ ըս – փիւռքի մէջ մասնայատուկ կրթական մարմին մը՝ հայ վարժարաններուն ու – սուցիչ հասցնելու հրատապ կարիքին ընդառաջելու համար: Մարմին մը, ո – րուն գործունէութիւնը պիտի կայանար ուսուցչական ասպարէզին առակ եւ պատ – րաստակամ ուսանողներուն ամէն կերպ աջակցիլ եւ առաջնորդել: Եւ նոյնքան հակակչիռի տակ առնել իրենց նիւթական օժանդակութիւնը վայելող ամէնօրեայ եւ միօրեայ վարժարանները:

Անցեալին Փարիզի Մայր եկեղեցին ու – նէր կրթական Մարմին մը, որ փորձեց կրթական հայեցիական ծրագիր մը դր – ծադրութեան դնել ընդհանուր միօրեայ վարժարաններուն մէջ, եւ ի՜նչ ափսոս, որ այդ ձեռնարկն ալ մնաց անհետեւանք: Ներկայիս միօրեայ վարժարանները, ո – րոնք նոյնիսկ իրենց սահմանափակ չա – փանիշով կարող էին հայեցիական ծա – ռայութիւն մատուցել, լինքնադլուխ կը դործեն՝ ըստ դասատուի նախասիրու – թեան՝ առանց որեւէ համաբատուու – թեան կրթական կեդրոնական մարմնի մը:

Պոլսոյ եւ Լիբանանի բարձրագոյն վար – ժարաններուն մէջ կը դտնուին կոչեցեալ, դաղափարապաչտ, ազդային դիտակցու – թիւնով թափանցուած երիտասարդներ, բայց զուրկ ըլլալով նիւթական միջոցնե – րէ՝ չեն կարող համալսարանական կըր – թութեան հետեւիլ եւ կրթական ասպա – րէզի նուիրուելու իրենց փափաքը իրա – կանացնել: Հետեւաբար, այս տեսակէտով կը դառնան ամուլ դեմեր:

Տարիներէ ի վեր կրթականի հանդէպ յարատեւող այս անհատաւալի անտար – բերութիւնը այնքան աղաղակող է, որ հաղարաւոր «ինչու»ներով կարելի է ա – հաղանդ հնչեցնել···

ԼԻՒԶ ԱՁՎԱԶԵԱՆ
(Պոլսոյ կեդրոնական Լիսէի նախկին Տեսչուհի)

չի լրացներ Լեհէոնական ընթացքը: Հոս վարժարանի բեմին վրայ բացայայտ ցոյց կուտայ իր դերասանի անվիճելի տաղան – դը: Այդ օրերէն սկսեալ՝ Շէյքսփիրի թատերախաղերուն միայն կարեւորու – թիւն կուտար: «Համլէտ»ի, «Օթէլլոյի Մոռայի» նմանող տիպար մը տեսնելուն՝ ժամերով կը դիտէր, եւ վերջը վարժա – րանին մէջ կը փորձէր անոր միմիքները իւրացնել»:

Ցիշեալ վարժարանը, որ մեր ազդային մչակոյթին տուած է արուեստի եւ դրա – կանութեան մեծ դէմքեր, ի տարբերու – թիւն հայկական միւս վարժարաններու, ամէնէն աւելի մօտէն դրաղած է, որ իր ուսանողները հաղորդակից դառնան թա – տերական արուեստին, թատերադրու – թեան եւ բանաստեղծութեան տեսու – թեան:

Թատրոնը Մխիթարեան Միաբանու – թեան մօտ, հարկաւ, պիտի ունենար իր կրօնաբարոյական սկզբունքը: Աւսր հա – տատումը կը տեսնենք «Մաքսկէթ»ի 1867ի բեմադրութեան մէջ, ուրկէ դուրս հան – ուած էին կնոջական տիպարները: Ու – սանողները պէտք է վարժուէին խստակ – եաց կեանքի՝ իրենցմէ հեռու վանելով աչխարհիկ կեանքի հրապոյրները: Եւ վ. Փափազեան, բնական է, բացառութիւն պէտք չէ կազմեր, հակառակ այն իրողու – թեան, որ հոգեւոր հայրերն ու աչխար – հիկ դաստատուները պիտէին, թէ ինչո՞ւ ան վենետիկ եկած է: Մնաց որ իրենց կարդին անոնք ունէին այն համոզումը, թէ Վահրամ աչխարհ եկած է ծառայե – լու Մելպոմենային:

Եւ եղաւ այն, ինչ որ պիտի ըլլար· ի սէր թատրոնի Փափազեան պարտաղանց դտնուեցաւ գնաց նայելու Գալալրեղիի «Համլէտ»ը և վերադարձին վարժարանին դուռը փակ դտաւ:

Եւ յանդուգն պատանին խորտակեց վարժարանի խստաբարոյ մնօրէնին կարգ ու կանոնը եւ ինքզինք նետեց Վենետիկի Քարլօ Կոլտոնիի թատերասրահին վեր – նայարկը, առանց դոյդն մտահոգութեան, թէ ի՜նչ պատիժ կը սպասէ իրեն: Ներ – կայացման ընդմիջումին, չանսալով հըս – կիչին, կը ներկայանայ Գալալրէդի եւ կ'արտասանէ Ֆրանսուա Գոպէի «Օրհնու – թիւնը»: Վարպետին պատդամը կ'ըլլայ՝ «Մեծ է հաւատդ՝ կը յայտնէ··· Մեծ դերասան մը ըլլալու բոլոր կիրքերն ու – նիս· ծամածռութիւններդ հրաչալի են եւ ձեւերդ բոլորովին ռոմանթիկ, որ – տասանութեանդ կերպն ալ կատարեալ – պէս ինքնուրոյն է եւ դեղեցիկ: Քիչերու տրուած յատկութիւն մըն ալ ունիս, այն է՝ իւրաքանչիւր փերսոնաժին տարբեր մարդ ըլլալ»:

Մինչ այդ վարժարանի ուսումնական խորհուրդը յատուկ որոչում մը կուտայ՝ վարժարանի տեսուչն է, որ ապադայ դե – րասանին կը հաղորդէ այդ որոչումը· «Վահրամ, բազմաթիւ բարեմասնութիւն – ներով օժտուած ըլլալով հանդերձ, եղած ես, ես եւ կ'ըլլաս Թանկաղին ոսկեթել

Ծաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

եկաւ Մամօն, ճաշի դոյլը դրեց պա – տուհանի զոդը· վերցրեց Լիուդմիլայի ձեռքից Աչոտ դալու տուած ճաշամանը, ցուցամատի կոճով ակռակացրեց, ինչ որ բան քրթմնջաց քթի տակ եւ բեխերի վը – րայ, արագ մտաւ չորանոց եւ դուրս ե – կաւ մի ուրիշ, կամ դուցէ նոյն ամանը ձեռքին, մաքուր ջրով լուաց, հոտ քա – շեց եւ պարզեց ամանը Լիուդմիլային:

Նստեցինք ճաշի, որի ընթացքում Մա – մօն չարունակ հայհոյեց խոհարարին, որը, Մամոյի ասելով՝ հրաժարւում էր Լիուդմիլայի բաժին ճաշը տալուց, ա – ռարկելով որ տեղեկանք չկայ: Մամօն ստրատիելի բարկացել է, առանց վախե – նալու խոհարարին «դուռակ» է անուա – նել եւ վերցնելով բրիդադների գուցակը՝ դրել է բրուտանոցի բաժանմունքը, որի դիմաց ջնջուած 3ի փոխարէն գրուած է եղել՝ 4···

— Ապուշ, չե՞ս տեսնում, ահա՛ չորս է: Մամոյի ասելով···

Աչոտ դային լսում էր ու քթի տակ նե – րողամիտ ժպտում: Պարզ էր, որ Մամօն հնարում էր, Մամօն աւելի չուտ Ալա – հին կարող էր «դուռակ» անուանել, քան խոհարարին, այս ամէնը հնարում էր նա Լիուդմիլայի սիրտը չահելու համար եւ չէր կարելի ասել, որ Մամոյի ջանքերը զուր էին· Գերմանուհու աչքերը փայլում էին երախտադիտական փայլով:

Մի ուրիշ բան էլ պատահեց· մենք ճաշի նստեցինք մեր տոպրակներից հանելով ճաշի համար խնայուած հացի կտորները: Լիուդմիլան ստիպուած եղաւ խոստո – վանել·

— Ես իմ բաժին հացը մի անդամից ու – տում եմ··· չեմ կարող պահել··· չի լինում···

— Այդ լաւ չէ, — ասաց Աչոտ դային, — հացի բաժինն ստանալիս, պէտք է բա – ժանել երեք հաւասար մասերի···

— Չեմ կարող, — տրտնջաց կինը:

Ու պատահեց հրաչքը, Մամօն իր բա – ժին հացից կտրեց մի կտոր եւ պարզեց Գերմանուհուն: Մամո՛ն···

×

3·

Օրերը, բրուտանոցում նոյնպէս ղադ – ուող կարճատեւ դարնան օրերը: Արեւը չի թափանցում այստեղ, բայց ոչ խոր ձորի վրայ բացուող պատուհանների պըղ – տոր ապակիների միջից կարելի է տեսնել արեւի լոյսով լցուած ձորը, որի միջով ոլորւում է հանդարտ մի դետակ: Այս – տեղից մենք, ես եւ Մամօն թիթեղէ դոյ – լերով ջուր ենք կրում բրուտանոցի կա – րիքների համար: Ինձ համար մեծ վայելք է տարուայ այս եղանակին, այսինքն Մա – յիսի երկրորդ կէսից մինչեւ Յունիսի ա – ռաջին կէսը կաւը պատրաստելուց յետոյ վերցնել իմ կերդէ ոտնամաններն ու դուլ – պանները, բոպիկ ոտներով իջնել ձորը, նստել դետափին կանաչների վրայ եւ լուալ ոտները: Մի ամսից աւելի չէր տե – ւում երանական այս շրջանը, որովհետեւ Յունիսի երկրորդ կէսից դործարար բա – կը վախւում էր եւ նրա բոլոր բաժան – մունքների արհեստաւորներն անխտիր քչւում էին դաչտային աչխատանքներին մինչեւ ուշ աշուն, այսինքն բերքահաւաքի եւ Սեպտեմբերի վերջը, որից յետոյ փչում էին ձմեռային ձիւնախառն հող – մունք:

Սկղբի օրերին, հսկիչ աչտարակի վրայ կանդնած վինուած պահակները անհան – դստացան տեսնելով ինձ դետափին, բա – պիկ ոտներով: Մի երկու անդամ մինչեւ անդամ իմ ականջին հասաւ նրանց սու – լոցը, սակայն ըստ երեւոյթին նրանք նկատեցին, որ ես փախչելու ոչ մի տրա – մադրութիւն չունեմ եւ պբաղուած եմ խաղաղ, անվտանդ գործով: Ու ինձ հան – դիստ թողին:

Ես նստում էի դետափին տասից տասնը – հինդ րոպէ եւ օրհնում էի աչխարհի ըս – տեղծումն ու իմ ծնունդը: Մոռացած բո – լոր զառնութիւններն ու իմ թչուառ վի – ճակը՝ ես վերանում էի հոգով, տաւտա – նում գործարար բակից հեռու եւ վինուած պահակների մաքով անդամ չէր կարող անցնել, որ ես իմ ողջ էութեամբ ղբա – նում եմ դուրս, անտահման դուրս նրանց հսկիչ կէտերից: Ես մաքով թռչում էի դէպի իմ մանկութիւնը, յիշում Հայոց ձորը, Ռոչաբա դետը··· Ցետոյ փոխւում էր պատկերը, ես՝ արդէն երիտասարդ, Հրազդանի ափերին, Հրազդանի ձորում, Երեւանում: Իմ ծննդավայրի դետերի կա – րօտը ես Հրազդանից էլ առնում, վանի կարօտը Երեւանից եւ այդ էլ նրանց չատ թուաց:

ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԱՀԱՐԻ

(Շար· – 3)

բնհղ մը, որու վրայ անյայտ ձեռքեր մելանի անջնջելի հետքեր ձգած են... Ուսումնական Խորհուրդը, հակառակ իր ջանքերուն, չէրցաւ մաքրել Թանկապին բնհղին վրայէն այդ չարաբաստիկ մեղկութիւնը... Ուսումնական Խորհուրդի որոշումով զայ տարուան գարնան կ'երթայ Մելանոյէ գեղարուեստից ակադեմիան՝ հոն տարուան դասընթացքի մը հետեւելու համար: Վերոյիշեալ որոշումը այսօր լսկ կը հաղորդուի ծնող-խնամքի որ ի Բիւզանդիոն... Ընորհակալ եմ ձեզ, որ ի Բիւզանդիոն... Ընորհակալ եմ ձեզ եւ հեռացիր»:

Փափազեան մինչեւ Մելանօ երթալը գալագրկի խումբին մաս կը կազմէ, ուր դերը սառնձնելով, ուշի ուշով կը հետեւի վարպետին ցուցմունքներուն, ինչպէս նաեւ խումբի կարեւոր դերասաններուն խաղերուն: Միւս կողմէ նկատուելով Մուրատ – Ռափայէլեանի սան, ան կը շարունակէ հետեւիլ հայերէնի դասերուն, յանձն առած հայկական Հայր Քառականդիլեան մը, որ ուսուցիչն է եղած նաեւ Դ. Վարուժանի:

Նուազով, գալագրկի յարմար կը գտնէ, որ երիտասարդ դերասանը Փարիզ երթայ՝ արուեստներու մայրաքաղաքը: Ձեռքի տակ ունենալով յանձնարարական-ներ՝ փափազեան կը մեկնի Փարիզ, ուր ան կ'ուսումնասիրէ Ֆրանսական թատրոնը, մօտէն կը ծանօթանայ Ֆրանսական բեմի աշխարհահռչակ վարպետներուն խաղին, որ, անշուշտ, բարերար ազդեցութիւն կ'ունենայ անոր մտահորիզոնը լայնցնելու, նաեւ անոր Ֆրանսերէնը հարցատնելու գործին մէջ:

Փարիզի մէջ Փափազեան կը ծանօթանայ Շերվանդպադէի եւ Յովհ. Աբէլեանի հետ: Առաջինին խորհուրդով եւ երկրորդին հրաւէրով ան կը մեկնի Պաքու եւ չրջան մը կը մասնակցի Աբէլեանի գլխաւորութեամբ Կուլտուրական Միութեան թատերախումբի ներկայացումնե-րուն՝ «Բարդի» մականունով:

Պաքուի յիշեալ խաղաշրջանի (1907) մասին Փափազեան գրած է. «Մի քանի փոքր դերերով բեմ դուրս եկայ, առանց որեւէ հոգեկան բաւարարութիւն ստա-նալու: Կանքի մխօրինակութիւնը սկսեց ծանրանալ ինձ վրայ եւ անխմաստ ձանձրոյթը սոխեց ինձ չտալ հեռանալ: Զգում էի, որ պէտք էր անյապաղ վերադառնալ Եւրոպա, աւարտել ուսումը, կատարելագործուել, խաղալ մի որոշ ժամանակ եւ յետոյ գալ Կովկաս, ուր նայում էին ինձ վրայ, որպէս մի երեխայի»:

Կը մօտենայ գարնան չունչը, եւ Փափազեան կը վերադառնայ Իտալիա: Եւ, ինչպէս պայմանաւորուած էր, կ'երթայ Միլանօ յաճախելու գեղարուեստից ակադեմիան: Ան մէկ ժամանակ կը գտնայ երթեւէկ Նովելլօ խումբի անդամ եւ Ռոսիլիի մակարդակի դերեր կը սառնձնէ Ջէքսիերեան ներկայացումներուն մէջ:

1908ին ան կը վերադառնայ իր ծննդավայրը Պոլիս:

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ՅՈՎՍԵՓ ՎԱՆՓՈՒՐՃԻ (ԱՐԾՐՈՒՆԻ)

ՅՈՒՂԱՐԿԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

ՊԵՐԼԻՆ (Յատ.).— Նոյեմբեր 2ին, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան կատարուեցաւ յուղարկաւորութիւնը սիրուած ազգային գործիչ Վանփուրճի, որ վախճանած էր սրտի չնչահեղձութեան հետեւանքով 24 Հոկտեմբերին, Պերլինի հիւանդանոցին մէջ: Վիլմերստորֆ քաղաքամասի դիակիզման չէնքին կից սրահը զետեղուած էր հանդուցեալին դագաղը, որ ցարդարուած էր ծաղիկներով եւ պսակներով եւ ծածկուած կարմիր, կապոյտ, նարնջագոյն եռագոյնով:

Եկեղեցական արարողութիւնը կատարուեցաւ տեղւոյն աւետարանական քարոզիչ տիկինը, որ դեղեցիկ քարոզով մը վեր հանեց հանդուցեալին հայ ազգային վհարերող ոգին, չմոռնալով յիշել Հայոց թեան առաջապահից վիճակը Ա. Աչխարհամարտի ընթացքին:

Դամբանականներ խօսեցան Գաղութային Միութեան վարչութեան կողմէ՝ Տօքթ. Պ. Ֆրունճեան եւ Հ. Ց. Դ.-ի կողմէ՝ Պր. Հ. Պետրոսեան:

Տոկտ. Ֆրունճեան ընդգծեց Վանփուրճի ազգասիրական գործակցութիւնը Պերլինի գաղութին կեանքին մէջ երեսունամեայ Թուականներէն մինչեւ իր մահը: Անիկա միշտ ներկայ եղած է ամէն ազգային հաւաքոյթի եւ իր ուրոյ պատճառ խօսքը ըսած ազգապահպանման գործին համար: Յորդորած է երիտասարդութիւնը նախապատերազմեան «Հայ Երիտասարդ» Միութեան մէջ գաղափար գործակցիլ եւ զօրավիգ կանգնած է այս Միութեան: Նոյնը ըսած է նորոգ կազմուած «Հայ Երիտասարդական Միութեան» ակումբին մէջ, ամէն առիթ օգտագործելով: Տօքթ. Ֆրունճեան գաղութին կողմէ մխիթարական խօսք ուղղեց Վանփուրճի այրիին եւ ըսաւ, որ թող պարտականութիւն ըլլայ մեզի գաղութիս մէջ աչխուժացնել ազգային կեանքը եւ փոխարէն սէրը՝ ինչպէս կը քարոզէր հանգուցեալը: Խորունկ վշտով կը բաժնուինք ամէնուս սիրելի Վանփուրճի հողեղէն դիւթենէն, բայց հաւատք ունինք անոր ցանած ազգասիրական սերմը պիտի ուռճանայ մեր երիտասարդութեան մէջ եւ չատեր, իրը պատգամ պիտի յիշեն անոր աւանդը: Այն ատեն պիտի թեւածի անոր հոգին մեր չուրջը, որովհետեւ անոր ջանքերը ապարդիւն եղած պիտի չըլլան: Տօքթ. Ֆրունճեան վերջացուց Պ. Դուրեանի բանաստեղծութեան վերջին տունով.

«Իսկ աննշան եթէ մնայ
Երկրի մէկ խորշն հողակոյտն իմ,
Եւ յիշատակս ալ թառամի,
Ո՛հ, այն ատեն ես կը մեռնիմ»:

Պր. Հ. Պետրոսեան իր դամբանականին մէջ տուաւ ազգ ընկերոջ կենսագրութիւնը Հայաստանի մէջ գինուորական ծառայութենէն մինչեւ իր աքսորականի կեանքը եւ ի վերջոյ Պերլին հաստատուիլը, ուր գործեց նաեւ ազգային գեանի վրայ՝ մինչեւ իր վերջին չունչը, նուիրուած՝ ազգին, հայրենիքին եւ Հ. Ց. Դ. կուսակցութեան:

Գաղութիս գլխերները երկեցին Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ չարականները եւ կարգացին հոգեհանգստեան աղօթքը:

Մինչ մեռելական դագաղը յուղիկ կ'իջնէր նկուղը, ախուր կը հնչէր կոմիտասի «Տէր ողորմեա»ն:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՂԷՏԻ ՄԸ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

—o—

Իզմիրի եւ չրջաններու եղեռնի յիսնամեակին առթիւ Զմիւռնիոյ Հայրենակցական Միութիւնը յիշատակի օր մը յայտարարած էր Հոկտեմբեր 29ի Կիրակի օրը:

Առաւօտուն Փարիզէն եւ արուարձան-ներէն եկած հայրենակիցներ լեցուցած էին Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին: Հոգեհանգիստի արարողութենէն ետք կաթողիկոսական պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան քարոզով մը բացատրեց օրուան նչանակութիւնը:

Պատարագէն ետք ուխտուն հոգիէ ատեղի հայրենակիցներու հոգեճաշ մը տըրուեցաւ, ներկայութեամբ Սերովբէ Արք.-ի, պատուելի Սիսլեանի եւ Լեւոն վարդապետի:

Ճաշէն կը նախագահէր Տիկին Սրբուհի Մատոթ:

Հայրենակցականի նախագահ Հրանդ Սարեան պարզեց օրուան նչանակութիւնը եւ խնդրեց, որ ներկաները վայրկեանի մը յատնկացս լռութեամբ յարգեն յի-չատակը իրենց կորսուած սիրելիներուն:

Ապաք առին պատուելի Սիսլեան, Զ. Ալանդաղեան, Հ. Թուլումճեան: Սերովբէ Արք. կրկին յիշեց մեծ ոճիրի գոհ Իզմիրի Հայութեան բարեմասնութիւնները, պախարակեց բոլոր չարիքներու աղբիւր պատերազմները եւ խաղաղու-թիւն մաղթեց աչխարհի համար:

Ճաշէն ետք գործադրուեցաւ օրուան պատչաճ գեղարուեստական յայտագիրը մը: Երգեցին Տիկիններ Յ. Քիւրթնէրեան, Հ. Ալեմահունի, Լ. Սէթեան, Մ. Հալաճեան, Պ. Պ. Ա. Ֆրանկիւլեան, Ա. Կղեռունի, Վ. Աբրահամեան. արտասանեցին Տիկիններ Մ. Ֆերմանեան, Տ. Փափազեան, Մ. Պալեան եւ Յ. Քիւրթնէրեան:

Ե. Ա.

ԳԻՏԱԿԱՆ

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՆԿԱՆՈՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՆ

—o—

Այս ամրան եւ աչնան եղանակի անկանոնութիւնները (չափազանց առատ անձրեւներ արեւմտեան եւ կեդրոնական Եւրոպայի մէջ, երաչտ՝ Խորհ. Միութեան եւրոպական մասին մէջ) դիտնականներու ուչադրութիւնը դրաւեցին, որովհետեւ ան զուգադիպեցաւ արեգակի վրայ տեղի ունեցող բացառիկ «գործունէութեան» մը, այդ ամիսներու ընթացքին: Ցրան-այի մէջ Յուլիսին 76 տարիէ ի վեր այդքան սաստիկ անձրեւ չէր տեղացած, իսկ Օգոստոս 15ին ջերմաստիճանը իջաւ 16,5է: Անցեալին, 1913ին, նոյն օրը՝ 17,3 աստիճան արձանագրուած էր: Մոսկուայի չրջանը աւելի քան հարիւր տարիէ ի վեր այս Յուլիս, Օգոստոս եւ Սեպտեմբեր ամիսներուն նման տաք չէր տեսած:

Ի՞նչ է արդեօք այս անկանոնութիւն-ներուն պատճառը: Գիտնականները զա-նազան կը վերագրեն զանազան պարագա-ներու, ինչպէս՝ չողարձակ մասնիկներու ղէպի հող վերադարձը (հիւլէական պայթումներէն ետք), մթնոլորտի ապակա-նումը եւ արեգակի «գործունէութեան» ազդեցութիւնը: Այս կէտը մասնաւորա-պէս ուչադրաւ է, որովհետեւ արեւին վրայ տեղի ունեցող ժայթքումները իրա-պէս կ'ազդեն երկրագունդին: Հաստատուած է, որ 11 տարին անդամ մը արեւի բիծերը առաւելագոյն ծաւալը կը ստա-նան ու 5–6 տարի ետք կ'անցնին նուազա-գոյն չրջանի մը: Այլ խօսքով, մեր արե-գակը «փոփոխական աստղ» մըն է սեւե-ռերքի մէջ: Ամէն անդամ որ արեւի մագնիսային դաչտը փոփոխութեան ենթարկուի, ծնունդ կ'առնեն մութ բիծերը անոր լուսաւոր մակերեսին վրայ:

Ստոյգ է, որ այդ ժայթքումներուն մէկ մասը լոյսի արագութեամբ (մէկ երկվայրկեանի մէջ 299·792·5 քլմ.) կը հասնին երկրագունդ: Զօրաւոր ազդեցութիւն կը գործեն արեւի ռէօնթկէնեան ճառագայթները, որոնք երկրագունդի վերին մթնոլորտին մէջ զօրաւոր իոնիզացում մը յառաջ կը բերեն: 20–30 վայրկեանի ընթացքին 200էն մինչեւ 400 քլմ. բարձրութեան վրայ գտնուող շատ նօսր մթնոլորտի խաւերը կ'ելեկտրականանան: Այդ ատեն հեռախօսի խաւը, որ ելեկտրամագնիսային ալիքներու համար հաղորդելի դեր կը կատարէ, զանոնք ետ կը ցոլացնէ երկրագունդին վրայ, պատճառ գտնալով լուրջ խանգարումներու:

Գիտնականները ներկայիս համաձայն են, որ մթնոլորտի բարձր նօսրացած խաւերուն մէջ տեղի ունեցող փոփոխութիւն-ները կ'ազդեն երկրագունդին, սակայն դեռ չէ բացատրուած թէ ի՛նչ ճամբով կը գործեն այդ փոփոխութիւնները:

Գ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

«ՑԱՌԱԶ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

Դ.

Ու սաստիկ անձրեւին տակ, առանց նչմարելու որ մինչեւ ոսկորները թրջած էր, կամրջակէսին հեռացաւ, այն տրահեին մէջ յառաջացաւ, ուրկէ անցած էր առջի վիչերը, ու գաչտապետին մասւ: Մէկ քառորդ ժամ չանցած, այն գլուխ գովհասաւ, ուր նախորդ վիչերը կանգ առած էր, փականքին գլուխը հանելու համար: Ժաք գլուխկոնի հանեց երկաթէ այն փոքր գործիքներէն մէկը, զոր լինք գաբրնած էր, բանալիին ծակին մէջ մտցուց ու թեթեւօրէն գարձուց:

Դուռը բացուեցաւ: Ժաք հրեց գայն, երկու քայլ յառաջացաւ ու գործատնին բակը գտաւ լինքզինքը: Փոթորիկը իր ամբողջ գաչտնակէտին հասած էր: Ժաք կարօ նայուածք մը նետեց գըրնդուհիին խցիկին վրայ ու լոյս նըչմարեց ամպակին մէջէն:

— Հոս է, ըսաւ գործատէրը, գած ձայնով մը ու ակռաներուն մէջէն սուլելով: Ժանն հիմա կը խնդայ, խորհելով որ հոն փոթորիկին տակ, իրեն կը սպասեմ տխմարի մը պէս: Ա՛հ, այլեւս սէր չէ որ կը ներչնչէ ինձի: կարծես առեւտիւն կը ներչնչէ ան...:

Ժաք պատերուն երկայնքէն կը յառաջանար, լամբարներու տկարօրէն լուսաւորուած չրջանակին մէջ չմտնելու համար. մինչեւ Ժաննի բնակարանին մօտ հասաւ: Հովին եւ անձրեւին հանած աղմուկը թոյլ չէր տար որ Ժաքի ոտնաձայնը լսուի: Տաղաւարին մօտ հասնելէն ետք, ականջ մը կախեց դրան: Ձայներու մրմունջ մը հասաւ մինչեւ իր ականջները: Ժանն իր գաւակին հետ կը խօսէր, բայց Ժաք խօսքերը չէր կրնար գանազանել:

— Ժանն, դուն չես ուզեր հեռանալ այս առնէն, ըսաւ Ժաք մտովի: Շատ լաւ, դուն պիտի հայթայթես ինձի այն բանը, որուն պէտք ունիմ, այս առնը փճացնելու համար:

Ժաք մինչեւ փակարանը յառաջացաւ, ուր առաուն Ժանն գետեղած էր քարիւղի չիչերը: Հինգ հատ չիչեր կային հոն: Գործատէրը չորս չիչ առաւ ու ղէպի առաղաձգործատնը ուղղուեցաւ: Բակ մտաւ ու երկու չիչեր գետին նետեց, նախապէս քարիւղը թափելով գիզուած տաշեղներուն վրայ: Յետոյ, հրդեհիչ հեղուկը պարունակող երկու չիչերը ձեռքը բռնած, հասաւ այն տաղաւարը, ուր կը գտնուէր Պ. Լապրուի աչխատասենեակը, հոն մտաւ, ուսի հարուածով մը խորտակելով դուռը, վառած ըլլալէ յետոյ թէ պատուհանին ներքին փեղկը զոցուած էր, Ժաք, մամ մը վառեց:

Շնորհիւ իր մեքենագէտի ճարտարութեան եւ առջի իրիկուան պատրաստած գործիքներուն, Ժաք հինգ վայրկեանի մէջ յաջողեցաւ գրամարկղը բանալ: Դրամարկղը բանալէ յետոյ՝ արկղիկը առաւ, որուն մէջ կը գտնուէին կատարելագործուած մեքենային յատակագծերը: Յետոյ առաւ պանքատոմսերու տրցակները, արկղիկին մէջ դիզեց յատակագծերուն հետ, գրպանները գրաւ ոսկիի քանի մը պատատներ, քարիւղի միւս երկու չիչերը պարպեց տախտակամածին վրայ, սենեակէն դուրս ելաւ, արկղիկը ներքանգքին մէջ գրաւ ու լինքնիրեն ըսաւ.

— Նախ կրակի տալու է աչխատանոց-ները: Յետոյ հոս գառնալու է, արժէքաւոր գոյքերը առնելու եւ մնացեալ գործը աւարտելու համար:

Ժաք խոհոյն առաղաձգործատան գնաց, լուցկի մը վառեց եւ տաշեղներուն մէջ նետեց, որոնք վայրկեանապէս բռնկեցան:

×

Պ. Լապրու կատարելապէս ապահովուելէ յետոյ թէ իր գաւկին առողջական վիճակը լաւ էր, Սէն-Ժերվէյէն մեկնած էր, ճեպընթացը նստելու համար, որ Փարիզի կայարանը պիտի հասնէր իրիկուան ժամը ինը հինգ անցած: Մենութիւնն առաջ չէր ճաշած. ուստի կայարանին մօտ գտնուող ճաշարան մը մտաւ: Սրահէն ներս մտնելով՝ ծանօթներ գտաւ հոն: Երկաթուղիի ճարտարապետները, փոքր թեքնիքի հին ընկերներ հոն կը տեղաւորուէին ճաշելու համար: Խօսակցութիւնը իսկոյն ոգեւորուեցաւ: Ժամանակը չուտ կ'անցնի խօսակցութեան ատեն, առանց ղգալի ըլլալու:

Ժամը տասնըմէկուկէսին միայն, Մ. Լապրու իր բարեկամներէն բաժնուեցաւ ու կառք մը փնտռեց, Ալֆորվիլ երթալու համար: Ինչպէս յայտնի է, այդ միջոցին փոթորիկը պայթած էր:

Քաղաքին գտնէն գուրս, ճամբան երկայն էր, ու կառապանները խեղ էին:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԻՓԷՆ

(Շար.)

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

17, rue Bleue Paris 9

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

Շաբաթ Նոյ· 18, իրիկուն ժամը 20·30ին

Կը նախագահէ. **ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ**

Կենսագրականը կը ներկայացնէ եւ անոր գործերէն ընթերցուածներ կ'ընէ

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսին. **ԿԱՐՕ ՓՕԼԱՏԵԱՆ** *եւ* **ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ**

Մուտքը ազատ է

ՎԱԼԱՆՍ — Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ եկեղեցւոյ հիմնադրութեան տարեդարձին առթիւ, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի կիրակի 19 Նոյ· Վալանսի մատուռներուն եւ եկեղեցւոյս ծառայող հոգեւոր եւ աշխարհական բոլոր ննջեց – եալներու հոգւոց համար:

Կը խնդրուի Վալանսի եւ չրջակայից հայ հաւատացեալներէ ներկայ ըլլալ ի յարգանս բոլոր անոնց, որոնք մեզ յանձնեցին Մեսրոպեանց ու Նարեկացւոց ջահը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Իզմիրի եւ չրջաններու Հայը· Միութեան անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Ժան Կուժոն փողոց, թիւ 1, սրճարանը, Շաբաթ 18 Նոյ· ժամը ճիշդ 20ին:

Օրակարգ·— Վարչութեան նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն: Ներկաները մեծամասնութիւն կը նկատուին:

ՏՕՆԱԾՈՒԱՌ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տոնածառը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17ԻՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

18 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին Թէաթր Միւնիսիփալի մէջ

կազմակերպուած Հ· Բ· Ը· Մ·ի Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ

Վալանսի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի Փիէր Վոլֆի

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

(4 արար)

Փարիզէն «ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ» խումբի կողմէ

Ղեկավարութեամբ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

Փութացէք ապահովել ձեր տոմսերը

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Հ· Բ· Ը· Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ, ի պատիւ Հ· Բ· Ը· Միութեան Մարսէյլի նորընտիր վարչութեան

Տեղի կ'ունենայ 26 Նոյեմբեր կիրակի կէսօրին, Միութեան սրահին մէջ 7 Ռիւ Փափէր

Այս բացառիկ ճաշասեղանին սիրով կը հրաւիրուին Միութեանս անդամ անդամուհիները, ինչպէս նաեւ մեր համակիրներն ու բարեկամները:

Ճաշասեղանին մասնակցութեան տոմսերը ապահովել Բարեգործականի Տիկնիներէն եւ Քարտուղարութենէն: Հեռաձայն 54–16–59

ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆ

« ՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ »

Միութիւնը պիտի տայ նաեւ պարահանդէսի երեկոյթ մը՝ 18 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Քաղաքապետարանի խրանիճանքի սրահին մէջ:

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ

54րդ ցանկ

Պր· Մանուկ Ոսկերիչեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկ· Մ· Թահմիզեան, Տէր եւ Տիկին Գ· Գալֆայեան, այրի Տիկ· Էլիզ Գարատայեան, Տէր եւ Տիկ· Մ· Մինասեան, Տէր եւ Տիկ· Բ· Ներսէսեան, Տէր եւ Տիկ· Ուզունեան, Տէր եւ Տիկ· Հ· Քէպապճեան, Տէր եւ Տիկ· Ա· Մաթէոսեան, Պր· Ս· Սաչեան, Տէր եւ Տիկ· Ս· Անթառեան, (Սէնթ Էթիէն) 30ական ֆր·, այրի Տիկ· Մարթինոս Թամանեան (Տէսին), Պր· Յովհաննէս Թոպուզեան, այրի Տիկ· Էլէն Տիւտիւմեան, այրի Տիկ· Մարի Քէչիճեան, Պր· Աւետիս Հալվաճեան (Վիէն), Պր· Փասքալ Հիւսնեան (Լա Թուռ տիւ Փէն), Պր· Ժան Խաչերեան, այրի Տիկ· Գոհարիկ Խաչերեան (Վօ-ան-Վըլէն), Պր· Նուպար Սարաֆեան (Փարիզ), Օր· Ֆ· Տիւրկէրեան (Սէնթ Էթիէն) 25ական ֆ·:

Նախկին ցանկի գումար 150·189,38

52րդ *ցանկի գումար* 580

Ընդհ· գումար 150·769,38

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ԵՐԵԿՈՅ

Նախաճեռնութեամբ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան

Ուրբաթ 17 Նոյ· երեկոյեան ժամը 20·45ին

Օթել Մոտէռնի սրահին մէջ

Place de la République — Paris

կը նախագահէ ԱՍԱՏՈՒՐ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

կը խօսի ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԵԱՆ

Նիւթ ունենալով՝ Երգիծաւիբը եւ Ծիծաղը հայ գրականութեան մէջ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Ա Զ Դ

Մոնմորանսիի եւ Անտիէիի Հանգըստեան տուներուն այցելութիւնները արձանագրուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱՒԱՆԱՄԻ

(Կնիք)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ

ՓՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ՀԱԶԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

18 Նոյեմբեր, Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

CASINO CHARBONNIERES

շքեղ սրահներուն մէջ

Avec JACKY MALLEREY et son ensemble

NOMBREUSES ATTRACTIONS — COTILLONS — AMBIANCE

Réservez vos places à l'avance chez les membres Croix-Bleue de Lyon

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ ՇԱՏ ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐՈՎ

Մուտքը 15 ֆրանիֆ

DÉCOMURSOL

DIRECTEUR HAYRABEDIAN

78, Rue des Rosiers

93400 ST. OUEN

Tél. 254-17-89

Peinture — Décoration — Papiers peints — Tentures — Style — Plastique sols et murs

Արագ սպասարկութիւն

Մատչելի գիներ:

Աչխատանք կը ստանձնէ ամէն կողմէ

IIMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

OLYMPIA

BOULEVARD DES CAPUCINES

mardi 14 novembre à 21 heures

Au profit du Collège Arménien de France
SAMUEL-MOORAT

GALA EXCEPTIONNEL DE
CHARLES AZNAVOUR
A L'OLYMPIA

EN TOUTE AVANT-PREMIÈRE AZNAVOUR A TENU A DONNER CE GALA UNIQUE
EN L'HONNEUR DE LA COLONIE ARMÉNIENNE AU PROFIT DU COLLÈGE ARMÉNIEN

Տոմսեր համար դիմել Collège Arménien 26, rue Troyon, Sèvres 92310 Tél 027.18.28 - Café Philippe place Carnot, Alfortville 94
Mariées de Rêve 92-94, rue de Cléry, 75002 Tél 231.62.06-508.51.56 - Aux Diamantaires 60, rue Lafayette, 75009

Գին, 500, 300, 250, 150, 100, 50
ՏՈՄՍ ՉԻ ԾԱԽՈՒԻ ՕԼԻՄՓԻԱՅԻ ՄՕՏ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
15
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI
15 NOVEMBRE
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1921
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.564

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.564

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԱԹՈՌԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ

ք. կրօնական և քաղաքական ժողովներու Տեղեկագիրները

—o—

Ազգ. Ընդհանուր Ժողովը լսած է կրօնական ժողովի 1968–1972 քառամեայ գործունէութեան Տեղեկագիրը, որուն համաձայն՝

Կիլիկեան Թեմերուն մէջ կը գործեն 60 կիրակնօրեայ դպրոցներ, 600 ուսուցիչ–ուսուցչուհիներով եւ 8–10·000 երկեռա ակերներով: Այս դպրոցներուն ու – սուցիչ պատրաստելու համար կազմա – կերպուած է երկու տարուան վրայ եր – կարող յատուկ դասընթացքներ: Հրա – տարակուած են 11 դասագրքեր, Դրազարկ Տարեգիրքը, պատրաստութեան մէջ կի – կիանօրեայ դպրոցներու 40ամեայ պատ – մութիւնը (1929–1969):

Ամերիկայի Թեմի Կիւրակնօրեայ դպրոցներուն համար պատրաստուած են անգլերէն լեզուով չարք մը դասագրքեր: Բերիոյ Թեմին մէջ հրատարակուած են կրօնական դաստիարակութեան նուիրը – ուած տասը հատորները, որոնք ուսումնա – կան ընթացիկ տարեշրջանին պիտի ա – ռանձին սուրիահայ ազգային վարժա – րաններուն մէջ:

Տեղեկագիրը կը խօսի նաեւ Խորէն Ա.ի 1963ին Ամերիկա կատարած հովուապե – տական այցելութեան մասին: Այս առ – թիւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը սերտ յարաբերութեան մէջ մտած է քրիստո – նէական եկեղեցիներու եւ միջեկեղեցա – կան կազմակերպութիւններու հետ,

Վերջին քառամեակին յարաբերութիւն – ներ մշակուած են Արեւելեան դաւանակից բոլոր եկեղեցիներու, Արեւելեան ուղղա – փառ, ինչպէս նաեւ Հռոմէական եւ բողո – քական եկեղեցիներու հետ: Կաթողիկո – սութիւնը գործակցած է նաեւ Եկեղեցի – ներու Համաշխարհային Խորհուրդի կողմէ կանչի կոչուած Միջեկեղեցական Օժան – դակութեան Յանձնախումբի հետ: Կի – լիկեան Աթոռը գործօն անդամ է նաեւ Միջին Արեւելքի Աստուածաբանական Ուսմանց Ընկերակցութեան, որուն Գոր – ծադիր Մարմնի նախագահն էր Գարեգին Եպս. Սարգիսեան, 1968–1970: Այս Ընկե – րակցութեան սէմինարներուն մասնակ – ցած է Կաթողիկոսարանը՝ Դպրեվանքին միջոցաւ:

Կրօնական Ժողովի Տեղեկագրի ընթեր – ցումէն եռք կարծիքի փոխանակութիւն – ներ տեղի ունեցած են եկեղեցւոյ ծիսա – կան կարեկարգման, նոր սերունդի կրօ – նական դաստիարակութեան, Կիրակնօր – եայ վարժարաններու կանոնաւորման, քահանայից դասի պատրաստութեան, վարդապետներու կրօնական եւ մասնա – գիտական մակարդակի բարձրացման եւ այլ հարցերու մասին, առանց սպառիչ եզրակացութեանց յանգելու:

×

Ժողովի 24 Հոկտեմբերի Բ. նիստին մէջ կարդացուած է Ազգ. կեդր. վարչութեան Քաղաքական Ժողովի Տեղեկագիրը, որուն ըստ էութեան քննարկումը տեղի ունեցած է 25 Հոկտ.ի Գ. նիստին: Տեղեկագիրը կ'ընդգրկէր 15 Նոյ. 1968 – 22 Հոկտ. 1972 քառամեայ շրջանը, որու ընթացքին վար – չութիւնը դումարեր է 41 կանոնաւոր եւ 10 հատուկ նիստեր, մասնակցութեամբ Կրօնական Ժողովին եւ Ազգ. Ընդհ. Ժո – ղովի պիւտճէներուն: Բոլոր Ժողովներուն մասնակցեր է Խորէն Ա., որուն առաջ – նորդութիւնը մատնահոգութիւն պատճառած է երկու անգամ, 1969 Մայիս 1ին Պոսթընի եւ 1971 Ապրիլ–Մայիսին Անթիլիասի մէջ:

Վարչութեան յարաբերութիւնները Թե – մերու հետ եղած են «բնականոն եւ կա – նոնաւոր, փոխադարձ յարգանքի եւ հաս – կացողութեան մթնոլորտի մէջ»: Պահած են կանոնաւոր թղթակցութիւն: Խորհըր – դակցութիւն ունեցած են Կաթողիկոսա – րան այցելող պաշտօնական անձանց, զա – նազան պատուիրակութիւններու եւ Թեմակալ Առաջնորդներու հետ: Քննած են բազմա – թիւ խնդիրներ:

Դամասկոսի Թեմը ցարդ կը մնայ թա – փուր: Կաթողիկոսը 22 Մարտ 1971ին յա – տուկ պատուիրակութեամբ ընդհատաւորա – կան պաշտօնական այցելութիւն տուած է Սուրիոյ Հանրապետութեան նորընտիր նախագահ Ջօր. Հաֆէզ Էլ–Ասատին: Հա – լէպի Թեմին Գատառական Ժողովի ըն – տրութիւնները կատարուած են 1969ին: Առաջնորդ ընտրուած է Տաթեւ Վրդ. Սարգիսեան: 1967ին Պեյրութեան կրթա – կան քաղաքականութիւնը որդեգրուած ըլլալով, բայ են Թեմին ազգ. վարժա – րանները, ուր կը գործադրուի պետական լրիւ ծրագիրը եւ կը դասաւանդուին հայ լեզուն ու կրօնքը: Երջանին մէջ հետ – գհետէ կը նուազի Հայութեան թիւը եւ կը բարմապատկուին ղպրոցներ բանալու դժուարութիւնները: «Լուրջ եւ մտահո – գիչ հարց է նոյնպէս հայերէն լեզուի պատրաստուած ուսուցիչներու նուա – զումը, որ գլխաւոր պատճառներէն մէկը կը թուի ըլլալ հայ լեզուի ուսուցման մակարդակի անկումին»:

Ազգ. Ընդհ. Ժողովը 26 Հոկտ.ի իր վեհման նիստին մէջ վաւերացուցած է կարգ մը փոփոխութիւններ Ամերիկահայ Թեմին համար: Այսպէս՝ Առաջնորդի պաշտօնավարութեան շրջանը կը սահմա – նափակուի չորս տարիով: Քալիֆորնիոյ շրջանը կը դառնայ առանձին Թեմ:

Ժողովը միաձայնութեամբ վաւերացու – ցած է իպական սեռին քուէ տալու եւ առնելու սահմանադրական իրաւունքը եւ առ այդ իր որոշումը յղած նորընտիր կեդր. Վարչութեան:

Ժողովը քուէարկած է բանաձեւ մը, ո – րով ջերմապէս գնահատելի կը դտնէ Ազ – գային կեդր. Վարչութեան քառամեայ գործունէութիւնը:

Բանաձեւը մասնաւորաբար կը չեշտէ, որ կեդր. Վարչութիւնը «հետեւողական եւ ուշադիր կերպով չարունակած է իր ճիղերը, բնականոն եւ փոխադարձ յար – գանքի եւ վստահութեան մթնոլորտ մը ստեղծելու համար Ս. Էջմիածնի եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ գոյդ Աթոռներուն միջեւ»: Բարւոք յարաբերութիւններ ունեցած է Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ Պատրիարքու – թեանց, Թեմերու եւ Գալուստ Կիւլպէնկ – եան Հիմնարկութեան հետ: Տեւապէս իր ուշադրութեան եւ հոգածութեան առար – կայ դարձուցած է Ազգ. Բուժարանը, ձի – պէյլի «Թռչնոց Բոյն»ը, Հայ Կոյրերուն եւ Խուլ–Համրերու հաստատութիւնը եւ Աստարճեան զրական մրցանակը: Սերտ – լիւ յարաբերութիւններ պահած է ձիւնիչ – եան հաստատութեան, Ֆանարի Ժողվրդ. Բնակարաններու, Հայկ. Ծերանոցի եւ Օր. Լէյլա Գարակէօզեանի եւ իր զլխա – ւորած Հասլըրտ Գարակէօզեան Հիմնար – կութեան հետ:

Ժողովը գնահատանքի բանաձեւ քուէ – արկած է նաեւ կրօնական ժողովին հա – մար:

Ազգային կեդրոնական վարչութեան ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ անդամ ընտրուած են՝ ձեռամբարձ քուէարկութեամբ՝

Տաճատ Արք. Ուրֆալեան, Արտաւազդ Եպս. Թրթռեան, Արսէն Ծ. Վ. Աւետիք – եան, Տաթեւ Ծ. Վ. Սարգիսեան, Կորիւն Վրդ. Գոճապաշեան, Եփրեմ Վրդ. Թա – պաղեան եւ Զարեհ. Վրդ. Աղնաւուրեան:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ անդամ ընտրու – ած են՝

Վարդգէս Շամլեան, Տր. Մելգոն Էպ – լիղաթեան, Գրիգոր Պզտիկեան, Գէորգ Զաթաղպաշեան, Հրաչ Թուրլիկեան, Տր. Վահէ Բիւզանդեան եւ Գառնիկ Բանեան:

Խորէն Կաթողիկոսի եզրափակիչ խօս – քով փակուած է Ազգային Ընդհ. Ժողովը:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—o—

Ինտոնեզիայի նախագահը Փարիզ ժա – մանեց: Ինչպէս դրած էինք երէկ, նա – խագահ Սուհարթօ պաշտօնական այցե – լութիւն մըն է դրի կատայ:

Ջօր. Սուհարթօ իր կնոջ հետ 101 թըն – դանօթի հարուածներով դիմաւորուեցաւ Օրլիի մէջ, ուր ընդունելութեան կը սպա – սէր Ֆրանսայի Նախագահը: Օդը ան – նպատ ըլլալով թոռնով չէ որ պաշտօ – նական հիւրերը տեղափոխուեցան էլիզէ, այլ՝ ինքնաշարժի թափօրով:

Նուէրներու փոխանակումէ ետք Ժ. Փոմփիտու բարի գալուստ մաղթեց Ին – տոնեզիոյ նախագահին ընդգծելով, որ Սուհարթօ «խաղաղութեան եւ համագոր – ծակցութեան» քաղաքականութիւն մը կը վարէ արտաքին ճակատի վրայ:

Ջօր. Սուհարթօ հաւատացած է, որ Ֆրանսա կ'ըմբռնէ թէ ի՛նչ կարեւոր դեր ունի կատարելիք ոչ միայն Եւրոպայի, այլ նաեւ անոր սահմաններէն դուրս: Այս է պատճառը, նկատել տուաւ ապա ան, որ Ինտոնեզիա իր աչքը Ֆրանսայի կը յառէ, որպէսզի օժանդակութիւն ստա – նայ անկէ երկիրը վերաչինելու իր ճի – պին մէջ:

Ինտոնեզիոյ նախագահը կրան–Թրիա – նոնի մէջ ճաչելէ ետք ներկայ եղաւ բե – մադարձի ներկայացման մը Լուի Ժե. Թատրոնի մէջ:

Ջօր. Սուհարթօ երեքշաբթի օր կ'այ – ցելէր Սաքլէի հիւլէական կեդրոնը եւ ծաղկեպսակ մը կը զետեղէր Անծանօթ Զինուորի դամբանին վրայ:

Փարիզի Քաղաքապետարանի ընդունե – լութեան ներկայ չգտնուեցաւ Քաղաքա – պետական Խորհուրդի համայնավար եւ ընկերվարական անդամները: Միացեալ հաղորդագրութեամբ մը անոնք դիտել տուին, թէ իրենք չեն կրնար մոռնալ 1965 Հոկտեմբերի իրադարձութիւնները, երբ Սուհարթօ իշխանութեան գլուխ ե – կաւ «արեան ճապաղիքի» մէջ: «Աւելի քան հինգ հարիւր հազար հոգի՝ համայ – նավար, ընկերվարական, յառաջդիմա – կան, հայրենասէր եւ պարզ քաղաքացի – ներ մեռան այդ օրերուն»: –

Քաղաքական շրջանակները Ջօր. Սու – հարթոյի Փարիզ այցելութեան առթիւ նկատել կուտան, թէ ոչ մէկ տարակոյ – ծութիւն գոյութիւն ունի Փարիզի եւ Ճաքարթայի (Ինտոնեզիոյ մայրաքաղա – քը) միջեւ: Այս վերջինը ոչ մէկ զինուո – րական ուխտի մաս կը կազմէ եւ թէեւ տնտեսական դեռնի վրայ կը կրէ Մ. Նահանգներու եւ Ճափոնի ազդեցութիւ – նը, սակայն ան կը ձգտի հաւասարակշռ – ռութիւն մը ստեղծել օտար երկիրներու տնտեսական օժանդակութիւնն ալ ստա – նալով: Խորհ. Միութիւնն ու Արեւելեան Եւրոպայի երկիրները բաւականաչափ կ'օգնեն անոր, հակառակ այն իրողու – թեան, որ 1965ին հարիւր հազարաւոր համայնավարներ ապանինուեցան եւ հա – լածուեցան ներկայ զինուորական իշխա – նութեան կողմէ: Տասնեակ հազարաւոր համայնավարներ դեռ բանտերը կը մնան:

Ֆրանսայի տնտեսական օժանդակու – թիւնը սահմանափակուած է Պոռնեոյի իրաւիճակի եւ քարիւղի հանքերու չահա – գործման մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԼԻՒՐՈՒԹԻ մէջ հինգ հազար հոգի ա – ռանց միջադէպի ցոյց կատարեցին՝ բո – ղոքելու համար «ոտնիկանութեան բըռ – նութեան» դէմ: Գրած էինք երէկ, թէ ապահովութեան ուժերը միջադէպ մը ու – նեցած էին գործադուլ ընող բանուորնե – րու հետ, որու ընթացքին երկու երի – տասարդ սպանուած էր: Կառավարու – թիւնը արտօնած էր առջի օրուան ցոյցը: Այս առթիւ ընդհանուր գործադուլի չար – ժում մը ծայր տուաւ ոչ միայն մայրա – քաղաքին եւ երկրին երկու կարեւոր քա – ղաքներուն (Սայտա եւ Տրիպոլիս), այլեւ տասնեակ մը դիւղերու մէջ: Լիբանան – եան մամուլը ընդհանուր ձեւով կը քըն – նադէ ապահովութեան ուժերը՝ զանոնք նկատելով պատասխանատու ստեղծուած կացութեան: — Լիբանան Մերճաւոր Ա – րեւելքի առաջին երկիրն է, որ հետա – ձայնի ուղղակի կապ ունեցաւ Եւրոպայի հետ:

Գ.Ա.ՀԻՐԻի արուարձաններէն մէկուն մէջ ղպտի եկեղեցի մը հրոյ ճարակ դարձած է: Կրօնական շրջանակները կը պահանջեն կառավարութենէն, որ պատասխանատու – ները դտնուին: Քարոզի մը մէջ ղպտի հո – գեւորական մը յայտարարած է հաւա – տացեալներուն, թէ եկեղեցին հրդեհողը ոչ քրիստոնեայ եւ ոչ ալ մահմետական մըն է, այլ՝ «դրդռիչ տարրեր» են, որ հրդեհած են զայն: Շենուտա պատրիար – քը, որ հոգեւոր պետն է 22 միլիոն ղպտի եւ եթովպացի քրիստոնեաներու, Յուլիս 23ին կոչ ուղղած էր Ղպտիներուն եւ Մահմետականներուն, որպէսզի «միանան եւ արդելք հանդիսանան քանդիչ մոլե – ռանդութեան»: Ազհարի չէյխն ալ նոյն – լմասա կոչ մը ըրած էր իր կարգին: Հա – կառակ այս կոչերուն՝ Սեպտեմբեր 29ին քանի մը հարիւր մահմետականներ կրակի տալու փորձ մը կատարած էին Տաման – հուրի ղպտի եկեղեցիի վրայ:

ՓԱՐԻԶի մէջ երեք անծանօթներ դըն – դացիրի կրակով սպաննեցին սուրիացի լրագրող մը՝ Քանանու Խոտր: Կ'ենթադրուի թէ ահաբեկիչները, որոնք յայտնած են վախուստ տալ, Արաբ են: Ահաբեկումին պատճառը կը մնայ անծանօթ:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ կատարելագոր – ծուած 60 հրթիռներ յանձնեց Եգիպտոսի: Մեւեւնոյն ատեն քանի մը հարիւր խոր – հըրդային մասնագէտներ ժամանած են Գահիրէ եգիպտացիներուն սորվեցնելու համար հրթիռներուն գործածութեան ձեւը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ դիւահետազօտական հիմ – նարկութեան մը մէջ մեծ քանակութեամբ թմրեցուցիչ պտնուած է ոստիկանութեան կողմէ: Թմրեցուցիչին քանակը մէկ քիլո էր:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ Արտաքին նախարարը Պրիւսէլ ժամանեց, երեք օրուան պաշ – տօնական այցելութեան համար: Ըն – դունուեցաւ Պելժիոյ Թագաւորին կողմէ եւ տեսակցեցաւ իր պելժ պաշտօնակցին հետ:

ՈՍԿԻՆԵՐԸ

(Պատմուածք)

Հայհնեց անկիւնէն մարդ մը երեւցաւ: Եաեւի բացատանէն աղբանոցը եկաւ: Հաւեր կային աղբերուն վրայ: Անդադար կ'երեւային: Հողերուն մէջ զարի կը փնտռէին: Մարդը կեցաւ: Ի՞նչ մտածեց, ինչո՞ւ կեցաւ: Եթէ պիտի չերթար ինչո՞ւ եկաւ:

Հիմա ձախին դարձաւ: Հիմա աջը Բաբեղին ցորենի արտն էր ձախը կիրակոսենց խոտերով պարտէզն էր: Աբաին ու պարտէզին միջեւ նեղ անցք մը կ'երկարէր: Թումբ մըն էր: Երեքն ալ, արտը, թումբը, պարտէզը ճամբուն կը յանդէին որ գիւղէն գալով կալերուն տակէն կը դառնար: Մայիս էր: Արտին ցորենի հասկերը, թումբին ու պարտէզին խոտերը աճեր էին, մինչեւ մարդուն ուսերը կը հասնէին: Խոտերը ծաղկեր էին կարմիր, դեղին, մանիշակագոյն ծաղիկներով: Մարդը երկու թեւերովը ճամբայ բացաւ խոտերուն մէջէն: Թումբին կէսին կանգ առաւ: Երկու ծառեր կային պարտէզին մէջ: Պտուղ փակած էին ասոնք: Դեղին կեղեւով փշատի մը, դորշ կեղեւով թանթրունի մըն էին: Երկուքին ճիւղերը իրարու մէջ մտեր էին: Ճիւղ իր հաւասարութեան էին: Երկուքն ալ ծաղկեր էին, փշատին անհամար մանր դեղին ծաղիկներով, թանթրունին ափի չափ լայն ճերմակ ծաղիկներով որոնք դունչերու պէս կը կախուէին ճիւղերէն: Մեղուները պարս եղեր էին միջոցին մէջ: Հայհնենց մեղուընոցին թանթրունին ու փշատին համուրջ կապեր էին: Օդին մէջէն, պարտէզին խոտերուն բարձրէն: Ծաղիկնե – րուն կը թառէին, կը ծծէին, կը բարձրանային, կ'երթային ու նորէն կուգային:

Հիմա յայտնուեցաւ մարդուն ո՛վ ըլլալը հազուստներէն: Ոսիկն էր: Աղվըսէ – րոնց կարապետին հայրը: Աղվըսերոնց երեք, մէկին ալ կինը մեռաւ, Պոլիս գնաց, հոն մնաց, ալ չեկաւ, Ենիփուշէն պոլսեցի կին մը առաւ պոլսեցի եղաւ, չորս եղբայրներուն տարեցը: Զորսը միա – սին Իսթանպուլ Բումխլի Հիւսրի ծովեզերքը հայբենական փուռ մը ունէին կը մանեցնէին: Պապենական տունը գիւղն էր: Գերդաստանը բազմանդամ էր քանը – մէկ հոգի էին: Փոխն ի փոխ եղբայրները կ'երթային կուգային: Ոսիկը Զատիկէն շաբաթ մը առաջ Ծաղկաղարդի Կիրակին Իսթանպուլէն եկաւ: Հայրենիք գալու սիլա ընելու իր հերթն էր: Ոսկիով էր, ոսկի ունէր, Իսթանպուլէն փարա բերած էր: Ամէնքը դիտէին, կ'ըսէին: Գիւղին տեղական հագուստը չհագաւ: Կապոյտ կտաւէ շալվարը, սալթան, մանուսայէ մինթանը: Տարատ, բաճկոնակ, բաճկոնով էր: Ատոնք իր չափին վրայ դեր – ձակէն կարուած չէին: Հիսարի, էմիր – կեանի պալատները, հալըները փաչանե – րուն, պալատականներուն ծառայող ա – զանները զնուած էին: Լայն էին իրեն բայց թող ըլլային: Ինք չատ նիհար էր: Գիւղին երիկ մարդոցը մէջ ամէնէն նիհարն էր: Կզակին ոսկորները մի առ մի կը համրուէին: Ինչո՞ւ այդպէս էր, չէր հասկցուեր: Բայց կը զարմանային այ – տեղուն, ձեռքերուն մորթին կարմրու – թեանը: Վայրկեանը անգամ մը քիթը վեր քաշելու սովորութիւն մը ունէր, հակառակ որ հարբուխ չէր: Գրեթէ միշտ բերանը կ'երերար, կը ծամէր, թէեւ բան մը չկար բերանը: Ոչ ոքի հետ կը խօսէր: Առանձ ալ խօսող չէր, բայց այս անգամ Իսթանպուլէն գալուն բոլորովին անխօս դարձաւ: Կ'անցնէր փողոցներէն, կ'ինե – րուն առաջքէն որոնք զանները նստեր էին իրեն կը նայէին, կամ երիկ մարդոցը քովէն որոնք ժամուն պարիսպին երկայնքին կամ գոլորգի դուռը կ'ըլլային, բարեւ անգամ չէր ըսեր: Տունը անեցիներուն կամ կնկանը, տղուն, իր հարսին հետ ալ չէր խօսեր կամ հազիւ բառ մը, երկու բառ կ'ըսէր: Պատճառ մը չկար: Բնաւորութիւնը անանկ էր:

Պարտէզին պատին առջեւը կեցաւ որ փչուտ խոտերով զոցուած էր: Երկու անգամ, երեք անգամ դարձաւ, նայեցաւ ամէն կողմը: Սպասեց: Ցայտնի էր որ մէկէ մը չտեսնուելը կ'ուզէր: Թող որ ցեղական այդ պահուն ո՞վ պիտի ըլլար: Ապահովուեցաւ: Խոտերը հեռացուց պատէն որ բարձր էր, ճերմակ փիրուն բուռքարերով. առանց չաղալի իրարու վրայ չարուած էին: Քար մը քաշեց, յետոյ երկրորդ մը, յետոյ երրորդ մը: Վայրկեաններ անցան: Ի՞նչ ըրաւ, չտեսնուեցաւ: Նորէն քարերը չարեց իրենց տեղը, ետ դարձաւ ինչպէս որ եկաւ, երկու թեւերովը ճամբայ բանալով խոտերու մէջէն ու Հայհնենց տանը անկիւնէն դիւզ մտաւ:

Բերանը բաց մնաց: Աչքերուն անզա – պահ Գալոս պապան որ ամէն օրուան պէս արտերուն նայելով, պարտեզով բլուրին աւերակ մատուռը եկաւ ու Ոսիկին ամէն ըրածները տեսաւ:

«Ծօ աս Ոսիկը ինչո՞ւ եկաւ, ինչո՞ւ գնաց: Ոսիկութիւն մը ըրաւ: Կիրակո – սենց պարտէզին պատին հետ ի՞նչ գործ ունէր, բա՞ն մը առաւ, բա՞ն մը դրաւ, ի՞նչ պահեց, չհասկցայ» բացագանչեց:

Չհամբերեց, վազելով բլուրէն իջաւ: Ամէնէն լայն քայլերովը ինչպէս կ'ընէր երբ ճամպարելու ըլլար: Ծեր էր, եօթանասուն տարեկան էր, բայց ամրակազմ, ուժեղ էր, երիտասարդի ձայն ունէր, ամէնէն հեռու արտերը կը հասնէր երբ պոռալու ըլլար:

Ձամբան եկաւ: Բարեգղի արտը թնթեղով գիմաց անցաւ, Ոսիկին պահած տեղը կեցաւ, ինք որ իր մեծ ձայնովը «հէ՛յ... ձեզի եմ... արտերէն դուրս ելէք... արտերէն մի երթաք» ամէնուն կը պոռար: Բուռքարերը քաշեց: Կեանքին մէջ առաջին անգամն էր որ կ'ընէր այս բանը: Ձեռքերը կը դողային, սիրտը դբդբ, դբդբ, դբդբ կը զարնէր: Հապա՞ մէկը վրայ գար յանկարծ ու տեսնէր: Ի՞նչ պատասխան պիտի տար: Ամէն կը վախնար, բայց զարմացաւ: Պատին մէջ բան մը չկար: Պարապ էր: Մոխրագոյն բարակ թերթաքար մը միայն կար, ճիշդ անոնց – մէ որ կային Աւազանին լեռը, զոլորոցին աղաքը կը բերէին քարեսախտակ կ'ը – նէին, վրան թիւեր, գիրեր կը գրէին: «Սա ալ վերցնեմ» ըսաւ: Վերցուց: Հիմա հասկցաւ Ոսիկին ինչո՞ւ գալը ինչո՞ւ երթալը: Պատին մէջը, խորշին յատակը, սեւ անդուսէն կարուած փայլուն տոպրակ մը տեսաւ: Շօշափեց: Դրամ էին: Մատերուն մէջէն սահեցան կերպասն ու դրամները: «Ոսիկին ոսկիներն են: Ոսիկը հոս կը պահէ ոսկիները: Եկաւ աչքովը տեսաւ որ տեղն են, մարդու ձեռք դպած չէ, սիրտը հանգստացաւ ու գնաց» ըսաւ: Հիմա ի՞նչ պիտի ընէր: Շուարեցաւ: «Առնեմ տանիմ» մտածեց: «Չգեմ երթամ» մտածեց: «Կը տանիմ, կ'առնեմ կ'երթամ» մտածեց ամէնէն եառքը, ինչո՞ւ բլուրէն իջայ, ինչո՞ւ պատը քակեցի, Ոսիկը նորէն Իսթանպուլ կ'երթայ, նորէն կը վաստկի»: Շալվարին գրպանը իջեցուց: Գրպանը ծանրացաւ, ուռեցաւ, ազուռը չտեղաւորուեցաւ մէջը: Սիրտը ի՞նչպէս զարկաւ: Հիմա կուրծքէն դուրս պիտի նետուէր թուեցաւ իրեն:

Ալ կենալ չէր ըլլար: Աճապարելու էր: Հեռանալու էր: Թերթաքարը պատկեցուց տեղը, ինչպէս որ գրուած էր: Խորշը գոցուեցաւ: Պատը որմեց, ինչպէս որ չարուած էին: Զայտնուելու աստիճանին բերաւ: Բարեգղին արտը թնթեց անցաւ: «Թող գիչ մըն ալ թնթուի» ըսաւ: Ճամբան եկաւ: Եւ գլուխը իրը չէր: Զգիտցաւ ինչպէս մատուռը եկաւ: Ուրիչ ո՞ւր կրնար երթալ այդ վայրկեանին բլուրէն պատ:

Մատուռը ժայռերէ երեք պատ էր: Տանիք չունէր: Դուռ չունէր: Պարապ էր մէջը: Ժամանակաւ բերդ եղեր է կ'ըսէին: Բայց այդ ահաւոր մեծութիւնով ժայռերը ինչպէս բարձրացուցեր էին բլուրին գագաթը, ինչպէս անոնցմով պատնէշեր էին բերդը: Գինճի ծառ մը կար: Մեառղի պէս կարծր տերեւներով էր: Տորոնի կարմիր կէտեր կային տերեւներուն վրայ: Ինչպէս բուսեր էին, ինչպէս կ'ապրէր ժայռերուն մէջ:

Տոպրակը հանեց գրպանէն: Հոս ապահով էր: Մարդ չկար: Աւերակ մատուռը բլուրին գագաթը ո՞վ կ'ըլլայ: Եւ ինչ ընէր գար: Բայց չբացաւ: Նորէն գրպանը կոխեց: «Չէ, գիւղին գիմացը չէր ըլլար: Պէտք էր գիւղը չերեւնայ» մտածեց: Բլուրին եառքը արտ արտերը լեցաւ: Ատոնք ցանուած չէին: Պարապ արտեր էին: Կը հանգչէին, խոտեր բուսեր էին: Խոտերը պիտի քաղուէին, պիտի հերկուէին հերկերը ամառը արեւէն պիտի այրուէին, աշունը պիտի ցանուէին, հետեւեալ տարին բերք պիտի տային: Արտներուն վերջաւորութեանը կոչնոց արտերուն բլուրը գնաց: Անոր հարաւային երեսը: Խաչքարին գառիվարին գլուխը նստաւ:

Տոպրակը պարպեց գետինը: Ատղնեբուն վրայ: Ամէնքը ոսկի էին: Ոսկինեբու չեզջ մը եղաւ առաջքը: Անդուսէ պարապ տոպրակը ի՞նչ ազուռը կը հոտէր: Ճիշդ այդ պահուն, ճիշդ դէմը թռչուն մը իջաւ գետինը: Անընդհատ իրեն նայեցաւ, առաջքի ոսկիներուն նայեցաւ: Մարդու պէս հետաքրքրուեցաւ թէ ի՞նչ կ'ընէր: Գաւազանը ուղղութեան չարժեց չփախաւ: Սեւ էր. ի՞նչպէս սեւ էր: երկայն կտուցով էր: Ճերմակ փորով սեւ փետուրներով ագռաւներէն չէ որոնք ամէն ժամուն գիւղի երդիքներէն չէին հեռանար: Սեւ–սեւ ագռաւներէն ալ չէր: Անոնք երբեմն կը յայտնուէին, չէին մնար, կ'երթային: Ուրուր ալ չէր: Անոնք երկինքներէն կ'անցնէին, վար չէին իջնար: Ի՞նչ ըրաւ չգնաց: Վախցաւ թըռչունին նայուածքէն: Ոսկիները չկրցաւ համրել: Մատները դողացին: Ամբողջ մարմինը դողաց առանց ընդհատելու: Երկու անգամ փորձեց: Երկու անգամին ալ չկրցաւ համրել: «Չեմ համրեր» ըսաւ: Ոսկիները նորէն լեցուց տոպրակը:

Ո՞ւր պիտի պահէր ասոնք: Տունը պահելիք տեղ չունէր: Բակ չունէին, ախոռ չունէին: Կով, եզ, մուր չունէին: Ոչխարի բակ, դամ չունէին: Մարագ, թռնբատուն, մառան, ցորենի անպարը, գիւրի անպարը չունէին: Գետնախորշ մըն էր խորքը օճախով մը: Այնքան մութ որ աչք աչք չէր տեսներ, եթէ դուրը պոցկէր:

Իրենք ալ երեք հոգի էին: Ինք, երմէ քանի մը տարի փոքր եղբայրը, Պօղոսը, կինը Խուտիկ Մաման: Պօղոսին կինը մեռած էր: Աղջիկ մը ունէր Քեմախի գիւղերէն Մարեկ հարս գացած էր:

ՅԱԿՈԲ ՄՆԶՈՒՐԻ

(1 – Շար.)

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑՆԵՐԸ ՕԹԵԼԼՕ – ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1908ի ամառը Վ. Փափազեան իր ընձեռակարգը կ'անցընէ Հայրական յարկի տակ՝ Պոլիս, ուր քանի տարիէ ի վեր պրպտած էր հայերէն թատրոն ներկայացնել: Ամիս մը եառ կը հաշուէր Սահմանադրութիւնը: Ընդհանուր խանդավառութեան այդ օրերուն լայն ասպարէզ կը բացուէր Պոլսոյ հայ թատրոնին համար եւս, որու վարպետը բանալու պատիւը կը վայելէ Վ. Փափազեան՝ առաջին անգամ հանդէս գալով Օթէլլոյի դերին մէջ: Կ. Պոլսոյ երկու թատերու՝ Բեբեյի եւ

հետեւեալ տարին բերք պիտի տային: Արտներուն վերջաւորութեանը կոչնոց արտերուն բլուրը գնաց: Անոր հարաւային երեսը: Խաչքարին գառիվարին գլուխը նստաւ:

Տոպրակը պարպեց գետինը: Ատղնեբուն վրայ: Ամէնքը ոսկի էին: Ոսկինեբու չեզջ մը եղաւ առաջքը: Անդուսէ պարապ տոպրակը ի՞նչ ազուռը կը հոտէր: Ճիշդ այդ պահուն, ճիշդ դէմը թռչուն մը իջաւ գետինը: Անընդհատ իրեն նայեցաւ, առաջքի ոսկիներուն նայեցաւ: Մարդու պէս հետաքրքրուեցաւ թէ ի՞նչ կ'ընէր: Գաւազանը ուղղութեան չարժեց չփախաւ: Սեւ էր. ի՞նչպէս սեւ էր: երկայն կտուցով էր: Ճերմակ փորով սեւ փետուրներով ագռաւներէն չէ որոնք ամէն ժամուն գիւղի երդիքներէն չէին հեռանար: Սեւ–սեւ ագռաւներէն ալ չէր: Անոնք երբեմն կը յայտնուէին, չէին մնար, կ'երթային: Ուրուր ալ չէր: Անոնք երկինքներէն կ'անցնէին, վար չէին իջնար: Ի՞նչ ըրաւ չգնաց: Վախցաւ թըռչունին նայուածքէն: Ոսկիները չկրցաւ համրել: Մատները դողացին: Ամբողջ մարմինը դողաց առանց ընդհատելու: Երկու անգամ փորձեց: Երկու անգամին ալ չկրցաւ համրել: «Չեմ համրեր» ըսաւ: Ոսկիները նորէն լեցուց տոպրակը:

Ո՞ւր պիտի պահէր ասոնք: Տունը պահելիք տեղ չունէր: Բակ չունէին, ախոռ չունէին: Կով, եզ, մուր չունէին: Ոչխարի բակ, դամ չունէին: Մարագ, թռնբատուն, մառան, ցորենի անպարը, գիւրի անպարը չունէին: Գետնախորշ մըն էր խորքը օճախով մը: Այնքան մութ որ աչք աչք չէր տեսներ, եթէ դուրը պոցկէր:

Իրենք ալ երեք հոգի էին: Ինք, երմէ քանի մը տարի փոքր եղբայրը, Պօղոսը, կինը Խուտիկ Մաման: Պօղոսին կինը մեռած էր: Աղջիկ մը ունէր Քեմախի գիւղերէն Մարեկ հարս գացած էր:

ՅԱԿՈԲ ՄՆԶՈՒՐԻ

(1 – Շար.)

Ծաղկած փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

Ինձ զրկեցին զրանից էլ, մի զիշերում ոճրագործ զարձրին եւ արդելափակեցին հինգ յարկանի տուֆակերտ չէնքի նկուղային յարկի անարեւ ու նեղ խցերից մէկում, որի պատերը հաստ էին, այնքան հաստ, որքան իմ սիրտն էր՝ բարակ: Սարսափելին այն էր, որ բռնութեան այդ տունը կառուցուած էր այն զբօսայդուզդի դէմ, որը կոչւում էր ապաուէթեան երկրի՝ Միքայէլ Նալբանդեանի անունով, ուր եւ պիտի բարձրանար նրա յուշարձանը... Իմ մաքերը կառչեցին այդ յուշարձանից, յետոյ պոկուեցին նրանից եւ ուրիշ ընթացք սաացան, ես յիշեցի ինձ ծանօթ քանդակագործներին եւ նկարիչներին: Ի՞նչ են քանդակում նրանք եւ ի՞նչ են նկարում: Բայց ահա զործարար բակի պետը, Վասիլի Բիչկօն ասեց, որ հիմա ներկարարներն աւելի յարմար են քան նկարիչները: Մի՞թէ: Այս ազէտը պարզ է, որ վերաբերում է այն երկրամասերին, որոնք զանւում են փշալարերից ներս... Իսկ փշալարերից դուրս նկարիչներն են յարմար եւ ներկարարներն անդամ նկարչութեամբ են զբաղւում: Եւ բեւե՛ր:

Ես լսում եմ թիթեղէ զոյլերի զնգզնգոց եւ առանց յետ նայելու գիտեմ, որ այդ Մամօն է իջնում ձորը երկու ձեռքով բռնած չորս դատարկ զոյլեր: Ձոր ու աններզաչնակ այդ զնգզնգոցն ինձ վերադարձնում է իրականութեան զգացողութեանը: Երազը վերջացաւ, մնացին հըսկիչ աշտարակները իրենց զինուած պահակներով, Մամօն չորս զոյլերով ու ես իմ կերզէ, Աբու–Հասանի մաշիկներով:

Մամօն այսօր աչխոյժ է, մի տեսակ ոգեչնչուած, անզամ բարի: Նա լեցնում է իր երկու զոյլերը, յետոյ իմ երկու զոյլերն, ապա թէ վերցնում է իր երկու զոյլերն ու ծանր, բայց հաստատուն քայլերով բարձրանում է զառիվերով, ի միջի այլոց ասելով.— Ինպօղաց ճատը այս – ինքն՝ պէտք է աչխատել, այսինքն՝ բաւական է երազել ու դեռ այսինքն՝ վերցրու զոյլերդ, ջուր հասցրու, հարկաւոր է վաղուայ կաւի համար հող պատրաստել, հող կրել:

Դոյլերը կախւում են իմ երկու ձեռքից եւ մենք զանգաղ եւ ոչ այնքան հաստատուն քայլերով բարձրանում ենք դէպի այնտեղ, ուր սէրն է տատանում ու մարդկային ստեղծագործական մտքի վսեմ թըռիչքը դէպի բրուտանոց, ուր, այո, Մամոյի սէրն է տպմնաւորւում եւ ուր նըստած փակ պատուհանի մօտ, քառակուսի տախտակին մի զունդ կաւ ամրացրած՝ քանդակագործուհի Շարքը չարժուն մատներով ինչ–որ ձեւ է տալիս անչունչ կաւին: Ցետոյ նա թողնում է իր աչխատանքը եւ չտալ քայլերով դուրս է գալիս բրուտանոցից:

Այդ միջոցին ես եւ Մամօն, ես առջեւից, Մամօն ետեւից, պատգարակը բրտնած, թեթեւ քայլերով գնում ենք դէպի բրուտանոցի դէմ դիմաց գտնուղ փոքրիկ հողաբլուրը: Արդէն երկրորդ տարին է, ինչ մենք այնտեղ չէկ հող ենք փորում, կրում բրուտանոց եւ լեցնում տաչտը կաւ պատրաստելու: Ցարմարութեան համար, մենք հողը փորում ենք դէպի խորքը եւ հիմա, հողաբլուրի մեր կողմից չհասպրծուղ մասը նման է մի մեծ, իր լայնութեամբ մանուանդ մեծ՝ խորանի: Մենք վար ենք գնում պատգարակը եւ վերցնում բահը, սկսում փորել եւ խոնաւ, չէկ հողով բեռնաւորել պատգարակը: Մամօն ճարպիկ ոտներով ցատկում է հողաբլրին եւ աչքերով սկսում չափել զործարար բակի լայնքն ու երկայնքը: Նրան ըստ երեւոյթին հետաքրքրում է թէ ո՞ւր գնաց Լիուդմիլան:

— Հիւանոց մտաւ, — ասում է նա կարծես ինձ հանգստացնելու համար եւ վերցնում բահը:

Պատգարակի վրայ կանգնեց հողէ մի փոքրիկ Մասիս ու մենք հիմա տանում ենք այն դէպի բրուտանոց ծանր քայլերով, այս անզամ Մամօն առաջից, իսկ ես՝ ետեւից:

Երբ թուով չորրորդ փոքր Մասիսը պահվիժել էր տաչտում, թեթեւ ու զործնական քայլերով ներս մտաւ Գերմանուհին. նա նստեց պատուհանի մօտ եւ սկսեց չարունակել ընդհատուած աչխատանքը զործի գնելով ոչ միայն մատներն այլեւ հիւանոցից բերած մեծ ու փոքր, հաստ ու բարակ փայտիկներն ու չեղերը:

Իսնատն իր բարակ ժպիտով եւ նոյնքան բարակ մատներով ամաններ էր ձուլում եւ աչքի տակով, բանիմաց հայեացքով հետեւում է Լիուդմիլայի աչխատանքին:

ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԱՀԱՐԻ

(4 – Շար.)

Սիւտարի մէջ երկու խանդավառ եւ տա–
ղանդաւոր դերասաններու առաջնորդու –
թեամբ եւ նախաձեռնութեամբ կը բաց –
ուի թատրոնին վարագոյրը:

Սիւտարի թատրոնի բացման յայտա–
գիրը բաղկացած էր բանախօսութենէ,
արտասանութիւններէ եւ հատուածներ՝
Օթէլլոյէ: Օրուան բանախօսն էր Գեղամ
Բարսեղեան (անոր բանախօսութիւնը կը
կարդայ վահրամ Թաթուլ), դերասան
Ինոճ Շահէն «Օթէլլո»ն ներկայաց–
ած քանի մը կտորներով կը խանդավառէ
ներկաները:

Նշանակալից երեւոյթը, սակայն, տեղի
կ'ունենար Բեյօյլ «Օտէօն» թատրոնին
մէջ, ուր հայ եւ օտար հանդիսատեսը
այլ երեկոյ պէտք է դիտէր Շէյքսփիրի
«Օթէլլո»ն՝ վահրամ Փափազեանի դեր–
կատարութեամբ:

Արդարեւ «Օթէլլո»ի բեմադրութեան
փառն իսկ աննախադէպ ազդուն հա–
նդէս երեւոյթ մըն էր Թուրքիոյ մէջ,
ուր միայն հայ թատրոնն էր փականքի
տակ, այլեւ Շէյքսփիրը: Եւ դրաքննու –
թեան արգելքը վերցուելէն ետք հայ
թատրոնին բացումը, այն ալ «Օթէլլո»ի
ներկայացումով, քաղաքական յաղթանա–
կի մը տեսքը կ'առնէր: «Օթէլլո»ն այդ
օրերուն Պոլսոյ հայ բեմերուն վրայ
խորհրդանշական իմաստ ունէր... Սրահը
կը դղրդար, երբ Օթէլլո – Փափազեանը
ոտք կը դնէր կիպրոսի հողին վրայ եւ
կամ՝ երբ թրիմաուած տաճիկ ջոկին
հայհոյութիւնը կը պատմէր:

Պէտք է ըսել, թէ հայ մամուլն էր, որ
այդ խանդավառութեան ալիքը կը տեղ–
ծէր ժողովուրդին մէջ՝ ոգեւորիչ խօս–
քերով անդրադառնալով Վ. Փափազեանի
դործերուն եւ հայ թատրոնի մասին:

Փափազեանի ձեռքով բացուող հայ
թատրոնի վարագոյրին առջեւ երեւցաւ
Թուրն Սեւակ, որ Եւրոպայէն նոր վե–
րադարձած էր: Անոր հոյակապ ու ցնցող
ձայնը ամէ ի բերան ձգեց բոլոր ունկնդ–
իրները: Ցաւալի է, որ Թուրէն Սեւա–
կի մասին մենագրութիւն դրողները աչ –
քաթող ըրած են անոր այս բանախօսու–
թիւնը: Մենք ստիպուած ենք միայն քա–
ղած մը կատարել այդ բանախօսութենէն.
« ... Տակաւին դանուի մէկ ուրիշ ազդ,
որ ամէն օր ու ամէն վայրկեան ապրէր
դերասանի ճշմարտապէս կեդծ ու դերեզ–
մանօրէն ծիծաղելի այն կեանքը, որ դա–
րերէ ի վեր մեր կեանքը եղաւ, մեր սոբե–
կացած Թրքահայերուս կեանքը... Տա –
ռապ'ել ու ստիպուած ըլլալ ամէնէն եր–
ևնիկ կերպարանք մը ցոյց տալու... Ան–
պատուիրել, բռնաբարուիլ, ստոնաքարչ
ապալիլ ու ստիպուած ըլլալ գոհու –
թեան ջերմագին աղաղակներ բարձրա –
ցնելու... Ժպտի՛լ այնպիսի մէկ վայր –
կեանիդ, ուր արիւն արցունք պիտի
պոռթկար աչքերէդ... Մաղթանքի ճի–
չեր հանել կոկորդիդ այն բռնակալ ձեռ–
քին համար, որ գքեղ կը խեղդէ... Մեռ–
նիլ, հոգեպէս մեռնիլ, ու ապրիլ ձեւա–
ցնել... Ահա դերասանական ահռելիօրէն
կեղծ կեանքը, որ մե'րը եղաւ այնքան
երկար տարիներ: Արդ, ի՞նչպէս կ'ուզէք,
որ այսպիսի պայմաններու մէջ ժառան–
գօրէն ու բնածինօրէն ամէնէն անկեղծ
յատկութիւնը մեր կեղծելը չըլլար, ու
մեր բնական յարմարութիւնը՝ դերասա–
նութիւնը... »:

1908 Օգոստոս 13ին «Օթէլլո»ի երկրորդ
ներկայացումը տեղի ունեցաւ: Ասով
Նովելլի յայտերն ու մամուլի դուշակու–
թիւնները արդարացան:

«Առաջին հայերէն ներկայացումը լսե–
ցինք Օտէոնի բեմին: Փափազեան ինք–
զինքով զբաղեցուց հանրութիւնը, եւ ե–
րէկ ապացոյցը տուաւ, թէ արժանի էր,
որ հայ հասարակութիւնը հետաքրքիր
վերաբերում մը ունենար իրեն հանդէպ
... Առանց ըլլալու հանճար մը եւ մեծ
դերասան մը, Փափազեան ունի ինքնա –
յատուկ ժեսթերը, արտայայտիչ դէմք եւ
հնչական ձայն, երեք էական տարրերը
դերասանի մը քով: Օթէլլո սահմանուած
է իր ճակատագրական երիվարը ըլլալու,
իր սեւ աչքերու ժպտուն թուխ մոյրը եւ
փայլուն խոշոր ակռաները չատ լաւ կը
պատշաճին մաւրիտանացիի սիպաբին:
Օթէլլոյի Ա. Բ. Գ. արարներուն մէջ
միշտ պահեց ժողովրդեան համակրական
հետքը, որ կը հետեւէր դերասանին ամէն
մէկ չարժուածքին, ամէն մէկ խօսքին:
Չափազանց պիտի ըլլար եւ նոյնիսկ վի–
բաւորիչ Պ. Փափազեանի համար, եթէ
ըսէինք, թէ ներկայացումը անթերի էր·
անթերի ըլլալու համար չատ բանի պէտք
ունէր, որոնց առաջինն էր հայերէն ըն–
տիր լեզու մը: Թատրոնը միակ չափա–
նիշն է արտասանութեան եւ լեզուի հա–
մար: Արտասանութեան լաւագոյն դըպ–
րոցը թատրոնն է· «Քոմէմի Ֆրանսէզ»ի
դերասաններն են, որ լաւագոյն արտա –
սանութիւնը ունին կամ պէտք է ունենան:
Պ. Փափազեան «Օթէլլո»ն ներկայացուց
աղճատ թարգմանութեամբ մը եւ օտար
հնչիւնով մը... »:

Յօդուածներ ալ ապուհասն, որոնք ա–
նանց վերապահութեան դրուատեցին խո–
կական նոր տաղանդի մը յայտնութիւնը
հայ բեմի վրայ·

« ... Ըսեմ մէկ խօսքով, թէ Պ. Փա–
փազեան չատ աւելի յաջող ներկայացու–
Օթէլլոյի ամենադժուարին դերին մէջ,
քիչ որ կ'ենթադրէինք լաւատես մտա –
ծումով մը: Իր ճարտար դիմադծութիւն–
ներն ու ժպտումները, որոնք այդ հպիւ
քան տարեկան փափուկ երիտասարդը
փոխարկեր էին հուժկու մաւրիտանացիի
մը, իր զօրեղ ու հնչուն ձայնը՝ մերթ
դոռացող չէշտերով ու մերթ ողբիչ՝
մեղմօրօր, իր կշռուած՝ չափուած չար–
ժուձեւերը, բնականը ընդօրինակող, ըս–
քանչելապէս ներդաշնակուած էին մեր
դիմը հանելու համար կարող դերասան
մը՝ իր արուեստը խորունկ կերպով ու–
սումնասիրած եւ մեծ վարպետներու հե–
տեւած »:

«Օթէլլո»ի յիշեալ երկու ներկայացում–
ներու (Յուլիս 23 եւ Օգոստոս 13) մասին
յօդուածներ լոյս կը տեսնեն «Սաամպոլ»
եւ «Լըվանթ Հերըլտ» ֆրանսերէն եւ անգ–
լերէն թերթերուն մէջ: Երկուքն ալ ան–
վերապահ կը գնահատեն Փափազեանի
դերասանական ձիրքը, չմոռնալով յիշա–
տակել, թէ ան դեռ չատ երիտասարդ է:

« Պ. Փափազեան ունի այն էական ձիր–
քերէն մէկ քանին, որոնք մեծ դերասան
մը կ'ընեն արուեստագէտ մը· եթէ դերը
խորացնելու համար մի քանի ուսումնասի–
րութիւններ կատարէ, մեծ արժանիքի
տէր ողբերգակ մը պիտի դառնայ»:

Տիլըան Զէօկիւրեան, խանդավառուած
Փափազեանի Օթէլլոյով, կը դնէ, որ
երիտասարդ դերասանը ցոյց տուաւ, թէ
ինք վազուան անժխտելի վարպետն է,
քանի որ իր դերախաղը պարզապէս ապ–
շեցուցիչ էր, դերապանօղէն արտայայ –
տիչ եւ չարժուն իր աչքերը, թուխ դէմ–
քը, ցցուն ակռաները եւ քիչ մը լայն շըր–
թունքները ղինքը լաւ մաւրիտանացի
դարձուցած էին: «Զորրորդ արարուածին
մէջ իր նախանձի կատաղութիւնը պահ
մը ցնցեց ամբոխն եւ սաստուը պոռթա –
ցուց ամէն հոգիի մէջ»:

«Բիւզանդիոն»էն ետ չի մնար «Ապե –
ւելք»ը, ուր կը կարդանք· «Օթէլլոն ան–
թերի յաջողութեամբ եւ արուեստագիտա–
կան ճշմարիտ ղգացումով մը ներկայա –
ցուցաւ Վ. Փափազեանի կողմէ: Անոնք որ
ողբացեալ Ազամեանի դերակատարու –
թիւնը տեսած էին «Օթէլլո»ի մէջ, հա–
ճոյքն ունեցան հաստատելու, թէ հայ ե–
րիտասարդ ողբերգակ դերասանը արժա –
նաւոր յաջորդն է Ազամեանի, եւ քիչ
առնի մէջ կրցած է Շէյքսփիրի դժուա–
րին խաղերը այնքան յաջողութեամբ ներ–
կայացնել, Նովելլիի պէս մեծ արուես –
տագէտի մը խաղակից ըլլալով: Եւ ի–
րաւ, Օթէլլո ներկայացնել ամէն արուես–
տագէտի գործ չէ երբեք, եւ արուեստա–
գիտական խոր ըմբռնում կը պահանջէ,
բան մը, որ լիապէս ունի Փափազեան,
ինչպէս ակներեւ է յայտ եկաւ երէկ գի–
շերուան ներկայացումին մէջ, որ ճշմարիտ յաղթանակ մը եղաւ հայ
երիտասարդին արուեստին համար»:

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 82ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յատ.).— Ոչ միայն Դաշ–
նակցութեան օրուան առիթով, այլեւ ա–
ռօրեայնի մէջ, անպայման, հայ անհատը
նուազագոյնը անգամ մը իր կեանքին մէջ
հարց տուած է ինքզինքին ըսելով թէ
ի՞նչ է Դաշնակցութիւնը, որ այսօր տո–
կունութեան մեծագոյն օրինակը կու –
տայ, նոյնիսկ համաչխարհային չափա –
նիշով: Իր գործունէութեան արտաքին

արտայայտութիւնը ըլլան ազգապահպան–
ման թէ քաղաքական գործին մէջ, ցոյց
կուտան թէ Դաշնակցութիւնը աւելի քան
երբեք, հակառակ արտաքսմանեան գըժ–
ուարութիւններուն, միշտ պատնէշի վրայ
է, ժամանակավրէպ չէ, այլ գոյամարտ
մըն է որ կը գրաւէ եթէ ոչ բոլորին սէրն
ու գուրգուրանքը, գոնէ յարգանքը: Իր
այս տեւական ազդու ներկայութիւնը հայ
իրականութեան մէջ կը բացատրուի նախ
իր ծնունդով՝ Դաշնակցութեան հիմնա–
դիրները պարզապէս համազգրներ եղան
այն ուժերուն եւ խմբակցութիւններուն,
որոնք արտայայտութիւնն էին ամբողջ
ժողովուրդի մը, ապա իր առաջադրանք–
ներու հայեցողութեամբ եւ իր վճռական
ատնղամոլութեամբ բարոյական հաս –
կացողութիւններու եւ առաքինութիւննե–
րու հանդէպ:

Արդարեւ, Մարսէյլի հայ գաղութը
հաստատեց անգամ մը եւս այս ճշմար –
տութիւնները ու իրազութիւնները, խուռ–
ներամ ներկայ ըլլալով, ծայրէ ի ծայր
լեցնելով «Սալ Մաղընոյի» սրահը, Շա–
բաթ 4 Նոյեմբերին:

Այս առիթով կազմակերպիչ յանձնա –
խումբը սքանչելի դաղափարը յղացած էր
ներկայացնելով ցուցադրութիւն մը, որ
լայնօրէն գրաւեց բազմահարիւր ներկա–
ները, տեղեկութիւն, տեղեկութիւն
քըքըութիւն, արթնցնելով որոշ խորհուրդ–
ածութիւնները, յիշատակները: Ի մէջ այ–
լոց թուենք Հ. Յ. Դաշնակցութեան հրա–
տարակութիւնները — դաշնակցական ռահ–
վիրաններու, գործիչներու, հայդուկնե –
րու, մատենագրականներու նկարներ ու
խմբանկարներ — դաշնակցական մամու–
լէն կարգ մը թերթեր եւ բացատիկներ՝
Հնչակ (1916), Յուսաբեր (1935), Ազ–
դակ, Տարագիր (1922), Յառաջ, Ալիֆ,
Հայրենիք, Հայաստան... — Օտար մա–
մուլէն էջեր հայկական հարցերու շուրջ
ինչպէս Էֆէլսիէօր (1915), Լ'Իմաժ
(1919), Լը Փըթի Փրովանսալ, Գոյամարտ
օրագոյցի յաջորդական շարքը 1929էն
սկսեալ — Հ. Յ. Դ.ի առաջին Մանիֆէս–
թը (1890), ձեռագիրներ՝ Ա. Ահարոն–
եանի, Մ. Վարանդեանի, Շ. Միսաքեա–
նի, Շ. Նարդունիի, Ս. Վրացեանի, Ռ.
Տէր–Մինասեանի, Անդրանիկի, Հրամա –
նատար Պաղտասարեանի... Այնքափ
ինքնապաշտպանութեան գինուորական ու
քաղաքական հատատութեան գինքները,
եւայլն, եւայլն: Իրապէս սքանչելի նա –
խաձեռնութիւն մըն էր եւ մեծ աշխա –
տանք:

Պաշտօնական յայտագիրը կը վարէր ըն–
կեր Մ. Մկրտչեան, գեղարուեստական բա–
ժինը տանձնած էր Հ. Յ. Դ. Նոր Սե –
րունդը՝ ֆրանսական քայլերգով եւ Մը–
շակ բանուորով, արտասանութիւններով,
կենդանի պատկերով, յեղափոխական եր–
գերով, յեղափոխական եւ ազատագրա –
կան չարժումի անուանի դէմքերու նկար–
կան չարժումի անուանի դէմքերու նկար–
ներու լուսարձակումով, հայկական պա–
րերով (Ալիս Գալշճեան՝ վալանսէն):

Պր. Պ. Լեսիա կը ներկայացնէր կաս–
թոն Տըֆէլը, երեսփոխան – քաղաքա–
պետ Մարսէյլի, օրուան պատուոյ նա–
խագահ:

Օրուան նախագահութեան պաշտօնը կը
վարէր ընկ. Ասատուր Քէօսէեան, որ վեր–
յիշելէ յետոյ գարերու ընթացքին հայ
ժողովուրդի մղած ազատագրական եւ ձա–
կատագրական պայքարները Հայկէն մին–
չեւ Կիլիկեան Իշխանութիւնը, ըսաւ·
«Մեր ժողովուրդը, որ իր պատմութիւնը
սկսած էր ազատագրական պայքարով,
բռնակալութեան լուծը չէր կրնար հան–
դուրժել յաւիտենապէս, չէր կրնար կրել
ա՛լ աւելի սարսափի եւ սրիկութեան վի–
ճակը: Հետեւաբար Հայկի ոգին պիտի
արթննար խումբ մը երիտասարդներու
մէջ, որոնք մահուան դուռը հասած ժո–
ղովուրդին պիտի չնորհէին ազատութիւն
եւ անկախութիւն· այս խմբակը, դէմա –
տրութեամբ Քրիստափոր Միքայէլեանի,
Ռոստոմի եւ Սիմոն Զաւարեանի, իր հո–
գիով, իր կամքով, իր կեանքի օրինակով
այդ սրբագործած ժողովուրդը պիտի ա –
ռաջնորդէր»:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի
խօսքը արտասանեց ընկ. Լեւոն Տէրտէր–
եան, որուն մէջ երիտասարդ ընկերը կը
բերէր իր սերունդին հաւատքը եւ կամքը
շարունակելու համար սրգազատագրական
եւ Հայկական Հարցի գոյգ պայքարները,
մնալով միշտ պիտակից իր կոչումին, իր
սկզբունքներուն:

ԹՂԹԱԿԻՑ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐԶԻԳԸ

Դ.

Վերջապէս, անոնցմէ մէկը հաւանեցաւ
կառքը գնելու քան Ֆրանքի խոստումի
մը փոխարէն: Կէս գիշերը կէս ժամ ան–
ցած էր, երբ կառքը մուտք գործեց Ալ–
ֆորվիլ: Փոթորիկը միշտ կը չարունակէր:
Կառապանը դռնակին վրայ ծռած, հար–
ցուց.

— Հիմա ո՞ւրկէ անցնելու է:

Պ. Լապրու հարկ եղած ցուցմունքները
ըրաւ, որպէսզի կառապանը գործարանին
մօտ գէշ կառքը: Բայց կառապանը գէշ
ուղղութեամբ կը յառաջանար, աջ կը
դառնար, երբ ձախէն երթալու էր· այս–
պէս՝ թանկագին ժամանակ մը կորսնցուց:
Պ. Լապրու չատ կը բարկանար: Ի վեր–
ջոյ անհամբերութեան մատնուած, կատ–
գէն վար իջաւ:

— Տանս մօտ կը դանուիմ, ըսաւ գոր–
ծարանատէրը: Ահա խոստացուած քան
Ֆրանքը: Փարիզ դարձէք:

Ու Պ. Լապրու խոյացաւ դէպի իր բնա–
կարանը: Ջուրը կը հոսէր ղգեստներուն
վրայէն, բայց յիսուն քայլ կար, տունը
հասնելու համար: Պ. Լապրու գործարա–
նին գրան առջեւ հասաւ, գրպանէն լա–
պի մը հանեց, բացաւ դուռը ու ներս
մտաւ, ու առանց կանգ առնելու, բակէն
անցաւ, իր տաղաւարը երթալու համար:
Ժանն լուած էր գրան գոցուիլը: Մէկ ոս–
տումով տեղէն ցատկեց:

— Մարդ ներս մտաւ, մրմնջեց Ժանն:
Բակին մէջ ոտնաձայն կայ...: Իմ պար–
տականութիւնս է հսկել: Պէտք է գիտ–
նամ որ ո՛վ է ներս մտնողը:

Ու դէպի դուռը խոյացաւ, վար իջնելու
համար: Ժորժ մէկ ձեռքով կառչեցաւ մօ–
րը գանգքին ու աղաղակեց·

— Մայրիկ, մի երթար... կը վախնամ
կոր...:

— Պիտի վերադառնամ, անուչիկս:

— Ոչ... ոչ... կը վախնամ կոր...:
Մի երթար, քովս կեցիր...:

Ու տղան իր աջ ձեռքով ա՛լ աւելի կը
կառչէր Ժաննի գանգքին, մինչ իր ձախ
ձեռքով կը բռնէր խաւաքարտէ ձին: Տի–
կին Ֆօրթիէ տեսնելով որ զաւակը սար–
սափահար վիճակ մը ունէր, թեւերուն
մէջ առաւ զայն, արագօրէն վար իջաւ,
խցիկին դուռը բացաւ, բակը իջաւ, ան–
ձրեւին տակ ու Պ. Լապրուի տաղաւարին
կողմը նայեցաւ:

Ցանկարծ կարմրորակ եւ երերուն նշոյլ
մը լուսաւորեց մթութիւնը: Աչխատա –
նոցներէն կուգար այդ նշոյլը: Ժանն ա–
հաբեկած, դէպի գործարանին չէնքերը
վազեց: Քանի քայլ հեռու կը դանուէր
տաղաւարէն, երբ որոշապէս եւ յստակօ–
րէն լսեց սա կանչը·

— Օգնութեան հասէք ինծի:

Ցետոյ, խկոյն, լռութեան մէջ լսուե–
ցաւ սոսկալի աղաղակ մը, հոգեւարքի
աղաղակ մը, որուն յաջորդեց տեսակ մը
հռնդիւն, ապա ոչինչ:

Ժանն չդանդաղեցուց իր վազքը: Ընդ–
հուպ հասաւ տաղաւարին սեմը, որուն
պատուհաններն ալ կը լուսաւորէին սաս–
տիկ նշոյլներով: Սոսկումի բացագանչու–
թիւն մը թռաւ Ժաննի չրթունքներէն:
Նրբանգքին մէջ նշմարած էր ժաքը, որ
գանակ մը կը ճօճէր, ու անոր ոտքերուն
տակ Պ. Լապրուն, գեռին փռուած ան–
չունչ ու արիւնլուայ: Մանկամարդ կինը
ձգեց որ զաւակը գրկէն վար սահի:

ԿԶԱՎԻԻ ՏԸ ՄՈՆԹԻՖԻՆ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Ամանորի մերձաւոր ոճներուն առթիւ, Օր· Նուարդ Գամբուեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մօրը՝ Տիկին Գամբուեանի (Ալֆորվիլ)։

ՎԱԼԱՆՍ — Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ եկեղեցւոյ հիմնադրութեան տարեդարձին առթիւ, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի կիրակի 19 Նոյ· Վալանսի մատուռներուն եւ եկեղեցւոյս ծառայող հոգեւոր եւ աշխարհական բոլոր ննջեցեալներու հոգւոյց համար։

Կը խնդրուի Վալանսի եւ չրջակայից հայ հաւատացեալներէ ներկայ ըլլալ ի յարգանս բոլոր անոնց, որոնք մեզ յանձնեցին Մեսրոպեանց ու Նարեկացւոյ ջահը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան կեդր· Յանձնախումբը չնորհակալութեամբ ըստացաւ հետեւեալ նուէրները.—

Խանասորի ոճնակատարութեան վիճակահանութեան տոմսերէն 1·838 ֆր· ոչբացեալ Տիկ· Աչխէն Վէմեանի մահուան առթիւ Պր· Սէյէսթէն 50, Յակոբիկ Աւոճեան, Նահլ Թիֆթիքճեան 30ական, Վարդգէս Առիքեան, Սարգիս Կիւրկիք եան, Սիմոն Աւոճեան, Մխոք Աւոճեան 20ական, Պր· Ղազարոս Բալուշեան եւ զաւակները իրենց մօր եւ կնոջ Սուլթանին մահուան 3րդ տարելիցին առթիւ 50, ողբ· Մարգարիտ Պետիկեանի քառասունքին առթիւ Պր· Մանոճեան 20, ողբ· Անոյչ Լուսիկեանի քառասունքին առթիւ Պր· Արթահամեան 20 ֆր·։

ՊՈՒՀ· ՕՏՏՕ·— Հանգուցեալ Համազասպ Եղոճանի թաղման առթիւ Պուլ· Օտտոյի կապոյտ խաչ, Տէր եւ Տիկ· Արմենակ Մանուկեան, Պր· Վրէժ Եղոճան, Տէր եւ Տիկ· Գէորգեան 50ական, Պր· Յարութիւն Տէղոճան 40, Տէր եւ Տիկին Մինասեան 30, Տէր եւ Տիկ· Մանուկ Մանուկեան 20, Հանդ· Ղեւոնդ Կիւլճանի մահուան առթիւ Ղազար Կիւլճան 100, Թէճիրեան ընտանիք 100, Հանդ· Համազասպ Եղոճանի յիշատակին Տէր եւ Տիկ· Գուլումճեան 20, Հանդ· Ֆէռօ Եղոյեանի թաղման առթիւ Պր· Յարութիւն Տէրոյեան 50։

ԹՈՒՐ ՏԻԿ·— Տէր եւ Տիկ· Ց· Հայրապետեան 500, ողբ· Ա· Պալթայեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկ· Ց· Տէր-Վարդանեան 10, ողբ· Եւգինէ Վարդանի թաղման առթիւ Մկրտիչ Խաղնաճեան 10, Պր· Ժիրայր Շալճեան 50, Յովհ· Տէր-Վարդանեան երախային մկրտութեան առթիւ Տիկին Եղ· Տէր-Վարդանեան 40, Տիկ· Զապէլ Սվաճեան 40, տարաբախտ Յովսէփ Եաղրճեանի մահուան առթիւ այրի Տիկ· Աղնիւ Եաղրճեան եւ եաղրճեան ընտանիք 400, Տէր եւ Տիկ· Գէորգ Ասլանեան 50, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ասլանեան 20, Տիգրան եւ Հրանդ Ասլանեան եղբարք 30, Պր· Ենովքեան 20 ֆր·։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

17, rue Bleue Paris 9

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

Շաբաթ Նոյ· 18, իրիկուն ժամը 20·30ին

Կը նախագահէ. **ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ**

Կենսագրականը կը ներկայացնէ եւ անոր գործերէն ընթերցումներ կ'ընէ

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսին. **ԿԱՐՕ ՓՕԼԱՏԵԱՆ** *եւ* **ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ**

Մուտքը ազատ է

ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆ

« ՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ »

Միութիւնը պիտի տայ նաեւ պարանոյկ երեկոյթ մը՝ 18 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Քաղաքապետարանի խրանճանքի սրահին մէջ։

ORCHESTRE PHILHARMONIQUE
D'ILE DE FRANCE

SALLE PLEYEL
Samedi 18 Novembre à 17 heures

Au Programme. — Weber (Ouververture du Freischütz), Tchaïkwsky (Concerto pour Piano), Dvorak (Symphonie du Nouveau Monde)

Direction : **Rolf AGOP**
Soliste : **Raffi PETROSSIAN**

Հ. Յ. Գ.

ԻՍԻ.— Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ· ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին սովորական հաւաքատեղին։

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ԵՐԵԿՈՅ

Նախաձեռնութեամբ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան

Ուրբաթ 17 Նոյ·երեկոյեան ժամը 20·45ին
Օթել Մոտէռնի սրահին մէջ
Place de la République — Paris

Կը նախագահէ **ԱՍՄԱՏՈՒՐ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ**
Կը խօսի **ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԵԱՆ**

Նիւթ ունենալով՝ երգիծաւիթը եւ ծիծաղը հայ գրականութեան մէջ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

LES FILÉS DU NORD
S. A. CATRY & FILS
44-46, Rue Augereau
59200 TOURCOING
Tél : 74 - 81 - 49

— Tous les fils classiques ou de fantaisie destinés à la Bonneterie et au Tricot-main
— Spécialité d'Acrylique H. B.
— Filés de Pure laine 2/11 — 2/14 — 2/28
— Présentation en écheveaux ou sur cônes.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Իզմիրի եւ չրջաններու Հայր· Միութեան անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ ժան Կուժոն փողոց, թիւ 1, սրճարանը, Շաբաթ 18 Նոյ· ժամը ճիշդ 20ին։ Օրակարգ·— Վարչութեան նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Ներկաները մեծամասնութիւն կը նկատուին։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

18 Նոյեմբեր, Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ
CASINO CHARBONNIERES
շքեղ սրահներուն մէջ

Avec JACKY MALLEREY et son ensemble
NOMBREUSES ATTRACTIONS — COTILLONS — AMBIANCE

Réservez vos places à l'avance chez les membres Croix-Bleue de Lyon
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ ՇԱՏ ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐՈՎ
Մուտքը 15 ֆրանք

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեիի Հանգըստեան տուներուն այցելութիւնները արձօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով)։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱՆՈՒԱՄԲ
(ԿՆիՔ)

DÉCOMURSOL

DIRECTEUR HAYRABEDIAN

78, Rue des Rosiers
93400 ST. OUEN
Tél. 254-17-89

Peinture — Décoration — Papiers peints — Tentures — Style — Plastique sols et murs

Արագ սպասարկութիւն
Մատչելի գիներ։
Աչխատանք կը տառնձնէ ամէն կողմէ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

18 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին Թէաթր Միւնիսիփալի մէջ

կազմակերպուած Հ· Բ· Ը· Մ·ի Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ
Վալանսի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի փիէր Վոլֆի

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

(4 արար)

Փարիզէն «ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ» խումբի կողմէ
Ղեկավարութեամբ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

Փութացէք ապահովել ձեր տոմսերը

ԲԱՅԱՌԻԿ ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Հ· Բ· Ը· Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի կողմէ, ի պահու Հ· Բ· Ը· Միութեան Մարսէյլի նորընծաիր վարչութեան

Տեղի կ'ունենայ 26 Նոյեմբեր Կիրակի կէսօրին, Միութեան սրահին մէջ 7 Ռիւ Փափէր

Այս բացառիկ ճաշասեղանին սիրով կը հրաւիրուին Միութեանս անդամ անդամուհիները, ինչպէս նաեւ մեր համակիրներն ու բարեկամները։

Ճաշասեղանին մասնակցութեան տոմսերը ապահովել Բարեգործականի Տիկնիներէն եւ Քարտուղարութենէն։ Հեռաձայն 54–16–59

DE RETOUR D'ARMENIE...

ARMENIA MONDIA

Grande Exposition ARMÉNIENNE

Du Samedi 4 Novembre au Jeudi 4 Janvier tous les jours de 13 h. à 20 heures
—Samedi, Dimanche jusqu'à 21 heures

au

CENTRE COMMERCIAL DU PARKING ETOILE-FOCH

Entrée angle Ave. Foch/R. de Presbourg ou par le parking — 3000 places gratuit à tous nos clients.

Métro : Etoile-Charles de Gaulle, à 500 m. de la Porte Dauphine

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
16
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI
16 NOVEMBRE
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋԸ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1924
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.565

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.565

ՉԵՆՔ ՏԵՍՆԵՐ ՎՏԱՆԳԸ

—o—

Հայկական Ազատագրմանը իր ուրոյն ձեւը վճռամեայ պատմութեան ամէնէն քան վճռամեայ պատմութեան ամէնէն ծանր ստիպողներէն մէկը կ'ապրի ապագային ուղղած հարցումներէն մէկը կ'ապրի ապագային ուղղած հարցումով՝ հանրային – կազմակերպական կեանքի ստիճանական քայքայումով :

Մարդ չկայ որ չտեսնէ կամ չհատուցանէ, թէ օրէ օր կը կորսնցնենք հաւաքական մեր ուժը, — դաղութային իրականութեան մէջ կը մանաւանդ, տարաձայնութիւնները կը վերածուինք հնդկահաւ, «ես»երու չուրջ ստեղծուած միութիւններու ցանց մը կը հիւսենք սփիւռքի ափերու վրայ եւ կը վայելինք այն պատրանքը՝ որ ազգը դոյութիւն նոր կռուանները հաստատած կ'ըլլայ այս ձեւով...

Մոռնալ են չատե՞ր. սակայն զարմանալու մասին մտածող չկայ դրեթէ : Զած ենք տարասփիւռ Հայութիւնը իր բախտին ու տեսնելով հանդերձ որ պատահարներով դէպքեր մտած են հօտին ձէն կը զոհանանք պարբերական ահազանգներով : Ղեկավարութիւններ եւ հանրային հարցերով մտաղրաղ մարդիկ կը նախզան աղէտը, որ վերապահուած է գաղութներուն, ներքին թէ յարաբերական անկասելի պայմաններու բերումով. սահման արտակարգ ոչ մէկ ճիգ կամ նախաձեռնութիւն՝ խափանելու համար չեր բերը :

Հայ մտաւորականութեան պատկառելի մէկ համեմատութիւնը ինքնիրմով կըշռած է : Կը ծառայէ այն համոզումին, որ իմացական, մշակութային եւ դրական մարդերու վրայ առ ու պատառ իրարու նմանողներով արդարացուցած կ'ըլլայ արդէն իր կոչումը. իսկ Հայ Մամուլը տեղային ու նահանջի մէկ է ամէն տեղ, ֆիքուելով իր վրայ ու զոհանալով լրջութիւնային դերակատարութեամբ մը : Երկու կաթողիկոսութիւնները ամլացած են ազգային – եկեղեցական իրենց պարտաւորութիւններու մարդին մէկ, յատկապէս Մայր Աթոռին վերապահուած դժնդակ պայմաններու հետեւանքով :

Իսկ ժողովո՞ւրդը : — Բացարձակ մեհամահասութեամբ առօրեայ ապրուստի, ինքնապահպանութեան եւ ընտանեկան ապահովութեան հետամուտ է, լուսանցքի վրա՛յ միայն միտք ու սիրտ յողնեցնելով իր ընդհանրական մտահոգութիւններուն համար : Անհատապաշտութեան զարգացումով՝ անտարբերութիւնը եւս ածած է անհամեմատօրէն : Իրրեւ ազգային հաւաքականութիւն ապրելու հին ձգտումը անկէ մտածում եւ առաջադրանք կը ծնի : «Ազգին մեծե՛րը թող խորհին»· կամ՝ «մեր ի՛նչ գործն է, կուսակցութիւնները թող մտածեն»...

Կուսակցութիւնները չատ բան կը խորհին, չատ բան կը ծրագրեն, — մասամբ կը գործադրե՛ն ալ : Եթէ ձեռնթափ զարձած ըլլային՝ չուրը չրաղացը տարա՛ծ կ'ըլլար արդէն ու մենք, այսօր, վտանգը ճանաչելու մեր տխուր պարտականութեան փոխարէն... հոգւոց արտասանելու եւ ողբ հիւսելու դերի մը մէջ մտած կ'ըլլայինք :

Նեղտած ենք ամէն առիթով, որ կուսակցութիւններու գործունէութիւնը եւ գաղափիք չէ ամբողջական ապահովութեան : Փախհարել կարելի չէ մէկ ձեռքով : Երբ ժողովուրդ ու հանրային ժողովանութիւն կը քնանան, կուսակցութիւններու արթնութիւնը մասնակի եւ անբաւարար օգուտ միայն կ'ապահովէ :

Եթէ տակաւին ընչասպառ ու արիւնաքամ եղած չենք, առիկա ալ կը պարտինք առաւելաբար կուսակցութիւններուն, կուսակցական մամուլին եւ մտաւորականութեան : Վերցուցէք զանոնք Սփիւռքէն, ու պիտի տեսնէք որ ամայացած է հայ կեանքը հանրային տեսակէտով :

×

Սեղմ ու արագ դիծերու մէջ ներկայացուցինք այս պատկերը կը կարօտի լայն վերլուծումի եւ հաւաքական քննարկումի :

Պիտի ուզէինք ընել այդ փորձը, եթէ համոզուած ըլլայինք որ չհապըզուողներ արամադիր են ձայն բռնելու կամ արձագանգելու :

Օրաթերթ մը չի կրնար ընել աւելին՝ քան ինչ որ կը փորձէ ընել այս թերթը, պարբերաբար արձարծելով վէրքեր. անտէր ու անլոյծ մնացած համասփիւռքեան խնդիրներ :

Պիտի սպասենք լաւագոյն օրերու, տեսնելու համար մասնաւորաբար ազգային – եկեղեցական ժողովներու եւ մարմիններու կողմէ մասնակի փորձ մը՝ արտասփիւռ Հայութեան հանրային – կազմակերպական կեանքը վարելու. տէր կանգնելու պատասխանատուութեան եւ քննելու կրաւորական այն կեցուածքը, որուն մէջ կը դտնուին անոնք ներկայիս :

Մինչ այդ, պիտի ուզենք յատկապէս առաւելաբար կուսակցութիւններուն, կուսակցական մամուլին եւ մտաւորականութեան : Վերցուցէք զանոնք Սփիւռքէն, ու պիտի տեսնէք որ ամայացած է հայ կեանքը հանրային տեսակէտով :

×

Սեղմ ու արագ դիծերու մէջ ներկայացուցինք այս պատկերը կը կարօտի լայն վերլուծումի եւ հաւաքական քննարկումի :

Պիտի ուզէինք ընել այդ փորձը, եթէ համոզուած ըլլայինք որ չհապըզուողներ արամադիր են ձայն բռնելու կամ արձագանգելու :

Օրաթերթ մը չի կրնար ընել աւելին՝ քան ինչ որ կը փորձէ ընել այս թերթը, պարբերաբար արձարծելով վէրքեր. անտէր ու անլոյծ մնացած համասփիւռքեան խնդիրներ :

Պիտի սպասենք լաւագոյն օրերու, տեսնելու համար մասնաւորաբար ազգային – եկեղեցական ժողովներու եւ մարմիններու կողմէ մասնակի փորձ մը՝ արտասփիւռ Հայութեան հանրային – կազմակերպական կեանքը վարելու. տէր կանգնելու պատասխանատուութեան եւ կանգնելու պատասխանատուութեան եւ քննելու կրաւորական այն կեցուածքը, որուն մէջ կը դտնուին անոնք ներկայիս :

Մինչ այդ, պիտի ուզենք յատկապէս

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԸՆԴԱ· ԳՈՐԾԱԴՈՒԻ ԵՒ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ

—o—

Առաջին անգամն է որ ամբողջ Լիբանանը անշարժութեան մատնուած էր ընդհանուր գործադուլի հետեւանքով, ինչ որ չատ կարեւոր երեւոյթ մըն է, մանաւանդ երբ նկատի առնենք թէ «Մեծաձաւոր Արեւելքի Զուիցերիան» այս չարժումին կ'ենթարկուէր բանուորական պահանջներու պատճառով : Արդարեւ Պէյրութի մեծ դրամատուն մըն է եւ Ֆինանսի թղթակիցը կը չեշտէ թէ 86 տարբեր դրամատուներ տուն–տեղ եղած են Պէյրութի մէջ, այսինքն քաղաքի մը որ միայն 900 հազար բնակիչ ունի : Եթէ Լիբանան առաւելաբար քարիւղին կը պարտի իր հարստութիւնը, պէտք չէ մոռնալ նաեւ թէ ուրիշներու դժբախտութիւնները նպաստած են նաեւ իր բարգաւաճման : Այսպէս՝ Սուրիոյ հերթական յեղափոխութիւնները, Իրաքի ապայնացումները, եւ վերջապէս վեցօրեայ պատերազմը մեծ դեր խաղացած են : Իրաց այս կացութեան մէջ որոշ անհետում մը կար բանուորական դասուն, որ ի վերջոյ չէր կրնար դլուխ չցցել եւ անցեալ չարթու տեղի ունեցաւ կանոնաւոր գործադուլ մը որ 24 ժամ միջադէպը : Կանոնաւորները քանի մը եղբայր են, որոնց ձեռքն է ուսումնասիրել դրեթէ ամբողջ ճարտարարուեստը եւ դրամատիրութեան խորհրդանիշը կը նկատուին : Կանոնաւոր գործատուները մէկդի մէկ մէկուն մէջ գործադուլը կը տեւէ արդէն ամսուն սկիզբէն ի վեր եւ Նոյ· 11ի բախումը չէ անչուչա որ կրնար մըտքերը հանդարտեցնել : Ցարդ պարզուած չէ որ ո՞վ պարպած է առաջին դնդակը (ապահովութեան ո՞ւժ թէ բանթող) եւ այս կէտն ալ արդէն իր կարեւորութիւնը կորսնցուցած է : Այսօր այլեւս երկրին քաղաքական վիճակն է որ մտահոգիչ է, յորչափ Սայէպ Սալամի դահլիճին կեանքը խախուտ տպաւորութիւն մը թողու :

× Ալ Նահր եւ Լ'Օրիան – Լը ժուռ թերթերու տպարանին մէջ պայթում մը պատահած է անցեալ գիշեր : Նիւթական վնասները բաւական կարեւոր են, բայց դոհ չկայ, որուան ըլլալով որ գործադուլի հետեւանքով, մարդ չկար տպարանը :

Նահր թերթը կը հրատարակէ Տեղեկատուութեան նախկին նախարարը՝ Ղասան Թուէնի, որ պայքար կը տանէր Սայէպ Սալամի հրաժարման համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ սահմաններէն ներս այլեւս ամէն մարդ հեռաձայնելու արտօնութիւն չունի : Յորհրդային կառավարութիւնը գործադրութեան դրած է Օգոստ· 31ի հրովարտակը, որ կ'արգիլէ հեռաձայն գործածել այն անձերուն ո – րոնց գործունէութիւնը «Պետութեան շահերուն» դէմ նկատուած է :

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյեմբեր 11)

ԱԴԱՄԱՆԴԵԱՑ ՀԱՅԲԵՆԻԿԸ

Արմէնփրէսի թղթակիցին հետ ունեցած ղրոյցի ժամանակ բանաստեղծ Երուանդ Պարսումեան, Լիբանանէն, հետեւեալը ըսաւ.— Արտասահմանի մէջ ծնած եւ հասակ նետած Հայերուս համար հայրենասիրութիւնը հաւատքի համազօր ուժ մըն էր, զոր տածած էինք մեր ամբողջ դոյութեան ընթացքին հողի մը հանդէպ, որ մեր ֆիզիքական աչքերուն անծանօթ մնացած էր : Այդ հողին համար մեր նախնիքներու թափած արիւնը, այդ հողին վրայ հնուց մինչեւ օրս ծաղկած մշակոյթը եւ արուեստը իրենց բոլոր ձեւերուն տակ, մեզի դարձուցած էին հաւատացեալները հայրենիքի հանդէպ : Ես, ինչպէս չատեր ինծի նման, երբ առաջին անդամ եկայ տեսնել իմ ֆիզիքական աչքերով մեր Մայր հողը, իր հինովն ու նորովը, իմ հաւատքս մայր հողին հաստատուեցաւ :

×

Ա· ՏՈԼՍԹՈՅ ԵՒ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Վիպասան Ալեքսէյ Տոլստոյի դիւանին մէջ յայտնաբերուեցաւ արժէքաւոր դրութիւն մը : Աւիկա դրադիտին ներածական ճառն է՝ արտասանուած 1941 Մայիս 20ին Մոսկուա, հայ դրականութեան տասնօրեակին առթիւ :

Ա· Տոլստոյ բարձր կը դնահատէ հայ դասական դրականութեան մեծերը՝ Փաւստոս Բուզանդ, Եղիշէ, Ագաթանգեղոս, Ֆրիկ, Նաղաշ Յովնաթան, Սայաթ Նովա, Աբովեան, Նալբանդեան, Թումանեան, Իսահակեան եւ Յակոբեան :

Այս յօդուածը կը վկայէ, որ ռուս անուանի դրադէտը քաջածանօթ եղած է հայ դրականութեան պատմութեան :

×

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐ Կ'ԱՑՑԵԼԵՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Դաշնակցային Գերմանիայէն հիւանդապահներու խումբ մը այցելեց Հայաստան : Բժիշկներու կատարելագործման համամիութենական հիմնարկութեան մէջ հիւրերը ծանօթացան այն աշխատանքներուն, որոնք կը միտին մանկապիտացնել հիւանդապահները : Ամէն տարի երեւանի այս հիմնարկութեան մէջ իրենց ուսումը կը խորացնեն Խորհ· Միութեան զանազան կեդրոններէ եկած հիւանդապահներ : Ասոնցմէ զատ Հայաստանէն եւս 600 հիւանդապահներ ամէն տարի կը հետեւին տեղւոյն դասընթացքներուն :

×

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԻՍԱԿՈՎԻ ՅՈՒՇԱՏԱՒՏԱԿԸ

Հայազգի զօրավար Յովհաննէս Իսահակով քսան տարի ապրած է Մոսկուա : Անոր տան պատին վրայ յուշատախտակ մը դեռեղուեցաւ :

×

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

«Արարատ» Իւֆիայի բաժակի վերջնադարձի մրցումը կատարեց զուիցերական «Կրասչովեց» խումբին հետ «Հրազդան» մարզադաշտին վրայ : Երեւանցիներու խումբն է որ բացակայեցաւ Ա· Կովալենկո եւ Ա· Անդրէասեան : Հակառակ ասոր, Երեւանցիները ցուցադրեցին դեղեցիկ խաղ մը՝ յարձակողական թափով : Ասչէ երկրորդ վայրկեանին Զուիցերացիներն են, որ կոլ մը կ'արձանագրեն : Տասը վայրկեան ետք Ն· Ղազարեան դլխու դեղեցիկ հարուածով մը դնդակը դէպի բերդ կ'ուղղէ : Հազիւ քանի մը վայրկեան անց, նոյն Ղազարեանը, ընդունելով Մարզարովի փոխանցումը, կրկին դլխու հարուածով մը կ'արձանագրէ երկրորդ կոլը :

Դադարէն ետք Մարզարով երրորդ կոլ մըն ալ կը նշանակէ, սակայն մրցակից խումբէն խաղացող մը դնդակը 25 մեթրէն բերդ կը մտցնէ :

Երեւանցիները չեն յուսահատիր եւ Մարզարեան չորրորդ մըն ալ կ'աւելցնէ «Արարատ»ի հաշուոյն :

ՆՈՒՎԱԾ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՆ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ԱՂԲԻՒՐԸ

(Պատմուածք)

ՀՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԱՀԱԶԻԶ

Ե.

Երեսուն ալ երկու տարի անցած էր այդ օրէն։ Ամէն տարի Ապրիլ 24-ին, Ցեղասպանութեան զոհերու յիշատակին, Հայ ժողովուրդը կը հաւաքուի Ծիծեռնակաբերդի հանդէսին։ Ամէն տարի ալ Ազգային Ժողովի Նախագահ Տ. Գրիգոր Արքեպիսկոպոս Ալթունեան կը խօսի հանդիսականներուն։ Ամէն տարի ալ ան կը կրկնէ նոյն խօսքերը, նոյն ուխտը, նոյն երդումը։ Ամէն տարի ալ ան կը յիշեցնէ, որ Հայ Դատը ոչ միայն Հայ ժողովուրդին, այլ նաեւ բոլոր մարդկանց դատն է։ Ամէն տարի ալ ան կը կոչ ընէ, որ Հայ Դատը չմոռցուի։

Ամէն տարի ալ ես կը գտնուէի հոն։ Ամէն տարի ալ ես կը լսէի Տ. Գրիգոր Արքեպիսկոպոսի խօսքերը։ Ամէն տարի ալ ես կը կրկնէի ուխտը, երդումը։ Ամէն տարի ալ ես կը զգայի, որ Հայ Դատը ոչ միայն Հայ ժողովուրդին, այլ նաեւ բոլոր մարդկանց դատն է։ Ամէն տարի ալ ես կը զգայի, որ Հայ Դատը չմոռցուի։

Ամէն տարի ալ ես կը գտնուէի հոն։ Ամէն տարի ալ ես կը լսէի Տ. Գրիգոր Արքեպիսկոպոսի խօսքերը։ Ամէն տարի ալ ես կը կրկնէի ուխտը, երդումը

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 82ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Օրուան ղոյզ բանախօսները էին ընկերներ Առլէն Փափազեան (Փարիզէն) եւ Կարօ Յովսէփեան (Մարսէյլէն)։

Ֆրանսերէնով, Կարօ Յովսէփեան նախ բացատրեց, թէ ի՛նչպէս եւ ինչո՛ւ հիմնուեցաւ Հ. Յ. Դ.ն, չեչտելով յատկապէս 19րդ դարու մտաւորական զարթօնքին՝ Աբովեան, Նալբանդեան, Գամառ-Քաթիպա, Ալիշան, Մրմեան Հայրիկ, Րաֆֆի եւ ուրիշներ, որոնք սկսան հայրենասիրական տողեր գրել, ազգային գիտակցութիւնը արթնցնելու համար դա-րերով հոգեկլուխ եւ մտալկուած ժողովուրդին մէջ։ Ցետոյ թուեց կարգ մը համբակներու անուանները, որոնք կը սկսէին կազմակերպել յեղափոխական աշխատանքը։ Սակայն, ինչպէս փորձառութիւնը ցոյց պիտի տար, պէտք էր համախմբել այդ բոլոր ուժերը ընդդէմ թշնամւոյն։ Այս իմաստով էր որ կը հիմնուէր 1890ին Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը, որ անմիջապէս պիտի կեդրոնացնէր իր առաքելութիւնը հայ ազատագրական շարժման մէջ։ Ապա Կարօ Յովսէփեան անդրադարձաւ Դաշնակցութեան պատմութեան կարեւորագոյն քաղաքական հանգրուաններուն, ինչպէս՝ նախ ինքնապաշտպանութեան եւ բարենորոգումնե-րու պահանջ, յետոյ հայկական նահանգներու ներքին ինքնավարութիւն, դա-նակցային հիմերով կազմուած Օսմանեան կայսրութեան, ապա անկախութեան պահանջը եւ Համրապետութեան շրջանը, եւ վերջապէս ծանրանալով Դաշնակցութեան ներկայ գործունէութեան շուրջ։ Դաշնակցութիւնը հիմնական նպատակ ունեցաւ սփիւռքահայ զանգուածներու համախմբումը, հանդոյ սերունդներու հայեցի դաստիարակութիւնը, զարկ տալով զպրոցական եւ մշակութային դոր-ձին, մամուլին, պատանեկան եւ երի-տասարդական շարժումներու ստեղծման։ Այս գործին հետ զուգընթաց Դաշնակցութիւնը տարաւ ու կը տանի քաղաքական աշխատանք, որուն հիմնական առանձնայատկանիշն է Հայ Դատի հետապնդումը իր վերջնական տեսակէտը ըլլալով միշտ՝ Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի ստեղծում Սեւրի Ուխտընկեան սահման-ներով։ Շարունակելով, Կարօ Յովսէփեան խօսեցաւ Հայկական Դատի այժմէական հանգամանի լուծումներուն շուրջ, չեչտը դնելով խաղաղ միջոցներու վրայ, այսինքն ծանօթացնել համայն աշխարհին Հայութեան մշակութային ու քաղաքական կրթական կոչումը եւ կարելիութիւնները միշտ մնալով պահանջատէրի դիրքին մէջ, յարատեւ եւ ծրագրուած աշխատանքով մը իբր արդարացի դէնք ունենալով՝ Հայութեան դէմ գործուած ցեղասպանութիւնը եւ հայ ազգի քաղաքական իրաւունքներու ճանաչումը Սեւրի դաշնագրի տրամադրութեամբ։ Բանախօսը իր եզրակացութեան մէջ ըսաւ. «Դաշնակցութիւնը ըլլալով անյաղթ ազգիւր կամքի, հայրենասիրութեան, զոհողութեան, հաւատքի, յոյսի, կը հաւատայ, որ հայ ժողովուրդը դարձեալ պիտի բարձրացնէ եւ ողջունէ Անկախութեան դրօշակը ամբողջական հայրենիքին մէջ»։

Հայերէնով, Առլէն Փափազեան դիտել տալէ յետոյ այսօրուան արտաքին եւ ներքին կեանքի մեր ընդհանուր պատկերը, ուր լեզուն եւ ազգային դիտակցութիւնը կը նահանջեն, ըսաւ. «Աւելի քան անգիր պիտի ըլլար, կողակից չըլլալ այն միակ կուսակցութեան ջանքերուն, որ իր բոլոր անդամները զօրաշարժի ենթարկած է որպէսզի կարողանանք պահել իմաստը մեր գոյութեան, որպէսզի այս ժողովուրդը չմնայ այսպէս անատոյգ վիճակի մէջ, որովհետեւ սփիւռքը մեզի համար միմիայն սպառման սրահներ կրնայ ըլլալ, սպառման սրահներ ուրկէ պիտի առնենք չորեկառքը որ անպայման մեզի պիտի տանի հայրենիք»։

Ցետոյ բանախօսը մատնանշեց այն ահաւոր պայմանները, որոնք պատած էին Հայութիւնը Արեւքի աչքին կամ ձախին եւ որոնց ընդմէջէն պիտի ցայտէր վերադարձ մը մտաւորականներու, մարմիններու, որոնք իրենց կամքի, գոհացողութեան ոգիի եւ հաւատքի զօրութեամբ պիտի ցնցէին եւ ձերբազատէին ժողովուրդ մը, բռնակալութեան եւ սարկուածութեան չղթաներէն։ Նաեւ ընկեր Առլէն Փափազեան ցաւ յայտնեց որ այսօր Հայութիւնը մոռցած է իր ազգային հրամայական պարտականութիւնները ու կը գոհանայ իր վիճակէն, բաւարարուած ըլլալով իր կենսական պահանջներուն մէջ։ Հարկ է արթնցնել իր արեան ամբողջ ուժը, հարկ է հակադնել որ իր ճակատագիրը իր ձեռքին մէջ է, հարկ է կապել հայրենիքին այն սերունդը, որ հոս կ'ապրի, կարելի չէ հայրենի սփիւռք մը ստեղծել առանձին, եւ հայրենիք մը առանձին. պէտք է չաղկապել մէկ ուժ մը, եւ այդ ուժը մենք կը տեսնենք Հ. Յ. Դաշնակցութեան մէջ, որ մեզի տուած է Քրիստափորներ, Ռոստոմներ եւ Զարեհաններ։

Առլէն Փափազեան բացատրելէ յետոյ, որ եզակի երեւոյթ մըն է Դաշնակցութեան գոյութիւնը այսօր սփիւռքի հայ կեանքի մէջ, չեչտը դնելէ յետոյ մշակութային, այսինքն հայկական լեզուի ծայր աստիճան կարեւորութեան, եւ վերառնելէ յետոյ այս ուղղութեամբ տարուած «յեղափոխական աշխատանքը» հայրենիքի մէջ չնորհիւ Պ. Սեւակներու, Գ. Մահարիներու, եզրակացուց հետեւեալ խօսքերով. «Հիմնական պահանջ է որ Հայութիւնը մեր մէջ ամբողջապէս ապրի, միասն առ հարիւր կարելի չէ ըլլալ, կրնա՞նք ամբողջապէս Հայ ըլլալ թողնալ Հայութիւնը, բայց Հայութիւնն՝ որուն համար հայրենիքը ապրում է հայ մշակոյթը խորան պաշտամունքի։ Մենք կ'ուզենք, սիրելի երիտասարդներ, որ դուք կարողանաք ըսել այսօր ձեր հայրերուն՝ յոգնած էք, մենք պիտի առնենք ձեր դրօշակը, ու այս համոզումով ու հաւատքով եթէ կ'ուզէք ապրիլ իբր Հայ այս տիեզերքի վրայ, ձեզի կը մնայ դրօշակը վեր առնել եւ երթալ յառաջ միայն յառաջ, մինչեւ վերջը յառաջ»։

ԹՂԹԱԿԻՑ

մեկն ուժի եւ զօրութեան, այլեւ երկնքի, արեւի, աստուծոյ խորհրդանիշի հետ։ Այս տեսակէտէն չատ հետաքրքրական են Հայաստանի վարպետը զօսնեցը, յատկապէս ամբողջութեամբ պահուած հնանալի զօսի մը, որ յայտնուած է, իջեւանի մօտերը գըտնուղ Աստղի Բլուր դամբարանադաշտին մէջ։ Գօսին արտաքին երեսը ամբողջութեամբ ծածկուած է վարպետութեամբ կատարուած որսի տեսարանով։ Առիւծը, իրրեւ գերադոյն աստուած, արեւի, հզօրութեան եւ պաղաբերութեան խորհրդանիշ, աւելի չափով կ'երեւայ ուրարտա-կան աստուածներու չարքին մէջ, հակառակ այն իրողութեան, որ Ուրարտացի-ներու գլխաւոր աստուածը՝ Խալդի ո՛չ միայն գլխաւոր աստուածը՝ Խալդի ո՛չ միայն գլխաւոր աստուածն է, այլ նաեւ ամենազօր էակ։ Ուրարտացիներուն համար առիւծի կերպարանքով ներկայացուած առիւծի կերպարանքով։ Կարմիր Բլուրի մէջ գտնուած պրոնզէ զօսին զարդարուած է ոլորապատոյտներով, վարդիակներով, կենաց ծառերով եւ այլ նախշերով, ինչպէս նաեւ մարդոց պատկերներով, որոնք կեցած են առիւծի վրայ։ Բ. Պիոտրովսկին կը գտնէ, որ առիւծի վրայ կեցած է Ուրարտացիներու գլխաւոր աստուածը՝ Խալդի, գուշին վրայ կեցած է հուրի եւ պատերազմի աստուած Թեյշեբան, իսկ կենաց ծառին վրայ նկարուած է արեւի սկաւառակը, որ կը խորհրդանիշէ արեւի աստուած Շիվինիյը։

Նման նիւթերով ուրարտական զօսի-ներու կտորներ գտնուած են Ալթին-Թեփէի մէջ։ Անոնցմէ մէկուն վրայ կան պատկերներ հեծեալներու, ուրիշներու վրայ գուլերու, առիւծներու։ Դուշչիի մէջ (Ուրմիայ լիճին մօտ) գտնուած զօսիներու բեկորներու վրայ փորագրուած են այծերու, գուլերու եւ առիւծներու պատկերներ։ Էրեբունիի ամբողջ հոյակապ արմանկարներուն մէջ եւս կան չատ նման նիւթերով տեսարաններ։ Աստղամէ մէկուն վրայ Խալդի աստուածը կեցած է առիւծի վրայ։ Խալդի ունի երկար պեստ եւ կարմիր թագ։ Կարմիր առիւծը, որու մկաններըը ընդգծուած են կապոյտ ներկով, հզօրութեան խորհուրդը կ'արտայայտէ։

Պեղումներու ընթացքին յայտնաբերուած են նաեւ մեծ քանակութեամբ պրոնզէ իրեր, որոնք զարդարուած են ուռուցիկ առիւծներու պատկերներով։ Հետաքրքրական են 14 վահաններըը եւ քանի մը կապարճները, որոնք նոյնպէս զարդարուած են առիւծներու ուռուցիկ պատկերներով։ Ասոնք վահաններ գտնուած են Թոփրախ-Կալէի (Վան) եւ Կարմիր Բլուրի պեղումներու առեն։ Կենդանիներու պատկերները վահաններու վրայ զրոյ-ժուած են՝ ապա մշակուած։

Ուրարտական արուեստի մէս առանձնայատկութիւնն ալ այն է, որ նկարիչները սքանչելի կերպով պատկերացուցած են կռուի եւ որսի տեսարաններ։ Այս տեսարանները պահպանուած են 1957ին Մարտիրոսեանի եւ Մնացական-եանի կողմէ էրեբունիի մէջ գտնուած զօսիներու կտորներու վրայ։

Բոլորովին այլ պատկեր ունի ուրարտական ծաւալական քանդակագործու-թիւնը։ Հոս կան մնամէջ եւ ձոյլ տարբեր տեսակի պրոնզէ եւ քարէ արձաններ, ուր առիւծը երեւան կուգայ ոչ թէ ինքնուրոյն ձեւով, այլ տարբեր առասպելական էակներու կերպարանքով։ Այդ առիւծները գտնուած են 1870–1880ական թուականներուն զանձ փնտռողներու կողմէ Վանի մէջ։ Փոխադրուած են Էրմիտաժ, Լուվր, Բրիտանական եւ Պերլինի թանգարանները։

— Այդ արձանները, կը ըսէ Պիոտրովսկի, առասպելական էակներ են՝ Թըշումներու Թեւեր, գլուխներ, գուլերու մարմին, ոտքեր, եղջիւրներ, առիւծնե-րու մարմին, թաթեր, գունչ, մարդու գլուխ, գէմք, մարմին, որոնք ըստ երեւոյթին կազմած են չքեղ գահի մասեր։

Կան նաեւ ծանրաձոյլ արձաններ, որոնք եղած են ոչ թէ կառատի մասեր, այլ պաշտամունքի արձաններ։ Այդպիսի արձան մը գտնուած է 1951ին Ղափանի Սղնախ գիւղը։

Ուրարտուի մէջ լայն կերպով տարած-ուած էր ոսկորի եւ քարի փորագրութեան արուեստը։ Ուրարտական ոսկորի փո-րագրութեամբ բազմաթիւ իրեր գտնուած են 1879–1880ին Վանի, Թոփրախ-Կալէի մէջ, Բրիտանական արշաւախումբին կող-մէ։ Այսպիսի իրեր գտնուած են նաեւ Կարմիր Բլուրի մէջ։

Բացառիկ յայտնագործում է Կարմիր Բլուրի մէջ գտնուած գլանաձեւ տուփը, որ ամբողջովին ծածկուած է որսի տեսարանով։ Հոս առիւծը ներկայացուած է որսի ժամանակ։ Կափարիչին վրայ քան-դակուած են նաեւ առիւծի արձանը, գուլի եւ եղջերուի բրլիէֆ պատկերներ։

Կ'երեւի, որ Վանի թագաւորութեան ատեանններուն մէջ մեծ տարածում գտած էին քանդակագործութիւնը, որմնանկարչութիւնը, ոսկորի եւ քարի փորագրութիւնը։

Ս. ԵՍԱՅԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՋԻԳԸ

Դ.

— Թչուառական մարդասպան, ազա-ղակեց այրին։ Գաբշելի նամակիդ խմաստը ձի հասկցած։ Դուն կ'առաջարկէիր գիս հարստացնել արեան մէջ հաւաքուած ոսկիներու չնորհիւ։ Թչուառական, թչուառական։

— Ա՛հ, հիմա կը հասկնաս, ըսաւ Ժոք, ահաւասիկ անպատակառութեամբ։ Աւելի լաւ է անապան քան երբեք։ Հետեւէ ինծի։

— Երբեք։

— Եթէ կամքովդ ինծի հետ չգաս, պիտի բռնադատեմ։

— Երբեք։ Օգնութիւն պիտի աղաղակեմ։

— Լռէ, եթէ ոչ գաւակդ կը սպաննեմ։ Եթէ կ'ուզես որ ապրի ան, հետս եկուր։ Ա՛ճապարենք, որովհետեւ քանի մը վայրկեանէն ամէն ինչ պիտի կործանի։

Ու Ժոք նախ բակին մէջ քաշկռտեց այրին եւ իր գաւակը, յետոյ դաշտին մէջ, տաղտաւարին մօտ գտնուղ փոքր գոմէն անցնելով։ Ժանն կ'ուզէր աղաղակել։

— Բայց լռէ, անզգամ, ըսաւ Ժոք հրամայական չեչտով մը։ Քու փրկութեանդ համար լուռ կեցիր։ Կանչած մարդիկդ պիտի ամբաստանեն քեզ։

— Զիս պիտի ամբաստանե՞ն, թոթովեց Ժանն, որ խելայեղութեան կը մատնուէր։

— Այո, ու ապացոյցները չեն պակսիր։ Գնած քարիւղդ ծառայած է գործարանը կրակի տալու։ Պարապ չիչերը բակին մէջ պիտի գտնեն։ Քեզ պիտի ամբաստանեն թէ պ. Լապրուն սպաննած ես, որովհետեւ դուն միայն կրնայիր պիտանալ, որ ան գործարան վերադարձած էր այս գիշեր։ ասկէ զատ՝ պիտի յիչեն այն սպառնալիքները զորս անոր դէմ ըրիր վկանեներու առջեւ։ Քանիցս յայտարարած ես թէ պ. Լապրուի անհապաղ պիտի ըլլայ քեզ վարձելը։ Օ՛ն, եկուր։

Տիկին Ֆօրթիէ խելայեղ կը գառնար։ Ժոք միշտ կը քաշկռտէր Ժանը, տղան ուսին վրայ առած կը տանէր։ Այրին երկու անգամ կրկնեց խեղդուկ ձայնով մը։

— Օգնութի՛ւն։

Ժոք այնքան ուժգին ցնցեց Ժանը, որ գետին ձգեց զայն, ծունկի վրայ։

— Եթէ նորէն բերանդ բանաս, գաւակդ մեռած է։

— Գթութի՛ւն...։

— Եթէ կ'ուզես որ գթութիւն ունենամ, լուռ կեցիր ու հետս եկուր, պիտի հասըրսանանք։

— Ո՛չ... ո՛չ... կը նախընտրեմ մեռնիլ։

— Ուրեմն քու ճակատագիրդ կը ձգեմ քեզ։ Գնա եւ անհետացիր, որովհետեւ ես գործը այնպէս մը կարգադրած եմ որ ամէն ինչ քեզ պիտի ամբաստանէ, եւ դուն ի գուր ինքզինքդ պիտի պաշտպանես ակներեւ իրողութեան դէմ։ Քեզ կը սիրէի...։ Կ'ուզէի որ երջանիկ ըլլաս... Սակայն դուն մերժեցիր երջանկութիւնը։ Աւելի զէշ քեզի համար։ Ի՞նչ կ'ուզէ թող ըլլայ։ Ես հարստութեան տիրացած եմ, եւ ընդհուպ պիտի մեկնիմ հոսկէ։

Ու Ժոք սկսաւ վազել դաշտադեռնին մէջ։ Հիմա, ամէն կողմէ, հրդեհի կարմիր լեզուակներ կը բարձրանային դէպի երկինք, ու վառ բոսորագոյնով մը կը գունաւորէին զայն։ Աշխատանոցները կ'այրէին։ պ. Լապրուի տաղաւարը դանդաղօրէն կ'այրէր, աւելի ամուր չինուած ըլլալուն, բայց հուր կ'արձարծէր հըր-դեհը։

Ժոք կարոյէն բաժնուած էինք այն ատեն երբ ան վառ լուցկի մը նետած էր աստղաձագործարանի քարիւղով թրջուած աչեղներուն վրայ ու յետոյ դէպի տաղաւարը ուղղուած էր։ Ապա՝ նրբանցքին մէջ գետին դրած արկղիկը բանալով՝ կուրծքին վրայ, չապիկին եւ մխին միջեւ սահեցուցած էր արկղիկէն հանած պանքոմոմներու արցակները ու յատակագծերը։ Այդ պահուն էր որ պ. Լապրու բակէն ներս կը մտնէր ու Ժանն կը լսէր ղրան զոցուիլը։

Գործարանատէրը նչմարեց աչխատանոցներէն ժայթքած առաջին լոյսերը։ Ուսաի այդ կողմը վազեց խոյտն։ Ժոք այդ պահուն կրակի կուտաը իր գործատիրոջ աչխատասենեակը ու բոցերուն մէջ կը նետէր պարապ արկղիկը։ Պ. Լապրու տեսաւ որ տաղաւարին դուռը բաց էր ու կռահելով որ ոճիր մը կը գործուէր, դէպի առաջ նետուեցաւ։ Ժոք այդ պահուն դուրս ելլելու վրայ էր։ Երկուքը դէմ առ դէմ եկան։ Գործատէրը չէր կրնար կանդ առնել իր արարքներէն յետոյ։ Այլեւս մինչեւ ծայրը երթալու էր։ Ուսաի զբաղանէն հանեց քաթաղանեան դաշոյն մը ու պատեանէն քաչեց զայն։

— Օգնութեան հասէք, աղաղակեց պ. Լապրու։

ԿԶԱՎԻԻ ՏԸ ՄՈՆԹԼՓԻՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Էթել Պարթանլեան եւ զաւակները, Պ. Ադամ Եոբեան եւ զաւակները, Սեբոբեան, Նիկողոսեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհան-պատեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ (Նոյ. 19) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, փեսային, քեռայրին եւ քեռնեկալին՝

ԹԱԳՒՈՐ ՊԱՐԹԱՆԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Եոբեան, Պարթանլեան, Յակոբեան ընտանիքներու համայն ննջեցելոց յիշատակին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Արա Պիպէրեան եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպատկով, փոխան ծաղկեպատկի նուէրներով, անձամբ կամ զրաւոր յաւակցութիւն յայտնեցին իրենց քրոջ եւ հօրաքրոջ՝

ՍՈՆԱ ՊԻՊԻՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբացեալ Հայկազ Մանուկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպատկի եղած են հետեւեալ նուէրները Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան.—

Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Կիւրիւնեան: Պր. Լ. Գ. 50ական, Գալիքեան Թորիկ, Սէմերճեան Յովհաննէս, Հառճեան Քեռովբէ, Գարայեան Արիս 20ական, Զաքարեան Յարութիւն, Վարդանեան Օննիկ, Քէօշկէրեան Խաչիկ, Շիրվանեան Յարութիւն, Մխրջեան Ադամ, Անկիւեան Գէորգ, Թօփալեան Կարապետ, Սինապեան Ալեքս, Պօյաճեան Կիրակոս 10ական: Ֆր.:

ՎԱՂԱՆՍ — Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ եկեղեցւոյս հիմնադրութեան տարեդարձին առթիւ, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի Կիրակի 19 Նոյ. Վալանսի մատուռներուն եւ եկեղեցւոյս ծառայող հոգեւոր եւ աշխարհական բոլոր ննջեցեալներու հոգւոց համար:

Կը խնդրուի Վալանսի եւ շրջակայից հայ հաւատացեալներէ ներկայ ըլլալ ի յարգանս բոլոր անոնց, որոնք մեզ յանձնեցին Մեսրոպեանց ու Նարեկացւոց Ջահը:

ՃԱՇ – ԽՆԴՈՅՔ

Դաշնակցութեան օրուան առթիւ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի, Կիրակի Նոյ. 26 ժամը 18ին 4, Ռիւ տը լա Տէֆանս

Մանրամասնութիւնները յետագային:

DÉCOMURSOL

DIRECTEUR HAYRABEDIAN

78, Rue des Rosiers
93400 ST. OUEN
Tél. 254-17-89

Peinture — Décoration — Papiers peints — Tentures — Style — Plastique sols et murs

Արագ սպասարկութիւն
Մատչելի գիներ:
Աչխատանք կը տանձնէ ամէն կողմէ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԼԻՈՆԷՆ Պ. Մամբրէ Տէր-Պետրոսեան 100 Ֆր. կը նուիրէ:

×

Վալանսէն (Տոմ) Տէր եւ Տիկին Ազատ Պալեան 20 Ֆր. կը նուիրեն, Պալեան, Տէմիրեան, Հէլվաճեան եւ Ճիլոլեան զերզասաններուն յիշատակին:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Կիւլէկեան 50 Ֆր. կը նուիրեն վէպերանններու Փոնտին (ատենալ «Յառաջ»էն) եւ 50 «Յառաջ»ին:

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ԵՐԵԿՈՅ

Նախաձեռնութեամբ
Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան
Ուրբաթ 17 Նոյ. երեկոյեան ժամը 20.45ին
Օթէլ Մոտէռնի սրահին մէջ
Place de la République — Paris
Կը նախագահէ ԱՍԱՏՈՒՐ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ
Կը խօսի ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԼԵԱՆ
Նուէր ունենալով՝ երգիծաւիբը եւ Ծիծաղը հայ գրականութեան մէջ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆ

« ՀԱՅՑ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ »

Մխիթարեան պիտի տայ նաեւ պարահանդէսի երեկոյթ մը՝ 18 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Քաղաքապետարանի խրանխճանքի սրահին մէջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Իշմիրի եւ շրջաններու Հայր. Միութեան անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ ժան Կուժոն փողոց, թիւ 1, սրճարանը, Շաբաթ 18 Նոյ. ժամը ճիշդ 20ին: Օրակարգ.— Վարչութեան նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն: Ներկաները մեծամասնութիւն կը նկատուին:

ՋՄՐԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Ծնունդի եւ Ամանորի առթիւ կազմակերպուած է սովորական ճամբորդութիւնը Աւստրիա, Ս. Եոհան: Մեկնում Դեկտեմբեր 23, կառ տը Լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 3ին:

Ս. Եոհան կը դտնուի Սալցպուրկի չըրջանը, պատսպարուած հովերէն, մշուշէն: Բնակութիւն կոլտըները Հիրշ պան-դոկը, հանդստաւէտ սենեակներ, տաք եւ պաղ ջուր, հեռաճայն, կեդրոնական ջեռուցում, խնամուած ճաշ:

Սահմանափակ տեղեր:
Մասնակցութիւն 545 Ֆր.
Կանխավճար 95 Ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 8ին առաջ:

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Լ.Տ. ՃԼՃԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

18 Նոյեմբեր, Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ
CASINO CHARBONNIERES
շքեղ սրահներուն մէջ

Avec JACKY MALLEREY et son ensemble
NOMBREUSES ATTRACTIONS — COTILLONS — AMBIANCE

Réservez vos places à l'avance chez les membres Croix-Bleue de Lyon
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ ՇԱՏ ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐՈՎ
Մուտքը 15 ֆրանք

ԱՐԱՐԱՅԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ազանդական փառատօն Ֆրանսական Բանակի նախկին Հայ Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան

Կիրակի, Նոյեմբեր 19

Հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի ներկայութեան պաշտօնական անձնաւորութեանց արարողութենէն ետք՝

ԳԻՆԵԶՕՆ Պօմոնի սրահին մէջ:

Հ. Ց. Դ.

ԻՍԻ.— Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Մարկրիթի Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է ողբացեալ Ահարոն Յակոբեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպատկի.—

Տօնապետեան ընտանիք 20 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կ. Օսկէնեան, Վ. Մուրատեան, Տէր եւ Տիկ. Ա. Ամմազանեան 10ական, Տէր եւ Տիկ. Հ. Սարգիսեան 30, Տէր եւ Տիկ. Պ. Ժողովարեան 10:

Այրի Տիկին Մարիամ Ստեփանեանի հոգեհանգիստին, Տէր եւ Տիկ. Ա. Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկ. Տէր-Մարկոսեան, Տէր եւ Տիկ. Կ. Ստեփանեան 50ական, Թ. Մ. Վարդապետեան 20, Տէր եւ Տիկ. Օսկէն Սարոյեան 10 Ֆր.:

×

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է Սէնթ Մարկրիթի Թաղականութենէն հետեւեալ նուէրները.—

Ահարոն Յակոբեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկ. Ա. Ամմազանեան, Տէր եւ Տիկ. Պ. Ժողովարեան, Տէր եւ Տիկ. Կ. Օսկինեան 10ական Ֆր.:

×

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը իր մահացած անդամուհիներու յիշատակին, կատարել տուած հոգեհանգիստի արարողութեան առիթով, ի նպաստ իր զպրոցին շնորհակալութեամբ առացած է.—

Տէր եւ Տիկ. Փիլաֆեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբեան 50ական Ֆր., Տիկ. Փունարճեան, Տիկին Ահարոնեան, Տիկին Սիւլեան 20ական, Տիկ. Զաւրիկեան, Տիկին Թիւթիւնճեան, Տիկին Ուղուրլեան 10ական:

Նոյնպէս շնորհակալութեամբ առացած է Լեւոն Ալավեանի մահուան քառասունքին առիթով, Տէր եւ Տիկ. Ալավեան 50, Տիկ. Ալիքեան 30, Տիկ. Մ. Սալատեան 20 Ֆր.:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

18 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին Թէաթր Միւնիսիփալի մէջ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Մ.ի Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ
Վալանսի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի փիէր Վոլֆի

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

(4 արար)

Փարիզէն «ԲԵՄԱՍԻՐԱՅ» խումբի կողմէ
Ղեկավարութեամբ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

Փութացէք ապահովել ձեր տոմսերը

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տոնածառը Յունուար 14ին:

×

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի Բաբեկենդանի ճաշը: Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տոնածառը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17ԻՆ

×

Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան պարահանդէսը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 3ԻՆ

×

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի քառասնամեակի երկրորդ ձեռնարկը, 2 Դեկտ. Շաբաթ օր երեկոյեան, մինչեւ առաւօտ, մասնակցութեամբ Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին, Շաւիլի Քաղաքապետարանի սրահը, Ռիւ Սթալինկրատ:

Ճաշ, հանդէս եւ պարահանդէս:
Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ՈՒՐԲԱԹ
17
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI
17 NOVEMBRE
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԻԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 19[illegible]
R. C. Seine 57 A 27[illegible]

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

ՅԱՐԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·566

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.566

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԻԵԼԻ ՎԱՐԿԵՐ ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ ՀԱՄԱՐ

—o—

Ինտոնեզիոյ նախագահը երկրորդ հանդիպում մը ունեցաւ Ժ. Փոմպիտուի հետ՝ փարիզէն մեկնելէ առաջ : Այս լօսակցութիւնց մանակցեցան Ֆրանսայի Նախագահը եւ Ինտոնեզիոյ Արտաքին Նախարարը :

Երեք ժամուան լօսակցութեանց ար – դիւնքն այն եղաւ, որ Ֆրանսա որոշեց վճռակեալ ձեւով» աւելցնել իր վարկերը Ինտոնեզիոյ, 3,5 առ հարիւրէն նուազ տոկոս մը չնորհելով : Մեւս կողմէ, Ֆրանսական ձեռնարկութիւններ պիտի համակցին կարգ մը մեծ աշխատանք – ներու՝ ամբարտակներու շինութիւն, յատկապէս Սումաթրայի մէջ, բնական ռազի չահագործում, հաստատում ալիւմինի ճարտարարուեստի, եւայլն :

Միջազգային հարցերու քննութեան ժամանակ տեսակէտներու նոյնութիւն մը նկատուած է : Ասիոյ հարաւ – արեւելքը պիտի դառնայ «իրական խաղազութեան գօտի մը» :

Ինտոնեզիոյ նախագահը՝ Զօր. Սուհարթօ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտնեց իր երկրին քաղաքականութիւնը յաճի մը կարեւոր խնդիրներու առընչութեամբ : Վիճակամ՝ Ինտոնեզիա զօրա – կիչ կը կենայ Ուաշինկթընի նախաձեռնութեան՝ վերջ տալու պատերազմին : Կիսատան՝ Ինտոնեզիա ղեղչ քաղաքականութիւն կը վարէ Փեքինի հետ իր յարաբերութիւնները բնականոն դարձնելու համարն մէջ, որովհետեւ Փեքին զօրակիչ կեցաւ 1965ի համայնավար պետական հարուածին : Ինչ. Միութիւն՝ յարաբերութիւնները բնականոն են, սակայն ընկերվարական երկիրները չեն կրնար օգնել Ինտոնեզիոյ, որովհետեւ ճըշդիւ հաստատակեցութիւն կ'ուզեն հաստատել առեւտրական փոխանակութիւն – ներու մէջ :

ՔԷՇԻՇԵԱՆ ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ ԱԼ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱԽՈՅԵԱՆ ՉԵՂԱԻ

—o—

Հայրենակցական ղեկավարներէ տար – ուելու հարկ չկայ հաստատելու համար թէ Քէշիշեան – Տուռան հանդիպման ապանայի իրաւարարը, առնուազն անարդար էր :

Արդարեւ, Ֆրանսական մամուլն ալ, ինչպէս հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի մարզական լրագրողները, նոյն հաստատումը կ'ընեն, չեչաելով թէ Զորեքշաբթի իրիկուն Քէշիշեան պիտի ապահովէր Ֆրանսայի համար, պեր–վէլթերներու եւրոպայի ախոյեանի տիտղոսը :

Հանդիպումը տեղի կ'ունենար Սքիօ, Վենեակոյ զաւառը, ուր փութացած էին նաեւ Ֆրանսահայեր : Մրցումը դրեթէ ուղղակի կը տրուէր նաեւ հեռատեսիլի Բ. կայանէն : 14 ռաունտներու երկայնքին, կարելի է ըսել թէ Քէշիշեան կը մնար միշտ յարձակողական եւ աշխոյժ մինչ Տուռան երթալով կը տկարանար եւ հապիւ կը դիմանար Հայուն հարուած – ներուն : Երկու անգամ արդէն կը տեսնուէր «յաղնութիւնը առնել» ուժ երկվայրկեան հաշուել տալով իրաւարարին :

Նախավերջին ռաունտին այլեւս ապահով կը թուէր թէ Քէշիշեան կը պիտի պեակը բոլորովին երբ սպանայի իրաւարարը յանկարծ կեցուց մրցումը անորակ հռչակելով Քէշիշեանը : Անմիջապէս արդէն հեռատեսիլէն մրցումը մեկնաբանողը շատ յատկանշական բան մը կ'ըսէր.— «Անշուշտ միակ ձեւն էր չահիլ տալու համար Տուռանը» :

Պարզ է որ եթէ նոյնիսկ Քէշիշեան սըխալներ զործած էր, իրաւարարին այս վճռական միջամտութիւնը ոչ ոք կրնար համոզել :

Հերնանդէզէն ետք, այս երկրորդ անգամն է որ ժաք Քէշիշեան կը կորսնցնէ Եւրոպայի ախոյեան ըլլալու հնարաւորութիւնը : Ծագումով Աւժանթինցի, իտալացի Տուռան կը պահէ տիտղոսը :

Ֆրանսա, Տըպլանի մէջ, 2ի դէմ մէկ կէտով կորսնցուց Ֆութպոլի մրցումը Իրլանտայի դէմ եւ այլեւս միայն հրաչք մը կրնայ կարելիութիւն տալ Ֆրանսայի աշխարհի բաժակին մասնակցելու :

Թեան պրասեներակը գիրք մը գրկուած է որ փոքր ռումբ մը կը պարունակէր : Ռումբը չէ պայթած :

ՄԱԿ–ի Ընդհ. Ժողովին Զինաստանի պատուիրակը խստիւ քննադատեց խոր – հրդային առաջարկը՝ միջազգային յարաբերութիւններու մէջ հրաժարիլ ուժի գործածութենէ : Չին պատուիրակը յիշեցուց Չեխոսլովաքիոյ խորհրդային զրաւումը 1968ին եւ պահանջեց, որ Ռուսիա իր բանակները հեռացնէ Մոնկոլիէն. «Խորհրդային վարիչները երբեք վար չեն դներ մասպործի իրենց զանակները եւ ոչ ալ Պուտաներ կը զառնան» :

Իսրայէլի Պաշտպանութեան նախարարը՝ Զօր. Տայեան երկար տեսակցութիւններ ունեցաւ նախագահ Նիքսընի անձնական խորհրդատուին եւ Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարարին հետ : Խօսակցութիւնները զաղանի կը պահուին : Թէ Աժիլ որոշ մտահոգութիւն ունի, որ Ուաշինկթընի զիջումները ընդ եզիպտոսի՝ վերահաստատելու համար իր յարաբերութիւնները Գահիրէի հետ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ԶՕՐ. ՍՈՒՀԱՐԹՕ

—o—

Ֆրանսայի պաշտօնական հիւրը՝ Զօր. Սուհարթօ, որ Ինտոնեզիոյ նախագահն է, 1965ին է միայն, որ անուանի զարձաւ իր երկրէն դուրս :

Զօրավարը, որ համեստ պիւդճէի ընտանիքի կը պատկանի, ծնած է 1921 Յունիս 8ին : Ծննդավայրը ճավա կղզին է, մահմետական աւանդութիւններով եւ անտիպաչտութեան մթնոլորտով ապրող ժողովուրդով : Երիտասարդը իր նախնական եւ երկրորդական կրթութիւնը կը ստանայ այս միջավայրին մէջ մինչեւ 19 տարեկան, երբ կը մտնէ հոլանտական բանակին մէջ : Երկրորդ համաշխարհային պատերազմին ճափոնցիք կը յարձակին Ինտոնեզիոյ վրայ, որ այդ թուականներուն հոլանտական գաղթավայր մըն էր : Երկրին ազգայնական տարրերուն համար ասիկա պատեհ առիթ մը կ'ըլլայ պայքարելու համար իրենց ազերուն դէմ : 1943ին, ապագայ նախագահը ապայ կը դառնայ Փիթայի մէջ, այսինքն ճափոնցիներու ստեղծած ինտոնեզեան բանակի մէջ : Կը զործէ Սուքարնոյի հրամանատարութեան ներքեւ, անոր որ պիտի ճանչ – ցուէր յետագային իրրեւ հայրը Ինտոնեզիոյ ազատագրական չարժումի : Պայքարը Հոլանտացիներու դէմ կը տեւէ մինչեւ 1949 : Բանակի չարքերուն մէջ ան մինչեւ գնդապետի աստիճանին կը բարձրանայ :

Անկախութեան առաջին տարիներուն չի լսուիր իր անունը, թէեւ պարզ է, որ միջամտութիւն է ներքին քաղաքական կեանքին : Արդէն պինուորականները ինքզինքին կը նկատեն «յեղափոխութեան պահակները», որով չեն ուզեր «մեծ համր» մը դառնալ : Ազգայնականները են անոնք եւ որքան ալ տարանջատուած ըլլան խաղաղութեան չրջանին, անոնք կը վերախմբուին դէմ դնելու համար իրենց հակառակորդնե – րուն՝ յատկապէս համայնավարներուն : 1951էն 1959 Սուհարթօ կը ծառայէ անուանի գունդի մը մէջ՝ ճավայի կեդրոնը : 1962ին երկաստղանի զօրավար է եւ պատասխանութիւն կը յանձնուի իրեն վարելու Իրիան Պարաթի (Արեւմտեան Նոր Կինէ) գործողութիւնները : Շրջանը հա – լանատյի հողատարածութեան տակ էր :

1963ին հրամանատար կը կարգուի պահեստի ուժերու : Ամէն ոք պիտի այլեւս, թէ ինք այդ օրերուն բարեկամական չըրջանակ մը ստեղծած է, որ յետագային օգտակար պիտի ըլլար իրեն : Շատ հա – ւանական է, որ տեղեակ եղած է զօրավարներու 1965ի հաւաքոյթներուն, ուր կ'որոչուէր մաքրագործել համայնավար տարրերը եւ վերջ դնել տալ «եռանկիւն»ի քաղաքականութեան : Այդ տարօրինակ քաղաքականութեան ընթացքին երկու զօրաւոր ուժեր կը ձեւաւորուէին՝ Համայնավար կուսակցութիւնը եւ բանակը : «Եռանկիւն»ի երրորդ դէմքը՝ նախագահ Սուքարնօն էր :

Երբ 1965 Սեպտեմբեր 30էն Հոկտեմբեր մէկի գիշերը Գնդ. Ունթունկ նատեւեան ձեւի գործողութեան կը ձեռնարկէ «ապահանած զօրավարներու» դէմ, Զօր. Սուհարթօ հակահարուածի մը դլուխը կ'անցնի : Քանի մը ապաներ սպաննուած կին : Զինուորականներու վրէժխնդրութիւնը մեծ կ'ըլլայ, քանի որ կէս միլիոնէ աւելի Ինտոնեզիացիներ վրայ կուսակցին իրենց կեանքը : Իրականութեան մէջ Սուհարթօ փոխ–վրէժ լուծելէ աւելի կը ձգտէր արշիպեղագոսը մաքրել ձախ տարրերէ, եւ ասիկա ընելու համար միջոցներու մէջ խտրութիւն չի դներ :

Այսպէս է, որ բանակը այլեւս մինակն է իշխանութեան դլուխը (միշտ այդպէս եղած էր, սակայն առաջ բաժնելով իր իշխանութիւնը ուրիշ ուժերու հետ) : 1966 Մարտ 11ին զօրավարը հանրային դիակավարութենէ կը հեռացնէ նախագահ Սուքարնօն : 1967 Մարտ 13ին կը դառնայ առժամեայ նախագահ, տարի մը ետք հաստատուելով իր այդ պաշտօնին վրայ : Ոչ ոք կը տարակուսի, թէ յառաջիկայ տարի կրկին թեկնածու պիտի ներկայանայ նախագահական աթոռին :

Թ. Ա. Թ.

ՋԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՓԹԱՆԹին կը վերագառնայ Խուան Գերոն, 17 տարի իր երկրէն դուրս ապրիլ ետք : Գերոն, որ ամբողջ տասնամեակ մը մենաւէրն էր եղած Աւժանթինի, 1955ի պինուորական պետական հարուածին հետեւանքով հարկադրաբար հեռացած էր երկրէն : 1966ին փորձած էր Աւժանթին վերագառնալ, սակայն Պրատիլ – ան իշխանութիւնները թոյլ չտուին, որ օդանաւէն իր ճամբան, երբ անոր օդանաւը Ռիօ տէ Ժանեյրօ հասած էր : Աւժանթինի նախկին մենաւէրը առջի օր Տամ հասաւ, իսկ Ուրբաթ օր կը ժամանէ Պուէնոս Այրէս : Անոր համախոհները մեծ ընդունելութիւն մը վերապատրաստած են :

ԵՐՈՊԱՅի վրայ տարածուած առջի պատան զօրաւոր վոթորիկը 64 հոդիի մահուան պատճառ դարձաւ : Միայն Լեռաստանի մէջ տասը հոդի մեռաւ :

ՊԱՀԻՐԷՆ տասած լուրերու համաձայն, միայն ղպի եկեղեցի մը չէ, որ հիմնուած է անձանօթներու կողմէ, այլ նաեւ խանութներ եւ չէնքեր, որոնք Ղպիներու կը պատկանին : Նախագահ Պհուտօ էլ–Սատաթ անմիջապէս քննութիւն պահանջած է կառավարութենէն :

ԱՆԳԱՐԱՅի ամերիկեան տեղեկատուական կեդրոնը գրաւուած է պայքարը ազգայնական տարրերուն դէմ, որոնք երեւան եկած են Ուկրայինիոյ մտաւորական կարգ մը շրջանակներու մէջ : Քանի մը տասնեակ դատավարութիւններ տեղի ունեցած են վերջին ամիսներուն : Դատապարտութեան վճիռներ տրուած են երեքէն մինչեւ տասնեւհինգ տարուան բանտարկութեան, աքսորի կամ տաժանակիր աշխատանքի : Ուկրանիական ազգայնական տըրամադրութիւնը վերակենդանացաւ 1960–ական թուականներուն : 1965 Օդոստոսին երեսունի մօտ մտաւորականներ ձերբակալուեցան, որոնց չարքին Վալենտին Մորոզ, փրոֆեսօր ժամանակակից պատմութեան՝ Իվանօ–Ֆրանկովսկ հիմնարկութեան մէջ : Զորս տարուան աշխատանքի դատապարտուած ճամբարներու մէջ, փրոֆեսօրը կրկին կը ձերբակալուի 1970ին եւ այս անգամ կը դատապարտուի վեց տարուան բանտարկութեան, երեք տարուան աշխատանքի ճամբարի մէջ եւ հինգ տարուան աքսորի : Մոսկուայի մէջ խորհրդային ոստիկանութիւնը Նոյեմբեր 13ին ուժ ժամ խուզարկութիւն կատարած է պատմաբան Փիէր Եաքիրի բնակարանը եւ հարցա – քննած անոր կինը : Պատմաբանը Յունիսին ձերբակալուած էր, որովհետեւ խորհրդային հպատակներու « քաղաքացիական իրաւունքները » պաշտպանած էր :

ՈՒԿՐԱՆԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ ՁԳՏՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

—o—

Խորհ. Միութեան մէջ զաղանի լոյս տեսնող «Ներկայ ղէպքերու ժամանակագրութիւն» հանդէսը կը հաղորդէ, թէ խորհրդային իշխանութիւնները խստա – գոյացած են պայքարը ազգայնական տարրալուծիչներուն դէմ, որոնք երեւան եկած են Ուկրայինիոյ մտաւորական կարգ մը շրջանակներու մէջ : Քանի մը տասնեակ դատավարութիւններ տեղի ունեցած են վերջին ամիսներուն : Դատապարտութեան վճիռներ տրուած են երեքէն մինչեւ տասնեւհինգ տարուան բանտարկութեան, աքսորի կամ տաժանակիր աշխատանքի : Ուկրանիական ազգայնական տըրամադրութիւնը վերակենդանացաւ 1960–ական թուականներուն : 1965 Օդոստոսին երեսունի մօտ մտաւորականներ ձերբակալուեցան, որոնց չարքին Վալենտին Մորոզ, փրոֆեսօր ժամանակակից պատմութեան՝ Իվանօ–Ֆրանկովսկ հիմնարկութեան մէջ : Զորս տարուան աշխատանքի դատապարտուած ճամբարներու մէջ, փրոֆեսօրը կրկին կը ձերբակալուի 1970ին եւ այս անգամ կը դատապարտուի վեց տարուան բանտարկութեան, երեք տարուան աշխատանքի ճամբարի մէջ եւ հինգ տարուան աքսորի : Մոսկուայի մէջ խորհրդային ոստիկանութիւնը Նոյեմբեր 13ին ուժ ժամ խուզարկութիւն կատարած է պատմաբան Փիէր Եաքիրի բնակարանը եւ հարցա – քննած անոր կինը : Պատմաբանը Յունիսին ձերբակալուած էր, որովհետեւ խորհրդային հպատակներու « քաղաքացիական իրաւունքները » պաշտպանած էր :

ՈՍԿԻՆԵՐԸ

(Պատմուածք)

(Գ. եւ վերջին Մաս)

Ոսիկը չաղէկցաւ: Ամէն առաւօտ հապ – ուեցուցին, դուռը հանեցին, նստեցու – ցին: «Ոսկիները... ոսկիները...» ըսաւ ալ անցաւ փողոցէն: Աւելի խօսք մը չկը – ցաւ ըսել: Նայեցաւ մէյն ալ ղէմը տե – սաւ:

Գողը չգտնուեցաւ: Գարունը վերջա – ցաւ, ամառը յաջորդեց: Աբռոնները լեռ – ները ւն խոտերը քաղեցին, չորցուցին, մարագները լեցուցին: Աբռոնները հերկե – ցին, հերկերը արեւէն այրուեցան: Ար – տերը քաղեցին, կալերը կամնեցին, բեր – քերը անպարներըը յարդերը մարագները լեցուցին:

Գալոս պապան ալ ընելիք չունէր: Ան – դադահի իր իրաւունքը, կուտ մը ցորենը կալերէն առին իրեն: Ոսկիները պահած տեղը գնաց: Թումբը նոտաւ: Աբտերը հերկուեր էին, թումբին չէին դպեր: Թումբը կը հերկուէ՞ր: Տեղէն չհանեց: Ո՞ւր պահէր: Հիմա ինք ալ Երզնկայի Տէր Ստեփանեանին, Ակը Ժամկոչեանին, Տիվ – րիկը Հայրանեանին, Աբարկիրը Հանէս – եանին, Շապին Գարահխաար Այնաճեա – նին, Զմչիագազ Զօպանեանին, Թեղուրը Նաղաչեանին, Աբմատը Աբխանեանին պէս հարուստ մըն էր, տոպրակ մը ոսկի չեղջով ոսկի ունէր: Բայց ոսկի մը, մէկ ոսկի մը անզամ չէր կրնար առնել ու խարճել: Գիւղով, դաւառով դիտէին որ փարա չունէին: Ապլայենց երեք տունե – րը, իրենց տունը ղիւղին փարա բնաւ չունեցող տուներէն էին: Երզնկայէն ձիա – ւոր հարիւրապետը ձիաւոր զապթիանե – րով հարկահաւաքութեան դային չորս տուներուն դռներէն կ'անցնէին: Անկողին անգամ չունէին խոտերուն վրայ, չուլե – րուն, մթերներուն տակ կը պառկէին: Վարի դիւղը եղ մը մորթեցին: Ոտքը կտրեր էր: Օխան քառասուն փարայի ծախեցին: Երզնկայէն լեզլեզի բերին ժամուն դուռը դրին: Օխան երկու դու – րուչի: Երզնկայի լեզլեզինները անուանի էին: Ի՞նչպէս կը բոհրէին, բերնիդ մէջ կը հալէր: Ախպայրները մեղր բերին, ի՞նչ մեղր: Կը վառէր, արեւ էր կ'ըսես. աչքերդ կը խաղտացնէր: Լիրը, այսինքն վեց օխան տասնըւթ դուրուչի, օխան երեք դուրուչի: Ձմչիագազի դիւղերէն Սուրբ Թորոսէն, Վարդենիքէն մեղրէ չա – րոց, մեղրէ պատեղ, մեղրէ բլիթ բե – բերին: Հայ անունով էին ասոնց դիւղերը բայց իրենք Թուրք էին: Մեղր չատ ու – նէին: Մեղրով կը պատրաստէին, վրան նայելու ըլլայիր բերնիդ ջուրերը կը վա – զէր: Միսը ի՞նչ է, լեզլեզին ի՞նչ է, մեղրը, մեղրէ բլիթը ի՞նչ է, որդոց որդի այս չորս տուներէն ներս մտած չէր: Ոսկին ոսկիներէն գեղին ոսկի մը միայն տար միտն ալ, լեզլեզին ալ, մեղրն ալ, մեղրէ բլիթն ալ կրնար գնել: Եւ գեռ ինչէ՛ր կրնար գնել: Ակէն չերչիները չե – տուկ կը բերէին: Զոյզը տասը դուրուչ էր: Թէ ինք, թէ եղբայրը թէ Խուտիկ Մաման չեռուկ չունէին, բայց ոսկի մը կրնա՞ր հանել ու տալ Ոսիկին ոսկիներէն: Ոսիկին ոսկիներուն գողը ինք պիտի ըլ – լար: Պիտի պիտնային, պիտի մատնուէր: Հիմա հասկցաւ իր մեղքը, իր յանցանքը: Ինչո՞ւ ըրաւ, ինչո՞ւ առաւ: Զղջաց:

Իրիկուն մը ըսին թէ Գալոս պապան հիւանդացեր է: Չհաւատացին: Օր մը իսկ հիւանդ եղած մարդ չէր: Առտուն ով գնաց քովը տեսաւ կռնակին վրայ պառկեր էր: Ոսիքին կը նայէր: Դար – ձիկներուն, մարզակներուն, որթատնե – րուն: Կը տեսնէ՞ր թէ աչքերը բաց կը քնանար: «Ոսկիները... ոսկիները... պա – ցէք բերէք ոսկիները» կ'ըսէր, եղբայրը Պօղոսը իր չուլին վրայ, Խուտիկ Մաման հիւանդին մթերքին վրայ նոտեր էին կը խնդային: «Ո՞ւր է, ոսկիներուն տեղը ը – սէ երթանք բերենք, կ'ըսէր Խուտիկ Մա – ման, ու հիւանդասեի եկողներուն կը պատմէր: «Ըման... բան մըն ալ չունի ... երազ կը տեսնէ... մինչեւ հաքը աս է բաածը... ոսկիները, ոսկիները, պա – ցէք բերէք ոսկիները... Ոսիկին ոսկինե – րը աչքին կ'երեւան... ո՞ւր է կ'ըսենք, ինք ալ չի գիտեր ո՞ւր ըլլալը»:

Գալոս պապան Ոսիկէն առաջ մեռաւ: Ոսիկին ոսկիները մնացին օձին բոյնը, Թումբին մէջ, Թումբին երկու կողմի ար – տին մէկը Գալենց միւսը Կոչէնցն է: Օր մը եթէ երկու տուներէն մէկը ծախէ, երկու արտերն ալ մէկ տունի մը ըլլայ Թումբը արտին պիտի խառնէ, արօրը պիտի կոխէ պիտի վերցնէ մէջտեղէն, տոպրակ մը ոսկիները անոր պիտի ըլլան, բայց ե՞րբ:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՋՈՒՐԻ

ՎԱՐԴԱՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ

ԱՒՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Ծանօթ երաժիշտ – խմբավար, կոմի – տասի սահերէն՝ Վարդան Սարգսեան վեր – ջերս սրտի լուրջ տաղնապի մը հետեւան – քով չուրջ ամիս մը բուժարան փոխա – դրուած է, ապա հանդստեան տուն մը, ուր շրջան մը պիտի է մնայ լրացնելու համար իր ապաքինումը:

Զայն՝ առ ի գիտութիւն իր բարեկամ – ներուն եւ երաժշտասէր հասարակու – թեան:

ՄԱՐԴԸ, ՈՐ ՊԻՏԻ ՍՊԱՆՆԷր ՍՏԱԼԻՆԸ

1945ի սկիզբները, պերմանական բա – նակները նահանջի մէջ էին բոլոր ճակատ – ներու վրայ: Գերմանիա երեւութապէս պարտուած էր, բայց Հիթլերի հրահան – գով կը պատրաստուէին այնպիսի զաղա – նի զէնքեր, որոնք, իրագործուելու պա – րագային, յաղթանակը կրնային ապա – հովել:

Գերմանական բարձր հրամանատարու – թիւնը ամէն միջոցի կը դիմէր ժամանակ շահելու եւ չիոթի մատնելու համար դաշնակիցները: Գաղանի ժողովի մը ըն – թացքին, պաշտօն տրուեցաւ հակալրտե – սական կազմակերպութեան, որ մահա – փորձ մը պատրաստէ Ստալինի դէմ եւ զայն գործադրէ պատեհ առիթին:

Այդ առիթը ներկայացաւ Փետրուար ամսուն, երբ աշխարհ խմացաւ, որ Եալ – թայի մէջ տեղի պիտի ունենայ Ռուզ – վելթ – Զըրչիլ – Ստալին ժողովը:

7 Յունուարին, բարձրաստիճան սպայ մը ժամանեց Օրանիէնպուրգ, մասնաւոր ֆոմանտոներու դէղրոնը եւ տասնըհինգ հոգի զատեց՝ այդ գաղանի եւ վտանգա – ւոր առաքելութիւնը ղլուխ հանելու հա – մար:

Մասնաւոր ֆոմանտոներու դունդը կազ – տուած էր քաջ ու փորձառու կամաւոր – ներէ: Օրանիէնպուրգ ժամանող բարձր – աստիճան սպան նոյնինքն էր. Ֆոնհներու հրամանատար Հիմլերն էր: Կամաւորնե – րուն մէջ կային տասը Գերմանացիներ եւ հինգ Ռուսեր, որոնք վճռած էին խոր – տակել իրենց երկրին վարչակարգը:

— Ժողովին պիտի մասնակցին Ռուզ – վելթ, Զըրչիլ եւ Ստալին: Առաջին եր – կուքին պէտք չէ վնաս հասցնէք: Ձեր մեկ գործը պիտի ըլլայ մեր երդուեալ թշնամին, Ստալինը: Եթէ ան մեռնի, Ֆիւհրէրը կրնայ չատ դիւրաւ լեզու դըտ – նել Անգլիացիներուն եւ Ամերիկացինե – րուն հետ:

Օրեր անցան: 15 կամաւոր սեռորիտա – ները արդելափակուած մնացին իրենց սենեակներուն մէջ: 7 Փետրուարին վեր – ջապէս հասու պատրաստուելու հրա – հանգը: Տասնըհինգ կամաւորներ տեղ առին ինքնաչարժներու մէջ եւ մեկնեցան Վիէննա: Ցաջորդ օրը, ժամը չորսին, ա – նոնց իւրաքանչիւրին տրուեցաւ խորհըր – դային բանակայիններու համազգեստ: Խոշոր օդանաւ մը իրենց կը սպասէր Աւգեռնի օդակայանը: Իրարու եռեւէ վեր բարձրացան: Էս. Էս. երիտասարդ սպայ մը գոհ գնաց ամբակիզ օդանաւի մը գարձող պատուտակին: Զարթատուիկ նախանշան մըն էր: Օդանաւը կը պատ – րաստուէր թռիչք առնելու, երբ հրաման մը յետաձգել տուաւ այդ մեկնումը: Ֆո – մանտոները վար իջան ու բարձրացան բեռնատար պղոց ինքնաչարժ մը, եւ կէս ժամ ետք, հասան Դանուբ գետի ափը: Այս անակնկալ յետաձգումին նպատակն էր չուարդմի մատնել օդակայանին վրայ հսկող թշնամի հետախոյական լրտեսները:

Դանուբի ջուրերուն վրայ կը սպասէին երկու ջրօդանաւեր, որոնք պատուած էին Ռուսերէն: Օդաչուներն ալ Ռուս էին, բայց կատարգի հակահամակիրներ: Ա – նոնցմէ մէկը՝ Վասիլի յայտարարած էր. «Եթէ ինծի յայտնէք, թէ ո՛ր տան մէջ կը գնակի Ստալին, պատրաստ եմ օդանաւս ջախջախելու անոր գնակարանին վրայ, ինծի ալ մէջը»:

Ջրօդանաւերէն մէկուն մէջ տեղ կ'առ – նեն եօթը գոմանտոներ, երկրորդին մէջ՝ ութ հոգի: Ռուսեր կը գտնուէին երկու խումբերուն մէջ ալ:

1945 Փետրուար 8ին, իրիկուան ժամը 4ը 50 վայրկեան անցած, երկու ջրօդա – նաւերը կը բարձրանան երկինք: Գերմա – նական հալածիչ օդանաւ մը կ'ընկերա – նայ անոնց հեռուէն, երբեւ թէ կը տե – սապնդէ այս երկու խորհրդային ջրօդա – նաւերը: Կէս ժամ չանցած, ռուսական օդանաւերու խումբ մը կը յարձակի վեր – մանական վնուլփ օդանաւին վրայ եւ գայն փախուստի կը մատնէ: Ռապմավարու – թիւնը յաջող անցած էր: Ջրօդանաւերը նկատուած էին խորհրդային եւ կրնային հանդարտօրէն չարունակել իրենց ճամ – բան:

Հիմա մօտենանք եօթը գոմանտոս փո – խադրող Ջրօդանաւին: Հոն կը գտնուի մեր պատմութեան հերոսը՝ Թէոտոր Ռայնհոլտ եւ Վասիլի: Օդաչուներն մէկը կը սահի դուրս ու ծով կ'իջեցնէ վերա – թիւք երկու նաւակները, որոնց իւրաքան – չիւրին մէջ տեղ կ'առնեն չորսական հո – դի: Օդաչուներուն պետը անմիջապէս կը պատրաստէ պայթուցիկ անձայն նիթ մը, որ պիտի փճացնէ Ջրօդանաւերը, վառնդի մը պարապային:

Ռայնհոլտ եւ ընկերները կը նետուին նաւակին մէջ: Բայց ձայնասփիւռի պա – տասխանատու գոմանտոն, սխալ ոստու – մով մը կ'իյնայ ծովուն սառեցնող ջու – րերուն մէջ ու կը մեռնի: Երեք հոգի կը մնան այս նաւակին մէջ: Միւսը իր չորս ճամբորդներով արդէն կորսուած է խա – ւարին մէջ: Ցամաքը կը գտնուի հարիւ հինգ քիլոմեթր անդին: Երեք գոմանտո – ները կը սկսին թիավարել:

Լուսարացին, Ռայնհոլտ եւ իր երկու ընկերները ոտք կը դնեն ռուսական հո – ղին վրայ: Այլեւս նահանջը անկարելի է: Եթէ Գերմանիա վերադառնան՝ առանց իրենց պաշտօնը կատարելու, կը դնդա – կահարուին: Եթէ Ռուսերու կողմէ բըռ – նուին՝ կ'ենթարկուին նոյն ճակատագրին:

Իրենց իջած վայրը ամայի տարածու – թիւն մըն է: Առտուան մշուշը կը թա – փանցէ մինչեւ իրենց ոսկորները: Խումբ դարձած համազգեստները կը փակին լ – չէք–խոհարար Մեսրոպ էֆէնդի Ուզուն – եանն ամենայն բարեխղճութեամբ ատաց – ուած մխոն ու իւղն իջեցնէր ընդհանուր կաթսան, կըկորչէին նրանք վիթխարի կաթսայի ընդերքում, այնպէս՝ ինչպէս մի քանի պարկ աղ իջեցնես անալի լիճը, յոյսով, որ լճի ջուրը կը փոխի իր հա – մը...:

Երբ սիւների արանքները ծածկուեցին տախտակներով եւ նրանց վրայ քաշուե – ցին փշալարեր, երբ հինգերորդ եւ վեցե – րորդ բարաքները դարձան անտեսանելի, մի նոր նորութիւն ցնցեց ճամբարը.մի նո – րութիւն, որն աւելի մեծ էր ու նշանա – կալից, քան քրէականների մեկուսացու – մը: — Սպասում է կանանց էտապ: Նը – րանք պիտի ապրեն հինգերորդ եւ վեցե – րորդ բարաքներում, — ահա այն լուրը, որն ալեկոծեց ողջ ճամբարն ու նրա ազ – խուժ բնակիչների առերեսոյթ թմրած հո – գիները:

Կին հասկացողութիւնը տարիների ըն – թացքում կալանաւորների համար դարձել էր վերացական մի բան: Առանց տարբերի խորութեան, նրանք ղղում էին կնոջ բա – ցակայութիւնը կամ չէին ղղում. կարե – տում կամ անտարբեր էին:

ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԱՀԱՐԻ

(6 – շար.)

Ծաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

Նրանց մէջ կարելի էր գտնել խոհակէս բարձրաստիճան դինուորականների, ո – րոնք դիմազրկուած էին կալանաւորա – կան հազուստ – կապուտամում: Այդպիսիք սակայն չէին մասնակցում վիճաբանու – թիւններին, ծխում էին լուռ եւ տարուած էին իրենց մաքերով:

Լեհ գեներալ Մոտխալով Նուչիչը մի – այն այսօր բացառութիւն է կազմում ե – րեւի. նա լսում է թեր ու դէմ կարծիք – ները եւ ժպտում չարժելով դլուխը:

Ահա այդ միջոցին էր, որ զրասենեա – կից դուրս եկան ճամբարի պետ Տօնկա – րիովը, կարգապրիչ Սիդորովն ու կոմեն – դանտ Ժիդլեւսվսկին: Ժիդլեւսվսկին մօ – տեցաւ գոնդին եւ երեք անդամ հարուա – ծեց: Երեք անդամ գոնդը անքաց ու լռեց: Արտակարգ երեւոյթ — հանդստի համար դեռ չուտ էր, ընթրիքը նոր էր վերջա – ցել, ի՞նչ կարող է լինել, ճամբարով մէկ տարածուեց կոմենդանտի կոչնչը.

— Երկու–երկու չարուել մեծ ճանապար – հի վրա՛յ... աւաղնե՛ր, դո՛ւրս քշել բո – լորին բարաքներից... քրէականներին չի վերաբերում...

Բարձրացաւ աղմուկ եւ իրարանցում:

Ճամբարի հարիւրաւորը բնակիչները չարժուեցին մեծ ճանապարհի վրայ: Նը – ման անակնկալ դէպքերում երկու միաք էր ծաղում կալանաւորների ուղեղում: Երկու ենթադրութիւն, իրարամերժ եւ անյարիր՝ ընդհանուր ներում կամ դնդա – կահարութիւն: Միջին ենթադրութիւն չկար: Տիրում էր մեռելային լռութիւն եւ մարդիկ լարուած ներվերով սասում էին, — ի՞նչ պիտի անեն իրենց հետ: Պիտի ա – սել, որ սովորաբար նման միջոցառում – ները յիշեցնում էին «բաղում աղմուկ վասն ոչինչի» ասոյթը եւ մարդիկ հիաս – թափուած ցրւում էին իրենց զործին, տխուր, որ ընդհանուր ներումը չկայ ու չկայ, եւ ուրախ՝ որ չդնդակահարեցին:

Այս անդամ պատկառելի եռեակն ան – ցաւ երկշարք կանդնած կալանաւորների առջեւով: Պետի մատանդչումով առանձ – նացան մօտ երկու տասնեակ կալանաւոր – ներ: Ցետոյ, ի՞նչ պիտի անեն նրանց հետ: Մեծ եղաւ բոլորի հիասթափութիւ – նը, երբ նրանց դինեցին բահերով, քլունկ – ներով եւ հրամայեցին մեռրաչափ ան – ջատով փորել մեռրանոց խորութեամբ փոսեր: Զափեցին բաւականին մեծ մի տարածութիւն եւ սկսուեց աշխատանքը: Ոչ ոք չդիտէր, թէ ինչի՞ են ծառայելու այդ խորհրդաւոր փոսերը: Մի բան մի – այն պարզ էր, գերեզման չէր փորածնե – րը: Միւս օր չարունակուեցին աշխա – տանքները: Բերին սիւներ, իջեցրին փո – սերը, ամրացրին հողով: Պարզուեց, որ սիւնաչարն անջատում է ճամբարի հա – րաւ–արեւելեան անկիւնն իր մէջ առնելով հինգերորդ եւ վեցերորդ բարաքները: Շչուկներ տարածուեցին, որ քրէական յանցագործներին առանձնացնում են: Եւ ուրախացան քաղաքականները, ցնծացին յոյժ: Այս ուրախութիւնն ու ցնծութիւնն ունէին լուրջ պատճառներ: Քրէականները օր–արեւ չէին տալիս: Նրանք լագերի բա – ցարձակ տէրերն էին եւ նրանց ու քաղա – քականների փոխ–յարաբերութիւնը չատ էր յիշեցնում կատուների եւ մկների փոխ – յարաբերութիւնը: Նրանք ոչ միայն տէր ու տնօրէն էին քաղաքականների անձնա – կան իրերի եւ ծանրոցների, այլեւ կարող էին յարձակուել խոհանոցի վրայ եւ ֆի – նական դանակի սպառնալիքի տակ յա – փշտակել հարիւրաւորը բանտարկեալների համար սուացած մսի եւ իւղի օրուայ խեղճ պաշարը: Ասենք առանց այն էլ քաղա – քականները իրենց ճաշամաններում մսի կտոր չէին տեսնում, ոչ էլ իւղի հոտ առ – նում, որովհետեւ եթէ մինչեւ անդամ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Ընդհանուր Օգնութեան Մարմինը, կը փափաքի տեղեկատուութիւն մը ընել իր ազգա – կիցներուն, որոնք քնաւ չեն ղանար իրենց բարոյական թէ նիւթական աջակ – ցութիւնը բերել, իր բարենպաստակ, մաս – նաւորաբար կրթանուէր ձեռնարկներուն: Ընդհանուր Օգնութեան Մարմինին նպա – տակն է, իր պաշտպանութեան տակ առ – նել բախտազուրկ մանուկները եւ տալ ա – նոնց հայեցի դաստիարակութիւն, Ընդ – հանգամանքը Տիկնանց վարժարանի, Մխի – թարեան հայրերու եւ Աղաբատա Ցղու – թեան քոյրերու մօտ:

Շնորհիւ իր տարեկան պարահանդէսին ղրոշմաթուղթերուն եւ պանդան նուի – րատուութիւններու կ'ապահովէ իր պաշ – պանեալներուն ծախքերը:

Միութիւնս հրապարակաւ կը յայտնէ իր սրտագին շնորհակալութիւնները իր ազգակիցներուն եւ թարգման կը հան – դիսանայ իր պաշտպանեալներու երախ – տպիտական զգացումներուն:

ՎԱՐԶՈՒԹԻՒՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
(Կնիք)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՅԱՋՈՂ ՅԵՐԵԿՈՅԹԸ

—o—

Կ. Պոլսի Պանեէօ–Քաչանի մասնաճիւղի յերեկոյթը տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 29ին: Հոծ բազմութիւն մը՝ ակնկալուա – ծին կրկնապատիկը, ժամանակէն առաջ լեցուցած էր սրահը: Երիտասարդ ընկե – րուհիները տեղաններն զարդարած էին աչնան ծաղիկներով եւ, իւրաքանչիւր տեղան՝ մկրտուած էր հայրենական քա – ղաքի մը անունով՝ Երեւան, Վան, Մուշ, Կարին եւայլն: Միտքը պեղեցիկ էր, քանի որ կը ձգտէր ներկաներուն ներշնչել հայ – րենական ապրումներ ու ատիկա մօտ ե – ղաւ իրականութեան, երբ Պետիկեանի հայկական երգերն ու նուագը թնդացու – ցին սրահը, ժողովուրդին ծափերուն հետ: Մինչ երիտասարդները կը պարէին եւ իրենց խանդավառութիւնը կը փոխան – ցէին տարեցներուն, անոնք ալ Կ. Պոլսի մեծ կազմակերպութեան կենացը կը խը – մէին: Հայկական տեղան ալ լի էր հա – մադամներով:

Նոր սերունդը մեղի հետ իր աչխատան – քի բաժինն էր բերած յերեկոյթին կազ – մակերպման գործին:

Ներկաներուն մէջ էին Շրջ. վարչու – թեան նախագահուհին, Հայ Արիներու պետը իր համբաւեաններով եւ համբաւե – տուհիներով, քոյր մասնաճիւղերու ան – դամուհիներ և երիտասարդներու հոյլ մը:

Դադարէ ետք բեմ կը բարձրանայ ըն – կերուհի Վ. Գալուստեան՝ վարչու – թեան առենապետուհին, որպէսզի ընդ – հանրութիւն յայտնէ ներկաներուն՝ ի – րենց քաջալերանքին համար:

«Նայիրի» պարախումբի տղաքն ու աղ – ջիկները կը ներկայանան բեմ. խանդա – վառ եւ ճկուն՝ իրենց պարերով կ'ապրին ու կ'ապրեցնեն ներկաները: Սասունցի – ներու պարը եւ Քոչարին կը կրկնուին: Հաճելի էր հայկական փոքր նուագա – խումբը, յատկապէս դուդուկը: Խումբին նպաւելի աղջիկները շնորհալի ձեւով պա – րեցին Ծաղիկներու պարը եւ Երազ պարը՝ իրենց փրփուր շղարշներով: Տարազները դոյնի ներդաշնակութիւն եւ ճաշակ նրբու – թիւն ունէին:

Գեղարուեստական յայտագրէն ետք ամբողջ դրուեցաւ թաղեցի երիտասարդ շնորհալի նկարիչ Փափազի ելոյթներէ մէկ նկարը: Ամբողջը վարեց ընկ. Ա. Գրի – գորեան: Գոյացաւ զոհացուցիչ դրամագ – լուխ մը:

Մասնաճիւղը իր հիմնադրութենէն ի վեր կենդանի եւ գործօն բջիջ մըն է դար – ձած, շնորհիւ ընկերուհիներու ցուցաբե – րած համերաշխ ոգիին եւ անոնց անչա – հախնդիր նուիրումին:

Ա. ԳԷՕՆՋԻԿԻԼԵԱՆ

քենց մօրթին, սառոյցի կտորներու պէս: Կ'լլկեն փոսի մը մէջ ու կը վառեն պըղ – պիկ կրակ մը, իրենց հագուստները չոր – ցնելու համար:

Ամէնէն զբաղմանալին հոն է, որ անոնք կ'անպիտանան վեհաժողովին վայրը, որ արդէն տեղի կ'ունենայ:

— Սեպտեմբոլ կ'երթամ ու ամէն ինչ կ'լմնամ, — կ'ըսէ հակահամայնավար Վասիլի:

Եւ անմիջապէս կ'լլկայ ճամբայ, պաշտպանուած խորհրդային սպայի իր համազգեստով: Ռայնհոլտ եւ իր միւս ընկերը կը կծկուին փոսի մը մէջ ու կը սպասեն: Կրակը կը չարունակէ վառիլ եւ անոր ջերմութիւնը կը թմրեցնէ երկու քոմանտոները:

Ժամեր կ'անցնին այսպէս: Վերջապէս կը լսուի թեթեւ սուլոց մը:

Ռուս հակահամայնավար սպան է, ծը – լոր մը թեւին տակ:

Երեք մեծերու վեհաժողովը սկսած է 4 փետրուարին եւ վերջնանալու վրայ է: Ժողովը տեղի կ'ունենայ Եալթայի Լիվա – տիա պանդոկին մէջ:

Եալթա կը պտնուի վաթսուն քիլոմեթր հեռու, այսինքն՝ աչխարհի միւս ծայրը, որովհետեւ քոմանտոները փոխադրուե – թեան ոչ մէկ միջոց ունին եւ պէտք է քալելով կտրեն այդ ճամբան: Ռուս սպան կը փոխէ իր համազգեստը եւ կը հագնի նոր գնածը ու կը դառնայ բանակային կամքառ: Ռայնհոլտ եւ միւս ընկերը, որոնք բառ մը ռուսերէն չեն դիտեր, կը վերածուին պատերազմական վիրաւոր – ներու, գլուխը եւ ամբողջ դէմքը փաթ – թուած ճերմակ լաթով: Դաչտերու եւ պարտէզներու մէջէն կը հասնին Սեպաս – թոպոլի կայարանի մօտերը, որուն տուներէն թոխոլ քաղաքը, որուն տուները աւե – րակի վերածուած են: Ճամբան կը հան – դիպին անցորդներու, որոնք յարգանքով կը բարեւեն գլխարկնիք: Ռուս կեզծ կամ – արը կը բաժնուի իր երկու ընկերներէն եւ մինակը կ'երթայ տեղեկութիւն քա – գելու: Շուտով կը վերադառնայ ու կ'ըսէ.

— Կէսօրէ ետք, գինուորական ինքնա – շարժ մը կը մեկնի Սեպաստոպոլէն մին – չեւ Ալուպքա: Անկէ անդին, քալելով կըր – նանք երկու կամ երեք ժամէն հասնիլ եալթա:

Որոշուած ժամուն երեք տեղորխանները կ'երթան զօրանոց եւ կը բարձրանան բեռ – նատար ինքնաշարժին մէջ, ուր դեռեղ – ուած են կողովներ ու անասուկներ:

— Մեր ճամբորդութեան վերջին հան – գրուանն է, — կ'ըսէ Ռայնհոլտ:

Երեքն ալ դիտեն, որ այլեւս վերա – դարձ չկայ: Ինչ որ ալ պատահի, որ – գինքը մահ է իրենց համար:

Ինքնաշարժը կը սահպուի երկու անգամ կանգ առնել պահակատեղիներու առջեւ: Ինքնութեան թուղթերը կը պահանջուին: Սակայն Վասիլի՝ ռուս կամքառը, պա – պուտկելով որ կարեւոր առաքելութիւն մը ունի եւ չի կրնար ժամանակ կորսըն – ցնել, իր ընկերները կը փրկէ այդ ձեւա – կերպութենէն: Կը հասնին Ալուպքա, ու անմիջապէս ճամբայ կ'լլնան հեծեծան: Կէս գիշերուան մօտ կը հասնին եալթա: Քաղաքը լաւ պաչտպանուած է. ամէն տեղ գինուորականներ կը վրտան, պա – հակապուհներ կը չրջին փողոցներու մէջ:

— Եկէք, — կ'ըսէ Վասիլի, — եալթա իմ ծննդավայրս է. բոլոր անկիւնները գիտեմ: Մեր տունը ահա հոն է: Զորս տարիէ ի վեր մայրս չեմ տեսած:

Կանգ կ'առնեն պատուհանին առջեւ: Վասիլի մատներով կը թմբկահարէ ապա – կին: Քիչ ետք, ծեր կին մը դուռը կը բանայ:

— Մայրիկ, — կը պոռայ Վասիլի, — Լուսան է, քոյրս:

Երեք քոմանտոները ներս կը մտնեն: Սեղանին վրայ կայ յատկենական ա – մաւարը: Լուսա կը վարդ խոհանոց եւ ուտելիք կը բերէ: Բաժակներ կը պար – պեն: Գիշերը կ'անցընեն հանդստաւէտ անկողիններու մէջ:

Առտուան ժամը 8ին, Վասիլի պատրաստ է արդէն: Սատկինը սպաններու պաչտօնը ինք ստանձնած է անձնական եւ ռազմա – վարական պատճառներով: Հագած է կո – միսարի մաքուր հագուստ: Կուրծքին վը – րայ կայ անձնագիր մը: Դժոխա – յին մեքենան է, ժամացոյցով ռումբը, որ պիտի պայթի լարուելէ հինգ երկ – վայրկեան ետք, ըսկի–ըսկի ընելով Վա – սիլին եւ... Սատկինը:

— Աստուած ձեր հետը ըլլայ, — կ'ը – սէ Վասիլի, — լինձի մի ոտաէք:

Վասիլի կը հասնի Լիվատիա պանդո – կին առջեւ: Հրամայիչը, պահակներ կը հսկեն ամէն տեղ: Վասիլի հանդարտո – րէն ուղղուելով պանդոկի մուտքին, պա – հակները բարեւեցին զինք: Բարձրացաւ աստիճանները ու հասաւ ընդարձակ սրահ մը, ուր խոնուած էին բարձրաստիճան սպաներ, պետական պաչտօնեաներ, զի – ւանագիաններ: Սրահին գոց դուռներուն առեւտն խօսակցութիւնները կը լսուէին: Երբեմն դուռներէն մէկը կը բացուէր եւ պաչտօնեայ մը դուրս կուգար: Եւ ամէն անգամուն, Վասիլիի սիրտը կը կծկուէր, աչքերը կը մթագնէին: Սրահին մէջ, յանկարծ լռութիւն տիրեց եւ վերը տա – նող լայն աստիճանին վրայ երեւցան խումբ մը մարդիկ: Սատկինը կը քալէր անոնց առջեւէն, ժպտուն ու զուարթ: Երբ հասաւ աստիճաններուն վարը, կանգ առաւ ու սկսաւ ձեռքեր սեղմել: Տեղ – լիսոը եւ զոհը իրարմէ հազիւ տասը մեթր հեռու էին:

Վասիլի ձեռքը մացուց բանկոնին մէջ եւ մէկ ճնշումով լարեց ռումբը: Հինգ երկվայրկեանէն պիտի պայթէր: Սկսաւ համրել. մէկ... երկու, երեք, եւ ամէն անգամուն քայլ մը կ'առնէր դէպի առաջ. չորս... հազիւ քանի մը մեթր, հինգ... ճիշդ այդ պահուն, Վասիլի ահաւոր ցաւ մը զգաց կուրծքին վրայ. կարծէք չի – կացած երկաթով մը կը խարանէին մար – մինը: Սակայն ռումբը չպայթեցաւ...

Վասիլի այնքան կը տառապէր, որ կ'ուզէր մեռնիլ: Ներողութիւն խնդրեց իր քովի սպայէն ու կամաց մը սպրդեցաւ սրահէն դուրս: Բակին մէջ ինքնաչարժ – ներ կը սպասէին: Ելաւ անոնցմէ մէկուն մէջ եւ վարորդին հրահանգեց, որ չու – տով տուն հասցնէ զինք: Իրաւ ամայի փողոց մը մէջ: Պարտէզներուն մէջէն վազեց մինչեւ իր ծեր ու մաերիմ բարե – կամներէն մէկուն տունը: Ռումբը նետեց յանկապատէ մը անդին:

Ծեր բարեկամը զարմանեց իր վէրքը, եւ անմիջապէս վազեց լուր տալու Ռայն – հոլտին: Մահափորձը ձախողած էր: Ոչ ոք խորհած էր, որ այսպիսի եղք մը կըր – նայ ունենալ իրենց առաքելութիւնը:

Վասիլի եւ Ռայնհոլտ գիշերով լքեցին Եալթան, ու երկու օր քալելէ ետք, հա – սան ծովեզերք, հոն ուր իջած էին: Եր – րորդ տեղորխանը անհետացած էր, խոր – հըրդաւոր պայմաններու տակ:

Նաւատուն մը, որուն ղրամական լաւ նուէր մը խոստացած էին, գիշերնք պաղ – տադուղի հանեց բեռնատար նաւու մը մէջ, որ կը մեկնէր Օտեսա: Օտեսայէն անդին մերթ քալելով, մերթ ինքնաչարժով, ռուս բանակային համազգեստով անոնք հասան Զեխոսլովաքիա, ուր իմացան դերմանական բանակին վերադարձը:

Փելսէնի մէջ, երբ կրկին ճամբայ պի – տի ելլէին, Վասիլի հանեց իր տարձա – նակը եւ պարզեց դանկին մէջ ըսելով.

— Աւա՛ղ, չկրցայ վրէժը լուծել գնդա – կահարուած հօրս եւ դժբախտ հայրենի – քիս:

Ռայնհոլտ մնաց առանձին ու հասաւ Միւնխէն, ուր արդէն մտած էին ամերիկ – եան բանակները:

ՆՈՒՊԱՐ ՋԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ՀԱՅՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

Դ.

Ժաք վազրի պէս յարձակեցաւ զործա – րանատէրին վրայ: Պ. Լապրուս կուրծքէն պարնուած, հոգեւարքի հռնդիւն մը ար – ձակելով գետին լնկաւ, այլեւս չկանգ – նելու համար: Ժանն ճիշդ այդ պահուն հոն հասած էր: Մնացեալը գիտենք ար – դէն:

Ցաւագնա կինը, զոր ծնրադիր վի – ճակի մէջ ձգեցինք մոլորուն ու սարսը – ռուն, սարսափէն խոչորցած աչքերով կը դիտէր չարունակաբար բարձրացող ըո – ցեցը, ու կուրծքին վրայ կը սեղմէր սոս – կումէն կիսամեռ զաւակը:

Ցանկարծ հեռուն թնդաց սրափողի մը թրթռուն ու մեռապահունչ ձայնը: Մի – ժամանակ, քանի մը կողմերէ լսուեցաւ սա աղաղակը. կրա՛կ կայ: Այդ աղաղակ – ները արագօրէն մօտեցան: Ժանն ոտքի ելաւ խոհոյն:

— Ա՛հ, կորսեան մատնուեցայ: Իմ մերժումիս վրէժը լուծող այդ թշուա – ռականը իրաւունք ունի... Զիս պիտի ամբաստանեն...: Բայց ոչ... ինքզինքս պիտի արդարացնեմ... Ժաքի նամակը ունիմ... որ իր դէմ վկայութիւն մըն է:

Ցանկարծ մանկամարդ կինը ճակտին տարաւ երկու ձեռքերը, խելայեղ չար – ժումով մը, ու յարեց ահաբեկ եւ չըն – չասպառ.

— Բայց իր նամակը քովս չէ... Հոն մնաց...: Ա՛հ, պիտի երթամ փնտռեմ... պիտի գտնեմ զայն... ու այն ատեն ամ – բաստանութենէ պիտի չվախնամ...: Ինքնապաչտպանութեան գէնք մը պիտի ունենամ...

Ժանն դէպի զործարան պիտի խոյա – նար. երկու հարիւր մեթր հեռաւորու – թիւն մը կար, հոն հասնելու համար: Սակայն, երեսուն քայլ հեռու, այրին տեսաւ մարդոց խումբ մը, որ դաչտին մէջէն կը վազէր, ու հովը իր ականջին հասցուց սա խօսքերը.

— Գրաւ կը գնեմ, որ սա անզգամ Ժանն Ֆօրթիէ ձգած է կրակը: Ըլլալիքը սա էր: Թշուառականը իմ առջեւս սպառնաց Պ. Լապրուի...:

Ժանն ճանչցաւ արկղակալ Ռիքուի ձայ – նը: Քանի մը քայլ յառաջացաւ գլխա – կոխ, ժորժը կուրծքին վրայ սեղմած:

— Ինչո՞ւ ձգեմ որ գիս այսպէս սա – բաստանեն, երբ կրնամ ինքզինքս պաչտ – պանել, կը խորհէր Ժանն: Ոչ, ոչ, պիտի երթամ փնտռեմ անմեղութիւնս եւ ժաք կարոյի ոճիրը ապացուցանող նամակը: Իմ արդարացումս է այդ նամակը: Ամէն նուն ցոյց պիտի տամ զայն: Ցանցաւորը պիտի ճանչցուի, քանի որ ան ինքզինքը կը մատնէ:

Ժանն զործարանին կը մօտենար: Ցան – կարծ գլուխը վեր առնելով՝ կանգ առաւ սարսափահար: Նոր բոցեր կը գալարուէին անջրպետին մէջ, այնպիսի կէտ մը մեկ – նելով, որ ոչ գործատիրոջ տաղաւարն էր եւ ոչ ալ աչխատանոցները: Ուժգին հո – վէն մղուած կրակը մինչեւ հեռուն կ'եր – թար ու պահապանին խրիճը կը լափէր: Տիկին Ֆօրթիէ զղաց որ պաղ քրտինք մը կը թրջէր քունքերը, սարսուռ մը կ'անց – նէր մարմնին մէջէն: Ու թոթովեց.

— Կրա՛կը, կրա՛կը: Այդ փաստը դա – տապարտութիւն չունի այլեւս: Կորսեան մատ – նուեցայ:

Մատմոլոր, կէս մը խելագարած, տա – րաբախտ կինը լինք իր վրայ զարձաւ ու խոյս տուաւ դաչտին մէջ, զաւակը մխա – ռին տանելով: Ժօրժ զրեթէ նուագած էր, բայց իր պրկուած մատները չէին ձգեր խաւաքարէ ձին, որ կը բովանդակէր մօրը անմեղութեան ապացոյցը ընծայող Թանկագին նամակը: Իր կծկուած թա – թիկները զամուած էին սիրելի խաղալի – կին վրայ:

Պ. Լապրուի զործարանը հասատատուած էր Ալֆորվիլի զաչտագետնին մէջ, բաւա – կան հեռու՝ ամէն բնակչութենէ: Դիւրա – հասկնալի է որ օգնութիւնները պիտի ու – շանային, քանի որ սոսկալի փոթորիկ մը կար ու հրդեհը ուշ առեն ծագած էր: Երբ Շարանթոնի ամբոխէն զաւակ մը հա – սաւ զործարանին մէկ քանի բանուորնե – րուն հետ, արդէն խոկ չատ ուշ էր, հըր – դեհին յառաջխաղացումը արգիլելու հա – մար: Բոլոր զոնները փակուած ըլլալուն, չրջաբակի պատերէն վեր ելան սանդու – ներով: Պահապան կնոջ բացակայութիւնը իսկոյն նչմարուեցաւ: Ձայն մը աղաղա – կեց.

— Խցիկը կ'այրի:

Ժաք Կարոյի ձայնն էր: Գործապետը չարունակեց.

— Թշուառական կինը կրակի տուած է զործարանը, ու մեզ ամենքս փողոց կը նետէ անպործ, Պ. Լապրուի դէմ ունե – ցած վրէժը լուծելու համար: Բարեկամ – ներս, տաղաւար երթա՛նք, ու զրամար – կղը ազատե՛նք:

ԿԶԱՎԻԻ ՏԸ ՄՈՆԹԼՓԻՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Հրանդ Քէօսէեան եւ պատակը Օր· Վանիա Քէօսէեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Քէօսէեան, ինչպէս նաեւ Սիմոնեան, Յակոբեան, Մինասեան եւ Թիւս ընտանիքները կսգով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ–մօր, քենիին եւ ազգականին՝

ԱՃՐԻ ՏԻԿ· ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ ՔԷՕՍԷԵԱՆԻ

(80 տարեկան)

մահը որ պատահեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան, Վիլլիվինթի հիւանդանոցը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ֆիւնէրիում մատուռին մէջ Շաբաթ առաւօտ ժամը 10·30ին հայկական ծէսով (300 մեթր հիւանդանոցէն հեռու), իսկ թաղումը տեղի կ'ունենայ Սեվրանի գերեզմանատունը իրենց ընտանեկան դամբարանին մէջ ժամը 11ին:

Մահագդ չատացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Էթել Պարթանեան եւ զաւակները, Պ· Արամ Եոբեան եւ զաւակները, Սերոբեան, Նիկողոսեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի կիրակի 19 Նոյ· Վալանսի մատուռներուն եւ եկեղեցւոյս ծառայող հոգեւոր եւ աշխարհական բոլոր ննջեցեալներուն հոգւոց համար:

Կը խնդրուի Վալանսի եւ շրջակայից հայ հաւատացեալներէ ներկայ ըլլալ ի յարգանս բոլոր անոնց, որոնք մեզ յանձնեցին Մեսրոպեանց ու Նարեկացւոց ջահը:

ՎԱԼԱՆՍ — Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ եկեղեցւոյ հիմնադրութեան տարեդարձին առթիւ, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի կիրակի 19 Նոյ· Վալանսի մատուռներուն եւ եկեղեցւոյս ծառայող հոգեւոր եւ աշխարհական բոլոր ննջեցեալներուն հոգւոց համար:

Կը խնդրուի Վալանսի եւ շրջակայից հայ հաւատացեալներէ ներկայ ըլլալ ի յարգանս բոլոր անոնց, որոնք մեզ յանձնեցին Մեսրոպեանց ու Նարեկացւոց ջահը:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

17, rue Bleue Paris 9

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

Շաբաթ Նոյ· 18, իրիկուն ժամը 20·30ին

Կը նախագահէ. **ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ**

Կենսագրականը կը ներկայացնէ եւ անոր գործերէն ընտրեալներ կ'ընէ

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսին. **ԿԱՐՕ ՓՕԼԱՏԵԱՆ** *եւ* **ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ**

Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Գ.

ԻՍԻ·— Զաւարեան կամիտէի ընկերական ընդհ· ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին սովորական հաւաքատեղին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք· Եկեղ· Սպղ· Մխիթեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ գումարները.—

Փոխան ծաղկեպսակի Մարսիլիոս Խաչատուրեանի մահուան տխուր առթիւ, Պր· Ժիւլյար Ծառուկեան 30 Ֆր·, Պր· Պօղոս Գալթակաւարեան 20, Տէր եւ Տիկին Թաղէոսեան 30 (զպրոցին), այրի Տիկին Նուարդ Լիւտահարեան 30 (Աղքատախնամին), Պօղիսէն Պր· Սարգիս Թօրիկօղլու 50 (եւ 50 Ֆր· զպրոցին):

Տիկ· Փերուզ Էքիպեանի մահուան քառասունքի հոգ· առթիւ Տէր եւ Տիկ· Յակոբ Էքմէկեան 20, Տիկին Զապել Պօյաճեան 100 Ֆր·:

SALLE GAVEAU
45, rue La Boëtie - Paris 8e

Jeudi 7 Décembre
à 21 h. précises

RECITAL DE PIANO

Huguette AGEDERIAN

Oeuvres de :
HAENDEL - CHOPIN
- DEBUSSY - LISTZ

Prix des places 10, 15, 20, 25 F
Vente des billets :
Agederian
67, rue de Cléry, Paris 2
et à la Salle Gaveau

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

18 Նոյեմբեր, Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ
CASINO CHARBONNIERES
շքեղ սրահներուն մէջ

Avec JACKY MALLEREY et son ensemble
NOMBREUSES ATTRACTIONS — COTILLONS — AMBIANCE

Réservez vos places à l'avance chez les membres Croix-Bleue de Lyon
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈՒԽ ԲԱԺԻՆ ՇԱՏ ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐՈՎ

Մուտքը 15 ֆրանք

ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆ

« ՀԱՅՑ ՀԱՄԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ »

Մխիթարեան միութիւնը պիտի տայ նաեւ պարանոյկ երեկոյթ մը՝ 18 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Քաղաքապետարանի խորհրդանքի սրահին մէջ:

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ԵՐԵԿՈՅ

Նախաձեռնութեամբ
Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան

Ուրբաթ 17 Նոյ·երեկոյեան ժամը 20·45ին
Օթէլ Մոտէռնի սրահին մէջ
Place de la République — Paris

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԱՍՏՈՒՐ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԵԱՆ

Նիւթ ունենալով՝ երգիծաւիքը եւ Ծիծաղը հայ գրականութեան մէջ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՁԱՇ – ԽՆՋՈՅՔ

Դաշնակցութեան օրուան առթիւ

ԻՍԻՒ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Զաւարեան կոմիտէի, կիրակի Նոյ· 26 ժամը 18ին
4, Ռիւ տը լա Տէֆանս
Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

18 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին Թէաթր Միւնիսիփալի մէջ

կազմակերպուած Հ· Բ· Ը· Մ·ի Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ
Վալանսի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայցուի Փիէր Վոլֆի

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

(4 արար)

Փարիզէն «ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ» խումբի կողմէ
Ղեկավարութեամբ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

Փութացէք ապահովել ձեր տոմսերը

THEATRE DE TERTRE
81, Rue Lepic (Métro Lamarck)

HEUREUSEMENT CE N'EST PAS TOUS LES JOURS DIMANCHE

de
Jean-Jacques VAROUJEAN

Tous les soirs à 20 h. 30 précises
sauf dimanche et lundi

ԱՐԱՐԱՅԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Աւանդական Փառատօն Ֆրանսական Բանակի նախկին Հայ կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան
կիրակի, Նոյեմբեր 19
հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն Պօմոնի Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի ներկայութեան պաշտօնական անձնաւորութեանց արարողութենէն ետք՝
ԳԻՆԵՁՕՆ Պօմոնի սրահին մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ· Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տօնածառը Յունուար 14ին:

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի Բարեկենդանի ճաշը: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի քառասնամեակի երկրորդ ձեռնարկը, 2 Դեկտ· Շաբաթ օր երեկոյեան, մինչեւ առաւօտ, մասնակցութեամբ Շաւիլի Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի մասնաճիւղին, Շաւիլի Քաղաքապետարանի սրահը, Ռիւ Սթալինկրատ:

Ճաշ, հանդէս եւ պարահանդէս:
Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

IIMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Իշմիրի եւ շրջաններու Հայր· Միութեան անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ ժան Կուժոն փողոց, թիւ 1, սրճարանը, Շաբաթ 18 Նոյ· ժամը ճիշդ 20ին:
Օրակարգ·— Վարչութեան նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն: Ներկաները մեծ ժամանութիւն կը նկատուին:

DÉCOMURSOL

DIRECTEUR HAYRABEDIAN

78, Rue des Rosiers
93400 ST. OUEN
Tél. 254-17-89

Peinture — Décoration — Papiers peints — Tentures — Style — Plastique sols et murs

Արագ սպասարկութիւն
Մատչելի գիներ:
Աշխատանք կը տանձնէ ամէն կողմէ

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ 1973

Մօտ առենէն լոյս կը տեսնէ 1973ի Գոյամարտ Օրացոյցը:
Գունաւոր կողք, 12 էջեր պատմական, ազգային ու այժմէական նիւթերով:
Խնամուած պատրաստութիւն

ՇԱԲԱԹ
18
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI
18 NOVEMBRE
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1921
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր·	Վեցամսեայ	60 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր·	Հատը	0,70 ֆր·

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·567

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.567

ՁՄՐԱՓԵՆՔ...

———o———

Ինքնախաբեութիւններու չյանձնուիլ՝նք, երբ մէկ օրէն միւսը նոր մխիթարիչներ կը ծնին հանրային, մշակութային, կրթական եւ այլ մարզերու վրայ, — պիրար տմբտկելով ու խաչաձեւելով յաճախ։

Թուական աճումը եւ տեսակներու զուգադիպութիւնը դրական երեւոյթ չէ անպայման, ոչ ալ նպատա։ Ընդհակառակն, դիտ ու չարիք է յաճախ՝ երբ նկատի ունենանք որ նորելուկներու մեծ մասը կը հետամտի նիւթական ապրիւրներ փնտռելու կամ անպտնիւ մրցակցութեան լրծ – ուելու։

Կոտորակներու վերածուելով ոչ միայն բան չենք չահիր, այլեւ կրնանք կորսընցնել մեր ունեցած միութիւնները ալ։ Անջատ վարչութիւններով ու անջատ դրծունէութեամբ աւելի չուտ կը մաչինք՝ քան համադրուած ուժերով եւ մէկտեղուած դեկավարութիւններով։

Աղետաբեր է նոր կոլիղներէ չառերու կազմութեան միտ բանին։ Նախաձեռնողները մեծ մասը իր «աչքերեթապեաու – թիւնը» հաստատելու մասին կը մտածէ կամ կը հետամտի անձնական չահու եւ փառասիրութեան, — «դուն չես կրնար, ես կրնամ»եան մեծամտութեան։

Շատ քիչ է թիւը ծառայութեան նպատակով գործող մարդոց, որոնք անջատ ու ցրուած ուժեր ի մի բերելու մտահղացումով կ'իջնեն ասպարէզ եւ ոչ թէ արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող միութիւնները ոչնչացնելու։

Թուղթ ու մատիտ առէք եւ փորձեցէ՛ք կազմել ցանկը զանազան անուններու տակ ևո՛յն խաղաթին մէջ եւ ևո՛յն հանրային շրջանակին համար մարմին առած խմբատրումներու, ու պիտի տեսնէք թէ պահպանելու համար «պերճա՛նք» են անոնցմէ շատեր։ Հոգ չուղո՞ւն անուններ՝ որոնք սակայն հոգ չունին մշակելէ, եւ եթէ պարբերական ձեռնարկներով կ'ուզեն արժեւորել իրենց գոյութիւնը, հիմնական որեւէ դեր չեն կրնար կատարել ապակայն։

Ուրախ պիտի ըլլայինք անշուշտ եւ բարեսպասակուռ միութիւններու երթ – տլթը կենսունակութեան վտանգ պիտի նկատէինք, եթէ համոզուած ըլլայինք նախ՝ թէ իւրաքանչիւրում – ներ չեն անոնք, սեփական ու մտածուած չափերու եռեւէ չեն վազեր ու իսկապէս պարապ մը կը լեցնեն։ Մեր խօսքը անոնց մասին չէ, որոնք անշահախնդրօրէն կ'ինչնեն հանրային ասպարէզ, կը հատան իրենց առաջադրութեանց ու կը մղուին խոպան ձգուած դաշտ մը հերկել, — ինչպէս է պարագան Համազգայինի ու Մշակութայինի մտահոգիչներուն, հապա կեդրոններու մէջ գործող երգչախումբերու եւ թատերախումբերու։ այլ անո՛նց մասին է՝ որոնք շահաբեր ձեռնարկներու կը միտին պարի, նուագի, ընտանեկան խրախճանքներու, նոյնիսկ «մըշակոյթ»ի եւ «զեղարուեստ»ի անուններու տակ, սեփական դրպաններ պարարտացնելու նպատակով...

Կար ժամանակ, երբ հանրային – ժողովական մարմիններ, կուսակցութիւններ եւ համազգային ծառայութեան ուխտով տասնամեակներէ ի վեր գործող կազմակերպութիւններ բարոյական հակակշիռ ի գործ կը դնէին զաղութային կեանքի մէջ՝ խափանելով ամէն չարաշահութիւն պատահական մարդոց կամ պատեհապաշտական խմբակումներու կողմէ։

Մտահոգը, իր կարգին, զգուշութեան տրամադրել՝ հանրային պահանջներու գոհացում տալու համար։ Ատեն է, հետեւաբար, որ մեր իսկ անձնական այս առաւելութեամբ, ջոջերու համախմբումի գործակցութեամբ մը իջնենք ասպարէզ ու ձեռք առնենք դեկավարութիւնը տագնապահար Հայութեան...։

Անուններ եւ հասցէներ տալու հարկ չենք տեսներ։ Սակայն կ'ուզենք մատնանշել թէ Հայկական Սրտատահմանը հանրային – կազմակերպական առումով վտանգաւոր զառիթափի մը վրայ է, ու ամէն առնէ աւելի կը կարօտի ազգային-եկեղեցական մարմիններու, կուսակցութեանց եւ համազգային կազմակերպութիւններու ուշադրութեան՝ ժողովրդավարական կարգուսարքի սպառնացող այս խմորումներուն դէմ յանդիման։

Մեր մեծատուններէն կրնան ազնիւ մարդիկ եղած ըլլալ. յարդելի դէմքեր հաւաքել իրենց շարքերուն մէջ. անձնական արժանիքներով օժտուած ըլլալ եւ ան – հատաբար արժէք ներկայացնել։ Սակայն հանրային դեկավարութեան յաւակնութիւնը հիմնովին տարբե՛ր բաներ կը պահանջէ։ Կրնանք հարիւր տարի եւս երթալ, եթէ ամերիկեան – հոգեւորական ճակատը փորձէ ինքզինք պարտադրել՝ իր դրամին կամ վեղարին ուժով։

Զմրափենք։ Զարհամարհենք վտանգը։ Բարեմտութիւններով չօրօրուինք ու չյանձնուինք չողչողուն կարղախօսներու համայքին։

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՀԱՐՑԵՐԸ

———o———

Լիբանանի վերջին դէպքերը պատճառ եղան որ անտեսուի այլ կարեւոր հարց մը, որ կը ծեծուէր կառավարութեան մէջ, տաճնէ մը ի վեր։ Վեց օրուան նախերէկ եռք, կառավարութիւնը իր հաստատութիւնը կատար չարաթական հինգ օրուան աշխատանքի համար պետական պաշտօնեաներու համար։ Փոխանակ ամէն օր աշխատելու, կիրակիէն դատ, ժամը 8էն 14, պետական պաշտօնեաները պիտի աշխատէին ամբողջ օրը, որու փոխարէն արձակուրդ պիտի ունենան Շաբաթ ամբողջ օրը, իսկ մահմետականները Ուրբաթ ժամը 11էն սկսեալ, որպէսզի կարենան մզկիթ երթալ։ Այս առթիւ է, որ Շէյխ Հասան Խալէտ, որ սիւննի մահմետական կարեւոր համայնքին պետն է, պահանջած էր, նոյ. 6ին, որ չարաթական արձակուրդի երկրորդ օրը Ուրբաթ ըլլայ եւ ոչ՝ Շաբաթ եւ իրրեւ պատճառաբանութիւն ըսած էր.— «Ուրբաթը ոտնի օր է Իսլամի համար, ինչպէս՝ կիրակին Քրիստոնէութեան»։

Պարզ է որ նման բանաձեւում մը չատ ազդու է երկրի մը մէջ, որու դիմաւորը սկզբունքն է միջյարանուանական հաւասարութիւնը։ Այս ուղղութեամբ հանրապետական մը ոգոդած են մայրաքաղաքը, ուր կը չեչտուի թէ Ուրբաթը հաւասար է կիրակիին եւ թէ չաչխատիլ Ուրբաթ եւ կիրակի կրնայ միայն ամրապնդել ազգային միասնականութիւնը։ Այս պայմաններու տակ, կառավարութիւնը նախընտրեց յետաձգել իր որոշումը, որ դործադրու – թեան պիտի դրուէր 1973 Հոկտեմբերին։

Հարցը չի կրնար թաղուիլ անշուշտ եւ մուֆթին յայտարարած էր արդէն Մոնտրէալին (Նոյ· 14) թէ արձակուրդի երկրորդ օրուան հարցը Մահմետականները չէ որ մէջտեղ դրած են բայց քանի որ դրուած է··· եւ Սիւննի պարագլուխը կը չեչտէ թէ մինչեւ 1920 Լիբանան մահմետական երկիր մըն էր կառավարուած Մահմետականներու կողմէ եւ ոչ մէկ համայնք միւսէն աւելի դերակչիռ պէտք է ըլլայ։ Գալով մահմետական երկրորդ պետին — Իմամ Մուսա Սադր — որ չի ներգրաւուիր նախագահն է, ցարդ մեծ չափ է իր կարծիքը յայտնել, պայն վերապահելով այն օրուան երբ վիճաբանութիւնը իսկապէս սուր բնոյթ ստանայ, մինչ Տիւրզիներու պետը՝ Կամալ Ճումպլաթ բայէ ի բայ հինգ օրուան չարաթի կողմնակից է, հետեւ «յարանուանական սրեւէ մոքէ»։

Քրիստոնեայ չորդանակներն ալ, այսինքն Ուրբաթ օրուան արձակուրդի հակառակորդները, զանազան կարծիքներ ունին։ Նախկին նախագահ Շամուն Իսրայէլի օրինակը կը բերէ ուր կատագի կ'աչխատին, միայն մէկ օր արձակուրդով մինչ ուրիշներ կ'առարկեն թէ չաչխատիլ Ուրբաթ կը նչանակէ նաեւ չաչխատիլ Շաբաթ ինչ որ ծանր է Լիբանանի նման երկրի մը համար։ Յետոյ կիրակին պէտք չէ քրիստոնեաներու արձակուրդի օր ընդունիլ քանի որ միջազգային աւանդութիւն մըն է, զոր կը յարգեն նոյնիսկ արեւելեան պետութիւնները։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂիի դործադուլը վերջ կը գտնէ Շաբաթ առաւօտ ժամը 6ին։ Սկսած էր Նոյ· 14ին եւ ամէն օր գործադրուած մէկ չրջանի մէջ։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան պատգուլիը՝ Ֆ· Միթերան կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ լրագրողներուն եւ չեչտեց թէ չատ խելօք բան չի նկատեր Ընկերվարական կուսակցութիւնը մարմնաւորել երկար տաեն։ Հաւանաբար իր պաչտօնին պղտիկը մնայ «աւելի երկար քան ոմանք, բայց նաեւ նուազ երկար քան ուրիչներ»։

ԿՕԼԻՍՏ կուսակցութեան պատակատումը կը չարունակուի։ Այս անգամ նախկին նախարար՝ Քրիստիան Ֆուչէն է, որ կուսակցութենէն հեռանալէն երկու տարի եառ, դիրք կը ճգնէ, երկար յօդուածով մը Ֆիկառոյի Ուրբաթ օրուան թիւին մէջ։

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյեմբեր 10)

Գ· ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ

Հայ մեծ թատերագրին՝ Գ· Սունդուկեանի յուչարձանին բացումը կատարուեցաւ Համանուն Թատրոնի չէնքին առջեւ։ Յուչարձանը քանդակած է Ամա Ցարութիւնեան։

×

ԱՐՓԻ–ՍԵՒԱՆ ՋՐԱՏԱՐԸ

Հոկտեմբերին համեմատաբար լաւ աչխատեցան Ջրատարին Մարտունիի եւ Սեվդեկովի գոյդ հատուածներու չինարարական խումբերը։

Հոկտեմբերին Ջրատարը երկարեցաւ 240 մեթր եւս, իսկ կրազիւսուեցաւ 392 մեթր։

Նոյեմբեր մէկի հաչուով Ջրատարին ընդհանուր երկարութիւնը հասած է 38·994 մեթրի, իսկ կրազիւսուած բաժինին երկարութիւնը՝ 26·897 մեթրի։

×

ՀԱՅ ԵՐԳԱՀԱՆԻՆ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԸ

Դոնի – Ռոստովի Ֆիլհարմոնիան իր նոր եղանակին բացումը կատարեց նուագելով Եդուարդ Միրզոյեանի համանուագը։ Նոյն կտորը պիտի նուագուի նաեւ Կազանի եւ Ուլեանովսկի մէջ։

×

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյեմբեր 13)

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Նոյեմբեր 12ին «Արարատ» ներկայ մրցաչարքին իր վերջին մրցումը կատարեց Մոսկուայի «Դինամօ»ին դէմ, Մոսկուայի մէջ։ Հակառակ անբարենպաստ օդին, Երեւանցիները մտածուած խաղ մը ցուցաբերեցին եւ ամէն ինչով գերազանցեցին իրենց մրցակիցը։ Արդիւնքը եղաւ Յովհաննէս Զանազանեանի չաղթական կոլը, 54րդ վայրկեանին։ Ասիկա Զանազանեանի 13րդ կոլն էր այս մրցաչարքին ընթացքին։

Այս չաղթանակով Երեւանի մարզիկները իրենց համար ապահովեցին առնուազն չորրորդ տեղը եւ կրնան թերեւս պրոնզ չքանչան ստանալ։

×

ՎԱՉԳԷՆ Ա·Ի ԵՒ ՊԻՄԷՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ Վազգէն Ա· ընդունեցաւ այցելութիւնը համայն Ռուսիոյ Պատրիարք Պիմէնի։

Վազգէն Ա· եւ Պատրիարք Պիմէն ողջոյնի խօսքեր փոխանակեցին։

Ընդունելութեան ներկայ էին Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարք Եղիչէ Արք· Տէրտէրեան, Սերովբէ Արք· Մանուկեան, Բարգէն Արք· Ամատեան (Հար· Ամերիկա), Տիրան Եպս· Մանուկեան (Ռումանիա – Պուլկարիա) եւ Արարատեան Թեմի առաջնորդ Կոմիտաս Արք· Տէր–Ստեփանեան։

×

ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Երեւանէն Դաչնակցային Գերմանիա մեկնեցաւ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի պատուիրակութիւնը՝ ակադեմիայի նախագահ՝ Վ· Համբարձումեանի գլխաւորութեամբ։

Այցելութեան հրաւէրը եկած է Քէօլնի համալսարանէն, որ կը փոփաքի պիտակեան կապ հաստատել հայ գիտնականներու հետ։

Հայ գիտնականներու պատուիրակութիւնը երկու չաբաթ պիտի մնայ Գերմանիա։

ՅԱՓՈՒՆԻ

ԴԱՐԿ ԱՀՅՈՑՆԱՅԻՆ

Ծ

Ծայրամած փշալարեր

✻

(ՎԻՊԱԿ)

Երբ Եկեղեցի վկայ, 1918ին, ջանի մը ընկերներ (Կ. Պոլսո ծայրավերջ գնալ գիտնալու համար, թէ ինչ, արդեօք, ամէն ինչ վերջացա՞ծ էր մեզի համար, թէ ոչ։ Պոլսո կեանքը ուշ ու կանոնի մէջ դրուած էր, ինչպէս ամէն տեղ, պատերազմի ատեն։ Ամէն ոք կը գիտնար, թէ ինչ պէտք է ընէ, ինչ պէտք է չընէ։ Ամէն ոք կը գիտնար, թէ ինչ կրնայ ընել, ինչ չի կրնար ընել։ Ամէն ոք կը գիտնար, թէ ինչ կրնայ ակնկալել, ինչ չի կրնար ակնկալել։ Ամէն ոք կը գիտնար, թէ ինչ կրնայ ըսել, ինչ չի կրնար ըսել։ Ամէն ոք կը գիտնար, թէ ինչ կրնայ գրել, ինչ չի կրնար գրել։ Ամէն ոք կը գիտնար, թէ ինչ կրնայ ընել, ինչ չի կրնար ընել։ Ամէն ոք կը գիտնար, թէ ինչ կրնայ ունենալ, ինչ չի կրնար ունենալ։ Ամէն ոք կը գիտնար, թէ ինչ կրնայ ըլլալ, ինչ չի կրնար ըլլալ։ Ամէն ոք կը գիտնար, թէ ինչ կրնայ ստանալ, ինչ չի կրնար ստանալ։ Ամէն ոք կը գիտնար, թէ ինչ կրնայ տեսնել, ինչ չի կրնար տեսնել։ Ամէն ոք կը գիտնար, թէ ինչ կրնայ լսել, ինչ չի կրնար լսել։ Ամէն ոք կը գիտնար, թէ ինչ կրնայ զգալ, ինչ չի կրնար զգալ։ Ամէն ոք կը գիտնար, թէ ինչ կրնայ ուզել, ինչ չի կրնար ուզ

Նեղսէս Ա. կաթողիկոս ձեռնարկեց վանքը վերնելու գործին եւ ծրագրուած ձեւով յառաջ տարաւ գործն: Այս կապակցութեամբ եթէ ուեւէր հին շրջանէ մեզի հասած մանրամասնութիւնները, կան ասկայն այլ գործունէութիւնը հաստատող փաստեր ժ. դարէն սկսեալ: Ապրիլ Ա. Աբշարունի կաթողիկոսի 976ի կոնդակին մէջ յիշատակութիւն կայ, որ Ս. Սահակաց վանքը հիմնադրուած է Բարդմէոս առաքեալի կողմէ: Ուրիշ յիշատակութիւններէ կ'երեւի, որ վանքը քանի մը անգամ վերաշինութիւններու ենթարկուած է: Հիմնական, ճարտարապետական արժէք ներկայացնող վերաշինութիւնը կատարուած է ԺԷ. դարուն, Յակոբ Ջուղայեցի կաթողիկոսի օրով: Ապա, պարբերաբար, չարունակ ուած են վերանորոգումները մինչեւ ներկայ դարու սկիզբները:

Գերմանացի պիտակները իր ուսումնասիրութեան մէջ անդրադարձած է ԺԷ.-ԺԸ. դարերու վերաշինուած վանքին ճարտարապետութեան եւ անոր հիման վրայ կատարած է իր եզրակացութիւնները:

Համակառոյցի պլանաւոր չէնքերու ճարտարապետութիւնը ազերս ունի ճարտարապետութեան հին շրջանի ոճին եւ ձեւին հետ, նակ ԺԷ. – ԺԸ. դարերուն կատարուած վերանորոգումներուն մէջ նմանցնել են Սեֆեաններու շրջանի որոշ ազդեցութիւններ: Յատկանշական է, սակայն, որ զարդաքանդակներու նիւթերը, անոնց մշակման թեքնիքը զուտ հայկական են:

Վանքի եկեղեցին կառուցուած է հայկական եռաչերտ համակարգով, այն բացառութեամբ, որ ներքին շերտը, քարի պակասութեան պատճառով, փոխարէն – ուած է աղիւսով, բոլոր երդիքներն ու աշխարհիկ չէնքերը աղիւսով շինուած են: ԺԷ. դարու պատմագիր Առաքել Դաւրիժեցի նկարագրելով Ս. Սահակաւոսի վերանորոգութեան աշխատանքները, դիտել կուտայ, թէ քարերը հեռուէն բերուած են՝ նաւակներով Արաքսի ճամբով եւ ապա ձիերու վրայ բեռնուած: Այս պայմաններուն մէջ աղիւսի օգտագործումը աւելի ձեռնտու էր, եւ չինարարական այլ թեքնիքը ծանօթ էր հայ վարպետներուն: Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունեցին խոմբեր, որոնք մասնագիտացած էին քարի, աղիւսի, նոյնիսկ փայտի (Մխիթար Հերացի, ԺԳ. դար) շինարարական թեքնիքին: Այդ խմբակները կը շրջէին ամէնուր եւ կ'առաջարկէին իրենց ծառայութիւնը: Հետեւաբար, մեր կարծիքով, Հոփբիխաէր չափազանցութեան մէջ կ'իյնայ, երբ Ս. Սահակաւոսի աղիւսաշէն չէնքերը, կամարներու եւ թաղերու թեքնիքը կը նկատէ Սեֆեաններու շրջանի ազդեցութիւն: Այդ ազդեցութիւնը կը նկատուի յատկապէս կամարներուն մէջ, որոնք զմբեթին փոխանցման հատուածին մէջ հիւսուած են պատին հետ եւ բազմապատկուած, հետեւաբար զրկուած են հիմնական նշանակութենէ ու վերած –

ՀԱԿԱԹՈՒՐՔ ՅՈՅՑԵՐ

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԷՍԻ ՄԷՋ

—0—

Հայ Երիտ. Դաշնակցութեան Քալի – Փորնիոյ Երջանկային Վարչութեան կազ – մակերպութեամբ, Հոկտեմբեր 28ին եւ 29ին, գրեթէ առանց բացառութեան հայ երիտասարդներէ ու երիտասարդուհիներէ բաղկացած ցուցարարները, հակաթուրք եւ Հայութեան իրաւունքները պահանջող ցուցատախտակներով, հաւաքուած են Իսթ Լոս Անճելըս քոլէճի սրահի մուտքին առջեւ եւ խաղաղ ցոյց մը կատարած են վերայիշեալ քոլէճի սրահին մէջ Թուրքիայէն եկած պարախումբի մը ելոյթի ներսուն դէմ:

Երիտասարդ ցուցարարները օրինակէ – լիօրէն եւ խաղաղ կերպով կատարած են իրենց պարտականութիւնը: Սրահ մտնողներուն տուած են թռուցիկներ:

Հաստատուած է, թէ 20րդ դարու առաջին տեղատուութեան պատասխանատուն Թուրքն է, թէ Հայութիւնը մոռցած չէ իր պահանջները, թէ Թուրքը ոչ միայն երէկ, այլեւ այսօր եւս, մշակութային գետնի վրայ, իր նկարագրին համապատասխան գործունէութեամբ կը չարունակէ ցեղատուութիւնը, իր բռնագրաւած հայկական հողամասերուն վրայ յաւէտ ոչընչացնելով ու փճացնելով մշակութային այն բոլոր հարստութիւնները, որոնք Հայութեան դրոշմը կը կրեն: Կամուրջ ու ճամբայ չինելու պատրուակով կը քանդէ հայկական դպրոց ու ուրբանոց, հայկական հարստարապետութեան կոթող եկեղեցիներ կը դարձնէ յարդանոց կամ մարգասրահ եւ սուրբ խաչքարերով պատեր կը հիւսէ եւ կամ դանոնք կը ներկայացնէ Թրքական «մշակոյթ»ի արդիւնք:

Բազմաթիւ հանդիսականներ, մօտենալով ցուցարարներուն, տեղեկութիւններ ուզած են հայ ժողովուրդի եւ անոր պահանջներուն մասին: Շատեր, լսելէ եաք տրուած բացատրութիւնները, չեն ուզած որեւէ մտնել:

Թրքական հիւպատոսարանի հովանաւորութեամբ եւ Թրքական քարոզչութեան համար կազմակերպուած Թրքական պարախումբի երեք ելոյթներուն ներկայ եղողներուն ընդհանուր թիւը 625ն 800 հոգի եղած է: Հանդիսականներուն մէկ մասը բաղկացած է ուսանողներէ, որոնց ձրի տոմսակ բաժնուած է դպրոցներու մէջ:

Հ. Ե. Դաշնակցութեան կողմէ կազմակերպուած այս խաղաղ ցոյցը յաջողած է իր նպատակին մէջ:

Հայ Դատի մասին գաղափար մը տալ ամերիկացի հանդիսականներուն եւ, մանաւանդ, յիշեցնել Թուրքին, թէ Հայութիւնը մոռցած չէ իր պահանջները եւ ամէն առիթով պիտի յիշէ ու պիտի յիշեցնէ զանոնք: Միշտ դիմակազերծ պիտի ընէ Թուրք ժողովուրդը, որ մշակութային հարստութիւններու կողոպտիչ մըն է եւ քանդիչ մը միայն եւ իրաւունք չունի՝ ամերիկացի հասարակութեան ներկայանալու իբրեւ մշակոյթի տէր ժողովուրդ մը:

ԳՐԱԳԼՏ Բ. ԽՈՒՐՇՈՒԴԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Հայաստանի մամուլը կը հաղորդէ մահը արձակագիր Բրխտասիոր Խուշուդեանի:

Ծնած է Բամբակաշատ գիւղը (Հոկ – տեմբերեանի շրջան) 1908ին: Նախնական կրթութիւնը ստացած է իր ծննդավայրին մէջ, ապա յաճախած է Էջմիածնի եւ Երեւանի դպրոցները:

Իբրեւ ուսուցիչ աշխատիլ սկսած է Նախիջեւանի մէջ: Այնուհետեւ երկար տարիներ գանուած է Տաչքենդ, Սաեվանա – ւան, Երեւան:

1964ին լոյս տեսաւ անոր առաջին գիրքը՝ «Ծառուած մարդիկ» խորագրով, որ կ'ամփոփէր երեք նորավէպեր, ինչպէս նաեւ «Շուիէնի սիրտը» եւ «Փիլիսոփան աւն վերադարձաւ» վիպակները: Երեք տարի եաք լոյս տեսաւ գրադէտին երկրորդ գիրքը՝ «Ալբերտաց առաջ» վէպը: Պատրաստելու վրայ էր նոր երկհատորը – նոյ վէպ մը՝ «Մի պատառ հաւատա» խորագրով:

Հ.Յ.ԱՍՏԱՆԷՆ ՀԻՒՐԵՐ
ՄԵՐ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ.— Նոյեմբեր 2ի հինգշաբթի եկեղեցական Տէսին այցելեց Հայաստանեան պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ Սիփւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի նախագահ՝ Պր. Վարդգէս Համազասպեանի:

Իրեն կ'ընկերանային Երեւանի Մատենադարանի պատասխանատու անօրէն Պր. Լեւոն Խաչիկեան, Գիտութեան Ակադեմիայի անդամ Պր. Մաղաքեան եւ Փարիզի խորհրդային դեսպանատան Ա. քարտուղար Պր. Հանրիկ Լիւլոյեան:

Պատուիրակութիւնը դեղեցիկ ծաղկեփունջ մը դետեղեց Ապրիլեան եղեռնի յուշարձանին առջեւ: Արարողութեան ներկայ էին, յուշարձանի Յանձնախումբի, Կրօնական Ընկերակցութեան, Մշակութային Միութեան եւ ժամի անդամներ: Հիւրերուն տեղեկութիւններ արուեցան յուշարձանի չինութեան մասին: Անոնք լաւ տպաւորութիւն կրեցին յուշարձանի արուեստի ոճէն, պայն նկատելով արդիական դպրոցի նմոյշ մը:

Ապա պատուիրակութիւնը առաջնոր – դուեցաւ տեղւոյն Քաղաքապետարանը, ուր դինեծաղ մը տրուեցաւ Քաղաքապետութեան կողմէ:

Ներկայ էին Քաղաքապետական խորհրդականներ, որոնց կարգին հայ խորհրդականներ՝ Պ. Պ. Արսէն Մարկոսեան եւ Ալեքս Մանուկեան:

Քաղաքապետ Պր. Փիլը Մութէն իր ողջոյնի ճառով, բարի գալուստ մաղթեց Հայաստանի պատուիրակներուն: Ապա իր համակրանքը յայտնեց հայ ժողովուրդին ու Տէսինի գաղութին հանդէպ, ո ր իր օրինապահութեամբ ու առաքինութիւն – ներով կարեւոր դեր ունեցաւ քաղաքին յառաջդիմութեան ու անտեսական բարգաւաճման համար:

Պր. Համազասպեան Քարզման հանդիսանալով պատուիրակութեան զգացում – ներուն, չնորհակալութիւններ յայտնեց իրենց ընծայուած այս ջերմ ընդունելութեան, ինչպէս նաեւ Պր. քաղաքապետին ու Քաղաքապետութեան՝ հայ ժողովուրդին նկատմամբ ուսած բարեացակամութեան համար: «Մեր երկու ժողովուրդները, ըսաւ, 13րդ դարէն սկսեալ անքակտելի կերպով կապուած են իրարու եւ ներկայիս, Հայաստանի մէջ Փրանսերէնը կ'ուսուցուի մեր դպրոցներուն մէջ եւ ժողովուրդը կը կարդայ Փրանսական գրականութեան մեծ գործերուն՝ Վիքթոր Հիւկոյի, Պալզաքի եւ շատ մը ուրիշ հեղինակներու արժէքաւոր գործերը»: Մաղթեց որ Փրանսացիք եւս առիթը ունենան ծանօթանալու հայ գրականութեան:

ԳՈՒՐԳԻՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՋԻԳԸ

Դ.

— Այո՛, այո՛, զրամարկղը ապահեցնք, ուժ տուաւ արկղակալ Ռիքթու, որ հասած ու լսած էր Ժաքի խօսքերը: Ապահո՛վ զրամարկղը. մեծ դումար մը կայ անոր մէջ:

Ու ամէնքը միասին, զործաւորը եւ պիտուրը, խոյացան դէպի բոցավառուած տունը, Ժաքի եւ Ռիքթուի առաջնորդութեամբ:

Ի՞նչպէս կ'ըլլար որ զործապետ Ժաքը կարօ պտնուէր այն անձերուն մէջը, որոնք օգնութեան հասած էին իր կողմէ տրկիզուած զործարանին:

Շատ դիւրաւ կարելի էր բացատրել:

Թշուառական զործապետը չէր ուզեր որ Ժաննի ձայնը լսուէր ու անոր խօսքերուն հետեւած ընծայուէր, եթէ երբեք ան մեղադրէր դինքը: Այլեւս բաժնուած պահուն Ժաք սկսած էր զաշտադեանին մէջ խոյս տալ իր սրունքներուն բովանդակ ուժովը, տեսակ մը խելայեղութեան մատնուած:

Բայց սկսած էր խորհիլ, ու նամակին յիշատակը միտքը ինկած էր:

— Պէտք է ամէն գնով ձեռք անցընեմ այդ նամակը, ըսած էր Ժաք:

Եւ վախնալէ խոյս տալու, ճամբուն վրայ մեացած էր այն մարդոց որոնք կը վազէին, աղաղակելով. «Կրա՛կ կայ»: Իր ծրագիրը պարզ էր: Շնորհիւ տիրող անկարգութեան, ան կը յուսար մանել պահապան կնոջ խցիկը, հոն փնտռել ու ձեռք անցընել նամակը, յետոյ միանալու համար ապահուն, Ժաք նշմարեց որ Ժաննի տունը զործարանը բոցերու մէջ էր, ու ախուվախքի հառաչ մը արձակեց:

— Իմ զործս վերջացած է, սկսելէ առաջ, մրմնջեց Ժաք: Վտանգաւոր նամակը դոյութիւն չունի այլեւս: Ինծի կլսբնայ եռանդ, անճնութիւնութիւն եւ քաջութիւն ցոյց տալ իբր լաւ պատասխան Ժաննի ամբաստանութեանց, եթէ երբեք անկա զիս մեղադրելու անհոգեմտութիւնը զործէ:

Դիւային զաղափար մը անցաւ Ժաքի մտքէն, այն պահուն երբ սա աղաղակը կը լսուէր:

— Ապահո՛վ զրամարկղը...:

Հովէն արձարծուած բոցերը տաղաւարին բոլոր բացուածքներէն դուրս կը ժայթքէին:

— Չենք կրնար ներս մտնել, ըսաւ արկղակալ Ռիքթու:

— Ինծի ձգեցէք զործը, պատասխանեց Ժաք:

— Ի՞նչ փորձ պիտի ընէք:

— Հիմա կը տեսնէք:

Ժաք կրակէ սփռոցի մը մէջէն նրբաջգեղ մտաւ, ուր կը զտնուէր Պ. Լապրուի մարմինը, ու սոսկումի ճիչ մը արձակեց.

— Դիա՛կ մը, յարեց Ժաք:

Յետոյ իր զոհին մարմինը վերցնելով տաղաւարէն դուրս նետուեցաւ ու չարաչուք բեռը զրաւ բակին քարերուն վրայ: Արկղակալը սարսափահար ընկրկեցաւ, Թոթովելով.

— Բայց իմ զործատէ՛րս է, արեւնլուսայ... սպանուած...:

Ժաք մոիկ չէր ըներ: Երկրորդ անգամ ընկալով նետուեցաւ բոցերուն մէջ ու անհետացաւ: Երկու երկվայրկեաններ անցան. յետոյ իր ակռաները, քայքայուած ու անճանաչելի ձայնը բարձրացաւ ներսէն.

— Աչխատասենեակին մէջ կը գտնուիմ...զրամարկղին մօտ, կ'ըսէր այդ ձայնը...: Կը խեղդուիմ... կը մեռնիմ կոր... հասէ՛ք...:

Ներկաները ուզեցին ներս խոյանալ...: Հիմա կրակէ անանցանելի պատուար մը կը ցցուէր աղատարարներուն եւ նրբանցքի մուտքին մինչեւ: Յանկարծ սոսկալի ճարտում մը լսուեցաւ: Տանիքը փուլ ընդար առաջին յարկին վրայ, որ իր կարգին կը փլչէր դետնայարկին վրայ: Անդօր բազմութիւնը երկար աղաղակ մը արձակեց.

— Ժաք փլատակներուն տակ թաղուեցաւ... կորսուեան մատնուեցաւ...:

Սակայն նոր փորձ մը ըրին, յառաջնալու համար, բայդղարբնոյէ մը աւելի բորբոքած ու տարածուած հրդեհը թոյլ չէր տար տաղաւարէն ներս մտնելու: Պատերն ալ կը փլչէին: Այդ պահուն հասան Մէդօն–Ալֆօրի եւ Շարանթօնի հրշէջները: Շատ ուշ մնացած էին, նոյն իսկ չէնքին մէկ մասը աղատելու համար: Ամբողջ զործարանը փլատակներու կոյտ մը կը ներկայացնէր: Արկղակալ Ռիքթու բազմութեան մէջ կ'նեթեւեկէր, խելագարի շարժումներ ընելով ու կրկնելով.

— Այդ լիսի կինը կրակի տուած է: Ան վաստրկեն սպանած է Պ. Լապրուն: Այդ թշուառական կինը Ժաքի ալ մահուան տառճառ եղած է:

ԿԶԱՎԻԼ ՏԸ ՄՈՆԹԻՓԻՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Հրանդ Քէօսէեան եւ զաւակը Օր. Վանիա Քէօսէեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Քէօսէեան, ինչպէս նաեւ Սիմոնեան, Յակոբեան, Մինասեան եւ Թիսօ ընտանիքները յաւուր կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ–մօր, քեռիին եւ աղգականին՝

ՍՅՐԻ ՏԻԿ. ՎԱՐԴԱՆՈՑՇ ՔԷՕՍԷԵԱՆԻ
(80 տարեկան)

մահը որ պատահեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան, Վիլլիվիէնթի հիւանդանոցը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ֆիւնէբրիմ մատուռին մէջ Շաբաթ առաւօտ ժամը 10·30ին հայկական ծէսով (300 մեթր հիւանդանոցէն հեռու), իսկ թաղումը տեղի կ'ունենայ Սեվրանի գերեզմանատունը իրենց ընտանեկան դամբարանին մէջ ժամը 11ին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԱՐԱՐԱՅԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Աւանդական փառատօն Ֆրանսական Բանակի նախկին Հայ Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան

Կիրակի, Նոյեմբեր 19

Հոգեհանգստեան Հանդիսաւոր պաշտօն Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի ներկայութեան պաշտօնական անձնաւորութեանց ազարտղութենէն եաք՝

ԳԻՆԵՁՕՆ Պօմոնի սրահին մէջ:

ՁԱՇ – ԽՆՋՈՅԻ

Դաշնակցութեան օրուան առթիւ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. Զաւարեան կոմիտէի, Կիրակի Նոյ. 26 ժամը 18ին

4, Ռիւ տը լա Տէֆանս

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թաղէոս Բարթողիմէոս եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը կը յայտարարէ թէ Կիրակի Դեկտեմբեր 3ին Ս. եկեղեցւոյ անուան Թաղէոս եւ Բարթողիմէոս սրբազան առաքելոց ոտնկին առթիւ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր եպիսկոպոսական պատարագ, մատաղօրհնութիւն եւ հոգեհանգիստ, զորս կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Պատարագի ընթացքին օծումը պիտի կատարուի նոր սրբապատկերներուն զոր պծած է եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ վաչէ վրդ. Իգնատիոսեան:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին, քարոզ ժամը 11ին:

ՏՕՆԱԿԱՐ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տոնածառը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17ԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

17, rue Bleue Paris 9

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

Շաբաթ Նոյ. 18, իրիկուն ժամը 20·30ին

Կը նախագահէ. **ԿԱՐՕ ՄԵՂԵԱՆ**

Կենսագրականը կը ներկայացնէ եւ անոր գործերէն ընթերցուածներ կ'ընէ

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսին. **ԿԱՐՕ ՓՕԼԱՏԵԱՆ** եւ **ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ**

Մուտքը ազատ է

L'UGAB

Présente

le Mercredi 6 Décembre à 20 h. 45

Une Soirée Musicale

BABADJANIAN
HAROUTIOUNIAN
DJAMBAZIAN
KAZANDJIAN
TJEKNAVORIAN

Manifestation proposée par la QUATRA Association d'Action Artistique Arménienne

Musée GUIMET, 6 Place d'Iéna

ՁՄՐԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԳ

Ծնունդի եւ Ամանորի առթիւ կազմակերպուած է սովորական ճամբորդութիւնը Աւստրիա, Ս. Եոհան: Մեկնում Դեկտեմբեր 23, կառ տը Լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 3ին:

Ս. Եոհան կը գտնուի Սալցպուրկի շրջանը, պատսպարուած հովերէն, մշուշէն: Բնակութիւն կոլտըները Հիրշ պանդոկը, հանգստաւէտ սենեակներ, տաք եւ պաղ ջուր, հեռաձայն, կեդրոնական ջեռուցում, խնամուած ճաշ:

Սահմանափակ տեղեր:

Մասնակցութիւն 545 ֆր.

Կանխավճար 95 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 8էն առաջ:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Է.Տ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 3, ժամը 16էն կէս գիշեր
Dans les Salons de l'Hôtel George V, 31 Avenue George V, Paris (8e)

Նախագահութեամբ Տէր եւ Տիկին ԳԷՈՐԳ ՊԱԳԶՐՃԵԱՆԻ
DON DIEGO et SON ORCHESTRE

Մուտք 20 ֆր. — ուսանողներու կէս գին
Ապահովել սեղանները՝ 924–38–54

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Սեբաստի մասնաճիւղի տոնածառը Յունուար 14ին:

×

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի Բարեկենդանի ճաշը: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի քառասնամեակի երկրորդ ձեռնարկը, 2 Դեկտ. Շաբաթ օր երեկոյեան, մինչեւ առաւօտ, մասնակցութեամբ Շաւիլի Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին, Շաւիլի Քաղաքապետարանի սրահը, Ռիւ Մթալինկրատ:

Ճաշ, հանդէս եւ պարահանդէս:

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

THEATRE DE TERTRE
81, Rue Lepic (Métro Lamarck)

HEUREUSEMENT CE N'EST PAS TOUS LES JOURS DIMANCHE

de
Jean-Jacques VAROUJEAN

Tous les soirs à 20 h. 30 précises sauf dimanche et lundi

DÉCOMURSOL

DIRECTEUR HAYRABEDIAN

78, Rue des Rosiers
93400 ST. OUEN
Tél. 254-17-89

Peinture — Décoration — Papiers peints — Tentures — Style — Plastique sols et murs

Արագ սպասարկութիւն
Մատչելի գիներ:
Աշխատանք կը տանձնէ ամէն կողմէ

ԲԱՅԱՌԻԿ ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ, ի պատիւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի նորընծաիր վարչութեան

Տեղի կ'ունենայ 26 Նոյեմբեր Կիրակի կէսօրին, Միութեան սրահին մէջ 7 Ռիւ Փափէր

Այս բացառիկ ճաշասեղանին սիրով կը հրաւիրուին Միութեանս անդամ անդամուհիները, ինչպէս նաեւ մեր համակիրներն ու բարեկամները:

Ճաշասեղանին մասնակցութեան տոմսերը ապահովել Բարեգործականի Տիկիններէն եւ Քարտուղարութենէն: Հեռաձայն 54–16–59

Ա Զ Դ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեիի Հանգրստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱՆՈՒԱՄԻ
(ԿՆԻՔ)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԽԸՏՐԵԱՆ

Էջմիածնի եւ Վարդանի մետալիոն ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԽԻՆ

ԽԸՏՐԵԱՆ

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ 1973

Մօտ առեներն լոյս կը տեսնէ 1973ի Գոյամարտ Օրացոյցը:

Գունաւոր կողք, 12 էջեր պատմական, ազգային ու այժմէական նիւթերով:

Խնամուած պատրաստութիւն

ԿԻՐԱԿԻ
19
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
19 NOVEMBRE
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·568

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.568

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՒԱՆ ՓԵՐՈՆԻ "ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ,,

17 ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՔՍՈՐԷ ԵՏՔ

———o———

Ապժանթինի կառավարութիւնը յաջողեցաւ արդելք ըլլալ, որ Փերոն համաժողովրդական ընդունելութեան արժանանայ: Արդարեւ, չարաթներէ ի վեր կ'ըսուէր, թէ նախկին նախագահին կողմնակիցներն ու անոր համակիրները, որոնք դեռ մեծ թիւ կը ներկայացնեն, կը պատրաստուին հարիւր հազարներով խուժել օդակայան՝ դիմաւորելու համար իրենց «առաջնորդին» վերադարձը: Այս կապակցութեամբ կը նախատեսուէր մէկ միլիոն հոգիի համախմբում մը:

Ապր, հազիւ երեք հարիւր «հաւատարիմներ» կրցան դիմաւորել Փերոնը, երբ ան Պուէնոս Այրէս ժամանեց առջի օր: Ապժանթինեան բանակը բացառիկ միջոցներ ձեռք առած էր, եւ թոյլ չտուաւ, որ համախմբումներ տեղի ունենան: Օգտագործուած բոլոր ճամբաները փակուած էին:

Փերոն, ըստ երեւոյթին, յուսահատած եղած է, քանի որ յետաձգեց իր մամուլի ասուլիսը: Ժամանումէն առաջ յայտարարած էր, թէ մամուլի ասուլիս մը պիտի տայ:

Օդակայանէն Փերոն իր կնոջ եւ հետեւորդներուն հետ առաջնորդուած է պանդոկ, օդակայանէն ոչ շատ հեռու: Ան այժմ կը մնայ հոն: Ապժանթինի նախկին նախագահին մատչութիւնները կը մնան դաղնի: Անշուշտ, պիտի տեսակցի այժմու նախագահին եւ կառավարութեան անդամներու հետ: Տեսակցութիւնները պիտի ունենայ նոյնպէս այսպէս կոչուած կամ նկատուած փերոնական չարժումներու պատասխանատուներու հետ: Յայտնի չէ թէ նախկին նախագահը Ապժանթին վերադարձած է առժամա՞յ, թէ մնայուն ձեւով հաստատուելու համար հոն:

× Վաթսունի մօտ ենթասպաները ըմբոստութեան փորձ կատարեցին Փերոնի ժամանման նախօրէին: Ըմբոստութեան փորձը ձախողեցաւ շուտով:

×

Խուան Փերոն ծնած է 1895ին եւ կանուխէն մտած զինուորական վարժարանը: Պզտին 1913էն 1936 պիտի տանէր զին-ուրականի մը մխրճնակ կեանքը:

Գնդապետ է 48 տարեկանին եւ այդ շրջանին է միայն, որ առիթ պիտի ունենայ զարկ տալու նաեւ իր քաղաքական գործունէութեանց: Գլուխն է զաղանի չարժումի մը կարգ մը զինուորականներու հետ եւ երբ «զործը» կը յաջողի, երբեւ վարձատրութիւն իրեն կը չնորհուի ենթանախարարութիւն մը՝ աշխատանքի նիւղը: Հոն արդէն կը հանդիպի ընկերային տագնապը զոր երկիրը կ'ապրի: Անմիջապէս կը ձեռնարկէ բարեփոխումներու եւ հսկայ խանդավառութիւն կը առեղծէ: Իր ժողովրդականութիւնը սահմանի պիտի խանդարէ չատեր եւ պիտի տիրուի հրաժարիլ: Զինքը անմիջապէս կը փոխադրեն աքսորավայր մը: Այն ատեն է որ մեծ դեր պիտի խաղայ ան՝ որու անունը աւելի նուիրական է քան երբ՝ էվա Փերոն: Արդարեւ, Էվիթան է որ հանրաժողովներով, ամբոխներ խանդավառելով, ոգեւորիչ ելոյթներով պիտի յաջողի ոտքի հանել զանգուածը՝ Տէսամիսատոսները (առանց – չապիկի): Փերոնիզմը կը սկսի այլեւս եւ 1946ին Փերոն նախագահ կ'ընտրուի: 1952ին կը նոյնը մղտմով, Փերոն վերընտրուած է բայց էվա Փերոն այլեւս սպառած է, արեան քանհէրը որմէ կը տառապի, մաշեցուցած է զինքը եւ երբ կը մեռնի 38 տարեկանին, փողոցներու, զործատուներու Ապժանթինը որբացած կը զգայ ինքզինքը: Անկէ եառք փերոնիզմը կը նահանջէ եւ 1955ին Փերոն կը մնայ մեկնիլ երկրէն եւ 17 տարի է կ'ապրի աքսորականի կեանք մը Սպանիոյ մէջ:

ՍԵՂՄՈՒՄՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ֆրանսային սկսած է չատ սպառել, այսինքն չատ կը դնէ եւ պատճառ կը դառնայ ապրանքներու դինեղրու չարաճարման, որու հետեւանքն է էնֆլասիոնը եւ որու դէմ կառավարութիւնը որոշած է պայքարիլ:

Արդէն քանի մը չարաթ առաջ դրամը կը «ոդէր» այսինքն Ֆրանսայի Դրամատան վարկի տակը կը բարձրանար: Ըստ երեւոյթին տաիկա չդաւեց եւ այս անդամ աւելի խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնուին: Առաջին առթիւ դրամատուներու պարտադիր պահեստները դրկապէս կը բարձրանան: Այս կը նշանակէ որ դրամատուները չատ աւելի մեծ պահեստ պէտք է ունենան Ֆրանսայի Դրամատան մօտ քան ինչ որ կ'ունենային յարդ: Օրինակ երբ դրամատուն մը իր յաճախորդներուն փոխ դրամ կուտայ, պարտաւոր է այդ դումարին մէկ որոշ համեմատութեամբ եւ առանց չհարթաժնի պահեստ ունենալ Ֆրանսայի Դրամատան մօտ: Յարդ այդ համեմատութիւնը 15 առ հարիւր էր եւ նոր որոշումով այդ համեմատութիւնը կը բարձրանայ 33 առ հարիւրի: Այս ձեւով, պարզ է որ դրամատուները պարտաւորած ըլլալով աւելի դրամ «առեղծնել», նուազ վարկ կրնան բանալ ինչ որ իր կարգին կը կասեցնէ սպառումը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ. ժամանած են, վերջին երկու չարաթներուն, 1350 Գերմանացիներ Խորհ. Միութենէ: Բոլորն ալ խորհրդային քաղաքացիներ են: Պոնի համաձայն ծագումով գերմանացի խորհրդային աւելի քան 40·000 քաղաքացիներ կը փափաքին Դաշնակցային Գերմանիա հաստատուիլ:

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ երկու վրահասած կառքեր ականներու պայնուելով քանդուեցան, Սուրիոյ սահմանին մօտ:

ՋԵՒՈՍԼՈՎԱՔԻՈՑ Մշակոյթի նախարարը՝ Միրոսլավ Վալէք յայտարարեց, թէ Լուի Արագոն «դասական վերաքննադատութեան» օրինակ մըն է: Նախարարը կը դասուի մանաւանդ յիշած է Ֆրանսայի մեծ դրագէտին մէկ արտայայտութիւնը՝ «Մոքի Պիֆֆրան», զոր այս վերջինը զործածած էր բնութագրելու համար Զեխոսլովաքիոյ մէջ կատարուած հալածանքները մտաւորականութեան դէմ: «Դասական վերաքննականութեան» օրինակը վերջերս Հոկտեմբեր. յեղափոխութեան չքանչանը սուացած էր Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի կողմէ: Փարիզի խորհրդային դեսպանը՝ Աբրամիմով, չքանչանը յանձնելու ժամանակ, դիտել տուած էր, թէ Լուի Արագոն վաստակաւոր բանաստեղծ եւ դրող մըն է, որ միչտ ծառայած է Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան լուսաւոր իդէալներու զաղափին»:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԵԳԻՊՏՈՍ ԵՒ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐԸ

———o———

Ալեր Ընկերվարական Միութեան մէկ նիստին, որ զոնփակ էր, նախագահ Սատաթ սպառնաց «պատժական խիստ միջոցներ» ձեռք առնել բոլոր անոնց դէմ, որոնք «պատասխանատու են կրօնական միջա – դէպերու»: Սատաթ իր այս սպառնալիքը կատարեց Նոյեմբեր 14ին: Միեւնոյն առեն ան քննութեան առաւ Ներքին Նախարար Մամմուտ Սալեհի պատրաստած տեղեկագիրը՝ Ալեքսանդրիոյ միջադէպերուն չուրջ, Նոյեմբեր 6 եւ 12ին, որոնց ընթացքին զպազի եկեղեցի մը եւ բնակարաններ հրկիզուեցան զուգարաններու կողմէ:

Լարուածութիւնը, որ ըստ երեւոյթին կը չեչտուի Եգիպտոսի մահմեդական – ներուն եւ զպազի փոքրամասնութեան միջեւ, առաջին անգամ հրապարակ եկաւ Յուլիս 24ին, երբ նախագահ Սատաթ արտայայտուեցաւ այս մասին Ալեր Ընկերվարական Միութեան համագումարին, որ տեղի կ'ունենար խորհրդային խորհրդատուներու արտաքսումի մասին որուած որոշումէն քանի մը օր առաջ: Եգիպտոսի նախագահը այն առեն երկու համայնք – ներու յարաբերութեանց վատթարացման պատասխանատու նկատած էր «սխոնական եւ զազիատիրական չրջանակները»: Այդ առթիւ յիշած էր նաեւ, թէ Մ. Նահանդներէ բազմաթիւ նամակներ ղրկուած էին Եգիպտացիներու՝ նպատակ ունենալով «դրդռութիւններ սերմանել կրօնական համայնքներու միջեւ»:

Ամենայն հաւանականութեամբ նախագահ Սատաթ կ'անդրադառնայ դպազի հոգեւորականի մը գործունէութեան, որ քանի մը տարի Մ. Նահանդներ բնակելէ ետք Ալեքսանդրիա վերադառնալով, մարգոսութեան նուիրուած էր: Զպազի հոգեւորականը մանաւանդ յաջողութիւն – ներ արձանագրած էր, քանի որ յաջողած էր երկու տասնեակ մահմեդական երի – տասարդներ քրիստոնեայ դարձնել: Ասկա իր առեն «դրդռութիւն» որակուած էր կարգ մը մահմեդական անձնաւորութիւններու կողմէ, եւ ասոր յաջորդած էին փոքր միջադէպեր, որոնց ընթացքին մահմեդական ցուցարարներ Զպազիներու կրօնական ձեռնարկները խանգարած էին Ալեքսանդրիոյ մէջ: Փութով մղձեթներ չինուեցան զպազի թաղերու մէջ:

Անցեալ Սեպտեմբերին, միջադէպերը աւելի ծանր բնոյթ ստացան մանաւանդ պէս Տամանհուրի մէջ, Ալեքսանդրիոյ մօտերը, ուր նորակերտ եկեղեցի մը հրդկիզուեցաւ, իսկ հաւատացեալներ եւ կրօնաւորներ քարկոծուեցան:

Համոզիչ չեն եղիպտացի դեկավարներու տուած բացատրութիւնները այս միջադէպերուն մասին: «Օտար միջամտութեան» կարելի չէ վերագրել պանոնք: Միւս կողմէ, եթէ կարգ մը զպազի կրօնաւորներու գործունէութիւնը կրնար մը – տահոգութիւն պատճառել մահմեդական որոշ չրջանակներու, այս ալ հիմնական պատճառ կարելի չէ համարել փոքրիկ աւերը պատերազմ մը յայտարարելու համար զպազի փոքրամասնութեան դէմ: Այս երեւոյթին պատճառը չատ աւելի տրամաբանական է վերագրել այն իրողութեան, որ 1967ի պարտութեան հետեւանքով կրօնական չերմեռանդութեան տրամադրութիւն մը երեան եկաւ մահմեդական գործերուն մօտ:

ՔԷՉԻՉԵԱՆ - ՏՈՒՐԱՆ ՄՐՑՈՒՄԻՆ

ԻՐԱՒԱՐԱԲԸ՝ ԱՆՈՐԱԿ ԵՐԿՈՒ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

———o———

Քանի օր է բռնանդակ մամուլը իր վերադարձմամբ կը յայտնէր սպառնալի իրաւարար Փէրէթթիի նախաձեռնութեամբ, Քէչիչեանի դէմ տուած որոշումին համար:

Ծանօթ է որ Զորեքչաբթի դիչեր Սքիոյի մէջ, Քէչիչեան կը հանդիպէր ելոյթպայի ախոյեան Տուրանի եւ յանկարծ 14րդ առնուին իրաւարարը առանց ապդարարութեան, անորակ կը հռչակէր Քէչիչեանը, իր դլխու հարուածներու համար:

Ինչպէս կ'ակնկալուէր սակայն, կոփմարտի Միջազգային Դաշնակցութիւնը երկու տարուան համար անորակ հռչակեց սպառնալի իրաւարարը, որ այդքան առեն չի կրնար որեւէ միջազգային հանդիպումի իրաւարար ըլլալ:

Շատ հաւանական է որ Սպանական Դաշնակցութիւնն ալ իր կարգին նման որոշում մը տայ Փէրէթթիի համար:

Գալով Քէչիչեանի, իր «վրէժը» լուծելու առիթ ունենայ հաւանաբար 1973ի սկիզբը, Փարիզ կամ Ալֆորվիլ:

մեսական դանգուածներու մօտ:

Դէպի Իսլամութիւն այս վերադարձը — որ թոյլ կուտայ մոռնալ պարտութեան ցաւը — յատկապէս քաջալերուեցաւ, երբ Ալի Սապրի – Շարուսի – Կոմաս խմբակը 1971 Մայիսին չէզոքացուեցաւ նախագահ Սատաթի որոշումով եւ նախագահը նոր ընկերութեան մը պատասխանատու, հիմնուած «հաւատաքի եւ գիտութեան» վրայ: Մահմեդական կրօնքը հիմնական աղբիւրը պիտի հանդիսանար նոր օրինագիծին:

Ակնկ ամէնէն աւելի նպաստաւորուեցան աջ խմբակցութիւնները, յատկապէս Մահմեդական եղբայրները, որոնք հաւանած էին Նասրի չրջանին: Թոյլ տրուեցաւ ասոնց կիսապատնի ձեւով վերակազմուիլ՝ պայքարելու համար եգիպտական ձախ չրջանակներու դէմ, մասնաւորապէս Համալսարանի մէջ:

Տարակոյս չկայ, որ նախագահ Սատաթ անկեղծ կը ցաւի այս միջադէպերուն եւ մահմեդական մոլեռանդութեան դարձնումին համար Զպազիներու դէմ: Պարզ է, սակայն, որ աջ տարրերը, որոնք աւանդաբար կրօնամոլ են, իրենց ազդեցութիւնը կ'ունենան առեղծուած նոր կացութեան մէջ: Սատաթ, այժմ, զբաղուարութեան կը մատնուի դանոնք իր հակակչռին տակ պահելու գործին մէջ: Այսպէս, օրինակ, Սատաթ հարկադրուեցաւ իր ամբողջ հեղինակութիւնը ի գործ դնել, որպէսզի արդիւլէ կրօնական մոլեռանդութիւնը պատժող մահմեդական օրէնքի մը վաւերացումը Խորհրդարանի կողմէ: Նախատեսուած օրէնքը յանցաւորներու անդամահատութիւն կը սահմանէր: Այս օրէնքը ի գործու է Լիբիոյ մէջ:

Արդէն Գնդ. Քատաֆիի ազդեցութիւնը զգալի է մահմեդական չրջանակներու մէջ:

Թ. Ա. Թ.

ՍԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՀԱՅՐ ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԻՇԱՆ

(1820–1901)

—o—

Եօթանասունըմէկ տարի առաջ, 8 Նոյեմբերի 1901ին, Ս. Ղազարու մէջ (Վենետիկ), կեանքի եւ բերքառատ վաստակի արդար փառքով, իր մահկանացուն կը կնքէր 1850–1880 երեսնամեակի հայ գրականութեան տիրական դէմքերէն Հայր Ղեւոնդ Ալիշան, ազգային մեր վերածնութեան չարժումի ամէնէն յիշատակ – կելի դէմքերէն մէկը, — ողեւորիչ քերթող, պատմական եւ բանասիրական պըրպտումներու ջանադիր մշակ, հայրենապաշտիկ ապրումներու եւ զեղումներու առջինեկ տաղերգու՝ որ հոգեւոր իր կոչումին չափ արժեւորեց նաեւ կրթական-մշակութային հերկը:

Ծնած է 1820ին Պոլսոյ մէջ: Աչխար – հական անունով Քերովբէ: Տասներկու տարեկանին կը մեկնի Ս. Ղազար եւ 1840ին կ'ընդգրկէ հոգեւոր – միաբանական գործունէութեան ասպարէզը, իբրեւ ուսուցիչ: Ուսուցչական, վարչական եւ այլ առաքելութիւններով՝ 1849–1853 այցելած է Հռոմ, Լոնտոն, Պերլին, Վիէննա, Փարիզ, Պրիւսէլ, — այս առիթները օգտագործելով նաեւ հայկական ձեռագրերու եւ դրչագիրներու ուսումնասիրութեան համար:

1858ին կը վերադառնայ Վենետիկ, ուր մինչեւ 1872, լրիւ քսան տարի, կը նուիրուի ուսուցչութեան. կը ներշնչէ եւ կը թրծէ սերունդ մը՝ Հայութեան ճակատագրով մտահոգ ու մշակութային գործունէութեամբ լանդաւառ նորերու, որոնց կարգին Թովմաս Թէրզեան, Սրապիոն Թղլեան, Մկրտիչ Ա.Էմեան, Մի-քայէլ Փորթուկալ եւ ուրիշներ:

Մուրատ Ռափայէլեանի իր տեսչութեան օրերուն էր, որ Արփիար Արփիարեան եւս կ'ըլլար իր վերջին աշակերտներէն մէկը:

1872էն մինչեւ մահ, դրեթէ երեսուն տարի, եղաւ պըպտումի եւ պատմական, աչխարհագրական, տեղագրական, քերթողական – ստեղծագործական մշակումներու եռանդուն սպասարկու: Հայրենիքէն չատ հեռու էր, հայրենիքը տեսնելու բախտը չունեցաւ, սակայն հայրենասիրութիւնը առօրեայ մաչում, ապրում եւ հաւատք մնաց իր մէջ: Գլուխը հակեց ձեռագիրներու եւ մատեաններու վրայ ու դրիչը թաթխեց արիւնի, փառքի ու սուգի, պայքարի եւ ողորմի, անցեալ ու ժամանակակից մեր կեանքի դրուագներուն մէջ՝ ներշնչուելու եւ ներշնչելու համար յետնորդները ազգային դիտակցութեան ու հպարտութեան ապրումներով:

Քերթողական վաստակը, որ մինչեւ 1852 թուականի իր ստեղծագործութիւնները կ'ամփոփէ, հինգ առանձին հատորիկներով փոխանցուած է մեր գրակա – նութեան. «Մանկունի» (1857), «Մաղ – թունի–Խոհունի–Բնունի» (1857), «Հայ – րունի» (1858), «Տէրունի» (1858) եւ «Տխրունի» (1858): Մանկութեան, ընու – թեան, կեանքի, կրթութեան, բարոյա – կան լմացումներու, մտաւոր եւ հոգեկան ապրումներու նուիրուած տաղեր՝ բո – լորն ալ, որոնց մէջ վանականին ու հոգեւորականին չափ ներկայ է նաեւ հայրենասէրը, աղգային ոգիով պոռթկուն եւ ընդհանրական մտահոգութիւններու մղումով զղացող եւ մտածող մարդը:

Հայրենասիրական իր երգերու խորքը մեր պատմութիւնն է միշտ, — ձգտում մը, որով կը յատկանչուի 1850ական թուականներու սերունդը:

Արծակ իր էջերը կ'ամփոփուին «Խոր – հրդածութիւնք ընդ Եղեւնեաւ» (1874), «Յուշիկք Հայրենեաց Հայոց» (1869) հատորներուն, ինչպէս նաեւ հնապատմական – կան հետազօտ գործերուն մէջ. «Տեղա – գիր Հայոց Մեծաց» (1855), «Նշմարք եւ Նշխարք Հայաստանի» (1870), «Շիրակ» (1881), «Սիսուան» (1885), «Այրարատ» (1890), «Սիսական» (1893), «Հին Հա – ւատք Հայոց» (1901), «Հայապատում» (1901), եւայլն:

Աննկուն աչխատանքի տպաւորում մը՝ Ալիշան պեղումի մարդն է: Գիտական ու քննական միտքը իր այժմու զարգացումը չէր արձանագրած այդ թուականներուն եւ վերոյիչեալ գործերէն ամանց մէջ վիճելի կրնան նկատուիլ տեղագրական եւ աչխարհագրական որոչ նչումներ: Այսուհանդերձ, իր ժամանակին եւ իր պրպտումի հնարաւորութեանց սահմաններուն մէջ, վիթխարի լրագործումներ են անոնք:

Հրատարակութենէ հարիւր տարի ետք ալ, քերթողական իր վաստակը կը մնայ անցամաք ազբիւր հայրենասիրական ապրումներու: Ալիշան եւ Մրմեան, մէկը արեւելքի ու միւսը արեւմուտքի մէջ, դէն կ'ապրին տասնըվիններորդ դարու երկրորդ կիսու մեր հայրենակարօտ ու աղատատենչ զաղափարներուն հետ: Մայր հողը եւ անով խորհրդանչուող ազգային մեր բոլոր արբութիւնները աւիշ կուտան իր կէս կամ լրիւ զրարար էջերուն: Եթէ Աստուծոյ հաւատքը կամ պաշտամունքը առանցքն է իր ապրումներուն, քնութիւն ու հայրենիք անոր երկու բեւեռներն են:

Իրմով խորհրդանչուող հայրենասիրական ոգին էր, որ յետագային մայր չընչերակը զարձաւ Ս. Ղազարու սերունդի առեղծագործութեանց:

Մ. Թ.

ԵՐԳԱՀԱՆ

ԱԻԵՏԻՍ ՋԱՄԲԱԶԵԱՆ

Ա.Ջեմս Ջամբազեանը ծնուել է 1932 թուի Մեպտ. 20ին, Հիւսիսային Կովկասի Արմաւիր քաղաքում. ապա իր մանկու – թիւնն անց է կացրել Թեհրանում (Իրան): Քսան տարիքում մեկնել է Վիէննա (Աւստրիա), մշակելու եւ կատարելագործելու իր երաժչտական կարողութիւնները:

Վիէննայի « Մուզիք Ակադեմիա» յում ուսանելիս իր ուսուցիչներն են եղել Կարլ Շիլհէ, Ալֆրէտ–Ուլ, Մանաս – Ելինէք. իր աւարտականը եղել է իր առաջին Սիմֆոնին, որին կարճ մէջոց յետոյ յաջորդեցին իր 2րդ եւ 3րդ Սիմֆոնիները: Բացի յիշատած սիմֆոնիներից, յօրինել է նաեւ բազմաթիւ ստեղծագործութիւններ, որոնցից միայն մի քանիսը կը թուենք՝ Ուվերթիւր, Պիանօ կոնսերտօ, Բեմադար , «Մորա», երկու քուինտետներ, որոնցից մէկը առաջին անգամ կատարուել է կեմբրնատրի անսամբլի մէջոցով:

Ունի նաեւ դաշնամուրի համար զբօսանուաճքներ եւ երգեր: Իր նոր ստեղծագործութիւններն են՝ Օփ. 14 («ցաւերից դէպի ցաւ») : Իր «Մորա»ը (Ջարդ) նուիրուած է Ապրիլեան եղեռնին եւ չատ ցնցող գործ է:

Սկզբում Ա. Ջամբազեանը հետեւել է Զայկովսկուն, Սարաւենսկիին եւ Չինդիմիթի: Իր վերջին միջազգային ղեկավարութեան նուաճումներն ու զարգացումը առիթ են հանդիսացել, որ Ջամբազեանը իւրացրել ու պահպանել է իր ինքնատպութիւնը եւ անձնականութիւնը: Ջամբազեանը խուսափում է մոտիվ (նոյթ) երեւոյթներից, որոնք հենց միայն Մոտիվ նպատակով են յօրինուած, նա միշտ աչխատել է իր անձնական արտայայտութեանը հաւատարիմ մնալ:

1972 Հոկտեմբեր 20ին Վիէննայի «Կրօսըն Զինեթրսալ», սրահում, Սիմֆոնի օրքէսթրի կատարմամբ եւ Կարլ Ռան – տոլֆի ղեկավարութեամբ մի կոնսերտ, երբ կատարուեց իր դլուխ գործոց Սիմֆոնիշէր զաց թիւ 2 օփուս 8 կտորը, այս սիմֆոնին արտայայտում է քողոֆ տմարդուքեան դէմ: Այս գործի սկզբունքը հիմնուած է հայ ժողովրդի պատմութեան մի ողբերգական դրուագի վրայ, երբ երկու միլիոն Հայեր զոհ գնացին ցեղասպանութեան: Կտորը պատկերացնում է, որ Ջարդից, կոտորածից յետոյ Հայը իր մխիթարութիւնը գտնում է կրօնի մէջ, որտեղ, ի վերջոյ հնչում է հայ եկեղեցական մեղեդին՝ «Հայր Մեր»ը:

Երգահան – երաժչտագէտ Ա. Ջամբազեանը յառաջիկայ Դեկտեմբեր 6ին կոնսերտ պիտի տայ Փարիզում (Ֆրանսա):

Ա. Ջամբազեան հրաւիրուած է նաեւ Չեխոսլովակիա: Յատուկ նուագահանդէսում պիտի կատարուին՝ Ջամբազեանի, Դվորժակի, Հլոբլի, Եանաչէկի, Շուբերտի, Շումանի, Շոպենի, Վոլֆի, Մուսորգսկիի եւ Գլինկի ստեղծագործութիւնները:

Ծրագրի մէջ, յատկապէս չեշտուած է ապահովուած է յատուկ մասնակցութիւնը երգահան Ա. Ջամբազեանի:

Երգահան Ա.Ջեմս Ջամբազեանն ունի մի ստեղծագործութիւն եւս՝ «Նով ռուպ», նուիրուած Իրանի Արիամեհր արքայ՝ Մոհամէդ Ռզա–Փահլեւիին:

Լսում ենք, որ յառաջիկայ պարոնը Ա.Ջեմս Ջամբազեան, Վարուժան Գոճեան եւ Բաֆֆի Պետրոսեան պիտի այցելեն Իրան:

Ա. Ա.ՄՈՒՐԵԱՆ

Թեհրան

ՇԱՐԺԱՊԱՏԿԵՐԸ

Ա.ՆՅԵԱԼԻՆ ԵՒ ԵՐԷԿ

—o—

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Հոկտեմբերեան Յեղափոխութիւնը մեծ հետք հարուած մը տուաւ ռուսական չարժապատկերին: Տաղանդաւոր եւ անուանի բոլոր արուեստագէտները՝ բեմադիրը, դերասան, փոթորիկէն ազատելու համար՝ ազատասիրեցան օտար երկիրներ եւ մանաւանդ Փարիզ:

Երբ խորհրդային կարգերը ամրացան երկրի ամբողջ տարածքին վրայ, սկսաւ կազմակերպութեան շրջան մը: Մասնաներուն պէտք էր տալ մասնին անունը: Պէտք էր զարգացնել գործաւորն ու գիւղացին եւ անոր հոգիին մէջ ցանել համայնավարութեան հունտերը: Կային մեմուարը, դիրքը, եւ չարժապատկերը: Այս վերջինը նկատուեցաւ մասսաները պատարակելու ամէնէն ազդու եւ անմիջական գործիքը: «Մեզի համար, արուեստներուն ամէնէն կարեւորը չարժապատկերն է», — կը յայտարարէր կրթութեան կոմիսար Լունաչարսկի:

Անմիջապէս նչանակուեցաւ յանձնախումբ մը՝ վերակենդանացնելու համար աթիւտիօները: Գործիքներ ապսպրուեցան Ֆրանսայէն եւ Գերմանիայէն: Յանձնախումբին գլուխը կը գտնուէր վոխ կոմիսար մը:

Սովկինօ՝ այս է չարժապատկերի պետական մարմնին անունը, որ իր վրայ կը կեդրոնացնէր բոլոր իրաւասութիւնները. ժապաւէններու արտադրութիւն, բաչխում, արտածում, ներածում եւայլն:

Բեմադիրները եւ սենարիստները պարզ պաչտօնեաներ էին, որոնց կը պարտադրուէին ժապաւէնին նիւթը եւ ուղղութիւնը: Հակառակ այս ճնչումին, նոր

Շուբերտի, Շումանի, Շոպենի, Վոլֆի, Մուսորգսկիի եւ Գլինկի ստեղծագործութիւնները:

Ծրագրի մէջ, յատկապէս չեշտուած է ապահովուած է յատուկ մասնակցութիւնը երգահան Ա. Ջամբազեանի:

Երգահան Ա.Ջեմս Ջամբազեանն ունի մի ստեղծագործութիւն եւս՝ «Նով ռուպ», նուիրուած Իրանի Արիամեհր արքայ՝ Մոհամէդ Ռզա–Փահլեւիին:

Լսում ենք, որ յառաջիկայ պարոնը Ա.Ջեմս Ջամբազեան, Վարուժան Գոճեան եւ Բաֆֆի Պետրոսեան պիտի այցելեն Իրան:

Ա. Ա.ՄՈՒՐԵԱՆ

Ծաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

Լսում է չների հաչոցը բաց դարբասից այն կողմ, կանանց առաջապահները դեռնափոր բաղնիք մտան, իսկ էտապը չէր վերջանում: Բաղնիքի վարիչ Բազիրեդովը ձեռները կռանթած մէջքին կանգնել էր իր հաստատութեան մուտքի մօտ այնպիսի լուրջ եւ հանդիսաւոր դէմքով, որպիսին ունենում են պինուորական չքերթ ընդունողները, իսկ չինացի Վանհան կռացած չփում է բուսականութիւնից դուրկ այտերը եւ աչխատում լաւ տեսնել անընդհատ հոսող կանանց դէմքերը, ասես ծանօթների հանդիպելու յոյսով:

— Ինսունվեց, — լսուեց թումբերի վրայ նստած կալանաւորներից մէկի՝ դործարար բաիի պահեստապետ Ֆրէնկէլի ձայնը երբ ներս մտաւ ինսունվեցերորդը կալանաւորուհին եւ նրա եռեւից ծածկուեցին դարպասները: Բոլորն ասես ուչքի եկան:

— Ինսունվեցերորդին նայէք, — լսուեց նոյն Ֆրէնկէլի ձայնը, — կարելի է ասել ամբողջ էտապում՝ միա՛կ կինը...

Ցիրաւի, Ֆրէնկէլը չէր չափազանցում: Կարծես բոլորից առանձնանալու նպատակով, քիչ ուչացումով դարպասից ներս մտաւ ինսունվեցերորդը, երիտասարդ մի կին, աւելի չուտ հասած մի աղջիկ՝ սեւ վերարկուով, սեւ գուլպաներով եւ սեւ կիսակօչիկներով նա համարձակ աչքերով նայեց աջ ու ձախ, ծանօթներ որոնողի նման, ատաղիօն մտնողի ինքնավստահ ու մարզամօտ քայլուածքով: Բարեւելու նըպատակով նա չարժեց գլուխը ու նկատելով, որ կալանաւորների դէմքերին ոչ մի միմիկա չի չարժւում, բարձրացրեց աջ ձեռքը, չարժեց մատները եւ լսուեց նրա պղնդուն ձայնը.

— Մուժիկներ, Սեւ Լեալեան ողջու – նում է ձեզ:

Հանդիսաւոր այս ընդունելութեանն իրենց ազգական մանակցութիւնը բերին նաեւ քրէական յանցագործները: Նրանք չարժուեցին բաղնիքի տանիքին եւ սկսեցին երգել համբարային անթիւ – անհամար, սիրային երկարաչունչ երգերից մէկը, որը կոչւում էր «Մարուսկայի սէրը»: Մէջ ընդ մէջ ամանք անակնկալ եւ յանպատրաստից միջամտում էին երգից դուրս բաց խօսքերով զնահատելով այս կամ այն կնոջ գոյութիւն ունեցող կամ չունեցող մարմնական բարեմասնութիւնները, որից յետոյ նորից քաչում էին երգի առղերը.

Մարուսկա, Մարուսկա, Մարուսկա
աւգին,
Ասա՛, ո՞վ գիշերեց քեզ մօտ,
Քնի՞չը աւերես, ճգնաւո՞րը վանքից,
Կամ գուցէ հարբած մի ծանօ՞թ...

Այս է պատմութիւնը կանանց էտապի ժամանման, որը յետագայում նոր էջ բացեց կալանաւորական կեանքի դեռ ղրի չառնուած տարեգրութեան մէջ, որի մասին յետագայում այնքան պատմուեց ու նկութ դարձաւ սրտաչարժ, անդիր երգերի, բերեց իր հետ այնքան ուրախութիւն, միաժամանակ եւ մորմոք ու ցաւ: Ովքե՞ր էին այդ անյայտ բանաստեղծները ու երգահանները, ոչ–ոք չեռնաւ նրանց, ոչ ոք չիմացաւ նրանց անունը, բայց ապրում էին նրանք, ստեղծագործում առանց թուղթ ու մատիտ, առանց ստեղծագործական դործուղման ու տուղավարձի: Մեկնող էտապները բանտից բանտ տանում էին այդ կենդանի, ժամանակակից, սրտակեղեք դիւցազներգութիւնները, ժամանող էտապները բերում էին նորեր. այս ամէնն անդիր, բերնէ–բերան, սակայն որոնք մի օր դրի կ'առնուեն կամ դրի են առնւում անկասկած՝ միլիոնաւորների աննախընթաց, անկարելի, անկրկնելի, ահաւոր այդ ողբերգութիւնն իր դիտութիւն սերունդներին: Ամէն:

5.

Ձամբարային ընտանիք կազմելու դործում Մամօն առաջիններից չէր: Երբ կանանց էտապը բնաւորուեց կանանց գօտու այժմ արդէն առաջին եւ երկրորդ բարաքներում, մի կարճ ժամանակ անց նրանք կամաց–կամաց իրենք իրենց դէմ տան: Կին բրիգադիրներն ու օրապահներն սկսեցին հոգ տանել իրենց արտաքինին, երբ գալիս էին տղամարդկանց գօտին հաց, նախաճաչ, ընթրիք տանելու կամ երբ բոլորը տատնօրեակում մի անգամ լողանալու համար մտնում էին ազամական դրախտը: Ցեղ հասնելուց յետոյ նրանք նամակներ դրեցին իրենց հարազատներին եւ ծանրոցներ խնդրեցին: Երջանիկները միայն ստացան պատասխան–նամակ կամ ծանրոց: Մեծ մասի հարազատներն ըստ երեւոյթին ընկել էին Գերմանացիների տիրապետութեան տակ:

ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԱՀԱՐԻ

(8 – Շար.)

շարժումները սկսան ծնիլ, որոնցմէ յիշենք աչք-շարժապատկերի կողմնակից – նները, որոնք կը պահանջէին, որ բոլոր պատկերները վերցուին իրական կեան – քին, առանց տեքստի, առանց դերասանի:

Տպանդաւոր բեմադրիչները, սակայն, մինչ մը կը փնտռէին դուրս գալու հարց մը այս ամբողջով մթնոլորտէն, առանց իրաշեղեալ Սովկինոյի ջրջերը: Եւ ո – րովհետեւ վտանգաւոր էր անցեալը վերակենդանացնելու մասին խօսիլ, մտածեցին փոքրիկ մէկ անգամէն ոտնում մը ըլլալ դէպի Հրատ մոլորակը: Ալեքսի Թոլթոյի պատրաստած մէկ սենարիոյին վրայ, ան բեմադրեց «Աելիթա» անունով ժապաւէնը, որուն գործողութիւնը տեղի կ'ունենայ, ինչպէս ըսինք, Հրատ մոլո – րակին վրայ: Տեքստերը ներշնչուած էին պերմանոյի արտայայտապաշտներէն: Սակայն ժողովուրդը չդնահատեց այս տաղանդաւոր գործը:

Աւելի մեծ յաջողութիւն գտաւ Վիս – քովքի, որ նիւթերը վերցուց ռուս գրա – կանութեան մեծ գործերէն: Ան բեմադրեց Պուշկինի «Նամականաւոր վարիչը», որ յուշիչ եւ ուժեղ գործ մը կը համարուի:

Ուրիշ բեմադրիչ մը Ալեքսանդր Ռոմ, աչք – շարժապատկերի կողմնակիցներէն մէկը, էր «Մահուան ծոցը» ժապաւէնին մէջ, որ կը պատկերացնէր ռուսական կարգ մը քաղաքներուն կեանքը, 1905ի ռուս – ճապոնական պատերազմի ընթացքին, իրական դիակներ բերել տուած մե – ռելոտոնէն եւ դանոնք լուսանկարեց կարգ մը տեսարաններու մէջ:

Այսպէս, հակառակ իրենց գործունէու – թեան չուրջ դրուած կապանքներուն, կարգ մը արուեստագէտներ կը փորձէին ինքնուրոյն գործեր արտադրել: Սակայն, պէտք է ըսել, որ խորհրդային չարժա – պատկերին համբաւը միջազգային գա – ձաւ չնորհիւ երկու տաղանդաւոր բե – մադրիչներու, որոնք կը կոչուին Էյզենթայն եւ Փուտովքին:

Էյզենթայն կամ Այզենչթայն, ծնած է Պալթեան երկիրներու Ռիկա քաղաքին մէջ, 1898ին: Դպրոցի սեղաններուն առ – ջեւ, երբ թուղթ ու մատիտ ձեռք անցը – նէր, գծագրութիւնները կ'ընէր: Կը մտաղ – րէր նկարիչ ըլլալ: Իր ապրուստը չահե – լու համար, եղաւ թատրոնի տեխորա – քէօր: 1923ին անցաւ Գերմանիա եւ աշ – խատեցաւ Լուտիւ–Փիքի դեկավարութեան տակ: Իր բեմադրած առաջին կարեւոր ժապաւէնը կը կոչուի «Գործադուլը»: Ան կ'ուզէր կիրարկել աչք–չարժապատ – կերի սկզբունքը, այդ պատճառով ոչ մէկ անուանի դերասանի մասնակցութիւ – նը խնդրեց: Միայն հազարաւոր երեւոյթ – ներ կ'երթեւեկէին քամերային առջեւ:

Արդէն Էյզենթայն հաստատուած էր Խորհրդային Միութիւն, երբ 1925ին, Պետութիւնը մրցում մը կազմակերպեց՝ ժապաւէնով ոճնելու համար 1905ի յեղա – փոխութեան քառասնորդ տարեդարձը: Ութ ժապաւէններ պատրաստուեցան պա – տուհան բեմադրիչներու կողմէ, որոնցմէ երկուքը, արժանի նկատուեցան ցու – ցադրուելու:

Հանճարները միշտ ալ կը յաջողին պար – տադրել իրենք զիրենք, նոյնիսկ ապրա – պատած գործերու մէջ: Էյզենթայն տը – ուած նիւթի մը վրայ պիտի կատուգանէր աշխարհի մեծագոյն ժապաւէնները մէ – կը՝ «Փոթեմքինի զրահաւորը»:

Այս ժապաւէնը կը պատմէ այն ըմբոս – տութիւնը, որ տեղի ունեցաւ Օտեսա նա – ւահանդիստին մէջ խարխափած զրահա – տորի մը մէջ: Այս ըմբոստութեան պա – տրուակն էր նաւաստիներուն ուրուած միսի բաշխումը: Օտեսայի պինուորական հրամանատարը հրահանգ տուած էր բա – նակին, որպէսզի պատժէ ըմբոստները, որոնք իրենց սպաները ծով նետելէ ետք, փախուստ տուած էին, իրենց զրահաւորը առաջնորդելով մինչեւ ռումանական նա – ւահանգիստ մը:

«Փոթեմքինի զրահաւորը» փրոփականոի ժապաւէն մըն է. բայց բեմադրիչը պա – հելով ընդհանուր մթնոլորտը, տուած է արուեստի անդուդական գործ մը:

Այս ժապաւէնը արկիլուեցաւ բազմա – թիւ երկիրներու մէջ՝ երկար տարիներ: Ֆրանսա այդ արգելքը վերցուց 1952ին միայն:

«Փոթեմքինի զրահաւորը» ժապաւէնին ամէնէն զեղեցիկ ու զգայացունց տեսա – րանը կը ներկայացնէ այն հոկայ աստի – ճանը, ուրկէ հաղարաւոր պինուորներ, կրակելու պատրաստ՝ կ'իջնեն դէպի նա – ւահանգիստ, իրենց ճամբուն վրայ ջըր – ուելով ամբոխը եւ քալելով դիակներու եւ վիրաւորներու մարմիններուն վրայէն:

Էյզենթայն պիտի բեմադրէր ուրիշ չատ մը արժէքաւոր ժապաւէններ, որոնք սակայն չկրցան հասնիլ «Փոթեմքինի զրա – հաւոր»ին մեծութեան: Նոյնիսկ «Հոկ – տեմբեր» ժապաւէնը, որ կը պատմէ այն տասը ճակատագրական օրերը, երբ հա – մայնավար ուժերը տէր զարձան իշխա – նութեան: «Ընդհանուր ուղղութիւն» ժա – պաւէնը չէր կրնար արժեւորել բեմա – դրերին տագանդը, որովհետեւ ան զուտ վրոփականոի գործ մըն է, եւ չունէր միւս երկուքին ճակատագրական մեծու – թիւնը: Էյզենթայնի պարտադրուած նիւթը հետեւեալն էր. զեղջուկ կին մը, իր գործունէութեամբ եւ օրինակով դիւղի մը ամբողջ բնակչութիւնը դարձի պիտի բերէր եւ անոնց պարտադրէր նոր պա – դեպներ, եւ նոր ապրելակերպ մը: Գեղջկուհին, չնորհիւ իր եռանդին ու հաւատքին, պիտի յաջողէր հիմնել հա – մագործակցական մը եւ զայն պիտի օժ – տէր արդիական մեքենաներով ու առողջ կենդանիներով:

«Թրաֆթէօրի փիլիսոփայութիւնը» պի – տի դառնար անոպատ նիւթ՝ ոչ միայն խորհրդային չարժապատկերին, այլև գրա – կանութեան եւ արուեստին եւ նախնական ու տգայական մթնոլորտ մը պիտի ստեղ – ծէր երկրին գեղարուեստական արտադ – րութիւններուն մէջ:

ԵՐԵՔ ՀԱԶԱՐԱՄԵԱՅ ՀԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մարի, երեք հազար տարուան արուեստ մը եւ մշակոյթ մը գարեր չարունակ մո – ռացութեան դատապարտուելէ ետք, այս – օր, վերստին երեւան եկած է չնորհիւ րախտորոշ պեղումներու: Վայրը կը գտնուի Սուրիոյ մէջ, Իրաքի սահմանի մօտ, Եփրատի արեւելքը: Գետը այժմ հին քաղաքէն 2500 մեթր հեռաւորութեան վրայ կը հոսի, մինչդեռ հազարամեակներ առաջ՝ երեւան եկած քաղաքին սահմա – նակից էր: Մարի կեդրոնատեղին էր ար – քայական տոհմի մը, 10րդը Զրհեղեղէն ետք, ըստ Ք. Ա. 2րդ հազարամեակի ժա – մանակագրական արձանագրութեան:

1933ին ի վեր հնագէտ Անտրէ Փարրօ, Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութեան տնտեսական օժանդակութեամբ եւ սու – րիական կառավարութեան արտօնու – թեամբ պեղումներ կը կատարէ հոն:

— Մարին, կ'ըսէ հնագէտը, հնագոյն Ասեւելքի ամէնէն մեծ մայրաքաղաքն էր: Անոր զերքը հնարաւորութիւն կուտար իրեն հակակշռելու եւ իր հսկողութեան տակ առնելու կարաւաններու ճամբան՝ Պարսից ծոցէ եւ Միջերկրականի միջեւ: Միեւնոյն ատեն ան կապ մըն էր, առեւ – արական դեռնի վրայ, Անատոլուի եւ սու – մերեան երկիրներու հետ:

Ահա թէ ինչո՛ւ այս կեդրոնը քա – ղաքական, առեւտրական եւ մշակոյթա – կան արժէք կը ներկայացնէ:

Պեղումները երեւան հանեցին երկու քա – կէս հեկտարի վրայ տարածուղ պալատ մը՝ 300 սենեակներով եւ դահլիճներով, չինուած մեր թուարկութենէն քսան դար առաջ: Այս պալատին տակ երկրորդ մը, իսկ անոր տակ ալ երրորդ մը յայտնա – բերուեցան: Պրպտումները կրնան երե – ան հանել Մարիի ծագումի թուականը, որ մեզ պիտի տանէր մինչեւ 4րդ հազար – ամեակ Ք. Ա.:

Մեհեաններու, պալատներու մէջ գըտ – նուեցան արուեստի երեք, բնական մե – ծութեամբ արձաններ, արձանիկներ, գարդանկարներ, որոնք հաւանաբար ա – ւելի հին են քան կրետական որմնանկար – ները: Վերջապէս, երկրորդ հազարամ – եակի պալատին մէջ երեւան եկաւ քաղա – քին դիւանը՝ 25.000 սեպագիր պնակիտ – ներ՝ պատրաստուած կաւէ: Ասոնք՝ այդ դարաշրջանի ամբողջ միջազգային պատ – մութիւնը կը պարզեն:

Ի՞նչպէս կ'ապրէր այս աշխարհը Քրիս – տոսէ ծնունդէն երկու հազար տարի ա – ռաջ: Պատասխանը կը գտնուի այս պնա – կիտներուն մէջ, որոնց վերծանումով կը զբաղին ներկայիս ասորագէտներ Պրին – սէլի եւ Լիւժի համալսարաններուն մէջ:

Ասոնք կը վերաբերին Մարի թագաւոր Զիմրիլիմի, որու իշխանութեան ժամա – նակաշրջանը 1790ի եւ 1760ի (Ք. Ա.) մի – ջեւ կը թուի ըլլալ: Թագաւորը քաղա – քական եւ կրօնական պաշտօնները կը վարէր միաժամանակ եւ կը զբաղէր ա – մէնէն փոքր հարցով իսկ: Քաղաք մըն է քաղաքի մը մէջ, ուր ամէն բան կեդրո – նացած էր թագաւորին ձեռքը: Հոն կա – յին վարչական թաղամասեր, անձնաւո – րութիւններու բնակութեան չէնքեր, օ – տար այցելուներու վերապահուած գօտի, արհեստանոցներ, խանութներ, զպրոցներ եւ, վերջապէս, լաւ պաշտպանուած թա – գաւորին պալատը:

Արդէն խակ վեց հազար պնակիտներ վերծանուած են, որոնց մէջտղով հնա – րաւոր է զաղափար կազմել այն առօր – եայրն մասին, որ գոյութիւն ունեցած է չորս հազար տարի առաջ:

Թագաւորը զործունեայ է՝ առեւտ – պետի պաշտօն կը վարէ դատարանի մէջ, հաւաքուած հարկը իր ներկայութեան կը վճարուի եւ ոսկին կը համբուի իր աչքին առջեւ. իրեն կը դիմեն մեծ ու փոքր խնդիրներու կարզադրութեան համար — տեղ մը քանդուած պատ մը պէտք է նո – րոգել, ուրիշ տեղ մը պէտք է նորոգել թոմբ մը: Անգամ մը նուէր կը ստանայ թայլեր (Թրիւֆ), ուրիշ օր մը թշնամիին կարուած գլուխը (ան Իշմէ–Աատատ):

Պնակիտները կը պարզեն նաեւ Մարիի քաղաքական կեանքը: Զիմրիլիմի թա – գաւորութիւնը կը տարածուի 300 քիլո – մեթրի վրայ, իսկ անոր տղեցութիւնը՝ չատ աւելի հեռու: Հիւսիսը՝ պէտք է հսկել խոտվարար ցեղերու, հարաւը՝ պղտյշ պտնուիլ, որովհետեւ հոն կը պտնուի Բաբելոնի թագաւորը՝ Համ – մուրապի: Այս վերջինը, որ բարե – կամ է Զիմրիլիմի, ի վերջոյ ա – նոր դէմ կը ցցուի, պատերազմի կը մասնէ զայն եւ վերջն ալ կը գրաւէ մայ – րաքաղաքը:

Երկու տարի ետք, ապստամբութեան մը հետեւանքով Համուրապի կը հրա – մայէ քանդել քաղաքը: Մեհեաններն ու պալատները կը հրկիզուին, արձանները կը քանդուին: Այս ընդհանուր աւերա – ծութենէն կ'ազատին միայն այն քանի մը հազար պնակիտները, որոնք, այսօր, Մարի պատմութիւնը կ'անմահացնեն:

Ք. Ա. 12րդ դարուն Ասորեստանցիք կը գրաւեն Մարին, որ արդէն կորսնցուցած էր իր քաղաքական կշիռը: Ծունա – հոս – մէական դարաշրջանին Մարի պարզ աւան մըն է՝ Մերհան անունով:

Դարեր «թաղուած» մնալէ ետք, երեք հազարամեայ քաղաքակրթութիւն մը այսօր կրկին լոյս աշխարհ կուգայ:

Թ. Ա. Թ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ **ՅԱՌԱՋԸ**

«ՅԱՌԱՋ» Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՋԻԳԸ

Դ.

Շարանթօնի քամիսէրը հրչէջներուն հետ հոն ժամանած էր: Արկղակալին խօսքերը լսելով յառաջացաւ ու հարցուց անոր.

— Պարո՛ն, ո՛վ էք դուք:

— Գործարանին արկղակալն եմ, կամ էի, աւելի ճիշդը:

— Մէ՞կը կ'ամբաստանէք իբր հրձիգ… Մարզապանութեան մը վրայ կը խօսի՞ք:

— Այո, պարոն: Եկէք…:

Ռիքու քամիսէրը տարաւ բակին այն կէտը, ուր կը գտնուէր գործարանատիրոջ դիակը, ու բաւ անոր.

— Ահա գոհը: Կուրծքէն զարնուած է դանակի հարուածով: Տեսէք:

— Պ. Լապրուս, դուէեց քամիսէրը, որ ճանչցած էր գործարանատէրը:

— Նոյնի՛նքն, մեր տարաբախտ եւ ողբացեալ գործատէրը:

Քամիսէրը տատուեց Պ. Լապրուի մահը ու յարեց.

— Ո՞վ կ'ամբաստանէք:

— Գործարանին պահապանուհին:

— Անունը ի՞նչ է:

— Ժանն Ֆօրթիէ:

— Ի՞նչ բանի վրայ կը հիմնէք ձեր ամ – բաստանութիւնը:

— Ամէն կողմ փնտռեցին, բայց չգտան զայն, ինչ որ կ'ապացուցանէ թէ բակը ձը – գելէ յետոյ խոյս տուած է: Արկղէն քարիւղ գնած էր, իր կանխամտածուած ոճիրը գործելու համար:

— Բայց ոճիրին չարժառիթը ի՞նչ է:

— Առջի օր, Պ. Լապրուս ճամբած էր այդ կինը, անոր կատարած գործէն գժգոհ ըլ – լալուն համար: Ութ օրէն պիտի մեկնէր ան:

Քամիսէրը կը նօթագրէր կրակին լոյ – սովը:

— Ուրիշ գոհ մըն ալ կայ, ինչպէս կ'ը – սէիք քիչ մը առաջ, յարեց քամիսէրը: Ո՞վ է այդ գոհը:

— Գործարանին առաջին գործապետը: Բարի, պարկեշտ ու արժանաւոր երիտա – սարդ մը, ժաք Կարօ անուն: Ան ալ մեզի պէս հոս փոխադրութեան հասնելու համար: Ուղեց զրամարկղը ազատել, իր կեանքը վտանգելով ու բոցավառ գերան – ներուն տակ թաղուեցաւ: Ա՛հ, անզգամ կին:

— Շէնքին մէկ մասը կանգուն կը մը – նա՞յ տակաւին, ուր կարելի ըլլայ գըտնել Պ. Լապրուի դիակը:

Գրասենեակին սպասեակը, որ քիչ մը առաջ հոն հասած էր, սա պատասխանը տուաւ:

— Այո՛, պարոն, ախոռները եւ կառա – տունը անվնաս մնացած են:

— Թո՛ղ հոն տանին մարմինը…:

Քանի մը հոգի վերցուցին գործատան – էրին մարմինը ու տարին չէնքին այն մասը, որ գերծ մնացած էր բոցերէն, հո – վին ուղղութեան պատճառով: Ծօսքը Ռի – քուի ուղղելով՝ քամիսէրը յարեց.

— Անմիջական քննութիւն մը պիտի կատարեմ. հիմա պիտի սկսիմ, ու այս դիշեր խակ պիտի լմնցնեմ ընդհանուր դատախազին: Խնդրեմ, հարկ եղած տե – ղեկութիւնները տուէ՛ք ինծի, որպէսզի ոստիկանական տեղեկագիրը պատրաս – տեմ:

— Պարոն, ձեր տրամադրութեան տակ կը դնեմ, պատասխանեց արկղակալը:

— Նախ բան մը հարցնեմ: Պ. Լապրու ամուսնացած չէր, այնպէս չէ՞:

— Այրի էր ու զաւակ մը ունէր:

— Փարիզի մէջ ընտանիք ունէ՞ր:

— Չեմ կարծեր: Պ. Լապրու զաւակ մը եւ այրի Տիկին Պէրթէն անուն քոյր մը ունէր, որոնք Պուտայի կողմը, գիւղ մը կը բնակին: Տղան, որ չատ պզտիկ է, իր հօրաքրոջ քով կը գտնուի: Պ. Լապրու իր քրոջմէն առջի օր հեռագիր մը ստա – ցաւ, որով ան կը ծանուցանէր թէ փոք – րիկն Լիւսիէն հիւանդ էր: Գործատէրը խնդրեց ճամբայ ելաւ ու վաղը իրիկուն կամ միւս առտու հոս պիտի վերադառ – նար:

— Ուրեմն ի՞նչպէս կը բացատրէք այս գիշեր հոս ներկայութիւնը:

— Գործատէրը չատ աչխատանք ունէր, որով գործին վրայ հսկողութիւն մը ընե – լու պէտք կար: Ան վերադարձած է, տես – նելով որ տղուն հիւանդութիւնը ծանր հանգամանք չունէր:

— Պ. Լապրուի քրոջ ճիշդ հասցէն գիտէ՞ք:

— Այո՛ ,պարոն:

— Կը հաճի՞ք այդ կնոջ լմնացնել պին – քը հարուածող դժբախտութիւնը:

— Այո՛:

— Նամակ մի՛ գրէք, չատ ուշ կը հաս – նի: Հեռագիր մը գրկէք:

— Լուսնալուն պէս:

— Լա՛ւ:

ԿԶԱՎԻԼ ՏՐ ՄՈՆԹԻՓԻՆ

(Շար.)

Պ· Օհան Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Փոթողեան, Տէր եւ Տիկին Լօրան Քամփանա եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Բլօա Ֆիլէն եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գասպար Մանիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անարէ Հերնէք եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան Գարաօղլան – եան, Տէր եւ Տիկին Առաքել Սերօբեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Պօյաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան Նիքօղոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովակիմ Էմիրզեան եւ զաւակները, Օր· Ժանէթ Թաշճեան, Տէր եւ Տիկին Անարէ Ժամկոչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռէյմոն Գրըքճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սերժ Տէմիրճեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Ղազարոս, Փոչիճեան, Փափազեան, Հաթոզ եւ Քիւփէլեան ընտանիքները յաւուղ կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ–մօր, քրոջ, հարսին, քենիին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՕՀԱՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ
(ծնեալ Փերուզ Ժամկոչեան)

մահը, որ պատահեցաւ Նոյ· 16ին, 75 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երկուշաբթի (Նոյ· 20) առաւօտ ժամը 8·30ին Իսիի Սէնթրիւնօ մատրան մէջ, հայկական ծէսով (14 Ռիւ տը լ'Եկալիբէ) ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իսիի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Սէնթ Անթուանի Ս· Թադէոս Բարթողիմէոս եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը կը յայտարարէ թէ Կիրակի Դեկտեմբեր 3ին Ս· եկեղեցւոյս անուան Թադէոս եւ Բարթողիմէոս սրբազան առաքելոց ոտնին առթիւ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր եպիսկոպոսական պատարագ, մատաղօրհնութիւն եւ հոգեհանդիստ, զորս կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ։

Պատարագի ընթացքին օծումը պիտի կատարուի նոր սրբապատկերներուն զոր պծած է եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ վաչէ վրդ· Իգնատիոսեան։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին, քարոզ ժամը 11ին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի
ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
(Համակրաւիճ իր «տեղահանութեան» առթիւ)

ՎԱՀԱՆՍԷՆ ընկ· Յակոբ Կօշկակարեան՝ 200 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Պ· Յակոբ Քէօսէեան 10, Օր· Սոնիա Քէօսէեան 10 ֆրանք։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Ազատնի Իզմիրլիեան, Աւոյշ Քէօսէեանի մահուան տխուր առթիւ 100 ֆրանք կը նուիրէ իր սիրելի «Յառաջ»ին։

×

Տէր եւ Տիկին Խերպէկեան 50 ֆր· կը նուիրեն Կապ· Խաչի կայանին փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Ափաքսի Հանչերեանի մահուան առթիւ։

(Տառնալ «Յառաջ»էն)։

×

Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Յովնանեան կը նուիրեն 50 ֆր· Մոնմորանսիի հանգստեան տան իրենց խնամիին՝ Տիկին Ափոխի Հանչերեանի մահուան առթիւ (տառնալ «Յառաջ»էն)։

Նոյնպէս Տէր եւ Տիկին Բ· Պաղկեան կը նուիրեն 50 ֆր· «Յառաջ»ի բարեգործութեան Տիկին Ափոխի Հանչերեանի մահուան տխուր առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի։

ՁԱՇ – ԽՆՋՈՅՔ

Դաշնակցութեան օրուան առթիւ
ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Զաւարեան կոմիտէի, Կիրակի Նոյ· 26 ժամը 18ին 4, Ռիւ տը լա Տէֆանս

Մանրամասնութիւնները յետագային։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ· Խաչի Շրջ· վարչութիւնը յայտնէ ընկ· Աւոյշ Քէօսէեանի մահուան տխուր առթիւ ողբացեալը Սեվրանի հիմնադիրը անդամուհիներէն էր եւ նուիրումով ծառայեց կազմակերպութեան իր ամբողջ կեանքի ընթացքին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Քալանի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է 30 ֆր· Տիկին Մ· Մալխասեանէ իր ամուսնոյն Պօղոս Մալխասեանի մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ եւ Տէր եւ Տիկին Ճիրեանէ 150 ֆր· Սուսա Պիպէրեանի մահուան առթիւ։

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ· Յ· Դ· Շրջ· Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ երեքշաբթի 21 Նոյ· ժամը 20·30ին Ահարոնեան ակումբը Վռամեան, Ընկերը կարօ, Ակնունի եւ Համազասպ խումբերու բոլոր ընկերները։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ· Յ· Դ· Շրջ· Կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Շաբաթ 25 Նոյ· Ահարոնեան ակումբը ժամը 20·30ին։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 3, ժամը 16էն կէս գիշեր
Dans les Salons de l'Hôtel George V, 31 Avenue George V, Paris (8e)

Նախագահութեամբ Տէր եւ Տիկին ԳԷՈՐԳ ՊԱԳԴՐՃԵԱՆԻ
DON DIEGO et SON ORCHESTRE

Մուտք 20 ֆր· — ուսանողներու կէս գին
Ապահովել սեղանները՝ 924-38-54

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Վերսկսած են Սէն Լուի մէջ հայերէնի դասընթացքները, որոնք տեղի կ'ունենան Շաբաթ օրերը ժամը 9էն 12։

Եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան վարչութիւնը կը հրաւիրէ չրջանի բոլոր ծնողքները առաքնորդել իրենց զաւակները, առանց թերացումի։ Կը դասաւանդէ՝ Շահան Բահանայ Տէտէեան։

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տոնածառը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17ԻՆ

ԲԱՅԱՌԻԿ ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Հ· Բ· Ը· Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի կողմէ, ի պատիւ Հ· Բ· Ը· Միութեան Մարսէյլի նորընտիր վարչութեան

Տեղի կ'ունենայ 26 Նոյեմբեր Կիրակի կէսօրին, Միութեան սրահին մէջ 7 Ռիւ Փափէր

Այս բացառիկ ճաշասեղանին սիրով կը հրաւիրուին Միութեանս անդամ անդամուհիները, ինչպէս նաեւ մեր համակիրներն ու բարեկամները։

Ճաշասեղանին մասնակցութեան տոմսերը ապահովել Բարեգործականի Տիկիններէն եւ Քարտուղարութենէն։ Հեռաձայն 54–16–59

ՁՄՐԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Ծնունդի եւ Ամանորի առթիւ կազմակերպուած է սովորական ճամբորդութիւնը Աւստրիա, Ս· Եոհան։ Մեկնում Դեկտեմբեր 23, Կառ. տը լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 3ին։

Ս· Եոհան կը դտնուի Սալցպուրկի չըրջանը, պատսպարուած հովերէն, մշուշէն։ Բնակութիւն Կոլտընըր Հիրշ պանդոկը, հանգստաւէտ սենեակներ, տաք եւ պաղ ջուր, հեռաձայն, կեդրոնական ջեռուցում, խնամուած ճաշ։

Սահմանափակ տեղեր։

Մասնակցութիւն 545 ֆր·

Կանխավճար 95 ֆր·, մնացեալը Դեկտեմբեր 8էն առաջ։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Լ·Տ· ՃԻԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ· Պատուիրակ

DÉCOMURSOL

DIRECTEUR HAYRABEDIAN

78, Rue des Rosiers
93400 ST. OUEN
Tél. 254-17-89

Peinture — Décoration — Papiers peints — Tentures — Style — Plastique sols et murs

Արագ սպասարկութիւն
Մատչելի գիներ։
Աչխատանք կը տառնձնէ ամէն կողմէ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ· Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տոնածառը Յունուար 14ին։

×

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի բրեկենդանի ճաշը։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի քառասնամեակի երկրորդ ձեռնարկը, 2 Դեկտ· Շաբաթ օր երեկոյեան, մինչեւ առաւօտ, մասնակցութեամբ Շաւիլի Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի մասնաճիւղին, Շաւիլի Քաղաքապետարանի սրահը, Ռիւ Սթալինկրատ։

Ճաշ, հանդէս եւ պարահանդէս։

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'ARMÉNIE
DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Troisième édition, Paris, 1971, 437 pages
Reliure pleine toile
Prix : 36 Frs
Avec les frais d'envoi : 39 Frs

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)
C. C. P. 1278-35, Tél. : 324-88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ·	միւնչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ·	միւնչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒԻՔ	30 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ·	» » »
ԾԱՒՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշաճակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

IIMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ 1973

Մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ 1973ի Գոյամարտ Օրացոյցը։

Գունաւոր կողք, 12 էջեր պատմական, ազգային ու այժմէական նիւթերով։

Խնամուած պատրաստութիւն

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
21
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI
21 NOVEMBRE
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1928
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.569

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.569

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՔ ԻՆՉՊԷՍ Կ'ԸՆՏՐԵՆ

—o—

*Կիրակի օր, 40 միլիոն 800 հազար Գեր–*մանացիներ քուէատուփ դիմեցին ընտրե–լու համար նոր Պունտըսթակը, այլ խօս–քով Դաշնակցային Հանրապետութեան երեսփոխանական ժողովը: Առաջին ան–գամ ըլլալով այս քուէարկութեան մաս – նակցեցան 18էն 21 տարեկան երիտասարդ–ները (շուրջ երկու միլիոն 400 հազար), 3560 թեկնածուները կը ներկայանային 496 պատուի համար:

Դաշնակցային Հանրապետութեան հիմ–նական օրէնքը ընտրական յատուկ ձեւ մը չի նախատեսեր: Թիւ 38 յօդուածը կ'ըսէ միայն.— «Պունտըսթակի երեսփոխան – ները կ'ընտրուին հանրաքուէով, ուղ – ղակի, ազատ, հաւասար եւ գաղտնի: Ժողովուրդին ամբողջութիւնը կը ներ – կայացնեն, ենթակայ չեն ոչ մէկ հրա–մանատուութեան, կը ղեկավարեն միայն ըստ իրենց խղճմտանքին»:

Պունտըսթակը սովորաբար ունի 518 ե–րեսփոխան, որոնց 22ը կը ներկայացնեն Արեւմտեան Պերլինը: Ասոնք կը նշանակ–ուին մասնաւոր դրութեամբ մը, որուան ըլլալով քաղաքին յատուկ կանոնադիրը: Ազգաբեւ, ընտրուած չեն Պերլինի բնակ–չութեան կողմէ, այլ՝ քաղաքին Ծերա – կոյտին, որ պատնէք կ'ընտրէ իր ծոցէն, խորհրդարանական խմբակցութեանց ա – նդրկին վրայ: Քուէի իրաւունք չու – նին, բայց յանձնախումբերու մէջ: Կը մասնակցին սակայն Հանրապետութեան նախագահին եւ Պունտըսթակի նախագա–հին ընտրութեան՝ բայց չեն մասնակցիր վարչապետին նշանակումին:

Մնացեալ 496 երեսփոխանները կ'ըն – տրուին ղրութեան մը համաձայն, որ կը կոչուի «համեմատական անձնաւորուած ներկայացուցչութիւն»: Իւրաքանչիւր քուէարկող երկու ձայն ունի: Առաջին ձայնով, կը քուէարկէ թեկնածուներէն մէկուն համար, որ իր շրջանին մէջ կը դիմէ իր քուէին: Թեկնածուն որ ամէնէն շատ ձայները կը հաւաքէ (պարզ կամ հա–մեմատական մեծամասնութիւն) ընտրը – ուած է: Այս ձեւով Պունտըսթակ կը մըտ–նեն 248 երեսփոխան:

Մնացեալը 248 երեսփոխանները նշա – նակուած են ըստ թեկնածուներու ցան – կերու, ղորս կը ներկայացնեն կուսակ – ցութիւնները իւրաքանչիւր լէնտի մէջ (10 հատ կայ): Քուէարկողը ուրեմն իր երկրորդ ձայնը կուտայ ոչ մարդու մը, այլ՝ կուսակցութեան մը:

Գերմանական Խորհրդարանը կը բաղ – կանայ երեք դլխաւոր կուսակցութիւն – ներէ.—

Ա) Սոցիալ – Դեմոկրատ (Լ. Փ. Տ.) կուսակցութիւնը, որ ամէնէն հինն է: Ծնած է 1863ին: Ազդիւսած Հիթլէրի օ–րով, իր գործունէութիւնը վերսկսած է 1945ին: Շուրջ 900 հազար անդամ ունի: Հանուողները իր շարքերուն հարիւրին 49ն պակաս կը ներկայացնեն, պաշտօն – եաները՝ աւելի քան 30 առ հարիւր: 1959–ին, հեռանալով մարքսիզմէն, Սոցիալ – Դեմոկրատ կուսակցութեան ծրագիրը կ'ըսէր.— «Մրցակցութիւնը գործուած կա–րելի է, ծրագրացումը գործած անհրա–ժեշտ է»:

Հանուորական կուսակցութեան բնոյ – թէն անցած է «ժողովուրդին կուսակցու–թիւնը» ներկայացնելու բնոյթին, ինչ որ կը տիպէ իրեն, որ խնայէ փոքր եւ մի–ջին քաղքենիութիւնը: Ընդդիմացած է Գերմանիոյ վերազինման եւ եւրոպական ձուլման: Կողմնակից է պաշտպանողա –

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՐԱՆՏԻ ՄԵԾ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ – ԴԵՄՈԿՐԱՏՆԵՐԸ ԶԳԱԼԻ ՆԱՀԱՆՋԻ ՄԷՋ ԵՆ

—o—

Նոյնիսկ ինք, Վիլի Պրանտ մաքէ չէր անցընէր այսքան փառաւոր յաղթանակ մը: Արդարեւ կառավարական խմբակ – ցութիւնը, այսինքն Պրանտի Սոցիալ –

կան քաղաքականութեան մը անհրաժէշ–տութեան, բայց կը մերժէ հիւլէական զինումը: 1964ին իր նախադահը ընտրած է յանձին Վիլի Պրանտի:

Բ) Ազատական – Դեմոկրատ կուսակ – ցութիւնը (Լ.Փ. Տ. Փ.) փոքրագոյնն է Խորհրդարանը ներկայացուած երեք խմբ–ակցութիւններէն: Տկարացած է բաղ – մաթիւ հերձուածներու հետեւանքով եւ քանիցս անհետանալու վտանգին տակ ե–ղած է: Բայց եւ այնպէս կարեւոր դեր կը խաղայ, ինք է որ տուած է Հանրա–պետութեան առաջին նախագահը՝ Ռու – տոլֆ Հօյս: 90 հազար անդամ ունի: Տըն–տեսական եւ ընկերային դեռնի վրայ, աւանդութեամբ դէմ է եկեղեցիներու, սենտիքաներու եւ անտեսական դևկավա–րապաշտութեան, քաղաքական դեռնի վրայ, յառաջապահի դեր խաղացած է դերմանական հարցին համար: 1967ին կ'ուզէր որ ճանչցուի Արեւելեան Գեր – մանիան եւ Օտէր–Նայս գիծը:

Գ) Քրիստոնեայ – Դեմոկրատ կուսակ–ցութիւնը, առեղծուած է պատերազմէն ետք, հականացիներու, Ցենթրումի (կա–թողիկէ կուսակցութիւն) անդամներու կողմէ: 1949ի Տիւսէլտորֆի համագու – մարէն ի վեր կը պաշտպանէ Լուտվիկ Էհրարտի տեսակէտները: Կողմնակից է ազատ մրցակցութեան եւ աւելի դրամա–կան ընկերային միջոցներ կ'ուզէ քան՝ անտեսական: Իր գաղափարականին հիմը կը կազմէ խոր հակահամայնավարութիւն – մը:

Կուսակցութիւնը երկար տաեն Ատե – նաւըրի զօրաւոր անհատականութեան տիրապետութեան տակ էր (վարչապետ 1949էն 1963): Ցետադային կուսակցու – թիւնը տադնապի շրջան մը սկսաւ, որ չէ վերջացած: Իր ներկայ նախագահն է՝ Ռայնըր Պարցել: Ոմանք կը մեղադրեն քրիստոնեայ – դեմոկրատները, որ աւելի ընտրական համախմբում մըն են քան իրա–կան կուսակցութիւն մը: Ունի 400 հազար անդամ, բայց կարծիքի եւ տեսակէտի դանազանութիւն կայ ասոնց մէջ:

Արտաքին քաղաքականութեան ճակա – տին վրայ, քրիստոնեայ – դեմոկրատ կուսակցութիւնը դէմ է Պրանտի արեւել–եան քաղաքականութեան եւ ձեռնպահ մնաց Մոսկուայի եւ Վարշաւայի դա – չինքներու վաւերացման առեն:

Կան երկու այլ կուսակցութիւններ, ո–րոնք ներկայ են Պունտըսթակի մէջ: Նախ էն. Փ. Տ.ն, Ազգային – Դեմոկրատ կուսակցութիւնը ծնած 1964ին եւ որուն անդամները նոր–նացիներ կը նկատուին: Մահամերձ բնոյթ ունի:

Կը մնայ նաեւ դերման Համայնավար կուսակցութիւնը (Տ. Ք. Փ), հիմ–նուած 1969ին Էսսընի մէջ: Զուտ մարք – սիստ, իր աղդեցութիւնը չատ սահմա – նափակ է:

Գերմանական Խորհրդարանը կազմուած է երկու ժողովէ.— Պունտըսթակը (երես–փոխանական ժողով) եւ Պունտըսռաթը (Դաշնակցային Ծերակոյտ):

Դեմոկրատները եւ Ազատականները մի–ասին 272 պատ ապահովեցին երեսփոխա–նական ժողովին մէջ (Պունտըսթակ) 496է վերայ ինչ որ չատ հանդիսատ մեծամաս – նութիւն մըն է: Նախորդ ժողովին մէջ, 254 պատ ունէին: Այս ընտրութեան մեծ պարտեալն է անշուշտ Քրիստոնեայ–Դեմոկրատ կուսակցութիւնը, այսինքն այն կուսակցութիւնը որ պատերազմէ վաղորդայնին ձեռք առաւ երկրին ճակա–տադիրը, ղոր վարեց քսան տարի:

Այսպէս Դաշնակցային նոր ժողովը հե–տեւեալ պատկերը կը պարդէ.— Սոցիալ–Դեմոկրատ 232 (նախապէս՝ 224), Ազա–տական՝ 40 (նախապէս 30), Քրիստոն – եայ – Դեմոկրատ 224 (նախապէս՝ 242):

Այս արդիւնքը կարելի է նկատել Վիլի Պրանտի անձնական յաղթանակը եւ մա – նաւանդ վաւերացումը իր Օսթփոլիթիքին (արեւելեան քաղաքականութիւն):

Միւս երկու կուսակցութիւնները՝ Նոր–Նացիական եւ Համայնավար ոչ մէկ ա–թոռ կրցան ձեռք ձգել:

Այս արդիւնքը մեծ գոհունակութեամբ ընդունուած է Արեւմտեան երկիրներու կողմէ, ի չարս որոնց՝ Ֆրանսա ու նաեւ՝ Մոսկուայի:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԱՌԱՋԻԿԸ ԱՌՆՈՒԵՑԱԻ

—o—

Ատալէթ կուսակցութիւնը, որ մեծա – մասնութիւն կը կազմէ Թուրք Խորհրդա–րանի մէջ, երկար նիստ մը եաք յանձ–նառու եղաւ զօրավիղ կենալու Ֆերիթ Մելէնի կառավարութեան: Այս որոշումը հնարաւորութիւն կուտայ վերջնապէս լուծելու դահլիճի տադնապը, որ երեսն ելաւ Նոյեմբեր 4ին, երբ Հալքի դեկավար մարմինը հրաժանդեց կառավարութեան անդամ իր հինդ կուսակիցներուն՝ հրա–ժարիլ դահլիճէն:

Այս վերջիններըը, ինչպէս դրած էինք առեն, նախընտրեցին մնալ կառավա – րութեան մէջ եւ հրաժարեցան իրենց կուսակցութենէն:

Վարչապետը՝ Մելէն իր կառավարու–թիւնը կազմած էր վեց ամիս առաջ: Հալքի որոշումէն եաք թէեւ միշտ կ'ա–պահովէր մեծամասնութիւն մը Խորհըր–դարանի մէջ, սակայն կը պահանջէր, որ Ֆռալիսիոնի մաս կազմող միւս երկու կու–սակցութիւնները զօրավիղ կենան իրեն:

Այժմ այդ է, որ տեղի կ'ունենայ: Ակ–դարեւ, Ատալէթ կուսակցութիւնը, որ 225 պատ ունի Խորհրդարանի մէջ, կը խոստանայ զօրավիղ կենալ դահլիճին, թէեւ կը պահէ իր վերապահութիւնները «կուսակցութիւններէ վեր կառավարու – թեան» նկատմամբ: Ասիկա պարտադրը – ուած էր բանակին կողմէ 1971 Մարտ 12ին:

Դէպերու կարծիքով Մելէնի դահլիճը անխոտոր պիտի մնայ: Վարչապետը յայտարարած էր անցեալ չարաթ, մա – մուլի ասուլիսի մը ընթացքին, թէ եթէ վերջ դանէ կառավարական տադնապը, պիտի ձգտի իրագործել անտեսական եւ ընկերային բարեփոխումներու ծրագիրը – ները: Ասիկա ղինուորականներու պա – հանջն է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՑ վարչապետը Հիւս. Իրլանտա կը դտնուի քանի մը օրէ ի վեր տեղւոյն վրայ ստուգելու համար ներքին կացու – թիւնը: Վարչապետը յայտարարեց, թէ «մեծ բարեփոխում մը նկատած է Հիւս. Իրլանտայի մէջ» եւ, հետեւաբար, ժա – մանակը հասած է քաղաքական լուծում մը դտնելու համար:

ԵՐԵՒԱՆ ⇄ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյեմբեր 14)

«ԱՐՏԱՒԱԶԴ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Հայաստանի մէջ, ուր թատերական ար–ուեստը պաշտամունքի առարկայ եղած է հինէն ի վեր, ծնունդ առաւ նոր թատե–րախումբ մըն ալ: Զարեհնցաւան քաղաքին մէջ իր անդրանիկ ներկայացումը տուաւ «Արտաւազդ» թատերախումբը, որու դե–կավարներէն է Կարէն Ջանիբէկեան, կրտսեր զաւակը ծանօթ դերասան Փուր–պէն Ջանիբէկեանի:

×

ՊԱՏԱՐԱԳ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ ՄԷՋ

Էջմիածնի Մայր տաճարին մէջ հան–դիսաւոր պատարագ տեղի ունեցաւ ի ներկայութեան Համայն Ռուսիոյ պատ – րիարք Պիմէնի եւ իրեն ընկերացող հո–գեւորականներուն:

Պատարագը մատոյց Վաղգէն Ա.: Ապա վեհարանի դահլիճին մէջ տեղի ու–նեցաւ պաշտօնական ընդունելութիւն, ո–րուն ներկայ էին նաեւ հայկական եկե–ղեցիի գործերու Խորհուրդի կառավարիչ Ս. Գասպարեան, փոխ–կառավարիչ Ս. Յովհաննիսեան, Հայաստանի ճարտարա–պետներու Միութեան նախագահ Վ. Յա–կոբեանց, դիտնականներ, դրագէտ – ներ եւ ուրիշներ:

×

ՅԱԳԵՑՆԵԼ ԴԱՇՏԵՐՈՒ ԾԱՐԱԻԸ

Երբ չինուեցաւ Տաթեւի Ջրելեկտրակա–յանը, որ 157·000 քիլովաթ տարողութիւն ունի, հրապարակ դրուեցաւ կարեւոր հարց մը՝ Որտան դետը պէտք է միեւ–նոյն տաեն կեանք տայ ծարաւ հողերու: Այսպէս կառուցուեցաւ համանուն ջրանց–քը: Աշխատանքները սկսան 1967ին: Ջր–րանցքը ունի 29 քիլմ. երկարութիւն եւ 250 քիլոմեթր առուակներ ցանց:

Ջրանցքի չինարարական աշխատանք – ները երբ ամբողջովին աւարտին մօտ ո–րէն, եօթը հազար հեկտար հող կարելի պիտի ըլլայ ոռոգել Գորիսի շրջանին մէջ:

×

ՊԱՐԳԵԻԱՏՈՒՄ

Չեխոսլովաքիոյ Պուրկինէի պետական համալսարանի պետական Խորհուրդը պարդեւատրեց խումբ մը պետականներ Խորհ. Միութենէն: Այդ պետականները մեծ աշխատանք կատարած են վերակեն–դանացման ճիւղին մէջ: Այդ պետական–ներու շարքին է Փրոֆ. Սահակ Խաչա – տրեան:

Պիքրոնիթի կը Սուաւ օրաթերթը կը պրէ թէ հրացանաճգութիւն տեղի ունե – ցած է պաղեստինեան դաղթականներու կայանի մը մէջ:

Զինամատն եւ Լիւքէնպուրկ որոշե–ցին դիւանագիտական յարաբերութիւն – ներ հաստատել իրենց միջեւ:

Թուրք կինեռոի կուսակցութիւն մը հիմնուած է Պոլսոյ մէջ, Նոյ. 17ին: Մը–տադիրը է թեկնածու կրներ ներկայացնել շուրջ 11 նահանգներու մէջ (67ի վրայ) 1973 Հոկտեմբերի ընտրութիւններուն:

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՄԽԻԹԱՐ ՀԵՐԱՑԻ

ՀԱՅ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՐԸ

(1118–1192)

—0—

Կ՚ենթադրուի որ 854 տարի առաջ, 1118 Նոյեմբեր 11ին, Պարսկաստանի Հեր կամ Հոյ քաղաքին մէջ ծնած ըլլայ Մխիթար Հերացի, Ժբ. դարու հայ գիտական մտքի ներկայացուցիչը:

Տառյգ ու վաւերական կարելի չէ նկատել ծննդեան եւ մահուան թուականները հայ մատենագրական վաստակի ղէմքը չտեսնու: Այս պարագային ալ, հետեւաբար, կը հիմնուինք քննական պրպտումներու արդիւնք մօտաւոր եւ հաւանական եզրակացութիւններու վրայ՝ յիշատակելու համար 854րդ տարեդարձը հայ բժշկական գրականութեան հայր Մխիթար Հերացիի, որուն «Ջերմանց մխիթարութիւն» անուն գործը գիտական առումով պատրաստուած առջինեկ աշխատասիրութիւնն է Ժբ. դարու հայ մատենագրական վաստակին մէջ՝ հետեւողաբար արաբական, հելլենական եւ պարսկական աղբիւրներու:

×

Բժշկական ծանօթութիւններու եւ կիրարկումներու գոյութիւնը հին Հայոց մէջ՝ չի կրնար վէճի առարկայ դառնալ: Մատենագրական մեր վաստակը ու նոյնիսկ հնագոյն վկայութիւնները ցոյց կուտան թէ Ներսէս Պարթեւ հայրապետ, չինարարական իր եռուն գործունէութեան օրերուն, մանաւանդ կարեւորութիւն ընծայած էր հիւանդանոցներու, բորոտանոցներու յատուկ մեկուսացման կեդրոններու, ինչպէս նաեւ բաղնիքներու շինութեան: Գրիգոր Լուսաւորչի վերագրուած «Յաճախապատում»ը բժշկական բոյսերու եւ թոյներու անուններ կը յիշատակէ: Եղնիկ ու Եղիչէ՝ մատենագրական իրենց գործերուն մէջ կը խօսին մարմնական ցաւերու, ախտերու, ցնորքներու եւ բանգագուշանքներու մասին: Յովհան Մանդակունի կ՚ընդունի արցունքի բուժական կարողութիւնը: Ոսկեդարու մեր պատմութեան մէջ կը յիշատակուի անունը բժշկապետ Յակոբի, իսկ եօթներորդ դարու պատմիչ Սեբէոս կուտայ անունը Գաբրիէլ անուն «մեծ բժշկապետին», որ բուժած է Սասանեան Խոսրովի կնոջ՝ Շիրինի ամլութիւնը: Ութերորդ դարու մեր մատենագիրներէն Սահակ Սիւնեցի քոյրը՝ Սահակդուխտ, որ երաժշտուհի մըն էր եւ հոգեբոյժ մխանգամային, երաժշտութեամբ հիւանդները կը դարմանէր:

Սակայն բոլոր այս ղէմքերն ու ղէպքերը կ՚երթան հաւանօրէն վհուկային, չատ նախնական, ռամկական պիտու-թեանց սահմաններուն մէջ կամ կը հետեւակին հելլէն ու պարսկական բժշկութեան: Բաղդատաւնիներու օրով է որ այս երկու աղդեցութեան վրայ կ՚աւելնայ արաբականը:

Ռուբինեանց հարստութեան օրով եւ Կիլիկիայէն մուտք կը գործէ նաեւ եւրոպական աղդեցութիւնը հայ գիտական կեանքի մէջ ու բժշկական իր աշխատասիրութեամբ մատենագրական մեր հասկացութեանց մէջ ուրոյն պատուանդան կը գրաւէ Մխիթար Հերացի:

Տառապալից ո՛ւր ուսած է, — չենք գիտեր: Ի՛նքն է որ կը վկայէ իր մասին. «Ես, տրուպս ի բժշկաց, որ ի մանկութենէ սիրող եղէ իմաստութեան եւ բժշկական արուեստից, եւ վարժեցայ ի դպրութիւն Արաբացւոց, Պարսից եւ Հելլենացւոց, տեսի յընթերցումն՝ որ առ նոսա գրոցն»:

Կ՚ենթադրուի որ հետեւած ըլլայ Նեստորական դպրոցի մը, Պարսկաստանի ճոնտիշապուր քաղաքին մէջ: Կը յիշատակէ անունները հելլէն բժշկապետներ Հիպպոկրատի, Ռափոսի, Գաղենոսի եւ ասորական աղբիւրներու՝ որոնցմէ օգտուած է մեծապէս:

Պարսկաստանէն անցած է նախ Արեւելեան Հայաստան, ապա Կիլիկիա: Հռոմկլայի մէջ կը մատենմանայ Ներսէս Շնորհալիի հետ, որ Հերացիի ճօնած է իր գործերէն երկուքը, — «Յաղագս երկնից եւ զարդուց նորա» եւ «Յաղագս Աստուծոյ եւ արարածոց»: Հայոց հայրապետը, որ ջերմէ կը տառապէր, Հերացին կը կարդէ բժշկապետ եւ առեղա-պէտ Հռոմկլայի: Մխիթար, սակայն, չի յաջողիր բժշկել հայրապետը, որ կը վախճանի 1173ին:

Շնորհալիի յաջորդին՝ Գրիգոր Դ. Տղայի օրով ու խնդրանքով է, որ Հերացի ձեռնարկեց հայ բժշկական դրականութեան նախատիպ «Ջերմանց մխիթարութիւն» անուն գործի պատրաստութեան եւ 1184ին աւարտելէ ետք զայն, 1190–1192ի միջեւ մեռաւ Հռոմկլայի մէջ:

Բնական պրպտումներ ցոյց կուտան թէ իր այս աշխատասիրութիւնը ինքնատեղծ գործ մը չէ, այլ հետեւողաբար գրի առնուած երկ մը՝ ինչպէս ինք եւս կ՚ըսէ. « Թարգմանեցի ի հայ բառ », « կարգեցի եւ շարեցի »: Կամ՝ « շարեցաք, հաստատեցաք եւ արարաք զգիրս զայս »:

Լեզուն ռամկօրէն է, արարախառն, օտար բառերով լեցուն, նկատելով որ անոնցմէ չատերուն համապօր հայերէն-ները չկային արդէն:

— « Արարի զաս գեղջուկ եւ արձակ բարբառով, զի դիւրահաս լիցի ամենայն ընթերցողաց » կ՚ըսէ: Գիրքը կը բաղկանայ 150 էջերէ, 46 առանձին գլուխներով, եւ կ՚ընդգրկէ գիտական, մատենագրական, բժշկական եւ լեզուական առումով թանկագին վկայութիւններ: Տըպագրուած է 1832ին Ս. Ղազարու մէջ, Վենետիկ:

Մխիթար Հերացիի կը վերագրուին նաեւ կարգ մը այլ համառօտ գրուածքներ, ինչպէս « Վասն խարանց եւ յատկութեանց նոցա » եւ երկրագործութեան ու պինեպործութեան նուիրուած գործի մը թարգմանութիւնը՝ «Գիրք վաստակոց» անունով յայտնի:

— Կը խօսինք՝ վաղը:

Մ. Թ.

ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՊԱՍԹԻՏ

ԿԱՄ ԹԻԻՐԻՄԱՑՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀԸ

Ա.

1938 Սեպտեմբերին, ճամբորդ մը լքած Թիւլի կայարանը: Մօտ երեսուն տարեկան, բարձրահասակ, մաքուր հագուստ երիտասարդ մըն էր: Բեռնակիրը մը իր ճամբորդական պայուսակները եւ անուտելիները ձեռնասայլի մը վրայ չարեց ու հետեւեցաւ անոր:

— Ինքնաշարժ վարձելու պէտք չկայ, — ըսաւ, — ձեր երթալիք տեղը հոն ղեմապէ փողոցի մէջն է: Ես յաճախ ճամբորդները առաջնորդած եմ Տիւպին փանսիոնի փանսիոնը:

Ծառերով եղերուած ճամբայ մը կայարանէն կը տանէր մինչեւ կամուրջ մը, որուն տակէն կը հոսէր Քոռէզ գետը: Հասան փոքրիկ հրապարակ մը, քալէգին լայն պողոտայէ մը, որ կը կոչուէր Վիքթոր Հիւկօ: Ցետոյ մտան Սէն Պեռնար փողոցին մէջ: Բեռնակիրը կանգ առաւ թիւ 21 դրան առջեւ:

Տիկ. Փանըթիէ, որ գետնայարկի պատուհանէն կը լրտեսէր փողոցը, անձամբ դուռը բացաւ ու ժպտելով ներս հրաւիրեց ճամբորդը:

— Եթէ չեմ սխալիր, Պր. Ֆրանսուա Պասթիտը ըլլալու էք: Վայրկեան մը համբերեցէք, մինչեւ որ Ժօզէֆին պատրաստէ ձեր սենեակը:

Բեռնակիրը ճամբորդական պայուսակները եւ անուտելիները բերաւ ներս: Պր. Պասթիտ անոր ափին մէջ սահեցուց հինգ ֆրանքնոց մը: Մարդը շնորհակալութիւն յայտնեց ու անհետացաւ:

— Ձիշդ այս առաւօտ սպասյայ ձեր նամակը, — ըսաւ տանտիրուհին, — այն-պէս որ ժամանակ չունեցայ ձեր սենեակը բոլորովին կարգի բերելու: Վատահ եմ, որ չատ գոհ պիտի մնաք մեր փանսիոնին: Հոս կը տիրէ ընտանեկան մթնոլորտ մը: Ձիշդ է, որ Թիւլ պզտիկ քաղաք մըն է, որուն բոլոր բնակիչները միւրար կը ճանչնան: Ժամանցի վայրեր պրեթէ չունինք: Հոս պիտի չկարենաք զանել Փարիզի վայելքները:

— Այդ բոլորը պիտի ճամբայ չելած: Այնքան գործ պիտի ունենամ, որ ժամանակ պիտի չգտնեմ վայելքներու համար: Ես հոս եկած եմ մտածելու առաքելութեամբ մը:

— Փարիզի թղթակիցս չատ լաւ արտայայտուեցաւ ձեր մասին: Գրածին համաձայն, դուք ուսուցչի պաշտօն պիտի վարէք տղոց լիսէին մէջ:

— Այդ պաշտօնը երկրորդական է: Երթ ուղէի կրնայի Փարիզի լուսաւոյն լիսէներուն մէջ դասաւանդել: Հոս եկայ կատարելագործելու համար մտածուելիքս: Պատրաստելու վրայ եմ տոքթորայի թէզ մը նախապատմական ճարտարուեստի մասին: Այս շրջանը չատ հարուստ է նախամարդկային հետքերով: Ժամանակիս մեծագոյն մասը պիտի անցընեմ Քոռէզ գետի հովիտին քարայրները պեղելով:

Ձիշդ այդ պահուն, աստիճաններէն վար իջաւ պիրուկ կին մը.

— Տիկին, — ըսաւ, — վերի սենեակը պատրաստ է: Պարոնը երթէ ուզէ, կրնայ վեր ելլել ու հանդստանալ:

— Ընթրիքը՝ ժամը եօթուկէսին է: Ախթէն պիտի օգտուիմ ձեզի ներկայացնելու մեր փանսիոնին միւս յաճախորդները:

Ֆրանսուա Պասթիտ աչք մը նետեց սենեակին: Բաւական ընդարձակ էր եւ հանդստաւէտ: Երկու պատուհաններ կը բացուէին փողոցին վրայ: Լայն մահճակալ մը, խոշոր սեղան մը, հագուստի պահարան մը, գետինը տախտակամածին վրայ հինցած կապերտ մը, եւ անկիւնը ճերմակ լաւապօ մը՝ իր հայելիով:

Ժամը եօթուկէսին զանգ մը հնչեց: Ֆրանսուա վար իջաւ ու մտաւ ճաշարան: Տիկին Փանըթիէ բազմած էր կեդրոնը: Ձախ կողմը նստած էին տարիքոտ դպդ մը. աջին՝ ճերմակ մազերով մարդ մը: Ֆրանսուա տեղ առաւ անոր քով: Տիկին Փանըթիէ ներկաները ծանօթացուց իրարու: Երբ կարգը եկաւ ձեր մարդուն.

— Պարոն Անթուան Սուլիէ, լիսէի ձեր պաշտօնակիցը, — ըսաւ:

Ընթրիքէն ետք, տէր եւ տիկինը բարձրացան իրենց սենեակը: Տիկին Փանըթիէ այցելելու գնաց իր մէկ ազգականին, մինչ Ֆրանսուա Պասթիտ ելաւ ծխելու իր ծխամորճը:

Ծխամորճը ծխելու սովորութիւնը Ֆրանսուա ստացած էր իր հօրմէն, որ ծխամորճ մը չէր բաժնուեր իր բերնէն: Ֆրանսուա Պասթիտ ծխամորճը ծխելով կը մտածէր իր հօր մասին: Ան ալ ուսուցիչ էր: Ֆրանսուա Պասթիտ ծնած էր Ալճերի, ուր իր հայրը կը դասաւանդէր: Ֆրանսուա Պասթիտ ալ ուսուցչութեան ճամբան բռնած էր, սակայն ան կը փափաքէր ուսուցչութեան հետ միասին գիտական աշխատանքներով ալ զբաղիլ: Ան կը սիրէր գիտութիւնը գիտութեան համար: Ան կը հետեւէր Ալպերթ Այնշթայնի եւ Լանժեւէնի գիտական աշխատանքներուն: Ան կը հաւատար որ գիտութիւնը պէտք է ծառայէ մարդկութեան: Ան կը հաւատար որ գիտութիւնը պէտք է ծառայէ խաղաղութեան: Ան կը հաւատար որ գիտութիւնը պէտք է ծառայէ ազատութեան: Ան կը հաւատար որ գիտութիւնը պէտք է ծառայէ արդարութեան: Ան կը հաւատար որ գիտութիւնը պէտք է ծառայէ ճշմարտութեան: Ան կը հաւատար որ գիտութիւնը պէտք է ծառայէ գեղեցկութեան: Ան կը հաւատար որ գիտութիւնը պէտք է ծառայէ կեանքին: Ան կը հաւատար որ գիտութիւնը պէտք է ծառայէ մարդուն: Ան կը հաւատար որ գիտութիւնը պէտք է ծառայէ ամբողջ մարդկութեան: Ան կը հաւատար որ գիտութիւնը պէտք է ծառայէ ամբողջ աշխարհին: Ան կը հաւատար որ գիտութիւնը պէտք է ծառայէ ամբողջ տիեզերքին: Ան կը հաւատար որ գիտութիւնը պէտք է ծառայէ ամբողջ անսահմանութեան: Ան կը հաւատար որ գիտութիւնը պէտք է ծառայէ ամբողջ յաւիտենականութեան: Ան կը հաւատար որ գիտութիւնը պէտք է ծառայէ ամբողջ ժամանակին: Ան կը հաւատար որ գիտութիւնը պէտք է ծառայէ ամբողջ տարածութեան: Ան կը հաւատար որ գիտութիւնը պէտք է ծառայէ ամբողջ էութեան: Ան կը հաւատար որ գիտութիւնը պէտք է ծառայէ ամբողջ գոյութեան: Ան կը հաւատար որ գիտութիւնը պէտք է ծառայէ ամբողջ կեանքին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆԴԱՍ

ՀԳՈՒՀԻ

Գ.

Ա. Լուսինյանի արխիվատեղեկատվական ծրագրերի համակարգի հետ ծանոթանալուց հետո, Հարությունյանը ինձ տարավ իր աշխատասենյակը: Ես նրան ասացի, որ ինձ հետաքրքրում է Հգոհի մասին ամեն ինչ, որ նա ինձ պետք է գրքի համար: Հարությունյանը ժպտաց, ասաց, որ ինքն էլ գրող է, ինչ-որ բան գրել է Հգոհի մասին, բայց ոչ գրքի համար, այլ ինքն իր համար: Նա ինձ տվեց իր գրածը, ասաց, որ ես կարող եմ կարդալ, ինչ ուզում եմ անել այդ գրվածքի հետ, ինչ ուզում եմ, գրել, ասել, որ ինքն է գրել, ոչ մի խնդիր չկա, ես ազատ եմ:

Տանը ես կարդացի Հարությունյանի գրածը: Ինչպես ինքն էր ասել, դա գրական ոչ մի արժեք չէր ներկայացնում, դա ընդամենը հուշեր էին, ոչ շատ հետաքրքրական, ոչ շատ կարևոր, ոչ շատ ինքնատիպ: Ես ինձ համար որոշեցի, որ Հարությունյանի գրածը չեմ օգտագործելու, որ ինքս կգրեմ Հգոհի մասին, ինչ-որ բան կհորինեմ, ինչ-որ բան կհիշեմ, ինչ-որ բան կհարմարեցնեմ, ինչ-որ բան կհամադրեմ, ինչ-որ բան կհանեմ, ինչ-որ բան կավելացնեմ, ինչ-որ բան կգրեմ, ինչ-որ բան կանեմ, ինչ-որ բան կանեմ, ինչ-որ բան կան

Սարկիսեան, Վարդանեան, Կարապետեան եւ Ճէպէճեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, հօր-եղբօր եւ ազգականին՝

ՅՈՎՀ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Նոյ. 17ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երեքշաբթի Նոյ. 21, ժամը 16ին Ամկէնի Սէն-Ժօղէֆ եկեղեցին, հայկական ծէսով։

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՃԱՇ – ԽՆՋՈՅՔ

Գաշնակցութեան օրուան առթիւ
ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի, կիրակի Նոյ. 26 ժամը 18ին

4, Ռիւ տը լա Տէֆանս

Կը նախագահէ ընկ. ՀՐԱԶ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիէն.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Անի» կոմիտէն շնորհակալութեամբ առացած է ընկ. Արամ Տամիւրճեանէ 100 ֆր. (Հէնթ էթիէն), ի նպաստ ակումբին։ Սէն Շամոնէն ընկ. Մինաս Ճապուրեանէ 50 ֆր., ի նպաստ ակումբին, ընկ. Նչան Գալայճեանէ (Վիէն) ի նպաստ ակումբին 50 ֆր.։

×

Վիէն.— Վիէնի Հայ Ազգ. Մխիթեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է այրի Տիկ. Եղիսաբէթ Այանեանէ 50 ֆր. իրենց ազգականին՝ Գրիգոր Թէլիեպուլեանի մահուան տխուր առթիւ։ Նոյնպէս Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Գամիւրճեանէ 50 ֆր. իրենց մօր՝ այրի Տիկ. Մ. Գամիւրճեանի մահուան տխուր առթիւ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան ընդհ. ժողովի դիւանը, առիթը զարար բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները 30 Նոյեմբեր Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին, Մէզոն տէ Վիէօի սրահը, 17, Ռիւ Վոլթէռ, Ալֆորվիլ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

L'UGAB

Présente
le Mercredi 6 Décembre à 20 h. 45

Une Soirée Musicale

BABADJANIAN
HAROUTIOUNIAN
DJAMBAZIAN
KAZANDJIAN
TJEKNAVORIAN

Manifestation proposée par la QUATRA Association d'Action Artistique Arménienne

Musée GUIMET, 6 Place d'Iéna

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբի։

24 Նոյ. Ուրբաթ, ժամը 20·30ին Գ. Իփէկեան ակումբին մէջ, 40 Ռիւ Վիքթոր Հիւկօ։

Կը դասախօսէ Մ. ՏՈԼՄԱՃԵԱՆ
«Հայ երիտասարդը հայկական իրաւունքներուն դիմաց»

Կը հրաւիրուի Վիէնի հայ երկսեռ երիտասարդութիւնը անխտիր։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 3, ժամը 16էն կէս գիշեր
Dans les Salons de l'Hôtel George V, 31 Avenue George V, Paris (8e)

Նախագահութեամբ Տէր եւ Տիկին ԳԷՈՐԳ ՊԱԳԴՐԱՃԵԱՆԻ
DON DIEGO et SON ORCHESTRE

Մուտք 20 ֆր. — ուսանողներու կէս գին
Ապահովել սեղանները՝ 924–38–54

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ, ի պատիւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի նորընծաի վարչութեան

Տեղի կ'ունենայ 26 Նոյեմբեր կիրակի կէսօրին, Միութեան սրահին մէջ 7 Ռիւ Փափէր

Այս բացառիկ ճաշասեղանին սիրով կը հրաւիրուին Միութեանս անդամ անդամուհիները, ինչպէս նաեւ մեր համակիրներն ու բարեկամները։

Ճաշասեղանին մասնակցութեան տոմսերը ապահովել Բարեգործականի Տիկիններէն եւ Քարտուղարութենէն։ Հեռաձայն 54–16–59

ՏՕՆԱԾՈՒՌ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տոնածառը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17ին

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեիի Հանգըստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով)։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱԶԳԱՅԱՒՆԱՄԻ
(ԿՆԻՔ)

ԿՈՉ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ՝ ՈՒՂՂԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՆԵՐՈՒՆ

Մեր հայ հասարակութեան քաջ ծանօթ է որ Հ. Բ. Ը. Միութեան «Նուպարեան» մատենադարանը մօտ կէս դարէ ի վեր կը ջանայ միջազգային այս Լոյսի Ոստանին մէջ տանելու հանրօգուտ առաքելութիւն մը՝ իր բազմահարիւր հայ թէ օտար հատորներով հայ Մշակոյթն ու Պատմութիւնը ծանօթացնելու իր հայ եւ օտար ընթերցողներուն եւ ուսումնասիրողներուն, մասնաւորաբար հայագիտական մարզերուն մէջ։

Շնորհակալ ենք որ բազմաթիւ հեղինակներ ու հրատարակիչներ ու թերթերու վարիչներ ինքնաբերաբար իրենց առատաձեռնութիւնով կը ճոխացնեն Մատենադարանը ու այդ կերպով զօրավիդ կը հանդիսանան մեր ջանադրութեան արդիւնաւորման։

Բայց կը թուի ոմանց անծանօթ ըլլալ Մատենադարանին այս դերը ու կան հեղինակութիւններ որոնցմէ ղրկուած կը մնանք։

Հետեւաբար կը խնդրենք բոլոր հեղինակներէն ու հրատարակիչներէն, ու նաեւ բոլոր մեր ազգայիններէն որոնք իրենց մօտ ի պահ ունին մասնաւորաբար Հայկութիւնը չհատզդրդող հին թէ նոր հրատարակութիւններ, թերթերու կամ պարբերաթերթերու հաւաքածոներ, ամէն լեզուէ, — նոյնիսկ երաժշտական, թատերական եւ նկարչական, — որ բարեհաճին զանոնք նուիրել «Նուպարեան» Մատենադարանին որպէսզի վերջինս լաւագոյնս կարենայ շարունակել իր առաքելութիւնը ու ընդարձակել իսկ զայն։

Առաքումները կատարել հետեւեալ հասցէով՝

Bibliothèque Nubar de l'U.G.A.B.
11, Square Alboni — 75 - PARIS (16e)
FRANCE

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ» ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ 1973

Մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ 1973ի Գոյամարտ Օրացոյցը։

Գունաւոր կողք, 12 էջեր պատմական, ազգային ու այժմէական նիւթերով։

Խնամուած պատրաստութիւն

ՁՄՐԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Ծնունդի եւ Ամանորի առթիւ կազմակերպուած է սովորական ճամբորդութիւնը Աւստրիա, Ս. Եոհան։ Մեկնում Դեկտեմբեր 23, կառ սը Լ'Էսթէն, վերադարձ Ցունուար 3ին։

Ս. Եոհան կը գտնուի Սալցպուրկի չըրջանը, պատսպարուած հովերէն, մշուշէն։ Բնակութիւն կոլտըները Հիրշ պան-դոկը, հանդստաւէտ սենեակներ, տաք եւ պաղ ջուր, հեռաձայն, կեդրոնական ջեռուցում, խնամուած ճաշ։

Սահմանափակ տեղեր։

Մասնակցութիւն 545 ֆր.

Կանխավճար 95 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 8էն առաջ։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Է.Տ. ՃԻԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IIMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կազ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տոնածառը Ցունուար 14ին։

×

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի բարեկենդանի ճաշը։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

×

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի քառանամեակի երկրորդ ձեռնարկը, 2 Դեկտ. Շաբաթ օր երեկոյեան, մինչեւ առաւօտ, մասնակցութեամբ Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին, Շաւիլի Քաղաքապետարանի սրահը, Ռիւ Սթալինկրատ։

Ճաշ, հանդէս եւ պարահանդէս։

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

ՀԱՑԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Վերսկսած են Սէն Լուի մէջ հայերէնի դասընթացքները, որոնք տեղի կ'ունենան Շաբէքշաբթի օրերը ժամը 9էն 12։

Եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան վարչութիւնը կը հրաւիրէ չըլեանի բոլոր ծնողքները առաջնորդել իրենց զաւակները, առանց թերացումի։ Կը դասաւանդէ՝ Շահան Բահանայ Տէտէեան։

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԻԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱՆՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ջնաձակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
22
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI
22 NOVEMBRE
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1921
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

ՅԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.570

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.570

Ո՛ՒՐ ԷԻՆՔ, Ո՛ՒՐ ՀԱՍԱՆՔ...

———o———

Սիւնհոդեան ակարութիւններու մեծ մասը հետեւանք է հանրային հիւծումի։ Իսկ այդ «հանրային հիւծումը» արդիւնք է դաւթիներու կազմակերպ ու կազդա– ւոյ կեանքի հոգեվարքին։ — Ինչ մը ամէն տեղ, սահմանադրական կարգերը կամ չքացած են բոլորովին եւ կամ ձե– ւականօրէն միայն կը պահուին։

Հայկեան Արտասահմանի ազատագրին մասին ողբ հիւսող ու ներկան անմխի – թարեան հռչակող մարդիկ... կուսակ– ցութիւններու անունը կը յեղյեղեն, ա– ւէն անգամ որ ախտաճանաչում ընե – լու հարկ ծագի։ — «Անմխարա՛ն ժողո – վուրդ ենք, մի՛ կուսակցական պայքար– ները կը ակարացնեն մեզ, մի՛ մոնոպոլեանու– թիւնը կենսական է հանրային վէրքեր դարմանելու համար», կ՛եղրակացնէ ա– ւէն ոք, երբ խնդիրը կը գառնայ ար – դիւնաշատ ու կենսունակ կեանքի շուրջ։

Կատարը սխալ չէ անշուշտ։ Առանց դրծակցական ոգիի՝ տեղ չենք հասներ։ Սակայն այդ ոգին հաստատելու համար կը կարօտինք նախ հանրային կազմակեր– պումի։ Խմխմումները, սայթաքումնե– րը, անհամաձայնութիւնները ու անօգուտ վէճերը ծայր կուտան ա՛յն ատեն միայն, երբ սկզբունքները, կանոնները, կարգա– պահական կարգուսարքը եւ ընկերային պիտղութիւնները կ՛անտեսուին։

Սիւնհոդը արիւնաքամ դարձնող ապ – պականները կարեւորութեան կարգաւ կը – նանք դասաւորել հետեւեալ կէտերուն մէջ.

1· Աստիճանական անտեսում, ապա նաեւ բայբայում սահմանադրական կար – գերու։

Մինչեւ 1930, Հայկական Արտասահ – մանի գրեթէ բոլոր գաղութները հանրա– յին կազմակերպումի մտահոգութիւը ա– պահովելէ ետք, ձգտում կը սկսէին։ Ամէն գաղութ ունէր իր ընտրովի ժողովականու– թիւնը եւ անկէ բխող մարմինները, այս– ինքն ազգային իշխանութիւնը։ Ազգային իշխանութիւններու վարչական եւ բարո– յական պատասխանատուութեան տակ կը գեկավարէր կրթական գործը։ Տնտե – սական, կալուածային, ուսումնական ա– ւէն խնդիր, որ կապ ունէր համայնական վճռի հետ, ենթակայ էր այդ իշխա– նութեան կարգադրութեան ու հակակըշ– ռին։

Կուսակցութիւնները, մշակութային մի– ութիւններ, դանազան նպատակներով գործող կազմակերպութիւններ ու մա – նուլ՝ յարգանք ունէին այս կարգուսար– քին հանդէպ եւ երբեւ հանրային գոր– ծոններու կ՛ենթակային ազգային իշխա – նութեանց, — պահելով հանդերձ իրենց գրոյն նպատակներուն հետեւողական մը– նալու սկզբունքը, քննադատութեան իրա– ւունքը, հանրային կարծիք լուսաբանե – լու եւ առաջնորդելու պարտականու – թիւնը։

Վերջին քառորդ դարու ընթացքին (իսկ մինչեւ Նահանգներու մէջ աւելի կա – նուխ՝ 1934էն սկսին), տարուէ տարի անհետացան ժողովրդապետական բոլոր դրծիքները, ծայր տուաւ սահմանադրա – կան կեանքի քայքայում մը՝ ո՛չ միայն գաղութներու մէջ ստեղծուած տեղական– քաղաքական ու պետական — յարաբերա– կան դժուարութեանց հետեւանքով (դժ– ուարութիւններ՝ զորս կարելի էր հար– կէ մեծ մասամբ), այլեւ մանաւանդ Խորհրդային իշխանութենից եւ սովետա– կան կամկուսի կողմէ ծրագրուած ու գոր–

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

———o———

Ֆրանսայի Նախագահը ժողովրդական ընդունելութեան արժանացաւ Բարձր Վոլթայի մայրաքաղաքին մէջ։ Ամբոխ– եան փոքր եւ խնամ աղքատ երկրին մայ– րաքաղաքը՝ Ուակատուկու ժողովրդային ոգեւորմբուխեան տեսք առացած էր, երբ

ծագրուած դաւերով։ Հայկ· Արտասահ – մանը ազգային կազմակերպ կեանքէ զըր– կել, զայն վերածել անդլուխ ու անոչնչ բազմութիւններու՝ հիմնական նպատակ– ներէն մէկն է մեր երկրի կուսակցական դեկավարութեան, մինչեւ ա՛յսօր։ Հան– րային եւ ընկերային այս ենթարկումով մի՛այն Համայնավարութիւնը կրնար կրա– ւորական ամբոխի դերին մէջ դնել Սիւնհո– դը, ու, հարկ է ըսել, յաջողեցաւ մա– սամբ։

Բացառութեամբ երեք–չորս թեմական ոգոիներու, –Սիւնհոդը զուրկ է այսօր հանրակառօրէն կազմակերպ կեանքէ։

2·— Կուսակցութիւններ, համազգային կազմակերպութիւններ ու հայ անհատ մարդիկ՝ հեռատեսութիւնը եւ պայծա – ռամտութիւնը չունեցան հաւաքական ճա– կատով պաշտպանելու սահմանադրական կարգուսարքը։

Հայրենասիրութեան խմացումի խա – թարումով, այսպէ՛ս կոչուած «Հայաս– տանասէր» եւ «յառաջդիմական» ճակա– տը զուռը լայն բացաւ խորհրդային թա– փանցումին առջեւ՝ դէպի Սիւնհոդի ազ– գային – եկեղեցական կեանքի մարզերը։ Հոգեւորականութիւնը հանրային մեր կա– ոոյցի ակարացման մէջ վիճռեց իր զո– րացումն ու չահը եւ «Էջմիածնայ հան– դէպ հաւատարմութեան» փոխան հռչակեց կղերապետական հակումներու զօրավիգ կանգնիլ, էջմիածնական թեմերու մէջ երկրորդական – երրորդական հարցերու կարգին դասելով սահմանադրական կար– գուսարքի խնդիրը։

3·— Հաւրային ժողովականութեան եւ սահմանադրական կարգուսարքի տկարա– ցումով՝ պարարտ հող ստեղծուեցաւ ինք– նագլուխ խմբերու· հարուստը՝ իր դիր– քին ու դրամին ուժով, մտաւորականն ու հանրային գործիչը իր ժողովրդային հը– մայքով, տիտղոսակիր երիտասարդու – թիւնը՝ իր մասնագիտական վկայակա – նով, հոս ու հոն գործող միութիւնները՝ իրենց անմիջական չրջանակով, գործան ինքնակոչ իշխանութիւններ կամ իշխանա– պետութիւններ։

Ուշադրութենէ պէտք չէ վրիպի հան– րային կեանքի աստիճանական այն վայր– էջքը, որուն մատնուած է ներկայիս Սիւնհոդը։ Գլուխ չէ մնացած կարգ մը գաղութներու մէջ· ազգային մարմիննե– րու անունը կայ՝ էութիւնը չկայ· չա– րու անունը կայ՝ հանդրային եւ պատեհապաշտական նը– կատումները արմատ կ՛արձակեն ամէն տեղ· հանրային նախաձեռնութիւններու մարզին մէջ իննդող գործեր՝ պատահական անձերու ձեռքին մէջ են· հարուստ ու ջոջ դասը իր նիւթական ուժը բաւարար կը համարի «դեկավար» տարր դառնալու եւ տեսակէտ կամ ուղղութիւն բանաձե – ւելու չունի՞ն... Հայութեան։

4·— Եւ վերջապէս, հանրային կարծի– քը դատապարտուած է լռութեան ու անի– գործութեան։ Ամէնէն ողբալի երեոյթ – թիւնը։

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ժ· Փոմփիտու եւ իր կինը ժամանած են։ Արդարեւ, երկրին պանդան կազմերէն այլազան ցեղերու բազմութիւններ իրենց տեղական տարազներով, նուագով եւ վա– հաններով, պարերով ու երգերով դի – մաւորած են իրենց պաշտօնական հիւրը։

Ֆրանսայի Նախագահը իր ժամանումէն անմիջապէս առաջ խօսք առնելով պարզած է Ֆրանսայի անտեսական օժանդակու – թեան քաղաքականութիւնը ափրիկեան երկիրներու հանդէպ։ «Երկու երկիրներ – ու համագործակցութիւնը հիմնուած է անկախութիւնը եւ դերիչխանութիւնը ե– կուսակէս յարգելու սկզբունքին վրայ։ Այս համագործակցութիւնը հաստատ – ուած է հին համաձայնութիւններու վրայ եւ, բնականաբար, պէտք է զարգանայ տարիներու ընթացքին։ Անիկա նկատի առած է եւ պէտք է նկատի առնէ վար– թայի իրականութիւնը։ Ֆրանսա չի պար– տադրեր այդ համագործակցութիւնը։ Չի փորձեր զայն ազդեցութեան միջոց նկա– տել։ Անիկա պարզապէս միջոց մըն է օգնելու ձեզի՝ համաձայն ձեր պահանջ– ներուն, ձեր ծրագիրներուն եւ ձեր կազ– մակերպութեան»։

Դիտեր նկատել կուտան, թէ Փոմփիտու իր խօսքը անուղղակի կերպով ուղղած է ափրիկեան կարգ մը երկիրներու, որոնք վերաքննութեան կ՛ուզեն ենթարկել իրենց համագործակցութեան ուղին Փարիզի հետ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Նիւ Մալոմմեան, Ամմաական կու– սակցութեան ընդհ· քարտուղարը բաւա– կան իրարանցում առեղծած է առջի օր Թարն Է Կառոնի մէջ ուր կ՛ապրի աւան– դական արմատականութիւն մը։ Արդա – րեւ Մամուլեան դատապարտելով Թարն Է Կառոնի Դաշնակցութիւնը իր անհամե– բաչխութեան եւ տկարութեան համար, լուծած է զայն եւ հաստատած երեք հոգիէ բաղկացած նշանակովի մարմին մը։ Այս « հակաժողովրդական որոշումը » չէ ըն– դունուած, սակայն Թարն Է Կառոնի գե– կավարներուն կողմէ, որոնք յայտարա – րած են թէ ներկայ պիտի ըլլան ազգ· ժողոյին կոմիտէի յաջորդ նիստին։

Կոնգոյի գրական մրցանակը տուաւ – ցաւ ժան Քաուիէրի էփէրվիէ տը Մահէօ վէպին համար, մինչ քիչ առաջ Բրիսթոֆըր Ֆրանք Ռընտաօ մրցանակը կը տառնար «Ամերիկեան գիշեր» վէպին համար։

Լիոնի պատժական դատարանը յետա – ձգումով վճիռներ արձակեց «Ֆ–7» գիշե– րապրոյին հրդեհին պատասխանատուներ – ուն դէմ, ինչ որ մեծ դայթակղութիւն յառաջ բերաւ 146 զոհերու ընտանիքնե – րու մօտ։

Խոր Հրդաձին յետոյ մատուռականներ գիմում կատարած են Գերագոյն Խոր – հուրդին, որպէսզի ջնջէ մահապատիժը եւ ներում շնորհէ քաղաքական բան – տարկեալներուն։ Զոյգ գիմումները կա– տարուած են Սեպտեմբեր 13ին, սակայն անոնց բովանդակութիւնը անցեալ չա – բաթ է միայն, որ հաղորդուած է արեւ– մըտեան մամուլին։ Դիմումները կը պա – դպիսին Խորհ· Միութեան կազմութեան յիսնամեայ տարեդարձին։ Հեղինակները կը խնդրեն իշխանութիւններէն, որ այդ տարեդարձին առթիւ անոնք ընթացք տան իրենց փափաքին։ Դիմումնագիրները ըս– տորագրողներուն մէջ են Ակադ· Ա· Սախա– րով, այն որ խորհրդային ջրածին ռում– բի հայրը կը նկատուի, պատմաբան Ռ· Մեդվեդեւ, թատերագիտաբան Մ· Ռոմ – որոպովիչ եւ ուրիշներ։ Առաջին դիմում– նագրին մէջ կոչի հեղինակները կ՛ըսեն, թէ մահապատիժը անյարիր է բարոյա– կան ըմբռնումներուն։ Երկրորդով կը խնդրեն, որ ազատ արձակուին բոլոր այն խորհրդային քաղաքացիները, որոնք բան–

ԵՐԵՒԱՆ ⇄ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Նոյ· 17)

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԸՆՏՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ — Կամիտաս Մշակութա – յին պալատի մէջ, չրջանի եւ քաղաքի արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններու բանուոր – ծառայողները, հոդի աչխա– տաւորները հանդիպում ունեցած են մա– ռեչալ Ցովհ· Բաղրամեանի հետ։ Այս առթիւ ելոյթ ունեցողները պատմած են իրենց պատուիրակին չրջանի արդիւնա – բերութեան արդիւնքներու մասին։ Խօսք առած է նաեւ մառեչալ Բաղրամեան։

×

ՁԱՅՆԱՓԻՒՌԻ ՀԱՂՈՐԴՈՒՄ Ս· ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Արմէնփրէսի թղթակիցը կարօ Հայրա– պետեան, կը հաղորդէ Սոֆիայէն թէ պուլկարական կեդրոնական ռատիօն «Պո– եղիա եւ բանաստեղծութիւններ» չարքի հերթական հաղորդումը վերջերս նուի – րած է Սիլվա Կապուտիկեանի։ Հաղոր – դումը տեւած է չուրջ կէս ժամ եւ ուն– կընդրկները լսած են «Հայկ· Երկ», «Նա– մակ», «Օրօրոցային երգ», «Ընկուզենի», «Աբշալոյս»ին բանաստեղծութիւնները եւ այլ գործեր։ Բնագրին եւ գրական յօրին– ման հեղինակ՝ Էմիլիա Զախարիեվան չեչտած է թէ Կապուտիկեանի երգերը ջինջ եւ լուսաւոր են ինչպէս Սեւանի ջուրերը։

×

ՊՈՒԼԿԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Համայնավար կուսակցութեան պաչ – տօնաթերթը վերջերս յօդուած մը հրա– տարակած է Հայաստանի մասին։ Հե – դինակն է թերթի գլխաւոր խմբագիրը, որ վերջերս լրագրողներու պատուիրա – կութեան դլուխը, Հայաստան այցելեց։ Յօդուածագիրը մեծ հիացումով կ՛արտա– յայտուի Հայաստանի մասին։

տարկուած են իրենց համոզումներուն հա– մար։ Արտայայտութեան ազատութիւնը եւ անձնական տեսակէտներու պաչպա – նութիւնը ամէն մարդու իրաւունքն է, նկատել կուտան յիսուն մտաւորական – ները։

ՄՈՍԿՈՒԱՅի կուսակցական պաչտօնա– թերթը՝ Պրաւդա չատ ծանր յարձակում մը կ՛ընէ Ռուժէ Կառօտիի վրայ, անոր վերջին դիրքին՝ Ալթերնաթիվի առթիւ։ Յօդուածագիրը՝ ակադեմիկոս Կոնստան– դինով կը գրէ թէ Ֆրանսայի տեսարանը որ Լուտերի դերը կ՛ուզէ խաղալ եւ հաշ– տեցնել քրիստոնէութիւնն ու մարքսիզմը իրականին մէջ այլեւս միայն «դիակ մըն է»։

ԽՈՒԱՆ ՓԵՐՈՆ կրցաւ ժողովուրդը տեսնել եւ մանաւանդ համակրական ցոյ– ցի առարկայ ըլլալ մինչ որ մատամբ փո– խեց իր տրամադրութիւնը։ Ամէն պատ– գամի մէջ Արժանթինի նախագահը ուզեց փերոնական պատկերը պայթեցնել որպէս– զի ի վերջոյ Փերոն պարզ քաղաքացի մը մնայ միայն, երբ Սպանիոյ Ճամբան բռնէ կրկին, քանի մը օրէն։

ԸԿՆԿԱՐԿՆԵՐ

«Չերմանց մխիթարութիւն» եւ «Գիրք վաստակոց»

———o———

Մխիթար Հերացիի մատենագրական վաստակի քննարկումը կը կարօտի բժշկա-կապատմական եւ բժշկագիտական ատոյգ ծանօթութիւններու, — հետեւաբար իր «Չերմանց մխիթարութիւն» գործի մասնագիտական դնահատութիւնը դուրս կը մնայ այս ակնարկէն:

Ընդհանուր դաղափար մը տալու համար սակայն իր աշխատասիրութեան մասին՝ ահաւասիկ կարգ մը առարկայական հատատատումներ:

1.— Իր գործը դնահատելու որեւէ փորձի պարագային՝ դայն պէտք է դիտելի նախ տասներկուերորդ դարու իր ժամանակաշրջանին մէջ (1174–1184 տասնամեակ), երբ գոյութիւն չունէին մանրէի եւ վարակումի դաղափարները: Ութ – հարիւր տարիներու անցեալէ մը մեծօրեայ դիտական մտքին ենթարկուող որեւէ գործ՝ այժմեան չափանիշներու չի տակը անշուշտ:

Այնուհանդերձ, այս հատատատումը չի ժխտեր այն իրողութիւնը, որ իր գաղափարներէն ոմանք ուղիղ կրնան նկատուիլ այսօ՛ր ալ: Օրինակ, կարգ մը չերմերու պատճառ ցոյց կուտայ տաքը կամ պաղը: Կը թուէ կարգ մը գարմանումներ, որոնք կապ ունին մարճումի, աբիւնատութեան, բաղնիքի, խիւսերու, դեղաբոյսերու հետ: Տոքթ. Պօղոս Քոլոեանի եւ Շաւարշ Նարդունիի նման բժշկապրական հարցերով զբաղող գրիչներ կը վկայեն թէ Հերացիի կողմէ յիշատակուած պատճառական եւ գարմանական կարգ մը տեսութիւններ կը տական մերօրեայ գիտական ըմբռնումներուն:

2.— Իր գործի 46 գլուխներէն առաջին երկուքը յատկացուած է չերմերու տեսակներուն մասին ընդհանուր ծանօթութիւններու, անոնց ծագման պատճառներուն եւ նկարագրութեան: Երրորդէն մինչեւ 17րդ գլուխները մէջ (30 էջ) քննութեան նիւթ կը գառնան ագնութեան, չատակերութեան, անօթութեան, տրտմութեան, տաքի ու պաղի հետեւանք չերմերու, հարբուխի, հազի, վախի հետեւանքներն ու գարմանումի կերպերը: 18րդ եւ 19րդ գլուխները յատկացուած են ժանտատենդի (թիֆոյիտ) եւ ժանտախտի (քոլերա) չերմերուն: 20–22րդ գլուխները յատկացուած են «հալ ու մաչ» գործընող չերմերու տեսակային քննութեան, — «այրեցող, բարակ եւ խակող»: 23րդ գլուխը կը խօսի թոքերը խոցող չերմի մասին (թոքախտ), 24–26րդ գլուխները՝ չերմերու յաճախականութեան չորս տեսակներուն մասին (առանց նոպայի, առօրեայ, օր ընդ մէջ և երկու օր ընդ մէջ): 27 եւ 28րդ գլուխները՝ այտուցի եւ ծաղկախտի, ու մնացեալները՝ մաղձային բորբոքումներու, ճահճային տենդերու, անցաւոր ու տեւողական, հերթական – նոպայական եւ անհերթ – անընդմէջ չերմերու: Վերջին (46րդ) գլուխը ընդհանուր տեսութիւն մըն է հիւանդութեանց շորս շրջաններուն մասին («սկիզբ», «յաւելում», «կայունացում», «նուազում»), ինչպէս նաեւ «գիտութիւն նշանաց որ զառողջութիւն գուշակեն, գիտութիւն նշանաց որ գմահ գուշակեն»:

3.— Բժշկապիտական կարծիքով՝ Հերացիի սճը գիտական է ու զանազան աղբիւրներէ իր մէջերումները՝ մեծաբժէք: Կը յիշատակէ հելլէն, պարսիկ, տասրի եւ արաբ բոլոր ծանօթ բժիշկները, հօմներօրդէն մինչեւ տասնըմէկերորդ դար:

Տասնըհինգերորդ դարու հայ բժշկապետ Ամիրտովլաթ Ամասիացի՝ «առաջին քժիշկ» կը համարի Մխիթար Հերացին, ապա կը թուէ անունները բժիշկներ Ասարոնի, Ստեփանոսի, Սարգիսի, Յակոբի, Սիմաւոնի, Վահրամի եւ ուրիշներու, որոնք ապրած ըլլան հաւանօրէն ԺԲ.–ԺԴ. դարերուն:

×

Հերացիի վերապրուած «Գիրք վաստակոց»ը (որ նաեւ ծանօթ է «երկրավաստակ» անունով), թարգմանութիւն է ասրի ծագումով յոյն մատենագրի մը՝ Պերիթացի (Պէյրութցի) Պոնիոս Անատոլիոսի գործէն: Բնագիրը յունարէն է («Կէոճոնիքա»), սակայն հայերէնի թարգմանութիւնը կատարուած բացառիկ արաբական դրչագրութենէ մը՝ նկատելով որ օտար բառամթերքին եւ յատկապէս յատուկ անուններուն մէջ սխրական են արաբական հնչիւնները եւ յունական բնագրէն ալ աչքառու տարբերութիւններ ունին:

Հայերէն թարգմանութեան դրչագրութիւնը (ընդօրինակութիւնը) կատարուած է 1787ին, Գէորգ Դպիր Պալաթեցիի կողմէ, իսկ տպագրութիւնը 1877ին, Ս. Ղազարու մէջ: Պարսկերէնի եւ արաբերէնի հմուտ՝ Գէորգ Դպիր իր դրչագրութեան վերջամասին մէջ գետեղած է խրթին եւ անտոմոր բառերու ցուցակ մը: Հայերէն այս թարգմանութեան վերնագիրը կ'ըսէ. «Այս գիրք Պոնիոս Անադալիոսի՝ որ ի քաղաքէն Պէյրութայ, զոր շինեաց յաղագս տնկոց եւ վաստակոց մարդկան եւ անուան գան վաստակոց գիրք...»:

Բառամթերքի եւ լեզուական յատկանիշներու տեսակէտով աւելի հարուստ ու ճոխ է քան «Չերմանց մխիթարութիւնը»: Կը բաղկանայ առհասարակ շատ կարճ 332 գլուխներէ («դուռ») եւ կ'ընդգրկէ ծանօթութիւններ վիրաբանական բնոյթ ունեցող խնդիրներու մասին, — հող, անկաբանութիւն, բերք, պարսիկպանութիւն, այրեմշակութիւն, անաս-

ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՊԱՍԹԻՏ

ԿԱՄ ԹԻԻՐԻՄԱՑՈՒԹԵԱՆ ՁՈՒՀԸ

Բ.

Աչունը անցաւ, ձմեռը լլաւ ու ձիւնով ծածկեց Մասիֆ Սանթրալի բարձունքները: Ֆրանսուա Պասթիտ սենեակին մէջ փակուած կարգի կը դնէր իր նոթերը: Ամիսը անգամ մը ներկայ կ'ըլլար գիտական հանդիպումներուն, որոնք տեղի կ'ունենային Վաթէլ ճաշարանի ներքնասենեակը:

Օր մը, առացած նամակներուն մէջ պատւ. քանի մը պահարան, որոնք պըղըկուած էին Փարիզի իր նախկին հասցէով: Նամակները կը կրէին Լայփցիկի համալսարանին հասցէն. իսկ պրոպը մասրդաբանութեան աշխարհահռչակ մասնագէտ Փրոֆ. Հելմութ Շթոմպերկէրն էր: Վերջին նամակին մէջ, փրոֆեսէօրը կը յայտնէր Փարիզ այցելելու իր մտադրութիւնը, Մարտ ամսուան կիսուն: Նախ պիտի հանդիպէր Զուրիցերիա, յետոյ՝ Իտալիա:

Ֆրանսուա անմիջապէս գրեց պատասխան մը, թէ ինք առնիկ մը ի վեր հեռացած է Փարիզէն: Բայց արդէն փրոֆեսէօրը ճամբայ ելած էր եւ նամակը չհասաւ անոր ձեռքը:

Փրոֆեսէօր Շթոմպերկէրը գերմանական լրտեսական սպասարկութեան պատասխանատուներէն մէկն էր, ծովակալ Գանարիսի գործակիցը, եւ իր հակառակ թեան չըլլանը ամրողջ Արեւմտեան Եւրոպան էր:

Մարտ ամսուան կէսերուն՝ քաղաքական մթնոլորտը գարձած էր անչնչելի: Հիթլէր, օգտուելով գաշնակիցներու անվճռականութենէն, գրաւել տուած էր ամրողջ Չեխոսլովաքիան: Պատերազմը անխուսափելի էր: Գերմանական գաղտնի գործակալները լծուած էին տեղեկութիւններ հաւաքելու աշխատանքի:

Այդ օրերուն էր, որ Թիւլ ժամանեց Փրոֆ. Շթոմպերկէրը, հինգերորդ գործակիցին պարագլուխներուն հետ տեսակցելու համար:

Առտու մը, մարդ մը բախեց Ժորժ Բոմմոնի տան դուռը:

— Պարոն ոը Մոնթեմար կը փափաքի ձեզ տեսնել: Շատ կարեւոր գործ ունի եղեր:

Բոմմոն անմիջապէս պատրաստուեցաւ ու ճամբայ ելաւ: Ընդհանուր խորհրդական ոը Մոնթեմարի գրեակը կը գտնուէր Թիւլի հարաւակողմը, ընդարձակ պարտէզներու մէջ: Բոմմոն քառորդ ժամէն հասաւ: Սպասաւորը գինք առաջնորդեց դահլիճ, ուր Մոնթեմար կը խօսէր բարեաչ մազերով կարճահասակ մարդու մը հետ:

— Ձեզի կը ներկայացնեմ Պր. Բոմմոնը, լիսէի ուսուցիչ եւ մեր ամէնէն եռանդուն գործակալներէն մէկը:

Խարտեաշ մարդը գլխու չարժում մը ըրաւ, առանց տեղէն ելլելու: Մոնթեմար գառնալով Բոմմոնին ըսաւ.

— Փրոֆեսէօր Շթոմպերկէրը հոս եկած է մասնաւոր առաքելութեամբ մը, եւ այսօր իսկ պիտի մեկնի: Ձեմ ուզեր իր բուն ինքնութիւնը յայտնել, բայց լաւ միայն, որ մեր շրջանի պատասխանատուն է:

— Անմիջապէս գործի անցնինք, — ըսաւ փրոֆեսէօրը, — չատ ժամանակ չունիմ. այս պիշեր իսկ պէտք է Փարիզ ըլլամ: Ո՞ւր հասատատած էք ձեր ձայնափփուռի կայանը:

— Շատ ապահով տեղ մը, հին գղեակին փլատակներու գետնայարկին մէջ: Ունիմ օդնական մը, բայց կարեւոր հաղորդումները ես կ'ընեմ անձամբ:

— Ձեր կայանը չատ տկար է: Այս անտուկին մէջ բերած եմ արդիական գործիք մը, որուն տարողութիւնը հինին կրկնապատիկն է: Այսօր իսկ այս մեկը կը հաստատէք ու կը գործածէք:

Փրոֆեսէօրը երկար լռութենէ մը ետք, ըսաւ.

— Պարոն ոը Մոնթեմար, մեզի գրկած հիք չատ հետաքրքրական տեղեկութիւններ: Հիմա ձեր ջանքերը պիտի կեդրոնացնէք երկու բանի վրայ: Մեր լրտէսի համեմատ, Սուլեաքի գործարանին մէջ պատրաստուելու վրայ է թեթեւ գնդացիր մը, որ պիտի գործէ երկու արագութեան վրայ: Այդ գէնքին մանրամասնութիւնները պէտք է մեզի հասցնէք մեկ ամսուան ընթացքին: Երկրորդ՝ կ'ուզենք, որ մեզի հասցնէք ժելմօտանի շրջանի եւ մօտակայ լեռներու մանրամասն քարտէսը, հոն ուր բնակչութիւնը քիչ է, եւ այն շրջանները, որոնք կրնան գիւրաբնաբուծութիւն, նոյնիսկ օդերեւութաբանական ծանօթագրութիւնները:

×

Իր երկու գործերուն մէջ ալ Հերացի օգտագործած է բառապաշար մը, որ մինչեւ այսօր կրնայ առաջ գառնալ լեզուագիտական աշխատասիրութեան, միջնադարեան հայերէնի շրջափոխութիւնները ուսումնասիրող գրիչներու համար:

Մ. Թ.

Ծաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

Գլխաւոր բժիշկ նշանակուելուդ յետոյ, Սոլոմոն Գավրիլովիչ Տրախտենբրոտը լցուեց ու կարելի էր ասել ճարպակալուեց այն աստիճանի, որ դժուարութեամբ էր կապում սեփական կօշիկի կապերը, այս գործում նրան օգնութեան էր գալիս մօտ գտնուող սանիտարներից մէկն ու մէկը, որն երեւի արժանի էր գլխաւորի կօշիկների կապերը ոչ միայն կապելու, այլեւ արձակելու:

Թիւ 1 կուչա մարդը ճամբարում Սոլոմոն Գավրիլովիչն էր, նա էր, որ ապատ մուտք ունէր կանանց զօտում, ապրում էր հիւանդանոցի առանձին խուցերից մէկում եւ ամէն յարմարութիւն ունէր լինելու ճամբարի թիւ 1 Ադամը եւ ունենալու իր Եւան այնպէս, որ երբեք չբզուէր յանցանքի վրայ. կալանաւորուհիներն անխտիր, ամէն գնով, աշխատում էին արժանանալ նրա ուշադրութեանը եւ չի կարելի ասել, որ զուր անցան նրանցից ամանց ջանքերը: Այն էլ նկատեց նա, որ վտանգաւորը էր այդ վարքագիծը, իր թռուցիկ համակրութիւնները խանդից դրդուած՝ կարող էին յիմար դրութեան մէջ դնել իրեն, գործը հասցնել ճամբարային պետերին եւ այն ժամանակ... Սոլոմոն Գավրիլովիչ Տրախտենբրոտի փորձուած եւ հմուտ աչքերից չէր վրիպել Ժօզէֆինա Վիսկովսկայան, որն ինչպէս պարզուեց, ծանօթ էր լատինական տառերին: Ընտրութիւնը կայացած էր, գլխաւոր բժշկի յորդորով նա յայտնեց կարպատրուհին, որ ինքը, Ժօզէֆինա Էռնէստովնա Վիսկովսկայան բժշկական կրթութիւն ունի, ճիշդ է, ոչ լրիւ եւ խնդրում է օգտագործել իրեն ըստ մասնագիտութեան:

Ճամբարի պետը նայեց կալանաւորուհու անձնական գործը եւ այնտեղ ոչինչ չգտաւ բացի նրանից, որ նա ծնուել է 1913ին Լօձում եւ որ օրինական կինն է լեհական բարձրաստիճան դինուորական Եանուշ Վիսկովսկու՝ դնդակահարուած Մոսկուայում, 1938 թուականին, լրտեսական մեղադրանքով: Ժօզէֆինա Վիսկովսկայան յայտնեց գործի անյաջող ընթացքին մասին գլխաւոր բժշկին. վերջինս կկոցեց աչքերը եւ խորհուրդ տուեց յայտնել պետին, որ ինքը դրել է իր հաղատաներին եւ չուտով կը ստանայ պէտք եղած փաստաթղթերը: Այդ օրերին էր, որ Տրախտենբրոտը դինուած հսկողութեան տակ ճամբար վերադառնալու համար: Սակայն Տրախտենբրոտի պատմելով, պետը նրան հիւրասիրել է հարիւր յիսուն գրամի չափ օղիով, լիմոնի բարակ մի չերտով եւ հարցրել.— Ի՞նչպէս են գործերը: — Ահա այստեղ է, որ բժիշկը լուծել է Ժօզէֆինա Էռնէստովնայի խնդիրը: — Մինչեւ փաստաթղթերն ստանալը թող գայ, աշխատի, քաղաքացի պետ, Մերպերտը չի հասցնում...

Ինչպէս Տրախտենբրոտն է յետագայում պատմել Մերպերտին (իսկ Մերպերտն Աչոտ գայուն...) պետը չի խօսել բուժարանի գործերի եւ այն մասին, թէ որքա՞ն գրաղուած է Մերպերտը, կամ կալանաւորուհու փաստաթղթերն ե՞րբ տեղ կը հասնեն, ոչ, պետը հարցը գրել է պետական մերկութեամբ, առանց մտնելու բժշկի սարքած ծխածածկոյթի տակ եւ առանց թոյլ տալու, որ նրա, այսինքն՝ բժշկի փչած թողը մտնի իր աչքերը: Նա պարզապէս ասել է.

— Եկէք այսպէս պայմանաւորուենք, եթէ բռնուեցիք, յոյս մի ղնէք իմ պաշտպանութեան վրայ: Ոչ մի ուժ ձեղ չի փրկի: Իսկ եթէ յղիանայ՝ կը գայ կոմիսիա ու քեզ հետ ես էլ կը թողեմ խեղճ պետիններին ձմեռանոցը...

ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԱՀԱՐԻ

(10 – Շար.)

պաշտպանուիլ: Յետոյ կը սառնաք նոր հրահանգները:

Կէսօրուան ճաշէն եաք, խօսակցութիւնները չարունակուեցան: Ժամը չորսին, փոփ. Շթումպերկէր հրաժեշտ առաւ իր հիւրերէն, եւ բարձրացաւ ինքնա – չարժ՝ կայարան մեկնելու համար: Ռոբ – ման նաեցաւ անոր քով: Ասիկա մեծ անպուտութիւն էր, որովհետեւ Փրան – սական հակալուեսական ապատարկու – թիւնները փրոֆեսէօրին տեղափոխու – թիւնները կը հետեւէին սահմանին ի վեր: Երբ ինքնաչարժը կ'անցնէր Թիւլի հրապարակէն, պզտիկ խճողումի մը պատճառով դանդաղեցաւ, ճիշդ այն պա – տուն, երբ Ֆրանսուա Պասթիւ դուրս կուգար վրմանի կողքին բացած իրեն յորժ Քոմմոնի կողքին բացած իրեն այնքան ծանօթ Փրոփ. Շթումպերկէրը: Վազեց դէպի ինքնաչարժը, բայց արդէն ան հասած էր կամուրջին մօտ...

Երկու ժամ չանցած, Պասթիւ, որ նըս – տած էր իր սովորական տեղը՝ սրահա – նին մէջ, իր դէմը տեսաւ Յորժ Քոմմոնը: Պասթիւ հոն զրկեց կեանքին մեծագոյն պատը.

— Քիչ առաջ, — ըսաւ, — քեզ տեսայ ինքնաչարժի մը մէջ. նստած էիր ինծի ծանօթ Փրոփ. Շթումպերկէրի կողքին: Ինծի պրած էր, որ Ֆրանսա պիտի անցնի, բայց չէի պիտեր, որ հոս ալ պիտի գայ...

— Ի՞նչ կ'ըսես, Ֆրանսուա՛: Ինքնա – չարժին մէջ եղողը մեր ընդհանուր քըն – նիչը՝ Պ. Պոնչանն էր, խարտեաշ ու կար – ճատակ Ալզասցի մը... Թուխերս կը կարծենք, որ բոլոր խարտեաշները իրա – րու կը նմանին...

Այդ պիչեր երկու բարեկամները չուտ թժտուեցան: Յաջորդ օրը Քոմմոն սկը – սաւ իրագործել պիչերը յղացած սադա – յէլեան ծրագիրը, կոլտեան մասնելու համար Ֆրանսուա Պասթիւը: Սպասեց, որ Պասթիւ դուրս գայ փանսիոնէն: Ներս մտաւ: Ժօզէֆին ճաշասեղանին սպասները կը վերցնէր:

— Մ՞ւր է տիկին Փանըթէն, — հար – ցուց:

— Տիկինը երէկ պիչեր անհանգստա – ցաւ, դեռ կը պառկի:

— Սիրելի Ժօզէֆին, — ըսաւ Քոմմոն, ձեր կնոջ գրպանը յիսուն Ֆրանքնոց մը սահեցնելով, — Զատիկը կը մօտենայ, գարնիկներուդ համար լաւ նուէրներ պէտք չատ խելացի տղաներ են:

— Բայց, Պր. Քոմմոն, այս գումարը չատ մեծ է...

— Ոչի՛նչ: Գիտեմ, որ վատահելի կին մըն ես: Գիտեմ, որ մեր հայրենիքը եւ ամբողջ Եւրոպան վտանգաւոր օրեր կ'ապ – րին: Թշնամին լրտեսներ զրկած է ամէն կողմ, պէտք է կասկածինք մեր եղբայր – ներէն իսկ: Պր. Պասթիւ, ձեր վարձա – կալը ի՞նչպէս կ'անցընէ իր ժամանակը:

— Ամէն իրիկուն սենեակին մէջ կը փակուի, անուուէի մը կը հանէ քարի կը – տորներ, սեղանին վրայ կը բանայ հըս – կայ քարէս մը՝ մանր գիրերով ու ան – հասկնալի նշաններով... Յետոյ, օրե – րով կը չրջէ դաչտերուն եւ անտառնե – րուն մէջ: Անցեալ օր դարակին մէջ տե – սայ պահարաններ՝ Գերմանիոյ հասցէով ... Լայփցիկ քաղաքը Գերմանիոյ մէջ է, չէ՞...:

— Կրնա՞մ աչք մը նետել, Պր. Պաս – թիւի սենեակին մէջ, քու ներկայու – թեամբ:

— Միայն թէ ղողչ. տիկինը կրնայ դիս կանչել:

Քոմմոն մօտեցաւ դարակներուն, պատ – քարէզը, սովորական քարէզ մը, զոր կարելի է դանել նոյնիսկ Թիւլի վրա – տունը, կարմիր մատիտով նչաններ ըրաւ դանազան տեղեր, ու նամակներէն մէկը վրայէն մէկ սահեցնելով դուրս եկաւ...

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԻՒՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ԿԱՐՍԻ 1921 Ի ԴԱՇՆԱԿԻՒՐԸ

—ս—

«Լրաբեր հասարակական գիտութիւն – ների» հանդէսի Յունիսի թիւին մէջ, ատացուած վերջերս, իրատարանական գի – տութիւններու տոքթէօր Ա. Եսայեան, «Կարսի պայմանագրի 30 տարին» խոր – հրով յօդուածի մը մէջ հարեւանցի ձե – ւով կ'անդրադառնայ այդ դաչնագրին հետ կապ ունեցող մանրամասնութիւն – ներու:

«Անդրկովկասեան խորհրդային հան – րապետութիւններու յարաբերութիւնները Թուրքիոյ հետ կարգի մտան Կարսի խոր – հրդաժողովին, որ տեղի ունեցաւ 1921 Սեպտեմբեր – Հոկտեմբերին՝ Խորհրդա – յին Ռուսաստանի մասնակցութեամբ»:

Թուրքերը, կը գրէ հեղինակը, կը ձգտ – ային «խորհրդաժողովը ատարել խոր – հրդային հանրապետութիւններէն իւրա – քանչիւրին հետ առանձին հաչտութիւն կնքելով՝ նպատակ ունենալով չլատել Անդրկովկասի խորհրդային հանրապե – տութիւններու միասնութիւնը եւ անոնց – մէ իւրաքանչիւրին պարտադրել պայ – մանագրի իր պայմանները»:

Խորհ. Ռուսաստանի ներկայացուցիչին միջնորդութեամբ համաձայնութիւն կը դոյանայ ընդհանուր համաձայնագիր մը կնքել: Անկէ եաք Թուրքերը վիճաբա – նութեան առարկայ կը դարձնեն համա – ձայնագրին ձեւը, առաջարկելով, որ հարցերը խմբաւորուին ըստ հանրապե – տութիւններու: «Կարսի խորհրդաժող – ովին հիմնակէտն էր Մոսկուայի ռուս – Թրքական համաձայնագիրը, ըստ որուն հիմնական հարցերը այսպէս թէ այնպէս կարգադրուած էին, սակայն բանակցու – թիւնները կարսի մէջ կը ձգձգուէին: Թուրքերը կը յամառէին եւ, նոյնիսկ կը պահանջէին, որ յեղափոխութեան հետե – ւանքով Անդրկովկասի մէջ Թուրքերու կրած վնասները հատուցուին»: Բնութա – գրելով Թուրքերու վարքագիծը կարսի խորհրդաժողովին, Խորհ. Ռուսաստանի ներկայացուցիչը՝ Գանեցկին Արտաքին Գործերու ժողովրդական կոմիսար Չիչե – րինի կը գրէր. «Թուրքերը յանձնաժող – ովին մէջ խիստ պահանջկոտ են, Անդր – կովկասեան հանրապետութիւններու հան – դէպ անվստահութեան տպաւորութիւն կը թողուն եւ կը փորձեն բոլոր հարցերը լուծել ռազմավարական տեսանկիւնէ»:

Բանակցութիւններու ընթացքին Թուրք պատուիրակները երբեք նկատի չէին առ – ներ Անդրկովկասեան հանրապետութիւն – ներու արդարացի պահանջները: Թուր – քերը նոյնիսկ կը մերժէին եւ վերադար – ձնել Ալեքսանդրապոլի պահեստէն ի – րենց յափշտակած ապրանքները:

«Տեղեկանալով, որ Թուրքերը համա – ձայն չեն վերադարձնել գոյքը, պատճա – ռաբանելով, որ ան արդէն զործածուած է, կը գրէ իր զեկուցագրին մէջ Գանեց – կի, ես խնդրի երկու կողմերուն առա – ջարկեցի յօդուածը նամակով փոխանցել, որուն մէջ ըսուած ըլլայ, որ Թուրք կառավարութիւնը կը պատասխանատու վե – րադարձնել գոյքը բնական վիճակի մէջ եւ կամ հատուցումի ձեւով՝ համաձայ – նութեամբ: Սկիզբը Թուրքերը արգունք կը թափէին, յիշեցնելով իրենց ծանր վի – ճակը, եւ կը խնդրէին այդ հարցին մա – սին չխօսիլ խորհրդաժողովին, հատաս – տացնելով, որ բարեկամ կառավարու – թիւնները իրենց միջեւ կը կարգադրեն այս խնդիրը»:

Խորհրդային պատուիրակները առար – կեցին, նկատել կուտայ յօդուածագիրը, թէեւ ընդունելով, որ մանրամասնու – թիւնները ճշդուին կառավարութիւններու կողմէ: Յամենայն դէպս գրաւուած գոյ – քերը եւ վերադարձնելու սկզբունքը պէտք է գրաւոր հաստատուէր: «Ի պատասխան առը, Թուրք պատուիրակութիւնը յայ – տարարեց, թէ եթէ Անդրկովկասեան պատուիրակութիւնները պնդեն, որ վե – րադարձուի այդ գոյքը, ինք ալ կը պա – հանջէ այն առեն, որ իրեն վերադարձուի Էրզրումէն, Կարսէն եւ Սարիդամիշէն տարուած գոյքը: Այնուհետեւ Թուրքերը յայտարարեցին, թէ խորհրդային պատ – ուիրակութիւնները իրաւունք չունին եւ պահանջելու Ալեքսանդրապոլի երկա – թուղիի պահեստին գոյքը, քանի որ այդ մասին ոչ մէկ խօսք եղած է Մոսկուայի համաձայնագիրին մէջ: Թուրք պատուի – րակութեան առարկութիւններն ու պա – հանջները ոչ մէկ ձեւով արդարանալի էին, քանի որ հայկական խորհրդային պատուիրակութիւնը Կարսի մէջ կը պա – հանջէր եւ վերադարձնել, մանաւանդ պա – պէս, 1921 Մարտ 16ին Մոսկուայի մէջ ռուս–Թրքական համաձայնագրի կէտ – քումէն եաք Թուրքերու կողոպտած գոյ – քերն աննչան մասը միայն: Հայկական պատուիրակութիւնը չպահանջէր, որ Թուրքերը վերադարձնեն իրենց կողոպ – տած ամբողջ գոյքը՝ Հայաստանէ, պե – տական թէ անհատական: Խօսքը կը վե – րաբերէր մանակի փոխհատուցումի մը»:

Յօդուածագիրը ապա կը գրէ. «Ինչպէս կը վկայէ Գանեցկին, Կարսի բանակցու – թիւններու ընթացքին Անդրկովկասեան խորհրդային հանրապետութիւններու պատուիրակութիւնները միշտ նկատի կ'առնէին Թուրքերու ցանկութիւնները եւ փոխադարձ դիջումներ կատարելու պատ – րաստակամութիւն կը ցուցաբերէին, սա – կայն Թուրքերը երբեք նկատի չէին առ – ներ անոնց արդարացի պահանջները: Այդ պահանջները Թուրքիոյ չահերուն չէին վնասեր: Այդ պատճառով ալ Ռուսիոյ պատուիրակութեան դեկավարը դառնու – թեամբ կը գրէր՝ «Թուրքերու որդեգրած դիրքը այնպէս է, որ ակամայ հարց կու – տաս ինքզինքիդ, թէ ինչո՞ւ մենք անոնց համար այդքան զոհողութիւն կատարե – ցինք»:

Հայեր Գաւառէն

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադրու – թեան 82րդ տարեդարձի հանդիսութիւնը, կազմակերպութեամբ «Եօթնեղբայրեան» ենթահամքէի եւ Նոր Սերունդի «Շ. Նարդունի» խումբին, տեղի ունեցաւ Նո – յեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ եաք Ռիւ Ժիլի սրահը: Ինչպէս միշտ, այս տարի ալ ժո – ղովուրդը եկած էր հայասութեամբ լսե – լու կուսակցութեան խօսքը:

Հանդիսութիւնը բացուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով, երգուած Նոր Սերունդի խումբի անդամներու կողմէ: Ապա նա – խագահը՝ ընկ. Ղեւոնդ Թորոսեան երկու խօսքով բացատրեց օրուան նորհուրդը: Գեղարուեստական բաժնին իրենց մաս – նակցութիւնը բերին արտասանութեամբ՝ Օր. Հայկանոյշ Մարաչեան, երգով՝ Պետրոս Յակոբեան, նուագով՝ Փասքալ Բաբախեան, արտասանութիւնով՝ Վար – դան Աթմաճեան, երգով՝ Վարդգէս Վար – դանեան: Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբը ներկայացուց հայկական պարեր:

Օրուան բանախօսը՝ ընկ. Կարօ Յով – սէփեան իր ճառին ընթացքին մանաւա – նապէս անդրադարձաւ Հայ Դատի աչխա – տանքներուն, դնելով, որ մեր հզօրու – վերադարձի հարցը հիմնական առաջա – դրութիւնը կը մնայ Հ. Յ. Դաշնակցու – թեան համար:

Հանդիսութեան յաջորդեց ընկերական խնջոյքը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՋԻԳԸ

Դ.

Ժանն Թեւերուն մէջ առաւ Ժորժը, խա – լոյն անտառը մտաւ, հոն մխրճեցաւ, ու աւելի լաւ պահուըտելու համար, խոտաւ խոտերուն վրայ կկղեցաւ: Բնականաբար, Ժորժ անցած զարձածին դիտակցութիւ – նը չունէր: Տղան ուղեց խօսիլ: Բայց մայ – րը լռութիւն պարտադրեց, սոսկումի չարժուձեւով մը անոր չնթունքներուն վրայ դնելով ձեռքը: Ոտիկան պինուտ – ները, որոնք միշտ կը յառաջանային, ընդհատ անհետացան ձերբակալուած կը – նոջ հետ:

Ժանն սպասեց: Ամէնէն ցաւագին ու ահաբեկիչ խորհրդածութիւնները պատ – րած էին միտքը: Իր յուսահատութիւնը յանկարծ պոռթկաց.

— Եւ սակայն յանցաւոր չեմ, ըսաւ այրին, զրեթէ բարձրաձայն, առանց այդ բանին գիտակցութիւնը ունենալու: Այդ մարդը, այդ թշուառականը զործած է ոճիրները, ու ես կը պահուըտիմ... ես կ'ամբաստանուիմ, ես որ անմեղ եմ...

Ժանն պահ մը ընդհատեց խօսքը ու յե – տոյ սարսռագին չարունակեց.

— Այո, մտաղրութեամբ անմեղ, բայց ոչ իրողութեամբ: Գործարանին պահա – պանուհին էի: Հոն մնալու էի, հակառակ ամէն բանի, ու հոն մեռնելու էի, վո – խանակ խոյս տալու: Ի՞նչպէս չըմրունեցի այս բանը: Թշուառական ժաքի պէս ես ալ ներկայ էի արկղակալին տուած հա – չիւներուն, զործատէրին մեկնումէն ա – ռաջ: Ի՞նչպէս չյիչեցի որ ղրամարկղին մէջ գտնուած դումարը կը ներկայացնէր զուն վրայ ժաք խօսած էր իր նամակին մէջ: Ինչո՞ւ ժաքի ղեկտուներուն չկառ – չեցայ ու չաղաղակեցի. «Ահա յանցա – ւորը»: Բայց պիտի սպաննէր զիս...: Իրը վոյժ: Հաղար անգամ նախընտրելի էր մեռնիլ քան թէ հրէչային ամբաստա – նութեան մը ենթարկուիլ, առանց կարե – նալու ինքզինքս արդարացնել:

Ժորժ ընդմիջեց մօրը մենախօսութիւնը.

— Մայրիկ, անօթի եմ, ըսաւ ան:

Տարաբախտ մայրը բուռն հարուած մը ղգաց սրտին մէջ: Զաւակը անօթի՛ էր: Շրջաղեստին զրպանը պրպտեց խոհոյն, յուսալով որ քանի ֆրանք պարունակող թղթապանակը պիտի գտնէր հոն: Զո՛ւր յոյս: Ոչինչին մէկ կարասիին վրայ ձգած էր իր զրամապանակը: Վեց սու միայն կար զրպանին մէջ: Տղան կրկնեց.

— Մայրիկ, անօթի եմ...:

— Տակաւին պիտի քալենք, անուչիկս, պատասխանեց տիկին Ֆօրթիէ, սեղմուած սրտով եւ հեծկլտուն ձայնով: Անչուշտ, չատ չանցած, գիւղ մը պիտի հասնինք, հոն հաց ու չոքոլա պիտի դնեմ...:

— Մայրիկ, յուղնեցայ... չեմ կրնար քալել:

— Քեզ պիտի գրկեմ, աղուոս...

Ու Ժորժը թեւերուն մէջ առնելով տի – կին Ֆօրթիէ չարունակեց ճամբան: Ժամ մը քալեց ընչահատ, իր ուժերը սպառելով: Ի վերջոյ նչմարեց տուներ, գիւղ մը: Ու քայլերը փութացուց: Առաջին տուներէն դրեթէ հարիւր քայլ հեռու, ժանն կանգ առաւ ու տղան վար դրաւ. ուժասպառ զարձած, յոդնութենէն անդամալուծուած թեւերը չէին կրնար այլեւս կրել այդ բեռը:

— Փորձէ քալել, սիրելիս, ըսաւ այրին: Ժորժ փորձեց քալել: Իր ցաւած ոտ – քերը չկրցին յառաջանալ:

— Հոս կը սպասե՞ս ինծի, սիրունիկս, ըսաւ ժանն: Ուտելիք պիտի բերեմ քեզի ... Անտառին մէջ չես վախնար, այնպէս չէ՞:

— Ոչ, մայրիկ:

Ժորժ տերեւներուն վրայ փռուեցաւ, խաւաքարտէ ձին կուրծքին դէմ սեղմե – լով:

— Հիմա պիտի քնանայ, ըսաւ ժանն մտովի: Աւելի լաւ... խեղճ փոքրիկը պիտի չնչմարէ իմ բացակայութիւնս: Մնաց որ, ընդհուպ պիտի վերադառնամ:

Ժորժ աչքերը փակած էր արդէն: Տիկին Ֆօրթիէ իր զանդաչուն սրունքներով կա – րելի եղածին չափ արագ ուղղուեցաւ դէ – պի այն գիւղը զոր քիչ մը առաջ նչմա – րած էր: Մէկ ժամէն հասաւ տուներուն առջեւ:

Առաուն կանուխ էր, բայց խանութները արդէն իսկ սկսած էին բացուիլ: Բացա – յայտ հետաքրքրութեամբ կը դիտէին ժաննը, որ տ՛ալ աւելի վրդովումի ու մտա – հոգութեան մատնուեցաւ:

Ժանն նպարավաճառանոց մը մտաւ եւ տասը սանթիմնոց չոքոլա մը ուղեց: Հոն – կէ դուրս ելլելով հացագործի մը խա – նութը մտաւ ու չորս սուի հաց գնեց: Այս մանր ծախքերը ընելէ յետոյ՝ քովը դրամ չմնաց:

[redacted]

ՔԶԱՎԻԻ ՏԸ ՄՈՆԹԻՊԱՆ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Համակրաւիճ տեղահանութեան առթիւ)

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեան 500 ֆր., *Պ. Զարեհ Մուրատեան* 100 ֆ.:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Անոիկ Տէր-Յարութիւնեան եւ զաւակը Յովակ 130 *մարք կը նուիրեն Հ. Յ. Դ. վէթերաններու Ֆոնտին,* 35 *մարք Հայ Մշակոյթի Տան եւ* 35 *մարք «Յառաջ»ին, հանգուցեալ Յովսէփ Վանիփուշի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի:*

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՎԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբի:

24 *Նոյ. Ուրբաթ, ժամը* 20·30*ին Գ. Իփէկեան ակումբին մէջ,* 40 *Ռիւ Վիքթոր Հիւկօ:*

Կը դասախօսէ Մ. ՏՈՒՄԱՃԵԱՆ

«Հայ երիտասարդը հայկական իրաւունքներուն դիմաց»

Կը հրաւիրուի Վիճէնի հայ երկսեռ երիտասարդութիւնը անխտիր:

ՀԱՆ - ԽՆՋՈՅՔ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի, կիրակի Նոյ. 26 ժամը 18ին 4, *Ռիւ տը լա Տէֆանս կը նախագահէ ընկ. ՀՐԱԶ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Պ. ՊԵՏԻԿ իր նուագով եւ երգերով*

Հ. Յ. Գ.

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Շաբաթ 25 Նոյ. Ահարոնեան ակումբը ժամը 20·30ին: Իւղոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

×

ԼԻՈՆ — Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8·30*ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:*

RECITAL DE PIANO

Huguette AGEDERIAN

SALLE GAVEAU

45, Rue La Boëtie — Paris (8e)

Jeudi 7 décembre à 21 h. précises

Oeuvres de : HAENDEL — CHOPIN — DEBUSSY — LISTZ

Prix des places 10, 15, 20, 25 Frs.

Vente des billets : Agederian, 67, Rue de Cléry, Paris (2e) et à la Salle Gaveau

ԲԱՅԱՌԻԿ ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի կողմէ, ի պատիւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի նորընտիր վարչութեան

Տեղի կ'ունենայ 26 Նոյեմբեր Կիրակի Կէսօրին, Միութեան սրահին մէջ 7 Ռիւ Փափէր

Այս բացառիկ ճաշասեղանին սիրով կը հրաւիրուին Միութեանս անդամ անդամուհիները, ինչպէս նաեւ մեր համակիր ներն ու բարեկամները:

ճաշասեղանին մասնակցութեան տոմսերը ապահովել Բարեգործականի Տիկնիներէն եւ Քարտուղարութենէն: Հեռաձայն 54–16–59

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թաղէոս Բարթողիմէոս եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը կը յայտարարէ թէ Կիրակի Դեկտեմբեր 3*ին Ս. եկեղեցւոյ անուան Թաղէոս եւ Բարթողիմէոս սրբազան առաքելոց ուխտին առթիւ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր եպիսկոպոսական պատարագ, մատաղօրհնութիւն եւ հոգեհանդիստ, զոր կը մատուցանէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:*

Պատարագի ընթացքին օծումը պիտի կատարուի նոր սրբապատկերներուն զոր գծած է եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ Վաչէ Վրդ. Իգնատիոսեան:

Սկիզբը ժամերգութեան ժամը 8, *հանդիսաւոր պատարագ ժամը* 10*ին, քարոզ ժամը* 11*ին:*

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 3, ժամը 16էն կէս գիշեր
Dans les Salons de l'Hôtel George V, 31 Avenue George V, Paris (8e)

Նախագահութեամբ Տէր եւ Տիկին ԳԷՈՐԳ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ
DON DIEGO et SON ORCHESTRE

Մուտք 20 ֆր. — ուսանողներու կէս գին
Ապահովել սեղանները՝ 924–38–54

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Վերսկսած են Սէն Լուի մէջ հայերէնի դասընթացքները, որոնք տեղի կ'ունենան Շաբթի օրերը ժամը 9*էն* 12:

Եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան վարչութիւնը կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ծնողքները առաջնորդել իրենց զաւակները, առանց թերացումի: Կը դասաւանդէ՝ Շահան Խահանայ Տէտէեան:

ՀՈՒՐԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐՔ

Ծնունդի եւ Ամանորի առթիւ կազմակերպուած է սովորական ճամբորդութիւնը Աւստրիա, Ս. Եոհան: Մեկնում Դեկտեմբեր 23, *կառ տը Լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար* 3*ին:*

Ս. Եոհան կը գտնուի Սալցպուրկի շրջանը, պատսպարուած հովերէն, մշուշէն: Բնակութիւն Կոլտերը Հիրշ պանդոկը, հանգստաւէտ սենեակներ, տաք եւ պաղ ջուր, հեռաձայն, կեդրոնական ջեռուցում, խնամուած ճաշ:

Սահմանափակ տեղեր:

Մասնակցութիւն 545 ֆր.
Կանխավճար 95 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 8էն առաջ:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Է. Տ. ՃԻՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Քատուիրակ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տոնածառը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17ԻՆ

Ա Զ Դ

Մոնմորանսիի եւ Անտիւիի Հանգըստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14*էն* 18 (*նահանգապետութեան հրամանով*):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱՆԱՄԻ
(*Կնիք*)

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ 1973

Մօտ աւուրն լոյս կը տեսնէ 1973*ի Գոյամարտ Օրացոյցը: Գունաւոր կողք,* 12 *էջեր պատմական, ազգային ու այժմէական նիւթերով: Խնամուած պատրաստութիւն*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տօնածառը Յունուար 14*ին:*

×

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի Բարեկենդանի ճաշը: Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲԱՅԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան ընդհ. ժողովի դիւանը, ստիպուած բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները 30 *Նոյեմբեր Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը* 9*ին, Մէզոն տէ Վիէօի սրահը,* 17, *Ռիւ Վոլթէռ, Ալֆորվիլ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:*

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 6*ին, ընկերուհի Աւետիսեանի բնակարանը,* 95 *պիս, Ռիւ տիւ Մենիլ, Անիէռ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:*

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱՆՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշաձակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
23
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI
23 NOVEMBRE
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.571

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.571

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԱՆՈՒՆ ԲԱՐԵՐԱՐԸ՝ ՎԱՐԴԱՆ ՃԻՆԻՇԵԱՆ

—o—

Կիլիկեան Աթոռի Ազգային Կեդր. Վարչութեան Քաղաքական Ժողովը իր քառամեայ Տեղեկագրին մէջ կը գրէր թէ նաեւ «սիրալիր յարաբերութիւններ պահած է Ճինիշեան հաստատութեան հետ»։

Առաջին անգամն է, որ կը հանդիպէինք այս անունին։ Ագդակ Հոկտ. 27ին հրատարակեց կարգ մը տեղեկութիւններ «Ճինիշեան Բարեսիրական Հիմնարկ»ի մասին, բարեբարին լուսաբնկարով։

Նոր ստացանք Որբերու հայր··· «անանուն բարերար»ը խորագրով գրքոյկ մը՝ Հաւուբրտ Գարակէօզեան Հիմնարկութեան տնօրէն Նուպար Գ. Դաւիթեանի «Ներածական»ով։

Գրքոյկը ամբողջովին նուիրուած է բարերար Վարդան Ճինիշեանի, ծնած Մարաշ 1867ին, մեռած 30 Յուլիս 1966ին Նիւ Եորքի մէջ, 99 տարեկանին։ Հայրը՝ վերապատուելի Յարութիւն Ճինիշեան (ծնած Մարաշ 1840ին, մեռած Մասնիթ Վէրնըն, Ն. Ե., 9 Յունիս 1920ին) հայ Աւետարանական երէց էր՝ չրջանաւարտ Մարաշի Առաուածաբանական վարժարանէն, ուսուցչական եւ քարոզչական պաշտօններ վարած Մարաշ, Հաճըն, Սիս, Զմիւռնիա, Խոտէմիշ եւ Նիկոմիտիա։

Վարդան Ճինիշեան քոլէճական կրթութիւն ունէր։ Մարաշի մէջ հիմնած էր արեւելեան զորվերու արհեստանոց-զարծատուն մը, ուր զորպաշինութեան սահեան կը սորվէին եւ օրապահիկ կը ճարէին բազմաթիւ հայ կիներ ու աղջիկներ։

Ընտանեօք գաղթած Ամերիկա՝ Ճինիշեան կը զբաղի արեւելեան գորգերու առեւտուրով։ Կ'ապրէր առհմանափակ չըրջանակի մէջ։ Ունէր ինքնայատուկ նկարագիրը։ Կրօնասէր էր եւ ծայրայեղօրէն ինայասէր։ Տարիներու ընթացքին ալեցած էր մեծ հարստութեան, որմէ առատաձեռնօրէն բաժին կը հանէր բարեսիրական նպատակներու, առանց փողի ու թմբուկի։ Բոլորովին անանուն։

Ճինիշեան Ամերիկայէն դուրս եւս տարած է բարեգործական ձեռնարկներ։

1947 Յունիս 27ին ազգային բարերար Միհրան Գարակէօզեանի մէջողու Հալէպի առաջնորդ Լուսահոգի Զարեհ Եպս. փափաքանի տրամադրութեան տակ դրած է տարեկան 5000 տոլար, երեք տարուան համար։ Այս դրամարը պիտի յատկացուէր առանց չարանուանական խտրութեան, Հալէպի հայ կաթօլ այրիներուն, որոնք ծայրայեղ չքաւորութեան մատնուած են։ Զարեհ սրբազան անմիջապէս կազմած է Խնամակալ Մարմին մը, մասնակցութեամբ երեք չարանուանութեանց ներկայացուցիչներուն։

Բարերարը, որ պայման դրած էր բոլորովին անանուն մնալ, հետզհետէ աւելցնելով իր տուած նպաստը, 1947էն 1968՝ քանիսնգամ տարուան ընթացքին Խնամակալ Մարմնի տրամադրութեան տակ դրած է 182·990 տոլար։ Այս դրամարով կարելի եղած է օժանդակել հարիւրաւոր աննեղուկ այրի կիներու, որոնք ամօթխածութեամբ կը ծածկէին իրենց թշուառութիւնը։ Որեղեր դարձած հարիւրաւոր երկաթ փոքրիկներ եւ իրենց մայրերը դէղ եւ բժշկական խնամք ստացած են Տիկնոջ Գարակէօզեան զբաղմանատան միջոցաւ։ Օր. Լիլա Գարակէօզեան քանիցս այցելած է Հալէպ անձամբ քննելու համար տարուած աշխատանքները եւ տեղեկագրելու բարերարին։

Վարդան Ճինիշեան ի կենդանութեան պատրաստած կտակով եօթը միլիոն տոլար վստահած է Փրեսպիթերեանններու ամերիկեան մեծ հաստատութեան, պայմանի դնելով, որ անոր տոկոսը միայն գործածեն Միջին Արեւելքի ՀՍՅ չքաւորներուն անխտիր, առանց որեւէ գումար յատկացնելու կրթական կամ չինարարական ձեռնարկներու, որոնց համար զանազան ուրիշ հիմնարկութիւններ կան։

Այս 7·000·000 տոլարէն անկախ բարեբարը նաեւ 300·000 տոլար յատկացուցած է նոյն նպատակին՝ ի յիշատակ իր մօր Կատարինէի։ Ինամակալ Մարմինը այժմ Հալէպէն դուրս ամբողջ Սուրիոյ եւ Լիբանանի վրայ տարածած է իր նպաստի գործը։

Ճինիշեան Բարեսիրական Հիմնարկի Պէյրութի գործակիրը տնօրէնն է զուլեյեան հայախօս Շէյխնպըրկ, որուն համաձայն Հիմնադրամի տարեկան եկամուտին 75 առ հարիւրը միայն կը գործածուի, իսկ 25 առ հարիւրը կը կուտակուի իրրեւ պահեստի գումար։ Կատակատար Յանձնախումբը Նիւ Եորքի մէջ ունի Խորհրդատու Մարմին մը, որ կը խորհրդակցի Հալէպի եւ Պէյրութի հետ նոյն մարմիններուն հետ։

Պէյրութի տնօրէնը կ'օգնէ հայ կաթոլիկ եկեղեցիներու՝ նպաստներ տալով, դեղ եւ ուտելիներու՝ տեսակէտէն բաշխելով ծերերու, անուժելի հիւանդներու, որբերու, եւայլն։ Հիմնարկը խնամատարական կեդրոններ ունի Պէյրութի Նոր Մարաշ, Նոր Առանց եւ Ամանոս թաղամասերուն մէջ։

Ճինիշեան Հիմնարկը կ'օժանդակէ նաեւ Պէյրութիկուրանոց –Պեյրանոցին, Թրեշնոց Բոյնին, Բուժարանին, Օդնութեան Աթոռի կազդուրման կայանին, Զանկոյ եւ Կաթոլիկներու ամառնային կեդրոններուն, Անթարաս Ցղութեան Բոյրերու Զբօսրուն, Անթարաս Ցղութեան Բոյրերու Մանուկներու պարտէզին եւ Ազգանպաստ Ընկերութեան Սանուց Տան։

Այսքան ընդարձակ է Անանուն Բարեբարին հիմնած բարեսիրական ձեռնարկներուն հիմնադրամի տարեկան եկամուտին գործունէութեան դաշտը։ Համեստ կին գործունէութեան դաշտը։ Համեստ կին գործունէութեան դաշտը։ Համեստ կին մարդասէրին անունը յաւերժացած է իր մահէն վերջ միայն։

Ազգային բարեբարի լռինչ օրինակելի տիպար։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲՈՒՌՆ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԻ ՎՐԱՅ

—o—

Շատ բուռն բախումներ տեղի ունեցան Սուրիացիներու եւ Իսրայէլացիներու միջեւ, Կոլանի սարահարթի վրայ։ Առջի օր իսրայէլեան օդուժը ռմբակոծեց սուրիական բանակատեղիներ եւ պաշտօնեաներ կայաններ՝ կարեւոր վնասներ տալով։ Իրրեւ փոխադարձութիւն սուրիական հրեանին, իր կարգին, ռմբակոծեց Կոլանի չրջափակի քանի մը իսրայէլեան դիւղեր։ Հրեանիներու գործողութեանց միջամտեցին հրատայլեր եւ պրահապատ կառքեր, ապա երկու կողմերու օդանաւերը։

Այսպէս է, որ բախումները ճակատամարտի բնոյթ ստացան, եւ Դամասկոս ու Թել Աւիվ մեծ վնասներու մասին կը լսուի։

Համաձայն Իսրայէլացիներուն սուրիական վեց օդանաւեր վար առնուած են եւ 12 հրատայլեր քանդուած։ Դամասկոսի ձայնասփիւռը կը հաղորդէ 14 հրատայլերու եւ երկու օդանաւերու պղեռնումը «թշնամի ճակատին մէջ»։

Դէպերը նկատել կուտան, թէ 1970էն ցայսօր, այսինքն պինպուլի հաստատումէն ի վեր առաջին անգամն է, որ այս տարողութեամբ բախումներ տեղի կ'ունենան սուրիական սահմանին վրայ։ Այս առիթով նկատել կը տրուի, թէ այս անգամ Սուրիացիք չեն փորձած կրաւորական դիրք բռնել, այլ ընդհակառակն, զօրաւոր փոխադարձութիւն կատարած են չմարանելով մեծ թիւով օդանաւ, հրատայլ եւ հրեանի հրատարակ հանել։ Ասիկա կրնայ բացատրուիլ այն իրողութեամբ, որ եղիպտացիք խոստացած էին վերջերս «լուռ» չմնալ Սուէզի ճակատին վրայ, եթէ երբեք Իսրայէլացիք մեծ տարողութեան գործողութիւններու ձեռնարկեն Սուրիոյ դէմ։

Գահիրէէն կը հաղորդեն, թէ եղիպտոսի Նախարարներու Խորհուրդը «քննութեան առած է իսրայէլեան յարձակումը» եւ այս ուղղութեամբ «որոշումներ տուած է»։ Որոշումներու բնոյթի մասին լուր չկայ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԺԱՆԹինի կառավարութիւնը յայտարարեց, թէ փերոնի դէմ դաւ մը երեւան հանած է։ Բանակի ուժեր «պաշտպանելու» համար Արժանթինի նախկին նախագահը, վերնատրական չղթայի տակ առած են Փերոնի պանդոկը։ Շատերու համար «դաւ»ի լուրը կառավարութեան կողմէ յղացուած պատճառաբանութիւն մըն է, որպէսզի պաշտպանելու պատրուակին տակ թոյլ չտայ Փերոնի չփում հասարակութեան հետ։

ԺԸՆԵՒԻ մէջ Խորհ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչները վերսկսան բանակցիլ հիւլէական զէնքերու տարածափակման խնդրին չուրջ։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ. 131րդ անդամը դարձաւ Իւնեսքոյի։ Դաշնակցային Գերմանիա այս անգամ չփորձեց արգիլք հանդիսանալ Արեւելեան Գերմանիոյ անդամակցութեան։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԻՔՍՈՆԻ անձնական խորհրդատուն՝ Քիսինճըր Փարիզէն Պրիւքսէլ մեկնեցաւ տեսակցելու համար Զօր. Սուէտթոյի հետ։ Ինտոնեզիոյ նախագահը այժմ Պելժիա կը գտնուի։ Քիսինճըր – Լը Տիւք Թօ դաղտնի խոսակցութիւնները դեռ կը չարունակուին։ Սակայն կը հաղորդեն, թէ նախագահ Թիէօ երկու կէտի մէջ բացարձակ անզիջող կը մնայ։ առաջինը իր այն պահանջն է, որ Հանոյի ուժերը հեռանան Հար. Վիէթնամէ, երկրորդը՝ Հար. Վիէթնամի քաղաքական հարցը պէտք է լուծուի իր մասնակցութեամբ։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ընտրութիւնները կրնան տեղի ունենալ Փետրուարին Ապրիլի փոխարէն։ Այդ տալտրութիւնը ձգել կուտան կարգ մը որոշումներ, որուած քուէաթուղթերու եւ ընտրական ցանկերու արձանագրութեան մասին։ Երկուշաբթի օր, Էմսփրէս, Օռոռ եւ Ֆիկարօ հանրային կարծիքի երեք տարբեր քննութիւններ կը հրատարակէին, որոնք նոյնիսկ իրարու կը հակասեն։

ԱՆԳԼԻՈՑ արքայական ամրոցը՝ Էլիզապէթ թագուհին եւ իշխան Ֆիլիփ, իրենց ամուսնութեան արծաթեայ տարեդարձը տօնեցին, ընտանեկան չրջանակի մէջ։

ՔՈՒՊՈՆ. որոշեց դատել այն երեք սեւամորթ օդահէնները, որոնք վերջերս ամերիկեան օդանաւ մը առեւանգած էին։ Քուպա կ'ուզէ համաձայնութեան գալ Ուաշինկթընի հետ՝ օդահէնութեան դէմ պայքարելու խնդրին մէջ։

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՑ վարչապետը Անգապայի մէջ խոսակցութիւններ ունեցաւ վարչապետ Ֆերիա Մէյլէնի հետ։

ԵՐԵՒԱՆ ⇄ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԽՄԲ.— Երեւանի Հեռատիպի լուրերը կուտանք կանոնաւորաբար լեզուական ու նաեւ «թարգմանական» աշխատանք տանելէ ետք։ Արդարեւ որքան կրկնենք, կըրկին ինչ է դատապարտելու համար այն աղճատուած հայերէնը, որ տուն-տեղ եղած է Երեւանի մէջ եւ որ օրէ օր աւելի աւեր կը գործէ։ Գաղափար մը տալու համար մեր ընթերցողներուն թէ ի՞նչ կը հասկնայ Երեւան, երբ կ'ըսէ թէ «մայրենի լեզուով» կը տրուին լուրերը, այսօր բացառաբար, կուտանք Արմէնփրէսի հաղորդումը իր լեզուով, փոխելով միայն ուղղագրութիւնը։

ԵՐԵՒԱՆ, 17 Նոյեմբեր (Արմէնփրէս)

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՍԵՄԻՆԱՐ ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ

Սոցիալիստական երկիրներէ անառնա – կան ինտեղրացման կոմպլէքսային ծրագրով նախատեսուած է ստեղծել անառնական փոխօգնութեան խորհրդի անդամ պետութիւններէ պիտառեխնիկական ինֆորմացիայի միասնական միջազգային սիստեմ։ Այդ պրոբլեմի ուղղութեամբ կատարուող համատեղ աշխատանքներում մեծ ուշադրութիւն է նուիրուում պիտառեխնիկական ինֆորմացիայի ստեղծ – ման տեսական հիմունք – ներին եւ մեթոդներին հետազոտութիւններին։

Այդ պրոբլեմի կարեւոր թեմաներից մէկին՝ բնական լեզուներով տեքստերը ստեղծման կերպով մշակելու խնդրին էր նուիրուած, Նոյեմբեր 13ից մինչեւ 17ը Երեւանում անցկացուած պիտական սեմինարը։ Դրան մասնակցում էին Բուլղարիայի Ժողովրդական Հանրապետութեան, Հունգարական Ժողովրդական Հանրապետութեան, Գերմանական Դեմոկրատական Հանրապետութեան եւ Սովետական Միութեան մասնագէտներ ու պիտանականներ։

Սեմինարում լսուեց 20ից աւելի զեկուցում եւ հաղորդում տեքստերի ստեղծման մշակման հրատապ խնդիրների վերաբերեալ։ Մասնաւորապէս չարաղրուեցին այդ գործի սկզբունքները, ինֆորմացիոն – որոնողական կոնկրէտ սիստեմներում ստեղծման մեթոդների կիրառման որոշ հարցեր։

Սեմինարի մասնակիցները ծանօթացան այդ պրոբլեմի մշակման ուղղութեամբ սոցիալիստական երկրներում կատարուող պիտական հետազոտութիւններին եւ ձեռք բերուած յաջողութիւններին։ Նրանք նաեւ կարծիքներ փոխանակեցին բնական լեզուներով տեքստերի մշակման բնագաւառի աշխատանքների հեռանկարների չուրջը։

Արտասահմանեան եւ սովետական մասնագէտների միահամուռ կարծիքով, երեւանում կայացած սեմինարը նպաստեց տնտեսական փոխօգնութեան խորհրդի անդամ երկրների պիտանականների միջեւ էլ աւելի սերտ կոնտակտների հաստատմանը, պիտառեխնիկական ինֆորմացիայի միասնական սիստեմ ստեղծելու ուղղութեամբ կատարուող հետազոտութիւնների արդիւնաւէտութեան բարձրացմանը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐԸ

Ծանոթ փոխարեն

(ՎԵՊԵՎԿ)

Մեկօր հոկտեմբերյան ցամաքուտի մեջ 1 ընտանեկան բլիթը եւ ջուրը ինձնով որ վրան ես ընթերցողին չեմ ես ոչ էլ ոչ ոք մեզ ամբողջ կեանքում չի ճանաչում, այլ ընտանեկան Տիրոջ Գրիգոր Գրիգորյանի հետ միասին մենք ենք մեր ընտանիքի միակ ներկայացուցիչները։ Հայրենական մեծ պատերազմի տարիներին՝ հայրս ռազմաճակատում էր, մայրս՝ ինձ ու քրոջս մեծացնում էր, հսկայական դժվարությունների գնով։ Ես ծնվել եմ պատերազմի ավարտից հետո, երբ հայրս վերադարձել էր ռազմաճակատից։ Ես ծնվել եմ Ալավերդիում, որտեղ ապրում էին մայրս, քույրս, հայրս, պապս, տատս, հորեղբայրներս, հորաքույրներս, զարմիկներս

Հայեր Գաւառէն

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԴԻՏՈՒԱԾ ՓՐԱՆՍԱՅԻ ԱՍՏՂԱԲԱՇԽԻ ՄԸ ԱԶՔՈՎ

ՆԻՄ (Յառաջ).— Ամէն անոնք որոնք ներկայ չգտուեցան Պր. Պեռնար Միլէի Նոյեմբեր 11ի բանախօսութեան, անկասկած կորնչցուցին բացառիկ առիթը տեսնելու Հայոց հայրենիքը աստղաբաշխի մը աչքով:

Ազարեւ, բանախօսութիւնը որ սարքուած էր նորակազմ «Նիսի Հայ Մշակութային Ակումբ»ին կողմէ Օթէլ Սբրիպի դահլիճներուն մէջ, կը տարբերէր անով, որ հետքբերական ըլլալով հանդերձ, ամբողջական էր հմնուիլն, եւ կը կրէր ղրկմը գիտական առողջ հայեցողուե-

---

նի նուազ, կը թղթատէր թղթածրար մը: Ջիչ ետք, քովընտի զուռնէն ներս մտաւ գերմանական համազգեստով հա-րիւրապետ մը. իր բարեկամը՝ Ժորժ Ֆոմոնն էր:

— Այս մարդը կը կոչուի Ֆրանսուա Պաթիտ, — ըսաւ պնդապետը: Հեռ Ֆոմոն, կը ճանչնա՞ս զինք: Հոս կ'ըսուի, որ ան մեզի համար աշխատած է:

— Այս մարդը երբեք մեզի համար չէ աշխատած հեռ պնդապետ, — ըսաւ Ֆոմոն, — կառավարական մարմին մըն է եւ թիւրիմացութեան մը պատճառով նըկատուած է Մեծ Ռայխի գործակիցը: Պէտք է վերադառնայ բանտ:

Ֆոմոն պազ ու հեղնոտ նայուածք մը նետեց Ֆրանսուայի կողմը, որ կատղած էր վայրի ցուլի մը պէս, եւ վրան պիտի նետուէր, եթէ ձեռքերը կապուած չըլլային: Վերադարձաւ բանտ եւ օրեր ու գիշերներ որոճաց մէկ բան միայն. դուրս գալ ու վրէժը լուծել այդ անամօթ ստահակին:

1944ի սկիզբները, ռմբակոծութեան մը հետեւանքով, հարիւրի չափ բանտարկեալներ կրցան փախչիլ: Պաթիտ անմիջապէս միացաւ դիմադրութեան ուժերուն եւ կռուեցաւ քաջաբար:

Օր մը, խումբը բախտ ունեցաւ գերմանական դումարտակի մը հետ: Կռիւը տեւեց երկու օր, թշնամին նահանջեց ամբողջ լաւ դիրքերու վրայ: Կռուի դաշտին վրայ փռուած էին յիսունի չափ դիակներ: Ֆրանսուա, ըստ սովորութեան մէկ-մէկիկ կը գննէր անոնց դէմքը, երբ յանկարծ ցնցուեցաւ: Իր գերմանական սպայի տարազին տակ, պառկած էր Ժորժ Ֆոմոնի դիակը, զարնուած՝ ճակատէն ու սիրտէն:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

թեան, վոխանակ պարարտուած ըլլալու Հայոց մանկայատուկ հայրենասիրական սանթիմանթալիզմի սովորական քօղով:

Պր. Միլէ, որ ասղագործ է Նիսի աստղադիտարանին մէջ, իր բանախօսութեան սկսաւ նախ բացատրելով թէ արդի աստղաբաշխին ակնարկը չատած չի մնար միայն տիեզերքի անհունին, եւ պիտի նաեւ գննել երկրային բաներն ալ: Ու երջանիկ համաբերաւ ինքզինքը, որ քանիը ունեցած էր այս գարնան քանի մը ամիս աշխատելու Բիւրականի աստղադիտարանին մէջ, այդպէսով հնարաւորութիւնը ղտնելով մօտէն ճանչնալու նաեւ Հայաստան երկիրը եւ իր ժողովուրդը հետաքրքրական:

«Հայաստան այցելելէ առաջ անորոշ գաղափար մը միայն ունէի, ըսաւ Պր. Միլէ, այդ հեռաւոր երկրին մասին, որ մեղի՝ Արեւմուտքցիներուս ծանօթ է մասնաւորաբար Ալբարտ Լեռով, որուն վրայ կանգ առաւ Նոյեան տապանը»: «Եւ ով որ կ'ըսէ Նոյ, կատակեց Պր. Միլէ, կը հասկնայ այլեւ եւ դինի, ու նաեւ անուշահամ քոնեակ, երբ Ֆրանսացի է ան: Այս բոլորին իրական իմաստը հասկնալու համար պէտք եղաւ անշուշտ որ Հայաստան երթամ ու հոն հաստատեմ ծանօթութիւնս մեր «Ամանեաք»ին որ անպայման կը սերի Նոյի Թոռնորդի «Ամենակ»է (*):

«Այսուհանդերձ, չարունակեց Պր. Միլէ, Հայաստան չէի երթար իբր բոլորովին անծանօթ: Նիս քաղաքի աստղադիտարանը երկար առեն է ի վեր կապ կը պահէ Բիւրականի հետ եւ կարդ մը հանդիպումներ ունեցած էի արդէն Հայաստանէն եկած գիտնականներու հետ, մանաւանդ՝ քալ ծանօթ էի աշխարհահռչակ գիտնական Վիքթոր Համբարձումեանի անունին:

«Այդ անունին հմայքը իր հրաշագործ ազդեցութիւնը գործեց դեռ երեւան իսկ չհասած, Մոսկուայէն թիֆլիս թռչող օդանաւին մէջ, ուր չրջապատուած էի ամբողջովին Վրացիներէ, որոնց մօտ լինքզինքս բացատրելու ջանքերս, դիտցած բոլոր լեզուներովս, ի զուր կ'անցնէին աւա՛ղ: Բայց երբ բերնէս լսեցին Բիւրականն եւ Համբարձումեան անունները, այդքանը բաւեց որ բացառիկ պատիւներու արժանանամ, իբր հրաւիրեալը մեծահռչակ գիտնականին»:

Բանախօսը յետոյ տուաւ չհեկեկան բացատրութիւններ Բիւրականի Աստղադիտարանին մասին, ուր գացած էր ուսումնասիրելու ամենահետաքրքրական խորհրդաւոր էրեւոյթը, որ ամբողջովին չէ պարզաբանուած դեռ, եւ որուն համար Պր. Միլէ ըսաւ թէ հիմնական մասնագիտութիւնն է Բիւրականի աստղաբաշխներուն:

«Բիւրականի դիտարանը, կատարեալ Արագածի փէչերուն վրայ, կ'օգտուի չափազանց պայծառ երկինքէ մը, որուն կը նախանձինք մենք Նիսցիներս հակառակ ֆոթ տ'Ազիւրի համբաւին», աւելցուց Պր. Միլէ, որ յիշեցուց թէ հոն ներկայիս պատրաստութիւնները կը տեսնուին դետեղելու համար 4,20 մեթր տրամագիծով հսկայական դիտակ մը, որ աշխարհի մեծագոյններէն մէկը պիտի ըլլայ:

«Բայց, աւելցուց Պր. Միլէ, Բիւրական կանի դիտնականներուն անդերազանցելի առաւելութիւնը կը կայանայ իրենց աշխատանքի մեծ եռանդին եւ մէթոտին մէջ, որուն շնորհիւ հրաշալի արդիւնքներ ձեռք կը ձգեն, հակառակ անոր որ օժտուած չեն Արեւմտեան երկիրներու աստղադիտարաններուն յատուկ բոլոր յարմարութիւններով եւ fոնֆորտով»:

Պր. Միլէ իր բանախօսութիւնը գարդարեց դունաւոր լուսանկարներու ճոխ հաւաքածոյով մը, որուն շնորհիւ հայ եւ Ֆրանսացի ունկնդիրները մօտէն տեսան Բիւրականի սարքաւորումները, երկու հաղարամեայ դիտարանի մը աւերակները եւ բազմաթիւ հին ու նոր հայ ճարտարապետական յուշարձանները, լեռնային տպաւորիչ տեսարաններ, կապտագեղ Սեւանը, դիւթիչ Երեւանը, Ս. Էջմիածնի կաթողիկէն, եւայլն, եւայլն:

Երկու ժամ տեւող այս բանախօսութիւնը եզրակացնելով Պր. Միլէ ըսաւ.

«Հրաշալի հակառութեանց երկիրն է Հայաստան: Հոն, ամէն քայլափոխի կը պատաք թէ կը գտնուիք հազարամեայ քաղաքակրթութեան մը օրրանին մէջ, որ միանգամայն գերազդիւական ոստան մըն է ճարտարարուեստի, գիտութեան ու մշակոյթի: Հայերը յաջողած են իրագործել հրաշքը հինն ու նորը զուգորդելու, յառաջդիմութեան խայտանքին մէջ անընդհատ ներշնչուելով անցեալի իրենց հարուստ մշակոյթէն, ինչ որ լինքնատիպ դրոշմ մը կուտայ հոն ամէն ինչի»:

«Նոր երկիր մը այցելող ամէն օտարական կրնայ ենթարկուիլ հետաքրքրութեան, զարմանքի եւ նոյնիսկ հիացման պղտացումներուն: Առանցքէ աւելի բանով մըն է որ վերազարձայ Հայաստանէն, քանի որ ջերմօրէն սիրեցի այդ երկիրը եւ մանաւանդ հոն ճանչցած համակրելի աշխատակիցներս որոնց տաքուկ հիւրասիրութիւնը չեմ կրնար մոռնալ: Շնորհակալ եմ այսօր ունկնդիրներուս եւ մանաւանդ Նիսի Հայ Մշակութային Ակումբին, որոնք լինձի ընծայեցին զեղեցիկ առիթը մտովի կրկնելու այդ հրաշալի ճամբորդութիւնը, սպասելով յառաջիկայ տարուան, երբ կրկին երջանկութիւնը պիտի ունենամ երթալու այդ երկիրը զարմանահրաչ»:

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵՄԱՆ

(*) Ֆրանսայի «Արմանեաք» գաւառը յայտնի է իր բոնեակով: Բայց իրապէս գարմանալի է որ Հայկ Նահապետի որդի Արմենակի անունը խորհեցաւթիւն կողմէ յիշուած է նաեւ Արմենեակ եւ Արմանեակ ձեւով ալ:

Հ. Տ.

Գաղութէ Գաղութ

ՆԻԿՈՍԻԱ, ժամանած է Նոյեմբեր 11ին Խորէն Ա.: Ցաջորդ օրը Կիպրոսի Հանրապետութեան նախագահ Մակարիոս Սրբ.ի հետ ներկայ գտնուած է Նիկոսիոյ Հայկական նոր նախակրթարանի բացման հանդէսին: Վարժարանը, կառուցուած է կիպրական կառավարութեան տրամադրած հողին վրայ եւ անոր նպաստով: Խորէն Ա. ընդունուած է Մակարիոս Արքեպիսկոպոսի կողմէ:

Դպրոցի բացման հանդիսութեան Մակարիոս Սրբ. յայտարարած է, թէ Հայերը Կիպրոս եկած են իրրեւ գաղթականներ, կորնցնելէ ետք իրենց ունեցածը եւ, յաճախ, իրենց ընտանիքները: Բայց անոնք չեն յուսահատած երբեք: Անոնք չեն հրաժարած իրենց պայքարէն եւ յոյսէն: Վերջին տարիներուն, անոնք գոհը գարձան Կիպրոսի անբնական կացութեան: Կորնցուցին տուներ, եկեղեցի եւ դպրոց: Գոյատեւելու անխախտ կամքը վառ մնաց: Աւելի անդամ մը եւս ցոյց կուտայ, թէ ուրիշները որքան ալ ճիգ թափեն, չեն կրնար խորտակել Հայուն ոգին:

ՄՈՆԹՐԻԱԼԻ մէջ մեռած է հանրածանօթ ճարտարապետ Արտաշէս Օրպէեան: Ողբացեալը երկար տարիներ պզպային բեղուն գործունէութիւն մը ունեցած է Գահիրէի մէջ: Հայ ճարտարապետուեան մասին կատարած էր չարք մը ուսումնասիրութիւններ, որոնք արժանացած էին մեծ գնահատանքի:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ Հայաստանի պաս – քէթպոլի խառն խումբը պարտութեան մատնած է տեղւոյն երկու խումբերը՝ Սէրքէը Կաթոլիք 17 եւ Թիթիանը 35 կէտերու տարբերութեամբ: Պասքէթպոլի խումբը Դամասկոսէն Պէյրութ մեկնած է:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ մեռած է Արմէն Մանուկեան, որ աւելի քան քառասուն տարի անձնուէր վարչական պաշտօնեան եղած է «Ազատ Օր»ի եւ նախապէս՝ «Նոր Օր»ի: Ողբացեալը ծնած էր Իօսէմիչ (Իմիրի նահանգ) եւ Փոքր Ասիական ազէտէն ետք, 1922ին, ապաստանած էր Յունաստան:

ԱՅՆՃԱՄԻ մէջ Նոյեմբեր 12ին բացումը կատարուած է Համազգայինի տեղւոյն մանկաճիւղի կեդրոնատեղիին: Համազգայինի մանկաճիւղի թատերական յանձնախումբը բեմադրած է Վ. Փափազեանի «Ժայռը»: Երաժշտական յանձնախումբը ծնած է Ա. Սպենդիարեանի ծննդեան հարիւրամեակը:

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՉԻԳԸ

Դ.

Ջիչ աննշմարար եղող այս ուշելիքները գնելէ յետոյ՝ Ժանն հետաքրքիրներու աչքին առջեւ հետեւեցաւ այն ճամբուն, ուրկէ եկած էր, ու անոտառ ուղղուեցաւ: Երբ հոն հասաւ, Ժորժ տեղէն չէր շարժած բնաւ: Խորունկ քուն մը կը քաշէր ան: Ժանն անոր քով նստաւ ու մոայլ մտածումներու մէջ թաղուեցաւ անդին – մաղրելիօրէն: Յոգնութիւնը տակաւ յաղթեց իր ցաւագին մտաղրաղումներուն ու ղպց, որ քունը կուգար: Կակուղ դետնին վրայ տարածուեցաւ ու գլուխն ալ աչքերը վրայ ինք ալ աչքերը վրակեց:

×

Ինչպէս յայտնի է, դէշ լուրերը դրեթէ եղեկարական արագութեամբ կը տարածուին: Ուստի քանի մը մղոն հեռուներն իսկ չուտով իմացուեցան նախընթաց գիշերուան դէպքերը. Սկիպովիլի գործատիրոջ հրդեհը, Ժանն Ֆօրթիէի անհետացումը, Պ. Լապրուի ցաւալի սպանութիւնը, իր անձնուիրութեան գոհը եղող Ժաք Կարոյի հերոսական վախճանը: Մէկդոն–Սկիպովի նպարավաճառուհին, որուն յաճախորդն էր Ժանն, գիմացը եկողին կը պատմէր թէ գռնապանուհի տիկինն Ֆօրթիէ իրմէ գնած էր հրդեհը առաջ բերած քարիւղը: Սկիպովիլէն եկած կին մը նպարավաճառուհիին պատմութիւնը լսելէ յետոյ ըսաւ.

— Զիմացա՞ք: Ընդհանուր դատախազը ոձիրին վայրը եկաւ...

— Յետո՞յ:

— Պէտք է ձեր վկայութիւնը տաք անոր առջեւ: Շատ կարեւոր վկայութիւն մըն է ատ:

— Ի՛նչ կ'ըսէք, յարեց նպարավաճառուհին: Ինծի վերաբերեալ բան չէ: Եթէ պէտք ունենան իմ վկայութեանս, ինծի պիտի դիմեն:

Ու խօսուրտուքը չարունակուեցաւ երկու կիներուն միջեւ:

Ոստիկանութեան քմխէրին գնկոյցը ատանալուն պէս՝ ընդհանուր դատախազը հրամաններ տուաւ ու Սկիպովիլ մեկնելու անյապաղ, ընկերակցութեամբ հարցաքննիչ դատաւորի մը, ապահովութեան պետին, բժիշկի մը եւ երկու ոստիկաններու: Ընդհ. դատախազը հոն հասնելուն պէս, քմխէրը անոր յայտնեց եղեւան հանուած դիակաւոր իրողութիւնները: Արկղակալ Ռիքու, գրասենեակի սպասեակ Տավիտ, կառապանը եւ մեքենագործ բանուորներ հարցաքննուեցան: Առաջին հարցաքննութեան արդիւնքը եղաւ սա հատանգամանութիւնը, գրեթէ սա փաստը թէ Ժանն Ֆօրթիէ միակ յանցաւորն էր: Անոր դէմ առաջ բերուած իրողութիւնները անվիճելի կը գարձնէին տիկին Ֆօրթիէի մեղապարտութիւնը: Իր փախուստը ա՛լ աւելի կը ստուգացնէր իր դէմ եղած արդէն իսկ ծանր ամբաստանութիւնները:

Ընդհանուր դատախազին կողմէ հարցաքննուելէ յետոյ՝ արկղակալը Շառանթոն գնաց աճապարանքով: Հոնկէ հեռագիր մը ուղղեց Սէն–Ժերվէ գտնուող այրի տիկին Պէրթէնի, քոյր տիկին Լապրուի: Այդ չատ լակոնական հեռագիրը կը նախազգացնէր այն մեծ դժբախտութիւնը, որ կը հարուածէր փոքրիկն Լիւսիէնը:

Արկղակալ Ռիքու դրեթէ յիսուն տարու մարդ մըն էր, խեղ, խծբծող, դժուարաբարոյ, դիւրագրգռոտ, կասկածոտ, անհամբոյր: Առհասարակ, մարդ չէր սիրեր: Իսկ խեղճ Ժանն Ֆօրթիէ մանուկը հակակրութիւն մը կը ներշնչէր անոր: Հետեւաբար, այրի կնոջ դէմ չարամիտ վերկայութիւն մը պիտի տար, թէեւ կատարեալ անկեղծութեամբ: Գործարան դառնալուն պէս, արկղակալը հարցաքննիչ դատաւորին քով գնաց:

— Շարք մը հարցումներ պիտի ընեմ ձեղի, ըսաւ հարցնիչ դատաւորը:

Ցետոյ ոստիկաններէն մէկուն դառնալով ըսաւ.

— Հրամայած խուզարկութիւններս կատարեցի՞ք:

— Այո, պարոն:

— Արդիւնքը ի՞նչ եղաւ:

— Բակին մէջ գտնուեցան երեք չիչեր, որոնց մէջ քարիւղ պահուած ըլլալու է:

— Հաճեցէք հոս բերել:

Ոստիկանը գնաց բերաւ ժաք Կարոյի կողմէ դիտմամբ հոն նետուած չիչերը, ու գանոնք դրաւ այն սեղանին վրայ, որուն առջեւ կը գտնուէր հարցաքննիչ դատաւորը:

ԿԶԱՎԻԻ ՏԸ ՄՈՆԹԼՓԻՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այբի Տիկին Մարկոսեթ Միսաքեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Կարապետ Նիկողոսեան եւ զաւակները, Տիկին Էլիզաբէթ Միսաքեան, Տիկին Զ. Պօյաճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր, զաւակին եւ փեսային՝

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

մահուան 3րդ տարելիցին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

×

Այբի Տիկին Զ. Պօյաճեանի, Տիկին Մարկոսեթ Միսաքեանի եւ զաւակներուն փափաքին համաձայն հոգեհանգիստ կը կատարուի նաեւ իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ–հօր՝

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

յիշատակին։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

×

Պր. Ժիրայր Դանիէլեան եւ զաւակները, այբի Տիկին Զարուհի Օհանեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Օհանեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին լրենց կնոջ, մօր, զաւկին, քրոջ եւ հօրքրոջ՝

ՄԵԼԻՆԷ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆԻ
(ծնեալ Օհանեան)

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Վիէն.— Այբի Տիկ. Հեղինէ Թորոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Միհրան Թորոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Կապրիել Գալայճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Ալեքս Թորոսեան եւ զաւակները (Թուլուզ) եւ բոլոր ազգականները կը ծանուցանեն, թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Նոյ. 26ին, առաւ. ժամը 9ին, Սէնթ–Անտրէ լը Հօ եկեղեցին մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր եւ ազգականին ողբացեալ՝

ՀՐԱՆԴ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն յիշատակը յարգող բարեկամներուն։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէն Լուի կրան փէնի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը առ ի երախտապարտութիւն մեզմէ առ յաւէտ բաժնուած նախկին առաջնորդ, հոգեւոր հայրերու, եկեղեցւոյ չինուածեան նիւթապէս եւ բարոյապէս ծառայող բոլոր թաղական անդամներու, նուիրատուներու եւ որեւէ ձեւով եկեղեցւոյ պայծառութեան նպաստողներու եւ համայն թաղեցիներու ներքին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարէ Կիրակի 26 Նոյ.։ Ժամերգութիւն ժամը 8·30ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11·30ին։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑԻՔ

Վերսկսած են Սէն Լուի մէջ հայերէնի դասընթացքները, որոնք տեղի կ'ունենան Շաբաթ օրերը ժամը 9էն 12։

եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան վարչութիւնը կը հրաւիրէ չրջանի բոլոր ծնողքները առաքնորդել իրենց զաւակները, առանց թերացումի։ Կը դասաւանդէ՝ Շահան Խահանայ Տէտէեան։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պատուոյ անդամակցութիւն

Պր. Սահակն Էլէիէկոֆ	100 Ֆր.
Պր. Բաֆֆի Ազնաղարեան	100 Ֆր.
Պր. Կարապետ Յակոբեան	100 Ֆր.
Պր. Գրիգոր Փափազեան	100 Ֆր.

ՓՕԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Լամոն Զաքարեանի կսկծալի մահուան առթիւ, Մարսէյլի Մուրատ Ռափայէլեան նախկին Աչակերտաց Միութիւնը 400 Ֆր. կը նուիրէ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի նոր չէնքի կառուցման։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի վարչութիւնը չընորհակալութեամբ ստացած է 30 Ֆր. այբի Տիկին Մարկոսեթ Տէր–Յակոբեանէ եւ զաւակներէն Մ. Էժտահարեանի մահուան տխուր առիթով։

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբի։

24 Նոյ. Ուրբաթ, ժամը 20·30ին Գ. Իփէկեան ակումբին մէջ, 40 Ռիւ Վիքթոր Հիւկօ։

Կը դասախօսէ Մ. ՏՈԼՄԱՃԵԱՆ

«Հայ երիտասարդը հայկական իրաւունքներուն դիմաց»

Կը հրաւիրուի Վիէնի հայ երկսեռ երիտասարդութիւնը անխտիր։

ՏՕՆԱԿԱՌ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տոնածառը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17ԻՆ

Է. Յ. Գ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Շաբաթ 25 Նոյ. Ահարոնեան ակումբը ժամը 20·30ին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8·30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի, Կիրակի Նոյ. 26 ժամը 18ին 4, Ռիւ տը լա Տէֆանս կը նախագահէ ընկ. ՀՐՍՋ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցի Պ. ՊԵՏԻԿ իր նուագով եւ երգերով

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 3, ժամը 16էն կէս գիշեր
Dans les Salons de l'Hôtel George V, 31 Avenue George V, Paris (8e)

Նախագահութեամբ Տէր եւ Տիկին ԳԷՈՐԳ ՊԱԳԶՐՃԵԱՆԻ
DON DIEGO et SON ORCHESTRE

Մուտք 20 ֆր. — ուսանողներու կէս գին
Ապահովել տեղանքները՝ 924–38–54

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑԻՔ

Վերսկսած են Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի դասընթացքները, որոնք տեղի կ'ունենան Շաբաթ օրերը ժամը 2·30էն սկսեալ։

Մասնաճիւղը կանչ չէ խնամած օժտելու դասարանը հանդուստաւէտ պայմաններով։

Ծնողքներէն կը խնդրուի չզլանալ իրենց պարտականութեան մէջ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲԱՅԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան ընդհ. ժողովի դիւանը, սակայն զարթաւ բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները 30 Նոյեմբեր Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին, Մէզոն տէ վիէօի սրահը, 17, Ռիւ Վոլթէռ, Ալֆորվիլ։ Ներկանալու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպ մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 6ին, ընկերուհի Աւետեանի բնակարանը, 95 պիս, Ռիւ տիւ Մենիլ, Անիէռ։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԲԱՅԱՌԻԿ ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ, ի պատիւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի նորընտիր վարչութեան

Տեղի կ'ունենայ 26 Նոյեմբեր Կիրակի կէսօրին, Միութեան սրահին մէջ 7 Ռիւ Փափէր

Այս բացառիկ ճաշասեղանին սիրով կը հրաւիրուին Միութեանս անդամ անդամուհիները, ինչպէս նաեւ մեր համակիրներն ու բարեկամները։

Ճաշասեղանին մասնակցութեան տոմսերը ապահովել Բարեգործականի Տիկիններէն եւ Քարտուղարութենէն։ Հեռաձայն 54–16–59

ՋՄՐԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Ծնունդի եւ Ամանորի առթիւ կազմակերպուած է սովորական ճամբորդութիւնը Աւստրիա, Ս. Եոհան։ Մեկնում Դեկտեմբեր 23, կառ տը Լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 3ին։

Ս. Եոհան կը գտնուի Սալցպուրկի չրջանը, պատսպարուած հովերէն, մշուշէն։ Բնակութիւն Կոլտրնըր Հիրշ պանդոկը, հանդստաւէտ սենեակներ, տաք եւ պաղ ջուր, հեռաձայն, կեդրոնական ջեռուցում, խնամուած ճաշ։

Սահմանափակ տեղեր։

Մասնակցութիւն 545 ֆր.
Կանխավճար 95 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 8էն առաջ։

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Լ.Տ. ՃԼՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՃԱՇ - ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ
Մասնակցութեամբ Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին

2 Դեկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս Շաւիլի Թաղապետարանի սրահին մէջ 47, Rue Stalingrad

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Մասնակցութեամբ Պ. Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ եւ « ՆԱՅԻՐԻ » ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԷՆ ՑԵՏՈՑ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ — ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Մասնակցութիւն՝ ճաշ, հանդէս եւ պարահանդէս 35 ֆր. — ուսանողներուն եւ Ն. Սերունդի անդամներուն գեղչուած գին

Հաստոյթը պիտի յատկացուի Կապոյտ Խաչի կայանի չինութեան։

ՁՄԵՌՕՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

RÉVEILLON en ARMÉNIE

DU 23 DECEMBRE AU 3 JANVIER
en classe Touriste 1780F
en Première classe 1880F

Pension complète à Moscou à l'aller et au retour et 10 jours en chambre et petit déjeuner à Erévan

RÉVEILLON TZIGANE en Bulgarie

DU 30 DECEMBRE AU 3 JANVIER
Prix Paris-Paris 750F

Demandez nos brochures détaillées !

Արձանագրութիւն
Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages **SEVAN**
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՄԷՋ
JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՈՒՐԲԱԹ
24
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI
24 NOVEMBRE
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1919
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·572

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.572

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ

ԿԼԻԿԵԱՆ ԱՔՈՐԻ ՏԵՂԱՀԱՆՄԱՆ

———o———

Ա·

Հոկտեմբերի վերջին տասնօրեակը պատմական պիտի մնայ Կլիլիկեան պատուր Աթոռի տարեդարձութեանց մէջ։

Հոկտ. 22ին Անթիլիասի մայր տաճարին մէջ փառաւոր արարողութեամբ կատարուեցաւ Մխիթարեան Միաբանութեան ժողովի մը ընտրութիւնը։ Հոկտեմբեր 23-26 Վեհարանի դահլիճին մէջ ղեկավարեցաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական Թեմական ընդհանուր ժողովը։ Հոկտեմբեր 29ին տարբեր ընդունելութիւն մը՝ Կիլիկեան Աթոռի Սիսէն տեղահանման յիսնամեայ տարելիցը։ ի պատիւ Լիբանանի պետական ուղեգնիին, խնամք եւ քրիստոնեայ տիւրը պետերուն։ Այդ առիթով Մայրավանքի Ազգ· Կարգի Ասպետի չքանչանով պատուեցաւ Դպրեվանքի 40 տարիներու վաստակաւոր դասախօսը՝ Բիւզանդ Եղիայեան։

Հոկտ. 30ին տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր բացումը Լէյլաւանի ժողովրդային բնակարաններուն։ Օր· Լէյլա Գարակէօզեան մէկ միլիոն տոլար դրած էր կաթոլիկոսարանի արամատրութեան տակ՝ արհիական հանգստաւէտ տուներ չինելու եւ տարիներէ ի վեր հիւզաւաններու մէջ տառապող մեր հայրենակիցները հոն փոխադրելու համար։

Ցիսնամեակին նուիրուած վերատեսնին առիթով Տոքթ Ա· իր «Գնահատանքի եւ Երախտիքի Խօսք»ով պատմականն ըրաւ 1922ին մինչեւ այսօր Կիլիկեան Աթոռի կատարած նուաճումներուն, օրհնեց հանգուցեալ բարերարներու յիշատակը եւ նորոգակոչութիւն յայտնեց ողջերուն։

Քանիցս առիթ ունեցած ենք այս էջերուն մէջ պատմականն ընելու Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան անցուդարձերուն, մասնաւոր 1956 Փետր· 20ին հոգեվարքի Զարեհ Ա·ի ընտրութեան առիթիւ։

Այս անգամ կ'ուզենք հակիրճ ակնարկ մը նետել գլխաւոր դէպքերուն վրայ։

Աներկոյս Հայոց Կաթողիկոսութիւնը, որ 485էն ի վեր էջմիածնէն տարագրուած կը թափառէր տեղէ տեղ, — Դուին, Զոռավանք եւ Աղթամար, Արզինա, Անի, Քարբերդ, Ծամնդաւ, Ծովք-Դղեակ եւ Հռոմկլայ, 1293ին փոխադրուեցաւ Սիս, Կիլիկիոյ հայկական թագաւորութեան մայրաքաղաքը, իբրեւ հեռեւանք Եգիպտացիներու կողմէ Հռոմկլայի գրաւման եւ Սեբաստոս կաթողիկոսի գերութեան եւ մահուան՝ Գրիգոր Է· Անաւարզեցիի ատով։

1441ին արեւելեան եպիսկոպոսները որոշեցին վերականգնել Լուսաւորչի Աթոռը Աղթամարի աշխարհի մէջ եւ հրաւիրեցին Գրիգոր Թ· Մուսաբէկեանը, որ Սիսէն փոխադրուի էջմիածին՝ գրաւելու Մայր Աթոռը։ Մուսաբէկեան նախընտրեց մնալ Սիս, ուր պահուեցաւ կաթողիկոսական Աթոռը 628 տարի, 1293էն մինչեւ 1921ի վերջը, — Կիլիկիոյ պարպումը։

Սիսի վերջին գահակալը՝ Սահակ Բ· Խապայեան, որուն սիրտը արիւնած էր 1909ին՝ Կիլիկեան համատարած ջարդերուն առեն եւ գործեր էր «Վշտահարեալ» կաթողիկոս, ուելի ծանր օրեր պիտի տեսնէր 1914էն սկսեալ։ Պիտի տարագրուէր Հալէպ, 1915 Հոկտ· 31ին Իզմիր, ետոյ Երուսաղէմ եւ 1917 Նոյ· 19ին Դամասկոս։ Զինադադարին վերադարձ Ատանա։ 1920ին պիտի դար մինչեւ Փարիզ, ի դուր փորձելով արդիլել Կիլիկիոյ պարպումը Ֆրանսայիներուն կողմէ։

1921 Հոկտ· 20ի Անգարայի չարաշուք դաշնագիրը թուրքերուն կը յանձնէր ամբողջ Կիլիկիան, որ կը կարծէինք թէ պիտի դառնար «հայկական օջախ»՝ Ֆրանսայի հովանիին տակ։

Զո՛ւր յոյսեր։

1921ի աշնան պարպուեցաւ ցանկալի Կիլիկիան։

Սպակիր ծերունազարդ Սահակ կաթողիկոս ամէնէն վերջ հեռեւեցաւ իր հօտին, Նոյեմբեր 25ին եւ իբրեւ տարագիր ապաստանեցաւ Հալէպ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԵԼՍԻՆՔիի ԺՈՂՈՎԸ

———o———

Հելսինքիի մէջ բացումը կատարուեցաւ այսպէս կոչուած դեսպաններու խորհրդաժողովին։ 34 երկիրներու ներկայացուցիչներ նախապատրաստական խօսակցութիւններ պիտի ունենան Եւրոպայի ապահովութեան ժողովի մը գումարման համար։ Հելսինքիի ժողովի պատուիրակները տեղւոյն դեսպաններն են։ Կարգ մը երկիրներ, ինչպէս Սուրհ· Միութիւն, Մ· Նահանգները, իրենց դեսպաններու կողքին այլ պետական անձեր ղրկած են։

Օրակարգի, ինչպէս նաեւ նախապահութեան հարցը դեռ չէ ճշդուած։ Առջի օր ժողովին բացումը կը կատարէր Ֆինլանտայի Արտաքին նախարարը, որ բարի պաշտօնի սովորական խօսքերէ եւրոյ կը յայտնէ, թէ այս խօսակցութիւնները խաղաղութեան պահպանման պիտի ձգտին։ Ռումանիոյ ներկայացուցիչը պահանջեց, որ առեւնպատուիրութիւնը հերթականի բնոյթ առնայ, այլ խօսքով իւրաքանչիւր պատուիրակ կարգով առանձին այդ պաշտօնը։

Սուրհ· Միութիւնը կ'ուզէ, որ քննութեան առնուին կարեւոր հարցեր (զինակոչութիւն, տնտեսական համագործակցութիւն, եւայլն)։ Մ· Նահանգներն ու քանի մը երկիրներ կ'ուզեն օրակարգի հարցերը մանրամասնուին։ Ֆրանսա յստակ օրակարգ կը պահանջէ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ կը չարունակէ ափրիկեան իր ճամբորդութիւնը եւ Բարձր Վոլթայէն եաք, անցաւ Թոկօ, ուր ընդունելութիւնը ոչնավաճառի կերպարանք ունէր։ Ուակատուկուէն մեկնելէ առաջ, Նախագահ Փոմփիտու յայտարարած էր թէ Ֆրանսա կը հրաժարի այն մեկ միլիառ Ֆրանքէն (100 միլիառ հին) զոր ափրիկեան Պետութիւնները կը պարտին։

ՊՈՊԻՆԵԻի առեանը ներողամիտ ընդունեցաւ իր վճիռներուն մէջ, վիժումի դատին առիթ որ բաւական ազմուկ հանած է Ֆրանսայի մէջ։ Ծանօթ է որ քանի մը չաբաթ առաջ ատատ կ'արձակուէր երիտասարդուհի մը որ 16 տարեկանին, մօրը համաձայնութեամբ վիժում կատարել տուած էր։ Մայրը 500 ֆր· տուգանքի դատապարտուեցաւ չեռաձգումով, երկու մեղսակիցներ ազատ արձակուեցան, մինչ վիժեցնողը տարուան մը բանտարկութեան կը դատապարտուէր նաեւ չեռաձգումով։ Ծանօթ է որ վիժումի հարցը դեռ իր լուծումը չէ գտած եւ Բժիշկներու կարգը ծանրօրէն դատապարտեց առջի օր Փրոֆ· Միլիէզը, որ հրապարակաւ յայտարարած էր թէ վերջ պէտք է տալ ժամանակավրէպ օրէնքի մը եւ թէ ինք կողմնակից է վիժումի։

ՌԻՄՈՆ ՍՈՒՓԼԻՔՈ, Ֆրանսայի սիրուած դերասաններէն, որ մանուանդ վերջին տարիներուն հեռատեսիլի այնքան փնտռուած Պուտէն էր, մեռաւ առջի օր 71 տարեկանին։

ՊԵԼԺԻՈՑ վարչապետը իր կառավարութեան հրաժարականը ներկայացուց։ Լեզուական հարցերը չեն լուծուած եւ այս անգամ ալ էյսքէնս գոհն է այդ տագնապին։

ՆԻՔՍՐՆ արձանագրեց, որ ամերիկեան նաւերն ու օդանաւերը այսուհետեւ չենան նաւահանգիստներ եւ օդակայաններ օգտագործեն։ 22 տարիէ ի վեր արգիլուած էր յատուկ օրէնքով։ Այժմ կը սպասուի Չինաստանի արձագանգին։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՊԷ-52 զերմռակոծիչ օդանաւ մը վար առնուեցաւ Հիւս· Վիէթնամի հակօդային կրակին միջոցաւ։ Առջին անգամ է։ Օդանաւը կ'արժէ 8 միլիոն տոլար։ Օդանաւին անձնակազմը ապատաւ է։

ԵՐԵՒԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյ· 15-17)

ԳԻՐՔ ԱՐԱՔԵԼՀԱՅ ԿԱՊԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հալէպի մէջ արաբերէն լոյս է տեսած ուշագրաւ աշխատութիւն մը՝ «Հայաստան եւ արաբ պատմութեան մէջ» խորագրով։ Հեղինակն է սուրիացի պատմաբան Լտիֆ Սէյֆօ· ան հանգամանօրէն ուսումնասիրած է արաբ պատմաբաններու գործերը եւ պատմական հարուստ նիւթի հման վրայ պատկերացուցած է արար եւ հայ յարաբերութիւնները յատկապէս Է.-ԺԴ· դարերուն։

Արար ընթերցողը այս գործով տեղեակ կը դառնայ մանաւանդ Բագրատունիներու գործունէութեան։ Հոն արձանագրուած է այն իրողութիւնը, որ բազմաթիւ Արաբներ հաստատուած են Հայաստան եւ բազմանալով՝ ծնունդ տուած են հզօր ընտանիքներու, գրողներու, քաղաքական գործիչներու։ Իսկ Հայերը, ապրելով արաբական աշխարհ, տուած են պետականներ, քաղաքական գէմքեր եւ առաջնորդներ։

×

ՆՈՐ ԳԻՐՔ

«Հայաստան» հրատարակչականը լոյս ընծայեց Պարոյր Սեւակի երկերու հատորածոյին առաջին հատորը։ Հոն տեղեւած են 1948-1963ին լոյս տեսած «Անմահները հրամայում են», «Սիրոյ ճանապարհ», «Նորից քեզ հետ», «Մարդը ափի մէջ» բանաստեղծութիւններու գիրքերը։ Հատորը կազմած է գրաղատ Ա· Արփատակէսեան։

Յառաջաբանը գրած է Փրոֆ· Ս· Սարինեան, որ ներկայացուցած է բանաստեղծին կեանքը, գրական ու հանրային գործունէութիւնը՝ համառօտ գիծերով։

կութեան կը գատապարտէր նաեւ յեղաձգումով։ Ծանօթ է որ վիժումի հարցը դեռ իր լուծումը չէ գտած եւ Բժիշկներու կարգը ծանրօրէն դատապարտեց առջի օր Փրոֆ· Միլիէզը, որ հրապարակաւ յայտարարած էր թէ վերջ պէտք է տալ ժամանակավրէպ օրէնքի մը եւ թէ ինք կողմնակից է վիժումի։

ՌԻՄՈՆ ՍՈՒՓԼԻՔՈ, Ֆրանսայի սիրուած դերասաններէն, որ մանուանդ վերջին տարիներուն հեռատեսիլի այնքան փնտռուած Պուտէն էր, մեռաւ առջի օր 71 տարեկանին։

ՊԵԼԺԻՈՑ վարչապետը իր կառավարութեան հրաժարականը ներկայացուց։ Լեզուական հարցերը չեն լուծուած եւ այս անգամ ալ էյսքէնս գոհն է այդ տագնապին։

ՆԻՔՍՐՆ արձանագրեց, որ ամերիկեան նաւերն ու օդանաւերը այսուհետեւ չենան նաւահանգիստներ եւ օդակայաններ օգտագործեն։ 22 տարիէ ի վեր արգիլուած էր յատուկ օրէնքով։ Այժմ կը սպասուի Չինաստանի արձագանգին։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՊԷ-52 զերմռակոծիչ օդանաւ մը վար առնուեցաւ Հիւս· Վիէթնամի հակօդային կրակին միջոցաւ։ Առջին անգամ է։ Օդանաւը կ'արժէ 8 միլիոն տոլար։ Օդանաւին անձնակազմը ապատաւած է։

ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

Հայֆիլհարմոնիայի փոքր դահլիճին մէջ ջութակահարներու համամիութենական մրցումին բացումը կատարուեցաւ։ Բացման երեկոյթին ողջոյնի խօսք արտասանեցին Հայաստանի Մշակոյթի փոխնախարարը՝ Մ· Յարապետեան, երգահան-ներու Միութեան նախագահը Ե· Միքայէլեան եւ երաժշտանոցի տեսուչ Ղ· Սարեան։ Մրցումին կը մասնակցին 28 ջութակահարներ, 14 քաղաքներէ, դասակարգի նախագահ է ջութակահար Լ· Կոգան։

×

ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐ ԹԵԿՆԱԾՈՒ ԽՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ

Խորհ· Միութեան Գիտութիւններու Ակադեմիան ընտրութեան համար հրապարակած է իր թեկնածուներու ցանկը։

Ակադեմիայի անդամ ընտրուելու թեկնածուներու ցուցակին մէջ են հետեւեալ հայ պիտնականները։— Մխիթար Ջրպետեան (ուսուցչապետութիւն), Արտեմ Այլիսանեան (մէջուկային բնագիտութիւն), Անդրանիկ Իսսիֆեան (մեքենագիտութիւն), Արմէն Թամամեան (բնդհանուր կենսաբանութիւն), Յովսէփ Մտեփանեան (փիլիսոփայութիւն եւ իրաւաբանութիւն), Ռուբէն Աւանեսով եւ Գէորգ Զահուկեան (գրականութիւն եւ լեզուաբանութիւն), անուանապէտ Արէգ Ադամջկեան։

Թղթակից – անդամ ընտրուելու ցանկին մէջ կան 21 հայ պիտնականներ՝ բնագէտներ Թադեւոս Ազէկեան, Յակիկ Բաղդասարով, Անդրէյ Միքայէլեան, Եուրի Օսիպեան, Եուրի Արով, Լեւոն Միքայէլեան, քիմիագէտ Միքայէլ Կապուեեանց, կենսաբաններ Սօս Ալիխանեան, Լեւոն Փիրուզեան, պատմաբաններ Յատուր Աղայեան, Ալեքսանդր Զուբարեան, փիլիսոփայ Յակիկ Մամիկեան, գրականագէտներ Սերաստեան Շահումեան, Երուանդ Սեւորդեան եւ ուրիշներ։

×

ՄԱՐԶԱՍԷՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԷՐ–

«Ագարաւ»ի փայլուն յաղթանակը Ցիւրիխի մէջ, դուիցերական խումբին դէմ, ոգեւորեց տեղւոյն Հայերը, որոնք իրենց քաջալերանքը յայտնելու համար երեկոյթներուն՝ դուիցերական ժամացոյց մը եւ ոսկեայ մալիկ մը նուիրած են անոնց։ Նուէրը յանձնուած է Հայաստանի պատմութեան Թանգարանին։

×

ՉԱՐԵՆՑԱՒԱՆԻ ՆՈՐ ՑԱՏԱԿԱԳԻԾԸ

Չարենցաւանը, որ դրեթէ նոր քաղաք մըն է, ներկայիս 25·000 բնակիչ ունի։ Քաղաքը զարգացնելու մեծ հեռանկարներ ունի, որով նոր յատակագիծ մը պատրաստուած է։ Առիկա պիտի իրագործուի երկու փուլով՝ առաջինը մինչեւ 1980 եւ երկրորդը՝ մինչեւ 2000 թուականը։ Այժմու 4-5 յարկանի տուներու կողքին պիտի կառուցուին 9, 12 եւ 16 յարկանի չէնքեր, նոր թաղեր։

ԴԵՊՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

ՎԱՐԴԻԿԻ ՏՈՀՄԸ

—0—

Հայ ժողովուրդի նոր պատմութիւնը հարուստ չէ երկարակեաց դերդաստան – ներով։ Յօրմէհետէ պատմութեան անցան նախարարական հայ տոհմերը՝ իրենց փչրանքները ցրուելով աշխարհի չորս հո – վերուն, հազուագիւտ եղան քանի մը տե – ւեղ դերդաստանները։

Այսպէս չեղաւ սակայն հայ հին դեր – դաստաններու ճակատագիրը Արեւելեան Եւրոպայի Հայոց մէջ։ Դարերուն դիմա – դան անոնցմէ չատ չատերը խնամի դոյլ դաղութներուն մէջ ալ՝ որոնք Լեհաստան ու ռուսկն երկիրներն էին։

Ռումանիոյ վաղեմի հայ ընտանիքնե – րուն մէջ բացառիկ տեղ կը դրաւէ Վար – դիկի տոհմը, որ հաւանաբար իր ծադու – մը կ'առնէ Լեհաստանի Վարդիկովիչնե – րէն՝ Մոլտովայի մէջ դալ դարեր տե – ւելու համար։

Մոլտովայի մէջ Վարդիկները կը յիչ – ատակուին դեռ ԺԵ. դարէն։ Երկու օտար պատմագիրներ՝ Վիքենհաուդէր եւ Շմիթ, յիչատակութիւնը կ'ընեն Շթեֆան Զել Մարէի օրով Վարդիկ անուն հարուստ Հայու մը, որ մեռնելու տաճն իր դաւակ – ներուն տուները եւ կալուած թողած է։

Առաջինը, որ այդ տոհմէն կը յիչուի Տիաքուլ Վարդիկն է։ Բայց անոր որդին Փեթրու Վարդիկն է, որ հռչակաւոր պի – տի դարձնէր իր տոհմը։ Զայն յիչատակ – ուած կը դտնենք արդէն 1519 եւ 1529 տարիներէն մնացած վաւերաթուղթերու մէջ, իրր արդէն կարկառուն դէմք մը Մոլտովայի մէջ։ Սակայն 1450էն եառքն է, որ կը սկսի իր բուն վերելքը, երբ Փեթրու Ռարէչ Վոեւոյի օրով տեղ կը դրաւէ երկրին աչքառու Պոյարներուն մէջ, անցնելով պաշտօնականութեան բո – լոր սանդուխներէն։ 1539ին «Գաղտնի դարման» է, 1541ին «Սուչաւայի դաս – ապետ», 1542ին «Դարպասապետ Սու – չաւայի», իսկ 1548ին «Հաթման Սուչա – վայի», որ տիտղոսներուն մեծագոյնն էր այն տեն։

Եղերական վախճան պիտի ունենար սա – կայն Փեթրու Վարդիկ։ Փառքէ փառք բարձրացեր էր Փեթրու Ռարէչ Վոեւոյի օրով, որէսկզի գոհ երթայ անոր զաւ – կին եւ յաջորդին՝ Իլիաշ Վոեւոյի մո – լեգնութեանը։ Ան գլխատուեցաւ արգա – բեւ չարաչուք իշխանին հրամանով 1548 Ապրիլ 7ին։ Կը չարունակեն խարհրդաւոր մնալ պարագաները այս ողերգութեան։ Էֆթիմիէ քրոնիկագիրը այս ոճիրը կը վերագրէ Վարդիկի մոլեռանդ քրիստոն – եայ մը ըլլալուն, ինչ որ պիտի չհան – դուրժէր այլասերած իշխանը, որ թուրք բարքերէ տարուած էր, հարէմ մը տեղ – ծած էր իր պալատին մէջ եւ միչտ չրջա – պատուած էր Թուրքերէ։ Էֆթիմիէ կ'ը – սէ, թէ Իլիաշ չատ Պոյարներ ալ մեռ – ցուց չարչարանքներու մէջ, գրգռուած իր կնոջմէն՝ Էլենայէ, որ թրքասիրութեամբ բռնկած Սերպուհի մըն էր Պրանքովիչ ընտանիքէն եւ որ յետագային պիտի սպաննուէր ինքն ալ Ալեքսանդրու Լը – փուչեանու Վոեւոյի կողմէ։ Ուրիշ աղ – բիւրներ եղեռնագործութեան իրը չար – ժառիթ ցոյց կուտան Վարդիկի քրիս – տոնեայ Պետութեանց հետ ունեցած դաղտնի կապերը, որոնք յանկարծ յայտ – նաբերուած էին Թուրքերու կողմէ։ Նոր հետաքննող մը՝ Տ. Միւք կ'ենթադրէ, թէ Իլիաչի սարքած հալածանքը իր Պո – յարներուն դէմ՝ կը բխէր անոնց ընդդի – մութենէն հայթայթելու անհրաժեչտ դու – մարը, զոր պէտք է վճարէր Թուրքերուն, ընդդիմութիւն որ պատճառ եղաւ ի վեր – ջոյ որպէսզի նոյն այդ չարաչուք Վոեւոն երթայ ապաստանի Թուրքիա եւ ընդունի Իսլամութիւնը։

Իր դարաւոր գոյութեան ընթացքին կարկառուն դէմքեր յետագային ալ տը – ւաւ երկրին Վարդիկի տոհմը։ Շարքը կը սկսի Եուրաչքու Վարդիկով, որ գաւակն էր Փեթրուի եւ որ նոյնպէս դիրք դրա – ւեց Մոլտովայի անուանի Պոյարներուն մէջ։ Վաւերաթուղթերը զայն իրր «մա – տըռուակապետ» կը յիչատակեն 1575ին, տարի մը եառք ան «արարտղապետ» է եւ 1579ին, Հոթինի «դաւառապետ»։ 1583–1592 տարիներու վաւերաթուղթերը կը յիչեն իրր մեծ դաւառապետ Ստոբին Մոլտովայի։

Վարդիկները երբարու կը յաջորդեն դրե – թէ ամբողջ դար մը Պոյարական դիրքե – րու վրայ։ Թէոտորաչքու Վարդիկ Սո – լոքայի դաւառապետ է 1600ին, Ուրսուլ Վարդիկ իրրեւ դաւառապետ կը յիչատակուի 1632ին, իսկ Վասիլի Վարդիկ արարտղա – պետ 1638ին։

Վարդիկները կը չարունակեն երեւալ վաւերաթուղթերու մէջ յաջորդ երկու դարերուն եւս, սակայն աւելի համեստ տիտղոսներով, ինչպէս իրրեւ հանդեր – ճապետ, հարիւրապետ, վրանապետ եւ հետզհետէ ճիւղ ալ կ'արձակեն, կորսըն – ներ տեղծելով երկրին զանազան չրջան – ներուն մէջ, ինչպէս նաեւ խառնուելով ուրիչ դերդաստաններու։

Ռումէն յայտնի բանասէր Կէորկէ Կի – պընեսքու, որ պրպտած է երկրին այլա – զան դիւանները եւ որմնած է, ի միջի այլոց, Վարդիկի տոհմը իր յաջորդական չառաւիղներով, յաջողած է կազմել ծնընդ – բաբանական ծառը Վարդիկներուն՝ մին – չեւ մեր օրերը հասցնելով զայն։ Ան աշ – խատութեան մը մէջ կը ներկայացնէ Քուզա ընտանիքին ճիւղը եւ կը յիչէ այս առթիւ, թէ նոյն այդ ընտանիքին հին դէմքերէն մին, Տումի Թրաչքու Քուզա իրր կողակից ունէր Սաֆթեան, դուստրը Թոտիրաչքու Ժորայի եւ Վասիլիքա Վար – դիկի։ Ըստ Կիպընեսքուի՝ անոնցմէ սե – բեցաւ Քուզաներու ամբողջ չարք մը, ո – րոնք անունով կոչուեն քաղաքներ ու դոր – ծարաններ, հարիւր հազարաւոր փողոց – ներ եւ հազարաւոր հրապարակներ։ Որ բոլոր գրիչները գրեն նրա մասին, բա – նաստեղծները նրան գովերգեն, նկարիչ – ները նրան նկարեն, երգիչները նրան եր – գեն, գիտնականները նրա անունով դոր – ծեն, գինուորականները նրա յուչմունքով կռուին, ողջ երկիրն ովսաննա՛ երգի ու նա անյագուրդ խմի փառքի աղբիւրն ու չխպռնայ, մոլեգնի...

Բրուտանոց, ի՛մ բրուտանոց, ես չեմ մոռանայ քո ճմեռները, երբ ջերմաչափը մինչեւ Փողֆինա Խոնէստովնան ունէր եւ յաճախ այն ցոյց էր տալիս քառասուն ու չորանի իրաւարան Տուրկիան մեռ – նում էր կէս գիշերին եւ յետոյ ցոյց էր տալիս երեսունչորս ու քիմիկոս Արտա – չէս Զանիփոլաչեանն էր փակում իր աչ – քերը։ Հիւանդանոցից ու դարչահոտ բա – լաքներից դուրս՝ գործում էր ջերմա – չափի փոխարէն ցրտաչափը։ Սնդիկը թռչում էր քառասունի վրայ ու չէր չո – սահատւում, մագլցում էր վեր ու վեր եւ հիւանդանոցներում ազատուած տե – ղերը նորերն էին գրաւում։

Ընդարձակ բրուտանոցի մի անկիւնում վառում էր վառարանն ու ճարճատում։ Եթէ ազատ ժամանակ ունենաս, նստես նրա մօտ եւ լսես ուչադրութեամբ, ապա վառարանը կ'երգի քո բոլոր ուզած ե – ղանակները։ Նա գիտի անգա՛մ ամենա – ծիծաղելի երգերը, բաւական է, որ դու յիչես եղանակը եւ նա կ'երգի.

Ծնկիդ ծալը, դոշիդ խալը, խանթաչի՛,
Դու սիրուն ես fան fո տալը, խանթաչի՛։

Դու վառարանին յանդիմանում ես թե – թեւամտութեամբ, անլրջութեան համար, ու վառարանը հիմա երգում է քո յիչած նոր երգի ազաչուր եղանակը.

Ամենասուրբ Երրորդութիւն,
Տուր աշխարհիս խաղաղութիւն,
Բանտարկելոց՝ ազատութիւն
Եւ հիւանդաց՝ առողջութիւն...

Իսկ հիմա... աչքերդ տաքանում են, դու, լ՞ինչ է, արտասուել ես ուզում։ Թաչկինակի կարիք չկայ, վառարանը չո – րացնում է բարիչներդ ու երգում ու եր – գում.

Մի՛ լա, մի՛ թացի աչքերդ...

Մամօն այսօր մտահոգ է։ Աչխատանքի ընթացքում ես նկատեցի, որ նա մի քանի անգամ դաղտագողի նայեց Գերմանու – հու կողմը։ Այս մի քանի ամիսների ըն – թացքում վերջինս լցուել է եւ լցուել է... ես չեմ ուզում սանձաղերծել իմ երեւա – կայութիւնը։ Ի հարկէ, կը լցուի, լ՞ինչ կայ այստեղ զարմանալի։ Նա, ճիշդ է, դատապարտուած է 25 տարուայ բան – տարկութեան, սակայն այդ ամենեւին չի նչանակում, թէ դատապարտուել է 25 տարուայ նիհարութեան։ Բանտինդ տար – ուայ ընթացքում ամէն բան կարող է պատահել մարդու կեանքում։ Բի՞չ կան այնպիսի կալանաւորներ, որոնք նիհար են եղել, բայց յետագայում լցուել, բա – րենորոգուել են։ Փողֆինա Խոնէստով – նան ձեզ օրինակ։ Ճիշդ է, Լիուդմիլան այնպէս չի անում, ինչպէս այս պեղեց – կատես Լեհուհին, բայց չէ՞ որ Մամօն չանք չի խնայում գրեթէ ամէն օր, ճա – չից յետոյ եւ բանթողից առաջ, մի բա – ռով ուրախացնելու նրան։ Այն էլ ճիշդ է, որ Փողֆինա Խոնէստովնան գիրացել է եւ մարմնով, եւ դէմքով, գիրացել է հա – մաչափ գիրութեամբ, իսկ Լիուդմիլան... նրա դէմքը նոյն նիհար, անառողջ դէմքն է, ոտները մնացել են բարակ, իսկ ինքը մի տեսակ լցուել է, այո, մի տեսակ լցուել։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(12 – Շար.)

ԱԶՆԱՒՈՒՐ, ՕԼԷՄՓԻԱ ԵՒ ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Բուն «Առաջինէն» մէկ օր առաջ, Նոյ. 14ին, Շառլ Ազնաւուր իր վեց չաբթուան ռեսիթալը կը սկսէր երեկոյթով մը, ո – րուն չահը վերապահուած էր Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի նոր չէնքի կա – ռուցման։ Այս իսկ պատճառով տոմսերը սովորականէն չատ աւելի սուղ կը վա – ճառուէին տակի. չրջանակներու մէջ, ա – ռաւելապոյնը կարենալ ապահովելու հա – մար վարժարանին, Օլէմփիական սովորա – կան հատոյթը հայթայթելէ եառք։

Ի պատիւ Փարիզի հայ դաղութին, ը – սենք թէ Փարիզի առաջին միւզիք-հոլը ծայրէ ծայր լեցուած էր, ինչ որ անգամ մը եւս կը փաստէ թէ Ֆրանսահայը տուող է եւ երբեք չի պղտոր իր աչակցութիւնը ազդային կարեւոր գործի մը համար։ Այս անգամ վարժարանին համար է որ կու – տար, հակ. վարժարանին, որպէսզի ան ընդարձակուի, մեծնայ, բարգաւաճի ու աւելի տեղ ունենայ նոր աչակերտներու համար։

Յայտարիրը կը բաղկանար երկու մա – սէ։ Սկիզբը Հայաբաս. Ամերիկեան երաժըչ – տական խումբ մը դանազան երգերով ժո – ղովրդական խանդավառութիւն կը տեղ – ծէր մինչեւ միջնարար, որմէ եառք բեմը պիտի գրաւէր Շառլ Ազնաւուր։

ԶՈՐԱՎԱՐ ՀԱՅԿԱԶՈՒՆԻ

Նոր բան կարելի չէ ըսել Ազնաւուրի մասին, որ քանի տարի է կը տիրապետէ Ֆրանսական եւ միջազգային բեմին։ Չի ծերանար, կը թուի թէ չի ալ յոգնիր, քանի իր ներքին եռանդը միչտ նոյնքան ուժեղ է։ Պարզ է որ իր նոր երգերը ե – բեմն դժուար «կ'անցնին» քանի ամէն ինչ որոչ ռոտաժի պէտք ունի եւ ժողո – վուրդը միչտ աւելի հաճոյքով կը վերա – պահէ իր հին սէրերը՝ Վենետիկը, Լա Պոհէմը, Մամմաճ, Տէզօրմէ, եւայլն, եւայլն։ Նորերուն մէջ սակայն չատ յա – ջող է Թրավեսթին, որ կոչուած է երկար տեւելու ինչպէս նաեւ ծը ն'է ռիէն ուպ – լիէ բայց խանդավառութիւն առիթելու համար պէտք է սպասել Լը Քոմէտիէնին կամ ծ'Է վեֆիւին։

Վերապահութիւն մը ընենք սակայն անտանելի սոնորիզասիոնին մասին, որ բոլորովին աւելորդ կը նկատենք առաւ – լաբար Ազնաւուրի մը համար։ Իր եր – գերը որոնք մեկամաղձոտ, յաճախ ալ – խուր բայց միչտ բանաստեղծական բնոյթ ունին, այդքան «ուժեղացուելու» պէտք չունին, ինչ որ կը հատկցուի Քլօտ Ֆրան – սուայի մը պարագային։ Այդ իսկ պատճա – ռով չատ աւելի հաճելի էր Ազնաւուրը լսել յաջորդ իրկիւնը Լիւքսէնպուրկի ձայնասփիւռէն քան Օլէմփիայի բեմէն։

Նոյ. 14ի երեկոյթը փոքրիկ տարբերու – թիւն մը ունէր սակայն հերթական միւս երեկոյթներէն։

Օլէնիփիայի անօթէնը՝ Պրիւնօ Քոքթե – րիքս քանի մը խօսքով կը պարզէր թէ հաճոյքով ընդունած էր Ազնաւուրի ա – ռաջարկած այս կարդադրութիւնը քանի Ազնաւուր՝ Ֆրանսայի ամէնէն նչանաւոր Հայն էր եւ Հայերուն ամէնէն նչանաւոր Ֆրանսացին։

Մեղի չնայուեցաւ անշուչտ մեր փոլք – լորին մաս կազմող անխուսափելի պահը, երբ սրահէն սկսան պոռալ. «Հայերէ՛ն, Հայերէ՛ն»։ Անակնկալ չէր Ազնաւուրի համար, որ կը սպասէր այդ պահանջին եւ պատրաստած էր իր լուսաբանութիւն – ները։ «Հայրս Հայերէն կ'երգէր, քոյրս չարունակած է, ես չեմ գիտեր եւ բարե – բախտաբար Ֆրանսերէնը կայ, ուր ա – պաստանած եմ։ Լաւ որ այդպէս է եթէ ոչ այս գիշեր հոս չէինք ըլլար»։

Ապա, Ազնաւուր յիչեց պզտոյքը, որ պէտք է չատ ու չատ աչակերտ ունենայ, որ հայերէն կարդալ–գրել սորվին եւ ի – րեն պէս չըլլան, որ չի գիտեր (հո՛ս, չեռներ, որ պակաս չեն մեր մէջ, նա – յելդ ծափահարութեանց չարք մը սկը – սան, հաւանաբար չհասկնալով իսկ թէ մարդը ի՛նչ կ'ըսէ։ Ազնաւուր տեղը գրաւ անշուչտ այդ փութիկոնները, չգիտելով թէ ծափահարելիք բան մը չկայ...)։

Երեկոյթը վերջ գտաւ, յանդա – վառ մթնոլորտի մը մէջ եւ կը յուսանք որ Փարիզի հայ դաղութին առատաձեռն մասնակցութիւնը այս ձեռնարկին կարե – ւոր նպաստ մը բերաւ Սամուէլ–Մուրատ – եան վարժարանին։

Ա. Մ.

Ծաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

Նոյն այդ Աստուածը, երեւի, մի ուրիչ հողածին է աչխարհ գործուղել արտա – կարգ լիազօրութիւններով, որ ոչ թէ բո – պիկ ոռներով, այլ ծանր, երկաթէ սա – բոկներով ոտքի տակ առնի մի լիմոններին, արօրի ու հունցի, կաւ գարձնի, որ նրանք ազատութիւն բառն անգամ մոռանան եւ յետոյ այդ կաւից նոր մարդ պատ – րաստի ի՛ր ընչով, ի՛ր կերպարանքով, նոր գրախտի խոստումով, որ այդ մարդը լի – նի վախկոտ ու գաժան, անողնաչար, փա – ռամոլ ու գաժան, որ հսկողութեան տակ առնի անգա՛մ մարդկային սէրը։ Որ մար – դիկ պատժուեն սիրելու համար, իսկ գաժանութեան համար պարգեւատրուեն, որ նրա արձանները կանգնեն բոլոր կա – յարաններում, հրապարակներում, քա – ղաքներում եւ աւաններում, որ նրա նկա – րը կախուի բոլոր տների պատերից, որ նրա անունով կոչուեն քաղաքներ ու գոր – ծարաններ, հարիւր հազարաւոր փողոց – ներ եւ հազարաւոր հրապարակներ։ Որ բոլոր գրիչները գրեն նրա մասին, բա – նաստեղծները նրան գովերգեն, նկարիչ – ները նրան նկարեն, երգիչները նրան եր – գեն, գիտնականները նրա անունով գոր – ծեն, գինուորականները նրա յուչմունքով կռուեն, ողջ երկիրն ովսաննա՛ երգի ու նա անյագուրդ խմի փառքի աղբիւրն ու չխպռնայ, մոլեգնի...

Բրուտանոց, ի՛մ բրուտանոց, ես չեմ մոռանայ քո ճմեռները, երբ ջերմաչափը մինչեւ Փողֆինա Խոնէստովնան ունէր եւ յաճախ այն ցոյց էր տալիս քառասուն ու չորանի իրաւարան Տուրկիան մեռ – նում էր կէս գիշերին եւ յետոյ ցոյց էր տալիս երեսունչորս ու քիմիկոս Արտա – չէս Զանիփոլաչեանն էր փակում իր աչ – քերը։ Հիւանդանոցից ու դարչահոտ բա – լաքներից դուրս՝ գործում էր ջերմա – չափի փոխարէն ցրտաչափը։ Սնդիկը թռչում էր քառասունի վրայ ու չէր չո – սահատւում, մագլցում էր վեր ու վեր եւ հիւանդանոցներում ազատուած տե – ղերը նորերն էին գրաւում։

Ընդարձակ բրուտանոցի մի անկիւնում վառում էր վառարանն ու ճարճատում։ Եթէ ազատ ժամանակ ունենաս, նստես նրա մօտ եւ լսես ուչադրութեամբ, ապա վառարանը կ'երգի քո բոլոր ուզած ե – ղանակները։ Նա գիտի անգա՛մ ամենա – ծիծաղելի երգերը, բաւական է, որ դու յիչես եղանակը եւ նա կ'երգի.

Ծնկիդ ծալը, դոշիդ խալը, խանթաչի՛,
Դու սիրուն ես fան fո տալը, խանթաչի՛։

Դու վառարանին յանդիմանում ես թե – թեւամտութեամբ, անլրջութեան համար, ու վառարանը հիմա երգում է քո յիչած նոր երգի ազաչուր եղանակը.

Ամենասուրբ Երրորդութիւն,
Տուր աշխարհիս խաղաղութիւն,
Բանտարկելոց՝ ազատութիւն
Եւ հիւանդաց՝ առողջութիւն...

Իսկ հիմա... աչքերդ տաքանում են, դու, լ՞ինչ է, արտասուել ես ուզում։ Թաչկինակի կարիք չկայ, վառարանը չո – րացնում է բարիչներդ ու երգում ու եր – գում.

Մի՛ լա, մի՛ թացի աչքերդ...

Մամօն այսօր մտահոգ է։ Աչխատանքի ընթացքում ես նկատեցի, որ նա մի քանի անգամ դաղտագողի նայեց Գերմանու – հու կողմը։ Այս մի քանի ամիսների ըն – թացքում վերջինս լցուել է եւ լցուել է... ես չեմ ուզում սանձաղերծել իմ երեւա – կայութիւնը։ Ի հարկէ, կը լցուի, լ՞ինչ կայ այստեղ զարմանալի։ Նա, ճիշդ է, դատապարտուած է 25 տարուայ բան – տարկութեան, սակայն այդ ամենեւին չի նչանակում, թէ դատապարտուել է 25 տարուայ նիհարութեան։ Բանտինդ տար – ուայ ընթացքում ամէն բան կարող է պատահել մարդու կեանքում։ Բի՞չ կան այնպիսի կալանաւորներ, որոնք նիհար են եղել, բայց յետագայում լցուել, բա – րենորոգուել են։ Փողֆինա Խոնէստով – նան ձեզ օրինակ։ Ճիշդ է, Լիուդմիլան այնպէս չի անում, ինչպէս այս պեղեց – կատես Լեհուհին, բայց չէ՞ որ Մամօն չանք չի խնայում գրեթէ ամէն օր, ճա – չից յետոյ եւ բանթողից առաջ, մի բա – ռով ուրախացնելու նրան։ Այն էլ ճիշդ է, որ Փողֆինա Խոնէստովնան գիրացել է եւ՛ մարմնով, եւ՛ դէմքով, գիրացել է հա – մաչափ գիրութեամբ, իսկ Լիուդմիլան... նրա դէմքը նոյն նիհար, անառողջ դէմքն է, ոտները մնացել են բարակ, իսկ ինքը մի տեսակ լցուել է, այո, մի տեսակ լցուել։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(12 – Շար.)

Հայեր Գաւառէն

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՐ

—o—

Վիեն (Յառաջ).— Դաշնակցութեան օրը նշուեցաւ նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. նոր Սերունդի եւ պատուոյ նախագահութեամբ Վիեննի երկտասարդ եւ համակրելի քաղաքագէտ Պր. Լ. Մէքմուլի:

Արձակուրդէն յետոյ, առաջին հրապարակային հանդէսն էր, որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 12ին, Գ. Իփէկեան սրահին մէջ: Ցեղափոխական, եւ տաքմիկ ղեկավարութիւն ու պարի եղանակներով, մերթ դոռ, մերթ մելամաղձոտ եւ ուրախ պարերու ելեւէջներով մինչեւ առաջ սրահը արդէն լեցուած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան տաք չունչին կարօտ հայրենասիրաշունչ հանդիսատեսներով...:

Օտար հիւրերուն մէջ կը նշմարուէին Վիեննի քաղաքապետը իր կնոջ հետ Պր. Լ. Մէքմուլը, իր գործակիցներով՝ Տիկ. Մուլէն (կայզրլ), Պր. Ժան Կէվիէ (կէյզրլ), ընկերվարականներու կողմէ իրը ներկայացուցիչ եւ Տէր եւ Տիկ. Ֆրան – քոլ:

Հանդէսը բացաւ ժամը 16ին, Նոր Սերունդի ընդհ. Ատենապետ Ռուբիկեան եւ օրուան պատշաճ դրուատոր ուղերձ մը կարդաց հայերէն, որուն ընթերցումէն յետոյ, յոռնկայա երգուեցան «Մարսէյէզ»ը եւ «Մշակ բանուոր» քայլերգները:

Գեղարուեստական բաժինին իրենց մասնակցութիւնը բերին Նոր Սերունդի տըղաքն ու աղջիկները, Օր. Ատալիկ Սանճեան, Օր. Ալիս Քղէեան, Օր. Էլի – զապէթ Քէլէչեան, Օր. Հերմին Սանճեան, Օր. Ժաքլին Մխրոյեան և Բաթրիք Զօպոյեան, որոնք իրենց արտասանութիւն – ներով, տաքմիկ եւ աղգային տարազի պարերով, մեներգներով եւ նուագներով խանդավառ ծափեր խլեցին հանդիսատեսներէն:

Արդարեւ, ջերմ մթնոլորտին մէջ բեմ եկաւ, օրուան բանախօսը ընկեր Ն. Նիկողոսեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան արի եւ ջերմ չունչով վարակելու աղատատենչ հայորդիները, եւ ղրուատոր ճառ մը կարդաց՝ Հայոց դարաւոր պատմութեան ուղիները քրքրելով, Հայկ նահապետէն մինչեւ Իսրայէլ Օրլի, Դաւիթ Բէկ, Թըռուցիկ ակնարկով դրուատելով ղէպքերն ու դէմքերը, մանաւանդ մեր վերջին հարիւր տարուան նորագոյն պատմութեան դէպքերը վերյիշելով, եզրակացուց:

Ուրեմն, երդնենք մեր սեփական ակումբին մէջ, ինչպէս որ կ'երդուին մեր հայրենիքին մէջ: Երդնենք մանաւանդ Հ. Յ. Դաշնակցութեան 82 տարեկան իր պարման հասակին է վրայ, որ չարունակ, իր վահանի ծնունդէն մինչեւ այսօր հատատարիմ մնաց իր նպատակներուն իրա – գործումին եւ հայ ժողովուրդի չահերուն եւ արդար իրաւունքներուն:

82 երկար տարիներ մղիչ ջիղը եղաւ եւ պայքարեցաւ անընդհատ առանց դադաճանելու իր արբազան ուխտին, իր տատասկոտ եւ դաժան ճանապարհին, որ իրը եղաւ: Պայքարեցաւ տաղանդով, պայքարեցաւ գրիչի հսկաներով, դէնքով, դաշոյնով, հարիւ եղած պարագային եւ դունդներով եւ տասմներով յանուն հայրենիքին եւ յանուն մինուճար հայ ժողովուրդին, ընդդէմ գերազանց թիւով մահմետականներու, բոլոր բոլո՛ր տեսակի նահատակուելու եւ անարիւն բռնակալ դիչատիչներու դէմ, ինչ անուն ալ կրեն անոնք: Պայքարեցաւ եւ պայքարի ճամբուն հարդար հարթար ջանֆէտայիներ տուաւ այսօրուան մեր փոքրիկ Հայաստանին, որուն ամէն մէկ տանթիմ հողին վրայ անկատած փէտայի մը նահատակուած է, որոնց թափած արեան չնորհիւ մեր մշակոյթը կ'տպրի ու կը ծաղկի այսօր Հայաստան աշխարհին մէջ...:

Այո, այսօր մենք հաւաքուած ենք մեր յարգանքի տուրքը տալու բոլոր տեսակի դաղափարական հայ մարդկանց՝ բանուոր թէ գիւղացի, մտաւորական թէ ջան փէտայիները, որոնք դաժան զոհերը եղան թրքական եւ ռուսական դնտաններու եւ աքսորավայրերու մէջ...:

Հաւաքուած ենք հոս մեծարելու վերապրելու 82 տարուան արիւնոտ եւ փոթորկոտ կեանքի մը բոլոր վրկժի նեմեսիսները, որոնք իրենց մատաղ կեանքերը զոհեցին հայ ժողովուրդի սիրոյն, ազատութեան բազկին վրայ, այս արեւուն տակ, հայրենի հողին մէջ գերեզման մը ունենալու ուխտով: Սակայն, այսօր բոլոր Հայոց սիրտերը մէկ–մէկ պանթէոններ դարձած են անոնցմէ մեղի ժառանգուած պատգամին համար: Հաղորդուինք եւ ամրապնդենք մեր հաւատքը հայկ. արիւնոտ դատին չուրջ, եւ առանց յուսահատելու մեր ճիդերը ի սպաս դնենք Հայկական Դատին համար եղած աշխատանքներուն...:

Ո՞ւր են հզօր Սաորեստանը, Հռոմը եւ նենգամիտ Բիւզանդիոնը: Բոլորն ալ պատմութեան անցած են: Հետեւաբար բաւական չէ հոս ներկայ ըլլալը: Սիրտերնիս հայ երիտասարդները զգաստ եւ արթուն ըլլան Հայկ. Դատ հետապնդելու ուղղութեամբ:

Մթթէ՞ խրախուսիչ չէ, Երեւանի փոթորիկներէն մեր ականջներուն հասնող պոռթկումի ղոռ եւ արդար ձայները.— Մեր հողերը, մեր հողերը...: Զօրիւռւինք երազներով. պէտք է միացեալ ուժերով բոլորուինք Հ. Յ. Դաշնակցութեան չուրջ: Ով որ պատրաստ է ան է որ կը սիրանայ իր իրաւունքին: Ինչպէս 35 տարիներ առաջ Ե. Չարենց կը պատգամէր.— Հայ ժողովուրդ fou փրկութիւնը fու հաւատքի մէջ է:

Ուրեմն, փա՛ռք հայ ժողովուրդին, որ իր ծոցին մէջ կը պահէ 82 տարեկան Հայկի ոգիով հսկայ մը, որուն առաքելութիւնը վերջացած չէ որքան ատեն որ Հայ Դատը իր արդար լուծումը չէ գտած:

Ընկ. Նիկողոսեանի խրախուսիչ խօսքերէն յետոյ, ընկ. Ա. Ռուսիկեան Փրունսերէն ուղերձ մը եւ բարի գալուստի խօսքէն յետոյ, բեմ հրաւիրեց յարգելի քաղաքապետը, որ ըսաւ.

«Կը չնորհաւորեմ Վիէնի հայ գաղութը, ի մասնաւորի Անի կոմիտէի մեր ընկերվարական ընկերները, որ ամէն տարի այս ամիսներուն կը յիշատակեն հայ մեծ կուսակցութեան հիմնադրութեան օրը արդար հպարտութեամբ վերյիշելով անոր 82 տարիներու գործունէութիւնը հայ կեանքին նկատ:

«Այս առթիւ կը ցանկամ եւ կը մաղթեմ, որ օր մը անպայման ալբանաք ձեր անկախութեան, որուն համար առատ արիւն թափած էք, մանաւանդ ձեր պապերուն հողերուն, որ թշնամիին կողմէ բռնագրաւուած են. հետեւաբար, կրկին յաջողութիւն եւ յարատեւութիւն կը մաղթեմ ձեր երազներուն իրականացման համար:

«Երկրորդ՝ ընթացք տալով Վիէնի գաղութի փափաքին, որոշած ենք Վիէնի փողոցներէն մէկը մկրտել՝ 1915 Ապրիլ 24 անունով, եւ պիտի որոշուի նոր տարիէն առաջ:

«Այսուհանդերձ, չենք ուզեր մեռած փողոցի մը անունը դնել, ուր երթեւեկ չկայ, փողոց մը որ բանուկ եւ եռուղեռ ըլլայ. այդ իսկ պատճառաւ պէտք է խորհինք եւ ըստ այնմ որոշում տանք» ըսելով իր խօսքը վերջացուց, որ ծափերով ողջունուեցաւ ներկաներու կողմէ:

×

Հանդէսին պաշտօնական մասը վերջացած ըլլալով, ներկաներու փափաքով սեղանատէտ ընտրուեցաւ ընկ. Տէմիր – ճեան (Սէնթ Էթիէնէն), որ ճեռնհասօրէն վարեց խնջոյքի բաժինը խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ, որ տեւեց ուշ առեն:

×

Նոյեմբեր 12ին, կիրակի առաւ ժամը ժամը 11ին, ընկ. Ն. Նիկողոսեան սեղմ չրջանակի մը մէջ, ընկերներու եւ համակիրներու ներկայութեամբ ղեկուցեց Հայ Դատի առընչութեամբ սփիւռքի գաղութներու եւ գաղութներու մէջ կատարուած աշխատանքներու չուրջ, օտար քաղաքական չրջանակներուն դէմ – նօթագնելով Հայկական Դատին վերաբերեալ ղէպքերը:

Եզրակացնելով եւ ամփոփելով իր խօսքը կոչ ըրաւ երիտասարդ Հայերուն, որպէսզի բարոյապէս թէեւ ու թիկունք ըլլան կատարուած չարժումներուն:

Այս մտերմիկ չրջանակին մէջ հարցումներ եղան Հայկական Դատին կապակցութեամբ, որոնց պատշաճօրէն պատասխանեց ընկ. Նիկողոսեան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԵՌԱՏԻՊ

—o—

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյեմբեր 17)

ՆՈՐ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԱՍԻՆ

Հայ գաղութներու պատմութեան մէջ պարսկահայ գաղութը համեմատաբար քիչ ուսումնասիրուած բնագաւառներէն է: Պարսկաստանի Հայերու մասին հայ գրողներու եւ ուսումնասիրողներու գործերը պատահական կամ տեղական բնոյթ ունին: Ինչ կը վերաբերի ժամանակակից գաղութի կեանքին, մասնց պակասը շատ կը զգացուի:

Վերջերս Անթիլիասի մէջ «Գէորգ Մեծ Լուսաւորիչ» գրական մրցանակի ծախքերով լոյս տեսած Լեւոն Մինասեանի «Պատմութիւն Փերիայի Հայերու» դիրքը կուգայ որոշ չափով լրացնելու այդ պակասը:

Երեւանի պետական գրադարանը վերջերս ստացաւ այդ դիրքը՝ հեղինակին ձօնագրով: Ուսումնասիրութեան առարկին բաժնին մէջ հեղինակը կը ներկայացնէ Փերիա գաւառի պատմութիւնը, իր յարակից չրջաններով եւ քաղաքներով: Պատմութիւնը կը սկսի 1606էն եւ կը շարունակուի մինչեւ 1950, երբմն ալ դէպքերու նկարագրութիւնը կը հասնի մինչեւ մեր օրերը:

Երկրորդ բաժնին մէջ հեղինակը կը ներկայացնէ այդ հայաչատ գաւառի գիւղաշխարհը: Շրջելով գաւառի հայաբնակ գիւղերը, հեղինակը երկար տարիներ նիւթեր հաւաքած է իր ուսումնասիրութեան համար: Գիրքը այդ նիւթերուն, անճնական տպաւորութիւններուն արդասիքն է, հեղինակի չուրջ 20 տարիներու աշխատանքի արդիւնքը:

Գաղութէ Գաղութ

ՊԷՅՐՈՒԹի ամերիկեան համալսարանի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 12ին, տեղի ունեցած է Նիկոլ Աղբալեանի մահուան 25–ամեակի չքեղ հանդիսութիւնը, կազմակերպութեամբ Համազգային Մշակութային եւ Կրթական Ընկերակցութեան: Բացման խօսքը կատարած է ընկ. Կարօ Սասունի, իսկ «Ն. Փալանճեան» ճեմարանի անօրէնը՝ ընկ. Հրաչ Տաճատեանեան ներկայացուցած է Աղբալեանի կեանքն ու գործունէութիւնը: Օրուան երկրորդ բանախօսը՝ ընկ. Բարգէն Փափազեան ներկայացուցած է Աղբալեանի բազմակող – մանի արժանիքները:

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

Դ.

— Պարոն Ռիքու, ըսաւ գաւառացին արկղակալին, կասկածելի չիչերուն բերանը հոտոտելէ յետոյ, կը ճանչնա՞ք այս չիչերը: Աւոնք մինչ այն չիչե՞րն են, որոնց մէջ Ժանն Ֆօրթիէ անուն կնոջ մը կողմէ քարիւղ լեցուելը տեսած էք, գործարան բերած իր թիթեղը պարպելու առեն, բայց այդ թիթեղը չէ դանուած հրդեհին պատասխանատու:

— Կատարելապէս կը ճանչնամ, անկարելի է որ սխալիմ այդ մասին: Հանքային ջուրի հին չիչերը են: Պիտակներու բեկորներ կը կրեն տակաւին:

— Ք՞անի՞ չիչ կայ:

— Գետինը հինգ հատ տեսայ:

— Պարոն Ռիքու, հիմա պրպտեցէք ձեր յիշողութիւնը ու ջանացէք յիշել ոչ մի–այն խմասուը այլեւ արտայայտութիւնը այն սպառնական խօսքին, զոր Ժանն Ֆօրթիէ ուղղած է գործարանատէրը Պ. Լապրուի, երբ այս վերջինը ծանուցած էր գռնապանուհիի պաշտօնին վերջ դնելը:

— Բառ առ բառ կը յիշեմ անոր խօսքը: Փոխանակ ներողութիւն խնդրելու, ինչպէս որ պարտաւոր էր ընել, փոխանակ Պ. Լապրուի ներողամտութիւնը հայցե – լու, Ժանն Ֆօրթիէ ամբարտաւան ու անպատկառ ընթացք մը բռնեց, եւ խիստ ձայնով մը ըսաւ, որ ականջիս մէջ կը հնչէ տակաւին. «Կը վտարէք զիս: Աւ՛հ, պարոն, զղուշացէք: Չեզի համար ան – նպաստ պիտի ըլլայ»: Լոյսի պէս պայծառ իրողութիւն մըն է թէ Ժանն վրէժխնդրութեան ծրագրերը կը սնուցանէր:

— Կը կարծէ՞ք որ այդ վրիժառու կինը ըլլայ ոճրին միակ չարժառիթը:

— Կ'ենթադրեմ, պարոն:

— Իսկ ես այդպէս չեմ կարծեր: Պ. Լապրու երկու օրէ ի վեր բացակայ էր, այնպէս չէ՞:

— Ժաք Կարոյի եւ Լինձի ըսած էր արդէն:

— Իր անակնկալ վերադարձը մեկուսի կողմէ նախատեսուած չէ՞ր կրնար ըլլալ:

— Անտարակոյս:

— Մահացու կերպով վիրաւորուած պահուն դեռ նոր վերադարձած էր, քանի որ պայուսակը դիակին քով գտնուած է, յարեց դատաւորը: Գործարանատէրը պատնող մարդը տաղտարին մէջ կը գըտնուէր, մինչդեռ Ժանն հոն չէր կրնար սպասել Պ. Ռիքուի, ու գործ ալ չունէր հոն: Ուրեմն ի՞նչ չարժառիթով տաղտարին մէջ կը գտնուէր ան:

— Կրակի տալու համար զայն, պատասխանեց Ռիքու:

Հարցաքննիչ դատաւորը ցնցեց գլուխը ու ըսաւ.

— Անօդուտ պիտի ըլլար տաղտարը կրակի տալ, քանի որ ակներեւ է թէ տաչեղներով ու փայտի դէզերով լեցուն տաղտապզործարանին մէջ կրակ ձգուած էր, որ արագօրէն պիտի տարածուէր տաղտարին մէջ, ուր կը գտնուէին գործատէրին աշխատասենեակը եւ դրամարկղը:

Ռիքու մտախոհ երեւոյթ մը առաւ: Դատաւորը աւելցուց.

— Գիտէ՞ք թէ ո՛րքան դրամ կը գըտնուէր Պ. Լապրուի դրամարկղին մէջ:

— 190·253 Ֆրանք 70 սանթիմ: Իմ դրամարկղիս մէջ 5000 Ֆրանք, որ չէ կորսուած: Գիտնալով թէ պատասխանատու եմ այդ դրամին համար, մխասին առնելու խոհեմութիւնը ունեցած էի: Այսօր զոհ եմ տասը համար:

— Այդ դումարը պանքա՞մս էր:

— Այո պարոն, բայց երեք հազար Ֆրանքի ոսկեդրամէն:

— Մինակ դո՞ւք գիտէիք թէ ո՛րքան դրամ կար դրամարկղին մէջ:

Ռիքու պահ մը խորհելէ յետոյ ըսաւ յանկարծ.

— Ո՛չ, պարոն, երկու անձեր ներկայ էին հաչիւը տուած պահուս:

— Ո՞վ էին անոնք:

— Գործապետ Ժաք Կարօ եւ Ժանն Ֆօրթիէ:

Դատաւորին դէմքը ճառագայթեց: Արկղակալին յայտարարութիւնը մեծ ուրախութիւն պատճառած էր անոր: Ռիքու յարեց.

— Այո, այո, Ժանն գիտէր, ու գըժբախտաբար Ժաք ալ, քանի որ խեղճ երիտասարդը կորսուեան մատնուեցաւ, Պ. Լապրուի դրամարկղը եւ թուղթերը ապատել ուզելուն համար:

— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ Ժանն Ֆօրթիէ գործարանատիրոջ աշխատասենեակին մէջ կը գտնուէր ձեզի հաչիւ տուած պահուն:

— Պ. Լապրու զանգակը հնչեցուցած էր, հրամաններ տալու համար այն պահուն երբ գործարանէն պիտի մեկնէր:

— Վստա՞հ էք որ ձեր ըսած դումարը լրած ըլլայ:

ԿԶՎԻԻ ՏԸ ՄՈՆԹԼՊԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մարկրիթ Մխաքեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Կարապետ Նիկողոսեան եւ զաւակները, Տիկին Էլիզաբէթ Մխաքեան, Տիկին Զ. Պօյաճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի երեկոյ ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր, զաւակին եւ փեսային՝

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

մահուան 5րդ տարեդարձին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

×

Այրի Տիկին Զ. Պօյաճեանի, Տիկին Մարկրիթ Մխաքեանի եւ զաւակներուն վախճանին համաձայն հոգեհանգիստ կը կատարուի նաեւ երեկոյ ամուսնոյն, հօր եւ մեծ–հօր՝

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

յիշատակին։

Ի դիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը չարդողներուն։

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Այրի Տիկին Դաւիթեան եւ իր բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի Նոյ. 26ին Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի

ՄԿՐՏԻՉ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

մահուան 7րդ տարեդարձին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը չարդողները։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ամէն Լուսկրան փէնի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ թաղ. խորհուրդը առ ի երախտապարտութիւն մեզմէ առ յաւէտ բաժնուած նախկին առաջնորդ, հոգեւոր հայրերու, եկեղեցւոյ չինուելեան նիւթապէս եւ բարոյապէս ծառայող բոլոր թաղական անդամներու, նուիրատուներու եւ որեւէ ձեւով եկեղեցւոյ պայծառութեան նպաստողներու եւ համայն թաղեցիներու նըպէչեցեալներուն համար հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարէ կիրակի 26 Նոյ.։ Ժամերգութիւն ժամը 8·30ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11·30ին։

Հ. Ց. Գ.

ՄԱՐՍԷՅ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Շաբաթ 25 Նոյ. Ա.հարոնեան ակումբը ժամը 20·30ին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Ց. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8·30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ՍԷՆԹ–ԷԹԻԷՆ.— Հ. Ց. Դ. Անատոլ–Վարուժան կոմիտէութեան ընդհ. ժողովը 25 Նոյ. Շաբաթ ժամը 20·30ին, ընդհ. Աստուրին բնակարանը։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը կարեւոր է։

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի պատարագ կը մատուցուի։

ՀՐԱՒԻՐ ԸՆԴ. ԺՈՂՈՎԻ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամ ղրողները եւ անդամագրուիլ փափաքող ղրողները, 11 Դեկտ. երկուշաբթի երեկոյ ժամը 20ին «Ռէժան» սրճարանի վերնայարկը (Մեթրօ Քաստէ), Փարիզ։

Օրակարգ.— Բարոյական եւ նիւթական հաշուեհաւուրութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի։

ՁԱՇ - ԽՆՋՈՅԻ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. Զաւարեան կոմիտէի, կիրակի Նոյ. 26 ժամը 18ին

4, Ռիւ տը լա Տէֆանս

կը նախագահէ ընկ. ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցի Պ. ՊԵՏԻԿ իր նուագով եւ երգերով

ՏՕՆԱՔԱՌ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տոնատօնը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17ԻՆ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մարաէյի ՀՅԴ Նոր Սերունդի

Շաբաթ, Նոյ. 25, ժամը 22էն մինչեւ լոյս
HOTEL SPLENDIDE

ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ԽՈՒՄԲԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ *ՔՈՓԻՇՈՆ*

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Համակրանիք տեղահանութեան առթիւ)

Պ. Յովհ. Վանլեան 250 Ֆր.։

Մարսէյլէն Տիկին Ա. Վ. Ս. 100 Ֆր.

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Էկիւչեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պետիկեան, փոխան ծաղկեպսակի 100ական Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի ՅՈՎՀ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ։

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻԻՆ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան վարչութիւնը կատպ իր բոլոր անդամներով եւ անղամուհիներով իր խոր ցաւակցութիւնները յայտնել հայրենակից Ոսկեան Ծերունեանի մահուան առթիւ, այրի Տիկին Պայծառ Ծերունեանի, եղբօրը՝ Տէր եւ Տիկին Մարզար Ծերունեանի, զաւակներուն եւ պարագաներուն։

Այս տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն.— Այրի Տիկին Պայծառ Ծերունեան, Տէր եւ Տիկին Մարզար Ծերունեան 50ական Ֆր., այրի Տիկին Զաքարեան, Պր. Սահեան Տէր–Յակոբեան 20ական Դաւրայի Հայր. Միութեան։ Նոյն տխուր առթիւ Մխիճան Շերվանեան 20 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ 10 Ֆր. ալ Դաւրայի Հայր. Միութեան։

ԲԱՅԱՌԻԿ ՁԱՇԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի կողմէ, ի պատիւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի նորընտիր վարչութեան

Տեղի կ'ունենայ 26 Նոյեմբեր կիրակի կէսօրին, Միութեան սրահին մէջ 7 Ռիւ Փափէր

Այս բացառիկ ճաշասեղանին սիրով կը հրաւիրուին Միութեանս անդամ անդամուհիները, ինչպէս նաեւ մեր համակիրներն ու բարեկամները։

Ճաշասեղանինմասնակցութեան տոմսերը ապահովել Բարեգործականի Տիկիններէն եւ Քարտուղարութենէն։ Հեռաձայն 54–16–50

ԿՈՒԶՈՒԻ

Միջին Ֆրանսայի Նոր Սերունդին պատխամբը կը փնտռէ աֆորտէոն եւ ֆլաբրիներ նուագողներ։ Պարի փորձերը տեղի կ'ունենան Երկուշաբթի օրերը վիէնի ակումբը եւ Ուրբաթ օրերը՝ Տէսինի ակումբը։ Դիմել՝

TACHDJIAN Béatrice
55, Avenue Edouard Herriot
69150 DECINES-CHARPIEU

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Վերսկսած են կապոռ. Խաչի Փարիզի մանանճիւղի դասընթացքները, որոնք տեղի կ'ունենան Զորեքշաբթի օրերը ժամը 2·30էն սկսեալ։

Մանանճիւղը ջանք չէ խնայած օժտելու դասարանը հանդստաւէտ պայմաններով։

Ծնողքներէն կը խնդրուի չզլանալ իրենց պարտականութեան մէջ։

ՁՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲԱՅԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան ընդհ. ժողովի դիւանը, սակայն զարմանալի բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները 30 Նոյեմբեր Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին, Մէզոն տէ Վիէօի սրահը, 17, Ռիւ Վոլթէռ, Ալֆորվիլ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութեան պիտի նկատուի։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպ մանանճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 6ին, ընկերուհի Աւետիսեանի բնակարանը, 95 պիս, Ռիւ տիւ Մենիլ, Անիէռ։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

×

ԸՆԴ. ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութեան ընդհ. ժողովը 2 Դեկտ. Շաբաթ օր ժամը 15ին, Ռէժան սրճարանի վերնայարկը, Ռիւ Լաֆայէթ, Մէթրօ Քաստէ։ կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի։

Օրակարգ.— Տեղեկատուութիւն, Հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Վերսկսած են Սէն Լուի մէջ հայերէնի դասընթացքները, որոնք տեղի կ'ունենան Զորեքշաբթի օրերը ժամը 9էն 12։

Եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան վարչութիւնը կը հրաւիրէ չբջանի բոլոր ծնողքները առաջնորդել իրենց զաւակները, առանց թերացումի։ կը դասաւանդէ՝ Շահան Խահանայ Տէտէյեան։

ՁՈՒՐԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Ծնունդի եւ Ամանորի առթիւ կազմակերպուած է սովորական ճամբորդութիւնը Աւստրիա, Ս. Եոհան։ Մեկնում Դեկտեմբեր 23, կառ տը Լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 3ին։

Ս. Եոհան կը գտնուի Սալցպուրկի չբջանը, պատսպարուած հովերէն, մշուշէն։ Բնակութիւն կոլտրնըր Հիրշ պանդոկը, հանգստաւէտ սենեակներ, տաք եւ պաղ ջուր, հեռաձայն, կեդրոնական ջեռուցում, խնամուած ճաշ։

Սահմանափակ տեղեր։

Մասնակցութիւն 545 Ֆր.
Կանխավճար 95 Ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 8էն առաջ։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Է.Տ. ՃԻՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 3, ժամը 16էն կէս գիշեր
Dans les Salons de l'Hôtel George V, 31 Avenue George V, Paris (8e)

Նախագահութեամբ Տէր եւ Տիկին ԳԷՈՐԳ ՊԱԳԼՐՃԵԱՆԻ
DON DIEGO et SON ORCHESTRE

Մուտք 20 ֆր. — ուսանողներու կէս գին

Ապահովել սեղանները՝ 924–38–54

ՁԱՇ - ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ
Մասնակցութեամբ Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին

2 Դեկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս Շաւիլի Թաղապետարանի սրահին մէջ 47, Rue Stalingrad

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Մասնակցութեամբ Պ. Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ եւ «ՆԱՅԻՐԻ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ

ԿԻՍ ԳԻՇԵՐԻՆ ՅԵՏՈՑ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ — ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Մասնակցութիւն՝ ճաշ, հանդէս եւ պարահանդէս 35 ֆր. — ուսանողներուն եւ Ն. Սերունդի անդամներուն զեղչուած գին

Հասոյթը պիտի յատկացուի Կապոյտ Խաչի կայանի չինուելեան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Սեբաստիոյ մասնաճիւղի տոնատօնը Յունուար 14ին։

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիէյի Հանդըստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով)։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱՆՈՒԱՄԻ
(ԿՆԻՔ)

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ 1973

Մօտ աւելէն լոյս կը տեսնէ 1973ի Գոյամարտ Օրացոյցը։

Գունաւոր կողք, 12 էջեր պատմական, աղգային ու այժմէական նիւթերով։

Խնամուած պատրաստութիւն

ՇԱԲԱԹ
25
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI
25 NOVEMBRE
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋԱԳԻՄ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1928
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

ԽԴԳ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.573

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.573

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ

ՓԻՒԿԵԱՆ ԱԹՈՌԻ ՏԵՂԱՀԱՆՄԱՆ

———o———

Բ.

Սահակ Բ. Խապայեան երբ 1903 Ապրիլ 29ին Սիսի մայր տաճարին մէջ օծուելով դարձաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթո – ղիկոսական պատմական Աթոռը, վանքը կը ներկայացնէր կիսաւեր վիճակ մը։

1894ին Հալէպի մէջ վախճանած էր Մկրտիչ Ա. Քէֆթիզճեանի յաջորդած Կիրակոս Եպս. Բէքմէզճեանի 1898ին 30 աշակերտներով բացած ժառանգաւորացը փակուած էր արդէն, երբ Սիսահայր Սահակ կաթողիկոս։ Ծանր լուծ էր դրուած ուսին։ Ամէն ինչ պէտք է վերակազմուէր։ Դաժան օրեր ապրեցաւ վերջապէս կաթողիկոսը։ 1905ին բացած Կիլիկեան Դպրանոցը փակուեցաւ 1909ի ապրիլեան օրերուն։

Դաժան օրեր կը սպասէին իրեն Կիլիկիոյ պարպումէն վերջ Հալէպի մէջ։ Իր յանդգնակ հեղինակութիւնը կշտնթ մէջ դրաւ՝ վերականգնելու համար Կիլիկեան գաւառը Աթոռը՝ հայրենի երկրէն դուրս մնացած – Լիբանանի եղբայրական հիւրընկալ հողին վրայ։

Հաւատարիմ աւանդութեան՝ 1923 Մայիս 29ին Հալէպի մէջ մխիթարեանք կատարեց։ 1924ին Ֆրանսական (հոգեւոր) եւ տեղական իշխանութիւնները պաշտօնապէս ճանչցան Սահակ Բ.ը իբրեւ հոգեւոր պետ Կիլիկիոյ թեմերուն։ Հայրապետական ձեռնարկեց թեմական կազմակերպութեանց։

1922ին առաջ Կիլիկեան Աթոռը ունէր 13 թեմ 400·000 ժողովուրդով։ Կիլիկիոյ պարպումէն վերջ Հալէպն ու Կիպրոսը միայն մնացեր էին։

1929 Մարտ 6ին Երուսաղէմի միաբան – նական ընդհ. ժողովը, նախապատուութեամբ եղեալ պատրիարք Դուրեանի, որոշեց Կիլիկեան Աթոռին փոխանցել Պէյրութի, Թամասկոսի եւ Լուսաւիկէի (Լաթաքիա) թեմերը, իրենց կալուածներով։ Հինգ թեմերու բնակչութեան թիւը կը հասնէր շուրջ 130·000ի։

Իր յառաջացած տարիքը նկատի ունենալով, Սահակ Բ. 1928ին իրեն աթոռակից կարգեց Բարդէն Եպս. Կիւլէկեանը – նը, որուն ընտրութիւնը պաշտօնապէս վաւերացուեցաւ 1931 Ապրիլ 25ին Հալէպի մէջ դումարուած ազգային պատգամաւորական ժողովէն։

1930 Յուլիսին, տարեկան մէկ տոլար անուանական վարձքով, Նիքր Խաթ Շաուիսէյրնեկն վարձուեցաւ Անթիլիասի ամերիկեան որբանոցը։ Նոյն տար – ուան Հոկտ. 13ին բացուեցաւ Դպրեվանքը 37 աշակերտներով։ Կաթողիկոսական Աթոռը վերջնապէս փոխադրուեցաւ Անթիլիաս։ 1937ին Սիմոն եւ Մաթիլդա Գալուստեան ամոլը 19·000 տոլարի կը դնէր եւ կաթողիկոսութեան կը նուիրէր Անթիլիասի կալուածը, շուրջ 15·000 քառ. մետր տարածութեամբ։

Կիլիկեան Աթոռը Անթիլիաս հաստատուած է 1930էն ի վեր։

Բարդէն Ա. աթոռակից կաթողիկոս վախճանեցաւ 9 Յուլիս 1936ին Սահակ կաթողիկոս նոր աթոռակից չընտրած, իրեն աջակից առաւ Պետրոս Եպս. Սարաճեանը, իբրեւ ընդհ. փոխանորդ։ Ծերունազարդ հայրապետը պիտի վախճանէր 1939 Նոյ. 8ին, 91 տարեկանին, 36 տարի պաշտօնավարելէ վերջ։

Սարաճեան սրբազան ընտրուեցաւ կաթողիկոս, սակայն չորս ամիս վերջ վախճանեցաւ։ Իրրեւ փոխանորդ ու կաթողիկոս չորս տարուան իր պաշտօնավարութիւնը եղաւ չատ արդիւնաւոր։ Արժանացաւ «Պետրոս Չինող» մականուան։

Սահակ կաթողիկոս դասական կորուստ մէ փրկած էր Ակնցի ազգ. բարերար Մատթէոս Խերեանի 3000 անգլ. ոսկին (կտակը 12·000 ոսկի էր)։ Պետրոս կաթողիկոս չարունակեց եւ լրացուց բարերարին Ա.ի սկսած, բայց մահով կիսատ պէն Ա.ի սկսած, բայց մահով կիսատ մնացած շինութիւնը Խերեան կալուածին, պէյրութի կեդրոնական մէկ թաղամասին մէջ։ Այս չէնքը կարեւոր հասոյթ կ'ապահովէ կաթողիկոսարանին։

Կաթողիկոսարանի բարերարներէն յիշատակութեան արժանի են Պոլսեցի Սարգիս Գնաճեան, բարերարը Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մայր տաճարին, Մարֆօ Պալեան (Անգլիացին), Երուանդ Տէմիրճեան (պէյրութէն), Կիւլլապի Կիւլլապեան (Մարսիլիայէն), Սոֆիա Յակոբեան, Ճորճ Մարտիկեան, Սոֆիա Յակոբեան, Գարակէօզեան, Թովմասեան, Գէորգ Զաքարիաշեան, Միսաէ Ազիրեան, Գուրգէն եւ Վազգէն Սարգիսեան, Վահրամ Իւրիւճեան եւ Վարդգէս Սարաֆեան (Կիպրոսէն), եւայլն։

Գարեգին Յովսէփեան կաթողիկոսի յաջորդեալին առթիւ Ամերիկայի մէջ հանգանակուած էր 100·000 տոլար։ Այդ դրամով պնուած է Յովսէփեան հաստատութեան կալուածը։

Կաթողիկոսարանին օգնած են նաեւ Ամերիկեան Նպաստամատոյցը, Դանիական Միսիոնը, որ Հալէպի Քարէն Եփէ ճամարանէն զատ նուիրած է պէյրութի Թուչնոց Բոյնը, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը, Հ. Բ. Ը. Մ.ը, Հայ կրթական Միութիւնը, եկեղեցիներու Համազգ. Խորհուրդը, Կիրակնօրեայ վարժարաններու Խորհուրդը, եւայլն։

Զարեհ Ա. եւ Խորէն Ա. կաթողիկոսներու օրով իրագործուած բազմաթիւ նոր շինութիւնները հիմնովին փոխած են Անթիլիասի նախկին որբանոցի խեղճուկ դիմագիծը։ Կիլիկեան Աթոռի կաթողիկոսանիստ վանքը արդիական բոլոր յարմարութիւններով օժտուած ներկայանալի, կարելի է ըսել նախանձելի հիմնարկութիւն մըն է դարձած։

Տեղահանութենէն կէս դար վերջ, Կիլիկեան Աթոռը ներկայիս աւելի քան երեք ամուր հիմերու վրայ է դրուած, իր աչխարհատփիւռ թեմերով եւ 463·000 հաւատացեալներով։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՄՓԻՏՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԻ

ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆԵՐԸ ՀԱՐԹՈՒԱԾ ԵՆ

———o———

Նախագահ Փոմպիտու Փարիզ վերադարձաւ – գարձաւ եւ վերջին պահուն բոլոր հարցերը կարզադրուած էին Թոկիոյի նախագահին հետ։ Ծանօթ է որ Զօր. Էյզենհաուըր անսպասելի ելոյթ մը ունեցած էր առջի օր երբ յանկարծ պահանջած էր որ «ամէնէն լաւ պայմանաժամերուն մէջ վերաքննուի ափրիկեան Ֆրանքի սակը»։ Ասոր արժէքը ներկայիս 2 անթիմ նշանակ – ուած է։ Թոկիոյի ղեկավարը կ'ուզէր նաեւ որ Ափրիկեան ելմտական Հասարակապետութեան Ֆրանքը փոխանակելի ըլլայ Հասարակաց Շուկայէն ներս, ինչպէս է Ֆրանսական Ֆրանքը։ Նախագահ Փոմպիտու, որ չէր սպասեր այս ելոյթին, չատ չոր կերպով պատասխանած էր, որ եթէ Ֆրանսա դադրէր երաչխաւորելէ Ֆրանսաթօս Ափրիկէի Ֆրանքը, այս վերջինը կ'իյնար։ Յաջորդ օրը սակայն մըթնոլորտը կը պայծառանար եւ Զօր. Էյզենհաուըր կը յայտնէր Նախագահ Փոմպիտուի թէ իր թելադրանքներուն մէջ ոչ մէկ «յատուկ միտք» կար։

Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ հարցական մը կը մնայ։ Արդարեւ յստակ չէ թէ Թոկիոյի ղեկավարը իր խելապատակէ՞ն հանած էր այդ «ելոյթը» թէ ոչ արդիւնք էր կարգ մը ափրիկեան ղեկավարներու համախոհ խորհրդածութիւններուն։

Փոմպիտու 40 աստիճան տաքէն հասաւ Փարիզ ուր միայն 8 աստիճան է ջերմութիւնը, խոստանալէ եառ ափրիկեան երկիրներուն աւելի լայն օժանդակութիւն մը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ դրամատուները զործադուլ պիտի ընեն ամսուս վերջ եւ չորս օր դրամատուները փակ պիտի մնան (Նոյ. 30էն Դեկտ. 3)։ Բժիշկներն ալ չատ դժգոհ են փարիզի արուարձաններու համար ճըշդուած սակէն եւ կարգ մը նահանգներու մէջ զործադուլի չարժումներ ալ կան։

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյեմբեր 17)

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԶԸ

Խորհ. Միութեան ատաթ ըմբշամարտի ազգային խումբի մարզիչ Նշանակուած Եուրի Շահմուրադեան, որ հինգ անդամ նուաճած է Խորհ. Միութեան ախոյեանի ոսկէ չքանչանը, չորս անդամ եղած է Եւրոպայի ախոյեան եւ մէկ անդամ՝ աշխարհի։ Ան առաջին հայ մարզիչը չէ, որ կը նամանձնէ այդ պաշտօնը։ Իրմէ առաջ այդ պաշտօնը վարած էին Արամ Եալթիրեան, Արկադի Կարապետեան եւ ուրիշներ։

×

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՏՊԱՐԱՆԻ 200ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Էջմիածնի Գայեանէ վանքի զաւիթին մէջ, մարմարէ տապանաքարին տակ կը հանդչի Հայոց երջանկայիշատակ կաթողիկոսներէն մէկը՝ Սիմէոն Երեւանցի։

— Երեւանցին, ըսած է անուանի պատմաբան Լէօ, իր եկեղեցական, մատենագրական, հայրենասիրական, չինարարական, քարոզչական լուսամիտ ու արդիւնաչատ գործունէութեամբ, իր առաքինասլաց ու անբասիր կենցաղով, եւ Էջմիածնի հանդէպ ունեցած իր պաշտամունքով ու իր սիրելի ազգին համար տածած մեծ սիրով հանդիսացաւ ամէնէն մեծ անձնաւորութիւնը ԺԸ. դարու հայ լուսաւորչական հոգեւորականութեան մէջ»։

Մեր ժողովուրդին պէս հայ տպագրութիւնն ալ դարեր չարունակ աստանդական կեանք ունեցած է։ Մատթէոս, Կ. Պոլիս, Ամսթերտամ... Սիմէոն Երեւանցին էր, որ հայ տպագրութեան հիմնադրութենէն 260 տարի եառ 1772ին անսպասելի զրկանքներու պնով Էջմիածնի մէջ առեղծեց առաջին տպարանը Հայաստանի հողին վրայ։

Նոյեմբեր 4ին Գայեանէի վանքը հաւաքուած էին բարձրաստիճան հոգեւորականներ, հաղարաւոր հիւրեր։ Սիմէոն Երեւանցիի յիշատակին մատուցուած պատարագէն եառ ներկաները վազզէն Ա.ի առաջնորդութեամբ այցելած են Երեւանցիի գերեզմանը։

Յաջորդ օրը կրկին պատարագ մատուցուեցաւ այս անգամ Էջմիածնի Մայր Տաճարին մէջ, ուր խօսք առին ներկաներէն մանք։

×

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյեմբեր 20)

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆԸ

Երեւանի միջազգային սեմինարին, նուիրուած զանազան լեզուներով բնաչիր – ներ ինքնաչխատ ձեւով մչակելու հարցերուն, 20 զեկուցումներ կատարուեցան։ Զեկուցումներ կատարեցին նաեւ Հայեր՝ Վ. Գրիգորեան, Լ. Սարուխանեան եւ ուրիշներ։

Պուլկարիոյ ներկայացուցիչը՝ Եղուարդ Սեզեան, իր կարգին, զեկուցում մը կատարեց։ Ան Պուլկարիոյ մէջ մասնագէտ է ուսոզապիտական լեզուաբանութեան բնագաւառին մէջ։ Ան ներկայիս կը զեկավարէ Սոֆիայի ընկերային գիտութիւններու ակադեմիայի տեղեկատուութեան ճիւղը։ Պուլկարահայ գիտնականը իր մասնագիտական կրթութիւնը ստացած է Հայաստանի մէջ։ 1965ին ընդունուած է պետական համալսարանի լանսիրական ամպիոնը, որմէ եառ պաչտպանած է իր աւարտաճառը։ Ան է, որ Սոֆիայի համալսարանին մէջ հաստատած է հայագիտութեան ամպիոնը։ Տասնեակ մը Պուլկարներ կը հետեւին Հայոց լեզուի եւ գրականութեան դասընթացքներուն։

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի Ա. Աբովեանի անունը կրող մանկավարժական հիմնարկութիւնը, որ «Աչխատանքի կարմիր դրօչ»ի չքանչանը ստացաւ վերջերս, կը պատրաստուի ստանձնել իր հիմնադրութեան յիսնամեակը։ Հինգ տասնամեակներու ընթացքին հիմնարկութիւնը պատրաստած է աւելի քան 13·000 ուսուցիչներ, որոնք կը դասաւանդեն մայրենի լեզու, գրականութիւն, պատմութիւն, երգ – երաժչտութիւն, նկարչութիւն եւայլն։ Ներկայիս հիմնարկութեան ութ ճիւղերու մէջ իրենց ուսումը կ'առնեն աւելի քան 5500 երիտասարդներ։ Կը հետեւին 20 մասնագիտութիւններու։ Դասախօսներու թիւը 500է աւելի է։

ԵՐԵՒԱՆԻ «ԱՐԱՐԱՏ»Ը ՄԵՐԺԱԾ Է ԹՈՒՐՔ ԻՐԱՒԱՐԱՐՆԵՐԸ

———o———

Իւէֆալ Քուբոպալի մրցաչարքի 16րդ աւարտական դարձի մրցումը որ Երեւանի մարզադաչտին վրայ իրարու դէմ հանեց Զուլեցերիոյ կրասիոփըրը եւ «Արարատ»ը յանձնուած էր երեք թուրք միջադգային իրաւարարներու։ Երբ Երեւանցիք տեղեկացած են այս կարզադրութեան, անմիջապէս զիմած են Իւէֆալի պատասխանատուներուն եւ բողոքած այս որոշումին դէմ։

Եւրոպական Քուբոպալի Դաչնակցութիւնը արդար գտնելով «Արարատ»ի բողոքը, թուրք իրաւարարները փոխարինած է Պելժերով։

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ՎԱՂՈՒՑ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐԿԱՏՈՒՆԸ

ՊԵՏՈՍՅԱՆ ՏԱՐՈՆ ՎԱԳՈՒՀԻ ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ

(1800–1866)

Հոկտեմբերի 18ին Շուքի իրավունքի Հայոց Ս. Գևո. Ճեմարանի շրջանավարտների միությունը կազմակերպել էր հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Վաղուց պետական հարկատուի հիշատակին։ Նիստին ներկա էին 1800ի եւ աշակերտական մեծ թվով։ Ժամը 6ին բացեց նիստը միության նախագահ Ս. Գ. Ղազարյանցը (1908), ու «Ճեմարանի» պատմությունից մի քանի էջեր կարդաց Ս. Գ. Ղազարյանցը (1910), ապա Ս. Գ. Ղազարյանցը (1908) ընթերցեց «Ճեմարանի» 1921ի տարեգրքից «Ներածական» հատվածը։ Ապա Ս. Գ. Ղազարյանցը կարդաց Վաղուց պետական հարկատուի կենսագրությունը (1828–1866), կեսգիշերին ավարտելով իր վերջին ուսումնասիրությունը։

Ներկաները ծափահարեցին ընթերցողին։

Ս. Ֆ.

ՎԱՂՈՒՑ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐԿԱՏՈՒՆ

ՊԵՏՈՍՅԱՆ ՏԱՐՈՆ ՎԱԳՈՒՀԻ ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ

(1800–1866)

Հոկտեմբերի 18ին Շուքի իրավունքի Հայոց Ս. Գևո. Ճեմարանի շրջանավարտների միությունը կազմակերպել էր հանդիսավոր նիստ՝ նվիրված Վաղուց պետական հարկատուի հիշատակին։ Նիստին ներկա էին 1800ի եւ աշակերտական մեծ թվով։ Ժամը 6ին բացեց նիստը միության նախագահ Ս. Գ. Ղազարյանցը (1908), ապա Ս. Գ. Ղազարյանցը (1908) ընթերցեց «Ճեմարանի» 1921ի տարեգրքից «Ներածական» հատվածը։ Ապա Ս. Գ. Ղազարյանցը կարդաց Վաղուց պետական հարկատուի կենսագրությունը (1828–1866), կեսգիշերին ավարտելով իր վերջին ուսումնասիրությունը։

Ներկաները ծափահարեցին ընթերցողին։

Ս. Ֆ.

Ծանոթ փայտեր

(ՎԱՂՁԿԻ)

Ես չեմ ուզում ասեմ, որ ինձ համար հետաքրքրական է ամեն մի ծանոթ փայտ, որ ես հանդիպում եմ իմ ճանապարհին։ Ես ինձ համար ունեմ ընտրած մի քանի փայտեր, որոնց հետ ես ամեն տարի ամռան ժամանակ ծանոթանում եմ նորից։ Ես գնում եմ նրանց մոտ, ինչպես հին ընկերների մոտ, որոնց հետ ես ամեն տարի հանդիպում եմ ամառանոցում կամ ճանապարհին։ Ես գնում եմ նրանց մոտ, ինչպես հին ընկերների մոտ, որոնց հետ ես ամեն տարի հանդիպում եմ ամառանոցում կամ ճանապարհին։

Ես ունեմ մի ընկեր, որ ինձ ասում է, թե ես ունեմ ինչ-որ ֆետիշիզմ։ Ես չգիտեմ, թե ինչ է նշանակում այդ խորհրդավոր բառը, բայց ես ինձ համար ունեմ մի քանի ծանոթ փայտեր

ՄՍԿՈՏՆԵՐԸ
ՀԻԻԱՆԴՆԵՐ
ՈՐՈՆՔ ԿՐՆԱՆ ԲՈՒԺՈՒԻԼ

—o—

— Տաօօրինա՛կ: Թոքախտը պարծնապէս յաղթահարուած է, լալիզոը չամախ բուժելի, սրեան լալիզոը պաբասուելու վրայ: Բայց պիտութիւնը անդօր է մլլլնուսոր մսկոտներուն հանդէպ: Կինեբուն ՅՀ վրայ 2ը եւ այլեբուն 7ի վրայ 1ը մսկոտ են: Այս մսկոտները իբական նահատակներու կը վերածուին ամէն ձմեռ:

Այսպէս կը խօսէի մասնագէտ բժիշկի մը, երբ ան խօսքս ընդհատեց եւ ըսաւ.

— Սխալ է ձեր կարծիքը: Բժշկութիւնը ըլջօրէն հետաքրքրուած է այս հարցով: Ներկայիս բժշկական պլրքերը, այլինքն պեղձաբանական հարցերու մասին պրուած պլրքերը մսկոտութեան նուիրած են ամբողջ պլուխ մը: Մինչեւ անդամ հոգեբան բժիշկները սկսած են ուսումնասիրել այս հարցը: Անշուշտ, հրաշք պեղ պոյութիւն չունի առայժմ: Բայց պատճառները հասկնալով կարելի պիտի բլլայ մսկոտութեան առաջքը առնել:

— Մսկոտին առաջին սխալը, — շարունակեց բժիշկը, — քիմին ու բերանը բուրղով ծածկելն է: Մսկոտները կը կարծեն թէ՝ այսպէսով կը պաշտպանուին հարբութենէն դէմ. մինչդեռ ճիշդ հակառակն է:

Դէմքը ռամպագիտական ամէնէն կարեւոր մարդն է, որ մեր մարմինը կը վարժեցնէ ցուրտին: Ամէն անդամ որ ջերմաչափը կ'իջնէ, մեր մարմնին մէջ քիմիական յանկարծակի փոփոխութիւններ առաջ կուգան: Մլլիոնաւոր բջիջներ կը սկսին ջերմութիւն արտադրել: Ո՞վ հնչեցուց ահազանգը: — Դէմքին վրայ ղբօսնող ջիղերու ծայրամասերը:

Ամերիկացի երկու բժիշկներ՝ Ուիլսըն եւ Հերինկթըն, այս իրողութիւնը փաստած են շատ յստակ կերպով: Տաք հագուած մէկը, բայց երեսը բաց, ղրուած է սենեակի մը մէջ, ուր ղերյէն վար 12 աստիճան ցուրտ կը տիրէր: Մարդը հրահանգ առացած էր անշարժ կենալու: Ժամ մը վերջ չափած են անոր ոտառած թըթուածնի քանակը: Երեք անդամ աւելցած էր սովորական ոտառումէն, ինչ որ ցոյց կուտար թէ՝ մարմինը պայքարած էր ցուրտին դէմ՝ թթուածին վառելով: Այս ձեւով ենթակային մարմնի ջերմութիւնը պրեթէ կայուն էր մնացած: Իյած էր միայն կէս աստիճան:

Նոյն փորձը կրկնուած է, բայց այս անդամ մարդու դէմքին վրայ տաք չունէ փչելով: Այս ոտառութենէն խարուե - լով մարմինը չէ կրցած հակազդել, ջերմութիւն կորնցուցած եւ մարդը սկսած է դողդղալ:

Ցուրտին դէմ պէտք է ճակատէն պայքարիլ, առանց նահանջելու: Ցուրտէն պղպտած վախն լսկ կը բուէ մարդուս ոտրուե տալու համար:

Հոդերան բժիշկները կ'ընդունին թէ մսկոտներուն կարեւոր մէկ մասը մատղ մարդոցմէ կը բաղկանայ: Ցուրտը պղալու եղանակը շատ կը տարբերի անձէ անձ: Գաղջ ջուրը տաք կը թուի մեզի, երբ անոր մէջ կը խօթենք մեր ձեռքը՝ պաղ ջուրէն հանելէ եառ: «Մեր պղպյա - բանքները մեզ կը խաբեն, որով դող - դղալն ալ չատ կը ինքնաթելապրանքի արտադրնք է»:

Վախի եւ ցուրտի արտայայտութիւն -ները իրարու նման են, կ'ըսեն հոդերան - ները: Երկուքն ալ դող կը պատճառեն: Կարդ մը մարդոց մտահոգութիւնը կ'արտայայտուի ցուրտին հանդէպ չափազանցուած պղպյնոտութեամբ: Նոյնն է երբեմն պարապան բարդյապէս ցնցումի են - թարկուած անձերու համար: Օրինակ՝ աղջիկ մը մսկոտ կը պատնայ՝ նշանածէն խզուելէ եառ եւ այնուհետեւ հարազանե - կան թափօրի անցք մը իրեն դող կը պատճառէ:

Հոդերաններու համաձայն մսկոտու - թեան չաղթելը կամքի խնդիր է: Ան - շուշտ ազդային է մէյքը դնել թէ ոտ - տուն կանուխ արձնցածին պէս պիտի չմռի պատուհանը լայն բանալով: Բայց այս վճռական ընթացքը աւելի օդտակար է քան ցուրտէն վախը:

Կարելի՞ է բուժուիլ մսկոտութենէն:

Հարբուխը եւ ցնցդատապը չատ աւելի նուազ են ձմեռուան վերջը քան թէ սկիզբը: Վերջին մեծ պատերազմին ուսումնարանները երկու ամսուան փորձի չրջան մը կ'անցընէին «ցուրտի դիմանալու» համար ստեղծուած չատուկ կայանի մը մէջ: Եւ այս վինուորները հագուած կ'ըլլային միայն չապիկ մը եւ տարատ մը: Որոշ է թէ ձմեռնային պատերազմի ընթացքին չատ աւելի քիչ թիւով ոուս վինուորներ ոտեղծան քան գերմանացի:

Ո՞րքան է ցուրտին դիմանալու մարդուս կարողութիւնը: Զայն չափելու համար փորձեր եղած են: Օրինակ, կարելի եղած է 40 օր երեք հոգի ապրեցնել գերյէն վար 7 աստիճան ցուրտ սենեակի մը մէջ: Փորձին սկիզբը այս երեք անձերը չէին կրնար հանուիլ առանց դող - դղալու. մէկ չարաթ եառ, դողդղալը անցաւ: Մէկ ամիս եառ անոնք հոն կ'ապրէին միայն զուլպայով եւ վարտիքով մը, առանց նեղուելու, մինչեւ իսկ խընդիրներ լուծելով եւ իրարու հետ ճատրակ խաղալով: Անոնց ուղեղային գործունէութիւնն ալ, որ սկիզբը որոշ թերութիւն ցոյց կուտար, բնականոն գործաւ 35րդ օրէն սկսեալ:

Գոյութիւն ունի՞ ցուրտին դէմ դեղա - հատ կամ որոշ ռեժիմ: Ոմանք կը կարծեն թէ ցուրտ օրերուն չատ միս պէտք է ուտել: Սխալ է: Մսեղինները այն սնունդներն են, որ ամէնէն քիչ ջերմուժ կուտան մարմնին: Էսկիմոսները չատ քիչ միս կ'ուտեն եւ փոխարէնը մեծ քանակու - թեամբ ճարպ կը կլլեն: Եւրոպայի մէջ անկարելի պիտի ըլլար եւ անմարսելի նոյնքան ճարպանիւթ ոտանալ: Այդեօք աւնէի կարծելու թէ զործուած ոճիրներուն՝ սպանութեան ու հրդեհին միակ չարժառիթը վրէժխնդրութիւնը էր: Ատիէ զատ, Ժանն Ֆօրթիէ մտաղրած էր զողութիւն ընել: Կրակը արծարծելու նպատակով ամէն ինչ պատրաստելէ յետոյ՝ ան տաղաւար զացած է, զրամարկղը խորտակելու եւ մէջէն զրամները ձեռք անցընելու համար. յետոյ կրակը ձգած է: Աչխատասենեակէն դուրս ելած պահուն զարկած է զործարանատէրը: Ատիկա անվիճելի եւ անժխտելի չի թուիր ձեզի ալ:

Ընդհանուր դատախաղը եւ ապահովութեան պետը համամիտ գտնուեցան: Ցետոյ ընդհանուր դատախաղը հարցուց.

— Այդ զրամարկղը խորտակելու համար մեծ ուժի պէ՞տք կար: Կին մը կրնա՞ր զլուխ հանել այդ զործը: Գիտնալու է ատիկա, այլապէս՝ պիտի ոտիլ - ուինք ընդունիլ թէ Ժանն Ֆօրթիէ մեղսակից մը ունէր:

— Դրամարկղը լաւ զոցուելով հան - դերձ, մեծ տոկունութիւն մը չունէր: Հին ձեւով եւ արդիական կատարելագործումներէ զուրկ զրամարկղ մըն էր: Պ. Լապրուս մաքին չէր անցըներ վտանգը: Ժանն Ֆօրթիէի պէս պնդակազմ կին մը կրնար չատ լաւ խորտակել զրամարկղը, առանց օգնականի:

— Ամէն պարագայի մէջ, եթէ զողութիւն եղած չէ, հալած մետաղի քծուածները պիտի գտնուին, քանի որ երեք հատար ֆրանքի ոսկի կար հոն:

Ընդհանուր դատախաղը իրեն ընկերացող բժիշկին դառնալով հարցուց.

— Պարոն, վէրքը քննած ատեններիդ կըրցա՞ք ոտուգել թէ ի՛նչ տեսակ պէնքով սպանուած է Պ. Լապրուս:

— Այո, պարոն: Դաշոյն մը եղող այդ պէնքին ծայրովը ծակած է Պ. Լապրուի սիրտը: Մահը վայրկեանական եղած է:

— Մարդասպանը իր ամբողջ ուժովը զարկած ըլլալու է, յարեց ընդհանուր դատախաղը, բայց բան մը անբացատրելի կը մնայ:

— Ի՞նչ բան, բսաւ հարցաքննիչ դատաւորը:

— Ժանն Ֆօրթիէ իր ոճիրը զործած է, առանց վախնալու որ վրայ կը հասնին, քանի որ պիտէր թէ Պ. Լապրու ճամբորդութեան մէջ էր ու երկու օրէն միայն կը զառնար: Ուրեմն ինչո՞ւ պինուած էր ան:

— Պարոն զատախաղը միշտ այն կարծիքը ունի թէ մեղսակի՞ց մը կայ, հարցուց ապահովութեան պետը:

— Այո, իմ կարծիքովս կին մը առանձին չի կրնար այդպիսի ոճիր մը զործել:

Արկղակալ Ռիքու զոչեց.

— Ժանն Ֆօրթիէ շատ կորովի կին մըն է:

ԿԶԱՎԻԼ ՏԸ ՄՈՆԹԼՓԻՆ

(Շար.)

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԹԱՓԱՆՑՈՒՄԸ

ԻՐԱՆԻ ՄԻՋ

—o—

Իրան սկսաւ սերտ յարաբերութիւնները մշակել Խորհրդային Միութեան հետ եւ լայնօրէն բացաւ իր դռները Մոսկուայի առջեւ: Իրանի Շահը, որ Մոսկուա այցելեց, կրեմլինի հետ կնքեց համաձայնութիւն մը, որ կոչուած է թէքնիք եւ տնտեսական զօրաւոր զործակցութիւն մը հիմնել երկու երկիրներու միջեւ: Անոնք որ լաւ սերտած են Իրանի նախկին խրատուո վերաբերումը, այժմ կը տեսնեն թէ

ճարպի այս չափազանցումը վնասակար չէ՞ մարմնին համար: Ոչ, կը պատասխանէ Տոքթ. Թոմա, որ տարիներով ուսումնասիրած է էսկիմոսները: Բեւեռախոյզ Սթեֆենսըն 7 տարի ապրած է բեւեռային զօտիներու մէջ, բնիկներու հետ եւ կերած է անոնց պէս, առանց վնասուելու: Որով, ցուրտին պէտք է կրկնապատկել մեր անդամներու ճարպային մասերը — կարագ, ձէթ, սեր, կաթ, եւն:

Շաքարը ի՞նչ դեր կը կատարէ ցուրտին դէմ: Կատարուած փորձերը ցոյց տուած են թէ ճարպով եւ շաքարով անանողները ցուրտին աւելի կայտառ են քան ճարպով ու միսով սնանողները: Հետեւաբար շաքարն ալ ջերմուժ կ'արտադրէ: Ցուրտ օրերուն նախընտրելի է աւելի չատիկ ճաշել. օրինակ՝ ժամը 10ին բան մը ուտել եւ կէսօրէ եառ ժամը 4ին կամ 5ին, ընթրիքէն առաջ, դարձեալ բան մը ուտել:

Քանի մը տարի առաջ, Ամերիկացիք կարծեցին թէ մսկոտութեան դէմ վճռական դեղը զտած են եւ կարելի պիտի ըլլայ ցրտադրել դեղահատով արհամարհել Սիպերիոյ սառնամանիքները անդամ: Բայց յաջորդական փորձերը ցոյց տուին թէ այդ դեղահատը հիմնական ապդեցութիւն մը չունէր եւ մարմնին ջերմութիւնը չէր աւելցներ նոյնիսկ կաոր մը չաքարի չափ:

Կրնայ ըլլալ որ օր մը դեղը գտնուի: Օրինակ թիրոխոք մեծ դեր կը խաղայ ցուրտի զլայնութեան մէջ: Այն անձերը որոնք չատ չատիկ հարբուխ կ'ըլլան եւ կ'ապդուին ցուրտի նուազադոյն հոսանքէն իրականին մէջ թիրոխոքի դեղձի արտադրութեան եւ իւրացման խանգարում մը ունին: Թիրոխոքի բնականոն զործունէութիւնը վերազարձնելով կարելի է այժմ զանոնք բուժել իրենց ցրտաոտութենէն:

Կարելի է յուսալ որ դեղձային արտադրութիւններու ուսումնասիրութեան իւրացումները զարման պիտի զանեն նաեւ մսկոտութեան:

ՅԱՄԱՆ ԼԱՄՄԱՐ

քաղաքականութիւնը փոխուած է եւ Մոսկուա ամէն հնարաւորութիւն պիտի ընծայէ թափանցելու համար այդ երկրին մէջ:

Պէտք է խորհիլ թէ Իրան տարիներով եղաւ հակահամայնավար երկիր մը, բռնին լիակատար իմաստով, միշտ մեր - ժելով Խորհրդային Միութեան մերձե - ցումի ձեռնարկները, միշտ կասկածոտ ընթացք մը ցոյց տալով: Այժմ կը թուի թէ թաղած է ամէն վերապահութիւն եւ յուսադրուած «խորհրդային բարեկամութենէն», ապահովաբար տնտեսական նըպաստամներով եւ չահարկումի նոր միջոցներ փնտռելով:

Արդէն բաւական առեղծ է վեր խորհըրդային փորձագէտներ ճամբաներ կը չինեն Իրանի կարեւոր զօտիներուն մէջ, զործատուներ կը կերտեն, Իրանի բնական հարստութիւնները արդիւնաւորելու համար: Կ'աւելցնէին նաեւ նախապէս չինուած զործատուներու արտադրական ուժը, ածխահանքերու արդիւնաբերութիւնը: Իրան հաւանաբար յուսախաբ եղաւ Արեւմտեաններու ընծայած տնտեսական օժանդակութենէն, իր ակնկալութիւնները լ դերեւ ելան եւ այժմ, Իրաքի նման, իր յոյսերը կեդրոնացուց խորհրդային աշխարհին վրայ: Մոսկուա եւս փոխադարձ չահեր ունի եւ նախանձութեր կը ներածէ Իրանէ, մասնաւորաբար բնական կապ, իր թէքնիքին եւ ճարտարար - ուեստական օժանդակութեան փոխարէն:

Մնանաւանդ Իրանի քարիւղը օդտագործումի լայն առիթ մըն է Մոսկուայի համար, որուն փորձագէտները վերջին ատեն մինչեւ հիւսիս երկարեցին իրանեան քարիւղատար խողովակը, եւ այս պիծը մեծադումար հասոյթ մը կ'ապահովէ այս պահուն Իրանի: Ծրագրուած է երկաթուղային նոր ցանց մը չինել Ռուսե - րու հսկողութեան տակ, երկրին կեն - սական զօտիները իրարու կապելու համար, պանդնք օժանդով նոյն ատեն եղեկտրադործ կառախումբերով: Ռուսերը անչատ օժանդակութիւններ կ'ընեն Իրանի, ոչ միայն եղեկտրակայաններ չինելով, այլեւ ուժ տալով ռազմական զործին:

Առեւտրական փոխանակումներն ալ սկսած են զարգանալ երկու հարեւան Պետութիւններու միջեւ, եւ չնորհիւ իր կատարած արտածումներուն, Իրան կը պահէ իր առեւտրական հաւասարակշռութիւնը եւ կը զոյէ զոյացած բացը: Խորհրդային կառավարութիւնն ալ կը չահագործէ աւելի քան, անտեսական զործակցութեան պատրուակին տակ քաղաքական թափանցումներ փորձելով:

Քաղեց Ս. ՎԱՐԴԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ **ՅԱՌԱՋԸ**

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՋԻԳԸ

Դ.

— Այո, պարոն, կատարելապէս վըստահ եմ:

— Ժանն Ֆօրթիէ՞ քով կը գտնուէր տաղտապին բանալին:

— Այո, պարոն, ինչպէս նաեւ աչխատասենեակին բանալին, որովհետեւ ան կը կատարէր Պ. Լապրուի առանձին զործերը: Արդէն բոլոր բանալիները իր քով կը գտնուէին հսկողութեան համար...:

— Գիշերը առանձի՞ն կը մնար զործարանին մէջ:

— Այո, բոլորովին մինակ պարոն:

— Ձեր կարծիքով այդ կինը ի՞նչ նպատակի ունի:

— Լաւ նկարագիր մը չունէր: Ժանն Ֆօրթիէ ամբարտաւան, զոռոզ, փառա - սէր, խորամանկ ու քինախնդիր կին մըն էր, զործատորուհիի մը կնոջ անվայել ձեւեր ունէր...:

— Զաւակներ ունի՞:

— Երկու հատ... փոքր մանչ մը, որ իր հետ կը բնակէր ու աղջիկ մը որ ատենտուհի մը քով կը գտնուի:

— Իր ամուսինը այս զործարանին մէջ սպանուած է, այնպէս չէ՞:

— Այո, պարոն, բայց յանգանքը իրեն է, անխոհեմութիւն մը զործած ըլլալուն համար: Սակայն Պ. Լապրու անոր կնոջ յանձնած էր գանապանութիւն պաչտօնը: Ճամբելէն եառքն ալ մտադիր էր առանց ապրուստի չձգել Ժաննը: Սէն Ժերվէ մեկնելէ առաջ, Պ. Լապրու խոստացած էր զործ մը հայթայթել անոր: Ասկէ զատ, դումար մը պիտի նուիրէր այրիին, որպէսզի ան կարենար ապրուիլ մինչեւ որ նոր զործ մը գտնէր: Ո՞ւմ զործատէր: Այդ թշուառական կինը երախտապիտութիւնը յայտնած է, զայն սպան - պելով:

Դատաւորը հարցաքննութեան ներկայ գտնուող ընդհանուր դատախաղին եւ ապահովութեան պետին դառնալով բսաւ.

— Պարոնները, ինչպէս կը տեսնէք, անկարելի է այս մասին տարակուսիլ: Իրա -

Պ. Հայկ Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Ա-բթիւր Սինանեան, Պ. Յովէլ Սինանեան, Տէր եւ Տիկին Ժան-Փիէր Սինանեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Շուպարալեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր, քրոջ եւ տալոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ
(ծնեալ Շուպարալեան)

մահը, որ պատահեցաւ Նոյ. 21ին, 73 տարեկանին:

Թաղումը կը կատարուի այս երեքշաբթի (Նոյ. 28) ժամը 11ին Անիէնի հին գերեզմանատունը, 6 Ռիւ ու Մենիլ: Հաւաքուիլ գերեզմանատունը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդր. վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Յովհ. Հայոգործեանի, զաւակներուն եւ պարագաներուն Ամերիկայի Միհայէլեանի մահուան առթիւ: Ցաւակցութիւններ նոյնպէս Պ. Տիգրան Մարգարեանի, զաւակներուն եւ պարագաներուն Տիկին Մ. Մարգարեանի մահուան սիրուր առթիւ, եւ Պ. Գուրգէն Միքրիչեանի, Միքրիչեան եղբայրներուն եւ ընտանիքին Միհրան Միքրիչեանի մահուան առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Հրանդ Քէօսկեանի, իրենց մօր՝ Վարդանոյշ Քէօսկեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Արաքսի Հաճէրեանի մահուան առթիւ, իր ընկերուհին՝ այրի Տիկին Արաքսի Գէորգեան կը նուիրէ 30 Ֆր. Կապոյտ Խաչի կայանին եւ 20 Ֆր. «Յառաջ»ին: (Մանաւանդ «Յառաջ»ին):

×

Տէր եւ Տիկին Սահակեան Տիրեան իրենց Թոռան Անիէս Տիրեանի նշանախօսութեան ուրախ առթիւ 50 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

ՇԱՒԻՒԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի պատարագ կը մատուցուի:

Հ. Ց. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Շաբաթ 25 Նոյ. Ահարոնեան ակումբը ժամը 20·30ին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

×

ՍԻՆԹ-ԷթԻԷն.— Հ. Ց. Դ. Ազատագրական կոմիտէութեան ընդհ. ժողովը 25 Նոյ. Շաբաթ ժամը 20·30ին, ընկ. Ազատուհին բնակարանը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը կարեւոր է:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
Մարսէյլի ՀՅԴ Նոր Սերունդի
Շաբաթ, Նոյ. 25, ժամը 22էն մինչեւ լոյս
HOTEL SPLENDIDE
ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ԽՈՒՄԲԸ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ — ՔՈՓԻՇՈՆ

ԲԱՅԱՌԻԿ ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի կողմէ, ի պահու Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Նորընծաիր վարչութեան

Տեղի կ'ունենայ 26 Նոյեմբեր կիրակի կէսօրին, Միութեան սրահին մէջ 7 Ռիւ Փափէր

Այս բացառիկ ճաշասեղանին սիրով կը հրաւիրուին Միութեանս անդամ անդամուհիները, ինչպէս նաեւ մեր համակիրներն ու բարեկամները:

Ճաշասեղանին մասնակցութեան տոմսերը ապահովել Բարեգործականի Տիկիններէն եւ Քարտուղարութենէն: Հեռաձայն 54–16–50

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲԱՅԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան ընդհ. ժողովի դիւանը, ատիպո – ղարար բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները 30 Նոյեմբեր Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին, Մէզոն տէ Վիէօի սրահը, 17, Ռիւ Վոլթէռ, Ալֆորվիլ: Ներկաներու թիւը մեծամասնու – թիւն պիտի նկատուի:

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 6ին, ընկերուհի Աւետիսեանի բնակարանը, 95 պիս, Ռիւ ու Մենիլ, Անիէռ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Խաւեան Սանուց Միութեան ընդհ. ժողովը 2 Դեկտ. Շաբաթ օր ժամը 15ին, Ռիժան սրճարանի վերնայարկը, Ռիւ Լաֆայէթ, Մէթրօ Քաադ: կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի:

Օրակարգ.— Տեղեկատուութիւն, Հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Վերսկսած են կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի դասընթացքները, որոնք տեղի կ'ունենան Զորեքշաբթի օրերը ժամը 2·30էն սկսեալ:

Մասնաճիւղը կանչ չէ խնայած օժանդակ դասատուները հանդուրժելի պայմաններով:

Ծնողքներէն կը խնդրուի չզլանալ իրենց պարտականութեան մէջ:

ՅԵՏԱՁԳՈՒՄԸ Է
ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ
ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ
ԻՍԻԻ ՄԷՋ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ դրամարկները.—

Պր. Գասեան 50 Ֆր., իր հօր մահուան առթիւ, նոյնը իր քրոջ Տիկ. Կիւլումիայ Ձինպաչեանի մահուան առթիւ 100, Տիկ. Մարգարեան իր ապաքինման առթիւ 50, Պր. Փանոս Զորզեանի մահուան առթիւ Տիկ. Մանուչակ Պաղտասլեան 50, Պր. Քիլէճեան 30, Ս. Մ. 20 Ֆր.:

L'UGAB
Présente
le Mercredi 6 Décembre à 20 h. 45
Une Soirée Musicale
BABADJANIAN
HAROUTIOUNIAN
DJAMBAZIAN
KAZANDJIAN
TJEKNAVORIAN
Manifestation proposée par la QUATRA Association d'Action Artistique Arménienne
Musée GUIMET, 6 Place d'Iéna

ՑԱՅԳՕՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
RÉVEILLON en ARMÉNIE
DU 23 DECEMBRE AU 3 JANVIER
en classe Touriste 1780F
en Première classe 1880F
Pension complète à Moscou à l'aller et au retour et 10 jours en chambre et petit déjeuner à Erévan
RÉVEILLON TZIGANE en Bulgarie
DU 30 DECEMBRE AU 3 JANVIER
Prix Paris-Paris 750F
Demandez nos brochures détaillées !
Արձանագրութիւն
Renseignements et inscriptions :
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ — SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ — Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ — JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Բնիկ Էրզրումի չրջան Տիկին Կիւլիմիա Մըսրեան (ծնեալ Մղտեսի Մանուկեան) կը փնտռէ իր եղբօր Հաճի Մանուկին զաւակները՝ Ամմենակ 14 տարեկան, Սիրանոյշ 5 տարեկան, Կարապետ 4 տարեկան, Գէորգ 3 տարեկան: Ասոնք Մալաթիա ուրիշներու կողմէ տեսնուած են: Իրենց մօր անունը Վարդուհի: կը փնտռէ մեծ քոյրը եղած որ հինգ զաւակ ունէր. երկուքը մեռած իր քովը Պիրամիկ: Փերուզիկը 11 տարեկան Պերճուհիի Խանը մնացած է, Միհրանը 8 տարեկան, Գէորգը 5 տարեկան կորսուած են. մականուննին Քէչիչեան: Հօրը անունը Յովհաննէս:

Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին.

G. M. DJINBACHIAN
62, Ave. Sadi Carnot
VALENCE 26000 — France

ՀՈՐԱՅՐԱՆ ՕՐ

Պր. Հայկ Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Ա-բթիւր Սինանեան, Պ. Յովէլ Սինանեան, Տէր եւ Տիկին Ժան-Փիէր Սինանեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Շուպարալեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր, քրոջ եւ տալոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ
(ծնեալ Շուպարալեան)

մահը, որ պատահեցաւ Նոյ. 21ին, 73 տարեկանին:

Թաղումը կը կատարուի այս երեքշաբթի (Նոյ. 28) ժամը 11ին Անիէնի հին գերեզմանատունը, 6 Ռիւ ու Մենիլ: Հաւաքուիլ գերեզմանատունը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՀՈՂ

Ս. Ամանորի առթիւ կազմակերպուած է սովորական ճամբորդութիւնը Աւստրիա, Ս. Եոհան: Մեկնում Դեկտեմբեր 23, կառ տը Լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 3ին:

Ս. Եոհան կը գտնուի Սալցպուրկի չրջանը, պատապարուած հովերէն, մշուշէն: Բնակութիւն Կոլտրնըր Հիրշ պանդոկը, հանգստաւէտ սենեակներ, տաք եւ պաղ ջուր, հեռաձայն, կեդրոնական ջեռուցում, խնամուած ճաշ:

Սահմանափակ տեղեր:

Մասնակցութիւն 545 Ֆր.
Կանխավճար 95 Ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 8էն առաջ:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Լ.Տ. ՃԼԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՃԱՇ - ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ
Մասնակցութեամբ Շաւիլի Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին
2 Դեկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս Շաւիլի Թաղապետարանի սրահին մէջ 47, Rue Stalingrad
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
Մասնակցութեամբ Պ. Պ. Պետիկեանի եւ «ՆԱՅԻՐԻ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ
ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԷՆ ՑԵՏՈՑ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ — ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՊԵՏԻԿԵԱՆ
Մասնակցութիւն՝ ճաշ, հանդէս եւ պարահանդէս 35 Ֆր. — ուսանողներուն եւ Ն. Սերունդի անդամներուն զեղչուած գին
Հաստոյքը պիտի յատկացուի Կապոյտ Խաչի կայանի չինութեան:

ԿԻՐԱԿԻ
26
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
26 NOVEMBRE
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1922
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

ՅԱՌԱՋԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.574

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.574

ՄԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՀԱՅՐ ՄԻՔԱՅԷԼ ՉԱՄՉԵԱՆ

(1738–1823)

——o——

Հարիւր քառասունըվեցը տարի առաջ, 1823 Նոյեմբեր 18ին (հին տոմարով՝ Նոյ. 30), Պոլսոյ մէջ կը վախճանէր Վենետկի Մխիթարեան Մխարանութեան եղբայրական սերտնդի կարկառուն ներկայացուցիչներէն Հ. Միքայէլ Զամչեան, հայ պատմագրութեան տաղանդաւոր գրիչ մը նախորդ մշակը, որուն «Պատմութիւն Հայոց» եռահատոր գործը՝ իբրեւ համազգային եւ համազգրական աշխատասիրութիւն՝ կոթողական իրագործում մը նկատուած է արդարօրէն:

Ծնած է Պոլիս, 1783ին, բարեկեցիկ ու բարեպաշտ ընտանիքէ, հասուցիր՝ Տիւզլաճեանց պետութեան: 1757ին կը մեկնի Ս. Ղազար եւ հինգ տարի ետք (1762) քահանայական ձեռնադրութիւն կը ստանայ: 1769ին հովիւ կը կարգուի Պասրայի հայ կաթոլիկ համայնքին եւ 1773–1775 կը գրէ իր «Վահան ուղղափառութեան» անուն քառահատոր գործը, իբրեւ հանդուժողութիւն ճակատ պատրիարք Նալեանի «վէմ Հաւատոյ»ին եւ դուռ բանալ ամառաձգանական դաւանական յուշ պայքարներու: 1775ին կը վերադառնայ Ս. Ղազար եւ կը ձեռնարկէ «Պատմութիւն Հայոց» գործի մշակման, հիմնուելով հայ եւ օտար պատմագիրներու վրայ:

1781–1786, ամբողջ հինգ տարի, կը պատասէ վեց դժուարին բժանումներէ բաղկացած իր այս վիթխարի աշխատասիրութիւնը, որ ամփոփուած է երեք հատորներու մէջ (ամէն մէկ հատորի մէջ երկու բաժանում), — «Պատմութիւն Հայոց ի սկզբանէ մինչեւ ցամ Տեառն 1784, յոմ աւանդելոյ այլեւայլ մատենագրաց, ի վեց գիրս բովանդակեալ եւ յերիս հատոր տրոհեալ»:

ԱՒԱԶԻՆ ԳԻՐՔԸ՝ կը մեկնի առեղծուածութենէն եւ կը հասնի մինչեւ 246 թուականը (նախ քան Քրիստոս): Ե. ԳԻՐՔԸ Արշակունեաց հարստութեան վրան՝ կ'ընդգրկէ մօտաւորապէս եօթը դարերու տեւողութիւն մը, Ն. Ք. 246էն մինչեւ Յ. Ք. 441: Գ. ԳԻՐՔԸ՝ մարզպանական եւ արաբական տիրապետութեան շրջան, 441–856: ԶՈՐՐՈՐԴ ԳԻՐՔԸ հաղարաւոնիք (856–1080), ՀԻՆԳԵՐՈՐԴԸ՝ Ռուբինեանց իշխանութիւն, մինչեւ Լեւոն վերջին ու կորուստը իր գահին, 1080–1380, եւ վերջապէս ՎԵՑԵՐՈՐԴ ԳԻՐՔԸ՝ Ռուբինեան թագաւորութեան անկումէն մինչեւ իր օրերը, 1380–1784:

Գործը վեհեղեղով տասնըւթերորդ դարու վերջին քառասնամեակին մէջ, ու նկատի ունենալով բացարձակ չգոյութիւնը քննական պրպտումներու եւ պեղումներու հետեւանք պատմագիտական վաւերական տուեալներու, պէտք է ընդունել Զամչեանի աշխատասիրութեան ճնճղուկին տարողութիւնը, իրբեւ հաստատուն ծաւալուն հեղինակութեան: Այս իրողութեան լոյսին տակ, անխուսափելի պէտք է նկատել նաեւ աւանդութեան պատմութեան եւ կարգ մը հատկանշական դէպքերու ներգործութիւնը՝ իր վաստակին վրայ:

Իր օրերուն անվերապահ էր վաստակութիւնը, հանդիսպ մատենագրական մեր դարաւոր ժառանգութեան, — Ագաթանգեղոս, Փաւստոս Բիւզանդ, Մովսէս Խորենացի, Ջենոբ Գլակ, Կորիւն, Եղիշէ, Ղազար Փարպեցի ու մինչեւ Լաստիվերտցի...

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԵՂՔԱՅԼ ՎԻԷԹՆԱՄԻ ՀԱՄԱՐ

——o——

Փարիզի Վիէթնամի Ազատագրական կառավարութեան պատուիրակութիւնը բացատրակապէս հերքեց Մոնտի հրատարակած լուրը, ըստ որուն Հիւս. Վիէթնամեան պօրտպոնդ մը ապստամբած է Հարաւ. Վիէթնամի մէջ եւ փորձած է մաքրագործել Ազատագրական ճակատի եւ յեղափոխական կառավարութեան ղեկավարները: Այս ապստամբները դէմ են բանակցութիւններու եւ ընդհակառակն կ'ուզեն որ կռիւները աւելի կատաղի բնոյթ առնեն:

Միւս կողմէ, Փարիզի մէջ Քիսինկէրը Տիւք Թօ խօսակցութիւնները կարգ մը յոյսեր ներշնչելէ ետք, տեղքայլ կ'ընեն: Ուրբաթ օր Քիսինկէր կէս ժամուան տեսակցութիւն մը կ'ունենար նաեւ Ֆրան–սայի Արտաքին նախարարին հետ: Թէեւ չատ մանրամասնութիւն չի տրուիր ընդհանրապէս Ժիֆ–սիւր–Իվէթի կամ Շուազըլ–Ռուայի խօսակցութեանց մասին, բայց եւ այնպէս յոռակ է որ նոր գործուարութիւններ ծագած են, վասն զի այնքան, որ անել կացութիւն մը ստեղծուած է թէեւ կարգ մը չբջանակներու համաձայն յոռետես չշուկները չատ «չափազանցուած» են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Անգլիոյ եւ Իրլանտայի վարչապետները Լոնտոնի մէջ խօսակցութիւններ ունեցան Հիւս. Իրլանտայի մասին: Լոնտոն մտադրած է նոր կառավարութեան եւ խորհրդարանի մը կազմութեան ծրագիրը մը հրապարակ դնել, ուր կաթոլիկները աւելի լայն ներկայացուցչութիւն պիտի ունենան:

Թորբիոյ 11 նահանգներու մէջ պատման վիճակը տասներորդ անգամն ըլլալով երկարաձգուեցաւ: 450 երեսփոխանները կ'ընդդիմանան երեք հոգի դէմ քուէարկեցին երկարաձգման որոշումին:

Քինկսթոն պաշտօնապէս ճանչցաւ երկու Գերմանիաները:

Խորհ. Միութիւն եւ Ճափոն համաձայնեցան միասնաբար չհաղորդել Սախալինի քարիւղի եւ բնական կազի պաշարները: Ճափոն 200 միլիոն տոլարի պիտի բանայ Խորհ. Միութեան վարկ պիտի բանայ Խորհ. Միութեան մօտ, որպէսզի այս վերջինը անհրաժեշտ մեքենաներ գնէ: Ճափոն հաւանաբար ընթացք տայ նաեւ Խորհ. Միութեան խնդրանքին՝ 30 միլիոն տոլարի աւանձին վարկ տրամադրել, որպէսզի կենցաղային ապրանք գնէ:

Իսրայէլեան վիճաւորներ յարձակեցան պաղեստինեան կայանի մը վրայ, Լիբանանի հարաւը: Ժամուան մը կռիւ եղաւ հետացան: Քանի մը հոգի մեռած է: Իսրայէլացիները երեք թռաններով տեղափոխուած են:

Ֆրանֆոթի օդակայանին մէջ օդահէն մը քանատական օդանաւի մը մէջ Իրբեւ օտար աղբիւրներու, նկատի ունեցած է չբջանի բոլոր մեծերը, — Դանեցած է չբջանի բոլոր մեծերը, — Դանիէլ, Հերոդոտոս, Քսենոփոն, Տակիտոս, Սարբոն, Պղուտարքոս... Եօթանասունէ աւելի պատմիչներ եւ պատմական գործեր, որոնց բաղդատական քննութիւնը, ինքնին, կ'ենթադրէ բնականաբար հերոսական ճիգ եւ տքնութիւն:

Իր մահէն ետք միայն երեսուն եկան գործերը Սեբէոսի, Ուխտանէսի, Մովսէս Կաղանկատուացիի եւ Թ. Արծրունիի նմանի մատենագիրներու, որոնք հաւանօրէն քիչ մը աւելի մօտեցնէին դինք քննական ոգիի, եթէ մինչեւ 1700ական թուականները ի յայտ բերուած ըլլային:

Հ. Միքայէլ Զամչեանի վաստակը կ'ընդգրկէ նաեւ քարոզչական եւ մեկնողական գործերու չարք մը, — «Պատկեր տօնից Ս. Աստուածածնի» (1805), «Մեկնութիւն Սաղմոսաց» (10 հատոր, 18–ե–1823), «Նուագարան Օրհնութեանց» (1801) եւ «Սեղան Խնկոց» (1816):

Մխիթարեանց յետագայ գարու պատմագրական եւ բանասիրական հարուստ վաստակին մէջ Հ. Միքայէլ Զամչեանի ազդեցութիւնը ակներեւ է, իրբեւ կոչ ու հրաւէր անխոնջ պրպտումի եւ բեղուն վարուցանի:

Մ. Թ.

ՕՐ ՅԱԻԻ ԵԻ ՅԱՍՄԱՆ

Դէպի երկինք համբարձման դիք եւ դիպուածք, եւ իրենց թռիչքը եղաւ խառնակայոյզ: Եւ պատարկուեցան որմնախարչերը մեր Ազգային Տան, ուր հեթանոս ատոռաածները կը հսկէին մեր ճրագնեբուն վրայ: Անոնք մերժեցին հսկել մեր աւերակներուն վրայ:

Փուլ եկաւ ամէն ինչ եւ մնացեալը: Աւերակներէն բարձրացաւ փոշիի ամպ մը արտասուարեր եւ մթին: Ան եղաւ մեր կոթողը յաւէտ, ամօթի եւ յաղթանակի:

Փողոց նետուեցան շուն ու կատու, որ մէկ ընտանիք միայն ճանչցած էին, միշտ նոյնը՝ Հայը: Դուրս թափուեցան խուճապահար զբաղարաններ, ողբ ու կոծին հետ իրենց որդիներուն՝ բոլորն ալ մատնածին:

Եւ որդիներն էին մատեաններ սիրելի, կամ թէ դիքոյկներ արդէն իսկ դեղնած: Քիւի ազատներուն հետ թռան դպրին՝ ոտիպոզական հրաւէրներ արտակարգ ժողովի: Դիւշակներըը ծալուած էին երբ անցան:

×

Հինէ՛ն դիտենք: Աչքարաց են փերեզակներըը եւ չուտիկ՝ մեր լուսայատիններըը, որ մայր տաճար կը բռնեն: Անոնք տաճար կը բռնեն փառած ակռաններով:

Անոնք կը զարծեն բանկալին մէջ թէ դուրսը, լաւագոյն զարդերու վրայ: Զանազակատան կոչնակներըը կը կրկնեն «Համբոյր Տուք Մխիթարայ», եւ կը տրուին ու կ'առնուին բաժնեթուղթեր: Բայց թանկագին զարդերըը կը ծալուին վարի սալօնը, մութին մէջ:

Ամէն տեղ է զօրութիւնը զրամատլեին: Ան է որ կը յաջողի վերածել ամբողջական աւերակի, չէնքը՝ որ կիսաքանդ դնուած էր: Կը յաջողի՝ չնորհիւ առողջ նախաձեռնութեան: Եւ հովանոց մը կը բացուի, երբ կը ճարճատին վերանները:

Անհեգսիւ էր մեր տունը եւ հալումաշ: Ահաւասիկ մեծարժէք աւերակներ՝ կրակի պատանդ բռնած է օդէսը: Օգահէնը կը սպառնար օդը հանել օգանաւը, եթէ իշխանութիւնները ազատ չարձակէն չեխ ելիտասարդ մը, որ բանտարկուած է: Այս վերջինը օգանաւով փախուստ տուած էր իր երկրէն: Կը թուի սակայն թէ մարդը անհատասարակչիռ մըն է, քանի որ ժամը անգամ մը ծրագիրը եւ պայմանաժամ կը փոխէ: Շարաթ առաւ մարդը միշտ կը սպառնար եւ օդէսին կեանքն ալ վտանգուած էր: 31 զանազան «վերջնագիր» դրկած է, ըստ վերջինին զերման անիշխանականներու ազատագրումը կը պահանջէր:

Թորբիոյ բոլոր ուսանողական կազմակերպութիւնները լուծուած են: Խորհրդարանի քուէարկած նոր օրէնքը թոյլ կուտայ որ միայն մէկ նոր մխիթարեան կազմուի իւրաքանչիւր լսարանի համար (փաֆիլլէ): Ասիկա պէտք է քաղաքական որեւէ գործունէութիւն չունենայ եւ համփիւսէն դուրս ըլլայ:

Ազատասիրտ Խորհուրդը մխիթարեանց յայնութեամբ պահանջեց Փորթուգալէ, որ վերջ տայ կռիւներուն, իր ափրիկեան դաղթավայրերուն մէջ (Փորթուգալեան Կինէ, Մոզամպիք եւ Անկոլա):

Նոյ. 72

ԵՐԵՒԱՆԻ ՍԱՆԴՈՒԽՆԵՐԸ

Գրեց՝ Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Ա.

Երեւանի Ս. Մեսրոպ Մաշտոցեան մանկապարտէզին մէջ հսկայ ձեռագիր մը կայ. լայն, ընդարձակ բացուածքով. կարծես թէ յաւերժական արծիւի մը թեւերն ըլլան. անխռով ու հանդարտ տարածուած է զարակի մը մէջ: Այժմ նա հանդիստ է. վախ չունի Թուրքին կամ Քիւրտին ձեռքն իյնալու: Իր հաստատ տէրն ունի, իր թիւն ունի 7729:

Այս ձեռագիրն իր վիպական պատմութիւնն ունի. խաչուած, տանջուած, հալածական կեանք ունեցեր է. կատարեալ նահատակ մը որ կարելի էր սրբացնել հայ ազգին զաւակներուն հետ եթէ մարզկային հոգի ունենար:

Գրուած է 1202ին կարնոի մէջ Վարդան անունով քահանայի մը ձեռքով: Ձառընտիր կը կոչուի, ուր ամփոփուած են ճառեր. քարոզներ, աղօթքներ. հոգեւոր պիտելիքներ, ինչ որ կրնար բարեպաշտ քրիստոնեայ Հայուն հոգին բարձրացնել:

Հայ ձեռագրական հարստութեան մէջ բացառիկ բան մըն է Մշոյ Ձառընտիրը. բացառիկ իր մեծութեամբ եւ ոչ թէ իր չքեղութեամբ: Իւրաքանչիւր թերթ 70,50 + 55,30 երես ունի: Կ'երեւի թէ՝ Վարդան քահանան, անսահման հոգի մը ունէր, իրերը մեծ տեսնելու համար: Այսքան մեծ մագաղաթ տալու համար ոչ դառնուկը կը բաւէր, ոչ ոչխարը. անշուշտ եղնիկ կամ արջառ զոհած են. միսը կերեր են, կաշին կոկկեր եւ վրան Աստուծոյ անունով՝ երկնային բաներ գրեր են: Այժմ 600 թերթեր ունի. ծանր է, շատ ծանր. երկու մասի բաժնուած է. առաջին կէսը 15,2 հաղարակրամ է, երկրորդ կէսը 12,3 հաղարակրամ կը կշռէ: 27,500 հաղարակրամ դիրք մը պատկառելի ծանրութիւն մը կը թուի եւ այս ձեռագիրն երկար ճամբաներ կտրած է րելի ձեռագիր մը ունենալու համար:

Ո՛վ գիտէ որքան նախանձոտ աչքեր ինկան այդ գանձին վրայ. բաւական սիրուն զարդանկարներ ունի. չեմ գիտեր թէ Վարդան քահանան զայն կազմա՞ծ էր. ունէ՞ր արծաթէ կողք, թանկագին քարեր: Հայ կինն ու նազելի օրիորդը, երիտասարդն ու տարեցը սիրով կը զրկուէին իրենց զարդերէն, դէթ ժամին մէջ, իրենց տուներու պատուաւոր տեղերն համրուելու համար:

Վարդան քահանան դեռ նոր վերջին տառը գրած էր. Փառք Քեզ Աստուած, բսելով երեսը խաչակնքած էր, տարի մը հապա վախճած էին ինքն ու ծխական-ները, ահա Ձառընտիրը, չես գիտեր ինչ ճամբաներով, Ալաթ գացեր եւ այլազգիի մը ձեռքն ինկեր է: Գեղեցիկ հարսի մը նման գերի ինկած էր, մահմետականն իր ճանկերուն մէջ բանսարկած, խոշոր զուարճանալ կ'ուզէր ձեռագիրն ազատ ձգելու համար:

Բօթը գնաց գաւառէ գաւառ, Բարձր Հայքէն Տարօն անցաւ, անցաւ Վասպուրական, կարծես թէ խաչակրութիւն քարոզեցին. թանկագին Ձառընտիր մը գերի ինկած էր պէտք էր ազատել:

Մուշի Առաքելոց վանքին առաջնորդը վանականներ առաւ, բուքին, ձիւնին հասաւ մինչեւ Խլաթ: Թուրքը չատ դրամ կը պահանջէր, սակայն մագաղաթը պէտք էր վերկանաւորել:

Մեր ձեռագրական պատմութեան մէջ չատ հանդիպած են նման զաղութիւններ եւ հազարաւոր զուարթներ ծախուած են այդ մարի դանձերն եւ առնելու համար:

Այդ թուականին հնչուն դրամն արծաթ կամ ոսկի, դրեթէ անգտանելի էր. Քրիստոսի 1205 թուականն էր: Առաքելոց վանքը թերեւս ոչխարներ, դառներ, արտեր եւ արջառներ ունէր. մարդ էին պէտի ապրէին ու աղօթէին, պահպանելով հայ դիրն ու հաւատքը: Բայց ուսկի՞ց ճարէին 4·000 դահեկան: Ձառընտիրի ցաւալի պատմութիւնը վէպի մը նման չատ յուզեց այդ ժամանակի Հայութիւնը: Մօտեցան տուներուն մէջ. քաղաքացին խօսեցաւ, դիւղացին իր լաւագոյն արջառն ուզեց նուիրել. պառաւները լացին. Սասունցին ուզեց դէնքի դիմել: Շատ քիչ պատահած էր որ այսպէս համազգային բանակ կազմուէր ձեռագիր մը ազատելու համար: Հանդանակութիւն սկսան. դումարը չուտով գոյացաւ. անիրաւ Թուրքին ափերուն մէջ համրեց վանահայրը 4000 դահեկան: Այսպէս կը պատմէ Ձառընտիրին յիշատակարանը:

Ձառընտիրն արքայի նման ձիու մը դամակին բազմած եկաւ եւ բազմեցաւ Մշոյ Առաքելոց վանքին մէջ: 1205 թուականին վերին Հայաստանը հազար տէր ունէր մէկ թագաւոր չունէր. սեղմուք, քիւրտ եւ խառնածին ցեղեր աւազակներու խումբեր կազմած, կողոպուտով կ'ապրէին: Անշուշտ հայ բերդակալն ալ Թուրքը կը կողոպտէր եւ այսպէս տարին տարիի կը յաջորդէր:

Ձառընտիրը Մուշի Առաքելոց վանքին վտանգն եղաւ: Հոն դարերով հանդչեցաւ, ոչ այնքան չքեղ բազմոցի վրայ, որքան յիշատակներու մէջ: Սասունի մէջ Քիւրտն ու Թուրքը լսած էին այդ ձեռագրին համբաւը. պիտէին թէ հրաչագործ սըր-բութիւն մըն է, բայց չէին տեսած. լուրնոյ Հայն իր հաւատքով եւ սուրով զայն պաշտպանած էր, ինչպէս մարդ իր օճախին կրակը կը պաշտպանէ: Դարերով մնաց այդ վանքին մէջ, քիչեր տեսան, շատեր հաւատացին իր անհատանելի զօրութեանը:

Ձառընտիրն ալ վանականի պէս ճգնաւորի կեանք ունեցաւ, իր չուրջը մոմեր վառեցին եւ աղօթեցին, մինչեւ 1915 թուականը 710 տարի: Եկաւ եղեռնի ժամանակը. Հայաստանի մէջ կրակ լինկաւ, սուր եկաւ սուրի վրայ, մինչեւ իսկ տուներու, եկեղեցիներու քարէ պատերն ալ լացին: Առաքելոց վանքին չուրջն ալ կրակէ շղթայ կապեցին Թուրքը մէկ ծայրէն բռնեց, Քիւրտը միւս ծայրէն բռնեց. մէկը լո, լո, լո կանչեց, միւսը կացինը բարձրացուց մարդ եւ ձեռագիր մխասին սպաննելու համար:

Բայց զարմանալի հրաչք մը պատահեցաւ. մարդիկ սուրի, կրակի բերան գացին բայց Առաքելոց վանքին պեղպետական դուռը, ձեռագիրները չկային: Չկար այն 27,500 հգ. ճառընտիրը կարծես երկինք բարձրացած էր իր արծիւի թեւերով:

Կը պատմեն թէ, եւ ինչո՞ւ ճիշդ չըլայ, երկու սասունցի կիներ, եա կ'ըսեմ մատաղոններ, անցնելով կրակէն եւ սուրէն, մոռնալով իրենց կեանքի գարան-ները, գաղտագողի մտան սուրբ վանքը: Թերեւս տակաւին մոմեր, ջահեր, սկիհներ, խաչեր եւ աւետարաններ հոն էին: Աւազ խորանին մոմերը դեռ չէին մարած, ոչ բուրվառի խունկն էր հեռացած ոչ չարականներու գաղջը արձագանդներն երկինք վերադարձած: Գաղտագողի մարդ-ան եկեղեցին, անոնք դիւցազնական գործ մը պիտի կատարէին, որ մարդկային կեանքի ամէնէն զեղեցիկ վէպը կըրնար ըլլալ:

Չեմ գիտեր ինչ սարսռուն բազուկնե-րով, գրկեցին Ձառընտիրը, գրկեցին ինչպէս մայրն իր վտանգուած որդին. համբուրեցին, խաչ հանեցին իրենց երես-ները եւ աներեւոյթ ճամբաներէ սահե-ցան դէպի խոր ձորերը. Թուփերու, խոտերու խառնուածքն, ծառերուն հետ ծառ եղան, չուքերուն մէջ պահուըտեցան: Հովը պիրենք առաջ մղեց. գինուած ոճրագործներ կոյր մնացին, անոնց քովերէն անցան ու չկրցան բռնել այդ աներեւոյթ եղնիկները: Ձառընտիրը կարծես թէ պիտի չերը ջահ եղաւ, ցորեկը սիւն ամպեղէն, առաջնորդելու համար այդ երկու ան-վհատ հերոսուհիները:

Ո՞ւր կ'երթային, ո՞ւր կը տանէին: Աներեւոյթ ձեռք մը ցայց կուտար կարելի ճամբան: Պէտք էին կտրել Մեղրագետը, անցնել Արածանին, ձորեր իջնել, սարեր բարձրանալ: Ձառընտիրը կշիռքով ծանր էր 27,500 հգ. կիսուած էր արդէն 15,2 հգ. մէկը չափած էր, 12,3 միւսը չափած էր: Երկու սերտ, երկու հոգի մէկ անձ էին, չեմ գիտեր իրենց տարիքները, հաւատքը տարիք չունի, թերեւս օրիորդներ էին, թերեւս տարիքոտ մայրեր. կեանքը թանկագին է եւ այդ դանձը նուիրած էին Մշոյ Ձառընտիրն ազատելու համար: Ո՞ւր կարելի է դանել այսպիսի նուիրական հոգիով ժողովուրդ: Սարսափելի բան մը պիտի ըլլար խորհիլ թէ անոնք թերեւս լքած էին իրենց զաւակները Ձառընտիրն ազատելու համար: Մահն իրենց եաեւէն կաղկանձելով կուգար եւ իրենք անվախ էին, ամպրոնները էին, հրեղէն ձիեր կը պահպահէին թռչելու, հասնելու համար դէպի Արարատ:

Անցան Կարինն ալ, արեւն եւս աւելի հայկական կը դառնար: Հայ եւ ռուս բանակներ բռնած էին սահմանը: Այլեւս վախ չկար, բայց ծանր յոգնութիւնը պիտի կը ճնշէր, կը նայէին դէպի արեւելք եւ տակաւին լեռը լերան թիկունք կուտար, ձորը ձորին ճամբայ կը բանար:

Կանդ առին ճամբու մը ափին, այլեւ մը կար, ակը չունէր. ծառեր կային ամանք նոր ծաղկած ուրիշներն արդէն պտղալից: Մեծ ընկուզենի մը պտան, լայն չուքն Աստուծոյ հովանին էր: Վար դրին իրենց կապոցները քանըեօթուկէս հգ. ծանրութիւնն հանդչեցաւ թարմ տերեւներու վրայ: Ցոդնած էին. դեմարզկային պրութեամբ այդքան ճամբայ կտրած էին. այլ չէին կրնար առաջ երթալ, իրենց ոտքերը կը կթռտէին, ծունկերը ծալ կուպային, հոգիները քաղուած էին:

Այդ կոմիտեն այլեւս թուրքի կամ Քիւրտի չուք լսկ չէար. խորհեցան ծառին տակ երկու կապոցները տերեւներով ծածկել եւ օդնութիւն խնդրել վաստակելի անցորդներէ:

Թերեւս օր մը քալեցին, առաջ կերթային, սրտով եա կը մնային. ինչ պիտի ըլլար, թերեւս 30 մղոն տեղ կտրեցին երբ, դիմացէն սպայի տարազով, չիկոմօրուս մէկն երեւցաւ:

Լեհահայ էր. եկած էր կռուելու Հայաստանի ազատութեան համար: Բաւական հայերէն կը խօսէր. պատմեցին իրենց արկածալից ճամբորդութիւնը, գոյց տուին երեսուն մղոն հեռու կանդնած բնակուչնին, հիմա այդ ծառն իրենց համար ուխտատեղի էր. հոն Մշոյ Ձառընտիրը կար. պէտք էր առնել եւ երեւան տանիլ:

Սպան անհաւատալի դասաւ այդ պատմութիւնը: Նայեցաւ կիներու երեսները, մաշած էին. փոչի նստած էր իրենց մազերուն վրայ, իրենց ոտքերն աւելի բոպիկ էին, քան թէ կաւոր մը ծակոտկէն կաշիի մէջ առնուած: Ցանկարծ, առանց բառ մը արտասանելու մարակեց իր ձին դիմելով դէպի արեւմուտք: Կիները բերանաբաց մնացին, կարծես թէ զղջացին որ կարեւոր գաղանիք մը յայտնած էին: Բայց ոչ սպան ազնիւ սրտով Հայ էր. հայրենիքի սիրով վառ, եկած էր Արարատի չղթաները խորտակելու:

Երեկոյեան մօտ փրփրեցաւ ձի մը իրենց հասաւ. նոյն սպան էր, երիվարի դամակին վրայ ամուր կապուած երկու կապոցները կային: Ճանչցան գունաթափ լսթերէն, իրենցն էին եւ խղուելեամբ ճչացին, ինչպէս լոյսը որ ջուրին երեսը կը ծաթի:

Սպան կարդադրեց որ այդ երկու վաստակաբեկ կիները կառքերով երեւան փոխադրուին. ձեռագիրն ինքը պիտի տանէր էջմիածին, հոն էին այդ ժամանակ հայ մտքին դանձերը:

(Մնացեալը յաջորդով)

Ծակած Փչակաւոր

(ՎԻՊԵՐԳ)

Նա ժպտաց: Ակներեւ էր նրա ցանկութիւնը: Նա ուզում էր իր ծանր խօսքերի տպաւորութիւնը ցրել: Այդ մենք ենք այրուել, պրծել Սիզորի դէպի պէս...

Այսպէս ծնուեց Հայնէն:

Երբ Լիուդմիլա Շարթն սկսեց խաղալ կաւի հետ, Բիչկօն անհանգստացաւ. — ի՞նչպէս կը նայի վերադան այդ զործին: Մի օր չէ մի օր՝ ապտանիները կը մըտնեն բրուտանոց, վերահասու կը լինեն... Ջե՞ն բռնի իր օճիքը, չե՞ն մեղադրի թոյլ հսկողութեան, քաղաքական յանցագործների հետ մեղմ վարուելու մէջ: Մի օր նա մտաւ բրուտանոց, մօտեցաւ չորանոցում աշխատող Լիուդմիլային եւ հարցրեց.

— Լենին կարո՞ղ ես պատրաստել:

— կարող եմ:

— Ինձ համար երկու Լենին պատրաստի: Համարիր անհատական պատուէր. ինձնից կը ստանաս երկու բաթին հաց... եղա՞ւ:

— Ինչո՞ւ չէ...

— Ջուչացնես:

Մամօն բարձրացաւ եօթնեերորդ երկինքն այնտեղ մշտական բնակութիւն հաստատելու մտադրութեամբ: Շորորալով էր նա կաւը հունցում, ասես զվի վրայ՝ պտըտւում էր Գերմանուհու չուրջը եւ հետեւում նրա աշխատանքին: Եկաւ օրը եւ երկու Լենինը պատրաստ էր զմբի նոյն արտայայտութեամբ, նոյն զլխարկով, երկու Լենին, երկուսն էլ մի բոյի, մօտիկ ու հարազատ:

Եկան եւ թրծուելու օրերը: Քուրան կոնուսածեւ է. կղմինդրից չինած Ջան — պեղուրի լեռների մակէտ լինի ասես, կամ «Նամուս»ի Բարխուդարի փափախի խիտ մեծացրած տարբերակը: Շինուած է փոսի մէջ, Աչոտ զայու ձեռքով: Նրա ստորոտում վառարանի անցքն է, որն առաւօտից մինչեւ կէս զիշեր կլլում է Աչոտ զայու ձեռքով նետուած չոր փայտերը: Ծուխը բարձրանում է կոնուսի զագաթից, լայն ծխանցքով, որի պատերը տաքացրնում են քուրայի որովայնը: Այնտեղ կան կղմինդրէ աստիճաններ, ուր Աչոտ զային տեղաւորում է հազարի հասնող ամաններ, սակաւաթիւ փարչեր, ծաղկամաններ, մոխրաման: Նախ քան վառարան վառելը Աչոտ զային կղմինդրներով փակում է կոնուսի վերջաւորութիւնը, խը — նամքով սվազում, որ ջերմութիւնը ելք չունենայ:

Վառարանի քառակուսի անցքը զոնակ չունի — ներսն ընդարձակ է, կիսակլո — րաձեւ, յատկապէս նրա համար պատ — րաստուած չոր փայտերը վառւում են ու վառւում: Թրծարանի վառարանը չի ե — զում բրուտանոցի վառարանի նման քո ուղած երկը, ոչ, նա այնպիսի ամէհի ձայներ է հանում, որ դու մոռանում ես քո պիտացած եւ մանուանդ չգիտցած ե — րկերը: Նա մերթ վայում է, մերթ կաղկանձում, անդուլ ու խելագար պա — հանջում, սպառնում, հայհոյում ու մանանուանդ վայում, վայում Ահարոնեանի լալկան աչնան քամու նման, ծխնելոյզ — զում: — Ո՛ւ—ո՛ւ—ո՛ւ—վո՛ւ—ո՛ւ—ո՛ւ...

Հիմա ինձ սպասում է մի ուրիշ մեծ հաճոյք ու բաւականութիւն, — լուանալ ոտներս եւ նստել պատչած հեռաւորութեան վրայ վառարանի զէմ, մի մախորկա փաթաթել, վառել այն դուրս ընկած կրակից եւ լսել Աչոտ զայուն: Նա տրըտութեամբ վերյիշում է իր հօրը, Դիլիջանցի բրուտ Քրիստափորին, այն մասին, թէ ինչպէս վաղ մանկութիւնից օգնել է հօրը, սովորել բրուտութիւն, առանց իմանալու, որ այդ զործը կարող է իրեն պէտք զալ՝ ինչպէս լինքն է ասում՝ Սիբիրներում: Ցետոյ սովորել է, մի ոտքը զրել է էջմիածնի ճեմարանից ներս...

Փոքրիկ կիսանդրին Աչոտ զային խոնամքով տեղաւորեց քուրայում այնպէս, որ իր ասելով՝ ոչ այրուէն, ոչ էլ հում մնան: Ընդհանրապէս թրծելու յատկապէս առաջին օրը նրա համար ծանր եւ լարուած օր էր: Քուրան պէտք էր վառել 15—16 ժամ անընդհատ: Աչոտ զային առաւօտեան վառում էր մի օր առաջ պատրաստուած քուրան, իսկ երեկոյեան ժամը 5ին աշխատանքները վերջանում էին, այն ինչ հարկաւոր էր չորսնկել տաքացումը մինչեւ պիչերուայ ժամը 12ը, 1ը: Լարերային բաժանմունքի պետի, փոխ—գնդապետ Կուչկինկոյի յատուկ կարգադրութեամբ...

ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԱՀԱՐԻ

(14 — Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՉԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՅԱՆՔ

ՆՈՒՐԴ ԴԱՆՍԱՆ

ՀԱՏՎԱԾ

Գ.

— Ես ասում եմ, որ Կիտոյ Ալիշը մեզ հետ չի գալու, ես էլ չեմ գնալու, ինչ էլ որ լինի, ես էլ չեմ գնալու, ես էլ չեմ գնալու, ես էլ չեմ գնալու

Պ. Աթանաս Պալեան, զաւակները ու թոռները ցաւով կը յայտնեն թէ իրենց եղբայրն ու հօրեղբայրը՝ Գասպար Պալեան մեռած է, 76 տարեկանին Սէնթ Անթուանի հիւանդանոցը ու յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Մոնրուժի կաթոլիկ եկեղեցին եւ մարմինը ամփոփուած է Մոնրուժի Վիլիլ գերեզմանատունը, իր ապչկան չերիմը: Այս տխուր առթիւ կը խնդրուի բարեկամներէն ներողամիտ ըլլալ որ կարելի չէ եղած առանին հաղորդել մահուան լուրը:

Ի յիշատակ իր եղբօր, Աթանաս Պալեան կը նուիրէ 50 ֆր. Դաւրայի Հայր. Միութեան, 20 ֆր. Կարմիր Խաչին, 20 ֆր. Հանդստեան տուներուն (առանձ «Յառաջ»էն) եւ 20 ֆր. Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին:

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ

53րդ ցանկ

Պր. Գրիգոր Քասքարեան, Պր. Սահակ Փափազեան, Տէր եւ Տիկ. Փիանօ, այրի Տիկին Էօժէնի, այրի Տիկ. Մարիամ Քէլակոթեան, այրի Տիկ. Խաթուն Գէորգեան, այրի Տիկ. Էլիզ (Տէսին), Պր. Անդրանիկ Մանուկեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Վարուժան Մանուկեան (Տէսին), Պր. կարապետ կարապետեան (Պորտօ), Պր. Շնորհք Սուքիասեան, Պր. Ռաֆֆի Տօնէրեան, Պր. Կիրակոս Հալաճեան, Պր. Դանիէլ Շաղլամեան, Պր. Ֆրանսուա Աժակեան, (Պորտօ), Պր. Նչան Պետրոս - եան, Պր. Ադամ Ղուանուեան, այրի Տիկին Արշալոյս Զիլինկիրեան, Պր. Մարտիրոս Մուրատեան, այրի Տիկ. Ովսաննա Եափուճեան, այրի Տիկ. Մուրատոֆ (Տէսին), Պր. Սահակ Պառաւեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկ. ալ Լիւքա Շառպոնէօ, Տէր եւ Տիկ. Աստուր Թուֆլեան, այրի Տիկ. Պայծառ Ադամեան 20ական:

Նախկին ցանկի գումար 150·769,38
53րդ ցանկի գումար 500
Ընդհ. գումար 151·269,38

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժեռմէի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը չնորհակալութեամբ առացած է ողբացեալ Տիկին Տիրուհի Կաստուկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հեռեւեալ նուէրները.—

Բարսեղ Մերճինեան, Գրիգոր Մարուքեան, Գէորգ Տէր-Ղազարեան, Յովհ. Միսիրլեան, Հայկ Զուգուրեան, այրի Տիկ. Նարին Մակարեան, այրի Տիկ. Փայլիկ Ժամկոչեան, Հաճի Յակոբ Զերչիեան 10-ական ֆր., Գէորգ Լափայեան 30, Յակոբ Էքմէկճիեան 50, Ճորճ Գասպարեան 20, Գէորգ Տէր-Ղազարեան 10, Հաճի Յակոբ Զերչիեան 10, Աբրահամ Մանկասարեան 5 ֆր. (ղպրոցին):

Ողբացեալ Տիկ. Վարդուհի Սամուրեանի մահուան առթիւ փ. ծաղկեպսակի հեռեւեալ նուէրները եղած են.—

Ատամնաբոյժ Դաւիթեան եղբ., Սայեան Աբրահամ 30ական ֆր., Տէր-Զաքարեան Ժանօ, Պօղոս Պարսամիկեան 10ական, Աբրահամ Մանկասարեան 5, Աբրահամ Մելիմճիճեան, Ազատեան, Հաճի Յակոբ Զերչիեան 10ական: Եւ ղպրոցին՝ Մինասեան եղբարք 50, Սուքին Կիրակոսեան եւ Մելքոն Խոտիկեան 20ական, Յովհաննէս Ժամկոչեան եւ Հաճի Յակոբ Զերչիեան 10ական ֆր.:

ԿՈՒԶՈՒԻ

Դերձակ գործատոր մը ողբուշի համար, տարիքը նկատի չառնուիր Ներկայանալ երեքշաբթիէն սկսեալ

13, Passage du Génie
Métro : Nation
4ème étage — A.C.D.S.

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 3, ժամը 16էն կէս գիշեր
Dans les Salons de l'Hôtel George V, 31 Avenue George V, Paris (8e)

Նախագահութեամբ Տէր եւ Տիկին ԳԷՈՐԳ ՊԱԳԼՐՃԵԱՆԻ
DON DIEGO et SON ORCHESTRE

Մուտք 20 ֆր. — ուսանողներու կէս գին
Ապահովել սեղանները՝ 924-38-54

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մալաէյլ – Սէնթ Մարկրիթի Թաղա – կանութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է Օսկիան Մերուկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի.—

Վ. Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Յակոբեան 20ական ֆր., Տէր եւ Տիկ. Ա. Մանուկեան 20 («Յառաջ»ին) 20, Տիկին Օյնոյեան 20, Տէր եւ Տիկ. Ա. Միսալեան 50, Զիլճեան ընտանիք 25, Տէր եւ Տիկ. Ղ. Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Պ. Ղուկասեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Ալաթայեան 50ական, Պ. Ղ. Ղուկասեան 15, Տէր եւ Տիկ. Ս. Գինոսեան 10, Պալեան ընտանիք 20, Տիկ. Շնորհիկ Ազապակեան, Լաւազանեան ընտանիք 50ական, Յ. Օյնայեան 20, Յ. Ներսէսեան 10, Գուրիկեան ընտանիք եւ Խրլաքեան ընտանիք 30-ական, Նազարէթեան ընտանիք 10, Ժ. Ղազարեան 20, այրի Տիկ. Պայծառ Ծերուկեան 70 եւ 50 («Յառաջ»ին), 50 (Սէն Լուի Տիկնանց Միութեան):

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Վերսկսած են Սէն Լուի մէջ հայերէնի դասընթացքները, որոնք տեղի կ'ունենան Զորեքշաբթի օրերը ժամը 9էն 12:

Եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան վարչութիւնը կը հրաւիրէ չրջանի բոլոր ծնողքները առաջնորդել իրենց զաւակները, առանց թերացումի: Կը դասաւանդէ՝ Շահան Խահանայ Տէտէեան:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Վերսկսած են կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի դասընթացքները, որոնք տեղի կ'ունենան Զորեքշաբթի օրերը ժամը 2·30էն սկսեալ:

Մասնաճիւղը ջանք չէ խնայած օժտելու դասարանը հանդստաւէտ պայմաններով:

Ծնողքներէն կը խնդրուի չզլանալ իրենց պարտականութեան մէջ:

SAINT-PLACIDE IMMOBILILR
100, Rue de Vaugirard
75006 PARIS
Tél. 222-18-49 et 544-08-76

Heures d'ouverture :

de 9 h. 30 à 19 h. tous les jours
Le Samedi de 9 h. 30 à 12 h.

×

Տնօրէնուհին՝ ՏԻԿԻՆ ՏԱՎԼԱՇԵԱՆ

ձեր տրամադրութեան տակ է ձեզի խորհուրդ տալու եւ առաջնորդելու համար, Փարիզ թէ արուարձան յարկաբաժին մը ծախելու, գնելու վարձելու կամ վարձու տալու համար:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տոնածառը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17ԻՆ

ՁԱՇ-ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ
Մասնակցութեամբ Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին

2 Դեկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս Շաւիլի Թաղապետարանի սրահին մէջ 47, Rue Stalingrad

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Մասնակցութեամբ Պ. Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ եւ « ՆԱՅԻՐԻ » ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ
ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԻՆ ՅԵՏՈՑ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ — ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Մասնակցութիւն՝ ճաշ, հանդէս եւ պարահանդէս 35 ֆր. — ուսանողներուն եւ Ն. Սերունդի անդամներուն զեղչուած գին

Հաստլթը պիտի յատկացուի կապոյտ Խաչի կայանի չինութեան:

ՏՕՆԱԾԱՌ ՄԱՐՄԱՆԻՑԻ ՄԷՋ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՍԷՆԼԱՆՏԻՏԻ ՄԷՋ

ՀԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻՔ

Ծնունդի եւ Ամանորի առթիւ կազմակերպուած է սովորական ճամբորդութիւնը Աւստրիա, Ս. Եոհան: Մեկնում Դեկտեմբեր 23, կառ տը Լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 3ին:

Ս. Եոհան կը գտնուի Սալցպուրկի չըրջանը, պատսպարուած հովերէն, մշուշէն: Բնակութիւն կոլտրերը Հիրշ պան-դոկը, հանդստաւէտ սենեակներ, տաք եւ պաղ ջուր, հեռաձայն, կեդրոնական ջեռուցում, խնամուած ճաշ:

Սահմանափակ տեղեր:

Մասնակցութիւն 545 ֆր.
Կանխավճար 95 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 8էն առաջ:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Է.Տ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ 1973

Մօտ աւելնէն լոյս կը տեսնէ 1973ի Գոյամարտ Օրացոյցը: Դուռնաւոր կողք, 12 էջեր պատմական, ազգային ու այժմէական նիւթերով: Խնամուած պատրաստութիւն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան ընդհ. ժողովի դիւանը, ատիպո - զարար բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները 30 Նոյեմբեր Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին, Մէզոն տէ Վիէօի սրահը, 17, Ռիւ Վոլթէռ, Ալֆորվիլ: Ներկաներու թիւը մեծամասնու - թիւն պիտի նկատուի:

×

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Լսաեան Սանուց Միութեան ընդհ. ժողովը 2 Դեկտ. Շաբաթ օր ժամը 15ին, Ռէժան սրճարանի վերնայարկը, Ռիւ Լաֆայէթ, Մէթրօ Փաոէ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի:

Օրակարգ.— Տեղեկատուութիւն, հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշաճակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տոնածառը Յունուար 14ին:

×

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի բրեկենդանի ճաշը: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Հայ Արիւներու Միութեան տարեկան ցերեկոյթը կիրակի Մարտ 4ին կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին Սալ տը լա Շիմի:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
28
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI
28 NOVEMBRE
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԻՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1922
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

ՏԱՐԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·575

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.575

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍՓԻՒՌՔԸ ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ ՊԱՀԱԿ ՄԵԾԱՍՔԱՆՉԻՆ

—o—

Սրտի ճմլումով կարդացինք Երեւանի Հեռատիպին (Արմէնփրէս) Նոյեմբեր 17ի հաղորդագրութիւնը՝ «Միջազգային Սեփիլար երեւանում» խորագրով (Յառաջ, 23 Նոյեմբեր) :

1925ին՝ իր հիմնադրութեան թուականէն սկսեալ՝ Յառաջ իբրեն բան–ղործ ըրած է հայերէնի թարգմանել Երեւանի թեր–թերուն դրութիւնները, մեր ընթերցող–ներուն հասկնալի դարձնելու համար զա–նոնք: Մինչեւ այսօր ալ այդ աշխատան–քին լծուած է յատուկ խմբագիր մը :

Կը դար անցաւ այն օրէն ի վեր, երբ կարմիր պատմուճան հագած Հայաստանի պատասխանատու վարիչները, անցեալէն ձ, մէկ հետք ձգելու եւ նորութիւն մըտ–ցնելու յիմարական մոլուցքէն տարուած՝ կաղնատին մեսրոպեան դասական ուղ–ղագրութիւնը եւ երկրի մեր ժողովուր–դին կը պարտադրէին բոլշեւիկեան սխա–ղագրութիւնը :

Սփիւռքը՝ իբրեւ հաւատարիմ պահակ Մեծասքանչին՝ բողոքի միահամուռ ձայն բարձրացուց Հայաստանի նոր ահերուն այս անիմաստ եւ անարդար կարդադրու–թեան — չընդունելու համար վանդալական — նուիճման — ղէմ :

Նոր ուղղագրութիւնը պղեպրելով, Խորհրդային Հայաստան իր լրումին կը հասցնէր Հայութեան երկու հատուածնե–րուն բաժանումը :

Արդէն ունէինք երկու լեզու, — արեւ–մտահայերէնն ու արեւելահայերէնը : Այս վերջինը դժուար կը հասկցուէր սովետա–կան ընթերցողներէն : Սակայն դոնէ նոյնն էր ուղղագրութիւնը երկու լեզուներուն համար ալ :

Բոլշեւիկեան ուղղագրութիւնը, որ ի դրու է Հայաստանի մէջ յիսուն տարիէ ի վեր, մահացու հարուած մը տուաւ Սփիւռքի Հայութեան ընթերցասիրու–թեան :

Նաա ախո՜ռ : Վերջին տասնամեակնե–րուն բաղմաթիւ արժէքաւոր գրքեր լոյս կը տեսնեն Հայաստանի մէջ պատմական, բանասիրական, գրական ու գեղարուես–տական նիւթերու շուրջ : Սակայն անոնք անմատչելի կը մնան արտասահմանի մեր հայրենակիցներուն, մանաւանդ անոնց, որոնց հայերէնը տկար է պայմաններու բերումով :

Այս պարագան ի՞նչպէս չեն տեսներ Երեւանի մէջ, ուր ժամանակ մը ի վեր անհաւոր ճիգեր կը տարուին եւ փոր–ձեր կը կատարուին մշակութային կապեր հաստատելու համար հայրենիքի եւ ըս–փիւռքի միջեւ :

Ի՞նչպէս կարելի է «կապ» ստեղծել եւ պահպանել գայն, երբ արտասահմանի Հայութեան կը հրամցուին աղճատուած ուղղագրութիւնով տպագրուած գրքեր :

Ժամանակ մը խելքի եկան եւ դասական ուղղագրութիւնով եւ արեւմտահայերէն լեզուով դասագրքեր հրատարակեցին սփիւռքի հայ դպրոցներուն համար :

Ուրեմն մասամբ հասկցան իրենց սխա–լը եւ տկար փորձ մը ըրին գայն սրբա–գրելու համար :

Հայաստանի մէջ չեն պակսիր արեւ–մտահայերէն գիտցող եւ դասական ուղ–ղագրութեամբ գրելու կարող գրող–ըրող–ներ, ինչպէս տեսնուեցաւ բազմահատոր դասագրքերու հրատարակութեան պարա–գային :

Ինչո՞ւ վճռական քայլ մը չառնել եւ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՕՐԱԿԱՐԳԸ

ԶԵԽՈՍԼՈՎԱԿԻԱ, ԿՕԼԻԶՄ, ՎԻԺՈՒՄ
ԸՆԿԵՐԱՑԻՆ ՀՈԳԵՐ

—o—

Համայնավարները առնուազն «ան–պատեհ» կը նկատեն այն ժողովը զոր Միթերան եւ իր ընկերները դումարած են Փարիզի մէջ, օրակարգ ունենալով «Զե–խոսլովաքիա, ընկերվարութիւն եւ ժո–ղովրդավարութիւն» :

Ժողովին ներկայ էին Ֆրանսայի եւ օտար անձնաւորութիւններ եւ երկու չեխ աքսորականներ : Պարզ է որ «Փրակայի գարնան» պատասխանատուները չէին կրցած պատասխանել եղած հրաւէրին, մինչ Փրակայի օրուան ղեկավարները ի–րենց վրդովումը կը յայտնէին : Կուսակ–ցութեան պարագլուխը չի վարանիր խոկ յայտարարելու թէ՝ Զեխոսլովաքիոյ մէջ ոչմէկ հալածանք կայ տեսակէտի յան–ցանքի համար մինչ պաշտօնաթերթը՝ Ռուտէ Պրաւօ կը մեղադրէ Միթերանը հակահամայնավար զրգռութեան համար :

× Լիլի մէջ է որ նախկին նախարարա–պետ՝ Միշել Տըպրէ խօսք առաւ Իւ. Տէ. Էռ.ի հիւսիսի դաշնակցութեան անդամ–ներուն առջեւ : Շեշտը կծու է, յարձա–կողական եւ Տըպրէ չի խնայեր իր նախ–կին կուսակիցները, ինչպէս Ֆուշէ և ժա–նընկ, որոնք տարբեր ճամբաներ կը

միանգամ ընդմիշտ սպունդ քաշելով բոլ–շեւիկեան սխալպրութեան վրայ չվերա–դառնալ դէպի ազիւրը լոյսին, դէպի մեսրոպեան դասական, դարաւոր, ճըշ–մարիտ ուղղագրութիւնը :

Չկը բաւեր սխալպրութիւնը, Երեւանի դրօշներն ու խմբագիրները կը շարունա–կեն պղծել մեծասքանչի մաքրութիւնը՝ օտար լեզուներէ, մանաւանդ ռուսերէնէ փոխ առնուած բարբարոս բառերով, ո–րոնց համապատասխան հայերէններն ու–նինք :

Երեւանի Հեռատիպի խմբագիրները ա–մէն բանէ առաջ հայերէն պէտք է սոր–վին եւ իրենց հաղորդագրութիւնները խմբագրեն Սփիւռքի Հայութեան հաս–կըցած լեզուով, եթէ կ'ուզեն հասնիլ ի–րենց նպատակին :

Նոյեմբերեան այս օրերուն, երբ ինք–նակոչ «հայաստանասէր»ներ կը պատ–րաստուին ոչեկոչել խորհրդայնացման տարեդարձը, ցաւով կը հաստատենք, որ Երեւանի վարիչները կէս դարէ ի վեր կը յամառին կառչիլ խթթարուած ուղղա–գրութեան եւ ո՛չ մէկ լուրջ ճիգ կը փոր–ձեն օտար բառերէ եւ աստիւթիւններէ մաք–րելու համար հայերէն ոսկեղինիկ լեզուն :

Հայաստանի Գրողներու Միութիւնը անցեալ տարի իր Համագումարին մէջ փորձեց մասը դնել վէրքին վրայ վախ–ի վախը, սակայն չհամարձակեցաւ աւելի առաջ երթալ : Կարելի՞ է ընդվզիլ խոր – հըրդային կարգերուն դէմ : Ռուս ըմբոստ գրողներու օրինակը վկայ : Գնդակահա–րուած չէին այլեւս, ինչպէս «Հանճարա–րուած չկայ այլեւս» ըսողները : Սակայն լայն են բաց–փայլի» օրերուն : Սակայն լայն են բաց–ուած յիմարանոցներու դուռները :

Երբ այս է դառն իրականութիւնը, կու–դանք անգամ մը եւս յայտարարելու, որ Սփիւռքը վճռած է չարունակել իր առա–քելութիւնը՝ իրրեւ հաւատարիմ պահակ Մեծասքանչին :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

փնտռեն հաւատարիմ մնալու համար ու–րիշ ուղի :

Տըպրէ խիստ է ձախին համար եւ կը չեշտէ «Ֆրանսայի մէջ այլեւս օրինաւո–րութիւն չկայ բռնատիրութեան համար եւ համայնավարութիւնը բռնատիրութիւն է» :

Այս ելոյթին անմիջապէս պատասխա–նած է Ֆ. Միթերան, յիշեցնելով թէ միակ անդամը երբ համայնավարները մաս կազմած են Ֆրանսայի կառավարութեան, 1944ին, ան կրկի վարչապետութեան օ–րով եւ անոր կարդադրութեամբ էր :

Ամէն պարագայի մէջ, Տըպրէ վճռա–կան է.— «Կամ մեծամասնութիւնը կը պայմայ Իւ. Տէ. Էռ.ով եւ Իւ. Տէ. Էռ.ի շուրջ, մնալով մեծամասնութեան «մե–ծամասնութիւնը»՝ ի վիճակի իր ծրագիրը վերածելու կառավարութեան ծրագրին կամ կուսակցութեանց միջեւ սակարկու–թիւններն են, հաշիւները, Հանրապետու–թեան ակարութիւնը եւ կամ երկիրը հա–մայնավար կուսակցութեան ձեռքը կ'անց–նի» :

× Վիժումը աւելի հրատապ ընոյթ ստացաւ վերջերս, 16 տարեկան աղջկան պատավարութեան պատճառով :

Ծանօթ է որ ազատ վիժումի կողմնա–կից հոսանք մը կայ եւ մանաւանդ կիները կ'ուզեն որ վերջ դրուի 1920ի ժամանա–կավրէպ օրէնքին : Այս հարցին անդրա–դարձած է նաեւ նախարարապետը՝ Մէս–մէր, Սթրասպուրկի մէջ : Զուզեր որ վճռական որոշում մը տրուի ընտրութիւն–ներէն առաջ եւ կը նախընտրէ որ հարցը լուծուի նորընտիր Ազգ. Ժողովին կողմէ : Աւելի կողմնակից է կանխարգելիչ մի–ջոցներու քան վիժումի, այս առընչու–թեամբ կը խոստանայ պործադրել «նէօ–վիրթ օրէնքը» (օրէնքին հեղինակ – երես–փոխանին անունով) որ կանխարգելիչ մի–ջոցներու տպատութեան կը վերաբերի : Նոյն նիւթին անդրադարձած է Իւ. Տէ. Էռ.ի նոր ընդհ. քարտուղարը՝ Փէյրը–ֆիթ, ըստ որուն հարկ է չքաջալերել վի–ժումը այլ մարդկայնացնել պայմանները որոնց մէջ կը կատարուի : Պէտք չէ դիւ–րացնել վիժումը բայց պէտք չէ նաեւ պատժել այն բժիշկները, որոնք պատաս–խանատուութեամբ վիժում մը կը կատա–րեն :

× Ընկերային մթնոլորտը կրկին ծանր է Ֆրանսայի մէջ եւ գանազան չարժում–ներ կը սկսին արդէն իսկ : Շաբթուս ըն–թացքին գործադուլը պիտի զգալի խան–գարումներ ստեղծէ թղթատարական ըս–պասարկութեանց ինչպէս նաեւ գրամա–տուներուն մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ հարիւրէ աւելի սպա–ներ, որոնցմէ երեքը զօրավարի աստի–ճանով, ձերբակալուած են, երբ իշխա–նութիւնները պետական հարուածի մը ծրագիրը երեւան հանած են : Ձերբակալ–եալներէն մէկը տասը տարուան բանտար–կութեան դատապարտուած է «արեւմըտ–եան երկրի մը հաշուոյն» լրտեսած ըլլա–լուն համար : Իշխանութիւնները անհիմն կը նկատեն լուրը, ընդունելով սակայն, որ 12 սպաներ, օդային ուժէն, հարցա–քննութեան մէջ են :

ՓԱՐԻԶի խօսակցութիւնները՝ Քիսին – կէրի եւ Լը Տիւք Թոյի մէջեւ վերջ պտան առժամապէս, քանի որ երկուքն ալ հա–մաձայն են վերատին տեսակցիլ Դեկտեմ–բեր 4ին : Քիսինկէր Նիւ Եորք ժամանեց, ուր անմիջապէս տեսակցեցաւ նախագահ Նիքսընի հետ :

Իտալիոյ կեդրոնը թեթեւ չարժ մը ար–ձանագրուեցաւ : Նիւթական փոքր վնաս–ներ կան :

"ՅԱՌԱՋ,, Ի ՆՈՐ ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

—o—

«Յառաջ» ուրախ է յայտնելու իր ըն–թերցողներուն եւ այն անհամար համա–կիրներուն, որոնք շաբաթներէ ի վեր ի–րենց վրդովումն, ցաւն ու բացատրութիւնը արտայայտեցին, որ իր անակնկալ տագ–նապին գլխաւոր մասը հարթուած է :

Արդարեւ, շնորհիւ բանի մը անձնուէր բարեկամներու բարոյական եւ նիւթական աջակցութեան, կարելի եղաւ յար–մար տեղ մը գտնել, նոյն շրջանին մէջ, ուր բանի մը շաբաթէն կարելի պիտի ըլ–լայ վերջնապէս փոխադրել «Յառաջ»ի խմբագրատունը իր տպարանով միասին :

Պարզ է որ նման տեղափոխութիւն մը մէկ օրէն միւսը իրագործուելիք աշխա–տանք մը չէ եւ դեռ բաւական գործ կայ մեր առջեւ կարենալ ամէն բան կարգի դնելու համար, առանց ընդհատելու թեր–թիս հրատարակութիւնը :

Կը յուսանք որ մինչեւ Ամանոր կարելի կ'ըլլայ վերջացնել անհրաժեշտ սարքա–ւորումները, որպէսզի 1973էն սկսեալ «Յառաջ» լոյս տեսնէ աւելի ամուր պայ–մաններու մէջ :

Մեր նոր հասցէն կը հաղորդենք իր ա–տենին :

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՆՈՐ ԶԵԼԱՆՏԱՑԻ խորհրդարանական ընտրութիւններուն մէջ Աչխատաւորական կուսակցութիւնը չահեցաւ : 12 տարիէ ի վեր իշխանութեան ղլուխ կը գտնուէր Ազգային կուսակցութիւնը :

ԻՍՐԱՑԵԼԱՑԻԲ հաղորդեցին Եգիպտա–ցիներուն, Մակի դէպերու մէջողով, թէ Սուրիացիք կը փորձեն, որ Եգիպտոս պատերազմի ձեռնարկէ Իսրայէլի դէմ : Թէլ Աւիվ կ'ըսէ, թէ Դամասկոս նոյն քաղաքականութեան հետեւեցաւ 1967ին : Սուրիական հրեռանին ամբակոծեց կո–լանի բարձունքները : Այս ամբակոծու–թեան հետեւանքով է, որ Թէլ Աւիվ պղու–շացուց Գահիրէն՝ պործիք չդառնալ Դա–մասկոսի ձեռքը :

ԳԵՐՄԱՆ ոստիկանութիւնը ապաննեց այն օդահէնը, որ անցեալ չաբթու ձեռք ձգած էր քանատական օդանաւ մը եւ կը սպառնար մեռցնել օթէլը, եթէ երբեք իր չարափոխ պահանջներուն դոհացում չտրուէր :

ՊԻՑՐՈՒԹի «Ալ Նահար» թերթին հա–մաձայն պետական հարուածի ծրագիր մը չղացած են յորդանանցի սպաներ, սա – կայն երեւան ելած է պործադրուելէ ա–ռաջ : Օդային ուժի սպայ մը ամբակոծած է սակայն պալատը՝ թեթեւ մը վիրաւո–րելով Հիւսէյն թագաւորը, Յորդանանի մէջ 300 հոգի ձերբակալուած է : Դաւա–դիրներուն նպատակն էր տապալել վար–չակարգը եւ «ազգային միասնական» կա–ռավարութիւն մը հաստատել :

ՊԵԼԺԻՈՑ թագաւորը պաչտօն յանձնեց Հանրային Գործերու նախկին նախարար Զայեկէրի (Ֆլեման) կազմել նոր դահ–լիճը :

ՋԻՆԱՍՏԱՆ եւ Զէյը դիւանագիտական չարաբերութիւններ հաստատեցին դես – պանական ատիճանով :

ՏՐՊԼԻՆԻ բանտէն Իռայի դեկավարը ապաուելու փորձ կատարեցին անձանօթ–ներ, սակայն ձախողեցան : Առաջնորդը՝ Սին Մաքթիսֆէյն ձերբակալուած էր ան–ցեալ չաբաթ : Հար. Իրլանտայի մայրա–քաղաքին մէջ 15·000 ցուցարարներ Իռա–յի դեկավարին ազատ արձակումը պա – հանջեցին :

ԵՐԵՒԱՆԻ ՍԱՆԴՈՒԽՆԵՐԸ

Գրեց՝ Հ· ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(Բ· եւ վերջին մաս)

Երեւանի Մաշտոցեան Մատենադարա – նին մէջ թեւատարած կը հանդչի ճառըն– տիրը, երանի թէ անոր քով, ոսկի տա– ռերով զրուած ըլլային այդ երկու հերս– ուհիներուն անունները:

Թերեւս ամէն օր խորհրդային երկիր– ներէն, հայ քաղաքներէն, գիւղերէն, ար– տասահմանէն կը բարձրանան Մատենա– դարանի յուշնարեկ սանդուխներէն· չեմ համրած բայց 100 աստիճանները կ'անց– նեն:

Հեռվհեռէ գեղեցիկ տեսարան մը կը պարզուի Լենինի պողոտան կարծես աւելի հասակ կ'առնէ, կը գեղեցկանայ: Երի– տասարդները թերեւս մէկ չունչով բար– ձրանան, բայց վայ տարեցներուն: Ա– ճառեանն իսկ այդ սանդուխներուն վրայ հեւք հեւքի տուած, ամէն մէկ աստի– ճանի վրայ յիշատակ մը ձգած է:

Այսպէս են նաեւ Երեւանի տուները, երբեմն հինգ, վեց յարկեր առանց վերե– լակի, պէտք է իջնել օդական զնումի հա– մար, բարձրանալ ուտեստեղէնի տոպ – րակները կողերէն կախած: Հոն մէյմէն պանդոկները վերելակ ունին, թերեւս նաեւ պետական չէնքերը, քաղաքային վարժուած է, սանդուխ գլուխ կանգ տա– նելով բարձրանալ իր բնակարանը:

Հայաստան սեւ ու ճերմակ մարմարներ ունի, բայց տուներուն սանդուխները հա– սարակ կիրով չինուած են, լաւ որ յղե– կուած չեն եւ սահելու վտանգ չկայ:

Բայց Մատենադարանի սանդուխները քիչ մը առած են Արարատէն· Արագա– ծէն, որոնք երկինք կը տանին սրտերը, կապոյտին կը խառնեն աչքերը: Բարձրա– նալու հեւքն իսկ երջ մըն է չատերուն համար· տարիքոտներն ալ կը սիրեն այդ երջը յարուցեան լեռը հասնելու համար:

Ես տեսայ, չատ տարիներ համրած, տիկին մը, ձեռքը ծունկին դրած տաս– ճանէ տասիման կ'ելլէր:

— Եա, տուրը Աստուածածին, կը կրկնէր ամէն տասիճանի վրայ եւ աչքերը վեր դարձուցած կը նայէր սանդուխնե– րուն, որոնք կարծես թէ վերջանալիք չունէին:

Պարզ տիկին մը կը տեսնուէր· անու– թին տակ գիրքեր չկային գիտութեան նուիրուած մէկն ըլլալու համար· ոչ ալ պարանոցէն գէթ կեղծ մարգրիտներ կա– խած էր: Այն հայ մայրերէն էր որոնք օճախի քուրմեր եղած են իրենց բոլոր կեանքով:

— Ո՞ւր կը բարձրանայ այս կինը, խոր– հեցայ ես ինծի:

Խորհրդային կայսրերէս հանրապե – տութիւնները մէջ Հայաստան մինակն է որ ամէն քայլափոխին օտարականն յանկարծակիի կը բերէ: Դէմքեր, աչքեր, դէմքեր կարծես թէ փղոսկէ փղոսկ, կամ եղանակէ եղանակ կը փոխուին: Գարնան կեռասի գոյնով աղջիկներ· ծիրանի ա– տերով, աչնան արեւադարձ ծաղիկի գոյն կ'առնեն: Մարդ կը զարմանայ թէ այդ– քան հին ժողովուրդ մը ի՛նչպէս այսքան թարմ մնացեր է: Կ'աշխատի խանդավառ, կը ծաղկի յոյսերով, տան մէջ, փողոցը, ճաշարանի մէջ, զաւաթին առջեւ Հայաս– տան կը խորհի: Ո՛րքան պաշտամունք անցեալի, կարծես թէ զերեզման չեն ու– զեր մտնել առանց վանքի մը սրբացած սրմը, խաչքար մը համբուրելու, առանց ձեռագիր մը ղրկելու:

— Ո՞ւր կ'երթաս քոյրիկ, հարցուցի այդ կնոջ որ կը վեր կը բարձրանար:

— Երթամ, չմեռած մեր սուրբ ձեռա– գիրները տեսնեմ, համբուրեմ, ապա ղե– րեզման մտնեմ, պատասխանեց նա:

Իր լեզուէն կը հասկցուէր որ ներգաղ– թող կին մըն էր· քիչ մը Մշեցիի չեզա ունէր, բայց միւս նահանգներն ալ բառեր մը աւելցուցած էին իր լեզուին վրայ:

Մէյմէն մէկ երկու աստիճան ալ բար– ձրացանք· սանդուխները կապարի պէս մեր ոտքերը ծանրացուցած էին:

— Բնաւ ձեռագիր տեսա՞ծ ես, հար– ցուցի:

— Ոչ· երբեք չեմ տեսած, կ'ըսեն թէ սքանչելի բաներ են: Ամէն մէկուն վրայ Աստուծոյ անունը զրուած է· մեռնիմ իր զօրութեանը:

Քանի մը սանդուխ ալ բարձրացանք, զարձեալ կանգ առինք: Այդ կինը ձեռա– գիր չէր տեսած եւ կ'երթար մաշած, մաղաղթի մը համբուրելու· ով իր չեռ– ուած մարդը կամ կինը կը փափաքի համ– բուրել: Նա լսած էր եւ հաւատք ունէր հայրենի սրբութիւններուն վրայ· հիմա կ'երթար տաժանակիր սանդուխները կը բարձրանար ձեռագիր մը համբուրելու համար:

Տակաւին բարձրացանք միասին, չեմ դիտեր թէ քանի աստիճան ըրինք եւ քա– նի հատ դեռ կը մնար: Ելլող էջնողներ չատ կային, Մատենադարանը սրբավայր էր· Իննակեան վանքն էր, Ս· Հռիփսիմեն էր, էջմիածինն էր: Գրերու գիւտէն սկը– եալ ամէն մէկ հինաւուրց վանք հոն իր անունն ունէր: Շուրջ 11 հազար անուն – ներ եւ մէկ Հայաստան:

Տակաւին պէտք է բարձրանայինք, բայց հաճելի էր այդ համեստ ու միջակ հոգիով կնոջ հետ խօսիլ հայ գրքի մասին:

— Վերը, Մատենադարանին մէջ, գի– տի տեսնես, ըսի, ոսկեզօծ էջեր· Ցիսուս Քրիստոս խաչուած, Մարիամ Աստուա – ծածինը, սուրբերու եւ հրեշտակներու յանկարծակիի կը բերէ: Դէմքեր, աչքեր, դոյներ կարծես թէ փղոսկէ փղոսկ, կամ եղանակէ եղանակ կը փոխուին: Գարնան կեռասի գոյնով աղջիկներ· ծիրանի տա– տերով, աշնան արեւադարձ ծաղիկի գոյն կ'առնեն: Մարդ կը զարմանայ թէ այդ– քան հին ժողովուրդ մը ի՛նչպէս այսքան թարմ մնացեր է: Կ'աշխատի խանդավառ, կը ծաղկի յոյսերով, տան մէջ, փողոցը, ճաշարանի մէջ, զաւաթին առջեւ Հայաս– տան կը խորհի: Ո՛րքան պաշտամունք անցեալի, կարծես թէ զերեզման չեն ու– զեր մտնել առանց վանքի մը սրբացած սրմը, խաչքար մը համբուրելու, առանց ձեռագիր մը ղրկելու:

— Ո՞ւր կ'երթաս քոյրիկ, հարցուցի այդ կնոջ որ կը վեր կը բարձրանար:

— Երթամ, չմեռած մեր սուրբ ձեռա– գիրները տեսնեմ, համբուրեմ, ապա ղե– րեզման մտնեմ, պատասխանեց նա:

Իր լեզուէն կը հասկցուէր որ ներգաղ– թող կին մըն էր· քիչ մը Մշեցիի չեզա ունէր, բայց միւս նահանգներն ալ բառեր մը աւելցուցած էին իր լեզուին վրայ:

Մէյմէն մէկ երկու աստիճան ալ բար– ձրացանք· սանդուխները կապարի պէս մեր ոտքերը ծանրացուցած էին:

— Բնաւ ձեռագիր տեսա՞ծ ես, հար– ցուցի:

— Ոչ· երբեք չեմ տեսած, կ'ըսեն թէ սքանչելի բաներ են: Ամէն մէկուն վրայ Աստուծոյ անունը զրուած է· մեռնիմ իր զօրութեանը:

Քանի մը սանդուխ ալ բարձրացանք, զարձեալ կանգ առինք: Այդ կինը ձեռա– գիր չէր տեսած եւ կ'երթար մաշած, մաղաղթի մը համբուրելու· ով իր չեռ– ուած մարդը կամ կինը կը փափաքի համ– բուրել: Նա լսած էր եւ հաւատք ունէր հայրենի սրբութիւններուն վրայ· հիմա կ'երթար տաժանակիր սանդուխները կը բարձրանար ձեռագիր մը համբուրելու համար:

Տակաւին բարձրացանք միասին, չեմ դիտեր թէ քանի աստիճան ըրինք եւ քա– նի հատ դեռ կը մնար: Ելլող էջնողներ չատ կային, Մատենադարանը սրբավայր էր· Իննակեան վանքն էր, Ս· Հռիփսիմեն էր, էջմիածինն էր: Գրերու գիւտէն սկը– եալ ամէն մէկ հինաւուրց վանք հոն իր անունն ունէր: Շուրջ 11 հազար անուն – ներ եւ մէկ Հայաստան:

Տակաւին պէտք է բարձրանայինք, բայց հաճելի էր այդ համեստ ու միջակ հոգիով կնոջ հետ խօսիլ հայ գրքի մասին:

— Վերը, Մատենադարանին մէջ, գի– տի տեսնես, ըսի, ոսկեզօծ էջեր· Ցիսուս Քրիստոս խաչուած, Մարիամ Աստուա – ծածինը, սուրբերու եւ հրեշտակներու պատկերները, ծաղիկները, թռչունները, բո– լորն ալ դունատուր, ոսկի թեւերով:

Կինը զարմացած երեսս նայեցաւ, նա չէր հաւատար, չէր կրնար հաւատալ· երբեք ձեռագիր չէր տեսած, բայց կ'ես– թար հայկական ձեռագիրներուն համբու – րելու:

Ելանք սանդուխ առ սանդուխ եւ ահա դէս ճամբուն մէջ, պատի մը տակ քարէ մարդ մը նստած էր, ձեռքերը տարածած, խոշոր քիթով, յորդ մօրուքով:

— Ո՞վ է այս մարդը, հարցուց կինը:

— Կ'ըսեն թէ սուրբ Մեսրոպն է, պա– տասխանեցի ես:

— Երթանք ձեռագիրներն համբուրե – լու, ըսաւ կինը:

Կ'երեւի թէ հաճելի չեկաւ այդ քարէ մարդը որ լեցուն մարմին ունէր, մեծ քիթ մը եւ սանար չտեսած մօրուք մը: Այդ արձանն ինձ ալ հաճելի չէր եկած, սակայն կը խորհէի թէ ինչո՞ւ Սահակ, Մեսրոպ, Վռամշապուհ միասին պեղեցիկ խմբանկար մը չեն չինած· երեք անմահ– ները դարս պատմութիւնը միշտ միասին սիրած է:

Դեռ պէտք է վեր բարձրանալ, տակա– ւին չուրջ 15 մեթրի չափ բարձունք մը կայ Մատենադարանի աւագ դրան հաս – նելու համար: Աստիճաններու տեղ կարճ պատ ճամբայ մը կ'օղորկի պատերու տա– կէն, կարծես թէ բերդ մը կը մտնենք· մայր դրան վրայ վեց հատ արձաններ կանգնած են· կինը եւ ոչ իսկ նայեցաւ· փողոցներու մէջ խորհրդային արձաններ չատ տեսած էր· նա կը բարձրանար սանդուխներէն ձեռագիր համբուրելու եւ ապա մեռնելու համար:

Մատենադարանի աւագ մուտքն էր, այստեղ կը սկսէր սանդուխներու ուրիշ չարք մը: Կինը սրտակոտոր վեր նայե– ցաւ յոգնած էր եւ դեռ պէտք էր բար– ձրանար, որճաքարէ ըլլան, մարմարէ ըլ– լան, վերելքը նոյնն է· յոգնութիւնն ան– տանելի է, բայց այդ տարիքոտ կինը յանձն առած էր, ծունկի դնել· աւելի քան 100 աստիճաններ բարձրանալ հայ ձեռագիր մը համբուրելու եւ ապա մեռնելու համար:

— Ո՞ւր ես դնում, տատի, հարցուց դրան վրայ պահակ կեցած ոստիկանը:

— Երթամ ըսի, պատասխանեց կինը, մեր սուրբ ձեռագիրներն համբուրեմ, ա– պա մեռնիմ:

Ոստիկանն հաճոյքով նայեցաւ, այդ եօթանասունէն անց կնոջ երեսին· թեր– եւս ուրիշ անդամներ ալ լսած էր նման փափաք մը, բայց այսքան տարիքով կին մը հարիւրէն աւելի աստիճաններ կորէ, ձեռագիր համբուրելու համար, միայն Հայաստանի մէջ կը պատահի:

Մեր ո՞ր մայրիկը չէ փափաքած մեռ– նելէն առաջ վանքի մը կամ եկեղեցիի մը օրհնած պատն համբուրել, ո՞ր չըր – թունքը խաչի մը կամ պատկերի մը չէ դպած մեռնելէն առաջ:

Այս կինը յանձն առած էր տաժանակիր ղողղոջթայ մը բարձրանալ, ոչ միայն մեր սրբատեղիները ձեռագիր համբուրելու, այլ նաեւ մեր պատմութիւնը տանիլ իր չըթ– ներուն, ո՛հ, դիտէ, թերեւս անոնց մէջ Վարդանը, Ս· Սահակ – Մեսրոպը կ'ե– րեւակայէր տեսնել· սիրտ սրտի խօսիլ, յետոյ մեռնիլ ու թաղուիլ անոնց կողքին:

Տակաւին երեսունի չափ սանդուխներ կային, թէպէտ սպիտակ բլեթլով սեւ մարմարներէ էին, թէպէտ վերեւ նկարա– զեղ կամարներ կային, պէտք էր սիրտն ամուր բռնել, զանդաղեցնել կուրծքի հեւքը, թերեւս երեք աստիճան ընել, ապա կանգ առնել, յետոյ զարձեալ ել– լե՛լ, ելլե՛լ մինչեւ վերը լայն սենեակ մը հասնիլ, ուր զարահներու մէջ չարուած էին ձեռագիրներու նմոյշներ, աւետարա– նի կողքեր, ոսկեղէն երկինքով պատկեր– ներ: Հոն ուրիշ այցելուներ ալ կային, օրիորդներ, որոնք կը բացատրէին ձե– ռագիրներու ժամանակը, արժէքը, բո– վանդակութիւնը, զարդերն ու սնդուս լուսանցքները զունագեղ թռչուններով:

— Ինչ հրաշալի են, ի՜նչ գեղեցիկ են, բացագանչեց կինը:

Անշուշտ խորհեցաւ թէ կ'արժէր հազար սանդուխներ ալ բարձրանալ, այսպիսի բան տեսնելու համար: Ես կ'ուզէի, որ նա ձեռագիր մը համբուրէր, տարի այն զարահին առջեւ ուր վեհապանծ թեւե– րով տարածուած էր Մշոյ ճառընտիրը:

— Վեց հարիւր թերթ ունի, նախիր մը մորթած են, կաշին առնելու եւ այս սուրբ գիրքը գրելու համար, ըսի իրեն:

Բացատրեցի թէ ինչպէս Մուչէն եկած հասած էր հոս: Աչքերն արցունքով լե– ցուեցան· Տարօ՜ն, Տարօ՜ն, ըսաւ եւ երեսն ապակիին դրաւ համբուրելու համար:

— Ոչ այդպէս քոյրիկ, ըսի իրեն· քիչ մը համբերէ: Դուն ուրիշ ձեւով պիտի համբուրես:

Մնդրեցի սրահի դլխաւոր պաշտօնեա– յէն·

— Մնդրեմ, բացէք, ըսի այս գրքոյկը տիկինը պէտք է որ ճառընտիրն համ– բուրէ, անպայման պէտք է համբուրէ: Մինակ ինքը չէ, ամբողջ Հայութիւնն է որ կ'ուզէ համբուրել իր հոգեկան չըր– թունքներով, այս կնոջ հոգիին խառ – նուած:

Նա գոհ էր, Աստուծոյ ոտքերուն ըղ– պած էր· Աստուածամօր աթոռը գրկած էր: Գոհ էր, կրնար մեռնիլ արեւուն մէջ մարմրող ոսկի նման· չիրմներու վրայ սփռուած ծաղիկներու պէս:

Յնծութեամբ իջաւ սանդուխներէն· դնաց խառնուելու Երեւանին, Հայաս – տանին, բովանդակ աշխարհին, ոչ թէ հոգին մէջ թաղուելու, այլ Հայութեան անմահական պատմութեան մէջ:

Վենետիկ, 14 Նոյ· 1972

ՍՏԱՅԱՆՔ·— ՄՏԱԾՈՒՄԻ ԵՒ ՀԱՒԱ– ՁԱՆՔԻ ՇԻՐԹԵՐ, գրեց՝ Վարդան Գէորգ– եան, Պուէնոս–Այրէս, 1972:

Ծաղկած Փշալարեր

(Վ. ԻՊԵՐԳ)

Երբ դործարար բակի աշխատանքները վերջանում էին եւ բրիդադները ճամբար էին վերադառնում, դարպասների մօտ ընդունող պահակապետը հաշուետուց յե– տոյ յայտարարում էր, որ մի հոգի պա– կասում է· ուղեկցող աւագ պահակը եր– կու քայլ մօտենում էր կալանաւորներին ընդունող աւագին ու զեկուցում, որ բա– ժանմունքի պետի յատուկ կարգադրու – թեամբ, կալանաւոր բրուտ Աչոտ Ռոս– տոմեանը (նա արտասանում էր Ռա՛ս– տա՛մեան) մնացել է բրուտանոց աշխա– տանքի թերումով: Եւ ուրիշ ոչինչ:

Նման օրերին, ես ինձ որբ էի զդում, մենակ եւ անընկեր: Ի՞նչ է անում հիմա Աչոտ դային, մենակ, մեն–մենակ՝ հըս– կայական դործարանում… Ինչո՞ւ մե – նակ, — անդրադառնում էի ես, իսկ պա– հա՞կը… մե՛ծ բաւականութիւն…

Կէս դիշերին դալիս էր Աչոտ դային, թեթեւ՝ բարձրանում սախատակամածին, հարցնում·

— Հայդուկ, լաւ–լա՞ւ ես, — ու ես իսկապէս ինձ լաւ–լաւ էի զդում:

Հիմա նա մի կտոր հացի հետ խիչտում է սառած ընթրիքը:

— Իսկ դո՞ւ… դիշերով, մենակ, սար– սափելի չէ՞…

— Նախ՝ մենակ չէի… Չուվաչ Պետ– րովը հսկում էր իմ անձի անձեռնմխե – լիութիւնը՝ համաձայն սահմանադրու – թեան…

— Չէ՞ր նեղում:

— Դօստացանք… մի քիչ լամած էր, դառնացած:

Նա իջաւ սախատակամածից, ճաշամանն ու ղդալը ընդհանուր լուացարանում լը– ւաց ու վերադարձաւ:

— Տարածելու կարիք չկայ, — չարու– նակեց նա, — Պետրովի հայրը նոյնպէս բռնուած եւ քշուած է Կալիմա… մի' զարմանա:

— Այդ սարսափելի չուվաչի հայրը… Աչոտ դային ժպտաց·

— Մարդիկ այն չէին, ինչ երեւում են, — ասաց նա, — մեր ժամանակներում մարդը շատ է բարդացել իր էութեամբ… Ուրիշ բան են մտածում, ուրիշ բան խո– սում, հակառակ իրենց էութեան՝ դոր – ծում… Մարդու մէջ դրել են ինչ–որ չար զսպանակներ, լարում են իրենց ուզած ձեւով ու բաց թողնում: Ու մարդիկ չար են հակառակ իրենց կամքին, իրենց խը– մորի…

— Պետրովը քեզ օրինակ, — չարու – նակեց Աչոտ դային հանուելով, — կին ունի, երեխաներ, զօրակոչուած է ու հաղար – հազարների նման քշուած այս աշխատանքին: — Նայում եմ քեզ վրայ ու հօրս եմ յիշում, — մտմտուքում էր նա, — անմեղ, անչառ մարդ էր… Գո– ռում եմ ձեզ վրայ ու սիրտս ցաւում է: Բայց ի՞նչ կարող եմ անել, ծառայութիւն է… օրէնք… — Հա, քիչ էր մնացել մոռանայի, դրպանումս…

Նա բամպակեայ բաճկոնի դրպանից չորի մէջ փաթաթուած մի բան հանեց ու դրեց իր արկղը:

— Մի կտոր խողի ճարել տուեց, հրա– ժարուեցի, հնար չեղաւ… — դոնէ հօրս հացդէն ունենայի, — դանդաւում էր Պետրովը, — տարան ու ոչ մի լուր… Մայրս երկու տարի առաջ դիմեց օրդան– ներին, պատասխանեցին որ ուղարկուած է Կալիմա… իսկ նամակ՝ չկայ: — Խըն– դրեց, որ այս մասին ոչ ոքի, — կը հա– նձնեն, կ'ուղարկեն տուղանային գնդեր, որպէս ժողովրդի թշնամու որդու…

Աչոտ դային լռեց: Բարաքը քնած է խոր քնով: Ծանր աշխատանքից յետոյ քնած են ճամբարի բոլոր բնակիչները, երեւի, բացի մեզնից եւ քրէականներից, որոնք ցերեկները քնում, իսկ դիշերները թուղթ են խաղում:

— Դէհ, քնենք, — ասում է Աչոտ դա– յին, — բարի դիշեր… առաւօտեան խո– դի ճարպով մի լաւ… կը նախա…

— … ճաչենք, — լրացնում եմ ես մտքումս, իսկ Աչոտ դային արդէն քնած է:

Իսկ իմ քունը չի տանում: Բարաքում տիրում է անթափանց խաւար, միայն մուտքի ճաս կողմը քնող օրապահ նու– րընթացի աղօտ լոյսն է պլպլում: Այս դիշեր նա է հսկում բարաքի անդորրը: Ի հարկէ, այդ հսկողութիւնը ձեւական է, եթէ քրէական պահանջներն ու վա – նականները թափանցեն բարաքը ոչ բարի նպատակներով, օրապահը չտեսնելու պի– տի տայ: Այդպիսի դէպքեր՝ որքա՜ն ա– սես: Բացի բարաքների օրապահներից, հերթով հսկում են ճամբարի քունը բա– րաքների աւագները: Նրանք չորսով են մեծ ճանապարհի վրայ, երբեմն մտնում այս կամ այն բարաքն ստուգելու օրա– պահների գործունէութիւնը, կամ նստում մի քանի րոպէ ու խօսում չշուկով:

ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԱՀԱՐԻ

Arménie de toujours!

A) LA CONSTITUTION DE LA NOUVELLE ARMENIE

La période qui nous occupe se situe à la fin de la dynastie des Bagratides (885-1079). En effet, au XIe siècle les Byzantins *s'emparèrent* presque complètement de cette contrée, l'Arménie Majeure des bords de l'Araxe, dont ils avaient toujours convoité la possession. Mais les Turcs seldjoukides les en chassèrent.

Pendant que succombait l'indépendance « nationale » (acquise par les Bagratides qui profitant des embarras des omayades s'étaient fait reconnaître et confier la dignité de « *patrice d'Arménie* ») des populations arméniennes et leurs princes fuyant l'invasion seldjoukide se réfugiaient dans les gorges du Taurus.

En fait les empereurs de Byzance favorisèrent la création en *un premier temps* dans cette région montagneuse du Taurus de quelques principautés arméniennes jouissant d'une certaine autonomie mais vassales de l'empire. A l'encontre des seigneurs arméniens qu'il trouva établis dans son voisinage, le prince Rouben se déclara indépendant et même ouvertement ennemi de Byzance et se donna par ce fait même la prépondérance sur les autres barons arméniens.

C'est de là que les Arméniens allaient s'emparer, de l'ensemble de la Cilicie, *dans un deuxième temps* avec l'arrivée inattendue, et l'on peut dire providentielle, des croisés qui trouvèrent des alliés et les aidèrent dans la création et la consolidation d'un nouvel Etat, placé vers les grands débouchés maritimes et caravaniers de l'époque.

Ce fut un prolongement ou une reproduction de la mère patrie à l'exemple de la Nouvelle Angleterre ou de la Nouvelle France (le Canada) ou bien, avec un meilleur parallèle historique, la constitution de la Nouvelle Russie moscovite après la destruction de la Russie de Kiev sous les coups des touraniens, également.

B) LA NOUVELLE ARMENIE ET LES ETATS CROISES

Une étroite alliance devait tout naturellement unir les Arméniens et leurs frères en religion. La Nouvelle Arménie fut érigée en un royaume vassal du Saint Siège et de l'empire « d'Allemagne ». Henri VI, fils et successeur de Frédéric Barberousse respectant volonté et promesse de son père *décerna* à Léon II la couronne royale en songeant à une annexion possible de Byzance à l'empire d'occident. De son côté sans l'approuver l'empereur de Byzance ne put que reconnaître cet état de fait et la souveraineté arménienne.

Trois dynasties régnèrent successivement sur ce pays : Roupèniens, Héthoumiens et Lusignans, dont le dernier roi Léon VI mourut en France pensionné par Charles VI et fut inhumé à Saint-Denis en 1393.

Grâce à sa position géographique et à ses ports, l'ingéniosité et le travail acharné de ses ressortissants, ce royaume qui fut détruit au XIVe siècle par les Mamelouks d'Egypte prit pendant un certain temps un grand développement économique et social, que nous évoquerons dans le détail dans les deux parties qui suivent.

ASPECT ECONOMIQUE

Du point de vue économique le royaume de la Nouvelle Arménie a joué un rôle essentiel dans l'économie et leséchanges du monde médiéval.

Il pouvait venir un moment pensait le roi Léon II le magnifique où le besoin de maintenir le trafic commercial engagerait les « puissances » occidentales, les « puissances » maritimes surtout, à s'intéresser activement à la défense de l'Arménie. A long terme cette analyse fut une erreur car le monde occidental ne suivit pas : l'évolution s'était déplacée en Europe ; la civilisation était de moins en moins méditerranéenne et de plus en plus nordique. Je pense à la civilisation chrétienne.

A) ESSOR DE LA PRODUCTION « NATIONALE »

Dès l'arrivée des Arméniens la production de la Cilicie se développa à un rythme accéléré avec la culture intensive du coton. La laine et surtout le poil de chèvre d'Arménie servaient *sur place* à la fabrication d'étoffes à long poil du genre de la peluche très estimées dans le monde médiéval.

Dans les mines du Taurus extraction de fer ; les forêts de la montagne fournissaient du bois en abondance, tandis que les plaines livraient à l'exportation du blé, du vin, des raisins secs. Les chevaux et les mulets d'Arménie étaient très appréciés à l'étranger. Pour l'exportation ajoutons : les cuirs, les pelleteries de la soie.

La Nouvelle Arménie était le centre d'une industrie textile importante, particulièrement de fabrication de lainages et de soieries.

C'est des Arméniens dit Heyd, que les Vénitiens ont appris la fabrication des étoffes de laine à long poil. Du reste les Vénitiens créèrent en Cilicie même, des entreprises qui fabriquèrent des étoffes pour leur compte.

Indépendamment de la production du pays et de son exportation, l'importance économique de la Nouvelle Arménie se basait aussi et surtout sur le trafic de transit qui fit bientôt de la Cilicie l'une des places d'échange et l'un des entrepôts principaux du commerce entre l'occident et l'orient.

GUY MIKAELIAN

(*à suivre*)

×

BIBLIOGRAPHIE

— *Essai sur les nationalités de J. de MORGAN*
— *La nation arménienne, son passé, ses malheurs de Frédéric MACLER*
— *Histoire de l'Arménie de H. PASTERMADJIAN*
— *L'article d'Anahite Ter-MINASSIAN « La Question Arménienne », dans « Esprit » d'Avril 1967*

ՀՈՂՎԱԾՔԻՑ

ԸՆԿԵՐՈՋՄ՝

ՅՈՎՀ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Քանի մը օր առաջ Անկէնի գերեզմանատան յուրա հողին յանձնեցինք, հա – րուստ սրտով ու աղնիւ հոգիով Հայ մը՝ Յովհ. Սարգիսեան։

Խեղդ աշնան այս օրերուն գեղնած ու չորցած տերեւներու նման եւ անոնց հետ ամէն օր «Յառաջ»ի չորցրտէ էջը կը դուժէ կորուստը ծանօթ թէ անծանօթ հայորդիներու, որոնք այլեւս պիտի չար – ժանային այն հողերուն, որոնց վրայ կեանք առած էին։

Յովհ. Սարգիսեան յետ պատերազմեան ամենանուիրեալ անձերէն մէկն եղաւ Եղուարդ Սարաֆեաններու, Վահէ Զիլին – կիրեաններու, Ամենակ Ամէմեաններու, Գառնիկ Պախթիարեաններու, Առաքել Զաքրեաններու Մկրտիչ Գազանճեաններու և ուրիշներու հետ, որոնք Ազգապահպան ընկերութեան հանրանուէր գործը իրենց ուսերուն վրայ առին, երբ ջանք կը թափուէր ամուր հիմերու վրայ դնել զայն։ Ինք է որ պատ. Անտիլիի առաջին չէնքը, հոգով մխասին եւ յաջողեցաւ Պախթիարեանի հետ միասին ապահովել անոր հնոմը։

Միասին էինք այդ օրերուն եւ ամէն չարաթ կը կատարէինք գնումները որպէսզի վճարուած 3 ֆր. 10ի փոխարէն, անձ դլուխ, կարենանք հարկ եղածը ապահովել մեր տարեցներուն։

Մինչեւ վերջին չունչդ, սիրելի Յովհաննէս, քու հոգածութիւնդ եւ հետաքրքրութիւնդ չդադրեցան հանդէպ այն կազմակերպութեան զոր այնքան սիրած ու վայելած էիր, ու երբ այսօր Ազգապահպանը կը չարունակէ քալլաբար իր ծանր բեռը տանիլ իր հինդ հանգստեան տուներով, չենք մոռնար այն դերը զոր ունեցան քեզի պէս նուիրեալները, առաջին օրերէն։

ԳՐԻԳՈՐ ՓԱՓԹՈՒԿԵԱՆ

Contrairement à ce qu'on a cru longtemps, le moyen âge n'a pas été une coupure avec le monde oriental, et, la remarquable thèse de Lombard, basée sur l'étude des relations économiques infirme cette survivance entretenue encore à présent par des œuvres historiques souvent très solides sur d'autres aspects, mais dépassées par des résultats récents de la recherche. On ne peut pas définir le moyen âge comme une période de recul : l'évolution se déplace.

L'étude que nous nous proposons de faire sur le rôle des Arméniens du 11e au 13e siècle sur les plans économiques et sociaux dans la période des croisades, nous permettra d'énumérer les points de rencontres et d'échanges entre les deux mondes : islamique et chrétien.

ՀԱՑԱՊՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՉԻԳԸ

Ը.

Ճամբորդը կայարանէն դուրս ելաւ ու Ամթեթատամ փողոցը մտաւ, լինքնիրենը ըսելով.

— Վատահ էի որ կառախառնը պիտի ուշանայ։ Բայց կը նախընտրեմ ցերեկը ճամբորդել։ Մարդ գոնէ իր շուրջը կը տեսնէ։ Այս յալաղումէն պիտի օգտուիմ, բան մը ուտելու համար. սոված ոգի պարապ է։

Մարդը գինետուն մը մտաւ, ուր սովաբար կը յաճախէին Անգլիացիները եւ Ամերիկացիները։ Այդ գինետունը հատուկած էր պանդոկի մը գետնայարկին մէջ, կայարանի մուտքին ճիշդ դիմացը, Ամթեթատամ փողոցին վրայ։

Սպասեակ մը մօտենալով այդ մարդուն, հարցուց.

— Պարոնը ճաշել կ'ուզէ՞։

— Այո։ Ինծի տուէք ճաշացուցակը, երկաթուղիի ժամանակացոյց մը, լինչպէս նաեւ թուղթ, գրիչ ու մելան։ Ճաշը պատրաստուած միջոցին կ'ուզեմ հեռագիր մը գրկել։

— Դիւրին է տալիս։ Հեռագրատունը մօտիկ է։ Եթէ պարոնը ուզէ, պանդոկին մէկ պաշտօնեան հեռագիրը կը տանի։

— Շատ լաւ։ Հիմա կը գրեմ։

Սպասեակը հեռացաւ։ Ճամբորդը բացաւ ժամանակացոյցին այն մասը, որ արեւմտեան երկաթուղիներու յատկացուած էր, ու անոր կցուած ծանուցումէն էջերը աչքէ անցուց։ Հաւրի պանդոկներու անուանացանկին առջեւ կանգ առաւ։

— Ո՞ր պանդոկը կ'ուզէ թող ըլլայ, մխինչեց մարդը։ Կականը սա է որ հոն հասած պահուս պանդոկ չվնտռեմ ու երթալիք տեղը հեռագրով մարդու մը չհմած երեւոյթը չունենամ։ Արդէն երկար տաեն պիտի չմնամ Հաւրը։ Ինաւ վախ չունիմ որ մէկը կը ճանչնայ զիս, քանի որ ամէն մարդ գիս մեռած կը կարծէ այն հրդեհին մէջ, ուր փորձեցի գրամարկղը առնել։ Թէեւ անճանաչելի դարձած եմ, սակայն խոհեմութիւնը կը պահանջէ ո՛ր փարիզ չմնամ երկար տաեն։

Իր աչքերը կանգ առին անուանացանկին գլուխը գտնուող առաջին պանդոկին վրայ, ու կարդաց հետեւեալը. «Օթէլ սը լ'Ամիրոթէ է սը փառ, միացած, սեվականատէր Լըմէլ»։ Իմ գործս պիտի տեսնէ ասիկա, լինչպէս ուրիշ սրեւէ պանդոկ, յարեց մարդը... Թերեւս աւելի լաւ գործիս պիտի գայ, քանի որ Սաուլի Թէմբլմնի չոգենաւերու քարափին պիտի կը գտնուի։ Առիթ պիտի օգտուիմ, քալաքին մէջ չատ չերեւալու համար։ Առաջին չոգենաւով Անգլիա պիտի անցնիմ, ու հոնկէ կծիկը պիտի գնեմ դէպի Նիւ Եորք։

Ճամբորդը գոցեց ժամանակացոյցը, թուղթ մը ու գրիչ մը առաւ եւ սա բառերը գրեց.

«Օթէլ սը լ'Ամիրոթէ, Լըմէլ, Հաւր...

«Այս պահերը փարիզէն պիտի հասնիմ ժամը տասնըմէկը հինգ անցած կառատրով։ Խնդրեմ, հանդստաւէտ սենեակ մը պահեցէք։

ՓՕԼ ՀԱՄՄԱՆ»

Մարդը կանչեց սպասեակը ու ըսաւ, թուղթը անոր երկարելով.

— Ահա հեռագիրս։ Ճաշս բերէք հիմա։

Քանի մը վայրկեան յետոյ՝ մեր մարդը կը սկսէր գուսլթօրէն ճաշել, լինչ որ ցոյց կուտար թէ լաւ ախորժակ ու կատարելագէս հանդստա խիղճ մը ունէր։ Ժամը վեցուկէսին, կառախառնը նստաւ։ Մանթէն սկսեալ, առանձին մնաց ու չատ գոհ եղաւ իր առանձնութենէն, եւ օգտուելով առիթէ, պայուսակը բացաւ, զանազան թուղթեր հանեց ու մեծ ուշադրութեամբ քննեց զանոնք։ Մէքենայի մը յատակագիծերն էին, որոնք հրաշալի ճըշդութեամբ մը ցոյց կուտային ամբողջութիւնը եւ ամենափոքր մանրամասնութիւնները։ Հակառակ իր կերպարանափոխութեան եւ մազերու գոյնին փոփոխութեան, մեր ընթերցողները այդ մարդուն մէջ ճանչցած ըլլալու են Ալֆորվիլի գործարանին գործապետ Ժաք Կարօն, հրթիռ ու գործատէրը սպաննող Ժաք Կարօն։

Ժաք «օդնութեան հասէք, եթէ ոչ կը մեռնիմ», աղաղակած էր բոցերու մէջ պտնուող տաղաւարը մտնելէ յետոյ, ամէնուն առջեւ անձնուիրութիւն մը գործելու համար երեւութապէս, փորձելով գրամարկղը եւ թուղթերը առնել։ Ժաք, յանդուգն եւ խորամանկ չարագործ մը, չէր վարանած ամէն վտանգ աչք առնել, իր ապագան ապահովելու համար, իր կեանքին գնովն իսկ։

ԿԶԱՎԻԻ ՏԸ ՄՈՆԹՒՓԻՆ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղը Տիկին Անոյշ Քէօսէեանի մահուան առթիւ ծաղկեպսակէն ետելցած դումարէն 250 ֆր.-, կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի կայանին (առանձին «Ցառաջ»էն) եւ 100 ֆր. Սեւրանի ծերերու Ֆոնտին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Կըզնապլի մասնաճիւղը չընորհակալութեամբ առացած է, մասնաճիւղի մահացած ընկերուհիներու յիշատակին կատարել տուած հոգեհանգստեան արարողութեան առիթով, Տիկին Փու – նարճեանէ 50 ֆր. (եւ ոչ թէ 20 ֆր.), Տիկին Ե. Սիւլեանէ 20 ֆր.։

Նոյնպէս չնորհակալութեամբ առացած է իր ղպրոցի սրահին համար, Տէր եւ Տիկին Փիլաֆճեանէ Մեսրոպ Մացոյի մեծադիր նկարը պատատուի վրայ։

ՃԱՇ - ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շաւիղի մասնաճիւղին կողմէ

Մասնակցութեամբ Շաւիղի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին

2 Դեկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս Շաւիղի Թաղապետարանի սրահին մէջ 47, Rue Stalingrad

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Մասնակցութեամբ Պ. Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ եւ « ՆԱՅԻՐԻ » ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԷՆ ՑԵՏՈՑ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ — ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Մասնակցութիւն՝ ճաշ, հանդէս եւ պարահանդէս 35 ֆր. — ուսանողներուն եւ Ն. Սերունդի անդամներուն գեղչուած գին

Հաստլիքը պիտի յատկացուի Կապոյտ Խաչի կայանի չինութեան։

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻԻՆ

Կը խնդրուի մեզմէ ծանուցանել Օր. Էլիզ Պալեանի եւ Պ. Պետրոս Խաչատուրեանի ամուսնութիւնը, որ տեղի ունեցած է Նոյ. 5ին, 1972, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին

Իվրի ԻՍԻ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՕՇԱԿԱՆԷՆ ՀԱՂԱՐԾԻՆ

Պատմական մը մեր միջնադարեան հրաշակերտ եկեղեցիներու միջեւ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ՍԱՐՏԱՐԱՊԱՏԷՆ ԲԻՒՐԱԿԱՆ

1918 Մայիսեան ճակատամարտներէն մինչեւ այսօրուան Հայաստանի վերելքը

LYON — SAMEDI 2 DECEMBRE A 20 H. 45
Salle de l'Eglise Arménienne — 295, Rue Boileau

VALENCE — SAMEDI 9 DECEMBRE A 20 H. 45
Dans les locaux de l'U.G.A.B. — 6, Rue Favantine

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տոնածառը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17ԻՆ

ԱՁԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեիի Հանգըստեան տուներուն այցելութիւնները արձանագրուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով)։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱՆՔԱՄԻ
(ԿՆԻՔ)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Նոյեմբ. Գարաուէտեան մօրը անունը՝ Սրբուհի, հօրը՝ Մկրտիչ, կը վնտռէ իր քրոջ աղջիկը՝ Մարիամ Տէր-Թումայեան։

Գրել «Ցառաջ»ին։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 3, ժամը 16էն կէս գիշեր
Dans les Salons de l'Hôtel George V, 31 Avenue George V, Paris (8e)

Նախագահութեամբ Տէր եւ Տիկին ԳԷՈՐԳ ՊԱԳԴՐՃԵԱՆԻ
DON DIEGO et SON ORCHESTRE

Մուտք 20 ֆր. — ուսանողներու կէս գին

Ապահովել սեղանները՝ 924-38-54

ՀՆԶՈՅԿ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի հիմնադրութեան տասնամեակին առթիւ

Կիրակի, Դեկտ. 3, ժամը 15ին, եկեղեցւոյ սրահը, 295, Ռիւ Պուալո։
Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր
ՊԱՌ — ՊԻԻՖԷ, եւայլն

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Վերսկսած են Կապտ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի դասընթացքները, որոնք տեղի կ'ունենան Զորեքշաբթի օրերը ժամը 2·30էն սկսեալ։

Մասնաճիւղը ջանք չէ խնայած օժտելու դասարանը հանգստաւէտ պայմաններով։

Ծնողքներէն կը խնդրուի չզլանալ իրենց պարտականութեան մէջ։

Հայ Արիներու Միութեան տսրեկան ցերեկոյթը կիրակի Մարտ 4ին կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին Սալ տը լա Շիմի։

ՁՄՐԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Ծնունդի եւ Ամանորի առթիւ կտմակերպուած է սովորական ճամբորդութիւնը Աւստրիա, Ս. Եոհան։ Մեկնում Դեկտեմբեր 23, կառ տը Լ'Էսթէն, վերադարձ Յունուար 3ին։

Ս. Եոհան կը գտնուի Սալցպուրկի չըրջանը, պատսպարուած հովերէն, մշուշէն։ Բնակութիւն կոլտըները Հիրշպտոկը, հանդստաւէտ սենեակներ, տաք եւ պաղ ջուր, հեռաձայն, կեդրոնական ջեռուցում, խնամուած ճաշ։

Սահմանափակ տեղեր։

Մասնակցութիւն 545 ֆր.
Կանխավճար 95 ֆր., մնացեալը Դեկտեմբեր 8էն առաջ։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
ԼՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲԱՅԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան ընդհ. ժողովի դիւանը, ստիպողաբար բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները 30 Նոյեմբեր Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին, Մէզոն տէ Վիէօի սրահը, 17, Ռիւ Վոլթէռ, Ալֆորվիլ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնու – թիւն պիտի նկատուի։

×

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութեան ընդհ. ժողովը 2 Դեկտ. Շաբաթ օր ժամը 15ին, Ռէժան սրճարանի վերնայարկը, Ռիւ Լաֆայէթ, Մէթրօ Քաատ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի։

Օրակարգ.— Տեղեկատուութիւն, Հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն։

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ 2 Դեկտ. ժամը 3·30ին Միութեան դրասենեակը, 17 Ռիւ Պլէօ։

Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի Բարեկենդանի ճաշը։ Մանրամասնութիւն – ները յետագային։

×

L'UGAB

Présente
le Mercredi 6 Décembre à 20 h. 45
Une Soirée Musicale
BABADJANIAN
HAROUTIOUNIAN
DJAMBAZIAN
KAZANDJIAN
TJEKNAVORIAN
Manifestation proposée par la QUATRA Association d'Action Artistique Arménienne
Musée GUIMET, 6 Place d'Iéna

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ	1/4	սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԴԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ	1/8	սիւնակ
ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	»	»	»
ԾԱՒՈՒ Է	25 Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշգրտուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՏՕՆԱԾԱՌ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ ՄԷՋ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
29
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI
29 NOVEMBRE
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1924
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.576

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.576

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

———o———

Աւելի քան մէկուկէս տարիէ ի վեր (1971ի Մարտէն տպին) Թուրքիա «պատերազմի վիճակ»ի դրութեամբ կ'ապրի։ Զինուորական հակակշռի տակ են քաղաքային ազատութիւններէ չատեր, դատական հաստատուած է մամլոյ եւ հրատարակութեանց սահմանափակում պարտադրուած է հանրութեան ու... մաք – բաղդատմը կը չարունակուի նոյն թափով՝ «պահովելու համար հանրապետական վարչակարգի եւ Աթաթիւրքեան յեղափոխութեան ապագան»...

Ջնջք դադրած օրը օրին հետեւելէ նորին դէպքերուն. եւ եթէ աւելի չատ անդրադարձած չենք անոնց, պատճառն այն է որ անորոշ ու անկայուն իրավիճակին մէջ հիմնական փոփոխութիւն չկայ։

Հաչուուած արտակարգ կացութիւնը երբ վերջ պիտի գտնէ դեռեւս 11 նահանգներուն մէջ, — չենք կրնար վճռականութեամբ որեւէ բան ըսել։ Եւ եթէ ենթադրութիւններ պիտի ընենք, հիմնուելով տիրող պայմաններուն վրայ, մօտաւոր չենք կրնար նկատել վերահաստատումը բնականոն կեանքի։

Ֆերիտ Մելէնի գահկիճը, որ կը վայելէ բանակի հովանիին, կը տատանի նորին լուրջ տաղնապներու հետեւանքով։ – Կառավարութեան մաս կազմող «Հալք» կուսակցութիւնը դէմ է ահմանադրական փոփոխութեանց եւ կարգ մը «բարեկարգութիւններու» որոնք կ'առաջադրուին բանակին եւ օրէնք գահկիճին կողմէ։ Այնքան զօրաւոր է այս ընդդիմութիւնը, որ «Հալք»ի անդամ չորս նախարարներ հրաժարեցան կառավարութեան մաս կազմելէ։

Իսկէ ինչօրհնիւ, կուսակցութեան նախկին նախագահը, ծանրօրէն դատնապատ՝ իրեն յաջորդող Պիւլենտ Էճեւիտի այս քայլին, հրաժարեցաւ «Հալք» կուսակցութենէն։ Իրեն հետեւեցան Հալքեան բազմաթիւ երեսփոխանները։ Բացորոշ կը դառնայ օրէ օր, որ պինուորականութեան եւ քաղաքական դեկավարներու միջեւ լուրջ տարակարծութիւններ կան եւ դէպքերը յոյս չեն ներշնչեր բարելաւումի։

Նոյեմբերի առաջին երեք–չորս օրեր – րուն, անօրինակ եռուզեռի մը մէջ էին պետական, պինուորական եւ քաղաքական դեկավարութիւնները։ Ազահովութեան Նորհուրդը, Հոկտ. 31ին, այլ հարցերու քարդին քննած է նաեւ կացութիւնը, որ ամէն առենէ աւելի մտահոգիչ դէպքեր կ'արձանագրէ, պինուորականութեան կողմէ իրացուած կարգ մը «բարեփոխու – թիւններ»ու դէմ «Հալք» կուսակցութեան յայտ տուած վճռական ընդդիմութեան պատճառաւ։

Ցառջիկայ տարուան ընթացքին Թուրքիա Հանրապետութեան նոր նախագահ մը պիտի ընտրէ եւ Հոկտեմբերի մէջ ալ Նորհրդարանական ընտրութեանց պիտի ձեռնարկէ, — երկու կարեւոր դէպքեր, որոնք անյետաձգելի եւ ռազմավարական կը դարձնեն անդորը կեանքի վերահաստատումը։ Միւս կողմէ, Ֆերիտ Մելէնի փոխանցման կառավարութիւնը պարտաւորութիւն ունի վերջնական ձեւակերպումի տալու կարգ մը օրինագիծերու՝ որոնք պէտք է վաւերացուին Ազգ. Ժողովին կողմէ, նախ քան 1973ի ընտրութիւնները։ Ահմանադրութեան յօդուածներուն մէջ յաւելումներ եւ յապաւումներ պիտի ըլլան, հողային բաշխումի եւ երկրագործական նախաձեռնութեանց առնչուած օրէնքներ պիտի բարեկարգուին, համալսարաններու եւ ուսանողութեան մէջ արմատական բարեփոխութեանց պիտի ձեռնարկուի...

Ջինուորական իշխանութեան 1971 Մարտի միջամտութիւնը կառավարական գործերու՝ կ'առաջադրէր նախ մաքրագործել «պետական դաստիարակութեամբ» ամբաստանուած տարրերն ու յատկապէս ձախակողմեան անհչխանականները, ապա հող պատրաստել «Աթաթիւրքեան յեղափոխականութեան ոգիով եւ սկզբունքներով» ամբացած կարգուսարքի մը։

Տարիներէ է, ահա, սակայն կը թուի թէ այդ հողը պատրաստուած չէ։

Կուսակցութեանց պետերուն հետ վարչապետ Մելէնի տեսակցութիւնները (Նոյեմբերի սկիզբ), նախագահ Սունայի անձնական խորհրդակցութիւնները «Հալք»ի կուսակցապետ Պիւլենտ Էճեւիտի հետ, Ազահովութեան Նորհուրդի նիստը եւ այլ չփումներ՝ անդամ մը եւս կ'արտայայտեն անհարթելի դժուարութեանց գոյութիւնը, դէպի բնականոն կեանք։

Այս ընթացքով ալ, տրամաբանօրէն անելի կը թուի մօտալուտ ապագան։ Կը տիրէ այն մտահոգութիւնը, որ Բանակը՝ ճարահատ՝ դիմէ պինուորական իշխանութիւնը հաստատելու քայլին, ի հարկին դիմելով։ սակայն այս պարագային ալ հետեւանքները կրնան չատ աւելի ծանր ըլլալ։ Պնդումներ կան այն մասին, որ քաղաքացիական բախումներ անխուսափելի կը դառնան, եթէ պինուորականութիւնը կը դառնան, եթէ պինուորականութիւնը փորձէ պարտադրել իրեն համար վտահելի տարրեր։ Նման ծայրայեղութեան մը արտաքին անդրադարձներն ալ պէտք չէ անտեսել։

Մինչ այս, մինչ այն, — եւրոպական մամուլն ալ լաւատես չէ թուիր։ Փարիզի «Լը Մոնտ»ը, օրինակ, դիտել կուտար թէ ապրատիւ ու հալածանքի մթնոլորտը կը պահէ իր աստկութիւնը երկրին մէջ եւ կուսակցութիւնները լեղու չեն ուզեր դանել Բանակին հետ։

Տարիւրաւոր մտաւորականներ (պրոֆեսորներ, լրագրողներ, քաղաքական ծանօթ դէմքեր) բանտարկուած են տարիէ մը ի վեր։ Հալածանքի եւ խոչտանգումի ենթակայ կը մնան հազարաւորներ։ Բաոս՝ որ ներքին անիշխանութեան մթնոլորտի մէջ կը պահէ երկիրը եւ օրէ օր կը թանձրացնէ փոխադարձ ատելութիւնները։

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԼԱՆՏԱ ԵՒ ԻՒԱՅԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

———o———

Իրլանտայի կառավարութիւնը բացարիկ միջոցներու կը դիմէ՝ հաւանական խլրտումներու առաջքն առնելու համար։

Ինչպէս դէպքերը ցոյց կուտան, Տըպլինի որոշած է վերջ տալ Իռայի գործունէութեան, հաւանաբար Լոնտոնի թե – լադրութեան կամ պահանջին վրայ։ Իրլանտայի Հանրապետութեան վարչապետը՝ Լինչ, թէեւ միշտ քննադատած է Իռայի ահաբեկչական գործողութիւնները Ըլսթերի մէջ, սակայն ձեւով մը «աչք դոցած» է անոնց գործունէութեան Իրլանտայի Հանրապետութեան մէջ։

Անցեալ չաբաթ սակայն, Լինչ ձերբակալել տուաւ Իռայի առաջնորդը՝ Սին Մաքսթիոֆէն, որուն հետեւանքով 15·000 ցուցարարներ անոր ազատ արձակումը պահանջեցին։ Միեւնոյն առեն Իռայի անզամներ իրենց դեկավարը փախցնելու փորձ կատարեցին՝ յարձակելով բանտին վրայ։ Ի դէպ, Սին Մաքսթիոֆէն չա – րաթէ մը ի վեր կամաւոր ծոմ կը պահէ բողոքելու համար իր ձերբակալման դէմ։

Իռա առայժմ խոհեմ քաղաքականութիւն մը կը վարէ Իրլանտայի Հանրապետութեան մէջ, բայց, ինչպէս նկատել կուտան որոշ չրջանակներ, ան չի կրնար ընդունիլ, որ Տըպլինի իշխանութիւնը ահմանափակէ եւ կամ բոլորովին ար – դիւնքը իր գործունէութիւնը։ Այս է պատճառը, որ Իռա կ'ամբաստանէ վարչապետը ըսելով, թէ ան «Անգլիոյ հաչուոյն կը գործէ»։

Իրաց այս կացութեան մէջ եւ որպէսզի առաջքն առնէ հաւանական խլրտումներ – ու, կառավարութիւնը «բացառիկ իրաւունքներ» պահանջեց Խորհրդարանէն՝ պայքարելու համար ահաբեկչութեան դէմ։ Եթէ Խորհրդարանը ընդունի՝ կառավարութիւնը այսուհետեւ կրնայ ձերբակալել «կասկածելիները»։ Ձերբակալուած անձն է, որ պէտք է ապացուցանէ, թէ ինք անդամ չէ զաղտնի կազմակերպութեան մը։ Ձերբակալեալը կրնայ անմիջապէս մէկ տարուան բանտարկութեան եւ հազար ոսկի տուգանքի դատապարտուիլ։

Կառավարութիւնը արդէն իսկ զօրակոչի ենթարկած է երկրին ապահովութեան ուժերը։ Արձակուրդները ջնջուած են ոստիկանական չարքերու մէջ։

Լոնտոնի օդակայանին մէջ ալ ապահովութեան միջոցներ ձեռք առնուեցան։ Անգլիացիք կը վախնան, որ Իռա օդանաւ մը առեւանգէ եւ պահանջէ իր առաջնորդին ազատ արձակումը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐԻՆ՝ Ֆեմինան եւ Մետիսիսը տրուեցան առջի օր։ Առաջինին արժանացաւ Ռոժէ Կրընիէ «Սինէ–Ռոման» հատորին համար, իսկ երկրորդը ստացաւ Մօրիս Քլավէլ «Լը Թիէր տէ պ'էթուալ» վէպին համար։

ԳԻՆԵՐՈՒ յարաճուն յաւելումը կը մատնէ կառավարութիւնը որ չի նախատեսեր սակայն, ընտրութիւններէն առաջ, «առեցնել» պիներն ու աչխատավարձերը։ Երկու չաբթուան մէջ, երկրորդ անգամ ըլլալով է որ Նախագահ Փոմպիտու ընդունեցաւ Եմատական նախկին Նախարար՝ Անթուան Փինէ։ Ոչ մէկ մանրամասնութիւն կը տրուի այս մասին, բայց կը կարծուի թէ Հանրապետութեան Նախագահը առաջարկած է Սէն–Շամոնի քաղաքապետին (որ 82 տարեկան է) դուրս անցնիլ «հակա–դրամահոսութիւն» պայքարի կոմիտէի մը։ Հոկտեմբերի ընթացքին միայն յաւելումը 0,9 առ հարիւր եղած է։

ՓԱՐԻԶի մէկ մեծ պանդոկին մէջ ձերբակալուեցաւ Թմրեցուցիչի մաքսանենգ մը որու մօտ 60 քիլօ զուտ էոյին գըտնուած է։ Մարզը մեքսիքական բանակի նախկին զօրավար է։ Փարիզ եւ Մարսէյլ ուր հոգի ձերբակալուած են։

ԵՐԵՔՇԱԲԹի վաղ առաւօտեան պիւճէ եւ Պոնթան գլխաւորեցան Հանրապետութեան Նախագահը մեքենած ըլլալով երկու ոճրագործներուն ներումը։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ բանաստեղծը Եուրի Կայանակոյի ծննդեան նամակով մը բացայայտութիւն կը պահանջէ իրենց զաւակին մահուան պայմաններուն մասին։ Կայանկօ, որ 33 տարեկան էր, 7 տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր, որովհետեւ Ֆէնիէս գրական գաղտնի պարբերականը հրատարակած էր։ Մահուընէն երեք չաբաթ առաջ, վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուած էր ստամոքսի կեղի համար։

ՓԱՔԻՍՏԱՆ ազատ արձակեց 617 հնդիկ գերիներ։ Հնդկաստանի մէջ կը գտնուին դեռ 90·000 Փաքիստանցիներ, բոլորն ալ գերի բռնուած Պանկլա–Տէշի պատերազմին։

ՓԵՇՏԱՅի մէջ Բրեժնեւ խօսակցութիւններ ունեցաւ Քատաբի հետ։ Հուն – գարնա կ'ուզէ, որ Նորհ. Միութիւն կարեւոր քանակութեամբ հում նիւթ հայթայթէ իր ճարտարարուեստին, որ չնորհիւ ազատասիրտ քաղաքականութեան մը որդեգրման, լայն զարգացում մը կ'ապրի։

ՌՈՒՄԱՆԻԱ պահանջեց Հելսինքիի խորհրդաժողովին մէջ, որ յատուկ բանաձեւումով մը ճշդուի, թէ «բոլոր երկիրները ալ համահաւասար իրաւունքներ կը վայելեն, անկախ այն իրողութենէն, թէ անոնք կը պատկանին կամ ոչ պինուորական ճակատի մը»։ Մոսկուա դէմ է այս բանաձեւումին, պնդելով, որ Ռումանիոյ ակնարկը Վարչաւայի Ուխտին համար է առաջին առթիւ։ Արեւմտեան երկիրները համաձայն են Ռումանիոյ։

ԵԳԻՊՏՈՍ պատրաստ է պատերազմելու, յայտարարեց Եղիպտոսի վարչապետը՝ Ազիզ Սիտքի։ Ըստ վարչապետին, անհրաժեչտ պատրաստութիւնները տեսնուած են եւ եթէ պատերազմ մը ծագի «մենք յաղթական պիտի ըլլանք եւ ոչ պիտի դառնանք մեր իրաւունքներուն եւ հողերուն»։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ պաչտպանութեան նախարարը՝ մարեչալ Գրեչկօ Փարիզ հասաւ առջի օր։ Հինգ օրուան այցելութիւն մը պիտի տայ եւ չատ գոհ է։ «Հին երազ մըն է, զոր կ'իրագործեմ այսօր։ Այս պահը չատ հաճելի է ինծի»։ Մարեչալը ընդունուած է իր պաչտօնակիցին՝ Մ. Տըպրէի կողմէ։

ՀԻՍԱՒՇՅԱՆ թագաւորը կ'ամբաստանէ պաղեստինցիները որ պետական հարուածի պատրաստած են Նոյեմբեր 6ին, Յորդանանի մէջ, Լիբիոյ դրամական օգնութեամբ։ Դաւին դլուխը կը գտնուէր Հինատաուի, որ անմիջապէս խոստովանած է թէ 20·000 տինար ստացած էր (240 հազար ֆր.) եւ նաեւ՝ ապահովութիւն, որ պետական հարուածի պարագային, Խատաֆի Դամասկոս պիտի երթար ու համոզէր Սուրիացիք եւ Իրաքցիք, որ ամբակոծեն Ամմանի արքայական պալատը։

ՆԻՔՍՈՆ կը պատրաստուի կարեւոր փոփոխութիւններ ընելու իր գահկիճին մէջ։ Կը կարծուի որ մասնաւորաբար պաչտօնէութեան սեղմումներ պիտի ընէ եւ նոյնիսկ Քիսինկէր պիտի կորսնցնէ իր պաչտօնը, Վիէթնամի բանակցութիւններէն ետք։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

———o———

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան որոչումով Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդի նախագահ նչանակուած է Գրիգոր Արզումանեան։

Բաղալ Մուրատեան, որ 1971 Յուլիս 6էն ի վեր կը վարէր այդ պաչտօնը, «պատուած» է իր պարտականութենէն «առողջական» վիճակի պատճառով։

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը իր որոչումը տուած է Նոյեմբեր 21ին։

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ՈՒԻԼԵԼՄ ԿԼԱՏԼՈՒԹԸՆ

—o—

Սկաուտական շարժման հիմնադիրը Պէյ-մըն Փաուլ 1908էն մինչեւ իր մահը 1941, Անգլիոյ սկաուտապետն էր, եւ 1920էն ի վեր առաջին համաշխարհային ձէմպորիին ընթացքին, ամբողջ աշխարհի սկաուտներուն պետը հռչակուեցաւ։ Իր մահէն վերջ սկաուտական շարժումը համաշխարհային պետ չունեցաւ, իսկ Անգլիոյ մէջ երեն յաջորդեց Լորա Ռուվալան, պաշտօնավարեց 15 տարիներ, մինչեւ անգլիական գաղթավայր՝ Թասմանիոյ ընդհանուր կառավարիչ նշանակուիլը։

Անգլիական սկաուտական միութիւնը երեն յաջորդ ընտրեց Սըր Մաք Լէին, նոյն-պէս Սկովտացի, իրը սկաուտ պետ, որ 1971ի ամրան Անգլիոյ թագուհիին «Լորա Ջէմպըրլէյն» (առենապետ) նշանակուե-ցաւ, եւ հրաժարեցաւ իր սկաուտական պաշտօնէն։ Այս վերջին երկու պետերն ալ «սկաուտութեան մէջ մեծցած» էին, եւ վարած չատ մը պատասխանատու պաշ-տօններ։

1971էն ի վեր անգլիական սկաուտու-թիւնը կը փնտռէր «իսկալ» ընդհանուր պետը։

Տարի մը տեւեցին դիմումները եւ ընտրութիւնը, եւ անցեալ ամառ Անգլիոյ սկաուտական ընդհանուր Խորհուրդը ընտրեց իր նոր պետը, Սըր Ուիլեըմ Կլատլըսթըն, 46 տարեկան։

×

Սըր Ուիլեըմ, թոռան զաւակն է անգլիացի մեծ քաղաքական գէմք եւ քանիցս վարչապետ Ուիլեըմ Եվըրթ Կլատլսթընի։ Հայրութեան համար անմոռանալի է անոր անունը, քանի որ չատերուն համար մեր ժամանակներու ամենամեծ եւ ամէնէն անկեղծ հայասէրը եղած է, գործով եւ խօսքով։ Կ'արժէ քանի մը տողով յիշել մեծ Կլատլսթընը եւ իր գործունէու-թիւնը։

Ծնած է 1809ին, ծագումով սկովտացի, չատ կանուխէն կը մտնէ քաղաքական կեանքի մէջ, նախ$ պահպանողական կուսակցութեան մաս կը կազմէ, յետոյ կ'անցնի «ազատականներու» շարքերը։ Քանիցս նախարար, եւ 1868ին առաջին անգամ կը նշանակուի վարչապետ։ Իր գործունէութիւնը չատ ընդարձակ է, կրօնական կեանքի բաժանումը քաղաքակա-նէն, ընտրական օրէնքներու եւ կրթական գործութեան բարեփոխումներու, չատ Յանքեր Իրլանտայի վիճակը բարեփոխելու եւ աւելի ազատական հիմերու վրայ դնելու։

Քանի մը տարի վերջ ազատականները կը կորնչնեն ընտրութիւնները եւ 1878էն մինչեւ 1880 կը հետեւի հայ ժողովուրդի կրած տառապանքներուն հայկական նա-հանդներուն մէջ։ Կ'ընդունի հայկական պատուիրակութիւններ, աւելի մօտէն կը ծանօթանայ Հայկական Հարցին, եւ միչտ հակառակ է այդ ժամանակուան թուրք-անգլիական բարեկամութեան։

Երբ 1880ին ազատականները դարձեալ կը չահին ընտրութիւնները, եւ Կլատլս-թըն դարձեալ կը նչանակուի վարչապետ, Անգլիոյ եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւն-ները կը սկսին «պալիլ» եւ «ամէն դնով օգնել Թուրքիոյ» հանրային կարծիքին տեսակէտը վերջ դատ կլատլսթընի վար-չապետ դառնալով։ Իր առաջին գործե-րէն մին եղաւ պարտադրել սուլթանին, որ գործադրէ Պերլինի համաժողովներու որոշումները։ Մոնթենեգրոյի եւ Ցունաս-տանի սահմանային, ծովային, կամ նաւ-քին հարցերուն համար կարելի եղաւ, բայց երբ Հայկական Հարցին համար կը պայքարէր, ոչ մէկ յաջողութիւն դատ եւրոպական միտ մեծ պետութիւնները համաձայն չէլլալով։

Իր կողմէ նչանակուած Պոլսոյ անգ-լիական դեսպանը քանիցս պահանջեց սուլթանէն գործադրութիւնը բարենորո-գումներուն հայկական նահանգներուն մէջ, բայց ոչ ցարական Ռուսիան, ոչ ալ Պիսմարքի Գերմանիան ընդունեցան մաս-նակցիլ, եւ ճնշում բանեցնել Թուրքիոյ սուլթանին վրայ։

1894–1896 չարդերու առթիւ ալ Անգլիա մինակը մնաց բողոքելու եւ չանալու դադրեցնելու զանոնք։ Ֆրանսա հաղիւ սկսած էր 1871ի պարտութիւնը դարմա-նել, լի ներքին քաղաքական եւ «գաղ-թատիրական» հարցերով, չէր համար-ձակեր խիստ դիրք մը բռնել, հակառակ անոր որ հանրային կարծիքը համակիր էր Հայերուն։ Պիսմարք դարձած էր սուլթանին խորհրդանչանը։ Ռուսիա՝ նոյնպէս, անտարբեր եւ աննպաստ Հա-յութեան հանդէպ, եւ տարիքոտ Կլատլս-թընն, յայտարարեց սուլթանը «մեծ ոճ-րագործ»։

Նախազահեց եւ կազմակերպեց չատ մը հակայական հաւաքոյթներ ի նպաստ Հա-յութեան։

Սառունի դէպքերէն յետոյ, անմոռա-նալի է Զեսթըր քաղաքին մէջ իր կող-մակերպած մեծ ցոյցը ուր յայտարարեց.

«Հայկական Հարցը կուսակցական պայ-քարներէն վեր է, եւ կոպ չունի երկիր-ներու պայքարներուն հետ. ան պէտք է հետապրպրէ ամբողջ մարդկութիւնը»։

Անգլիոյ այդ ժամանակուան քաղաքա-կանութիւնը, ի նպաստ Հայութեան կը պարտինք Կլատլսթընի։ Եթէ դրական արդիւնք մը չտեսաւ միտ Պետութեանց հակառակութեան պատճառաւ, Անգլիա եւ ամբողջ անգլիական հանրային կար-ծիքը դիտակից եղաւ Հայկական Հարցին։

×

Այսօր, մեծ Կլատլսթընի թոռան զա-ւակը Սըր Ուիլեըմ, Անգլիոյ 600·000 սկաուտներու ընդհանուր պետն է. 46 տարեկան, նախկին տեսուչ համալսարանի հանդիսերուն մէջ։ Կ'ընդունի հայկական պատուիրակութիւններ, աւելի մօտէն կը ծանօթանայ Հայկական Հարցին, եւ միչտ հակառակ է այդ ժամանակուան թուրք-անգլիական բարեկամութեան։

Երբ 1880ին ազատականները դարձեալ կը չահին ընտրութիւնները, եւ Կլատլս-թընն դարձեալ կը նչանակուի վարչապետ, Անգլիոյ եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւն-ները կը սկսին «պալիլ» եւ «ամէն դնով օգնել Թուրքիոյ» հանրային կարծիքին տեսակէտը վերջ դատ կլատլսթընի վար-չապետ դառնալով։ Իր առաջին գործե-րէն մին եղաւ պարտադրել սուլթանին, որ գործադրէ Պերլինի համաժողովներու որոշումները։ Մոնթենեգրոյի եւ Ցունաս-տանի սահմանային, ծովային, կամ նաւ-քին հարցերուն համար կարելի եղաւ, բայց երբ Հայկական Հարցին համար կը պայքարէր, ոչ մէկ յաջողութիւն դատ եւրոպական միտ մեծ Պետութիւնները համաձայն չէլլալով։

Իր կողմէ նչանակուած Պոլսոյ անգ-լիական դեսպանը քանիցս պահանջեց սուլթանէն գործադրութիւնը բարենորո-գումներուն հայկական նահանգներուն մէջ, բայց ոչ ցարական Ռուսիան, ոչ ալ Պիսմարքի Գերմանիան ընդունեցան մաս-նակցիլ, եւ ճնշում բանեցնել Թուրքիոյ սուլթանին վրայ։

1894–1896 չարդերու առթիւ ալ Անգլիա մինակը մնաց բողոքելու եւ չանալու դադրեցնելու զանոնք։ Ֆրանսա հաղիւ սկսած էր 1871ի պարտութիւնը դարմա-նել, լի ներքին քաղաքական եւ «գաղ-թատիրական» հարցերով, չէր համար-ձակեր խիստ դիրք մը բռնել, հակառակ անոր որ հանրային կարծիքը համակիր էր Հայերուն։ Պիսմարք դարձած էր սուլթանին խորհրդանչանը։ Ռուսիա՝ նոյնպէս, անտարբեր եւ աննպաստ Հա-յութեան հանդէպ, եւ տարիքոտ Կլատլս-թընն, յայտարարեց սուլթանը «մեծ ոճ-րագործ»։

Նախազահեց եւ կազմակերպեց չատ մը հակայական հաւաքոյթներ ի նպաստ Հա-յութեան։

Սառունի դէպքերէն յետոյ, անմոռա-նալի է Զեսթըր քաղաքին մէջ իր կող-մակերպած մեծ ցոյցը ուր յայտարարեց.

«Հայկական Հարցը կուսակցական պայ-քարներէն վեր է, եւ կոպ չունի երկիր-ներու պայքարներուն հետ. ան պէտք է հետապրպրէ ամբողջ մարդկութիւնը»։

Անգլիոյ այդ ժամանակուան քաղաքա-կանութիւնը, ի նպաստ Հայութեան կը պարտինք Կլատլսթընի։ Եթէ դրական արդիւնք մը չտեսաւ միտ Պետութեանց հակառակութեան պատճառաւ, Անգլիա եւ ամբողջ անգլիական հանրային կար-ծիքը դիտակից եղաւ Հայկական Հարցին։

×

Այսօր, մեծ Կլատլսթընի թոռան զա-ւակը Սըր Ուիլեըմ, Անգլիոյ 600·000 սկաուտներու ընդհանուր պետն է. 46 տարեկան, նախկին տեսուչ համալսարանի

Arménie de toujours!

B) UN CARREFOUR COMMERCIAL

Le royaume était situé dans des conditions géographiques particulièrement favorables :

1) par sa situation au sommet de l'angle formé par la Syrie et l'Asie Mineure, la Nouvelle Arménie ou Cilicie était un point de passage obligé des caravanes. L'importante route reliant la Syrie à Constantinople par Ikonium (Konia) et à laquelle venaient aboutir les routes d'Arabie et les routes de l'Euphrate, traversait la Nouvelle Arménie dans toute sa longueur.

2) Une autre grande route commerciale, celle reliant l'Asie centrale à la Méditerranée par l'Iran (Tabriz) et l'Arménie Majeure, venait également aboutir, par Malatia et Marache en Cilicie.

3) Une autre liaison importante reliant la Cilicie au golfe Persique par la Syrie du Nord et Bagdad.

Il y avait bien la route concurrente aboutissant en Egypte à Alexandrie mais les épices fines comme le poivre cubède, le clou de girofle, la noix muscade, le gingembre, la canelle et d'autres passaient de préférence par la route Tabriz-Arménie Majeure - Nouvelle Arménie ou bien par la route golfe Persique-Bagdad-Nouvelle Arménie. La valeur de ces articles était relativement grande pour un poids réduit et les frais d'un plus long transport par voie de terre n'avaient pas d'influence sensible sur leur prix de revient, alors que ces articles, en raison de leur valeur, avaient à acquitter en Egypte des droits très lourds. On estimait que pour les épices délicates les risques de détérioration étaient moindres avec leur transport par voie de terre que pour le transport par voie de mer.

C) LA « PROMOTION » INTERIEURE POUR LE DEVELOPPEMENT DES ECHANGES

Il fallait attirer les marchands de l'occident, faciliter leur séjour et leur activité au lieu de l'entraver. Léon II ne faillit pas à cette tâche.

AVEC GENES : En 1201 Léon II reçut de Gênes le premier ambassadeur Ogerio de Pallo et conclut un traité par lequel il accordait aux citoyens de Gênes tous les droits susceptibles de les attirer dans le pays pour y exercer leurs activités commerciales : exemption des droits de douane (ceux-ci étaient en moyenne de 4 % à l'entrée et à la sortie), de péage et autres impôts sur toute l'étendue du territoire, disposition de terrains à bâtir, d'entrepôts, des tribunaux propres aux Génois des maisons comunes, des églises. Les ambassadeurs de Gênes se voyaient accorder le droit de juridiction sur tous leurs compatriotes établis en Nouvelle Arménie.

AVEC VENISE : Six mois plus tard Léon II recevait l'ambassadeur de Venise Jacopo Badoaro envoyé avec les pleins pouvoirs par le doge Enrico Dandolo. Il obtint des concession analogues à celles

եւ անգլիական հռչակաւոր քոլէճի մը, վարդապետ դրականութեան։ Միեան իր պատանեկութեան ընթացքին, մասնակ-ցած է սկաուտական շարժումին։ Ամուս-նացած է, երեք զաւակ ունի՝ 7, 5 եւ 3 տարեկան։ Առջինեկը արդէն գայլիկ է։

Իր ընտրութիւնը թագուհիին պալա-տին մէջ տեղի ունեցաւ, որուն չայոր – դեց ընդունելութիւն մը գայլիկներու, սկաուտներու եւ խմբապետներու խում-բեր ընդունուեցան պալատ ծանօթանալու իրենց նոր պետին հետ։

Սըր Ուիլեըմ չատ հեզահամբոյր անձ-նաւորութիւն մըն է, ժպտուն եւ սիրալիր։ Մեր չնորհաւորական եւ մաղթանքներուն նամակին հետեւեալ դրութիւնը ստա-ցանք, որմէ կռտանք մէկ կարեւոր մասը.

« Ձեր նամակին պատասխանելէ առաջ, ուզեցի աւելի լայն տեղեկութիւններ ու-նենալ (մեր կեդրոնէն) ձեր ծագկող (ֆլո-րիչինկ) սկաուտական միութեան մասին։

« Մեծապէս երջանիկ եղայ ձեր գոր-ծունէութեան տեղեկանալով, եւ անձնա-պէս շատ երախտապարտ եմ ձեզ որ կը յիշէիք իմ մեծ-մեծ հայրս որ իսկապէս միջազգային եւ մարդկային հայեացք մը ուներ կեանքին վրայ ինչ որ սակաւագիւտ էր այդ ժամանակներուն, եւ դժբախտա-բար այսօր ալ շատ բան չկայ փոխուած...

« Կը յուսամ իրարու կը հանդիպինք մօտիկ ապագային։ Մեծապէս բախտա-ւոր կը զգամ ինքզինքս, որ այս առիթը տրուեցաւ ինձ Մեծն Բրիտանիոյ սկաուտ-պետ դառնալու »։

×

Եւ մենք բոլորս ուրախ ենք որ անգ-լիացի մեծ քաղաքագէտ եւ անկեղծ հա-յասէր Կլատլսթընի թոռան զաւակը, լի բազմաթիւ ձիրքերով, պիտի ծառայէ, մաղթենք երկար տարիներ, անգլիական սկաուտական չարժման, եւ միջազգային եղբայրութեան տասնըերկու միլիոն սկա-ուտներուն։

ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

Ծաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

Ճամբարի անդորրը հսկում են նաև ճամ-բարի 4 զինուած պահակներով, ինչպէս եւ պահակատանը նստած պահակները, ո-րոնք յաճախ մանում են ճամբարն ատու-զելու, աւազների զգօնութիւնը... Հսկիչ աչտարակների պահակները նոյնպէս ըս-տուգում են մէկ-մէկու։ Ցաճախ, զի – չերային լռութեան մէջ լսում է նրանց կանչը.

— Լսիր, առաջին, լսո՞ւմ ես...

— Լսում եմ... Լսիր, երրորդ, լսո՞ւմ ես...

— Լսում եմ... Զորրորդ, լսո՞ւմ ես...

— Լսում եմ...

Ճնշող եւ ծանր տպաւորութիւն էր թող-նում աչտարակից աչտարակ թռչող զի-չերային այս աւելի քան պարզ հարց ու պատասխանները, որոնք աւելորդ, մխան-զամայն աւելորդ տեղը յիշեցնում էին ճամբարի բնակիչներին իրենց դժխեմ կա-յութիւնը։

*Բարաքում տիրում է անթափանց խա-ւար. եթէ անտես մի ձեռք սեղմէր դո-յութիւն չունեցող էլեկտրական լոյսի կո-ճակը, եթէ բարաքում հրաչքով վառուէին բազում լոյսեր եւ եթէ լոյսի տակ դու նայէիր քնած կալանաւորների դէմքերին, դու վերահասու կը լինէիր անհատատա-լի, հրաչք թուացող երեւոյթի. — քնած կալանաւորները մեծաւ մասամբ ժպտում են, այո, ժպտում իսկական, մարդկա-յին ժպիտով։ Բազմերանգ են այդ ժպիտ-ները, ոմանք ժպտում են դառն ժպիտով, ոմանք՝ քաղցր, համարեա մանկական, կան հեղնական, թերահաւատ, տարակու-սող ժպիտներ եւ կան այնպիսիք, որոնք ժպտում եւ կարծես հաղիւ են զսպում ի-րենց ծիծաղը։ Ամբողջ օրը լարուած ու տանջուած՝ երբ նրանք քնում են, ասես ազատութիւն են տալիս իրենց կաչկան-դուած զգայմունքներին, ազատ ու ան-պատասխանատու երազներ են տեսնում, ազատւում են, տուն են գնում, հարա-զատներին են գրկում, համբուրում, ու-տում են այն, ինչ ցերեկով երազել են, ընկերներով զբօսնքի են մտնում եւ պատահում է այնպէս, որ զբօսնքատանը հանդիպում են... ո՞ւմ են հանդիպում, իրենց քննիչին կամ ճամբարի պետին, կամ կալանաւորներից մէկին ու մէկին, որը կալանաւորական հագուստա – կապուս-տով զբօսնքուր է վաճառում...

Ու երազը վերջանում է, ասես անյայտ մի ձեռք կալանաւորին չուռ է տալիս ճայնափնակի նման ու սկսւում է մի նոր երդ ու երազ։

Այդ գիչեր երեւի ես չեմ ժպտացել։ Ամբողջ գիչեր, չուվաչ պահակ Պետրովի հետ եմ եղել։ Նա հրացանը գրած կող-քին, նստած մեր բարաքում օղի է խմում եւ երեխայի նման լալիս, — կալիմայից հոտած է գալիս, — ասում է նա, — երե-ւի հայրս էլ գայ, ի՞նչպէս պիտի հան-գիպենք իրար, ես՝ պահակ, նա՝ կալա-կառւոր... — Ցետոյ նա մի քանի մեծ կտոր լողի ճարպ է տալիս Աչոտ գայուն, եր-կու լրիւ բուխանկա հաց եւ խնդրում.— կը տաք հօրս, կարիք չկայ ասելու թէ ումից, թէ չէ կ'լմանան եւ ինձ կը քշեն տուգանային գնդեր, որպէս ժողովրդի թշնամու որդու... — Այդ միջոցին բա-րաքի դուռը բացւում է եւ ներս է մտնում պահակապետը։ Պետրովը ոտքի է կանգ-նում, բարձրացնում է հրացանը եւ դո-ռում.— կարգը մի խանգարէք, խոզեր, սրիկաներ, ես ձեզ տուգանային ճամբար կը քշեմ այնպէս, որ...

Ես զարթնում եմ։

7.

Այո, չրջահայեաց էր եւ պէօն գործա-բար բակի պետ Վասիլի Տարասովիչ Բիչ-կօն։ Օրեր անց, երբ գոլ թրծարանը բա-ցեց Աչոտ գայլին, այս անգամ ուրախու-թիւնից տեղն ու տեղը մի ծխախոտ վա-ռեց։

— Կեցցե՛ս, բրուտի տղայ, — բացա-դանչեց Աչոտ գայլին. «բրուտի տղայ», այսպէս էր մեծարում ինքն իրեն Աչոտ գայլին։

Եկաւ Բիչկօն, վերցրեց Լենինի արձա-նիկները, նայեց չորս կողմից, — մալա-տեց (կեցցես), — ասեց, արձանիկները պրպտանեց ու դնաց։

Լիուդմիլայի եւ Մամոյի ուրախութեա-նը չափ-սահման չկար։ Նրանք միասին մեծ ախորժակով ճաշեցին եւ միասին բարձրացան եօթներորդ երկինքից էլ բարձր, այսինքն չորրորդ մասն հանդըս-տանալու, կեռիկներով փակելով երկու դռները։

Երջանկութիւնը պոչո՞վ կը լինի թէ ա-կանջով։

ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԱՀԱՐԻ

(16 – Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋ

faites aux gênois, mais un nombre moins considérables d'établissement à bâtir que les Génois car écrit Heyd, si les Européens en général étaient autorisés à compter sur un bon accueil de la part de Léon II, les gênois y avaient secondé de tout leur pouvoir les ambassadeurs arméniens en occident probablement à l'occasion des négociations nouées avec l'empereur et avec le pape.

Plus tard des marchands d'autres pays établirent des comptoirs d'achat et de vente. Ce furent des maisons de Florence (dont la célèbre maison de banque et de commerce Bardi), des pisans, des marchands du midi de la France (particulièrement de Montpellier) ainsi que des catalans. Leurs privilèges se traduisirent dans la plupart des cas par l'établissement des droits de douanes de 4 à 2 %.

Ces contacts directs et étroits de la Nouvelle Arménie avec cette « Italie » des derniers siècles du moyen âge où s'élaborait déjà toutes les institutions et les techniques telles que la lettre de change, l'escompte, la commandite, le consulat, la comptabilité qui ont dominé la vie commerciale de tous les peuples, a constitué un enseignement précieux qui explique le rôle que les Arméniens ont plus tard joué dans la vie économique de l'orien alors que leur propre territoire était occupé.

Nous avons rappelé que la conception de la défense de Léon II était basée sur l'alliance : notons que c'est là une conception très moderne. Tous les rois d'Arménie aimaient, en effet, voir les « nations » occidentales se disputer une place dans leur pays car sans l'assistance efficace des puissances maritimes d'occident (mais existaient-elles vraiment à cette période ?) cernés de toutes parts par les musulmans, surtout après la chute des Etats croisés, ils eussent été hors d'état de résister à leurs ennemis.

D) L'ARMENIE MARITIME

Aussi on assista à la création d'une flotte arménienne dont les unités assuraient la liaison entre le Levant et l'Italie. Alishan a trouvé dans les décisions du Sénat de Venise et dans d'autres documents de nombreuses mentions de cette flotte et de ses unités.

A partir de la fin du XIIIe siècle à la suite de la destruction des Etats des croisés sous les coups des musulmans, la Nouvelle Arménie devint la dernière base du commerce entre l'occident et l'orient. La majorité des échanges se concentra désormais en Nouvelle Arménie « véritable vestibule de l'Asie centrale ».

Ceci d'autant plus que l'accès des ports sarrasins fut prohibé par le Saint Siège aux marchands de l'occident sous les peines les plus sévères. Les marchands qui redoutaient les foudres du Saint Siège allaient désormais en Nouvelle Arménie.

Par exemple au temps de Marco Polo le port de Lajazzo (Ayas) était le point de départ ordinaire des marchands et autres voyageurs occidentaux qui se proposaient de pénétrer dans l'intérieur du continent asiatique. C'était aussi le port où ils venaient se rembarquer au retour. C'était un marché de premier ordre. On y trouvait toutes les espèces possibles d'épices, de soieries, de brocarts d'or et d'autres marchandises qu'on y apportait de l'intérieur de l'Asie. Les marchands de Gênes, de Venise et de tous les pays y venaient livrer les produits de l'occident et les échanger contre ceux de l'orient.

Mais dès le début du XIVe siècle la situation du royaume de la Nouvelle Arménie, ayant à faire face seule aux assauts des Sultans d'Egypte, devint plus difficile. Ces derniers voulaient détruire la prospérité de Lajazzo *pour attirer en Egypte le commerce de l'occident*. Ils attaquèrent le royaume de la Nouvelle Arménie à plusieurs reprises et lui imposèrent par le traité de 1285 un tribut d'un million de dirhams, puis plus tard, par le traité de 1323 exigèrent la moitié des revenus des douanes et des salines des ports de Lajazzo et de Portella.

Pour faire face à ces énormes tributs les rois d'Arménie furent obligés de créer de nouveau impôts : taxes d'ancrage, dans les ports, taxes de péages sur les routes, taxes de passage de cours d'eau, taxes de marchés.

Tombé définitivement entre les mains des sultans d'Egypte en 1347, le royaume disparaissait complètement trente ans après le grand port. Nous voyons là combien était liée la prospérité de cet état à son économie, à ses échanges, à une conception extrêmement moderne pour son époque de ses relations économiques.

Ce royaume chrétien avait continué la lutte encore un siècle, abandonné à ses propres forces, après la fin des Etats des croisés.

Quelques dates :

La principauté d'Antioche cessa d'exister en 1268.

Le célèbres krak des chevaliers qui était la plus importante forteresse des Hospitaliers tomba en 1271.

En 1289 c'était le tour du comté de Tripoli.

En 1291 les derniers vestiges de l'ancien royaume de Jérusalem.

1377 disparition du royaume de la Nouvelle Arménie.

GUY MIKAELIAN

(*à suivre*)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԿ· ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԱՊԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

———o———

«Սովետական Մշակոյթի տասը Օրեր»ը Արեւմտեան Պերլինի մէջ սարքուած էին Նոյեմբեր 1–10ի օրերուն։ Կազմակերպողները էին «Գերմանեւխորհրդային բարեկամութեան Ընկերակցութիւնը», «Բարեկամութեան նշան ձեռնարկութիւնը», «Պաղատիրական ծառայութիւն կազմակերպութիւն»ը եւ «Աւետարանական աշխատաւոր երիտասարդական Խմբակցութիւն»ը։ Առանք իրենց կարգին հետաքրքրութիւն յառաջացուցած էին «Գերման Գրագէտներու Միութեան», «Համալսարանական Խմբակցութեանց», «Դեմոկրատ Կանանց Միութեան», «Կերպարուեստի Ընկերակցութեան» եւ զանազան արուարձաններու համայնքներու, չարժանիքի արուեստագէտներու ակումբին եւ այլ հիմնարկներուն մէջ։

Բարեբախտութիւն էր որ տասը օրուան մշակութային ցուցադրութեան եւ կապի ծրագիրներուն համար Պերլին եկած էին Հայաստանի եւ Խազախստանի Մշակու – թային Կապի ներկայացուցիչները, պարի եւ երգի խումբերը, նուագի վարպետներ եւ ուսուցչուհիներ՝ երկու երկիրներու համալսարանականներուն մէջ գերմաներէն դասաւանդող։

Մեր գաղութը լայնօրէն օգտուեցաւ Գերմանացիներուն համար սարքուած հիւրասիրութիւններէն մեծ ուրախութեամբ եւ դիւանագիտութեամբ, որ քաղաքիս մէջ կը ներկայացուէր հայկական մշակոյթը զանազան կողմերով։

Նոյ· մէկին Տաճօրեակի բացումին առաջին հանդէսը տեղի ունեցաւ «Թրի – պիւնը» թատրոնին մէջ մօտ հինգ հարիւր հոգիի ներկայութեան։ Գերման ճառա – խօսը ողջոյնի խօսքեր ուղղեց մշակու – թային փոխյարաբերութեանց զարգաց – ման ի նպաստ, որուն յաջորդեց խոր – հրդային Մշակոյթի նախարարի առաջին փոխանորդ Պր· Եւգենի Զայիճեւի ճառը, որ թարգմանուեցաւ գերմաներէնի։ Բանախօսը չնորհակալութիւն յայտնեց սիրալիր ընդունելութեան համար Պերլինի մէջ, եւ ծանրացաւ այն կէտին վրայ, որ հարկ է այլեւս մշակել փոխադարձ բարեկամական յարաբերութիւններ։

Երկու երկիրներու խումբերուն յայտադրային մասերը այնքան ճոխ էին, որ կը թուի թէ որոշ կրճատումներ կատարուեցան, բայց չատ մը խմբական եւ առանձնակի կատարումները կրկնուեցան որոտընդոստ ծափերու պահանջքով…։ Նշենք միայն հայկական մասի ելոյթները.— Խմբական պար՝ արական եւ իգական մասնակցութեամբ, նուագ գաշնակի վրայ Արնօ Բաբաջանեանէ յօրինուած, արիւզ գաշնակի ընկերակցութեամբ, եւ – րեք աղջիկներու պար, «Կռունկ» ջութակի վրայ նուագուած, աղջկայ մենապար, այրերու պար, երկու Խմբուկով ռիթմական նուագ, երիտասարդի մենապար, սուրերու պար (Ա.քամ Խաչատուրեանի «Գայեանէ»ի նուագով)։

Անսամպլի ելոյթները փոքր փոփոխութեամբ կամ լրացումներով տրուեցան հինգ բեմերու վրայ՝ զանազան չրջանակներու մէջ։

«Ֆրայէ Ունիվերզիթէթ» համալսարանի թատրոնին սրահին մէջ ներկայացուեցաւ լրիւ յայտագիրը մը, որուն սկզբնաւորութեան ուսուցչէն ճառ խօսեցաւ Տիկին Տոքթ· Պասխոնարեան Ակապեան, արժանաւորել բուն ծափահարութեան։ Յայտատան փոքր երկիր մըն է, բայց ունի բարձր մշակոյթ եւ արուեստի մէջ յառաջդիմութիւն, զոր սիրով ձեզի ցոյց պիտի տայինք մեր երկրին մէջ, որ 50 տարուան մէջ կատարած է մեծ նուաճումներ։ Այս պահուս պիտի ներկայացնենք ձեզի հայկական պեղարուեստէն ճաշակ մը եւ դուք զատեցէք ձեր տեսածէն եւ լսածէն։

Տիկին Ակապեան խօսած է նաեւ մլուս ներկայացումներուն սկզբնաւորութեան առեն, յատկապէս երկրորդելով փոխ–նախարար Պր· Եւգէնի Զայիճեւի ճառախօսութիւնները։

Գերման դրագէտներու առեն մէջ սար – քուած առուլիսին նիւթին էր՝ գերմաներէնը եւ գերման դրականութիւնը Հայաստանի եւ Խազախստանի մէջ։ Երկու երկիրներուն մէջ ալ գերմաներէնի ուսուցիչները մեծ նշանակութիւն կը տան գերմաներէնի ուսուցման։ Հայաստանի մէջ կ'ուսանին 150 աշակերտներ մանկավարժական բարձրագոյն վարժարանին մէջ գերմաներէն եւ գերմանական դրականութիւն։ Դասախօս Տիկին Վերոնիկա Աթաեանց տուաւ լայն տեղեկութիւններ երեւանի լեզուաբանական այդ գպրոցին մասին, ուր կը պատրաստուին ուսուցչական ասպարէզին նուիրուածներ։ Տիկինը ստուգուն գերմաներէնով լրացուցիչ տեղեկութիւններ տուաւ նաեւ հարցասէրներուն։

Խազախստանի (Ազմա–Ազթա) գերմա – նագէտներէն ուսուցչուհին նոյն իմաստով խօսեցաւ իրենց երկրին համար, բայց ճըշդեց թէ «Մենք չունինք Հայաստանի չափ մշակութային անցեալ»…։

Ազատագրմանէ հետ Մշակութային կապի ցուցադրութեան մաս կը կազմէին «Մանկական գծագրութիւններ», «Նոր գրաֆիկ», եւ ժողովրդական արուեստագէտ Սահակ Սահակեանի զոծնական ցուցադրութիւնները մեռաղի, փայտի եւ հողի նախանիւթերով։ Իրուտի աշխատանքներ եւ կերպարուեստի գործեր ցուցադրուած էին Թէկէլ քաղաքամասի, «Կեդրոնական Շուկայ» կոչուած նոր շինութեան մէկ խանութին մէջ։ Ժողովրդական արուեստի արժէքաւոր գործեր էին, որոնք աւելի ուշադրութեան առարկայ պիտի ըլլային եթէ քաղաքին կեդրոնին մէջ ցոյց տրուէին։

Գեղարուեստական ելոյթներուն մաս – նակցեցան Ռոզաննա Բաղդասարեան (սոփրանօ), Գեղամ Գրիգորեան (թէնոռ), Ռուբէն Ահարոնեան (ջութակ), Կոնստանդին Սիրունեան (դաշնակ), Մարգարիտա Մելիք–Ստեփանեան (երգչուհի), ժողովրդական պարի պետական պալէի դպրոցին խումբը (23 հոգի)։ Պալէի դպրոցին վարիչ Սիլվա Մեկինեան, Գուրգէն Շահբազեան (Մշակութային Կապի վարիչ), Հրաչեայ Պաչինեան (Կիրովականի Կոմպինատի վարպետ) եւ Պր· Խաչատրեան (անսամպլի վարիչ)։

Հայութիւնը Գերմանիոյ մէջ ծանօթացնելու տեսակէտէն չնորհակալութեան արժանի գործ կատարեցին Հայաստանէն եկած մեր արուեստագէտները։ Մեր գործը իր կարգին մեծապէս ոգեւորուեցաւ անոնցմով։

Կը տեղեկանանք թէ հայ պատուիրակութիւնը տեսակցութիւն մը ունեցած է քաղաքիս Աւետարանական Եպիսկոպոս Քուրտ Շարֆի հետ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՉԻԳԸ

Ը·

Ոչ ոք տարակուսելու էր իր մահուան մասին, ու Ժանն Ֆօրթիէի կողմէ իր գմբարձացող ձայնին ալ կարեւորութիւն ընծայող ըլլալու չէր։

Ժաք չատոնց ու լաւ պիտէր տպաւորին տեղապրութիւնը։ Գիտէր թէ սանդուխին վրայ գտնուող պատուհան մը, որ Պ· Լապրուի բնակարանը կ'առաջնորդէր, դաշին վրայ կը նայէր, զործարանին եակին։ Բոցերու եւ ծուխի յորձանքներուն մէջ նետուած պահուն իր ծրագիրը չի – նած էր։

Ժաքի ոտքերուն տակ ամէն ինչ կը ճարճատէր, ամէն ինչ կը սպառնար իր դէմն վերեւ փլչիլ։ Ուստի, փոխանակ Պ· Լապրուի աշխատասենեակը մտնելու, երեք ոստումով անցաւ սանդուխին բոլոր աստիճաններուն վրայէն, հասաւ այն պատուհանը, որուն ապակիները ջարդուփշուր եղած էին սոսկալի տաքութեան ազդեցութեան տակ· յետոյ անձ – կութեան ու օդնութեան աղաղակները արձակեց, որոնք վրդովում եւ սոսկում պատճառած էին բոլոր սրտերուն։ Ժաք կէս մը կուրցած, կէս մը չնչահեղձ դարձած, պատուհանէն դուրս նետուեցաւ։

Քիչ յետոյ մեծ չառաչում մը կը լսուէր, ու տպաւորին տանիքը եւ առջին յարկը կը փլչէին առաջին յարկին վրայ։

Գործապետը գաշնին մէջ կը գտնուէր անվնաս։ Մինչ կը կարծուէր թէ ժաք վերատակներուն տակ կ'ածխանար, ան մշակուած գաշտերուն մէջէն կը վազէր, ապահով ճամբայ մը գտնելու համար։ Ժամ մը յետոյ ուժասպառ կ'ինկնար վէնաչէն անտառին մէկ թաւուտքին մէջ։

— Վերջապէս ազատեցայ, ըսաւ ժաք մտովի։

Ազատ չունէր առաւ, ու լոյսին ծագելուն սպասեց, վստահ թէ պիտի չհետապնդեն – ուէր։ Արշալոյսը բացուելուն պէս, ժաք հազուստը մէկդի ըրաւ, չապիկը բացաւ, ու հանկէ հանեց զրամարկղէն զողացած պանքոմաները եւ թուղթերը զորս կուրծքին վրայ կը կրէր, ձերմակեղէնին եւ մսին միջեւ։ Ինամով ծալեց իր սըրբին չնորհիւ ձեռք բերած թուղթերը, թաշ – կինակով պատեց զանոնք, ոտքի ելաւ ու դէպի Փարիզ ուղղուեցաւ։ Յոգնութիւն չէր զգար այլեւս։

Ժամը եօթը կը հնչէր, երբ զործապետը Թրոնի զրան կողմէն մեծ քաղաքը մտաւ։

Ներկարարի մը աթոռակին քով կանգ առաւ։ Նախ հազուստը խոզանակել ու ապա կօշիկները ներկել տուաւ։ Յետոյ մաքուր հազուած զործաւորի մը պէս ուղղուեցաւ դէպի զգեստավաճառի մը խանութը, ուրկէ դուրս ելաւ կէս ժամ ետք, բոլորովին կերպարանափոխուած։ Միայն իր դէմքը ճանաչելի կը մնար եւ ուշադրութիւն պիտի գրաւէր իր մօրուքին ու մազերուն անասելի գոյնին պատճառով։ Ցետոյ ժաք սափրիչի մը խանութը մտաւ, ածիլուեցաւ ու մազերը կարել տուաւ։

— Մազ ներկելիք բան մը չունի՞ք, հարցուց խնդալով։ Կարմիր գոյնը նորաձեւութիւն չէ· աղէկ պիտի չերեւայ կիներուն։

— Ներկ ունինք, պարոն, պատասխանեց սափրիչը։

— Ո՞ր քան առեն կը գիմանայ…։

ԿԶԱՎԻԻ ՏԸ ՄՈՆԹԻՊԱՆ

(Շար·)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Լիոն։— *Այրի Տիկին Նուարդ Լժտա – Հարեան, Տէր եւ Տիկին Արտաշ Լժտա – Հարեան, Տէր եւ Տիկին Բարգէն Լժտա – Հարեան եւ զաւակը, ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշ – մոն կը կատարուի, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ–հօր՝*

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԼԺՏԱՀԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կի– րակի (3 Դեկտ.) Լիոնի Ս. Յակոբ եկե– ղեցին։

Ի վիաւթիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

Այս առթիւ այրի Տիկին Նուարդ Լժտա– Հարեան կը նուիրէ Լիոնի Հայ Կապոյտ եւ Կարմիր Խաչերու 30ական Ֆր. եւ «Յա– ռաջ»ի 20 Ֆր.։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը չնոր– հակալութեամբ առացած է 5000 Ֆր. Պանեէօ – Քաշանի իր մանաճիւղէն կա– յանի նոր չէնքին կառուցման համար։

ՆՈՒԷՐ

ՓԱՐԻԶ.— *Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խում– բը 30ական Ֆր. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան, «Հայաստան»ին (առանձ. «Յա – ռաջ»էն) եւ «Յառաջ»ի, Սոնա Պիպէրեանի յիշատակին։*

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Շաբաթ օր, 2 Դեկտ. ոտն է Սրբոյ Առաքելոյն եւ առաջին Լուսաւորչացն մե– ծոյ Թադէոսի եւ Բարթողիմէոսի։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկըր– տիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պա– տարագ պիտի մատուցուի։

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ներկայ գտնուելու պատարագին եւ աղօթելու Հա– յաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ անսասանութեան համար։

Հ. Յ. Դ.

Վիէն.— *Հ. Յ. Դ. Անի կամիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ (Դեկտ. 2) իրիկուն ժամը 20·30ին Գ. Իփէկեան սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անպա– տմաեւորով։*

×

ՍԱՐՍԷԼ – ՍՌՆԱՒՎԻԼ.— *Հ. Յ. Դ. Վարպան Ենթակամիտէի ժողովը այս Ուր– բաթ երեկոյ ժամը 21ին, սովորական հա– ւաքատեղին։*

×

ՓԱՐԻԶ.— *Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (1 Դեկտ.) ժամը 21ին, Մշակ. Տան մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայու– թիւնը պարտաւորիչ։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։*

×

ՓԱՐԻԶ.— *Հ. Յ. Դ. Թէոլիրեան խում– բին ժողովը այս Ուրբաթ (1 Դեկտ.) ժա– մը 21, Մշակ. Տան մէջ։ Կարեւոր օրա– կարգ։ Ներկայութիւնը պարտաւորիչ։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայա– ցուցիչը։*

ԽՆԶՈՅԿ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի հիմնադրութեան տասնամ – եակին առթիւ

Կիրակի, Դեկտ. 3, ժամը 15ին, եկեղեցւոյ սրահը, 295, Ռիւ Պուալօ։
Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր
ՊԱՌ — ՊԻԻՖԷ, եւայլն

Հ.Բ.Ը.Մ.Ի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ
կը ներկայացնէ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇԻՆԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐ

Երկու բաժիններէ բաղկացած ձայնապիր լուսարձակում

Առաջին մաս

ՕՇԱԿԱՆԷՆ ՀԱՂԱՐԾԻՆ

Պտոյտ մը մեր միջնադարեան հրաշակերտ եկեղեցիներու միջեւ

երկրորդ մաս

ՍԱՐՏԱՐԱՊԱՏԷՆ ՌԻՒՐԱԿԱՆ

1918 Մայիսեան ճակատամարտներէն մինչեւ այսօրուան Հայաստանի վերելքը

LYON
SAMEDI 2 DECEMBRE A 20 H. 45
Salle de l'Eglise Arménienne — 295, Rue Boileau

VALENCE
SAMEDI 9 DECEMBRE A 20 H. 45
Dans les locaux de l'U.G.A.B. — 6, Rue Favantine

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Pharmacie SILVESTRE
46, Rue de Trévise, Paris (9e)
Կը փնտռէ։—
Manutentionnaire, de préférence homme, mi-temps ou temps complet
URGENT

L'UGAB

Présente
le Mercredi 6 Décembre à 20 h. 45
Une Soirée Musicale
BABADJANIAN
HAROUTIOUNIAN
DJAMBAZIAN
KAZANDJIAN
TJEKNAVORIAN
Manifestation proposée par la QUATRA Association d'Action Artistique Arménienne
Musée GUIMET, 6 Place d'Iéna

ՃԱՇ - ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ
Մասնակցութեամբ Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին
2 Դեկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս Շաւիլի Թաղապետարանի սրահին մէջ 47, Rue Stalingrad
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
Մասնակցութեամբ Պ. Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ եւ «ՆԱՅԻՐԻ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ
ԿԻՍ ԳԻՇԵՐԻՆ ՑԵՏՈՑ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ — ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՊԵՏԻԿԵԱՆ
Մասնակցութիւն՝ ճաշ, հանդէս եւ պարահանդէս 35 ֆր. — ուսանողներուն եւ Ն. Սերունդի անդամներուն զեղչուած գին
Հասոյթը պիտի յատկացուի Կապոյտ Խաչի կայանի չինութեան։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան, մասնակցութեամբ Փարիզ– եան չրջանի իր մասնաճիւղերուն, Մա– նուկներու Օրը կը տօնուի Փարիզի մէջ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 28ԻՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՍԻՓԼԱՆՏԻՏԻ ՄԷՋ

Cherche livres, collections, photos ou documents divers traitant de l'Arménie ou des Arméniens en n'importe quelle langue et sur tous les sujets en vue de constituer une bibliothèque de recherches.

Faire offre à : Michel Chririnian
11 Place Clémenceau,
84000 AVIGNON
Offres trop onéreuses s'abstenir.

ԱՅՅԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Իւ– սիի մասնաճիւղին այցելութիւն մը կազ– մակերպուած է Մոնմորանսիի եւ Ան – տիլիի հանդստեան տուները, Դեկտ. 10– ին, Կիրակի օր։

Օթոքարը կը մեկնի Լէոն Պլում հրա– պարակէն, (Կառ տ'Իսի) ժամը 13·30ին։

Արձանագրուիլ Խաչուհիներուն մօտ։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Վերսկսած են Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի դասընթացքները, որոնք տեղի կ'ունենան Զորեքշաբթի օրերը ժա– մը 2·30էն սկսեալ։

Մասնաճիւղը չանք չէ խնայած օժտե– լու դասարանը հանդստաւէտ պայմաննե– րով։

Ծնողքներէն կը խնդրուի չզլանալ իրենց պարտականութեան մէջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Նոյեմբ. Գարատէեան մօ– րը անունը՝ Սրբուհի, հօրը՝ Մկրտիչ, կը փնտռէ իր քրոջ աղջիկը՝ Մարիամ Տէր– Թումայեան։

Գրել «Յառաջ»ին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի Բա– րեկենդանի ճաշը։ Մանրամասնութիւն – ները յետագային։

×

Հայ Արիւներու Միութեան տարեկան ցերեկոյթը կիրակի Մարտ 4ին կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին Սալ տը լա Շիմի։

×

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տօ– նածառը Յունուար 14ին։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միու – թեան ընդհ. ժողովի դիւանը, ստիպո – ղաբար բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները 30 Նոյեմբեր Հինգշաբ– թի երեկոյեան ժամը 9ին, Մէզոն տէ Վիէօի սրահը, 17, Ռիւ Վոլթէռ, Ալֆոր– վիլ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնու – թիւն պիտի նկատուի։

×

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութեան ընդհ. ժողովը 2 Դեկտ. Շաբաթ օր ժա– մը 15ին, Ռէժան սրճարանի վերնայար– կը, Ռիւ Լաֆայէթ, Մէթրօ Քաստ։ կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի։

Օրակարգ.— *Տեղեկատուութիւն, Հաշ– ուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրու– թիւն։*

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ 2 Դեկտ. ժամը 3·30ին Միութեան դրա– սենեակը, 17 Ռիւ Պլէօ։

Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ՀԱՄԱԽԱՌԲԵՐԴԱՅԻԿԱՆ Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները ընդհ. ժո– ղովի, այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Վալանսի մաս– նաճիւղի սրահին մէջ՝ 6 Ռիւ Ֆաւանթին Վալանս։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
30
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI
30 NOVEMBRE
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋԱԳԻՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1921
R. C. Seine 57 A 2781

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

ԽԱ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.577

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.577

ՀԵԼՍԻՆՔԻԻ ԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ԲՐԵԺՆԵԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ

—o—

Ա.

Նոյ. 22ին, եւրոպական 32 երկիրներու, միացեալ Նահանգներու եւ Քանատայի ներկայացուցիչները ժողովի նստեցան Հելսինքիի 10 քիլմ. հեռու գտնուող Միքնիմմի ուսանողական ակումբին մէջ: Հոն կը պատրաստուի բոլոր ժամանակներու մեծագոյն ժողովը, որ յառաջիկայ ամառ պիտի տառեցնէ եւրոպական յա – ռաջամասին քարտէսը: Իւրաքանչիւր 160 տարին, եւրոպա համապատասխան մը կ'ունենայ, որպէսզի տեսնէ իր հաստատակուքիւնը, Վէսթֆալի 1648ին, Վիէննա՝ 1815ին: Սակայն, Հելսինքիի մէջ նոր հաստատակուքի՞ւն մը պիտի ծնի, թէ ոչ ռուսական տիրապետութեան մը հաստակորը:

Երկու տեսակէտները երբարու կը բա – խին: երկրորդին պաշտպանները — պե – տական մարդիկ, զինուորականներ, վեր – ջին դարերու եւրոպական պատմութեան ներքաղաքականութիւնը ունեցող մտաւորականներ – կ'ընդդէմեն, թէ այս համագումարը պարզ եղաւ խորհրդային թիւ մէկ դե – մոկրատը՝ Լէոնիտ Բրեժնեւ, որ յամառօ – րէն հետապնդեց իր ծրագիրը: Այն օրէն վեր, երբ Մոսկուայի մէջ, Յունիս 1966ին իր ծրագրին մասին խօսեցաւ ղե – կավար ազ Կօլի, Բրեժնեւ համբերու – թեամբ երեք թակարդներ լարեց Եւրո – պացիներուն: Բրեժնեւի տեսակէտով, այս համագումարը պէտք է.

– Օրինականացնէ ռուսական տիրա – պետութիւնը կեդր. Եւրոպայի վրայ.

– Ձիներուական պարապուքիւն մը ստեղծէ Արեւմուտքի մէջ, որպէսզի Մոս – կուա կարողանայ Չինաստանի հաշիւը տեսնել.

– կասեցնէ Ինիերու Հասարակաց Շու – կային զարգացումը:

Վիէննայի համագումարին, համայն նախորդ տարին՝ Ալեքսանդր Ա.ի երազն էր վարչական վերջնապէս առնել իր գործութեան մէջ: Բրեժնեւ վերջապէս պիտի կրնայ պաշտօնականացնել Պալթեան հանրապետութիւններու կցումը եւ տիրապետութեան տակ առնել մինչեւ Սաքս եւ Թիւ – րինգ երկարող շրջանը, այսինքն՝ հարիւր քիլմ. հեռու Փարիզէն: «Ֆրանսայի դարավազքի երկու հանգրուան», կ'ըսէր ոմն Կօլ: Այսպէս, եւրոպական 33 երկիր – ներու պետերը հրաւիրուած են կռնելու սեղան մը, առանց ունենալու չքմեղանքը նորքէն Րուզվելթի, որ կ'անդրադառնար եւրոպական քաղաքականութեան ոսկի դարուն. «Ո՛վ տէրն է Պոհեմիոյ, տէրն է ամբողջ եւրոպայի»: Նախագահ Ժորժ Փոմպիտու լքած է իր նախորդին կողմէ տարի չարունակ մղուած պայքար:

Ջօրավար տը Կօլ կ'առաջարկէր, թէ Վիէննայի բաժանումը «հակաբնական արարք» մըն է: «Արեւելեան Գերմանիան, բնական ան, արուեստական հաստատու – թիւն մըն է: Օր մը, Գերմանիները պիտի գտնեն միանալ եւ պիտի շրջեն այն հաւա – տարիքութիւնը, որ դուէ կը կարծէք հաստատած ըլլալ»: Մորքին մէջ, տը Կօլ մերժէր ռուսական գերակայութեան հաստատումը Եւրոպայի սրտին վրայ: Այս անգամ, այդպէս պիտի ըլլայ:

Երկրորդ թակարդ. իր ժողովուրդը սի – րաշահելու համար, նախագահ Ռիչըրտ Նիքսըն որոշած է հայրենիք վերադարձնել Եւրոպայի ամերիկեան պինուժերուն մե – ծամասնութիւնը: Ուստի, որոշուած է հաւատարակչռուած նուազումի ենթար – կել Արեւելքի եւ Արեւմուտքի ուժերը: Խարուսիկ նուազում՝ որ ռազմապաշտի վրայ առանձին պիտի թողու գեր–զօրա – տը կարմիր բանակը: Ֆրանսա մերժեց մասնակցիլ աչք խարող այս բանակցու – թեան: «Կարմիր բանակը 300 Էիլմ. պի – տի ճահանչէ, իսկ Ամերիկացիք՝ 3000», բացատրեց Փոմպիտու:

Բայց, առանց նկատի ունենալու այս առարկութիւնը, առանձնականները եւ համայնավարները որոշեցին Յուլիս – լիոյ մէջ հանդիպում ունենալ Յունուար 31ին, պատրաստելու համար դուպահեռ ժողով մը: Ուստի, ինչի՞ մասին պիտի խօսին Հելսինքիի ժողովականները, ո – րոնց օրակարգի կլխաւոր հարցը «ապա – հովութիւն»ն է, այսինքն եւրոպայի ա – պահովութեան եւ գերակայութեան ժո – ղովին հիմնական նիւթը: Լեհերը պիտի պահանջեն, որ Հելսինքիի մէջ քննուի «ուժի չգործելու յայտարարութիւն» մը: Արեւմտեանները պիտի պահանջեն, որ երաչխաւորուի ժողովուրդներու գերիչ – խանութիւնը: Դիւանագէտները, խոր հա – մոզումով մը, կը բացատրեն. «Այսպէս վարուելով, ձախողութեան պիտի մատ – նենք սահմանափակ գերիշխանութեան Բրեժնեւի վարդապետութիւնը, ու Ռու – սերը վազը պիտի չկրնան միջամտել Փրա – կայի կամ Պուտափեշտի մէջ»:

Այս մասին եւս Մոսկուա ծրագիրը մը ունի՝ ստեղծել «Եւրոպայի մնայուն ա – պահովութեան խորհուրդ» մը: Տեսնե – լով, որ Եւրոպական Հասարակապետու – թիւնը կը գտնայ անհեռական հսկայ մը, Ռուսերը կ'ուզեն, որ ան մնայ միա – ուրական գաճաճ մը:

Եթէ վազը Ինները որոշեն զօրաւոր բա – նակ մը ունենալ, Մոսկուա, զայն իր սաղ – մին մէջ թեղդելու համար, պիտի պա – հանջէ Եւրոպական Ապահովութեան Խոր – հուրդի դումարումը: «Եւրոպան ֆինլան – տացնելու» տեսութիւնը պիտի ըլլայ հե – տեւեալը. ես քեզմէ զօրաւոր եմ, քեզի կը թողում անկախութիւնդ, պայմանով որ հնազանդ ըլլաս:

Բրեժնեւի երրորդ թիլմաը Հասարա – կաց Շուկան է: Այժմէն իսկ կը փափաքի, որ Խորհրդային Միութիւնը ճանչցուի իբրեւ նպաստաւորուած ազգ: Բայց ղեժ – պո է երկրագործական հասարակաց քա – զաքականութենէն, ուրիչ երկիրներու հետ կնքուած նախապատուական համաձայ – նութիւններէն եւ կը պահանջէ, որ Շու – կան բաց ըլլայ իր արտադրութիւններուն առջեւ: Մերժելով բանակցիլ Իններու պղտքին հետ, կը նախընտրէ երկրէ երկիր յարաբերութիւններ ունենալ: Հելսինքիի մէջ, Իններու պղտքը պատակեալու հա – մար, Միացեալ Նահանգները պիտի օգ – նեն Ռուսերուն: Այս պղտքը արդէն խո – հուտ է, որովհետեւ, Անգլիացիք, ազատ փոխանակումի քաղաքականութեան ա – նունով համաձայն են ռուսական կարգ մը պատճառաբանութիւններու:

Այս պայմաններուն մէջ, Եւրոպացիք ինչո՞ւ Հելսինքի գային: Որովհետեւ ի – րենց յոյսը դրած են ճիւնհալի վրայ:

Ու հոս կը սկսի երկրորդ տեսութիւնը. Ռուսերը պէտք ունին դուրս գալու իրենց պատնէշներէն: Այս տեսակէտը կը պաշտ – պանէ լրագրող Բաֆայէլի, որ տասը տարի չարունակ, վարեց ԱՖՓի Մոս – կուայի գրասենեակը:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՏԱԼԻՈՅ ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—o—

Թաղապետական ընտրութիւնները մաս – նաւոր անակնկալ մը չբերին: Կարելի է միայն նկատել որ ընկերվարականները յառաջդիմութիւն մը արձանագրեցին եւ ընդհանուր ձեւով կեդրոն համախմբումը կայուն է:

Ամէն հոսանք գոհ կը թուի տակաւին ինչպէս տվորութիւն է եւ համայնավար Ունիքան կը խօսի «ձախի յառաջդիմու – թեան» մասին, նկատի առնելով որ չափազ հոսանքները աջի դէմ չարժումներ են:

Թաղապետական պատկերը չի փոխուիր եւ Համայնավար կուսակցութիւնը տէրը կը մնայ Սփեցիայի չրջանին ինչպէս՝ Թրիէսթէն Դեմոկրատ Քրիստոնեաններուն բերդը կը մնայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՍԱՆԸՍ կը սղէ Ուրբաթէն սկսեալ վարիզեան չրջանը եւ գաւառի կարգ մը չրջաններ, լիթրը՝ մէկ սանթիմ:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ կառավարութեան կազմը որոշ փոփոխումներու կ'ենթարկուի Յուն – ուարէն ետք, երբ կը սկսի նախագահ Նիքսընի պաշտօնավարութեան նոր չրը – ջանը: Այժմէն յայտնի է, որ Էլիոթ Ռի – չըրսըն պաշտպանութեան նախարար կը դառնայ: Այժմու պաշտպանութեան նա – խարարը՝ Լէյրտ իր հրաժարականը ներ – կայացուցած է:

ՏՐԻՊՈԼԻՍԻ մէջ Հարաւային եւ Հիւ – սիսային ԵԱՏԷի երկու երկիրներու նախա – պահները համաձայնագիր մը առորագրե – ցին, որով երկու երկիրներու միա – ցումով կը ստեղծուի ԵԱՏԷի Հանրապե – տութիւնը, մայրաքաղաք ունենալով Սա – նաա:

ՃԱՓՈՆԻ օդանաւային ընկերութեան պատկանող ճամբորդատար օդանաւ մը լինկաւ Մոսկուայի օդակայանին մօտ: 42 հոգի մեռաւ:

ՀԱՐ. ՎԻԷԹՆԱՄԻ նախագահին անձ – նական խորհրդատուն Քիմի Տէյվիսի մէջ տեսակցեցաւ նախագահ Նիքսընի հետ: Խօսակցութեանց նիւթը վիճակուլի պայմաններն էին: Սայկոն կ'ուզէ, որ Հանոյ հեռացնէ իր բոլոր վինուորները Հար. Վիէթնամէն:

ՁԱՏ որոշեց խզել իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Իսրայէլի հետ: Ո – րոշեց նաեւ դիւանագիտական յարաբե – րութիւն հաստատել Չինաստանի հետ: Զատ ափրիկեան երկրորդ երկիրն է (ա – ռաջինը՝ Ուկանտա), որ կը խզէ իր յա – րաբերութիւնները Թել Աւիվի հետ: Դէ – տերու կարծիքով Զատ իր այս քայլով կը յուսայ, որ Լիբիա այսուհետեւ չօ – ժանդակէ Զատի հիւսիսային չրջնի մահմետական ըմբոստներուն:

ՊԼՅՐՈՒԹԻ «Ազ Նահար» թերթին հա – ձայն նախագահ Նիքսըն մտադիր է յա – ջորդ տարի Գահիրէ եւ Թել Աւիվ այ – ցելել:

ՀԵԼՍԻՆՔԻԻ մէջ Ռումանիա գոհացում ստացաւ իր պահանջին մէջ, քանի որ ըն – դունուեցաւ այն սկզբունքը, թէ մասնակ – ցող երկիրները համահաւասար իրաւունք – ներ ունին: «Այս խորհրդակցութիւնները տեղի պիտի ունենան վինուորական դաշ – նակցութիւններէ դուրս»:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյ. 22)

ՌՈՒՄԷՆ ԵՐԳԻԶԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ալ. Սպենդիարեան օփերայի մէջ վեր – ջերս երգած է Պուքրէշի օփերայի ծանօթ մեներգիչ՝ Պարամոն Մաֆթէյ:

Ռումէն արուեստագէտը խազացած է Ռիկոլեթթօ եւ Թրավիաթա, ու յայտա – րարած է Արմէնփրէսի թղթակցին թէ շատ ուրախ է որ խորհրդային իր չրջա – պտոյտը սկսած է Հայաստանով «որու հարուստ եւ հին երաժշտական մշակոյթը յատուկ պատասխանատուութիւն կը դնէ հայ բեմի վրայ եկող ներատաններն վրայ»:

×

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԻ ՏԱՆ ՄԷՋ

Ճարտարապետի տան մէջ բացուած ցու – ցահանդէսը՝ «Պուշկին եւ Կովկասը» կը ներկայացնէ առուտերաբար 1820 եւ 1829 թուականներուն ռուս բանաստեղծին ու – նեցած հանդիպումները Կովկասի հետ: Բացման առթիւ Մշակոյթի նախարարի առաջին տեղակալ Մարտէն Խարազեան չեչտած է Պուշկինի ստեղծագործութեան մեծ ազդեցութիւնը մեր երկրի ազգային գրականութիւններու եւ մշակոյթներու զարգացման վրայ:

Ցուցահանդէսին չուրջ 300 նիւթերը պատրաստած է Լենինգրատի Ա. Ս. Պուշ – կին թանգարանը

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

Հայաստանի նորընտիր վարչապետը Գրիգոր Արզումանեան, 53 տարեկան, արհեստով ճարտարապետ է, ատարած է Երեւանի Կարլ Մարքս Բարմարուհատից հմնարկութիւնը: 1941–46 ծառայած է խորհրդային բանակի մէջ, մասնակցած է երկրորդ աշխարհամարտին: Յետպատերազմեան վարած է կուսակցական եւ խորհրդային չարք մը պատասխանատու պաշտօններ: Եղած է կուսակցութեան Շրջկոմի եւ Ե – րեւանի Քաղկոմի քարտուղար: 1965ին ընտրուած է Հայաստանի Կոմկուսի Կենտ – կոմի քարտուղար, պեկավարելով ար – դիւնաբերութեան բնագաւառը: Հանրա – պետութեան նորընտիր վարչապետը երեք անգամ ընտրուած է Հայաստանի Գերա – գոյն Օրէնսդիրը Մարմնի երեսփոխան, ե – զած է նաեւ Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի վերջին գումարման երես – փոխան:

×

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Նոյ. 23)

ՀԻՒՐԵՐ ԼԵՀԱՍՏԱՆԷՆ

Երեւան ժամանած է լեհ ժողովրդական Հանրապետութեան պատուիրակութիւնը, գլխաւորութեամբ Լեհաստանի մեքենա – շինական արդիւնաբերութեան նախարին:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐԴԵՆԻՆ

Աշնանային այս օրերուն էջմիածնի եւ Հոկտեմբերեանի չրջանները օդը լի է ա – նուշահոտ բուրմունքով: Խորդենի կա – նանչ զանգուածը գաշտերէն կը փոխա – դրուի պրծատուն ուր կը վերածուի ե – թաթեր իւղի: Այս օգտակար եւ հատու – թաթեր բոյսի մշակութիւնը տարուէ տա – րի կ'ընդարձակուի: Անոր մէկ հեկտարէն մօտ երեք անգամ աւելի եկամուտ կը ստացուի քան խաղողի այգիէն:

ԸՆԿ. Ս. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԷՆ

Ա.

ԽՄԲ.— Անցեալ տարի Փարիզի արուարձաններէն՝ Պանեէօ – Բաշանի մէջ իր մահկանացուն կնքեց մեր հաւատաւոր ընկերներէն ու հայդուկներէն Սարգիս – Սերոժա Աբրահամեանը:

Պարզ լեզուով գրուած իր յուշերը շահեկան բնոյթ ունին, բանի կապ ունին կարեւոր դէպքերու հետ:

Իմ նախնիքս, սերունդներ ամբողջ ընտանած են Կարնոյ մօտիկ՝ Հենց կամ՝ Կարմիր Բլուր ըսուած գիւղը:

1878ի ռուս – թրքական պատերազմի պատճառաւ ծնողքս կը գաղթեն Ռուսաստան. կը հաստատուին Օլթիի շրջանը, Կուբատերիւկ գիւղը, ուր ծնած եմ ես, չորս եղբայրներս, երեք քոյրերս:

1903ին, ռուս կառավարութիւնը ուզեց գրաւել Հայոց եկեղեցական կալուածներ – րը, շրջանի Նաչալնիկը 25 ձիաւորով եկաւ մեր գիւղը եւ ուզեց եկեղեցւոյ բանալին: Թագաւոր Տէրտէրը չտուաւ: Նաչալնիկը բարկացած՝ պոռաց, թէ «գուք թագաւորի հրամանը չէք լսեր»: Լուտանքներ թափեց, սպառնաց: Ձեռայ, երբ տեսաւ, որ բան գուբս չի գար, իրեն համար պատրաստուած ճաշը կերաւ ու գնաց միւս հայ գիւղերը:

Ո՛չ մէկ գիւղ յանձնեց իր եկեղեցւոյ բանալին. քանզի, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը առաջուց հրահանգած էր ղէմ դնել ցարի հրամանին:

Օլթիի շրջանը կար եօթը հայ գիւղ: Իւրաքանչիւր գիւղէ Նաչալնիկը տարաւ չորս հոգի, եւ բանտարկեց: Մեր գիւղէն տարուածներուն մէջ էր լուսահոգի հայրս: Այն տաեն հազիւ 16 տարեկան էի: Վար ու դանքի, տունի հոգը ինկաւ վրաս: Մօրեղբօրս՝ Մարզարին հետ աշխատեցանք անդադար, մինչեւ հայրս արձակուեցաւ բանտէն:

Երբեմն մեր գիւղը կուգային անծանօթ մարդիկ ու դէնքի փորձեր կ'ընէին: Պատրաստութիւնները կը տեսնէին վրնաստան խումբեր Տաճկաստան անցընելու համար: Անոնց մէջ կային նշանաւոր մարտիկ. Որսորդ Գէորգը, Պետրոսը, Բէօսէ Գասպարը, Կայծակ Առաքելը, Փալապեանը: Այս կ'ըլլար 1901ին: Թէեւ երիտասարդ էի, սակայն, արդէն լաւ նշան բռնողի համբաւ ունէի:

Օր մը, Որսորդ Գէորգը ըսաւ ինծի.

— Դու լաւ կը խփես վայրի խոզերը. բայց չես կրնար խփել մեր թշնամիներին:

Ես վիրաւորուեցայ եւ պատասխանեցի.

— Կրնամ, եթէ ձեռքս դէնք տալու ըլլաք:

Որսորդը ուրախացաւ. ձեռքը դրաւ ղէմիս վրայ.

— Մի քիչ սպասէ. դեռ ժամանակը չէ. շատ երիտասարդ ես: Կուգայ ժամանակը եւ քեզ էլ կը կանչենք:

Այսպէս անցան օրերը:

Իրիկուն մը մեր գիւղը եկաւ Դաշնակցական գործիչ մը՝ Յարութիւն անունով: Կեղծանունը՝ Գաղթական էր: Ալաշկերտցի: Լաւ պինուած էր ու մէկ ալ պեղեցիկ ձի ունէր: «Լիապօր է» կ'ըսէին: Բայց, ի՛նչ բանի լիապօր էր. սրի՛ հասկցիր: Ոտքը մը խենթ երիտասարդներ ոտքով-գլխով լինկած էինք Սուրբ Գործի մէջ: Մենք եղանք Դաշնակցական ուրախ սըրտով, պարզ մտքով: Մեզի համար, Դաշնակցութիւնը երկնքէն լինկած մի հսկայ ուժ էր: Երիտասարդ, տարիքստ ամէնքը կ'երթային միանալ այդ մեծ ուժին, զոհուելու համար, զոհուելու:

Մեր գիւղը օգաւէտ, առողջարար, բարձր լեռներու վրայ նստած պեղեցիկ տեսարան ունէր: Շրջապատուած էր անտառներով, զուլալ աղբիւրներով, անմահական ջուրերով: Ամառները՝ Օլթիէն օգափոխութեան կուգային: 1901ին, Ապամ անունով մի ընտանիք եկաւ օգափոխութեան: Ունէր երկու մանչ, աղջիկ մը: Շուտով մտերմացանք եւ կ'երթայինք լեռները՝ պտըտելու: Խօսակցութեան նիւթերնիս Յեղափոխութիւնն էր: Կ'երազէինք ըլլալ Անդրանիկի, Խանի պէս քաջ: Երթալ Տաճկաստան ու ապտակել մեր տառապող եղբայրները անոնց լուծէն: Այդ միջոցին գինուոր Նաստյի հետ գիւղ եկաւ Շաւարշ անունով մէկը: Խօսեցաւ Սասունի կռիւներու, Անդրանիկի, հայդուկների մասին: Պէտք էր ամէն բանով օժանդակել անոնց:

Անցաւ մի քանի տարի եւս: Եղանք չափահաս: Դաշտ կ'երթայինք աշխատելու, հայրիկիս օգնելու: Հայրս բարի մարդ էր. խելացի. հեռատես. հետաքրքիր: Տեսեր էր ռուս – թրքական պատերազմը. ճաշակեր՝ անոր դառնութիւնները: Թողեր էր իր հայրենիքը, գաղթեր, ու հասեր՝ Օլթիի շրջանը նոր տուն-տեղ ըլլալու համար: Այսպէս է եղած Հայոց Պատմութիւնը: Մի՛շտ գաղթել:

Մեր գիւղացիները շատ կռուազան էին: Քաջ: Անծանօթ Թուրքը կը վախնար մեր սահմաններէն անցնելու: Օր մը տեսանք, որ ոչխարներու ստուար հօտ մը եկած է մեր արօտավայրերը արածելու: Գիւղին «մուխթար»ը հաւաքեց մի խումբ երիտասարդներ, որպէսզի դուրս քշեն այդ հօտը: Մենք 12 հոգի էինք: Հովիւը հրացայ Քիւրտ մըն էր: Ճոկանը քաշեց ու յարձակեցաւ մեր վրայ: Մենք զայն շրջապատեցինք եւ ուզեցինք տասը ոչխար կերուած խոտի փոխարէն: Քիւրտը չէր կարող մերժել: Եկուր տես, հօտը կը պահպանի եղեր նշանաւոր Ահմէտ Բէկին: Յաջորդ օրը Նաչալնիկը եկաւ ոչխարները եւ ուզելու, սակայն, ի՛նչպէս կրնայինք եւ տալ. չորսը վերածեր էինք «չիւլիկ»ի (խորոված): Նորէն հայրս մէջ ինկաւ եւ կարգադրեց խնդիրը: Վեց ոչխարը եւ տուինք. մնացած չորսն ալ նկատուելիքը կերուած խոտի փոխարժէք:

Մի անգամ էլ մեր գիւղը եկան Խանը, Դուրսպախը, Ղազար Փէհլիվանը եւ ուրիշներ որոնց անունը մոռցած եմ: Մնացին չաթաի մը: Իբր թէ կ'երթային որսորդութեան: Իրենց հետ կը տանէին գիւղի երիտասարդ Դաշնակցականները: Անոնց մէջն էի, նաեւ, ես: Իրիկուն մը՝ երբ մեր տունը ճաշի էին, Խանը վերցուց օղիի բաժակը ու խմեց երիտասարդներուս կենացը: Մենք չատ զոհ մնայինք: Ցետոյ, մեզ փորձելու համար, սկսան մի չարք պարտականութիւններ յանձնել: Այ, ձախ կը վազէինք: Երբ կուսակցութեան մէջ մտայ, հայրս չէր սիրեր նըրանց: Անոնք ալ լաւ աչքով չէին նայեր հօրս, հակառակ որ Կոմիտէի անդամ էր ան: Ի՞նչ էր պատճառը արդեօք: Մինչեւ այսօր չեմ հասկցած:

Օլթիէն քիչ հեռու Ալթուն Պուլաղ անունով քրտական գիւղ մը կար: Հոն կը բնակէր վաչխառու, հարուստ Քիւրտ մը, որ Ռուսաց բանակին միս կը հայթայթէր: Անոր պաշտպանութեան համար կառավարութիւնը յատկացուցած էր սարաժնիկ մը եւ գինուոր մը: Կարսի Կոմիտէն գրամի պէտք ունէր: Քանկրս փորձեց խոշոր գումար մը կորզել վաչխառուէն, սակայն, չյաջողեցաւ: Օր մը կանչեցին գիս եւ յայտնեցին, որ գործը յանձնուած է ինծի: Զորս ընկերներով անպայման պէտք է յաջողցնեմ: Սկսայ մտածել, թէ ի՞նչպէս գլուխ պիտի հանեմ: Ժամանակ ուզեցի: Գունս փախած էր: Ո՛չ կ'ուտէի, ո՛չ կը խմէի: Օր մը արաբ կը վարձէի, հայրս եկաւ ինձ մօտ եւ հարցուց, թէ ինչո՞ւ համար տխուր էի տանիկ մը ի վեր:

— Ի՞նչ ունիս, բալիկ: Մարդու գրա՞մ պարտք ունիս ու չե՞ս կրնար տալ: Ինչո՞ւ հօրմէդ կը պահես:

Բացատրեցի տէրութեանս պատճառը:

Հայրս, փորձառու, ճարպիկ մարդ, քիչ մը մտածելէ հետք ըսաւ.

— Մտահոգուելու բան չկայ: Ատուած մեծ է. միջոց մը կը գտնուի: Եւ մշակեց ծրագիրը մը:

Ուրախութեամբ վազեցի Կոմիտէի լիազօրի քով. ներկայացուցի հօրս ըսած միջոցը: Ծպտուիլ ռուսական համազեստներով: Մէկը կ'ըլլար քարտուղար չինովնիկ մը: Ուրիշ մը՝ սպաձեւ: Երկու գինուոր: Կառավարական ապօրինագիր մը քննելու համար Քիւրտին գրամները, իբր թէ կեղծ գրամներ եղած են եւ անոնք փնտռելու պաշտօնը ունինք:

Կոմիտէի ներկայացուցիչը ուղղութեամբ պիս մտիկ ըրաւ, խորհուրդ տուաւ քանի մը օր սպասել: Երեք օր վերջը մեզի հրահանգեցին երթալ Համճի Պապի սրճարանը. ամէն բան պատրաստ պիտի ըլլար: Ես, մեր ընկերներէն՝ Սարհատը, քահանայ Խաչոյի մանչ՝ Արխտակէսը պայմնք հոն: Ես ու Արխտակէսը հագանք պինուորի չորեր: Սարհատը եղաւ պատուական չինովնիկ մը: Ընկեր Սիմոնը՝ «Փայթոն»ի կառապանը: Հետերնիս կը տանէինք կշիռք մը: Այսպէս ծպտուած՝ ուղղուեցանք Ալթուն Պուլաղ: Իջանք Քիւրտ Բէկի տունը: Մեզ տարին հիւրանոց: Ձիերը կապեցին ախոռը: Բերին ուտելիք: Բաւական հանդիստ ընելէ վերջ, մեր չինովնիկ Սարհատը անցաւ գործի: Ներկայացուց «Կուպերնատոր»ի (պատասպետ) Թուղթը կեղծ գրամներու մասին: Բէկը սիրայօժար ընդունեցաւ: Տարաւ սենեակ մը. բացաւ գրամարկղը: Երկու ոտիկան գրան առջեւ կը սպասէինք, որպէսզի մէկը ներս չմտնէ: Կշիռքը գրած սեղանին վրայ, մեր ընկերը կեղծերը կը ջոկէր: Ժամը հինգին վերջացաւ գործողութիւնը:

ՍԵՐՈԺԱ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

(Շար. – 1)

Arménie de toujours!

E) LA TRADITION COMMERCIALE

Les chroniqueurs et les récits du moyen âge relatent le grand entrepôt commercial que fut la Nouvelle Arménie, pour tout l'orient.

Les marchands de l'occident venaient acheter dans cet Etat chrétien d'orient les épices, les parfums, les colorants, les soieries, les mousselines, les tapis, les cotonnades d'Arménie, les produits tinctoriaux (dont le célèbre et spécifique « varten garmir » permettant un rouge indélibile et extrait d'un ver de terre d'Arménie) des perles, des porcelaines, l'hermine (arminius mus : rat d'Arménie, petit mamifère traditionnellement chassé dans les hautes montagnes pour sa fourrure et son exploitation commerciale).

Ils livraient en échange de l'or, de l'argent, des métaux, des armes, des lainages et des draperies produites par l'industrie lainière des Flandres et de Toscane.

Soumis à la conquête des touraniens à l'intérieur, ses cotes tenues par les sultans d'Egypte, ce sera pour l'Arménie un nouveau retour à l'autarcie, la ruine de l'agriculture par la destruction et l'abandon des réseaux d'irrigation, la ruine de l'industrie et du commerce causé par l'in-

Ծաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԴ)

Երկու օր յետոյ գռների մէջ երեւաց դործարար բակի օրապահ, մեր ճամբարի ամենակրասեր կալանաւորը, գնչու Կոլիան: Տասնվեց տարեկան էր Կոլիան եւ բախտաւոր էր նրանով, որ ամէն օր տեսնում էր իր հօրն ու հօրեղբօրը: Եւ այս այն պարզ պատճառով, որ նրանք եւս կալանաւորներ էին եւ մի պարմանալի հրաշքով խաչաձեւ էտասները նրանց իրարից չէին բաժանել: Ի՞նչ գործով էին նստած երեք հարազատները, ոչ ոք կարողացաւ պարզել: Երբ այս մասին նրանց հարցնում էին հեռու – մօտիկ կալանաւորները, նրանք, առանձին–առան – ձին, բայց մի մարդու նման պատասխանում էին փայլուն ռուսերէնով.

— Ցիգանին ինչո՞ւ բռնես, ձի գողանաս, բռնես...

— Էլ ինչո՞ւ քաղաքական գործ են տը-

ւել եւ ոչ թէ քրէական, — չէին հանդըստանում հարցնողները:

— Պարտիական մարդու ձի գողանաս, քաղաքական ես, — լինում էր պատասխանը:

Երկու եղբայրները շատ նման էին, նրանք սեւ բեխեր ունէին, թաւ ընչացք եւ դժուար էր որոշել թէ ո՞րն է դրանցից մեծը: Հնար չեղաւ նրանց քշել ընդհանուր աշխատանքի, սակայն չի կարելի ասել, թէ նրանք չէին աշխատում. դաշար, բարակ ճիպոտներից զանազան չափի զամբիւղներ էին պատրաստում: Մեծ դժուարութեամբ նրանցից պոկեցին կոլիային եւ քշեցին գործարար բակ, ուր նա, կարելի էր ասել, դէմք էր: Երբ նա երեւում էր այս կամ այն արհեստանոցում, մի րոպէ տիրում էր սպասողական լռութիւն, ո՞ւմ է կանչելու կոլիան դրանից, պետի կամ պետերի մօտ: Գրասենեակ կանչուելուց կալանաւորները երբեք լաւ բան չէին սպասում եւ իրաւունք ունէին:

Բրուտանոց մտաւ կոլիան անշտապ եւ լուրջ. նա չուրջը նայեց եւ նրա հայեացքը կանգ առաւ Գերմանուհու վրայ, որն այդ րոպէին նստած դաղդահի մօտ, աշխատում էր Դոստոյեւսկու խոնարհ քթի վրայ: Կոլիան մօտեցաւ եւ մի ձեռքով բռնած երկու բաժին հացը՝ պարզեց նրան:

— Պետը հրամայեց... յանձնել, — ասաց նա ու դուրս եկաւ:

— Ապրո՞ւմ ենք, ուստա՛, — բացատրեց Մամօն կաւի վրայ ձեռքը մէջքին պարելով, իսկ Գերմանուհու աչքերում արցունքները երեւացին: Ամէնից ուշ Մամօն նկատեց այդ, բայց երբ նկատեց, ասես կորցրեց իրեն, խեղճացաւ, փոքրացաւ, դուրս եկաւ տաշտից, ուզեց չոյել Գերմանուհու դլուխը, յետոյ միտքը փոխեց, մօտեցաւ Աչոտ դայուն:

— Ինչո՞ւ է լալիս, ուստա, — հարցրեց նա խեղճ–խեղճ:

Աչոտ դային հազաց, առանց բերանը բանալու, քթի մէջ ըՀը–ըՀը՛, այդպէս էր նա «հաղում», երբ յուզւում էր:

— Երեւի հին օրերն է յիշում, Մամօ, իր դինն է յիշում... Երկու բաժին հաց... այդ կինն իր քաշով ոսկի արժէ... դըժուար է, Մամօ... մօտեցիր, քաղցր խօսք ասա, սիրան առ...

Մամօն մօտենալով Գերմանուհուն, դդուչութեամբ ձեծեց ուսը եւ ասաց.

— Նիչեվո, նիչեվո, խառաշօ բուդէդ... (ոչինչ, ոչինչ, լաւ կը լինի):

Գերմանուհին վեր կացաւ, Դոստոյեւսկուն դրեց հացի մօտ, թաշկինակը սեղմեց աչքերին եւ իրեն չորանոց նետեց՝ աչքերը չորացնելու համար:

... Բրուտանոց իմ, բրուտանոց, ինչո՞ւ եմ կարօտում քեզ. ոտով–գլխով, փոր–փսորով կոտած այն մի բանաստեղծի ասածի նման՝ «Այնքա՛ն կրակ, այնքա՛ն կարօտ» մնաց քո փոշում ու դեռ արցունքներ՝ թափուած ու կուլ տուած, ու դեռ դժբախտ ու պաղ, միապաղաղ օրերի ընթացքը ժանգոտ ջրորդաններից բանտի բակը հոսող դեղին անձրեւաջրի պէրտ կեղեքող երդի նման, ու խոնաւ պատերի մթին անցքերում բոյն դրած կարիճների նման քեզ հետեւող, սակայն անտես ահը ... քաղց ու նուաստացում, ցուրտ ու ինքնուրացում, քո սեւխական հօր ծանր սաթոկների տակ տրորուած... — էլ ինչո՞ւ կարօտում եմ քեզ:

Ես պիտեմ ինչու, ես պիտեմ:

Եւ ի՞նչպէս այդրոդ կարօտով տենչում եմ լինել դէթ մի անդամ Վարագայ լերան պարզ ու խորունկ հայեացքի տակ փըռուած աստուածաշնչական, հնամենի այն քաղաքում, նստել մեր հին տան աւերակներին եւ ապաստութիւն տալ արցունքներիս, ճիշդ այդպէս, ճիշդ այդպէս կ'ուղենայի՛ տեսնել քեզ, բրուտանոց: Դու հիմա չկաս, ինչպէս չկան հազարաւոր այն ճամբարները, հոդեւոր ու մարմնաւոր այն ապանդանոցները: Փրկարար մի ձեռք սրբեց մեր երկրի երեսից այդ մօրթը:

ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԱՀԱՐԻ

(17 Շար.)

sécurité perpétuelle et la paralysie des transports.

Néanmoins, grâce à l'esprit d'entreprise des commerçants arméniens et aux anciennes relations qu'ils avaient nouées et maintenues un trafic de transit entre l'Inde, l'Iran et l'occident par Erzeroum et Trébizonde permettra le passage de la soie, du coton, des condiments et de toiles peintes. Nous trouvons là le rôle éminent des Arméniens dans les échanges, les contacts et les voyages qu'ils poursuivront à travers les siècles et qui feront *l'admiration* du grand philosophe E. Kant dans son « anthropologie » écrit de la bibliothèque provinciale de Koenigsberg.

II. ORGANISATION DU ROYAUME ET ASPECTS SOCIAUX

Léon II eut soin de ne pas toucher le fond même des institutions arméniennes. La législation, le droit de propriété et surtout la religion conservèrent leurs anciens caractères.

Certaines lois de la Nouvelle Arménie furent adoptées des Assises d'Antioche. La principale réforme porta sur le régime féodal : les grands nobles devenaient feudataires ou vassaux du roi auquel ils devaient fidélité, obéissance et service en échange de leurs privilèges : être maîtres des forteresses, des villages et des terres. Leurs possessions n'avaient plus un caractère absolu mais dépendaient de l'investiture royale. Le roi restait libre d'enlever à tout moment ses domaines à un baron qui avait manqué à ses devoirs ou violé son serment de fidélité. Ceci allait à l'encontre de ce qui se passait dans l'ancienne Arménie. Cette fois, quelle que soit l'étendue de leur possession, les nobles restaient les feudataires et les vassaux du roi. Leur pouvoir sur leur propre domaine, s'il était très étendu, cessait d'être absolu. Ils ne conservaient que le droit de juger mais *le droit de condamner à mort était réservé au roi* seul selon les anciennes règles de la législation arménienne.

En rétablissant cette garantie essentielle Léon II empêchait l'arbitraire des grands barons et rendait à la royauté sa véritable mission qui fut toujours de protéger les humbles contre les abus des grands. La royauté cessait d'être impuissante. Elle trouvait son caractère public et sa place à la tête de la nation.

A) DIVISION DE LA SOCIETE EN CINQ CLASSES

La société du royaume se composait de cinq classes distinctes :

1) Au-dessous du roi, la haute noblesse (les nakharars) *ayant pris part à la conquête du pays*, les grands vassaux. On trouvait des barons maîtres des principales forteresses et investis des hautes charges de la cour, des évêques et de tous ceux dont le droit était le seigneur, le suzerain direct.

2) Les barons de second ordre, les chevaliers, les officiers attachés à la personne du roi, les abbés des monastères et en général tous ceux qui relevaient du roi non directement mais par personne interposée. Ces nobles de la deuxième catégorie avaient tous un suzerain qui était un grand noble, lui-même vassal du roi. Mais ils jouissaient des droits de seigneurie et de justice qui étaient le grand privilège de la noblesse en général.

3) La bourgeoisie des villes ne se composait qu'en partie d'Arméniens, car les Italiens et les Grecs formaient un élément de cette classe.

4) Parmi les éléments vivant de l'agriculture, les paysans arméniens avaient une position à part. Quoique l'essence même du régime féodal était de partage des hommes et des terres entre les possesseurs de fiefs (les nobles), *une exception très importante* avait été faite *en faveur des paysans arméniens.* N'oublions pas, en effet, que l'occupation de la Cilicie par les Arméniens avait *un caractère de conquête, de colonisation* et était relativement récente. A titre de *représentants du peuple* conquérant, *les paysans arméniens n'avaient pas été réduits au statut de serfs,* mais étaient plutôt des hommes libres auxquels on avait donné des terres à cens. Ils étaient assimilés à des colons.

5) Les anciens habitants que les Arméniens avaient trouvé dans le pays lors de la conquête étaient attachés à la glèbe et constituaient une population de serfs ou de sujets.

GUY MIKAELIAN

(*à suivre*)

ՕԳՏԱԿԱՐ ՀԱՏՈՐ ՄԸ

—○—

Քանի մը շաբաթ առաջ, Միլանի մէջ, լոյս տեսաւ «Իտալիոյ հայ ազգաբնակչութեան մարդահամար» վերնագրով գրքոյկ մը։ Այս հրատարակութիւնը արդիւնք է չուրջ երկու տարուան լուրջ աշխատանքի մը պտղ, Իտալիոյ Հայոց Միութեան նախաձեռնութեամբ, տարած են Գեորգեա եւ Յակոբիկ Մանուկեան, շաբք մը իտալացի եւ հայ գործակիցներով։

Գիրքին նպատակը, ինչպէս նշուած է ներածութեան մէջ, կրկնակի է. նախ իրական պատկերն ունենալ Իտալիոյ հայ գաղութին եւ ապա կարելիութիւնն ընծայել, բոլոր Իտալահայերուն, իրենց ապրակիցներուն ցանկն ունենալու։

Այս ուղղութեամբ կարդ մը հասատ – առութիւններու (Միլանի Հայ Տուն, Միխթարեանները եւայլն) ինչպէս նաեւ անհատ ապրայիններու միջոցաւ, հաւաքուած է աւելի քան 750 հայ ընտանիքներու հասցէն եւ իւրաքանչիւրին ուղղուած է ընդարձակ հարցարան մը, որ շաբք մը կազմիրներ կը չօչափէր (հայերէն լեզուի պիտութիւն, ինչ ազգարէգի հետեւելը, ծնողքներէն երկուքին կամ միայն մէկուն հայ ըլլալը եւայլն)։

Նման բովանդակութեամբ հարցարան մը ղրկուած է նաեւ առժամապէս Իտալիա բնակող համալսարանական ուսանողներուն։

Պէտք է սակայն ըսել թէ այս 750 ընտանիքներէն, որոնց հարցարանը ղրկուած է, միայն 450ը պատասխանած է, իսկ մնացեալ 300ին չուրջ կէսը չէ ուղած պատասխանել, միւս կէսն ալ Իտալիայէ դաղթած, կամ ալ մեռած մարդոց կը վերաբերի։

Ուստի այս վերջին մասը դեղչելով կը նկատենք թէ չուրջ երեք քառորդը դրական պատասխան տուած է։

Հեղինակները, հիմնուելով այս թիւերուն վրայ, կը յայտնեն թէ Իտալիոյ մէջ չուրջ հազար Հայ կայ, սակայն ենթադրելով որ իրենց դրած 450 ընտանիքներէն դատ՝ նոյնքան մըն ալ իրենց անծանօթ մնացած պիտի ըլլայ՝ կ'եզրակացնեն ըսելով թէ առ առաւելն 1800–2000 հոգիէն աւելի չեն Իտալիոյ Հայերը։

Դժբախտաբար գրքոյկին մէջ չէ յիշատակուած թէ ի՛նչ սկզբունքով մէկը Հայ համարուած է. այսինքն ծնողքներէն երկուքի՞ն թէ ոչ միայն մէկուն Հայ ըլլալը բաւարար նկատուած է Հայ ըսուելու համար։ Այս վերջին պարագային ալ չէ ճըշդուած թէ դաւակին ազգային պատկանելիութիւնը հօ՞րը թէ ոչ մօրը ազդեցութենէն կախուած է։ Ընդհակառակն յաջորդ էջերուն մէջ, ուր դաւառ առ դաւառ, աշխարհագրական բաժանումին հետեւելով, բերուած են բոլոր Հայ ընտանիքներուն հասցէները, հաւասարապէս յիշուած են միայն Հայ մայր եւ միայն Հայ Հայր ունեցող անձեր։ Դեռ քանի մը հոգի ալ կայ որ անուն–մականունէն դատելով կատարեալ Իտալացի կը թուին ըլլալ։

Այս թերութիւնը մէկդի ձգելով, ղրքոյկը չատ հետաքրքրական է իր բերած շաբք մը վիճակագրական եւ ընկերաբանական տուեալներով։

Նախ թիւերով կը հաստատուի ինչ որ արդէն յայտնի էր Հայերու աշխարհագրական տեղաբաշխումին մասին։

Ամէնէն մեծ համայնքը Միլանն է՝ 162 ընտանիքով, յետոյ կուգան Հռոմը՝ 60 եւ Վենետիկը 47 ընտանիքով։ Եօթը կան աւելի փոքր գաղութներ՝ Փատուա (23), Ձենովա (14), Թրիէսթ (13) եւայլն։

Այս թիւերուն մասին հարկ է նշել թէ հիմնուած ըլլալով աւելի քաղաք մը բնակող Հայերուն հասցէներուն վրայ, հաւասարապէս յիշուած են Հայ ընտանիքներ եւ առանձնացած Հայ անհատներ որ կամ ընտանիք չունին (ամուրիներ, այրիներ, եկեղեցականներ) եւ կամ ունենալու պարագային՝ ընտանիքին մնացեալ անդամները Հայ չեն։ Ասկէ պատ, յիշատակներէն չատեր միխթարեան մականունին «ետեն» մասնիկով է որ Հայ են։

Հետեւաբար, թէեւ բերուած թիւերը ճշդրիտ են, սակայն ուրիշ տեսանկիւնէ մը դիտելով, իրական պատկերը մը չեն ներկայացներ, ինչպէս գոյց կուտան ուծացումին վերաբերեալ վիճակագրութիւնները։ Հեղինակը այս ուղղութեամբ Հայ ազգաբնակչութիւնը բաժնած է երկու խումբի՝

Ա.) Ընտանիքի հայրեր եւ առանձին ապրող Հայ անհատներ (թիւով 450)։

Բ) Մնողաց հետ ապրող զաւակներ (թիւով 408)։

Խումբերու այս բաժանումով եւ վիճակագրական տուեալներու բաղդատութեամբ, հեղինակը խօսուն կերպով գոյց կուտայ թէ որքան է ուծացման տոկոսը։

Այսպէս, առաջին խումբէն — որ աւելի չատ հին եւ միջին սերունդին կը վերաբերի — 75 առ հարիւրին երկու ծնողքն ալ Հայ են եւ մնացեալ 25 առ հարիւրին ծնողքներէն մէկը միայն Հայ է։

Մինչ երկրորդ խումբէն — զաւակներ— միայն 15 առ հարիւրին երկու ծնողը Հայ են, իսկ 85 առ հարիւրին միայն ծնողքներէն մէկը Հայ է։

Ուրեմն մէկ սերունդի մը ընթացքին, համեմատութիւնները բոլորովին չրջուած են։ Այս կը բացատրուի նկատելով թէ առաջին խումբէն միայն 23 առ հարիւրը Հայու հետ ամուսնացած է, մնացեալը օտար առած է։

Այս չի բաւեր, հեղինակը քննած է թէ ո՛րքան է հայերէն լեզուի ծանօթութիւնը եւ մինչ առաջին խումբէն 55 առ հարիւրը լաւ հայերէն գիտէ, 30 առ հարիւրը քիչ և 15 առ հարիւրը՝ բնաւ, երկրորդ խումբէն — այսինքն նոր սերունդէն — միայն 11 առ հարիւրը լաւ հայերէն գիտէ, 20 առ հարիւրը քիչ, իսկ 63 առ հարիւրին ոտւար մեծամասնութիւնը՝ բնաւ հայերէն չի գիտեր։

Գիրքին մէջ բերուած են շաբք մը այլ տուեալներ՝ Հայերու ինչ ազգարէգի հետեւիլը, Իտալիա հաստատուելու թուականը եւայլն։

Մէկ մասն ալ տրամադրուած է ժամանակաւոր կերպով Իտալիա բնակող Հայ ուսանողներու։ Քննուած են սակայն միմիայն համալսարանական ուսման հետեւողները զանց առնելով Վենետիկի Մուրատ–Ռափայէլեան վարժարանի, Ս. Ղազարի վանքին եւ Հռոմի Լեւոնեան վարժարանի աշակերտները։

Բերուած վիճակագրութենէն կը պարզուի որ համալսարանականներուն թիւը կը հասնի 130ի. ասոնցմէ 33ը կրօնական ուսումներու կը հետեւին ազգային եկեղեցական դառնալու համար, մնացեալն ալ աշխարհական է։

Այս 130 ուսանողներէն սակայն 113 միայն հարցարանին պատասխանած է, պարզելով հետեւեալ պատկերը.

Զանազանիչ մեծամասնութիւնը (103 հոգի) Արեւելքէն եկած է, լաւ հայերէն գիտէ (105 հոգի) եւ ամուսնացած չէ (117 հոգի)։

Աշխարհագրական ուսանողները ամէնէն չատ համախմբուած են Փատուա (27 հոգի) յետոյ Փատուա (16), Միլան (10), Հռոմ (3), Վենետիկ (8) եւայլն։ Մեծամասնութիւնն ալ դիտական ճիւղերու կը հետեւի (բժշկութիւն, ճարտարագիտութիւն եւայլն), իսկ կարեւոր տոկոս մը (36 հոգի) կրթաթոշակ կը ստանայ։

Մարդահամարի գրքոյկին մէջ կան շաբք մը անճշդութիւններ, գլխաւորաբար հաստկէներու բաժնին մէջ, բայց ասիկա անխուսափելի է նման ծաւալ եւ բնոյթ ունեցող աշխատանքի մը մէջ։ Միւս կողմէն սակայն, բերած փաստերն ու թիւերը եւ անոնց դիտական վերլուծումը, Ց. Մանուկեանի պէս մասնագէտ ընկերաբաններու կողմէ, դիրքին տուած են մնայուն ու իսկական արժէք մը։

Ս. ԾՈՎԻԿԵԱՆ

(Վենետիկ)

«ՑԱՌԱԶ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (47)

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԴԸ

Ը.

— Ութ օր առնուազն։ Երբեմն նորընկերու է ներկը, որպէսզի մագերուն արմատները դունափոխ չըլլան։

Կէս ժամ յետոյ, գործապետին մագերը ամենագեղեցիկ սեւ գոյն մը ունէին։ Ժաք հայելիին մէջ տեսնելով իր դէմքը, ինքզինքը չճանչցաւ։

Ժաք կարօ ձեռք բերուած արդիւնքէն գոհ, քանի մը չիչ ներկ դնեց ու կատարալուղուեցաւ դէպի Սէն Լազարի կայարանը, ուր տեսանք անոր ճաչելը եւ Փօլ Հարմանի անունով հեռագիր մը ղրկելը։

Յեղխլուած անուն մը չէր ան։ Փօլ Հարման ապրած էր։ Ժընեւի մէջ ժաքի աշխատակից եւ բարեկամ եղած ու այդ քաղաքին մէջ մեռած էր։ Գործապետը իր նախկին բարեկամի հանդամանքով պատհած էր Փօլ Հարմանի ինքնութեան թուղթը։

Ժաք ամէն ինչ կանխատեսած էր. խորհելով որ Ֆրանսայէն պիտի մեկնէր Ժանն Ֆօրթիէի հետ, զոր յուսացած էր համոզել, ինքնութեան այդ թուղթը ձեռք անցուցած էր, կարդ մը տաղտուկներէ ազատելու համար։ Փօլ Հարմանի դիմագնիչերը կը նմանէին ժաք կարոյի դիմագնիչերուն, բայց մազերուն եւ մօրուքին գոյնէն։ Գործապետը կատարելապէս կը նմանէր իր բարեկամին, ածիլուելէ եւ մազերը ներկելէ յետոյ։

Ուրեմն, այլեւս կրնար յանդգնօրէն յառաջնալ հարստութեան ճամբուն մէջ, վստահ թէ անպատիժ պիտի մնար։

×

Հիմա մնանանք Ժանն Ֆօրթիէի, զոր անտառի մը մէջ ձգեցինք, իր քնացած դաւկին մօտ։ Խեղճ մայրը, ուժասպառ դարձած, երկու ժամու չափ քնացաւ։ Արթնցած պահուն արեւը հորիզոնին վրայ բարձրացած էր արդէն, ու Ժորժ կը քնար միշտ, իր խաւաքարտէ ձին երկու ձեռքերովը կուրծքին վրայ սեղմած։

Ժանն երկարօրէն դիտեց զաւակը ու աչքերէն արցունքներ հոսեցան։ Այդ պահուն, Ժորժ թեթեւ չարժում մը ըրաւ։ Ժանն անոր վրայ ծռեցաւ։

— Անօթի՛ եմ, մայրիկ, ըսաւ Ժորժ, աչքերը բանալով։

— Ահաւասիկ քեղի ուտելիք, սիրու – նիկս։

Ու այրին իր զաւկին երկարեց պնակ ուտելիքներուն մէկ մասը։ Ժորժ առաւ ու խածաւ հացը եւ չոքոլան։ Ցետոյ հարցուց.

— Մայրիկ, դուն չե՞ս ուտեր։ Ինչո՞ւ չես ուտեր։

— Անօթի չեմ։

Ընդհակառակն, Ժանն իր սաստիկ պահանջները կը զգար, որոնք հետզհետէ հրամայական կը դառնային։ Բայց մինչ կրնա՞ր ճաշակել այն քիչ մը սննդեղէնը որ զաւկին համար պահած էր։ Եթէ այդ քիչ մը ուտելիքն ալ սպառէր, ի՞նչպէս պիտի գնէր անոր տեղը, եթէ դործ չդըտնէր...։ Խեղճ կինը չանաց այդ բանին վրայ չխորհիլ։

Այդ օրը երկար, չատ երկար թուեցաւ Ժաննի։ Չէր ուզեր օր ցերեկով երեւան դալ մեծ ճամբուն վրայ, փարիզի այդքան մօտիկ. նոյնպէս կ'ուզէր որ Ժորժ կատարելապէս հանդչի։ Վերջապէս դիշերը եղաւ։

ԿԶԱՎԻԻ ՏԸ ՄՈՆԹԻՓԻՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Նուարդ Բապուճեան, Օր. Քլօտին–Լօրանս Բապուճեան, Տէր եւ Տիկին Ցովհ. Պօյաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Մերթինեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան–Փիէր Պօյաճեան եւ զաւակները, Պ. Յոսէր Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Զիֆթճեան եւ զաւակները, Պ. Վահէ Մերթինեան, Տէր եւ Տիկին Փիլիպը Մերթինեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ալէն Լօրան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան Փանոսեան, Տիկին Ալիս Փանոսեան, Տէր եւ Տիկին Փօլ Կիմճ, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թաշճեան եւ զաւակները (Ամերիկա),

Պ. Իվան Քուռնօ խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, քրոջ, քրոջ զաւկին, զարմուհիին եւ կնքամօր

ՍՈՆԻԱ ԲԱՊՈՒՃԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Նոյ. 27ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Դեկտ. 1, ժամը 14ին Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէն–Փարիզի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահադէպ չսացօղներէն կը խնդրուի ներկայիս իրենց այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր խոր ցաւակցութիւնը կը յայտնենք Տիկին Բապուճեանի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի, Դեկտ. 3ին, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը մատուցուի կնոջ – իրոյ եւ չքնաղակազմ աղէտներուն նահատակուած նոյնցեանները հոգիներուն համար:

Իրենց յիշատակը յարգող հայրենակիցները կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

×

Պ. Տիգրան Մարգարեան եւ զաւակները՝ Վալանթին, Վարուժան, Վարուժան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի 3 Դեկտ. առաւօտ ժամը 10·30ին Մարսէյլի Փրատոյի Ս. Սահակ – Մեսրոպ մայր եկեղեցին, իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՄԱՐԻՆԷ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ Ցարութիւնեան, Վանեցի)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Համակրաւիճ տեղահանուրեան առթիւ)

Լիոնէն Պ. Թ. 50 ֆր., Քոթ տ'Ազիւռէն, համակիր Տիկին մը՝ 200 ֆր.:

×

Իր մօտ ունոյն, «Յառաջ»ի հաւատարիմ ընթերցող Արամ Թերզիպաշեանի յիշատակին, Մարսէյլէն այրի Տիկին Թերզիպաշեան 100 ֆր. կը նուիրէ:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Երջանիկ Պետրոսեան (Պեանքուէն) իր մօտունոյն Երուանդ Պետրոսեանի մահուան երրորդ տարելաւթին ի յիշատակ կը նուիրէ 100 ֆր. Մամուկ Մուրատեան վարժարանի նոր չէնքի կառուցման (առանձ «Յառաջ»էն) եւ 100 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

Հ. Ց. Դ.

Վիէն.— Հ. Ց. Դ. Անի կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ (Դեկտ. 2) իրիկուն ժամը 20·30ին Գ. Իփէկեան սրահը կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատեսրով:

×

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆԱՒՎԻԼ.— Հ. Ց. Դ. Վարդան Ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. Փոքրորիկ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (1 Դեկտ.) ժամը 21ին, Մշակ. Տան մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. Թէհլիրեան խումբին ժողովը այս Ուրբաթ (1 Դեկտ.) ժամը 21, Մշակ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայութիւնը պարտաւորիչ: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Շաբաթ օր, 2 Դեկտ. ուն է Սրբոց Առաքելոցն եւ առաջին Լուսաւորչացն մերոյ Թադէոսի եւ Բարթողիմէոսի:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պատարագ պիտի մատուցուի:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ներկայ գտնուելու պատարագին եւ աղօթելու Հայոստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ անսասանութեան համար:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան կեդր. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները.—

Այրի Տիկ. Մարիամ Սահիսեանի մահուան առթիւ Տիկ. Նուարդ Դարբինեան 100 ֆր., Տէր եւ Տիկ. Մարկոսեան, Պր. Գէորգ Դարբինեան 50ական, Պր. Վ. Մուրատեան 30, Տէր եւ Տիկ. Մ. Ծերուկեան, Տիկ. Հայկուհի Գրիգորեան, Պր. Հ. Մուրատեան 20ական, Տէր եւ Տիկ. Ռուբին Սարօեան 20:

Պր. Ահարոն Յակոբեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկ. Ամատունեան 10 ֆր.:

Ոսկեան Ծերուկեանի մահուան առթիւ այրի Տիկ. Գուլումեան 20, Տէր եւ Տիկ. Վ. Մինքայէլեան, Տէր եւ Տիկ. Մանուկեան, Տիկ. Պայծառ Սերոբեան, Պր. Գ. Մանուկեան 50ական, Պր. Յակոբիկ Աւոճեան 20, Տէր եւ Տիկ. Ս. Գինոսեան, Պր. Վարդավառ Գամբերեան 10ական:

L'UGAB

Présente

le Mercredi 6 Décembre à 20 h. 45

Une Soirée Musicale

BABADJANIAN
HAROUTIOUNIAN
DJAMBAZIAN
KAZANDJIAN
TJEKNAVORIAN

Manifestation proposée par la QUATRA
Association d'Action Artistique Arménienne

Musée GUIMET, 6 Place d'Iéna

Հ. ՅԱ. Դ. ՔԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

(Այցելութեան առթիւ)

Ընկ. Ցովհաննէս Հալաճեան (Մոնթէվիտէոյէն 50 ֆր. Ոմն 10 ֆր.:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Քանէն Պ. Պիմէն Տիւզեան ի յիշատակ իր կնոջ՝ Թագուհի Տիւզեանի (ծնեալ Եորդանեան) որ իր մահկանացուն կնքեց Նոյ. 13ին, հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.– 100 ֆր. Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի, 100 Դպրոցասէրին, 50 Կապոյտ Խաչին, 50 Կարմիր Խաչին (առանձ «Յառաջ»էն) եւ 150 «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Նոյն տխուր առթիւ վոխան ծալիկի, Քանէն Տիկին Զ. Նշանեան 30 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

ՆՈՐ ԱՂՕԹԱՏՈՒՆ

Ս. Ցակոբեանց Եկեղեցւոյ Ազգային Առաջնորդարանը կը տեղեկացնէ հաւատացեալ ժողովուրդին թէ Ս. Ծննդեան տօնին առթիւ Ս. Ցակոբեանց Եկեղեցւոյ մէջ նոր աղօթատուն մը պիտի բացուի:

Ս. Ծննդեան տօնին Ս. Ցակոբեանց Եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի Ս. Պատարագ, որ պիտի սկսի առաւօտեան ժամը 8·30ին:

Ս. Ծննդեան տօնին Ս. Ցակոբեանց Եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի Ս. Պատարագ, որ պիտի սկսի առաւօտեան ժամը 8·30ին:

ՁԱՇ - ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ
Մասնակցութեամբ Շաւիլի Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին

2 Դեկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս Շաւիլի Թաղապետարանի սրահին մէջ 47, Rue Stalingrad

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Մասնակցութեամբ Պ. Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ եւ « ՆԱՅԻՐԻ » ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ

ԿԱՒ ԳԻՇԵՐԻՆ ՑԵՏՈՑ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ — ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Մասնակցութիւն՝ ճաշ, հանդէս եւ պարահանդէս 35 ֆր. — ուսանողներուն եւ Ն. Սերունդի անդամներուն զեղչուած գին

Հասոյթը պիտի յատկացուի Կապոյտ Խաչի կայանի չինութեան:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ
ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Pharmacie SILVESTRE
46, Rue de Trévise, Paris (9e)
Կը փնտռէ.—
Manutentionnaire, de préférence homme, mi-temps ou temps complet
URGENT

RECITAL DE PIANO

Huguette AGEDERIAN

SALLE GAVEAU

45, Rue La Boëtie — Paris (8e)

Jeudi 7 décembre à 21 h. précises

Oeuvres de : HAENDEL — CHOPIN — DEBUSSY — LISTZ

Prix des places 10, 15, 20, 25 Frs.

Vente des billets : Agederian, 67, Rue de Cléry, Paris (2e) et à la Salle Gaveau

ԽՆԶՈՅԳ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի հիմնադրութեան տասնամեակին առթիւ

Կիրակի, Դեկտ. 3, ժամը 15ին, եկեղեցւոյ սրահը, 295, Ռիւ Պուալօ:
Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր
ՊԱՌ — ՊԻԻՖԷ, եւայլն

ՅՈՒԵԱՏԵՏՐ

ԲԱՅԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան ընդհ. ժողովի դիւանը, ատիպո – ղարար բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները 30 Նոյեմբեր Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին, Մէզոն տէ Վիէօի սրահը, 17, Ռիւ Վոլթէռ, Ալֆորվիլ: Ներկաներու թիւը մեծամասնու – թիւն պիտի նկատուի:

×

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Լսաեան Սանուց Միութեան ընդհ. ժողովը 2 Դեկտ. Շաբաթ օր ժամը 15ին, Ռէժան սրճարանի վերնայարկը, Ռիւ Լաֆայէթ, Մէթրօ Քատէ: կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի:

Օրակարգ.— Տեղեկատուութիւն, Հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ 2 Դեկտ. ժամը 3·30ին Միութեան դրասենեակը, 17 Ռիւ Պլէօ:

Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի, այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի սրահին մէջ՝ 6 Ռիւ Ֆավանթին Վալանս:

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պուլ. Օտտոյի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները 6 Դեկտ. Չորեքշաբթի կէսօրէ վեր ժամը 15·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

IIMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)